

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»
ФАКУЛЬТЕТ ЛІНГВІСТИКИ**

ADVANCED LINGUISTICS

Спеціальний випуск

№ 16

Київ
КПІ ім. Ігоря Сікорського
2025

УДК 80(06)+37(06)

ISSN 2663-6646 (online)

*Друкується відповідно до рішення Вченої Ради
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»
(протокол № 12 від 15 грудня 2025 року)*

Advanced Linguistics, 16, 2025

Головний редактор

Олена Москаленко

Заступник головного редактора

Наталія Майєр

Відповідальний редактор

Ірина Баклан

Редактори

Микола Куценко

Людмила Попова

Світлана Мойсєсенко

Оксана Івасюк

Асистент редакції

Костянтин Лісецький

Редакційна колегія

Інна Ахмад (Київ, Україна)

Весела Белчева (Велико-Тирново, Болгарія)

Ольга Воробйова (Київ, Україна)

Тетяна Домброван (Одеса, Україна)

Юлія Ільчук (Стенфорд, США)

Дільшах Калай (Кутах'я,

Туреччина)

Мігель Анхель Кандель-Мора

(Валенсія, Іспанія)

Зоя Корнєва (Київ, Україна)

Олександр Лагодинський (Київ, Україна)

Олена Матузкова (Одеса, Україна)

Рікардо Касань Пітарх (Валенсія, Іспанія)

Олександр Ребрій (Харків, Україна)

Людмила Славова (Київ, Україна)

UDC 80(06)+37(06)

ISSN 2663-6646 (online)

*Published in accordance with the decision of the Academic
Council of the National Technical University of Ukraine
“Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”
(protocol № 12, December 15, 2025)*

Advanced Linguistics, 16, 2025

Editor-in-Chief

Olena Moskalenko

Deputy Editor-in-Chief

Nataliia Maiier

Managing Editor

Iryna Baklan

Editors

Mykola Kutsenko

Liudmyla Popova

Svitlana Moiseienko

Oksana Ivasiuk

Editorial Assistant

Kostiantyn Lisetskyi

Editorial Board

Inna Akhmad (Kyiv, Ukraine)

Vessela Beltscheva (Veliko Tarnovo, Bulgaria)

Olga Vorobyova (Kyiv, Ukraine)

Tetiana Dombrovan (Odesa, Ukraine)

Yuliya Ilchuk (Stanford, USA)

Dilşah Kalay (Kutahya, Turkey)

Miguel Ángel Candel-Mora

(València, Spain)

Zoia Kornieva (Kyiv, Ukraine)

Oleksandr Lahodynskyi (Kyiv, Ukraine)

Olena Matuzkova (Odesa, Ukraine)

Ricardo Casañ Pitarh (València, Spain)

Oleksandr Rebrii (Kharkiv, Ukraine)

Liudmyla Slavova (Kyiv, Ukraine)

Advanced Linguistics – міжнародний журнал з відкритим доступом, який дотримується політики подвійного внутрішнього рецензування та приймає до друку рукописи (статті, рецензії, відгуки тощо), що відображають актуальні теоретичні й практичні аспекти філології, методики навчання іноземних мов і перекладу, а також проблематику у сфері освітніх і педагогічних наук.

Журнал внесено до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі філологічних наук (B11 – Філологія) та освітніх наук (A1 – Освітні науки) (Наказ Міністерства освіти і науки України № 1290 від 30.11.2021).

Видання індексується у таких міжнародних наукометричних базах даних, репозитаріях та пошукових системах: OpenAIRE, BASE, Google Scholar, WorldCat.

Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей несуть автори публікацій

Advanced Linguistics is an international, double-blind peer-reviewed, open-access journal that encourages and publishes papers (reviews, surveys, etc.) on the latest research and developments in both theoretical and practical aspects of theoretical and practical aspects of philology, methods of teaching foreign languages and translation / interpreting, as well as issues in the field of educational and pedagogical sciences.

The journal is included in the List of scientific professional publications of Ukraine (category “B”) in the field of philological sciences (B11 – Philology) as well as educational sciences (A1 – Educational sciences) (Order № 1290 of the Ministry of Education and Science of Ukraine, 30.11.2021).

The journal is indexed in: OpenAIRE, BASE, Google Scholar, WorldCat.

Responsibility for the accuracy of facts, quotations, proper names and other information are on the authors of publications

ЮБІЛЕЙНЕ СЛОВО

Редколегія *Advanced Linguistics*, вітаючи професора, доктора філологічних наук Калиту Аллу Андріївну з 80-річним ювілеєм, вважає своїм приємним обов'язком, передусім, відзначити надзвичайно вагомі наукові здобутки шановного ювіляра у розбудові фундаментальних напрямів сучасної германістики, спрямовані на активізацію досліджень загальномовознавчого рівня.

Яскравим прикладом цього і слугують подані у журналі наукові статті гуманітарної спільноти, зорієнтовані на інтерпретацію сучасних досліджень звукової будови емоційного мовлення та його психо-енергетичного потенціалу, фоносемантичних явищ, взаємодії лінгвальних і позалінгвальних засобів мови у вираженні смислу висловлення, парадигматико-інтонаційних векторів, когнітивно-лінгвістичних, соціокультурних і культурологічних аспектів інтерпретації мови й мовлення, а також методики викладання іноземних мов та фахової підготовки перекладача.

Vivat Academia!

Vivant professores!

Vivat membrum quodlibet!

Vivant membra qualibet!

Semper sunt in flore!

*Редколегія
Advanced Linguistics*

НА ПОШАНУ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА З НАГОДИ 80-РІЧЧЯ ДОКТОРА ФІЛОЛОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОРА АЛЛИ АНДРІЇВНИ КАЛИТИ

Колектив факультету лінгвістики Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» вітає провідного українського лінгвіста, доктора філологічних наук, професора *Аллу Андріївну Калиту* з нагоди її 80-річного ювілею.

Випускниця Київського державного педагогічного інституту іноземних мов (нині Київський національний лінгвістичний університет), доктор філологічних наук, професор, професор кафедри теорії практики та перекладу англійської мови КПІ ім. Ігоря Сікорського, Алла Андріївна вже понад 57 років віддає свій яскравий талант українській освіті й науці.

Закінчивши у 1968 році навчання на факультеті англійської мови Київського державного педагогічного інституту іноземних мов, Алла Андріївна розпочала трудову діяльність у Горлівському педагогічному інституті іноземних мов (1968–1971), де вона за направленням Міністерства освіти України викладала англійську мову. У 1971–2007 роках – викладач, старший викладач, доцент кафедри, завідувач кафедри фонетики англійської мови Київського державного педагогічного інституту іноземних мов. У 2007–2008 роках – професор кафедри, з 2008 по 2012 рік – завідувач кафедри теорії, практики та перекладу англійської мови факультету лінгвістики КПІ ім. Ігоря Сікорського, з 2012 по теперішній час – професор цієї кафедри.

У 1984 р. Алла Андріївна захистила кандидатську дисертацію на тему «Інтонація констатуючих

висловлень в англійському монологічному й діалогічному мовленні (експериментально-фонетичне дослідження)». У 1989 р. їй присвоєно вчене звання доцента.

У 2003 р. вона захистила докторську дисертацію на тему «Система фонетичних засобів актуалізації смислу висловлювання (експериментально-фонетичне дослідження англійського емоційного мовлення)». У 2004 р. присвоєно вчене звання професора.

У цей період Алла Андріївна згуртовує своїх учнів у межах товариського об'єднання «Київська фонетична школа», наукова діяльність якого фокусується на вивченні емоційного мовлення та розбудові його енергетичної теорії. Щороку під керівництвом А. А. Калити Школа проводить засідання Круглого столу «Сучасні тенденції фонетичних досліджень», який забезпечує міждисциплінарний діалог та інтеграцію наукових поглядів українських і зарубіжних фахівців у сферах фонетики, фоносемантики, фоностилістики, інтонології, паралінгвістики, емотіології та методики навчання іноземних мов.

За час наукової діяльності Алла Андріївна підготувала 12 кандидатів і двох докторів наук. Виховані нею здобувачі різних рівнів вищої освіти працюють майже на всіх континентах світу. Алла Андріївна Калита є автором понад 250 праць експериментального, теоретичного й методологічного рівнів. Серед них найбільш значущими є 5 монографій: «Фонетичні засоби актуалізації смислу англійського емоційного висловлювання» (Київ, 2001), «Актуалізація емоційно-прагматичного потенціалу висловлення» (Тернопіль, 2007), «Енергетика мовлення» (Київ, 2016), Методологічні основи когнітивних лінгво-енергетичних досліджень (Київ, 2022), Маніпуляція в мовленнєвій комунікації (Київ, 2024) та розділ у колективній монографії «Phonetic Studies from the Perspective of an Energetics Approach» (Cambridge, 2015), 14 посібників і 2 словники: «Англо-український словник залізничних термінів» (2008) та «A Concise Dictionary of Phonetic Terms» (2010).

Теоретичними працями Алли Андріївни Калити сформовано концептуальні основи нетрадиційного міждисциплінарного підходу до вивчення фонетичних явищ, результатом якого стала розробка теоретичного підґрунтя енергетичного бачення мовленнєвих феноменів.

Сьогодні Алла Андріївна Калита – автор широко відомого в Україні та за її межами фундаментального теоретичного принципу збереження емоційно-прагматичного потенціалу мовлення та безрозмірного К-критерію його кількісного визначення, на підставі яких нею й було сформовано енергетичну теорію мовлення.

Аллою Андріївною також зроблено значний внесок у царину міжнародної лінгвістики, оскільки, як відомо, вона протягом багатьох років під час стажування у Великобританії, Канаді, Польщі, Чехії, Словаччині, Німеччині, Іспанії, Литві та лекційної праці у Великобританії (Лондонський університет) і на Кубі (Гаванський Інститут іноземних мов) гідно представляла і презентує досі вітчизняну науку в закордонних закладах вищої освіти.

За сумлінну працю й наукові досягнення Аллі Андріївни Калиті присвоєно почесне звання «Відмінник освіти» (2000 р.).

Поважаючи безсумнівно віддане служіння вітчизняній освіті й науці, колектив факультету лінгвістики Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» щиро вітає вельмишановного професора Аллу Андріївну Калиту з її славетним 80-річчям. Бажаємо міцного здоров'я та творчої наснаги ще на багато років!

*Декан факультету лінгвістики
Зоя Корнева*

ЗМІСТ / CONTENTS

Філологія / Philology

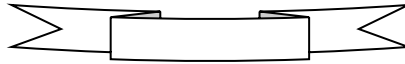
Оксана Алексієвель <i>Oxana Alexiyevets</i>	ВЗАЄМОДІЯ МОВНИХ ЗАСОБІВ ФОРМУВАННЯ ДОВІРИ У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ / Interaction of Language Means in the Formation of Credibility in Political Discourse	8
Nataliia Derkach <i>Наталія Деркач</i>	METHODOLOGY OF INTERDISCIPLINARY STUDY OF ENGLISH CONFLICT DIALOGUE ACTUALIZATION MEANS' INTERPLAY/ Методологія міждисциплінарного дослідження взаємодії засобів актуалізації англословного конфліктного діалогу	16
Галина Северина <i>Halyna Severyna</i>	МЕТОДИКА МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ МОВЛЕННЄВОЇ ПОВЕДІНКИ АНГЛОСЛОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ У СИТУАЦІЯХ СУПЕРЕЧКИ / Methodology of Interdisciplinary Experimental Study of Speech Behavior of English-Speaking Personality in Argument Situations	26
Yuliia Musiienko <i>Юлія Мусієнко</i>	WHEN WORDS WINK: ORAL REALIZATION OF COMPLIMENTING AND FLIRTING / Коли слова підморгують: усна реалізація компліменту та флірту	38
Максим Вакуленко <i>Maksym Vakulenko</i>	ПРОЄКТ СТАНДАРТУ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ З ТРАНСЛІТЕРАЦІЇ / Draft State Language Transliteration Standard	48
Ірина Андрущенко <i>Iryna Andrushchenko</i>	ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПЕРШОЇ ПРОМОВИ ПРЕМ'ЄР-МІНІСТРІВ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ / Linguistic and Stylistic Peculiarities of British Prime-Ministers' First Speeches	67
Ольга Клімук <i>Olha Klimuk</i>	СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ПРОВІДНИХ ЛІНГВАЛЬНИХ ОЗНАК АКТУАЛІЗАЦІЇ ВДЯЧНОСТІ В АНГЛІЙСЬКОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ / Classification of Key Linguistic Characteristics of Utterances of Gratitude Actualized in English Dialogue Speech	75
Olga Beshlei <i>Ольга Бешлей</i>	FRAMING INCLUSION THROUGH POLITICALLY CORRECT LANGUAGE IN BRITISH-AMERICAN POLITICAL RHETORIC / Фреймінг інклюзії через мову політкоректності в британсько-американській політичній риторикі	84
Ольга Воробйова <i>Olga Vorobyova</i>	СЕНСОРНА ОБРАЗНІСТЬ У ПРИРОДНОМУ Й НЕПРИРОДНОМУ НАРАТИВАХ ТА ЇЇ ВІДТВОРЕННЯ У ПЕРЕКЛАДІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ДЖОАН ГАРРІС "BLACKBERRY WINE" ТА ЙОГО УКРАЇНСЬКОМОВНОГО ПЕРЕКЛАДУ) / Sensory Imagery in Natural and Unnatural Narratives and its Rendition in Translation (A Study of Joanne Harris's "Blackberry Wine" and its Ukrainian Translation)	92
Лілія Олешко <i>Liliia Oleshko</i>		
Ольга Ващило <i>Olha Vashchylo</i>	ПОЛІТКОРЕКТНА ЛЕКСИКА В СУЧАСНИХ АНГЛОСЛОВНИХ МЕДІАТЕКСТАХ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВІДТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ / Politically Correct Language in Modern English-Language Media Texts and its Translation into Ukrainian	102
Олександра Горлова <i>Oleksandra Horlova</i>		
Марина Колісник <i>Maryna Kolisnyk</i>	ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОСЛОВНИХ ПОВІДОМЛЕНЬ У СФЕРІ ЦИФРОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ / Features of Translation of English-Language Messages in the Field of Digital Communication	111
Назар Самар <i>Nazar Samar</i>		

Ірина Борбенчук <i>Iryna Borbenschuk</i>	ЮРИДИЧНА ЛАТИНА ЯК ЗМІСТОВНА СКЛАДОВА В ОПАНУВАННІ ЮРИДИЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ / Legal Latin as a Course Component of Legal Translation Study	120
Ольга Ващило <i>Olha Vashchylo</i>	ВІДТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНИХ МАРКЕРІВ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ КІНОГЕРОЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ СЕРІАЛУ "THE BIG BANG THEORY" / Reproducing English	126
Руслана Пурик <i>Ruslana Puryk</i>	Markers of a Movie Character's Linguistic Personality in the Ukrainian Translation of The Big Bang Theory	
Ірина Борбенчук <i>Iryna Borbenschuk</i>	ВІДТВОРЕННЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРНИХ РЕАЛІЙ В ПУТІВНИКУ "A GIRL IN THE KARPATHIANS" МЕНІ МЮРІЕЛ ДОБІ / Portrayal of Lingual-and-Cultural Realities in the Guidebook "A Girl in the	134
Микита Марков <i>Mykyta Markov</i>	Karpathians" by Ménie Muriel Dowie	
Tetiana Leleka <i>Тетяна Лелека</i>	PECULIARITIES OF RENDERING UKRAINIAN CULINARY DISCOURSE IN A CULTURAL ASPECT / Особливості відтворення українського кулінарного дискурсу в культурному аспекті	140
Зоя Корнєва <i>Zoia Kornieva</i>	ГЕНЕЗИС МЕТАФОРИ В ДІАХРОНІЇ / The Genesis of Metaphor in Diachrony	148
Яна Шахова <i>Yana Shakhova</i>		
Ольга Сокирська <i>Olha Sokyrska</i>	ФУНКЦІЙНА РОЛЬ ІДІОМ У ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ: КОМУНІКАТИВНИЙ ТА СТИЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТИ/ The Functional Role of Idioms in Literary Discourse: Communicative and	157
Ангеліна Білюк <i>Anhelina Biliuk</i>	Stylistic Aspects	
Yuliia Karachun <i>Юлія Карачун</i>	SYNTACTIC AND STYLISTIC MEANS OF INFLUENCE IN MODERN ENGLISH-LANGUAGE POLITICAL INTERVIEW / Синтактико-стилістичні засоби впливу в сучасних англomовних	164
Viktoriia Olishevskia <i>Вікторія Олішевська</i>	політичних інтерв'ю	
Валентина Мойсюк <i>Moisiuk Valentyna</i>	МЕТАФОРИЗАЦІЯ ВЛАДИ ТА КОНФЛІКТУ В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ (на матеріалі промов Емманюеля Макрона) / Metaphorization of Power and Conflict in Political Discourse (Based on	171
	Emmanuel Macron's Speeches)	
Nigar Madatova <i>Nigar Мадатова</i>	LINGUISTIC REFLECTION OF STYLISTIC DEVICES IN MEDIA DISCOURSE / Лінгвістичне відображення стилістичних засобів у	179
	медіа-дискурсі	
Iryna Lopuschanska <i>Iryna Lopushanska</i>	"DAS MASCHINENZEITALTER": "EIN SCHLÜSSEL ZUM DENKEN BERTHA VON SUTTNERS" / "The Machine Age": "A Key to Bertha von Suttner's Views"	185
Лариса Макарук <i>Larysa Makaruk</i>	МУЛЬТИМОДАЛЬНІ ТЕКСТИ МАЛОЇ ФОРМИ: СТРУКТУРА, СЕМАНТИКА, ПРАГМАТИКА / Multimodal Small-Form Texts: Structure, Semantics, Pragmatics	195
Оксана Фурман <i>Oksana Furman</i>	МУЛЬТИМОДАЛЬНИЙ КРИТИЧНИЙ ДИСКУРС-АНАЛІЗ РЕКЛАМИ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ / Multimodal Critical Discourse Analysis of Medical Products Advertising	203
Iryna Voloshchuk <i>Ірина Волощук</i>	INTERMEDIAL REFERENCES ACROSS DIFFERENT SEMIOTIC CODES OF SCIENCE FICTION DISCOURSE / Інтермедіальні референції в різних семіотичних кодах науково-фантастичного	213
Anna Lavrenchuk <i>Анна Лавренчук</i>	дискурсу	
Дмитро Чебоненко <i>Dmytro Chebonenko</i>	АКРОНІМІЗАЦІЯ ЯК СПОСІБ ПОПОВНЕННЯ ІННОВАТИВНОГО ТЕРМІНОФОНДУ УКРАЇНОМОВНИХ САЙТІВ ПРОДАЖУ З АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ДЖЕРЕЛ / Acronymization as a Way to Replenish the Innovative Terminology of Ukrainian-Language Sales Sites Taken from English-Language Sources	221

Аліна Душкевич <i>Alina Dushkevych</i>	ФУНКЦІЙНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ І ТЕМАТИЧНІ ЛЕКСИЧНІ ГРУПИ АНГЛІЙСЬКОЇ ФАХОВОЇ МОВИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ / Functional Characteristics and Thematic Lexical Groups of English Professional Language in Inclusive Education	228
Oksana Hrydzhuk <i>Оксана Гридзжук</i>	WAR-CAUSED UKRAINIAN NEOLOGISMS: LEXICAL-SEMANTIC AND WORD-FORMATION ANALYSES / Українські неологізми війни: лексико-семантичний та словотвірний аналіз	235
Halyna Horodylovska <i>Галина Городиловська</i>		
Iryna Denys <i>Ірина Денис</i>		
Світлана Шийка <i>Svitlana Shyika</i>	АНТРОПОНІМНІ ФОРМАНТИ З ОСНОВНИМ -Р- У ПРІЗВИЩАХ РІВНЕНЩИНИ / Anthroponymic Formants with the Main -r- in Surnames of the Rivne Region	244
Inna Krasovska <i>Інна Красовська</i>	SYNTACTIC MEANS OF EXPRESSING EMOTIONALITY IN VERBAL COMMUNICATION: A COGNITIVE-FUNCTIONAL APPROACH / Синтаксичні засоби вираження емоційності у вербальній комунікації: когнітивно-функціональний підхід	251
Наталія Бурка <i>Nataliia Burka</i>	СТАНОВЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЯВИЩА ПІДЛІТКОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ / Formation and Prospects for the Development of Interdisciplinary Linguistic Research on the Phenomenon of Adolescent Communication	260
Valery Savchuk <i>Валерій Савчук</i>	PERSONALITY TRAITS OF U.S. PRESIDENTS AND THEIR IMPACT ON THE NATURE OF PUBLIC SPEAKING / Особистісні риси президентів США і їхній вплив на характер публічного мовлення	274
Ірина Волощук <i>Iryna Voloshchuk</i>	ВІДТВОРЕННЯ ГЕНДЕРНИХ ДОМІНАНТ ВЕРБАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ПОЛІТИКІВ: ЛІНГВОСИНЕРГЕТИЧНИЙ ПІДХІД / Rendering Gender-Dominant Verbal Behavior in Political Discourse: A Synergic Linguistic Approach	288
Ольга Іщенко <i>Olga Ishchenko</i>		
Сніжана Зінченко <i>Snizhana Zinchenko</i>		

Освітні науки / Educational Sciences

Oksana Sovhar <i>Оксана Совгар</i>	INTEGRATING AI TOOLS INTO FOREIGN LANGUAGE INSTRUCTION FOR STUDENTS OF NON-LINGUISTIC SPECIALTIES / Інтеграція технологій штучного інтелекту у викладання іноземних мов студентам немовних спеціальностей	300
Hanna Sovhar <i>Ганна Совгар</i>		
Iryna Plish <i>Ірина Пліш</i>		

DOI: <https://doi.org/10.20535/.2025.16.344115>**Оксана Алексісець**

Кандидат філологічних наук, доцент

Київський національний лінгвістичний університет

Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-5517-1219>

oksalex@ukr.net

*Світла енергія, людяність і мудрість, помножені високою професійною майстерністю
і новітнім баченням наукових проблем, відзначають талановитого фонетиста,
відомого мовознавця, Наставника – професора А.А. Калиту.
У славний Ювілей з роси і з води на многая літа, дорога Алло Андріївно!*

ВЗАЄМОДІЯ МОВНИХ ЗАСОБІВ ФОРМУВАННЯ ДОВІРИ У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Суспільне сьогодення відзначається динамічністю та турбулентністю, що робить політичний дискурс об'єктом особливої уваги дослідників. Мовлення політика відіграє ключову роль у формуванні його публічного образу, авторитетності та рівня довіри серед громадськості. У межах політичної комунікації довіра відображає ефективність політичного дискурсу та здатність лідера створювати позитивний публічний образ, зміцнювати авторитет і соціальну легітимність. Метою статті є встановлення комплексу мовних засобів, взаємодія яких здатна формувати довіру політичного лідера, так сприяючи передачі його ідей та здійсненню впливу на аудиторію. Використано міждисциплінарний підхід, який дозволяє врахувати соціальні, прагматичні та ідеологічні чинники політичного мовлення. Застосовано теоретичні загальнонаукові та спеціальні експериментально-фонетичні методи, зокрема, аудитивний аналіз. Досліджено промови Бориса Джонсона та Кіра Стармера, визначено роль лексико-граматичних, стилістичних та просодичних засобів у підсиленні переконливості та емоційного впливу виступів. Результати свідчать, що Борис Джонсон застосовує динамічну інтонацію, хвилюподібний рух тону та емоційно забарвлену лексику для створення ефекту довіри та авторитетності, тоді як стиль Стармера відзначається спокійністю, чітким аргументуванням і послідовністю, що також формує надійний імідж і довіру аудиторії. Взаємодія мовних засобів і просодичних характеристик є ефективним інструментом політичної комунікації, що сприяє зміцненню легітимності лідера та підвищенню довіри громадськості. Дослідження підтверджує соціальну актуальність аналізу механізмів формування довіри у політичному дискурсі та підкреслює важливість комплексного використання мовних засобів для підвищення переконливості й ефективності політичного мовлення.

Ключові слова: мовні засоби; просодичні характеристики; аудитивний аналіз; довіра; політичний дискурс; політичний лідер.

1 ВСТУП

Постановка проблеми. Сучасний етап суспільного розвитку відзначається високим ступенем динамічності й турбулентності. За таких умов політичний дискурс привертає особливу увагу дослідників суспільних наук і мовознавців, адже спрямований на реалізацію основних завдань політичної комунікації. Мовлення при цьому відіграє важливу роль у формуванні публічного образу політика, його авторитетності та рівня довіри з боку громадськості. Разом із невербальними й екстралінгвістичними засобами воно відображає особистість промовця, його ставлення до слухачів і до комунікативної ситуації загалом, а успішність виступу значною мірою визначається умінням ефективно подати інформацію.

Водночас, глобальні трансформаційні процеси на тлі переосмислення суспільно-політичних процесів зумовлюють підвищений інтерес до усвідомлення явищ, які забезпечують єдність і стабільність соціуму, прогнозованість його розвитку, а саме лідерства, авторитету та довіри. Довіра відзначається багатовимірним характером і охоплює сукупність рис та чеснот, що асоціюються з політичним діячем, якого суспільство сприймає як гідного довіри. Рівень довіри та симпатії до політика знаходить відображення у його іміджевих стратегіях (Алексієвець, 2023; Денисюк, 2011; Набока, 2022; Alexiyevets, 2019; Ladd, 2023; Petlyuchenko, 2024; Zuydam van, & Metze, 2016 та ін.). Політичні лідери повинні бути переконливими, щоб заручитися підтримкою громадян до і під час перебування на посаді. У цьому контексті довіра має важливе значення. Через опосередковану природу політичної комунікації громадяни оцінюють довіру до лідерів на основі їх виступів та публічних дебатів, що розгортаються у відповідь (Alesina, & Tabellini, 1988; Zuydam van, & Hendriks, 2018). Довіра розглядається як мультиаспектне явище, що проявляється через змістові та риторичні засоби, а також через просодичні характеристики мовлення, які відіграють ключову роль у сприйнятті політика аудиторією: вони підсилюють аргументативність висловлень, створюють ефект надійності та авторитетності, а також формують емоційний зв'язок зі слухачами. Лінгвістичний аналіз цих елементів дозволяє оцінити, як саме мовні й просодичні практики сприяють ефективному політичному дискурсу, підвищують довіру і зміцнюють легітимність політичного авторитету. Однак, питання дослідження особливостей взаємодії мовних засобів створення довіри у політичному дискурсі не можна вважати ґрунтовно вивченим. Цим зумовлюється **актуальність** започаткованої праці.

Метою статті є встановлення комплексу мовних засобів, взаємодія яких здатна формувати довіру політичного лідера, так сприяючи передачі його ідей та здійсненню впливу на аудиторію.

2 МЕТОДИ

Запропоноване дослідження взаємодії мовних засобів вираження довіри у політичному дискурсі з урахуванням контекстуальної зумовленості визначило вибір міждисциплінарного підходу, який дозволяє розглянути широкий спектр соціальних, прагматичних та ідеологічних чинників, що впливають на реалізацію політичного мовлення.

Програма та методи експериментально-фонетичного дослідження взаємодії мовних засобів вираження довіри у політичному дискурсі, виходячи з мети та завдань праці, а також відповідно до принципів міждисциплінарного підходу, передбачали послідовність певних етапів. Перший етап спрямовано на підбір мовленнєвого матеріалу (промови Бориса Джонсона та Кіра Стармера), а також на встановлення природного звучання промов, визначення прагматичної спрямованості та мовних засобів. Другий – охоплював традиційні процедури аудитивного аналізу та реєстрації його результатів. Третій етап аналізу передбачав лінгвістичну інтерпретацію результатів, їх узагальнення та вербальний опис експериментально отриманих інтонаційних реалізацій висловлень, що формують ефект довіри.

Аудитивний аналіз інтонаційних характеристик є важливим елементом у визначенні характеру взаємодії просодії з іншими мовними рівнями, що беруть участь у структуруванні тексту. У ході аудитивного аналізу використовувалися перцептивні градації кожної характеристики (Калита, 2001, с. 97–98).

Окрім, у статті використано такі методи дослідження: індукція та дедукція для узагальнення та встановлення закономірностей; метод синтезу та аналізу для опрацювання теоретичного матеріалу.

3 РЕЗУЛЬТАТИ Й ОБГОВОРЕННЯ

Проведений аналіз наукових публікацій з проблем довіри як соціального явища показує наявність різних підходів до трактування й визначення поняття, а також багатоаспектність

проявів. У наукових дослідженнях довіра постає важливою передумовою, необхідною складовою та, водночас, результатом суспільного розвитку. Проблема довіри, як важливої характеристики розвиненості соціальних та політичних відносин, порушується у багатьох роботах вітчизняних і зарубіжних науковців.

Початок наукового інтересу до довіри у контексті суспільно-політичних процесів сягає давніх часів у працях східних та давньогрецьких мислителів, у чиїх дослідженнях поняття довіри все ж не мало однозначного трактування. Науковці вказують, що воно розумілось і як очікування, ставлення, почуття, і як процес соціального обміну та інших необхідних благ, і особистісна, і групова риса (Карнаух, & Зайченко, 2022, с. 61). У процесі вирішення наукової проблеми осмислення довіри як феномену політичного життя використано напрацювання інших гуманітарних наук, як-от психології, соціології, культурології тощо. У політичній науці довіра загалом, та політична довіра, зокрема, розглядаються як «ресурси розвитку й передумова досягнення соціальної злагоди та політичної консолідації; як основа для формування стабільності політичної влади у довгостроковій перспективі» (Карнаух, & Зайченко, 2022, с. 62).

Поняття довіри як явища моральної свідомості, сукупності певних чеснот, як показник авторитету та рівня відповідальності, як необхідного, базового елементу демократії, зрештою, як соціального інституту, постійно присутнє у комунікаційній і предметній взаємодії, у публічних виступах, риториці політиків (Шайгородський, 2021, с. 64).

У сучасних політичних дослідженнях дедалі більше уваги приділяється довірі в політичному дискурсі, оскільки саме мовлення лідера впливає на сприйняття його особистості, компетентності та надійності аудиторією. Довіра є багатовимірним явищем, що формується через поєднання вербальних і невербальних комунікаційних засобів, іміджевих стратегій та способів взаємодії з громадськістю.

Політична довіра визначається як впевненість у позитивних наслідках дій суб'єктів політики. У її основі лежить віра в політичні ідеали й цінності, якості лідерів, можливості політичних організацій або структур держави задовольнити потреби індивіда, групи чи усього суспільства в цілому. Політична довіра є одним з проявів довіри як загальносуспільного феномену, який пронизує всі сфери людських відносин – від міжособистісних до інституційно оформлених. Вона виконує низку важливих функцій у політиці: сприяє стабілізації та оптимізації політичної системи, є дієвим чинником легітимізації політики та влади, забезпечує умови для ефективної діяльності партій політичних та лідерів. Базується на переживанні відчуття впевненості у неворожому характері політичної системи в цілому та її окремих інститутів, на прихильному ставленні особи і до найближчого оточення, і до всього соціуму. Найбільш розповсюдженою формою вираження політичної довіри є підтримка тих чи інших політичних діячів на виборах (Постригань, 2011, с. 224).

Водночас, довіра перетворилася на інструмент політичних технологій і засіб сугестивного впливу та маніпуляції свідомістю. Хоча як соціально-психологічний і ментальний стан довіра не піддається прямому вимірюванню, показники її рівня дедалі частіше стають складовою емпіричних досліджень і, попри суб'єктивність, набувають рис об'єктивного й вагомого чинника суспільно-політичних процесів. Саме рівень довіри визначає рейтинг політиків, державних діячів і прийнятих ними рішень тощо.

Також варто зауважити, що довіра – психологічний феномен, у підґрунті якого лежить складний процес пізнання світу та самовизначення у ньому, результат соціально-психологічного впливу на особистість, соціальні групи й суспільство загалом, на їхню систему цінностей, мотиви діяльності та поведінку. Це зумовлено, передусім, ціннісною природою довіри, її соціокультурною зумовленістю та амбівалентністю (проявами довіри й недовіри). Більше того, довіра – і базова цінність, і критерій оцінок та суджень. Саме тому особливо важливим є розуміння сутності феномена довіри й усвідомлення її впливу на соціальні та політичні процеси, їх перебіг і результати.

Під *довірою до політичного лідера* у цій статті розуміється ступінь, до якого аудиторія сприймає його як надійного, компетентного і відповідального суб'єкта політичної діяльності.

Вона відображає ефективність політичного дискурсу та здатність лідера створювати позитивний публічний образ, зміцнювати авторитет і соціальну легітимність.

Формування довіри в політичному дискурсі залежить від низки чинників: стилю мовлення, прозорості комунікації, медіатизації політичних повідомлень, а також здатності лідера реагувати на очікування й потреби громадян. Аналіз цих факторів дозволяє зрозуміти, як політики здобувають і підтримують довіру через свої виступи та комунікаційні стратегії.

Для цього у політичному мовленні велике значення має використання мовних засобів, оскільки дозволяє підкреслити емоційну складову повідомлення, а просодичні засоби – зробити його переконливішим, привернути увагу до ключових ідей та допомогти передати тональність і важливість заяв. Їх взаємодія (Tararenko, 2023, р. 29-31) може виражати різноманітні значення, привертати, навіть, несвідому увагу за допомогою висотнотональних варіацій, гучності та підсилювати смислові відтінки, виражені лексико-синтаксичними засобами, або самостійно. У політичних виступах просодія використовується для того, щоб *створити* емоційний ефект – підвищення чи зниження мелодики допомагає висловити рішучість, обурення, співчуття або впевненість; *підкреслити* важливі меседжі – паузи й зміна темпу слугують виділенню особливо важливих моментів виступу; *забезпечити* впливовість і переконливість – ритм і темп мовлення дають можливість слухачеві краще сприймати і запам'ятовувати ключові думки (Алексієвець, 2025, с. 19).

Розглянемо специфіку взаємодії мовних засобів формування довіри на прикладах виступів політичних діячів.

Борис Джонсон відомий авторською оригінальністю текстів промов, багатим словниковим запасом, креативним використанням виражально-зображальних засобів. Він «людина з рідкісними здібностями: має унікальний дар налагоджувати контакт з людьми, які зазвичай ніколи не звертали б уваги на торі, переконувати їх, що дійсно піклується про них і їхні інтереси, талант здаватися непереможним і, справді, надзвичайну здатність будувати наратив, завдяки якому його прихильники не вірять, що те, що пішло не так, є його власною провиною.» (Ladd, 2023; Petlyuchenko, 2024, р. 63-66). Борис Джонсон застосовує у своєму акценті особливі техніки вимови, такі як *power words*, *waves intonation*, *VIP words* тощо. Його акцент сповнений вербальної динаміки, авторитетності і довіри, притягуючої впевненості й лідерської досконалості, що забезпечує блискучий виступ.

Динаміку публічного мовлення Бориса Джонсона можна проілюструвати, звернувшись до фрагмента його промови (10 Downing Street, 2022), виголошеної у Києві 9 квітня 2022 року на підтримку українського народу під час російсько-української війни:

(1) *Over the 'last few ,hours I've been ,able to 'see 'quite a 'lot of your 'beautiful` country| and it's an a` mazing ,country.*|| (2) *I've 'also ,seen the 'tragic e'ffects of the ,war,| an 'inex` cusable ,war,| an 'abso'lutely 'inex` cusable and un'necessary war.*|| (10 Downing Street, 2022, 08:26).

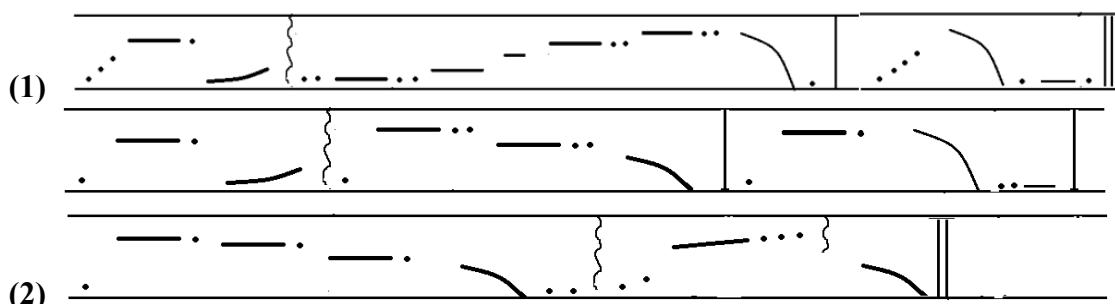

Рис.1. Тonoграма висловлень, створена автором за допомогою стандартних графічних інструментів Microsoft Office.

Для промов Бориса Джонсона характерним є використання перелічення, що підсилює висловлену думку та створює яскравий контраст: *beautiful country, an amazing country; an inexcusable war, an absolutely inexcusable, unnecessary war*. Таке послідовне нагромадження емоційно наважених епітетів, якими він описує російсько-українську війну в поданому фрагменті, водночас виконує роль синтаксичного засобу впорядкування висловлення та

ефективного інструмента політичного переконання й впливу на слухачів.

Запропонований блок висловлень реалізується у розширеному тональному діапазоні з хвилеподібним рухом тонального тону, який характерний для мовленнєвого стилю політика. У висловленні (1) точка зору актуалізується завдяки інтенсифікації лексичними і просодичними засобами, а саме, вимовлянню «на одному подиху» за допомогою висхідного руху тону у шкалі і завершенням високим спадним тоном з наростанням гучності й темпу. Далі вона підсилюється виділенням лексико-граматичного інтенсифікатора спадним тоном високого тонального рівня, який виконує функцію просодичного засобу інтенсифікації: *it's an a` mazing ,country*.

Емоційно забарвлене висловлення (2) демонструє використання градації *the 'tragic e'ffects of the ,war,| an 'inex`cusable ,war,| an 'abso'lutely 'inex`cusable& and un'necessary& ,war*, де кожна з інтоногруп підсилена такими просодичними засобами, як послівна акцентуація, спадні термінальні тони, темп та паузація. Так, інтоногрупа *the 'tragic e'ffects of the ,war* реалізується на середньо-підвищеному тональному рівні, у розширеному тональному діапазоні з помірною гучністю у повільному темпі. Оформлюється вона поступово спадною шкалою та низьким спадним тоном, що дозволяє промовцю звучати впевнено і переконливо. Наступна інтоногрупа *an 'inex`cusable ,war* актуалізується на середньо-підвищеному тональному рівні, у широкому тональному діапазоні з підвищеною гучністю у сповільненому темпі. Позначається оформленням усиченою шкалою у поєднанні з високим спадним тоном, зміщеним на емоційно навантажене слово, що слугує підвищенню емоційності висловлення, яка посилюється далі в інтогрупі *an 'abso'lutely 'inex`cusable&*, що реалізується на високому тональному рівні, у широкому тональному діапазоні з підвищеною гучністю та у сповільненому темпі. Фінальна інтоногрупа *and un'necessary& ,war* досить коротка, актуалізується на середньо-підвищеному тональному рівні, у широкому тональному діапазоні, підвищеній гучності та сповільненому темпі. Її емоційність підсилюється завдяки перцептивній паузі та широкому тональному інтервалу між ритмогрупами, і низькому спадному термінальному тону, які надають цій інтогрупі виділеності й завершеності. Контраст прослідковується і на рівні синтагматичного поділу: (1) у межах повної інтонаційної групи і (2) – коротких інтонаційних груп.

Стиль мовлення прем'єр-міністра Великої Британії Кіра Стармера відмінний від способу висловлення думок Бориса Джонсона – почасти спокійний і урівноважений, з чітким аргументуванням й підкресленням вагомості політичної позиції, що створює відчуття надійності, довіри та авторитетності. Він рідко використовує різкі зміни інтонації, що підкреслює його бажання до аналізу й обґрунтованих рішень. Як приклад, розглянемо промову, виголошену 24 лютого 2025 року на зустрічі лідерів, присвяченій третій річниці повномасштабного вторгнення в Україну (The Mirror, 2025). Політик застосовує широкий спектр мовних і риторичних прийомів для підсилення змісту та емоційної насиченості звернення. Використання повторів, емоційно навантаженої лексики підкреслює важливі аспекти та сприяє більшому запам'ятовуванню для слухача. Після вступного звертання він заявив про єдність міжнародної спільноти у сумну річницю війни *...it's ,right| that we 'mark this ↑grim 'anni`versary& to ,gether.||* Висловленню властиве емоційної лексики й оформлення спадною ступінчастою шкалою з перерваною поступовістю у поєднанні з низьким спадним тоном і маркуванням спеціальним підйомом слова *↑grim*, що вказує на те, що промовець щиро співчуває Україні. Водночас, зниження гучності, спадний термінальний тон низького висотно-тонального рівня на *to ,gether* та внутрішньосинтагматична пауза між ритмогрупами підсилює ідею міжнародної єдності і надає їй особливої значущості та привертає увагу аудиторії.

Далі політик апелює до емоцій, підкреслюючи трирічне протистояння варварському вторгненню росії та неймовірну мужність українців у боротьбі:

(1) *For 'three years| we have been u_nited| in oppo'sition to ↑russia's 'bar`baric in_vasion.||* (2) *And for, three years| we have been 'full of 'admi_rationξ for the in_credible re_sponseξ of the U_krainian people.||* (The Mirror, 2025, 0:19).

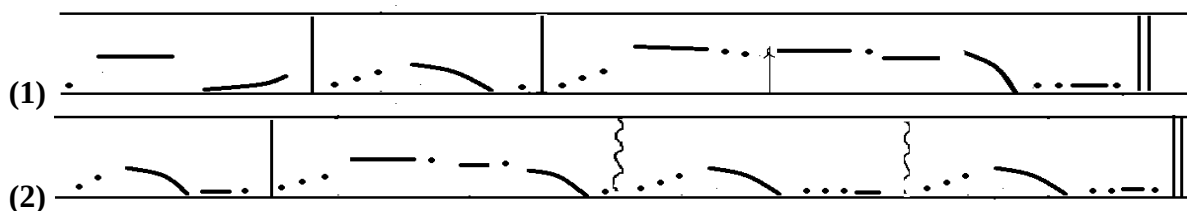

Рис.2. Тонोगрама висловлень, створена автором за допомогою стандартних графічних інструментів Microsoft Office.

Фрагмент візначається використанням емоційно навантажених лексичних одиниць і реалізацією у дещо розширеному тональному діапазоні при помірному темпі і нормальній гучності, а домінантним у вираженні думки виступає мелодичний компонент інтонації. У висловленні (1) часовий проміжок підкреслено актуалізацією в окремій синтагмі низьким висхідним тоном у поєднанні з помірним темпом та нормальною гучністю. Важливість об'єднання міжнародної спільноти у такий тривалий термін підкреслюється в інтоногрупі *we have been u_nited|*, реалізованій завдяки низькому спадному термінальному тону разом зі сповільненим темпом й нормальною гучністю, що звучить впевнено і категорично. Наступна інтоногрупа *in oppo'sition to ↑russia's 'bar`baric in_vasion,* оформлена спадною ступінчастою шкалою з перерваною поступовістю у поєднанні з висхідно-спадним термінальним тоном, зміщеним на слово *barbaric*, що вказує на загарбницький характер вторгнення. У висловленні (2) увага аудиторії до тривалості війни *And for, three years|* привертається актуалізацією в окремій синтагмі уже завдяки низькому спадному термінальному тону зі зміщенням власне на термін. Політик використовує емоційно забарвлену лексику, акцентуючи на важливості людського аспекту. Наступна частина *we have been 'full of 'admi_rationξ for the in_credible re_sponse ξ of the U_krainian people.||* реалізується у трьох інтонаційних групах, для яких характерним є повторення інтонаційної моделі – короткі синтагми, низький спадний термінальний тон у супроводі сповільненого темпу, помірної гучності і чіткого ритму, що надає такому звучанню впевненості та переконливості. Своєрідне протиставлення російському вторгненню неймовірної стійкості відповіді звучить у *↑russia's 'bar`baric in_vasion – in_credible re_sponse*, актуалізованому висхідно-спадним і спадним тонами високого і низького висотно-тонального рівня відповідно, і демонструє ставлення промовця до ситуації.

Отже, обидва політики використовують комплекс просодичних засобів, що допомагають виокремити повтори, емоційні апеляції й риторичні прийоми. Така взаємодія допомагає створити сильний, переконливий та емоційно насичений виступ.

4 ВИСНОВКИ І НАПРЯМИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Результати проведеного дослідження вказують на те, що проблеми актуалізації політичного дискурсу, аналізу механізмів вираження переконання, впливу, авторитетності та довіри, закладених у мовній поведінці та стратегіях дискурсу, є соціально актуальними і важливими для мовознавців, а також для політиків загалом. Взаємодія мовних засобів у формуванні довіри політика стає важливим інструментом комунікаційної стратегії політичного лідера, що безпосередньо впливає на публічний образ, сприяє створенню комунікативного ефекту, риторичного впливу на аудиторію. Аналіз промов британських політиків засвідчив, що комплексне поєднання просодичних характеристик (мелодика, темп, паузація, гучність) та лексико-граматичних і стилістичних засобів (емоційна лексика, акцентне виділення, повтори, перелічування, звернення до аудиторії) забезпечує цілісність виступу, слугує підвищенню довіри у слухачів та підсилює переконливість політичного мовлення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Алексієвець, О. (2023). Просодичні засоби створення ефекту довіри у виступах Бориса Джонсона щодо російсько-української війни. *Сучасні тенденції фонетичних досліджень*: зб. матеріалів VI Круглого столу з міжнар. участю, 21 квіт. 2023 р. Київ: КПП ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 22-24.
- Алексієвець, О. (2025). Особливості просодичної актуалізації політичних промов щодо російсько-української війни. *Сучасні тенденції фонетичних досліджень*: зб. матеріалів VII Круглого столу з міжнар. участю, 24 квіт. 2025 р. Київ: КПП ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 18-22.
- Денісюк, С.Г. (2011). Довіра як чинник ефективної політичної комунікації. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна, серія „Питання політології”*, 984, 171-176.
- Калита, А.А. (2001). *Фонетичні засоби актуалізації смислу англійського емоційного висловлювання*. Київ: Видавничий центр Київського державного лінгвістичного університету.
- Карнаух, А.А., & Зайченко, Л.М. (2020). Осмислення понять «довіра» та «політична довіра» у політичній науці. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*, 28, 60-66. <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series22.2020.28.09>
- Набока, О.М. (2022). Політичний дискурс Джо Байдена та Бориса Джонсона крізь призму лінгвопоетики. *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис»*, 11, 146-153. <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2022-11.22>
- Постригань, Г. (2011). Довіра політична. *Політична енциклопедія*. Редкол.: Левенець, Ю. (голова), Шаповал, Ю. та ін. Київ: Парламентське видавництво, 224.
- Шайгородський, Ю. Ж. (2021). Довіра як політико-психологічний феномен. *Політичне Життя*, 4, 63-39. <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2021.4.10>
- Alexiyevets, O. (2019). The rhetoric-and-prosodic strategies of the English political discourse. *Ukraine–Europe–World: The International Collection of Scientific Works*, 22, 171-175. <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/15554/1/Alexiyevets.pdf>
- Taranenko, L. (2023). Interplay of language means conveying subliminal potential of public addresses (a case study of Volodymyr Zelensky's political address). *Сучасні тенденції фонетичних досліджень*: зб. матеріалів VI Круглого столу з міжнар. участю, 21 квіт. 2023 р. Київ: КПП ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 28-32.
- Alesina, A., & Tabellini, G. (1988). Credibility and politics. *European Economic Review*, Volume 32, Issues 2-3, 542-550, ISSN 0014-2921. [https://doi.org/10.1016/0014-2921\(88\)90201-2](https://doi.org/10.1016/0014-2921(88)90201-2)
- Ladd, P. (2023). Character not Charisma – what makes a good leader? <https://care.org.uk/news/2023/06/character-not-charisma-what-makes-a-leader>
- Petyuchenko, N. (2024). *The Linguistics of Charisma*. Berlin: Frank & Timmer.
- 10 Downing Street. (2022, April 9). *PM Boris Johnson & President Volodymyr Zelenskyy hold a press conference in Kyiv*. [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=8R_3yv2PxxM
- The Mirror. (2025, February 24). *IN FULL: Keir Starmer speech at Support Ukraine 2025 Summit* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=6CtIvosYnxc>
- Zuydam van, S., & Metzke, T. A. P. (2016). Making political leaders king: Enacted credibility in times of elections. *Politics, Culture and Socialization*, 7(1-2), 57-81. <https://doi.org/10.3224/pcs.v7i1-2.04>
- Zuydam van, S., & Hendriks, F. (2018). Credibility enacted: Understanding the meaning of credible political leadership in the Dutch parliamentary election campaign of 2010. *Journal of Political Marketing*, 17(3), 258-281. <https://doi.org/10.1080/15377857.2015.1039747>

REFERENCES

- Alexiyevets, O. (2023). Prosodychni zasoby stvorennia efektu doviry u vystupakh Borysa Dzhonsona shchodo rosiisko-ukrainskoi vijny [Prosodic means of creating an effect of credibility in Boris Johnson's speeches on the russian-Ukrainian war]. *Suchasni tendentsii fonetychnykh doslidzhen*: zb. materialiv VI Kruhloho stolu z mizhnar. uchastiu, 21 kvit. 2023 r. Kyiv: KPI im. Ihoria Sikorskoho, Vyd-vo "Politekhnikha" [Modern Trends in Phonetic Research: Proceedings of the 6th Round Table with International Participation, April 21, 2023. Kyiv: Igor Sikorsky KPI, "Polytechnica" Publishing House], 22-24. [in Ukrainian]
- Alexiyevets, O. (2025). Osoblyvosti prosodychnoi aktualizatsii politychnykh promov shchodo rosiisko-ukrainskoi viiny [Specific features of prosodic actualization of political speeches on the russian-Ukrainian war]. *Suchasni tendentsii fonetychnykh doslidzhen*: zb. materialiv VII Kruhloho stolu z mizhnar. uchastiu, 24 kvit. 2025 r. Kyiv: KPI im. Ihoria Sikorskoho, Vyd-vo "Politekhnikha" [Modern Trends in Phonetic Research: Proceedings of the 7th Round Table with International Participation, April 24, 2025. Kyiv: Igor Sikorsky KPI, "Polytechnica" Publishing House], 18-22. [in Ukrainian]
- Denysyuk, S.H. (2011). Dovira yak chynnyk efektyvnoi politychnoi komunikatsii [Trust as a factor of effective political communication]. *Visnyk KhNU imeni V. N. Karazina, seriia "Pytannia politolohii"* [Bulletin of V. N. Karazin Kharkiv National University, Series "Political Science Issues"], 984, 171-176. [in Ukrainian]
- Kalyta, A.A. (2001). *Fonetychni zasoby aktualizatsii smyslu anhliskoho emotsijnoho vyslovliuvannia* [Phonetic means

- in actualization of English emotional utterance meaning*]. Kyiv: Vydavnychiy tsentr Kyivskoho derzhavnoho linhvystychnoho universytetu [Kyiv: Publishing Center of Kyiv State Linguistic University]. [in Ukrainian]
- Karnaukh, A.A., & Zajchenko, L.M. (2020). Osmyslennia poniat "dovira" ta "politychna dovira" u politychnii nautsi [The concepts of «trust» and «political trust» in political science]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova* [Scientific Journal of M. P. Drahomanov National Pedagogical University], 28, 60-66. <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series22.2020.28.09> [in Ukrainian]
- Naboka, O.M. (2022). Politychnyi diskurs Dzho Baidena ta Borysa Dzhonsona kriz pryzmu linhvopoetyky [The Political discourse of Joe Biden and Boris Johnson through the lens of linguopoetics]. *Naukovyi zhurnal Lvivskoho derzhavnoho universytetu bezpeky zhyttiediialnosti "Lvivskiy filolohichnyi chasopys"* [Scientific journal of the Lviv State University of Life Safety "Lviv Philological Journal"], 11, 146-153. <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2022-11.22> [in Ukrainian]
- Postryhan, H. (2011). Dovira politychna [Political Credibility]. *Politychna entsyklopediia* [Political Encyclopedia. Redkol.: Levenets, Yu. (holova), Shapoval, Yu. ta in. Kyiv: Parlamentske vydavnytstvo [Editorial Board: Levenets, Yu. (Head), Shapoval, Yu. et al. Kyiv: Parliamentary Publishing House], 224. [in Ukrainian]
- Shajhorodskyy, Yu.Zh. (2021). Dovira yak polityko-psykholohichnyy fenomen [Credibility as a political-and-psychological phenomenon]. *Politychne Zhyttia* [Political Life], 4, 63-69. <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2021.4.10> [in Ukrainian]
- Alexiyevets, O. (2019). The rhetoric-and-prosodic strategies of the English political discourse. *Ukraine–Europe–World: The International Collection of Scientific Works*, 22, 171-175. <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/15554/1/Alexiyevets.pdf>
- Taranenko, L. (2023). Interplay of language means conveying subliminal potential of public addresses (a case study of Volodymyr Zelensky's political address). *Suchasni tendentsii fonetychnykh doslidzen: zb. materialiv VI Kruhloho stolu z mizhnar. uchastiu*, 21 kvit. 2023 r. Kyiv: KPI im. Ihoria Sikorskoho, Vyd-vo "Politekhnikha" [Modern Trends in Phonetic Research: Proceedings of the 6th Round Table with International Participation, April 21, 2023. Kyiv: Igor Sikorsky KPI, "Polytechnica" Publishing House], 28-32.
- Alesina, A., & Tabellini, G. (1988). Credibility and politics. *European Economic Review*, Volume 32, Issues 2-3, 542-550, ISSN 0014-2921. [https://doi.org/10.1016/0014-2921\(88\)90201-2](https://doi.org/10.1016/0014-2921(88)90201-2)
- Ladd, P. (2023). Character not Charisma – what makes a good leader? <https://care.org.uk/news/2023/06/character-not-charisma-what-makes-a-leader>
- Petyuchenko, N. (2024). *The Linguistics of Charisma*. Berlin: Frank & Timmer.
- 10 Downing Street. (2022, April 9). *PM Boris Johnson & President Volodymyr Zelenskyy hold a press conference in Kyiv*. [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=8R_3yv2PxvM
- The Mirror. (2025, February 24). *IN FULL: Keir Starmer speech at Support Ukraine 2025 Summit* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=6CtlvosYnxc>
- Zuydam van, S., & Metze, T. A. P. (2016). Making political leaders king: Enacted credibility in times of elections. *Politics, Culture and Socialization*, 7(1-2), 57-81. <https://doi.org/10.3224/pcs.v7i1-2.04>
- Zuydam van, S., & Hendriks, F. (2018). Credibility enacted: Understanding the meaning of credible political leadership in the Dutch parliamentary election campaign of 2010. *Journal of Political Marketing*, 17(3), 258-281. <https://doi.org/10.1080/15377857.2015.1039747>

Oxana Alexiyevets. Interaction of Language Means in the Formation of Credibility in Political Discourse.

The current stage of social development is characterised by high dynamism and turbulence, making political discourse a particular focus for researchers. A politicians' speech plays a pivotal role in shaping their public image, authority, and the level of credibility they enjoy among the electorate. In political communication, credibility is a reflection of the effectiveness of political discourse, as well as a leaders' ability to create a positive public image and strengthen their authority and social legitimacy. The paper aims to identify a set of linguistic means whose interaction can form political leader's credibility, thus facilitating communication and influencing the audience. An interdisciplinary approach has been employed that considers social, pragmatic and ideological factors of political speech, as well as the auditory analysis of intonation characteristics. Boris Johnson's and Keir Starmer's speeches have been analysed to determine the role of lexical, grammatical, stylistic and prosodic features in enhancing the persuasiveness and emotional impact of political speech. The results show that Boris Johnson uses dynamic intonation and emotionally charged vocabulary to create an effect of trust and credibility. In contrast, Starmer's style is characterised by calmness, clear reasoning and consistency, which also convey reliability and credibility. The interaction of language and prosodic features is an effective means in political communication, strengthening a leader's legitimacy and increasing public trust. This study confirms the social relevance of analysing the mechanisms of credibility formation in political discourse, emphasising the importance of comprehensively using linguistic means to make political speech more persuasive and effective.

Keywords: language means; prosodic characteristics; auditory analysis; credibility; political discourse; political leader.

Received: November 21, 2025

Accepted: December 5, 2025

Nataliia Derkach

PhD in Philology, Associate Professor

Department of Foreign Philology and Educational Technologies

T.H. Shevchenko National University "Chernihiv Colehium"

Chernihiv, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-2418-9907>n.derkach@chnpu.edu.ua

METHODOLOGY OF INTERDISCIPLINARY STUDY OF ENGLISH CONFLICT DIALOGUE ACTUALIZATION MEANS' INTERPLAY

Linguists' interest in studying the specificity of verbal and non-verbal means of interpersonal conflict interactions is connected with the search of effective ways of conflict prevention or constructive conflict transformation. A broad nomenclature of factors, influencing the verbal form of conflict interaction, is laid out in scientific studies and includes opponents' goals, spheres of conflict actualization, patterns of power division between the opponents, styles of conflict behavior, conflict destructiveness parameters, as well as gender, age, status and cultural features of the communicators. However, experimental research of the samples of English conflict dialogues, aimed at the identification of the invariants of their speech actualization, requires a substantiation of the optimum complex of such factors which may be assumed as a basis for the classification of the features of English conflict dialogue flow. The analysis of dictionary definitions of the lexeme *conflict* revealed a set of essential characteristics of an interpersonal conflict interaction, on the basis of which its definition was synthesized. It was also established that key differences between conflict and adversarial phenomena, for instance, debates and competitions, embrace the absence of norms, defining the flow of interpersonal conflicts, the fact that conflicts energetically feed on the negative emotional state of the communicators and that the opponents in a conflict are ready to protect their interests fiercely and resort to destructive actions. The emergence of an interpersonal conflict interaction was examined in the light of the negative affective state of its initiator, discharged in the plane of communication. The reaction of the opponent and subsequent communicative strategies and tactics of the parties define a further course of conflict interaction. Conflict dialogues are regarded as speech representations of interpersonal conflict interactions. A complex classification of the features of conflict dialogue flow was constructed on the basis of the following criteria: the activated instinctive function of the conflict initiator, the level of communication formality, the degree of conflict dialogue's emotional-and-pragmatic potential, the character of the conflict dialogue flow. Formed in this way, the classification represents a general logic of the methodology of experimental interdisciplinary study of verbal and non-verbal means' interplay in the actualization of English conflict dialogues.

Keywords: conflict dialogue; conflict discourse; interpersonal conflict interaction; verbal and non-verbal means; classification of the features of conflict dialogue flow.

1 INTRODUCTION

One of the topical problems of modern linguistics is a need for scientific description of the specificity of verbal and non-verbal means' functioning in conflict dialogues, motivated by the aspiration of human society to prevent and minimize conflicts or, in case of their emergence, to transform them into a constructive vein. In view of this, a particular significance is given to the establishment of invariant patterns of verbal and non-verbal means' manifestation and interplay in conflict communication, indicative of the degree of the communicators' psychophysiological arousal and levels of the emotional-and-pragmatic potentials of their utterances.

There exist a number of studies that can serve as a theoretical basis for scientific classifications of conflict interactions. For instance, conflict participants' goals are considered (Hocker & Wilmot, 2018, p. 77), the distribution of power between the opponents, and the sphere of conflict actualization (Abercrombie, Hill & Turner, 2006, pp. 195–196; Bendersky, Hays, 2012; Vliert et al., 1999), conflict

behavior styles (Donohue & Cai, 2008; Hocker & Wilmot, 2018; Canary & Canary, 2014; Thomas & Kilmann, 1978), conflict destructiveness parameters (Gottman, 1999; Hocker & Wilmot, 2018), gender (Caughlin & Vangelisti, 2006; Sillars & Canary, 2013; Tannen, 1991), age (Davis, 1940; Berens, 2000; Carstensen, Gottman & Levenson, 2004), status (Bendersky & Hays, 2012; Callejas, 2020) and cultural (Schiffrin, 1984; Corsaro & Rizzo, 1990; Tannen, 1991) features of the communicators, influencing the course of conflicts. At the same time, there have not been attempts to create an interdisciplinary classification of the parameters causing variance in the features of interpersonal conflict interactions.

That is why our theoretical study is aimed at the development of the methodology of interdisciplinary experimental research of the verbal and non-verbal means' interplay in English conflict dialogues and establishment of invariant models of their realization.

1.1 Theoretical pre-requisites of studying interpersonal conflict interactions

When substantiating the classification of interpersonal conflict interactions (ICI) we relied on a wide-spread psychological division into intrapersonal (intrapsychic/inner/internal/) conflicts between the opposing drives, impulses and needs inside the human mind (Miller-Keane, 2003; VandenBos, 2013, p. 311) and interpersonal (extrapsychic) conflicts between a person and the outer world (VandenBos, 2013, p. 224). These two kinds of conflicts are interconnected, as an ICI is typically driven by a substantial negative affect of its initiator. In human relations, an interpersonal conflict represents itself as a kind of interaction between people, in line with cooperation, competition, etc. (Matsumoto, 2003, p. 502).

An ICI can be labelled in different ways, for instance, "conflict talk" (Grimshaw, 1990), "conflict interaction" (Lysychkina, 2014, p. 181), "communicative conflict" (Zavalska, 2017), "conflict type of interaction" (Zavalska, 2017), "conflict dialogue" (Bulkina, 2014, p. 52), "verbalized conflict" (Frolova, 2008, p. 157), "verbal conflict" (Chaika, 2019), and so on. As long as emotional-and-pragmatic potential of any communicative interaction in its full extent is realized both in verbal and non-verbal planes (Kalyta, 2007, p. 10), at this point of our study we prefer to use a general term "interpersonal conflict interaction". We separate ICIs from more extensive intergroup social conflicts, connected with the dynamics of the society and its class, racial, ethnocultural, national, gender, ideological and other trends, though we take them into account when they become a part of ICI pragmatics.

In order to distinguish conflict and adversarial phenomena let us review the etymology of the word *conflict* and essential features of the notion of conflict. In fact, the lexeme *conflict* was borrowed from Latin into English in the 15c. in its denotative meaning "an encounter with arms, a fight, battle", and connotative meaning "internal mental or spiritual struggle" (Harper & Felix, 2025). The analysis of the definitions of the lexeme *conflict* and its closest synonyms: *confrontation*, *war*, *struggle*, *battle*, *controversy*, *disagreement*, *strife*, *quarrel*, *fighting*, *argument*, *clash*, *collision*, available in English dictionaries (The American Heritage Dictionary of the English Language, 2022; Cambridge Online Dictionary, 2025; Collins Online Dictionary, 2025; Longman Dictionary of Contemporary English, 2015; Merriam-Webster's Online Dictionary, 2025; Oxford Learner's Online Dictionary, 2025), has shown that essential components of the meaning of conflict comprise the following: 1) conflict actualization within verbal and non-verbal planes against a background of negative affective states of the communicators; 2) the availability of a certain cause of conflict – a serious contradiction between the attitudes and needs, essential for the communicators; 3) readiness on the part of at least one of the parties to defend its interests persistently and firmly; 4) the achievement of a desired goal is complicated for the opponents because of their mutual resistance, 5) conflict unfolds within a certain period of time. Essential features of conflict phenomena, reviewed above, enable us to define an interpersonal conflict interaction as a discrete communicative event, actualized in the verbal and non-verbal planes and energetically powered by the negative emotional state of its participants, evoked by the perceived threat to their essential needs.

Both adversarial and conflict phenomena denote a discussion of controversial issues (*debate*) and a struggle to secure one's interests, conflicting with ones of the opponent (*contest*, *competition*).

At the same time, adversarial phenomena are strongly regulated (*contest – a formal game, debate – a formal discussion, a formal contest* (Collins Online Dictionary, 2025)), while the development of conflicts is relatively unpredictable. Moreover, the emergence and course of conflict phenomena feed on communicators' negative emotions and their readiness to protect their interests in a firm or even destructive way, including verbal and physical violence.

Metaphors of conflict, inherent in English culture (see, e.g., Hocker & Wilmot, 2018, pp. 44–45) mirror their negative conception, associated with the destruction of harmony, relationships, death, fire, natural disaster, losses, troubles, bitterness, violence and so on. By contrast, positive functions of conflicts are limited to a possibility of obtaining useful experience in resolving problems, discharging tension, promoting effective change and achieving unity.

Though a contradiction in thoughts, goals and interests of people or groups is a feature most typically mentioned in the definitions of conflict (see, e.g., Callejas, 2020, p. 1; Donohue & Cai, 2008, pp. 1078–1079), it may be considered too general and inconvenient for practical application in identifying interpersonal conflict interactions (ICI), as people regularly have certain controversies in their interpersonal relationships which do not necessarily lead to conflicts. In fact, acknowledging the difference in attitudes and needs with the other party is just the first step towards conflict emergence (Bendersky & Hays, 2012, p. 326).

Typically, a person is driven towards an ICI by a sense that the opponent has become an obstacle to an important goal – preserving or obtaining a physical, economic or social resource, for instance, sympathy, money, information, power, self-esteem. Perception of such an obstacle or a threat posed to the individual's identity by an insult, manifestation of aggression, anger or enmity (Canary & Canary, 2014, p. 180; Donohue & Cai, 2008, pp. 1078–1079; Emerson, 2015, p. 37; Hocker & Wilmot, 2018, pp. 199–200) presents itself as a physiological arousal and a psychological tension, an unpleasant affect of certain intensity, decoded on the level of emotions and feelings as irritation, insult, displeasure, jealousy, annoyance, etc. (Canary & Canary, 2014, p. 180; Emerson, 2015, pp. 10–11). Such inner discomfort can be displayed on the verbal and non-verbal levels, for instance, by means of pauses, specificities of speech melody (Berens, 2000, pp. 14–15), sighing, a frown, a grimace, a glare and other symptoms (Emerson, 2015, pp. 47–48), serving as external markers of the approaching conflict. The bearer of an unpleasant affect is under pressure – to initiate an ICI, and, possibly, worsen the situation or to keep silent and lose his face. If the desire to obtain a resource, access to which is impeded by the opponent, is strong enough (Hocker & Wilmot, 2018, p. 3), a negative tension can be discharged in communication and grow into an ICI (Emerson, 2015, pp. 13–14). In particular, criticism and accusations (Hocker & Wilmot, 2018, pp. 3–4, 8–9; Emerson, 2015, pp. 47–48) are indicative of the intention to start an ICI, attract the interlocutor's attention to one's negative emotional state and discharge the accumulated frustration. Thus, an ICI starts when the contradiction perceived by at least one of the individuals is communicated to the opponent (Hocker & Wilmot, 2018, pp. 3–4; Emerson, 2015, p. 70; Nader & Todd, 1978, pp. 14–15;), forcing him to react in a certain way. In this way, the first verbal exchange in the ICI takes place, and its further development depends entirely on the strategies and tactics chosen by the parties.

A number of conflict discourses are comprised of a single, situational and brief ICI, e.g., squabbles with strangers in public places when irritation, displeasure and annoyance are discharged and conflicts are successfully resolved on the spot. In other conflict discourses ICIs are recurrent, with sequences of opponents' reactions, escalations, emergence of new disputable issues and metaconflict development (Emerson, 2015, p. 12). If the contradiction, underlying the ICI, remains unresolved, the respective negative affect will remain a source of further serial ICIs (Sillars & Canary, 2013).

Thus, an impulse to an ICI is usually given by energetically significant negative affect of its initiator, which emerges due to an insult inflicted to him, his endeavor to satisfy a certain need, the availability of a serious discrepancy between the communicators' attitudes and values. A development and possible escalation of an ICI depend on the communicators' readiness to protect their interests firmly, defying the opponent's resistance, which is regarded as an obstacle to satisfying the need and discharging a negative affect. An ICI starts with the transformation of its initiator's inner discomfort

into respective verbal and non-verbal means, inviting the opponent to join the ICI. The first reaction of the opponent and further strategies and tactics of the parties define the duration and intensity of a particular ICI and the conflict discourse as a whole.

1.2 Existing views on typological features of interpersonal conflict interactions

A review of the existing scientific views on typological peculiarities of ICIs has demonstrated that they may be differentiated according to the character of their course, communicators' goals and dominating strategies of conflict behavior, specificity of social spheres where conflicts take place and the character of relations between the participants. Social features of ICI participants, including their age, gender, status and cultural background, are also taken into account.

According to the character of ICIs they are seen as the ones developing in a constructive or destructive way (Callejas, 2020, p. 75). Naturally, each ICI has a destructive potential, as its participants experience negative affect, fed by their striving to restore justice, take revenge upon the other party or harm the opponent (Hocker & Wilmot, 2018, pp. 21–22). An ICI is considered constructive when it helps discharge the opponents' negative affects by means of resolving the problem. In destructive ICIs the participants rely on a subjective understanding of their opponents' thoughts and intentions, based on the history of their relations (Hocker & Wilmot, 2018, pp. 62–63), and concentrate exclusively on their own goal, disregarding the aspirations of the other party. At least one of the participants of a destructive ICI is dissatisfied with its result upon its completion and is looking forward to a *revanche* (Hocker & Wilmot, 2018, pp. 21–22). A practical difficulty in delimiting constructive and destructive ICIs is that conflict discourse and its constitutive ICIs are not homogenous, with available constructive and destructive cycles (Hocker & Wilmot, 2018, pp. 252–255). Already the beginning of the ICI programs it as a constructive or a destructive one. For instance, criticism, verbal aggression, humiliation demonstrate the intention of the speaker to cause mental or physical harm to the opponent and force him to defend himself, so escalation ensues and often ends in verbal or physical violence (Hocker & Wilmot, 2018, pp. 22–26; Zavalaska, 2017, p. 75; Callejas, 2020, pp. 21–22). Destructive conflicts have a more complicated structure and are characterized by cycles of ICIs and chronic incompleteness due to the impossibility to discharge an affect in a proper way (Hocker & Wilmot, 2018, pp. 30–32).

ICIs are often differentiated according to participants' goals (Hocker & Wilmot, 2018, pp. 76–77). Their generalization provides us with four types of goals – content/topic, relational, identity/facework and metaconflict/process ones. In ICIs such goals can be actualized separately or be combined. The influence of a certain goal channels an ICI participant into a certain frame, for instance, instrumental with a content goal or relational with a relational goal (Sillars & Canary, 2013). According to Hocker & Wilmot (2018, p. 82), relational goals are often pivotal in ICIs when the communicants have a history of relations, but they are hardly identifiable not only to an ICI observer, but to the conflicting parties themselves. Identity conflicts with underlying identity goals occur when someone is insulted, misunderstood, unfairly accused of something and represent the individuals' struggle for positive assessment of their personality, their attempt to support, save or restore their faces. When identity issues are at stake, people become less flexible and more inclined towards destructive behavior. It is relational and identity goals that most typically serve as emotional energy suppliers of an ICI and cause its chronicity (Hocker & Wilmot, 2018, pp. 82–84). Various goals, for instance, relational and content ones, often interact in an ICI and define its course and result (Donohue & Cai, 2008, p. 1074). Besides, ICIs may develop into a layered and intensive metaconflict with a discussion of the participants' conflict behavior. Still, it is difficult to classify conflicts based on communicators' goals as, firstly, the goals are hard to identify, secondly, the conflicting parties may have complex goals, for instance, content, relational and identity goals are often intertwined in a person, and thirdly, the goals may undergo transformations from one type to another during the ICI.

One of the parameters used to describe ICIs is conflict behavior strategies preferred by the communicators, such as confrontation, avoidance, compromise, compliance, collaboration, which may be employed asymmetrically (e.g., “confrontation-avoidance”) or in a complementary way (e.g., “confrontation-confrontation”) (Hocker & Wilmot, 2018, p. 189). On the whole, such strategies can

be grouped into distributive ones, representing people's desire to dominate over their opponents and make them yield to certain demands, passive and indirect strategies, demonstrating the people's intention to avoid confrontation and unwillingness to discuss the problem openly, as well as integrative strategies, aimed at finding a constructive resolution of the problem without serious concessions on the part of the opponent (Berens, 2000, p. 55). Distributive strategies include accusations of the opponent, insults, mockery, humiliation, swearing, refusals, hostile inquiries, attributing unfriendly intentions and negative behavioral trends to the opponent, avoiding responsibility, unpleasant comments about the opponent's character, social background, abilities or appearance (*ibid.*, pp. 60–61; Hocker & Wilmot, 2018, p. 169). Passive strategies represent communicator's inaction, withdrawal, avoidance when being confronted, concealing negative emotions of anger, fury or disappointment. In their turn, integrative strategies aim at yielding to the opponent's demands, compromise or collaboration. Interestingly, integrative strategies can also be applied as manipulative pseudo-integrative ones in order to win over the opponent (Hocker & Wilmot, 2018, p. 178).

An essential cause of ICIs is that individuals constantly struggle for dominance over each other (Callejas, 2020, p. 1), and conflict is a way to bring change into status systems (*ibid.*, p. 4; Bendersky & Hays, 2012, p. 327). Status ICIs call forth a more competitive behavior of their participants compared with other ICIs as their consequences are relatively durable, and a higher status has essential advantages, for instance, an increased self-esteem, people's respect and social approval (*ibid.*, pp. 323–325). Status ICIs typically occur in public, as witnesses of status change are required, e.g., allies or spectators, and their presence itself moves the opponents to behave even more competitively (*ibid.*, pp. 328–326). Already adolescents are preoccupied with their place in a social hierarchy and often see aggression and dominance as instruments to establish their status, even among friends (Callejas, 2020, pp. 5–6).

Communicators' behavior in ICIs may be conditioned by their age and gender. According to the studies (Berens, 2000, p. 173; Carstensen, Gottman & Levenson, 2004; Hocker & Wilmot, 2018, p. 200), elderly people tend to apply integrative strategies in an ICI and their conflict strategies and tactics are creative and complex. They use distributive strategies when appealing to social norms, their personal experience and knowledge, while avoidance can be seen as surrendering to the pressure of their younger opponents (Berens, 2000, p. 65). In their turn, adolescents have a propensity for distributive strategies of conflict behavior, often do not possess developed integrative skills, and in case of escalations resort to avoidance (Berens, 2000, p. 65; Canary & Canary, 2014, p. 192).

As regards gender trends of conflict behavior, it should be noted that distributive strategies of conflict behavior are tolerated in a friendly-competitive communication of males and blamed among the females. A patriarchal modern culture is conducive to the formation of certain models of male and female conflict behavior, adopted since childhood. In particular, girls are recommended to avoid distributive strategies of conflict behavior, promote cooperation, compromise, value their relationships and social connections (Tannen, 1991). As a result, more assertive communicative strategies are often used implicitly (Crockenberg & Lourie, 1996, p. 497; Tannen, 1991, pp. 31–32), and aggression reveals itself in subtler ways – through mockery or gossiping behind one's back (Callejas, 2020, p. 23; Tannen, 1991, p. 77). Socialization of boys is more hierarchical and competitive, and their typical games are oriented at identifying the winners and regulating status relationships (Hocker & Wilmot, 2018, pp. 67, 115; Sillars & Canary, 2013; Tannen, 1991, p. 76; Callejas, 2020, p. 64). Conflicts among the boys are considered to be a part of the gender norm, and even their friendship is marked with friendly aggression and competition, so conflict may be seen as a means of establishing contact and acquiring status (Hocker & Wilmot, 2018, p. 207; Tannen, 1991; Callejas, 2020, p. 57; Crockenberg & Lourie, 1996, p. 497).

Though it is reported that verbal aggression has a relatively equal share among men and women, displays of physical aggression and threats of physical violence are most typically attributed to men (Tannen, 1990, pp. 30–32; Hocker & Wilmot, 2018, p. 67; Callejas, 2020, pp. 11, 23). Physical aggression of women, for instance, against their marital partners – like slapping them in the face or throwing things is, rather, a low-power tactics (Hocker & Wilmot, 2018, pp. 185–186). Caughlin and

Vangelisti (2006) note that in conflicts with women men are more sensitive to physiological symptoms of negative affect and are more likely to resort to avoidance or stonewalling to deal with an emotional outburst. In their turn, women are often willing to challenge gender restrictions and establish a new balance of power and equality in the relationship (Canary & Canary, 2014, p. 183; Hocker & Wilmot, 2018, p. 27). In the ICIs of love couples, men recourse to squabbles, often stonewall if the topic is unpleasant, while women are prone to long monotonous discussions and criticism of their partner (Hocker & Wilmot, 2018, pp. 22–23). As long as men and women interpret their mutual actions, intentions and motives from the standpoint of their typical gender communication models, misunderstandings between sexes often feed ICIs.

Based on the type of a social group in which an ICI takes place and the character of relations within this group, conflicts may be classified into ones occurring in a formal sphere of industrial relations – organizational between the employees, industrial – between the employees and the administration, and in an informal sphere, for instance, between parents and children, siblings, friends, peers, neighbors, etc. All of such conflicts have their specificities, namely organization conflicts are connected with disagreements about the tasks of the group (task conflict), division of the duties (process conflict), incompatibilities of characters or personal values (relationship conflict) (Bendersky & Hays, 2012, p. 323; Vliert et al., 1999, p. 475). Industrial conflicts are based on the asymmetry of power between the employees and the administration and occur when their goals do not coincide or they disagree about the methods of achieving common goals (Abercrombie et al., 2006, pp. 211–212). Marital conflicts are marked with an open or latent opposition between the partners, connected with raising children, managing the family budget, distribution of tasks, sexual problems, temperament mismatch, striving for dominance in marriage, differences in religion, life values and interests, etc. (VandenBos, 2013, p. 343; Hocker & Wilmot, 2018, p. 48). Such ICIs may be quite destructive as marital partners know exactly how to hurt each other (Donohue & Cai, 2008, pp. 1078–1079).

Quite typical are conflicts between parents and children, called forth by physiological, psychological and social differences, entailed by the age gap (Davis, 1940, p. 535), which is getting even deeper nowadays due to the dynamic technological development of the society. As a result, parents become less effective in socializing their children, and their norms often conflict. Parents and children may misinterpret each other's motives and intentions in ICIs – parents are apt to exaggerate their children's disposition towards distributive strategies of conflict behavior, while children overestimate their parents' wish to control them (Sillars & Canary, 2013; Canary & Canary, 2014, pp. 191–192).

It is conjectured that national culture may influence the choice of conflict behavior strategies, as each culture generates certain norms and expectations concerning ICIs. For instance, collectivist cultures are believed to demonstrate a bigger tendency towards preventing ICIs than individualist ones (Hocker & Wilmot, 2018, pp. 71–72). At the same time, in many cultures, for instance, Greek, Italian, Jewish, Afro-American, Turkish, Hawaiian and others, an argument is a peculiar communicative ritual, a norm, a game (see, e.g., Schiffrin, 1984; Corsaro & Rizzo, 1990; Tannen, 1991). At the same time, there is evidence that individual styles of conflict behavior have a stronger influence on the choice of conflict behavior strategies than cultural tendencies (Sillars & Canary, 2013). An individual's propensity for a certain style of behavior in an ICI and readiness to its escalation are defined by a complex of features, including temperament type, introversion or extraversion, traits of character and social experience (Donohue & Cai, 2008, pp. 1078–1079; Hocker & Wilmot, 2018, p. 199). Besides, children often follow their parents' conflict behavior models (Canary & Canary, 2014, p. 186; Tannen, 1991; Hocker & Wilmot, 2018, pp. 38–39).

Interdisciplinary views on the typology of conflict interactions, described above, can serve as a theoretical basis for conflicts' classifications, satisfying the purpose of a particular research. In our study such a classification is meant to reflect a linguopragmatic specificity of interpersonal conflict interactions, calling forth the variability of their verbal and non-verbal means.

2 METHODS AND DISCUSSION

As an interdisciplinary linguo-psychological conceptual apparatus, conventionalized in these sciences for the description of the phenomenon of interpersonal conflict interaction (ICI) is relevant for the respective description of English conflict dialogues, we will use it when developing the methodology of experimental research of the specificity of verbal and non-verbal means' interaction in the actualization of English conflict dialogues.

General logic of the experimental interdisciplinary research of verbal and non-verbal means' interaction and mutual influence in English conflict dialogues corresponds to the classification of the features of conflict dialogue flow, displayed in Figure 1.

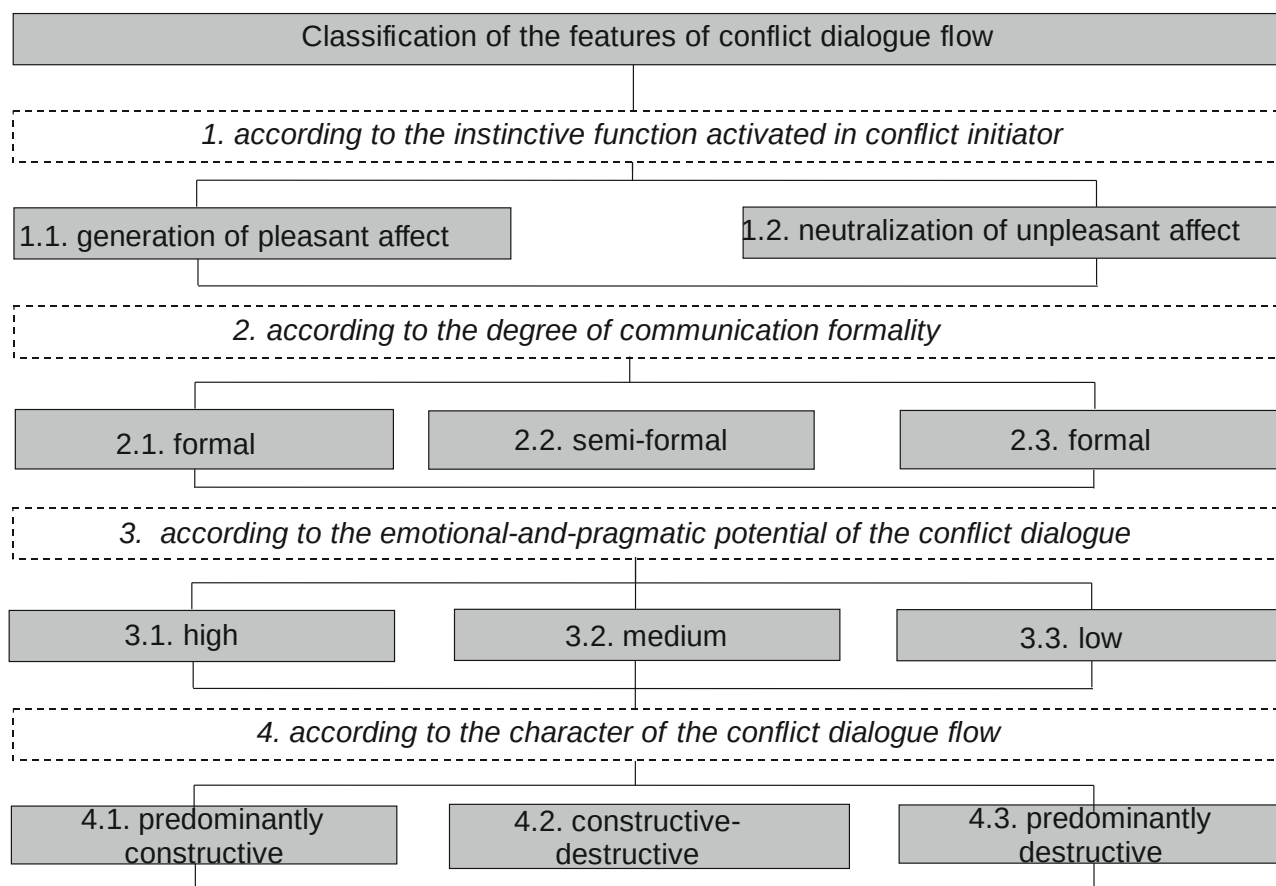

Figure 1. Classification of the features of conflict dialogue flow

We have already explained above that any communicative interaction, conflict dialogues included, is directly connected with the regulation of communicators' internal affects in the following ways: a) transformation of the negative/unpleasant affect into a neutral/normal one as a manifestation of self-preservation instinctive function; b) generation of a positive affect as a manifestation of the instinctive function of improving the quality of life (Derkach, 2025, pp. 156–157). That is why, at the first level of the classification the instinctive drive of the conflict dialogue initiator is seen as generation of a pleasant affect or neutralization of an unpleasant affect. In the context of a conflict dialogue this means either a need to resolve a certain problem, igniting the conflict, or a manipulative conflict dialogue initiation for the sake of drawing pleasure from it.

The second feature, influencing the variability of verbal and non-verbal means of conflict dialogues is the degree of communication formality, as social situations may be seen as formal, semi-formal or informal. Communication formality is associated, firstly, with the limitations, set forth by communication policies, adopted in a particular social group, for instance, a professional organization or intelligent society in general and, secondly, with the communicators' acknowledgement of the superiority of their social or communicative-and-role (Derkach, 2018, p. 43) statuses allowing them to put pressure on the opponents. In semi-formal conflict dialogues the communicators' behavior is only partially regulated by social standards and norms, stipulated by the degree of their acquaintance,

the specificity of their professional relations or correlation of their statuses. Informal communication is associated with a perceived equality of statuses and the absence of rigid restrictions regarding the applied means of communication, for instance, in the conflicts of friends, siblings or love couples.

Considering the principle, formulated by Kalyta (2007, pp. 8–9), that any utterance can acquire a certain emotional-and-pragmatic potential, defined within three degrees of its intensity as low, medium or high, we consider it possible to apply this division to conflict dialogues at large at the third level of our classification. As a conflict dialogue is made up of sequences of communicators' utterances, its generalized emotional-and-pragmatic potential is calculated on the basis of identifying emotionally marked means of communication and their correlation with the share of emotionally-neutral ones. Accordingly, conflict dialogues with a high emotional-and-pragmatic potential include a considerable amount of verbal and non-verbal markers of emotional states, for instance, emphatic lexical-grammatical and linguo-stylistic means with negative connotation, segmental and suprasegmental means of expression. An insignificant amount of such means signalizes a low level of the emotional-and-pragmatic potential, and a moderate amount – a medium one.

Based on the widespread division of conflicts into constructive and destructive ones, on the fourth level of the classification we review several variants of conflict dialogue course: 1) there are certain destructive tendencies in the conflict dialogue, but integrative strategies of conflict behavior are predominant, facilitating a constructive resolution of the problem; 2) distributive conflict strategies, as well as avoidance or stonewalling strategies are predominant – if this is the case, the conflict dialogue usually cannot be resolved in a constructive way, and conflict discourse unfolds as cyclic conflict dialogues; 3) there is a relative parity of destructive and constructive tendencies within a conflict dialogue, for instance, when one of the participants applies distributive, while the other one – integrative strategies of conflict behavior, then the problem is not resolved within a current conflict dialogue, but a potential is preserved for its constructive resolution in the next interaction.

A complex of conflict dialogue features, substantiated for the selection of experimental conflict dialogues, will facilitate the empirical identification of key verbal and non-verbal means of conflict dialogue actualization in interpersonal conflict interactions under the influence of specific sociopragmatic factors. We believe that the classification of the features of conflict dialogue flow will form a reliable theoretical and methodological basis for the experimental research of English conflict dialogues.

3 CONCLUSIONS AND FURTHER RESEARCH

A review of theoretical and experimental studies, focused on the problem of interpersonal conflict interactions (ICI) as well as the analysis of dictionary definitions of the lexeme *conflict* has shown that an ICI can be defined as a discrete communicative event, actualized in the verbal and non-verbal planes and energetically powered by the negative emotional state of its participants, evoked by the perceived threat to their essential needs. A conflict dialogue is regarded as a speech representation of an interpersonal conflict interaction. One or several ICIs and, respectively, conflict dialogues can be actualized within a conflict discourse organized around a certain conflict sense. The difference between conflicts and cognate adversarial phenomena lies in the fact that the latter function on the basis of the rules of varying rigidity, regulating the course of interaction. Violation of such rules and norms due to uncontrollable negative emotions and causing harm to the opponent with destructive verbal or physical actions transforms adversarial interactions into conflict ones.

In the interdisciplinary studies of interpersonal conflict interactions the attention is traditionally paid to overall constructiveness or destructiveness of their course, goals of the participants, their dominating conflict strategies and styles of conflict behavior, specificity of social groups where conflicts emerge, for instance, organizations, families, a circle of friends, as well as social features of the communicators, e.g., their age, gender, status, cultural and ethno-cultural background.

It is reasonable to limit the totality of typological features of conflict dialogues, exerting influence on the variability of their verbal and non-verbal means, to the following ones: the instinctive function activated in the conflict dialogue initiator, consisting in the generation of a pleasant affect or

neutralization of an unpleasant affect; degree of communicative situation formality (formal, semi-formal and informal); the emotional-and-pragmatic potential of the conflict dialogue (high, medium, low); the character of the conflict dialogue course (predominantly constructive, constructive-destructive, predominantly destructive). This classification of the features of conflict dialogue flow will help sort the experimental samples of English conflict dialogues on the basis of the distribution of their classificatory features, which, in turn, will facilitate the establishment and description of key verbal and non-verbal means of English conflict dialogue actualization.

REFERENCES

- Abercrombie, N., Hill, S., & Turner, B.S. (2006). *The Penguin Dictionary of Sociology*. 5th edition. London: Penguin Books.
- Bendersky, C., & Hays, N.A. (2012). Status Conflicts in Groups. *Organization Science*, 23(2), 323–340. <http://dx.doi.org/10.1287/orsc.1110.0734>
- Berens, E.M. (2000). *A model of intergenerational conflict: insights from a discourse analysis of young-old conflict interaction*. PhD dissertation. Temple University.
- Bulkina, A.V. (2014). Konfliktnyi dialoh u liubovnomu dyskursi (na materiali tvorchosti Tomasa Hardi) [Conflict dialogue in love discourse (based on Th. Hardy's works)]. *Scientific Notes of Ostroh Academy National University, Philology series*, 6, 52–55. [In Ukrainian]
- Callejas, L.M. (2020). *Adolescent status struggles: exploring the relationship between conflict and social status mobility in middle school*. New Brunswick, New Jersey: The State University of New Jersey.
- Cambridge Online Dictionary. (2025). Cambridge University Press & Assessment. <https://dictionary.cambridge.org>
- Canary, D.J., & Canary H.E. (2014). Conflict in close relationships. In Schulz P.J., & Cobley P. (Eds.). *Handbooks of Communication Science*. Vol. 6. Interpersonal Communication, 177–200. Berlin/Boston: Walter de Gruyter GmbH.
- Carstensen, L.L., Gottman, J.M., & Levenson, R.W. (2004). Emotional Behavior in Long-Term Marriage. In H.T. Reis & C.E. Rusbult (Eds.), *Close Relationships: Key Readings*, 457–470. New York: Taylor & Francis.
- Caughlin, J.P., & Vangelisti, A.L. (2006). Conflict in Dating and Marital Relationships. In J.G. Oetzel, & S. Ting-Toomey (Eds.), *Sage Handbook of Conflict Communication: Integrating Theory, Research, and Practice*, 129–157. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Chaika, L.V. (2019). *Typolohiia verbalnykh konfliktiv v anhlomovnomu dyskursi: poliparadyhmalnyi aspekt* [Typology of verbal conflicts in English discourse]. Dissertation of the Doctor of Science in Philology. Kyiv: Kyiv National Linguistic University. [In Ukrainian]
- Collins Online Dictionary. (2025). HarperCollins Publishers. <https://www.collinsdictionary.com>.
- Corsaro, W.A. & Rizzo, Th.A. (1988). Discussion and Friendship: Socialization Processes in the Peer Culture of Italian Nursery School Children. *American Sociological Review*, 53(6), 879–894. doi: 10.2307/2095897
- Crockenberg, S., & Lourie, A. (1996). Parents' Conflict Strategies with Children and Children's Conflict Strategies with Peers. *Merrill-Palmer Quarterly*, 42(4), 495–518.
- Davis, K. (1940). The Sociology of Parent-Youth Conflict. *American Sociological Review*, 5(4), 523–53.
- Derkach, N. (2025). An Integrative Review of the Premises and Causes of Conflict Interactions. *Philological Treatises*, 17(1), 146–160. [https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2025.17\(1\)-14](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2025.17(1)-14)
- Derkach, N.V. (2018). *Sotsioprahmatychni osoblyvosti intonatsii anhliskoho pryslivia* [Sociopragmatic peculiarities of the English proverbs' intonation]. Desna Poligraf. [In Ukrainian]
- Donohue, W.A., & Cai, D.A. (2008). Interpersonal Conflict, History of. In L. Kurtz (Ed.), *Encyclopedia of Violence, Peace & Conflict*. In 3 volumes, Volume 2, 1073–1084. Oxford: Elsevier.
- Emerson, R.M. (2015). *Everyday Troubles. The Micro-Politics of Interpersonal Conflict*. Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Frolova, I.Ye. (2008). Komunikatyvno-prahmatychnyi ta komunikatyvno-dyskursyvnyi pidkhody u linhvistytsi [Communicative-and-pragmatic and communicative-and-discursive approaches in linguistics]. *Zhytomyr Ivan Franko State University Journal*, 38, 157–160. [In Ukrainian]
- Gottman, J.M. (1999). *The Marriage Clinic: A Scientifically Based Marital Therapy*. New York: W. W. Norton and Co.
- Hocker, J.L., & Wilmot, W.W. (2018). *Interpersonal Conflict*. 10th edition. New York: McGraw-Hill Education.
- Grimshaw, A.D. (1990). Research on conflict talk: antecedents, resources, findings, directions. In Grimshaw, A.D. (Ed.) *Conflict Talk: Sociolinguistic investigations of arguments in conversations*. Cambridge: CUP.
- Harper, D., & Felix, T. (2025). *Online Etymology Dictionary*. www.etymonline.com
- Kalyta, A.A. (2007). *Aktualizatsiia emotsiino-prahmatychnoho potentsialu vyslovlennia* [Actualization of the utterance's emotional-and-pragmatic potential]. Ternopil: Pidruchnyky ta posibnyky. [In Ukrainian]
- Longman Dictionary of Contemporary English. 6th ed. (2015). Pearson Education Ltd. <https://www.ldoceonline.com>
- Lysychkina, O.O. (2014). Eskalatsiia konfliktu v anhlomovnomu pobutovomu dyskursi: prahmatyka ta prosodiia [Conflict escalation in the English everyday discourse: pragmatics and prosody]. *New Philology*, 62, 181–185. [In Ukrainian]

- Matsumoto, D. (2003). *The Cambridge Dictionary of Psychology*. Cambridge: CUP.
- Merriam-Webster's Online Dictionary. (2025). Merriam-Webster, Incorporated. <https://bit.ly/4n0setg>
- Miller-Keane, S. (2003). *Encyclopedia and Dictionary of Medicine, Nursing and Allied Health*. 7th Edition, Amsterdam: Elsevier.
- Nader, L., & Todd, H.F. (1978). Introduction. In Nader, L., & Todd, H.F. (Eds.) *The Disputing Process – Law in Ten Societies*, 1–41. New York: Columbia University Press.
- Oxford Learner's Online Dictionary. (2025). Oxford: Oxford University Press. <https://bit.ly/4e13BZm>
- Schiffman, D. (1984). Jewish argument as sociability. *Language in Society*, 13(3), 311–335. <https://doi.org/10.1017/S0047404500010526>
- Sillars, A., & Canary, D.J. (2013). Conflict and Relational Quality in Families. In Vangelisti, A.L. (Ed.) *Routledge Handbook of Family Communication*. 2nd ed., 338–357. New York: Routledge.
- Tannen, D. (1991). *You Just Don't Understand*. New York: Ballantine Books.
- The American Heritage Dictionary of the English Language. 5th ed. (2022). HarperCollins Publishers. <https://www.ahdictionary.com>
- Thomas, K.W., & Kilmann, R.H. (1978). Comparison of four instruments measuring conflict behavior. *Psychological Reports*, 42, 1139–1145.
- VandenBos, G.R. (Ed.). (2013). *APA Dictionary of Clinical Psychology*. 2nd ed. Washington: American Psychological Association.
- Vliert, E. van de, Nauta, A., Giebels, E., & Janssen, O. (1999). Constructive Conflict at Work. *Journal of Organizational Behavior*, 20(4), 475–491.
- Zavalska, L. (2017). Komunikatyvnyi konflikt u politychnomu dyskursi [Communicative conflict in the political discourse]. *Linguostylistic Studies*, 6, 71–78. [In Ukrainian]

Наталія Деркач. Методологія міждисциплінарного дослідження взаємодії засобів актуалізації англomовного конфліктного діалогу. Науковий інтерес щодо специфіки вербального та невербального оформлення міжособистісних конфліктних взаємодій пов'язаний з пошуком ефективних шляхів попередження конфліктів або їхньої трансформації у конструктивну площину. Номенклатура чинників впливу на мовленнєве оформлення конфліктної взаємодії, згаданих у наукових джерелах, охоплює цілі учасників конфлікту, сфери його актуалізації, особливості розподілу влади між його учасниками, стилі поведінки у конфлікті, параметри його деструктивності, а також гендерні, вікові, статусні і культурні ознаки комунікантів. Водночас експериментальне дослідження зразків англomовних конфліктних діалогів, спрямоване на виявлення інваріантів їхнього мовленнєвого оформлення, потребує визначення оптимального комплексу таких чинників для формування робочої класифікації англomовних конфліктних діалогів. Аналіз словникових дефініцій конфлікту дозволив установити істотні ознаки міжособистісної конфліктної взаємодії й синтезувати її визначення. Було також встановлено, що відмінною ознакою конфліктних і близьких до них полемічних явищ є відсутність регламентації конфліктів, їхній перебіг на тлі негативного емоційного стану комунікантів та готовність останніх жорстко відстоювати свої інтереси, вдаючись до деструктивних дій. Виникнення міжособистісної конфліктної взаємодії розглядалося крізь призму негативного афективного стану її ініціатора, що розряджається у площині спілкування. Реакція опонента й подальші обрані сторонами стратегії і тактики визначають подальший перебіг конфліктної взаємодії. Комплексну класифікацію ознак перебігу міжособистісних взаємодій і, відповідно, конфліктних діалогів, що репрезентують їх мовленнєву складову, побудовано на таких ознаках, як активована інстинктивна функція ініціатора конфлікту, ступінь формальності спілкування, рівень емоційно-прагматичного потенціалу конфліктного діалогу, характер перебігу конфліктного діалогу. Сформована робоча класифікація відображає загальну логіку розробки методики експериментального міждисциплінарного дослідження особливостей взаємодії та взаємовпливу вербальних і невербальних засобів актуалізації англomовних конфліктних діалогів.

Ключові слова: конфліктний діалог; конфліктний дискурс; міжособистісна конфліктна взаємодія; вербальні та невербальні засоби; класифікація ознак перебігу конфліктного діалогу.

Received: November 11, 2025

Accepted: December 5, 2025

Галина Северина

Аспірант

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Київ, Україна

<https://orcid.org/0009-0005-0394-1273>severyna.kpi@gmail.com

МЕТОДИКА МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ МОВЛЕННЄВОЇ ПОВЕДІНКИ АНГЛОМОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ У СИТУАЦІЯХ СУПЕРЕЧКИ

У статті представлено програму й методику експериментально-фонетичного дослідження мовлення особистості у ситуаціях суперечки та висвітлено взаємодію лексико-синтаксичних, просодичних і невербальних засобів у мовленні англomовної особистості у ситуаціях суперечки. З огляду на інтегративний характер дослідження, що розташоване на перетині психології, лінгвістики та соціології, було обгрунтовано комплексну алгоритмічну програму експериментально-фонетичного аналізу мовлення особистостей у суперечці. Програма включала послідовний аналіз взаємодії мовних і позамовних засобів оформлення висловлення та передбачала виконання семи етапів, необхідних для повного опису комунікативної поведінки різних типів особистостей. У межах методики дослідження було сформовано репрезентативний корпус матеріалу; окреслено процедуру аудитивного аналізу, проведеного і аудитором-інформантами, і аудитором-фонетистами, що дало змогу комплексно оцінити мовні й позамовні маркери комунікативної поведінки різних типів особистостей; висвітлено методику проведення акустичного аналізу, спрямованого на виявлення інваріантних і варіантних характеристик комунікативної поведінки мовця. Як приклад застосованої методики наведено аналіз мовлення нарцисичної особистості, доповнений графічним прикладом просодичного оформлення висловлення та інтерпретацією інтонаційних параметрів. Проведений аналіз засвідчив, що структура особистості істотно впливає на добір мовних і позамовних засобів оформлення її комунікації. Водночас характер просодичного, лексико-граматичного й невербального оформлення висловлення також може слугувати індикатором типу особистості, що бере участь у спілкуванні. Аналіз дозволив зробити висновки, що особистість є багатомірним комунікативним суб'єктом, який реалізує властиві їй моделі спілкування через сукупність лексичних, прагматичних, синтаксичних та інтонаційних параметрів, що відображають особливості її психологічної організації, яка й формує характерні патерни комунікативної поведінки, притаманні їй певному типу.

Ключові слова: суперечка; емоційно-прагматичний потенціал мовлення; методика дослідження; особистість; комунікація; мовні засоби; позамовні засоби

1 ВСТУП

У сучасній лінгвістиці має місце підвищений інтерес до аналізу мовленнєвої поведінки індивідів, актуалізованої в різних комунікативних ситуаціях, зумовлений, як правило, зацікавленістю науковців в природі виникнення певних мовленнєвих реакцій на той чи інший подразник. Пов'язані з цим дослідження вирізняються антропоцентричністю, оскільки зосереджені на вивченні мовлення як відображенні індивідуально-психологічних властивостей мовця, та певною периферійністю, що зумовлена багатовекторністю підходів і залученням міждисциплінарних методів з різних галузей знань: лінгвістики, соціології, психології тощо. Серед множини ще не вирішених питань, що мають безпосереднє відношення до загальних проблем мовленнєвої поведінки індивідів останнім часом у зв'язку інтенсифікацією міжнародних гуманітарних зв'язків особливої важливості набуло питання більш глибокого наукового вивчення особливостей мовленнєвої поведінки англomовної особистості у ситуаціях суперечки. Проте ефективно вирішення цієї проблеми стримується

відсутністю відповідних результатів експериментального дослідження зазначеного питання взагалі і розробки програми й методика його реалізації зокрема. Тому **метою** нашого пошуку є розробка програми та методики експериментального дослідження мовленнєвої поведінки англомовної особистості у ситуаціях суперечки.

Постановка проблеми. Не зважаючи на наявність значного обсягу теоретико-емпіричних напрацювань з проблем мовленнєвої поведінки індивідів, актуалізація мовлення представниками різних типів психологічної організації особистостей й досі залишається недостатньо вивченою. Саме тому й постає потреба в подальшому міждисциплінарному пізнанні, спрямованому на уточнення низки вже існуючих провідних теоретичних положень щодо особливостей механізмів взаємодії мовних і позамовних засобів спілкування, без започаткованої нами розробки конкретних методики та програми експериментально-фонетичного дослідження лінгвоенергетичних особливостей англомовного мовлення не уявляється можливим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічним підґрунтям дослідження стали напрацювання сучасних українських учених, зокрема праці А.А. Калити (Калита, 2007), яка сформулировала засади лінгвоенергетичного підходу до аналізу просодичного оформлення мовлення та визначила ключові параметри інтонаційної організації висловлення. Значний внесок у розвиток цього напрямку зробили представники Київської фонетичної школи, серед яких: Валігура О.Р. (Валігура, 2008), Тараненко Л.І. (Тараненко, 2016), Андрущенко І.О. (Андрущенко, 2018), Сокирська О.С. (Сокирська, 2016), Куценко М.А. (Куценко, 2019) та інші, фокус дослідження яких зосереджується на вирішенні питань фонетичної інтерпретації та просодичних характеристик актуалізації мовлення загалом, та на мовленні особистостей з урахуванням їхніх індивідуально-психологічних особливостей зокрема.

2 МЕТОДИ

Проведення дослідження спиралося на комплексну методику, що включала і загальнонаукові методи (індукція, дедукція, узагальнення, аналіз, синтез), і спеціалізований метод експериментально-фонетичного дослідження, який охоплює аудитивний та акустичний аналізи мовлення.

3 РЕЗУЛЬТАТИ Й ОБГОВОРЕННЯ

Безпосереднім завданням започаткованого нами експериментально-фонетичного дослідження є перевірка провідних положень щодо особливостей мовленнєвої поведінки англомовної особистості у ситуаціях суперечки, теоретично обґрунтованих у відповідних наукових працях. З огляду на багатовимірність міждисциплінарного дослідження, в якому розглядається комплексна взаємодія мовних і позамовних засобів мовленнєвої поведінки особистості у ситуаціях суперечки, нами сформовано **програму** експериментального дослідження, яка містить такі етапи:

- 1) добір матеріалу та формування корпусу фрагментів експериментально-фонетичного дослідження;
- 2) аудитивний аналіз аудиторами-інформантами мовленнєвої поведінки різних психотипів особистості;
- 3) аудитивний аналіз аудиторами-фонетистами мовного матеріалу, актуалізованого різними психотипами мовців;
- 4) аналіз мовних особливостей мовлення досліджуваних особистостей у ситуаціях суперечки;
- 5) аналіз позамовних особливостей мовлення досліджуваних особистостей у момент суперечки;

6) акустичний аналіз просодичних (тональних, темпоральних, динамічних) характеристик мовлення особистостей;

7) лінгвоенергетична інтерпретація й узагальнення результатів експериментального дослідження.

Методика експериментального дослідження

1. Добір матеріалу та формування корпусу фрагментів експериментально-фонетичного дослідження. Добір матеріалу дослідження, на основі якого формувався корпус експериментальних фрагментів мовленнєвої поведінки особистостей, здійснювався шляхом виокремлення фрагментів суперечок різних типів особистостей з відомих американських і британських серіалів XXI сторіччя, події яких відображують сучасність. Відеофрагменти добиралися і з відкритих джерел, і з матеріалів, розміщених на стрімінгових сервісах (Netflix, Megogo та ін.) і відеохостингах, зокрема YouTube. Для формування репрезентативного корпусу матеріалів було обрано фрагменти з популярних американських та британських серіалів, таких як «Breaking Bad», «Doctor Foster», «Better Call Saul», «House of Cards», «Fleabag», «True Detective» тощо, які характеризуються високою насиченістю комунікативних ситуацій, що дає змогу всебічно проаналізувати різні аспекти поведінки особистості у процесі спілкування, зокрема в умовах суперечки.

Щодо диференціювання мовців по ознакам їхнього психотипу у ході аналізу ми послуговувалися класифікацією американської психоаналітикині Ненсі МакВільямс (McWilliams, 2011), яка виокремила 10 типів особистостей за їх структурою відповідно до патернів їхньої поведінки. Водночас, у межах кожного з особистісних типів під час аналізу було враховано низку чинників, що визначають перебіг комунікації. Зокрема, бралися до уваги соціальний статус комунікантів, стиль їхньої комунікативної поведінки (агресивний, субмісивний, асертивний), психотип відповідно до типології Ненсі МакВільямс, який включає індивідуально-психологічні характеристики мовців.

2. Аудитивний аналіз аудиторiami-інформантами мовленнєвої поведінки різних психотипів особистості. До групи інформантів-носіїв англійської мови було залучено п'ять осіб, для яких ця мова є рідною і які мають відповідну лінгвістичну підготовку та практичний досвід у аудіюванні мовленнєвих текстів. Аудитори отримували завдання прослухати відібрані фрагменти суперечки та здійснити оцінювання мовця за пропонуваним ним набором характеристик. Таким чином, інформантам-носіям пропонувалось встановити: 1) загальне враження про мовця (позитивне / нейтральне / негативне); 2) комунікативний стиль мовця, який превалює (агресивний / субмісивний / асертивний); 3) домінуючу емоцію мовця під час суперечки (гнів, страх, сором тощо); 4) інтонаційно-просодичні особливості мовлення особистості (наприклад, підвищений ритм, занижений тембр, довгі паузи, екстрависока гучність тощо); 5) соціокультурний рівень мовця (високий / середній / низький) відповідно до його поведінки у ході суперечки; 6) прагматичний вплив на співрозмовника (високий / середній / низький) та дати попередню оцінку й визначити психотип особистості (психопатична, нарцисична, шизоїдна, параноїдна тощо). Опитування проводилось на підставі анкети та було організовано у форматі онлайн-анкетування з фіксацією у протоколах отриманих результатів.

3. Аудитивний аналіз аудиторiami-фонетистами мовного матеріалу, актуалізованого різними психотипами мовців. Під час вербального опису результатів проведення експериментально-фонетичного аналізу, ми спиралися на теоретичні засади та дотримувалися правил, які були запропоновані й обґрунтовані у працях А.А. Калити (Калита, 2007). Запропонований А.А. Калитою комплекс перцептивних градаційних характеристик визначення просодичної організації мовлення знайшов своє практичне підтвердження в працях представників Київської фонетичної школи (Тараненко, 2016; Андрущенко, 2018; Сокирська, 2016; Куценко, 2019 та ін.). До нього входять, зокрема: 1) *тип інтонаційної шкали* (поступово спадна ступінчаста, спадна ковзна шкала, поступово спадна ступінчаста шкала з перерваною поступовістю, спадна скандентна, висхідна, рівна (висока, середня, низька)); 2) *тип термінального тону* (спадний, спадно-висхідний, висхідний, висхідно-спадний, рівний з урахуванням рівнів їхнього початку та завершення); 3) *швидкість зміни напрямку руху*

термінального тону (нульова, мінімальна, мала, середня, велика, максимальна) 4) інтонаційний діапазон (вузький, звужений, середній, розширений, широкий); 5) висотно-тональний рівень (екстрависокий; високий; середній підвищений; середній знижений; низький; екстранизський); 6) темп (повільний, сповільнений, помірний, прискорений, швидкий); 7) гучність в межах висловлювання (екстрависока, висока, підвищена, помірна, знижена, низька); 8) паузи (а) міжсинтагменні: незаповнені (довга, середня, коротка, перцептивна); заповнені: довга, середня коротка; б) внутрішньосинтагменні). Фіксація інтонаційних параметрів, виявлених у мовленні представників різних психотипів особистості, здійснювалися аудитором-фонетистами з подальшим занесенням результатів у відповідну таблицю, фрагмент якої наведено нижче.

Інтонаційні індикатори Параметри впливу на динаміки суперечки					Ритм			Тональний рівень початку інтоногрупи					Тональний рівень завершення інтоногрупи					Тональний діапазон висловлювання					Т				
																							спадний	вискі			
					простий	складний	змінаний	екстрависокий	високий	середній підвищений	середній знижений	низький	екстранизський	екстрависокий	високий	середній підвищений	середній знижений	низький	екстранизський	широкий	розширений	середній звужений	вузький	високий	середній	низький	високий
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
А	Початок суперечки	рівень ЕПП	1					1																			
			2															1								1	
			3																								
В	тип взаємодії	4																		1							
		5		1			1																				
С	стиль комунікації	6																									
		7																									
			8			1																					
А	Кульмінація суперечки	рівень ЕПП	1																								
			2																								
			3																								
В	тип взаємодії	4																									
		5			1																					1	
С	стиль комунікації	6										1															
		7																									
			8																								
А	Завершення суперечки	рівень ЕПП	1					1																			
			2																								
			3																								
В	тип взаємодії	4			1																						
		5																									
С	стиль комунікації	6			1																						
		7																									
			8																								

Таблиця 1. Фрагмент таблиці реєстрації результатів аналізу мовного матеріалу аудитором-фонетистами

4. Аналіз мовних особливостей мовлення досліджуваних особистостей у ситуаціях суперечки. У ході аналізу вербальних виявів комунікативної поведінки мовців фіксувалися чинники, що безпосередньо впливали на перебіг суперечки та визначали її динаміку. До провідних параметрів були віднесені: 1) ситуація спілкування (побутова / офіційна); 2) тип взаємодії між учасниками комунікативного процесу (кооперативний / некооперативний); 3) очікуваний комунікативний результат (спонукання до дії / стримування дії); 4) стиль комунікативної поведінки особистості (агресивний / субмісивний / асертивний); 5) соціальна роль; 6) соціокультурний рівень мовця; 7) статусно-рольова позиція комуніканта;

8) комунікативна позиція; 9) комунікативна роль; 10) ключові емоційні стани. Після опрацювання транскриптів і відеофрагментів, а також узагальнення результатів попереднього особистісного аналізу, отримані дані були структуровані у формі досьє (комунікативного портрета) для кожного відібраного персонажа, якого було віднесено до того чи іншого типу особистості. Фрагменти прикладів загального списку комунікантів, використаних для аудитивного й акустичного аналізів мовлення, та їх комунікативні портрети наведено на рис. 1.

Фото з
<https://www.gqitalia.it/show/tv/2015/03/18/frank-underwood-sputa-su-gesu-ma-allora-perche-ci-piace>

- **Ім'я:** Френсіс Дж. «Френко» Андервуд
- **Стать:** чоловік
- **Тип особистості за Н. МакВільямс:** нарцисичний
- **Соціальна роль:** чоловік, стратег, політик, радник
- **Соціальний рівень мовця:** високий
- **Статусно-рольова позиція:** конгресмен, президент
- **Комунікативна позиція:** Батько
- **Комунікативна роль:** провокатор, маніпулятор, лідер
- **Комунікативний стиль у суперечці:** агресивний
- **Ключові емоційні стани:** роздратованість, страх поразки, заздрість, гнів.

Фото з
<https://fleabag.fandom.com/wiki/Fleabag>

- **Ім'я:** Погань («Fleabag», ім'я не зазначається в серіалі)
- **Стать:** жінка
- **Тип особистості за Н. МакВільямс:** мазохістичний
- **Соціальна роль:** дочка, сестра, коханка, власниці кав'ярні
- **Соціальний рівень мовця:** середній
- **Статусно-рольова позиція:** втікач від життя, вигнанка, «біла ворона»
- **Комунікативна позиція:** переважно Дитина
- **Комунікативний стиль у суперечці:** переважно субмісний, рідше агресивний
- **Комунікативна роль:** провокаторка, жертва, маніпуляторка
- **Ключові емоційні стани:** сум, пригніченість, втома, сором, страх бути покинутим

Рис. 1. Приклади зразків-досьє комунікантів, відібраних для аналізу поведінки у ході суперечки

5. Аналіз позамовних особливостей мовлення досліджуваних особистостей у момент суперечки. У процесі аналізу зверталася увага на ключові жести комунікантів у їх поєднанні з просодичними характеристиками та лексичним наповненням висловлення. Декодування окремих жестів, погляду та просторового розташування учасників комунікації здійснювалося на основі запропонованих та обґрунтованих у працях Марка Непа, Джудіт Хол та Теренс Хорган (Кнарр et al, 2013), Джо Наварро (Наварро, 2023) й Алан Піза та Барарбари Піз (Піз & Піз, 2022) комплексів невербальної поведінки.

6. Акустичний аналіз просодичних (тональних, темпоральних, динамічних) характеристик мовлення особистостей. Для здійснення акустичного аналізу комунікативної поведінки особистостей у ході суперечки було з'ясовано їхнє просодичне оформлення висловлень, відібраних на першому етапі аудитивного аналізу (див. пункт 3) у межах трьох структурних елементів суперечки (початок → кульмінація → завершення). Проведення такого типу аналізу передбачало збереження експериментального матеріалу у форматі wav*. Опрацювання аудіофайлів здійснювалося за допомогою низки спеціалізованих програмних засобів, зокрема: WavLab (редагування аудіофайлів, переведення записів у формат wav*); SpectrumLab (детальний частотний і спектральний аналіз мовлення, побудова спектрограм); WavePad Audio Editing (обрізання, вирівнювання та корекція аудіоматеріалу); Praat (визначення таймінгу сегментів мовлення, установлення параметрів частоти основного тону (F₀), аналіз тонального максимуму, мінімуму, інтенсивності, тривалості та інших показників просодичного оформлення висловлювання).

Застосування зазначених програм обробки звукового матеріалу, надавало можливість за допомогою відомого *К-критерію* Калити-Тараненко (Калита, 2007), обчислити у подальшому кількісні показники рівня емоційно-прагматичного потенціалу актуалізації висловлення:

$$K = \frac{F_0 \times t \times I_0}{1000 \times I_3}$$

де: K – критерій рівня актуалізації емоційно-прагматичного потенціалу висловлення; F₀ – частота основного тону (Гц = 1/с); t – тривалість звучання складу (мс); I₀ – інтенсивність F₀ (dB = ерг/м² с); I₃ – інтенсивність F₃ (dB = ерг/м² с); 1000 – коефіцієнт переведення мілісекунд у секунди.

7. Лінгвоенергетична інтерпретація й узагальнення результатів експериментального дослідження. Оскільки узагальнення результатів експериментального дослідження було спрямоване на пошук інваріантних і варіативних моделей мовлення представників різних психотипів особистості, а також на з'ясування способів реалізації емоційно-прагматичних висловлювань, актуалізованих ними у ситуаціях суперечки, то відповідно до трактування, запропонованого О.В. Клименюком (Клименюк, 2007), під *інваріантними ознаками*, ми розуміли такі характеристики, що зберігають свою «незмінність за будь-яких трансформацій».

Для апробації ефективності практичного застосування викладеної методики розглянемо приклад аналізу окремого фрагмента суперечки, учасником якої є індивід з нарцисичним типом особистості. Цей ілюстративний матеріал було взято з персонажа серіалу «House of Cards» Френка Андервуда, чия особистість демонструє виразні риси нарцисичної організації індивіда та дозволяє розглядати його комунікативну поведінку детальніше, з урахуванням вербальних, просодичних і невербальних параметрів таким чином.

початок	- Yes ...
	- What are you...
	- The bill is garbage, Donald (1). <i>'Tax increases? 'Ban on vouchers? 'Federal oversight? 'How do you expect me to get that through a committee? (2)</i>
кульмінація	- When Linda told me to write it, she promised...
	- I'm sure she said any number of things. Forget what they promised you, Donald. They want your name because it carries weight.
	- Well, my name comes with my ideas.
	- I understand, but you've got to be reasonable (3). This isn't the Great Debate. It's about passing meaningful reform. Maybe not everything you would hope.
	But help me help you (4).
завершення	- That's going to take time. Those ideas, I've been developing them for...
	- If it's time you need, I will buy you time. But you've got to promise me your next at bat is gonna give me something I can work with (5).
	- Okay, Frank, I'll see what I can do.
	- Good. And, Donald, don't let this get you down. To→gether, we're going to do →more than you've been able to do in twenty-five years. (6)

Початок суперечки. Висловлення (1). *Вербальні параметри:* комунікант одразу звертається до інвективної лексики. Зокрема, Френк вживає в даному контексті інвектив **'garbage** щодо законопроекту, який пропонує його співрозмовник. Використання цього лексичного маркера не лише демонструє різко негативне ставлення до пропозиції опонента, але й функціонує як експліцитне приниження, що могло в подальшому призвести до інтенсифікації конфлікту, в залежності від реакції опонента. Тут одразу простежується нарцисична природа персонажа, оскільки читаючи працю іншого, комунікант ставить себе вище за співрозмовника, нівелює його зусилля та демонстративно знецінює результати його роботи. *Просодичні параметри:* ядерний склад слова *garbage* у висловленні **The bill is garbage, Donald** оформлюється низьким спадним тоном розширеного діапазону, що може характеризувати категоричність комуніканта, а також виразно транслювати негативну оцінку з огляду на широкий тональний інтервал, що передуює звертанню до співрозмовника. Слід також прокоментувати нульовий тональний інтервал на ділянці «передтермінальна частина – ядерний склад», що підкреслює беземоційність мовця під час категоричної констатації факту. *Невербальні параметри:* варто підкреслити, що навіть перед початком суперечки, мовець

читав законопроект, поклавши ноги на стіл та зайнявши розслаблену, демонстративно невимушену позу. Такий невербальний жест свідчить про порушення офіційного реєстру, беручи до уваги те, що обидва співрозмовники є політиками високого ґатунку, що також можна інтерпретувати як вияв зневажливого ставлення до співрозмовника. Цікавим є погляд Френка у момент вимови лексеми *garbage*, оскільки його брови опущені та зведені разом, між ними з'являються вертикальні зморшки, верхня повіка напружена, очі мають пильний погляд, що в сукупності виражають роздратування та злість (Кнапп et al., 2013, p. 302).

Висловлення (2). *Вербальні параметри:* у цьому висловленні доцільно виокремити кілька взаємопов'язаних аспектів, які імпліцитно вказують на нарцисичну комунікативну поведінку мовця. Передусім, слід звернути увагу на синтаксичний рівень висловлення, який реалізується через риторичне питання від Френка, адже відповідь на нього є очевидною для мовця з самого початку. У цьому випадку риторичне запитання використано не для отримання інформації, а як засіб додаткового приниження співрозмовника, акцентування його некомпетентності та демонстрації інтелектуальної переваги мовця. Важливо також проаналізувати семантичне протиставлення займенників в парі *me* ↔ *that*. Така конструкція створює чітку ієрархічну опозицію, де *me* позначає фігуру авторитету, силу, досвід і домінування у вигляді Френка, а *that* (пер. «оте, що ти приніс») позначає запропонований опонентом документ як щось другорядне, неякісне, малозначиме або навіть негідне витрачених зусиль, тобто фактично виконує функцію лексичного маркера приниження. *Просодичні параметри:* інтоногрупа *How do you expect me to get that through a committee?* || домінантно виокремлюється на тлі інших висловлень аналізованого фрагменту, оскільки характеризується стакатоподібним складним ритмом, спадним напрямком руху тону ковзної шкали та високим спадним тоном широкого діапазону, що транслює негативні емоції мовця в цьому контексті. Додаткової експресивності інтоногрупі надає підвищена гучність і прискорений темп, що створюють відчуття напруги в передачі риторичності заданого питання. *Невербальні параметри:* заслуговує на увагу той факт, що на початковому етапі розгортання суперечки Френк використовує жест вказівного пальця, який у невербальній комунікації вважається одним з найбільш агресивних. Прагматично цей жест передає директивність, тиск і прихований примус, і його можна тлумачити як «роби так, як я кажу, а то пошкодуєш!» (Піз & Піз, 2022, с. 48).

Підсумовуючи, на початку суперечки мовець як представник нарцисичного типу особистості розпочинає взаємодію з відкрито агресивної позиції. Його мовлення від самого початку вирізняється звинувачуваннями та демонстративною зверхністю, що супроводжується систематичним приниженням гідності співрозмовника. Тому можна стверджувати, що на цьому етапі суперечка потенційно може трансформуватися в більш конфліктну, оскільки подальший розвиток комунікативної взаємодії безпосередньо залежить від реакції співрозмовника на провокації мовця.

Кульмінація суперечки. Висловлення (3). *Вербальні параметри:* Доцільно звернути увагу на декілька лексичних і синтаксичних аспектів висловлення. Передусім, використання конструкції *I understand* слугує маркером «псевдоемпатії», що створює лише видимість чуйності й готовності мовця визнати позицію співрозмовника. Тому на прагматичному рівні цей вираз не демонструє реального розуміння, оскільки переривається сурядним протиставним сполучником *but*, що лише підкреслює своєрідне удаване співпереживання у виразі *I understand* та радше виконує виключно фатичну функцію. Подальше використання модальної структури *got to be reasonable* створює директив у формі дієслова з модальним значенням обов'язку та примусу, натякаючи адресату на його зобов'язанні діяти «раціонально», у такий спосіб імпліцитно сигналізуючи, що співрозмовник наразі не є достатньо розсудливим, а тому потребує змінити свою поведінку. *Просодичні параметри:* Представлена репліка *I understand, § but you've got to be reasonable* складається з двох інтоногруп. Перша інтоногрупа *I understand* | характеризується хвилеподібним рухом тону і легатоподібним ритмом у межах помірної гучності, що показує більш дипломатичну манеру

спілкування ніж висловлення на початку суперечки. Друга частина висловлення – *but you've got to be reasonable* – формує семантичний центр висловлення за рахунок емоційно-навантаженого спадно-висхідно-спадного мелодійного контуру, який реалізується у вигляді висхідної ковзної шкали та високого спадного тону з висхідно-спадною конфігурацією, що може означати легкий протест проти співрозмовника з долею здивування. *Невербальні параметри*: слід прокоментувати те, що у процесі аргументації Френк систематично використовує жест у вигляді опущеної донизу долоні, який у невербальній комунікації трактується як маркер авторитарності та контролю (Піз & Піз, 2022, с. 46). Водночас у висловленнях *I understand* і *But help me, help you* Френк змінює жест, перевертаючи долоню догори, що може інтерпретуватися як сигнал відкритості та відсутності загрози (Піз & Піз, 2022, с. 46). На підсвідомому рівні він створює враження щирості й готовності до співпраці, хоча у контексті цієї суперечки виконує суто маніпулятивну функцію, адже створює видимість доброзичливості та підвищує ймовірність того, що співрозмовник повірить мовцеві і виконає потрібні йому дії.

Висловлення (4). *Вербальні параметри*: слід, першочергово, звернути увагу на використання висловлення *But help me § help you* в формі імператива, що надає йому характеру замаскованого ультиматуму, і в цьому випадку на прагматичному рівні сприймається радше як тиск. Більше того, імперативна конструкція тут істотно обмежує вибір співрозмовника, адже у її семантиці закладено припущення, що саме мовець має єдино правильне рішення і володіє знанням щодо того, як потрібно діяти надалі, що є досить маніпулятивним. Так само, як і в наведеному вище прикладі, цікавим є прагматичне значення в парі об'єктних займенників *me* ↔ *you*. У дискурсі суперечки це створює ефект домінування, де мовець стає «єдиним, хто може допомогти, хто контролює», а співрозмовник – тим, хто потребує допомоги і підпорядковується. *Просодичні параметри*: Просодичне оформлення висловлення *But help me § help you* на завершальному етапі кульмінаційного фрагмента суперечки вирізняється маніпулятивним інтонаційним характером, що зумовлено наявністю внутрішньо-синтагмальної паузи, яка структурує коротке висловлення на дві окремі логіко-семантичні одиниці, які контрастують між собою, підсилюючи вплив на мовця. Загальний тональний контур має спадну спрямованість, що проявляється в актуалізації усічених шкал та спадних ядерних тонів на особових займенниках, які, як правило, не є наголошеними, що слугує засобом прихованого тиску, підкреслюючи домінуючу позицію мовця (див. рис. 2).

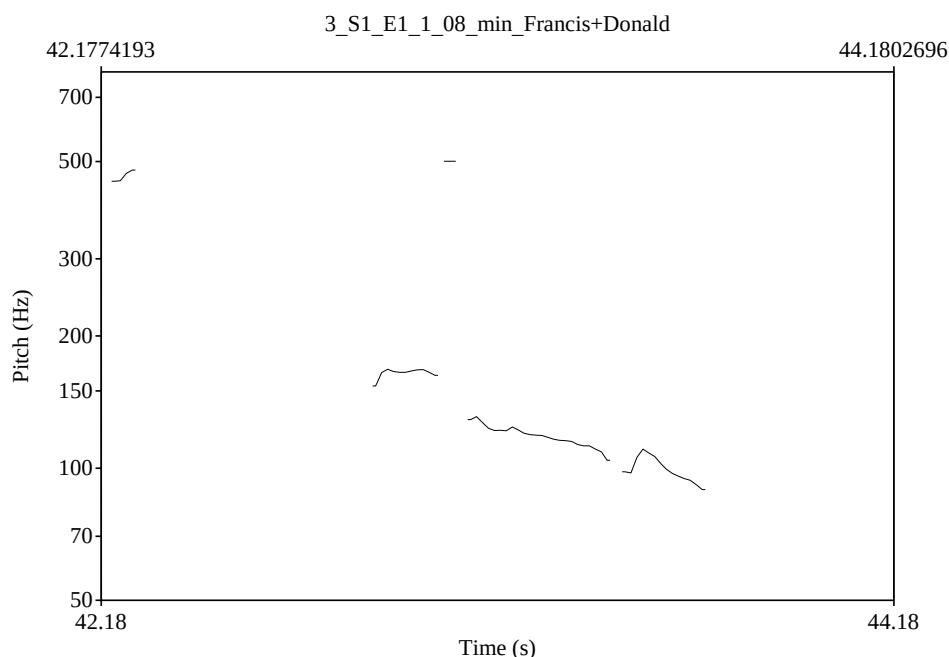

Рис. 2 Інтонаграма висловлення *But help me § help you*

Невербальні параметри: як було вже прокоментовано, під час актуалізації висловлення *But help me § help you* комунікант використовує жест «долоня догори», щоб зменшити в

співрозмовника відчуття загрози. Однак при цьому має агресивний погляд, що транслює загрозу. Тим самим, можна дійти висновку, що в цьому випадку невербаліка мовця є асинхронною, що свідчить про його приховані наміри.

Завершення суперечки. Висловлення (5). *Вербальні параметри:* як і в попередніх висловленнях, комунікант знову вдається до використання директива, використовуючи модальне дієслово *got to*, яке виражає обов'язок і примус. Така конструкція фактично зобов'язує співрозмовника підпорядкуватися позиції мовця, а маніпулятивний характер висловлення додатково підсилюється лексевою *promise* (пообіцяй мені). Цікавим є також вислів *at bat*, запозичений з дискурсу спорту (а саме бейсболу), який використаний в цьому контексті більш метафорично. У прямому значенні вираз означає «момент, коли настає черга гравця виходити бити по м'ячу», а в переносному може бути розтлумачений як «наступний шанс», «чергова спроба». Для політичного чи офіційного дискурсу така лексема не є типовою, що свідчить про зниження офіційності комунікації, а також виконує функцію завуальованої критики, натякаючи на неуспішність цієї «спроби», і натяк на те, що наступного разу спроба буде вдальшою, що буде щось більш «варте уваги». Кінцева частина висловлення *give me something I can work with* демонструє, що мовець вважає себе фінальної інстанцією оцінювання, що саме він визначає, що є правильним і придатним до роботи, знову демонструючи домінування над адресатом. *Просодичні параметри:* у фрагменті *But you've got to promise me your next at bat is gonna give me something I can work with* інтонаційна організація охоплює чотири інтоногрупи, що формують єдиний аргументативно-інтонаційний контур, тим не менш слід звернути увагу на першу інтоногрупу *But you've got to promise me*, яка характеризується усіченою скандентною шкалою з поступовим розширенням тонального діапазону за рахунок високого спадного термінальним тону широкого діапазону на слові *promise me*, який виконує функцію маніпулятивного посилення та своєрідного накладання зобов'язання на співрозмовника. Завершальна ритмогрупа *I can work with* вирізняється високим спадним тоном висхідно-спадної конфігурації з підвищенням інтенсивності на лексемі *work*, що підкреслює директивність та домінантність Френка на етапі завершення висловлення. У цілому фрагмент характеризується звуженим тональним діапазоном при підвищеному регістрі, контрольованим помірним темпом та здебільшого простим ритмом, що може свідчити про зниження напруги та часткове задоволення мовця результатом впливу на адресата. *Невербальні параметри:* Під час актуалізації цього висловлення мовець навмисно скорочує фізичну дистанцію, наближаючись до співрозмовника на відстань інтимної зони (15–46 см). Перехід у настільки вузький проксемічний простір порушує соціально прийнятні норми дистанціювання (особиста зона – від 46 см до 1,22 м; соціальна зона – від 1,22 м до 3,6 м) й інтерпретується як маркер прихованої агресії, тиску та відмови від формальностей (Піз & Піз, 2022, с. 216).

Висловлення (6). *Вербальні параметри:* висловлення *To→gether, | we're going to do →more than you've been able to do in twenty-five years.* || становить для нас особливий інтерес, оскільки воно фіналізує суперечку та якнайкраще демонструє кульмінацію маніпулятивної й домінантної поведінки комуніканта і на лексичному, і на синтаксичному рівнях. Привертає увагу, насамперед, використання лексеми *together*, яка створює ілюзію кооперативної взаємодії та позиціонує мовця як нібито рівноправного учасника спільної роботи. Однак у контексті суперечки це припущення є фіктивним, оскільки фактичне доопрацювання та виправлення законопроекту залишаються обов'язком співрозмовника. Фрагмент *we're going to do →more than* висвітлює позицію зверхності, натякаючи на неефективність попередніх зусиль співрозмовника. Мовець імпліцитно стверджує, що лише у співпраці з ним адресат здатен досягти результатів, яких не зміг досягти самостійно. Припинення посилюється фразою *you've been able to do in twenty-five years*, що знецінює професійний досвід, кваліфікацію і багаторічні здобутки адресата, нівелюючи їхню вагомість. Повертаючись до попередніх тверджень, знову маємо опозицію особових займенників у парі *we (together) ↔ you*, де *we* репрезентується як джерело успіху та ефективності, яких можна

досягти виключно разом з мовцем, тоді як *you* асоціюється з некомпетентністю та неспроможністю. *Просодичні параметри*: висловлення *To→gether, | we're going to do →more than \you've been \able to \do in \twenty-five \years* структурно складається з трьох інтонаційних груп. Важливого значення у цьому фрагменті набуває аналіз другої та третьої інтонаційних груп, оскільки саме вони формують інтонаційне завершення суперечки. Друга інтонаційна група *we're going to do →more* характеризується спадною шкалою з рівним термінальним тоном на лексемі *more*, який виконує роль логічного наголосу за рахунок підвищеної інтенсивності та пролонгації звуку /ɔ:/. Завершальна інтонаційна група *than \you've been \able to \do in \twenty-five \years* характеризується висхідною ковзною шкалою, яка може сигналізувати про позитивне емоційне забарвлення, а саме в контексті суперечки, задоволення є результатом успішної з позиції мовця комунікативної взаємодії. В кінці висловлення актуалізується високий спадний термінальний тон широкого діапазону, що позначає впевненість, визначеність і завершеність думки й остаточність позиції мовця. Крім того, слід зазначити, що наприкінці висловлення спостерігається прискорення ритму та посилення гучності у завершальній частині інтонаційної групи. *Невербальні параметри*: у ході виголошення цього висловлення цікавим постає те, що мовець демонстративно залишає приміщення, перервавши комунікацію, повертаючись спиною до співрозмовника, прямує до виходу. Подібну поведінку ми розцінюємо як таку, що демонструє грубість та зневажливе ставлення до адресата.

4 ВИСНОВКИ І НАПРЯМИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Проведена розробка свідчить, що міждисциплінарне дослідження особливості мовленнєвої поведінки англomовної особистості у ситуаціях суперечки, спрямоване на з'ясування інваріантів і варіантних моделей її перебігу, має реалізуватися шляхом виявлення специфіки взаємодії і взаємовпливу провідної сукупності мовних і позамовних засобів комунікації.

На матеріалі прикладу дослідження особистості, що тяжіє до нарцисизму та має відповідний тип поведінки, було встановлено, що на кожному мовному рівні: лексичному, синтаксичному й інтонаційному така особистість актуалізує сталі інваріантні маркери, притаманні її психологічній організації. Для нарцисичної особистості характерна агресивна комунікативна поведінка, яка спрямована на домінування, знецінення співрозмовника, демонстрацію власної переваги та використання різних засобів вербального й невербального імпліцитного приниження. Виявлено також, що така особистість прагне впливати на емоційний стан адресата, змушуючи його відчувати себе неповноцінним або некомпетентним. Отримані таким чином результати засвідчують, що кожен тип особистості має властивий йому набір мовних і позамовних індикаторів, через які проявляється певна психологічна організація індивіда, яка, у свою чергу, також безпосередньо впливає на добір і реалізацію мовного й позамовного інструментарію, що використовується в комунікації в цілому та в ситуаціях суперечки зокрема.

Викладене дає підстави вважати, що подальші дослідження комунікативної поведінки різних типів особистостей варто спрямувати не лише на загальний опис мовлення у конфліктних ситуаціях, а й на аналіз тактик і стратегій розв'язання конфліктів та деескалації суперечки. Перспективним на нашу думку є вивчення аргументативних стратегій ведення комунікації представниками різних психотипів. Особливу увагу доцільно приділити сугестивно-маніпулятивним механізмам та їх просодичному оформленню, зокрема інтонаційним моделям і ритміко-мелодійним параметрам, через які мовець реалізує вплив і домінування.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Андрущенко, І. О. (2018). Просодичні характеристики публічного мовлення акцентуєваних особистостей (експериментально-фонетичне дослідження на матеріалі англійської мови) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2018. 312 с.
- Валігура О. Р. Фонетична інтерференція в англійському мовленні українських білінгвів: монографія. Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. С. 288.
- Калита, А.А. (2007). Актуалізація емоційно-прагматичного потенціалу висловлення. Тернопіль: Підручники і посібники.
- Клименюк, О. В. (2007). Виклад та оформлення результатів наукового дослідження: Авторський підручник. Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф».
- Куценко, М. А. (2019). Просодичне оформлення висловлень співчуття в англійському мовленні (експериментально-фонетичне дослідження). (Дис. ... канд. філол. наук). Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна.
- Наварро Дж. (2023) Словник мови тіла. Секрети невербальної комунізації / Пер. з англ. А. Легкониці. Харків: Віват.
- Піз А., Піз, Б. (2022). Мова рухів тіла. Розширене видання / Пер. з англ. Н. Лавської. К.: Видавнича група КМ-БУКС.
- Сокирська, О. С. (2016). Соціолінгвістичні особливості просодичного оформлення відмови (експериментально-фонетичне дослідження на матеріалі англійської мови) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Херсон, 2016.
- Тараненко, Л.І. (2016). Просодичні засоби актуалізації англійських фольклорних текстів малої форми (експериментально-фонетичне дослідження). (Дис. ... док. філол. наук). Київський політехнічний інститут.
- Burgoon, K. J., Manusov, V., & Guerrero, L. K. (2022). Nonverbal Communication. 2nd Edition. Routledge.
- House of Cards. (2013). <https://www.netflix.com/title/70178217>
- Knapp, L. M., Hall, A. J., Horgan, G. T. (2013). Nonverbal communication in human interaction (8th ed.). Boston, MA: Cengage Learning. 509 p.
- McWilliams, N. (2011) Psychoanalytic Diagnosis Understanding Personality Structure in the Clinical Process. 2nd ed. The Guilford Press: NewYork. 426 p.

REFERENCES

- Andrushchenko, I. O. (2018). Prosodychni kharakterystyky publichnoho movlennya aktsentyuovanykh osobystostey (eksperymentalno-fonetychne doslidzhennya na materiali anhliyskoyi movy) [Prosodic characteristics of accentuated personalities' public speech (experimental-phonetic study on the material of the English language)] [Doctoral dissertation, Kyiv National Linguistic University]. [in Ukrainian]
- Valihura, O.R. (2008). Fonetychna interferentsiia v anhliiskomu movlenni ukrainskykh bilinhviv: Monohrafiia [Phonetic interference in the English language of Ukrainian bilinguals: Monograph]. Ternopil: Pidruchnyky i posibnyky [in Ukrainian].
- Kalyta, A.A. (2007). Aktualizatsiia emotsiino-prahmatychnoho potentsialu vysloalennia. [Actualization of emotional-and-pragmatic potential of utterance]. Ternopil: Pidruchnyky i posibnyky. [in Ukrainian]
- Klymenyuk O. V. (2007). Vyklad ta oformlennya rezul'tativ naukovooho doslidzhennya: Avtors'ky pidruchnyk [Presentation of the results of scientific research: Original manual]. Nizhyn: TOV «Vydavnytstvo «Aspekt-Polihras».
- Kutsenko, M. A. (2019). Prosodychne oformlennya vysloven' spivchuttya v anhliys'komu movlenni (eksperymental'no-fonetychne doslidzhennya) [Prosodic organization of expressions of sympathy in English speech (experimental-phonetic study)] [Doctoral dissertation, V. N. Karazin Kharkiv National University]. [in Ukrainian]
- Navarro, J. (2023). Slovyk movy tila. Sekrety neverbalnoi komuniatsii / Per. z anh. A. Lehkonytsia. [The Dictionary of Body Language / translated by A. Lehkonytsia]. Kharkiv: Vivat. 192 p. [in Ukrainian]
- Pease A., Pease B. (2022). Mova rukhiv tila. Rozshyrene vydannia / Per. z anh. N. Lavskoi. [The Definitive Book of Body Language / translated by N. Lavska]. Kyiv: KM-BUKS publishing group. 416 p. [in Ukrainian]
- Sokyrsk, O. S. (2016). Sotsiolinhvistychni osoblyvosti prosodychnoho oformlennya vidmovy (eksperymental'no-fonetychne doslidzhennya na materialy anhliys'koyi movy [Sociolinguistic features of prosodic prganization of refusal utterances (experimental phonetic study on the material of the English language)] (Doctoral dissertation, Kherson State University). [in Ukrainian]
- Taranenko, L.I. (2016). Prosodychni zasoby aktualizatsii anhliyskykh folklornykh tekstiv maloi formy (eksperymentalno-fonetychne doslidzhennia) [Prosodic means of actualizing English folklore texts of a small form (experimental-phonetic study on the material of the English language)]. [Doctoral dissertation, Kyiv Polytechnic Institute]. [in Ukrainian]
- Burgoon, K. J., Manusov, V., & Guerrero, L. K. (2022). Nonverbal Communication. 2nd Edition. Routledge.
- House of Cards. (2013). <https://www.netflix.com/title/70178217>
- Knapp, L. M., Hall, A. J., Horgan, G. T. (2013). Nonverbal communication in human interaction (8th ed.). Boston, MA: Cengage Learning. 509 p.

McWilliams, N. (2011) *Psychoanalytic Diagnosis Understanding Personality Structure in the Clinical Process*. 2nd ed. The Guilford Press: NewYork. 426 p.

Halyna Severyna. Methodology of Interdisciplinary Experimental Study of Speech Behavior of English-Speaking Personality in Argument Situations. The article aims to outline the programme and methodology of experimental and phonetic research of a person's speech in argument situations and highlight the interplay of lexical-syntactic, prosodic, and nonverbal means in the speech of an English-speaking person in argument scenarios. Given the interdisciplinary scope of the study, which encompasses psychology, linguistics, and sociology, the author puts forward a comprehensive algorithmic program was developed and substantiated for the experimental and phonetic analysis of individuals' speech during argument. The programme comprises a sequential analysis of the interaction of the utterance verbal and non-verbal means and involves seven stages required for a comprehensive description of communicative behaviour of various personality types. Within the framework of the research methodology: a representative corpus of material was compiled; the procedures for auditory analysis, conducted by both auditors-informant and auditors-phoneticians, were outlined, enabling a comprehensive assessment of linguistic and extralinguistic markers of the communicative behaviour of various personality types; the methodology applied for the acoustic analysis was specified, with particular attention to the identification of invariant and variable features that define the speaker's communicative profile. The author of the article provides an analysis of a narcissistic personality's speech, complemented by a graphical representation of the prosodic structure and an interpretation of the intonation patterns. The analysis indicates that a person's personality structure greatly impacts the choice of linguistic and non-linguistic means employed in communication. The prosodic, lexical-grammatical, and nonverbal characteristics of an utterance can themselves function as indicators of the communicant's personality type. The author advances the idea that prosodic, lexical-grammatical, and nonverbal characteristics of an utterance can reveal the speaker's personality type involved in communication. The findings of the analysis indicate that an individual should be viewed as a multidimensional communicative agent who actualizes personal interactional models through a complex interplay of lexical, pragmatic, syntactic, and prosodic parameters. The author seeks to highlight that parameters, outlined in the paper, reflect the specific features of the speaker's psychological constitution and give rise to pre-determined, type-specific patterns of communicative behaviour.

Keywords: argument; emotional-and-pragmatic potential of speech; research methodology; personality; communication; verbal means; nonverbal means.

Received: November 24, 2025

Accepted: December 5, 2025

Yuliia Musiienko

Candidate of Philological Science, Associate Professor

Department of Germanic Philology

Kyiv National Linguistic University

Kyiv, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0001-7636-9937>yu.a.musienko@gmail.com

WHEN WORDS WINK: ORAL REALIZATION OF COMPLIMENTING AND FLIRTING

Complimenting and flirting are crucial components of interpersonal communication, functioning as strategies of social bonding, face management, and emotional expression. While compliments have been widely studied as speech acts, the transition of a compliment into flirtatious discourse remains underexplored. This article investigates the oral realization of compliments and flirting in film discourse dialogues. Using a corpus of 150 examples of complimentary and flirting utterances, the study applies speech act theory, politeness theory, and discourse analysis to identify linguistic and prosodic strategies of complimenting and flirtation. The results show that prosody, discourse markers, and indirectness play a key role in distinguishing neutral compliments from flirtatious remarks. The findings highlight the importance of pragmatic and paralinguistic cues in interpreting the communicative intent of speakers. Supporting the purpose of the conversation, speakers produce unambiguous cues that make their intentions comprehensible to listeners. In this study we focus on prosodic cues in interpersonal communication that play a significant role for both speakers and listeners to express and recognize communicative intentions. The present study aims to identify distinctive prosodic features in the oral realization of complimenting and flirtatious utterances typical of British and American communicative cultures. The application of cognitive and socio-cultural frameworks of present-day phonetic studies enabled us to outline the specificity of prosodic realization of complimenting and flirting utterances; explore the relationship between emotional states and linguistic means in expressing compliments and flirtation; experimentally define the correlation between the speaker's cognitive-and-communicative experience and the choice of prosodic means in expressing complimentary remarks and flirtation. The auditory and acoustic analyses helped identify that in order to express various functions of compliments and flirtation, a speaker uses a semantic formula in the utterance that can vary in its construction depending on purposes and strategies.

Keywords: oral realization; prosody; compliment; flirting; flirtation; prosodic means; prosodic strategies; speech acts; pragmatic and paralinguistic cues; prosodic features.

1 INTRODUCTION

Problem statement. Communicative intentions are understood as interlocutor-oriented goals embedded in interpersonal interactions, designed to be interpreted by the addressee and to exert influence on their subsequent behavior. Existing research also underscores the crucial role of extralinguistic prosodic cues in conveying communicative intent. Utterances produced with a limited number of communicative intentions exhibit distinct prosodic configurations that are identifiable by listeners. In other words, prosodic features may be sufficiently salient to enable hearers to infer broad communicative meanings and intentions solely from the prosodic signal. According to Durand and Laks (2001), “prosody encodes information about communicative intention by instantiating characteristic prosodic feature patterns associated with specific speech acts, which are reliably recognized by listeners even in the absence of contextual cues, semantic content, or emotional interpretation.”

Complementary findings suggest that pitch variation is the dominant prosodic cue in verbal expression of emotion (Blanc & Dominey, 2003; Panasenکو et al., 2023). In addition, speakers tend to employ culturally acquired and perceptually salient prosodic strategies aimed at achieving cognitive inferencing processes in listeners, thereby facilitating the interpretation of

communicative intent.

From a linguistic perspective, prosody encodes semantic relations (Wagner & Watson, 2010) and directly contributes to the organization and interpretation of an utterance's information structure. In contrast, paralinguistic approaches conceptualize prosody as a carrier of supplementary communicative cues that extend beyond propositional content. Paralinguistic prosody enables the examination of speakers' emotional states (Banse & Scherer, 1996), interpersonal stance, and social intentions such as politeness, confidence, and sincerity (Wagner & Watson, 2010); thereby establishing a link between the prosodic signal and the listener's processing of non-linguistic meanings.

Empirical research demonstrates that listeners can successfully infer a speaker's affective attitude and emotional state based solely on prosodic variation, and this holds true for both verbal and nonverbal vocalizations (Morlec et al., 2001; Wood, 2002; Wray, 2002). These findings collectively highlight the dual function of prosody as both a linguistic and paralinguistic mechanism in human communication.

The significance of this study stems from the central role that compliments and flirtation play in interpersonal communication across cultures as well as their growing relevance in contemporary society. Within modern English-speaking contexts, whether in professional interaction, digital communication, or business environments, compliments have the potential to shape perceptions of an individual, contribute to their professional success, and influence relationships with colleagues, partners, and clients. Consequently, a comprehensive examination of the structural features and communicative functions of compliments in the English language is both timely and essential.

It has been studied that compliments fulfill multiple communicative function and serve to convey approval or admiration of an individual's achievements, appearance, or preferences; to reinforce socially valued behavior (Manes, 1983); to initiate, strengthen, or maintain social rapport. In addition, compliments may operate as substitutes for other routine speech acts such as greeting, expressions of gratitude, apologies, and congratulations (Wolfson, 1989). They are also employed to mitigate face-threatening acts including apologies, requests, and critiques and to facilitate the initiation and continuation of conversation (Manes et al., 1983).

Analysis of recent research and publications. While both compliments and flirtatious utterances function as positive interpersonal strategies, they diverge considerably in terms of communicative intent, pragmatic load, and prosodic as well as multimodal cues supporting their interpretation. In our study along with the scientists (Holmes, 1988; Manes & Wolfson, 1983) we consider a compliment as a positive evaluative speech act through which a speaker attributes credit to a recipient regarding a trait, behavior, choice, or accomplishment aligned with socially valued norms. Thus, the primary communicative intention is affiliative enhancing social solidarity, maintaining rapport, and reinforcing the addressee's self-esteem without presupposing romantic or sexual reciprocation.

Compliments are commonly realized with a sincere and contextually appropriate tone, often focusing on attributes under the interlocutor's agency such as achievements or personal style (Placencia & Holmes, 2015; Berezenko et al., 2025; Pinich, 2023). By contrast, flirtation constitutes a multimodal communicative behavior associated with courtship strategies and the expression of potential romantic or sexual interest (Hall, 2013; Moore, 2010). Flirting extends beyond single verbal acts and involves coordinated verbal, prosodic, and kinesic cues designed to test mutual attraction or initiate a romantic relationship (Grammer et al., 2000; Kecskes, 1999). Prosodic markers such as playful tone, pitch elevation, wider pitch, or strategic pauses may signal intimacy or teasing, while nonverbal components often include prolonged gaze, reduced interpersonal distance, and gentle self- or other-touch behavior (Henningsen, 2004). Although compliments may occur as elements of flirtation, they differ in motivational orientation and interactional consequences. Compliments support social harmony with no expectation of affective commitment, whereas flirtation is inherently instrumental, aiming to elicit or escalate romantic engagement (Horan & Booth-Butterfield, 2013).

A lexicological account of the term '*compliment*' evinces that the very range of meanings the word possesses extends from admiration, praise, and regards towards an act requiring special

generosity, while the term ‘*flirtation*’ stands for a love affair that is not serious, playful behavior intended to arouse sexual interest and expands its meaning to a short period of interest in something (*American Heritage Dictionary of the English Language*; *Longman Dictionary of Contemporary English Online*). Let us summarize the typical characteristics of a compliment and flirtation presented in Table 1.

Table 1. Compliment vs. flirtation

Feature	Compliment	Flirtation
Primary intention	affiliation; social bonding	romantic/sexual attraction; courtship
Pragmatic nature	direct, social conventional	playful, suggestive, often ambiguous
Prosodic cues	warm, sincere, polite	elevated pitch, teasing intonation, expressive voice quality
Body language	neutral, respectful distance	proximity, gaze intensification, affiliative touch
Expected outcome	positive affect, rapport	affective reciprocation, relational progression

Speech-based complimenting units may be classified according to their pragmatic loading and evaluative domain (Manes et al., 1983; Wolfson, 1989; Berezenko et. al., 2025): a) affective compliments which foreground the interlocutor’s positive emotional influence or social presence (*You have a lovely manner. You express yourself very intelligently.* *Pride and Prejudice*); b) trait-oriented compliments that recognize desirable aspects of one’s character (*You are funny. You are so sweet.* *Bridget Jones’ Diary*); c) ability- and performance-oriented compliments that emphasize intellectual, creative, or problem-solving skills (*You have wonderful taste in music. That idea of yours is brilliant.* *Bridgerton*); d) achievement-based compliments (*Your creativity really shines. You present ideas persuasively.* *Emily in Paris*); e) relational compliments which highlight the interlocutor’s value within interpersonal interactions (*You gave sound advice. You made an elegant point.* *The Crown*).

The purpose of the article. Summarizing the above, it is possible to identify a scientific gap in the current state of knowledge relevant to the application of linguistic strategies in the practice of complimenting and flirting. Thus, the aim of this paper is to identify the basic elements of prosodic means used in complimenting and flirting using adequate methodological instrumentation.

Structurally, compliments and flirtations predominantly exhibit formulaic expressions employing semantic and syntactic features that enact the speech act of praise. Thus, the most common patterns include: simple declarative clauses with copular constructions; exclamatory what-clauses; clauses containing superlative forms and perfect aspect; interrogatives that function rhetorically.

Lexically, compliments and flirtations are characterized by high-frequency positive evaluators such as *great, wonderful, brilliant, nice, magnificent, cool, and kind*. However, the communicative intention of complimenting extends beyond mere solidarity-building: encouragement, gratitude, comfort, or supportive alignment. To encode these pragmatic nuances, speakers manipulate the semantic formula of the compliment, selecting linguistic strategies appropriate to specific interpersonal goals. Thus, praise often incorporates metaphorical intensification; while admiration may be expressed explicitly through affective verbs or evaluative adjectives that are reinforced by emphatic prosodic loading.

Prosodically, emotional-pragmatic and cognitive-pragmatic directions of compliments and flirtations within the process of encoding and decoding the message influence people's perception and form strong convictions. The auditory and acoustic analyses show how prosodic cues such as intonation contours and stress patterns help a recipient distinguish between complimenting and flirting.

The basic research questions that need to be answered in order to fulfil the objective of the paper are:

RQ1: What are the main elements of prosodic means used in communicating compliments and flirtation?

RQ2: What are the main distinguishing prosodic elements used to differentiate between compliments and flirtation?

Based on the answers to these research questions, it is then possible to identify the core elements of communication strategies and formulate recommendations for further practice in building and managing the value of verbal and nonverbal language so that they have a positive impact not only on communication itself but also on subjective perception in professional communication, interpersonal relationships, friendly communication and other communicative situations.

2 METHODS

Within the present research, a corpus of spontaneous English complimenting and flirtatious utterances has been systematically examined. The primary objective of the experimental phonetic investigation is to verify the assumptions formulated in the preceding section, namely that prosodic subsystems vary as a function of the structural and pragmatic characteristics of interpersonal evaluative speech acts. Our aim is to determine invariant features of prosodic organization in such utterances produced by British and American speakers, as well as to identify functional prosodic markers that enhance the pragmatic force of positive interpersonal signals.

The empirical material consists of 150 complimentary and flirtatious utterances (420 syntagms, 62 minutes in total duration) collected from movies and series such as *Notting Hill*, *Pride and Prejudice*, *Bridget Jones's Diary*, *The Crown*, *Bridgerton Season 1*, *Emily in Paris*.

The selected audiovisual materials were extracted from verified media sources and subsequently converted into **.wav** format using a standard audio-processing toolkit. Segmentation into syntagms was carried out through *Audacity 1.3. Beta Unicode*. Acoustic visualization and instrumental measurement were conducted with *Paat 6.2*. (Boersma & Weenink, 2023) and *Speech Analyzer 3.0.1*.

The auditory analysis sought to establish an intonational framework characterizing the prosodic expression of interpersonal evaluation and attraction, and to uncover the functional specificity of prosodic cues in fulfilling positive-politeness and affective-pragmatic objectives. In addition, the study investigates the interaction of prosody with other linguistic and paralinguistic means contributing to the speaker's relational stance and persuasive intent. The study of oral realization of complimenting and flirting in modern English proceeded in several methodologically aligned stages. At the initial stage, each audio sample was screened for suitability with respect to authenticity, pragmatic relevance, and identifiable structural and semantic components. Subsequent auditory evaluation focused on the prosodic loading of the corpus, with particular attention to the functioning of the following parameters within major textual and intonational segments: pre-head type, scale type, terminal contour selection, pitch range, initial and final pitch levels, pitch interval behavior at block junctures, pause typology, rhythmic structuring, speech rate, dynamic intensity patterns, stress distribution and tonal trajectory modeling, timbre characteristics (Kalyta, 2001, p. 97–98).

Instrumental acoustic analysis served to verify auditory assessments to determine along with empirical precision the functional relevance of prosodic configurations in signalling interpersonal intentions related to praise, positive evaluation, and attraction. Systematization of functional and structural-semantic properties enabled us to classify the corpus of studies according to: 1) a pragmatic focus (genuine compliment vs. flirtatious compliment); 2) structural segmentation of expressive units (“Opening”, “Evaluative Core”, “Interpersonal Uptake”); 3) duration type (short, medium, extended discourse) (Musiienko, 2017).

Thus, the findings indicate that prosodic variability is primarily driven by interpersonal functionality: complimenting and flirting consistently activate prosodic strategies aimed at influencing the interlocutor's emotional state, encouraging reciprocal engagement, and reinforcing affiliative interpersonal dynamics. Both absolute and relative acoustic measurements were integrated to eliminate potential speaker-specific confounds (habitual tempo, vocal energy etc.), ensuring the comparability and reliability of the data. Consequently, variation in melodic contours, pitch span expansion, localized intensity modulation, and timbral adjustments in critical segments contribute to the successful realization of positive-pragmatic intentions in interpersonal communication.

The fundamental frequency was calculated by the formula $i = \frac{f_{\max}}{f_{\min}}$, where i is the interval of

two tones, $f_{\max}$ is the highest frequency, and $f_{\min}$ – the lowest frequency (Ceplitis, 1974, p. 108–110).

The acoustic analysis of the prosodic organization of complimenting and flirtatious utterances, interpreted through their linguistic and pragmatic load, was conducted using specialized speech-analysis software and included both intonographic and oscillographic procedures. For the purpose of precise acoustic measurement, the material was segmented into phrases, syntagms, and rhythmic groups. The reliability of the obtained results was ensured through quantitative processing of experimental data, which involved the calculation of both absolute and relative values for each prosodic parameter, followed by statistical averaging. All parameters were measured separately for each syntagmatic unit, and the results were systematically documented in analytical protocols. Illustrative data samples from the corpus are presented in Table 2 and Table 3, featuring the prosodic segmentation of several representative utterances.

Table 2. Protocol for recording acoustic measurements of complimenting utterances (Source: “Bridgerton_Season 1”)

Syntagm	$f_{\max}$ (Hz)	$f_{\min}$ (Hz)	Interval of two tones	Frequency range
<i>You're thoughtful.</i>	223.5	95.6	2,3	narrowed
<i>You are ambiguous.</i>	254.2	81.1	3.1	narrowed
<i>You are the coolest person I've ever met.</i>	579,5	202,3	2,3	narrowed
<i>I think it's brilliant.</i>	120,5	71,4	1,6	narrowed

Table 3. Protocol for recording acoustic measurements of flirtatious utterances (Source: “Bridgerton_Season 1”)

Syntagm	$f_{\max}$ (Hz)	$f_{\min}$ (Hz)	Interval of two tones	Frequency range
<i>What I'm trying to say.</i>	125.9	79.2	1,5	wide
<i>How do I look?</i>	276.5	174	1.5	wide
<i>I might say I'm amazed.</i>	184	82.5	2.2	wide
<i>You have the most beautiful feet.</i>	167,7	74,6	2,2	wide

3 RESULTS AND DISCUSSION

It is essential to emphasize that principal function of paralinguistic communication lies in its ability to evoke specific emotional and affective responses in the interlocutor, which, in turn, facilitate the achievement of communicative intentions and pragmatic goals. These effects are realized through a range of paralinguistic mechanisms, encompassing both prosodic means (tempo, timbre, pitch, pauses, and loudness) and extralinguistic markers (coughing, sighing, laughter, and crying), which together enhance the expressive and interpretative potential of speech.

Within the broader framework of paralinguistics, several key components can be identified: nonverbal vocal sounds produced within the oral cavity; sound complexes that acquire conventionalized or contextually specific meanings within the act of communication; the voice and its qualitative characteristics; and prosodic features functioning as paraverbal instruments for organizing and transmitting semantic and pragmatic information. Thus, paraverbal prosody encompasses such elements as emotionally marked stress on syllables, variation in rhythm and tempo, and modulations in pitch that serve as cues to the speaker's emotive stance and communicative intent.

Paralinguistic features are inherently present in all spoken discourses, including the act of paying compliments as well as flirtation, where they perform both expressive and interpersonal functions. According to Fernando Poyatos's typology of paralinguistic behavior (1993, p. 129), four core categories can be distinguished as particularly relevant to the realization of compliments and flirtation and their suggestive power: sound parameters intonational contour, pitch range, rhythm, loudness); differentiators (laughter and sigh); qualifiers, and alternants which play an important role

in both encoding and decoding the communicative function of the compliment and flirtatious utterance.

Prosodic means (melody, sound intensity, speech rhythm, and pauses) perform dual communicative and emotive functions. The speaker's manipulation of paralinguistic cues (pauses, melody, and voice quality) signals a shift between different semiotic systems, where verbal and nonverbal codes work synergistically to convey meaning. The combined use of linguistic and paralinguistic elements not only amplifies the expressive force of the utterance but also provides pragmatic cues for identifying the authenticity or insincerity of the compliment. Furthermore, differentiators, such as sighs or laughter, function as significant markers of interpersonal dynamics and emotional stance. These vocal effects often accompany compliments, contributing to their social interpretation. For instance, laughter may index genuine appreciation, deception, or verbal play, depending on their prosodic realization, including distinctive pronunciation patterns or creative modulation of pitch and rhythm. Thus, during the illocutionary and perlocutionary acts of complimenting, speakers use paralinguistic and prosodic resources as mechanisms of pragmatic influence and social positioning. The effectiveness of these speech acts in shaping interpersonal relations is significantly enhanced by the deliberate use of prosodic and paralinguistic features in the production of compliments and flirtation in contemporary English discourse.

The perceptual experiment along with the acoustic analysis of the audio texts of compliments and flirtation allowed us to obtain objective data on their specific prosodic organization. The auditory analysis showed that recipient's perception of complimenting and flirtatious utterances is significantly influenced by melodic and temporal changes, pausation, modulation of voice, and timbre. The acoustic analysis in its turn helped identify the most significant prosodic parameters for the complimenting and flirting.

Taking into account the results of the experimental phonetic analysis, we can state that the prosodic loading of compliments in *Bridgerton* (Season 1) typically serve positive politeness and social approval. Most of the compliments under analysis are characterized by the following prosodic models:

- “You ¹look exquisite to¹night.” – low falling tone, moderately slow tempo, even loudness, neutral-to-warm timbre.
- “You are more ¹clever than most ¹women ¹here.” – low falling tone, moderately slow tempo, increased loudness, warm timbre.
- “That ¹idea of ¹yours is ¹brilliant.” – quick tempo, the regular descending sliding scale to express intellectual praise.
- “That ¹dress is ¹perfect ¹on you.” – middle low falling tone, higher pitch, slow tempo, moderate loudness, warm timbre to show appearance praise.

As flirtation aims to express romantic interest, test boundaries, and invite intimacy, emotional cues dominate. Thus, most of the flirtatious utterances under analysis are characterized by such prosodic models:

- “Your ¹smile is ¹very ¹dange¹rous.” – falling-rising tone, higher pitch level, wider range, slowed tempo, decreased loudness, softer phonation.
- “When you ¹look at ¹me like ¹that, ¹I ¹melt.” – rising-falling tone, wider pitch, breathy voice, slowed tempo, close proximity.
- “Every ¹time you ¹laugh, ¹I ¹forget my ¹words.” – rising-falling tone, playful voice, risen pitch.
- “¹Being ¹near ¹you ¹feels like a ¹secret ¹feast.” – low falling tone, slowed tempo, prolongation of vowels.

Prosody of compliments protects reputation and dignity and is mostly characterized by narrow

pitch range to express neutrality; low falling tone to emphasize certainty; clear voice quality to fix distance; even loudness to sound socially formal; short pauses to add clarity. Prosody of flirtation, in its turn, is characterized by wide pitch range to demonstrate emotional heat; low rising, rising-falling, or falling-rising tone to show invitation and openness; soft and breathy voice to sound close; slow tempo and prolongation to hint on seduction; subtle increased loudness to add romantic tension and control of emotions; a number of perceptive and emphatic pauses to draw attention to a particular word making it more impactful and catching.

It is worth mentioning that on the prosodic level such polite utterances as compliments are intensified by a nuclear tone (low falling nuclear tone or the regular descending stepping scale with a low or decreased rate of its movement) and by the utterance stress. Whereas flirtatious utterances are characterized by low rising, falling-rising or rising-falling nuclear tones, slowed tempo, perceptive or empathic pauses, and widened pitch interval at the juncture. Thus, the use of a rising tone rather than a falling tone softens the utterance making it more perceptive and catching (Gimson & Cruttenden, 2001, p. 271).

Taking into account the results obtained during auditory and acoustic analyses we suggest considering the detailed comparison of prosodic loading between compliments and flirtation and summarize their functional differences. As compliments are usually polite and neutral they are characterized by moderate frequency and narrower pitch level, whereas flirtation is pronounced with a wider pitch and slowed down tempo to highlight emotional engagement, attraction, and playful intent. It is worth mentioning that low falling nuclear tone along with the regular descending stepping scale are typical of compliments; and rising-falling or falling-rising tones, high rising nucleus or pitch leaps on key words characterize flirtatious utterances under analysis.

All the complimenting and flirtatious utterances under analysis have a distinguishing feature of using intensifying words and adverbs (e.g., *absolutely, most, really, extremely, so, such, very, completely, fully, intelligently, impressively, brilliantly, remarkably, wonderfully, kindly, persuasively, perfectly* etc.) as well as qualitative adjectives with evaluative character (*excellent, lovely, impressive, wonderful, brilliant, impressive, remarkable, great, magnificent, perfect, amazing, fantastic, impeccable, unbelievable, affordable, incredible, beautiful, fabulous, etc.*) that are characterized by a specific prosodic loading being accentuated with special rising tone, increased loudness, wide range and high pitch, usually repeating the intonation pattern in order to draw a recipient's attention and make the compliment catching and memorable.

Most syntagms are actualized with the help of regular descending stepping scale or descending broken scale, thus, words of small semantic value such as *articles, particles, conjunctions, auxiliary and link verbs, personal and reflexive pronouns* are pronounced with higher prominence creating the semantic center of the utterance. In addition, the length of pauses plays its significant role, as we can see the tendency of a long pause before flirting. Terminal tones are usually final and categoric when a compliment is actualized, whereas falling-rising tones can be heard on the initial short intonation groups introduced for deliberate effects of flirtatious utterances.

The results of the acoustic analysis confirm that the main information of compliments and flirtation is conveyed through the interaction of all the elements of speech that are intensified by means of prosodic text actualization.

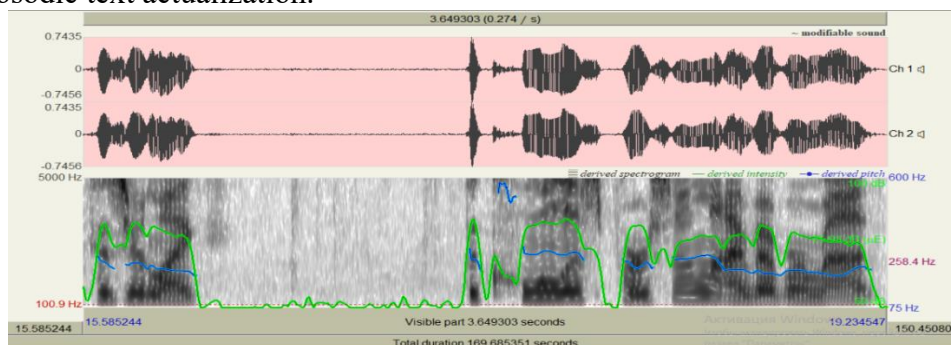

Figure 1. Spectrogram and oscillogram of the low-pitched complimenting utterance, accelerated tempo and a sliding scale "Cause you're like the coolest person I've ever met." (Source: "Bridgerton. Season 1"_Praat)

We can see that the pitch is getting gradually lower while starting paying a compliment ($f_{\max}$ 579,5 Hz; $f_{\min}$ 200,7; i 2,8), the duration of a long pause makes 1,204543 sec. Slightly increased loudness is used to create clarity and persuasiveness. In addition, a gradually accelerating tempo following a prolonged pause, accompanied by a sliding scale, serves to signal respect and approval.

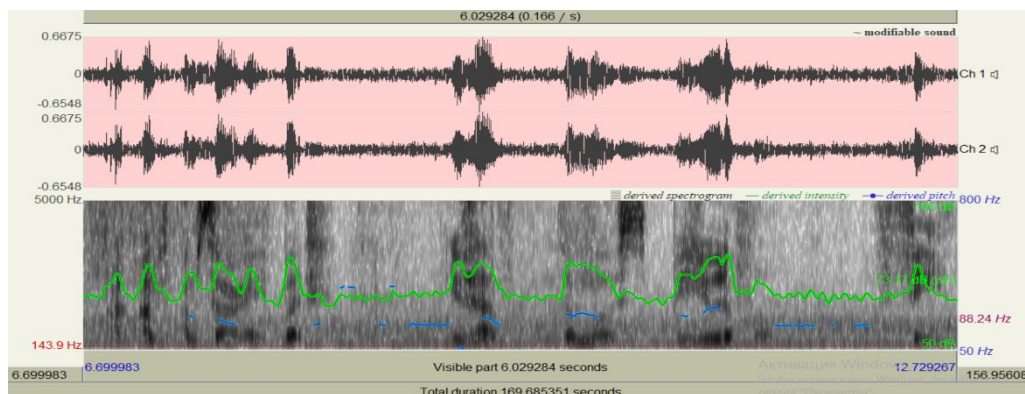

Figure 2. Spectrogram and oscillogram of the high-pitched flirtatious utterance, slowed down tempo and a level scale

"I'm >sorry, but | you | have the | most | beautiful \feet.|" (Source: "Bridgerton. Season 1" _Praat)

We can see that the pitch is getting gradually lower while starting flirtation ($f_{\max}$ 476,3 Hz; $f_{\min}$ 74,6; i 6,3), the duration of a prolonged pause makes 1,014790 sec. Slowed down tempo, level scale, lowered loudness, stretched stressed syllables and prolonged vowels (*most*, *beautiful*, *feet*) are accompanied by deep breathing and softness in voice to enhance intimacy.

4 CONCLUSIONS AND SUGGESTIONS FOR FURTHER RESEARCH

The aim of the paper was to study the prosodic realization of compliments and flirtation in contemporary British and American English in order to identify their common and distinctive prosodic means. The analysis revealed that while both communicative acts rely on prosodic means to convey interpersonal alignment and emotional nuance, their prosodic loading diverges according to pragmatic intention. Compliments are generally characterized by a moderate tempo, mid- or low-range pitch, smooth melodic contours, and soft intensity, all of which contribute to a perception of sincerity, politeness, and social solidarity. In contrast, flirtatious utterances show wider pitch range, greater melodic variability, slowed down tempo, and increased intensity, signaling emotional involvement, playfulness, and romantic interest. These prosodic contrasts enable interlocutors to distinguish between a socially affiliative compliment and a suggestive or intimate flirtation, even when the lexical material overlaps.

During the experimental analysis we have also noticed that cross-cultural comparison demonstrated that British speakers tend more to employ narrower pitch ranges and lower intensity, reflecting norms of emotional reservation, whereas American speakers use broader melodic patterns and higher loudness, aligning with cultural expectations of expressiveness and immediacy. Thus, prosody functions as a primary semiotic mechanism encoding communicative intent, sincerity, and affective stance.

Our further research should combine acoustic and auditory analysis in order to explore how prosodic means interact with extralinguistic cues such as gender, age, cross-cultural peculiarities, and situation boundaries in shaping the interpretation of compliments and flirtation.

Diacritic marks (Kalyta, Taranenko 2010)

The tonic stress marks		Meaning
m	–	stressed syllable
• m	–	partially stressed syllable
\ m	–	Low Falling Tone
^ m	–	High Falling Tone
/ m	–	Low Rising Tone
∨ m	–	Falling-Rising (Undivided) (F-R)
∨ m ∪ m / m	–	Falling-Rising (Divided) (F-R)
↑ m	–	Special Rise
	–	short pause
⋈	–	pause of perception
	–	long pause
	–	extra long pause
	–	the stressed syllable of the Sliding Scale
m ... m ... m	–	the Regular Descending Stepping Scale
\ m ... \ m ... \ m	–	the Regular Descending Sliding Scale
m ... m ... ↑ m ... \ m	–	the Broken Descending Stepping Scale

Abbreviations

Hz – Hertz

REFERENCES

- Banse, R., & Scherer, K. R. (1996). Acoustic profiles in vocal emotion expression. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70(3), 614–636. DOI: <https://doi.org/10.1037/0022-3514.70.3.614>
- Berezenko, V., Shutova, M., Musiienko, Yu. (2025). Argumentatsiia komplementarnykh vyslovliuvan u suchasnykh angliyskomovnomu i ukraiinskomovnomu manipuliativnykh diskursakh. [Argumentation of complimentary statements in contemporary English and Ukrainian language manipulative discourses]. *Visnyk KNLU. Seriia Filologiya*. Tom 28(1). DOI: <https://doi.org/10.32589/2311-0821.1.2025.335581> [in Ukrainian]
- Blanc, J., & Dominey, P. (2003). Identification of prosodic attitudes by a temporal recurrent network. *Cognitive Brain Research*, 17, 693–699. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0926-6410\(03\)00195-2](https://doi.org/10.1016/S0926-6410(03)00195-2)
- Ceplitis, L. K. (1971). *Teoriya publichnoy rechi*. Riga: Zinatne.
- Compliment. American heritage dictionary of the English language. <https://www.thefreedictionary.com/compliment>
- Compliment. Longman dictionary of Contemporary English online. <https://www.ldoceonline.com/dictionary/compliment>
- Durand, J., Laks, B. (2001). Phonology, Phonetics and Cognition. *Oxford Studies in Theoretical Linguistics*. N.Y.: Oxford University Press, 10–51.
- Flirtation. American heritage dictionary of the English language. <https://www.thefreedictionary.com/flirtation>
- Flirtation. Longman dictionary of Contemporary English online. <https://www.ldoceonline.com/dictionary/flirtation>
- Gimson, A. C. and Cruttenden, A. (2001). *Gimson's Pronunciation of English*. London: Edward Arnold.
- Grammer, K., Kruck, K., & Magnusson, M. S. (2000). The courtship dance: Variations in nonverbal behavior. *Evolution and Human Behavior*, 21, 371–390. DOI: [https://doi.org/10.1016/S1090-5138\(00\)00053-2](https://doi.org/10.1016/S1090-5138(00)00053-2)
- Hall, J. A. (2013). Flirting styles and romantic relationships. *Communication Quarterly*, 61(1), 5–18.
- Henningsen, D. D. (2004). Why do we flirt? *Communication Research*, 31, 349–369.
- Holmes, J. (1988). Paying compliments: A sex-preferential politeness strategy. *Journal of Pragmatics*, 12(4), 445–465. DOI: [https://doi.org/10.1016/0378-2166\(88\)90005-7](https://doi.org/10.1016/0378-2166(88)90005-7)
- Horan, S. M., & Booth-Butterfield, M. (2013). Affection and flirtation in relationships. *Communication Research Reports*, 30, 227–238.
- Kalyta, A.A. (2001). *Fonetychni zasoby aktualizatsii emotsiynoho vyslovlyuvannya*. [Phonetic means' actualization of the English emotional utterance]. Kyiv: Vydavnychiy Tsentr KNLU. [in Ukrainian]
- Kalyta, A.A. & Taranenko, L.I. (2010). *Slovyk fonetychnykh terminiv*. [Dictionary of phonetic terms]. Ternopil: Pidruchnyky i posibnyky. [in Ukrainian]
- Kecskes, I. A. (1999). A Situation-Bound Utterances from an Interlanguage Perspective. *Journal of Pragmatics*, 2, 299–310.
- Manes, J., Wolfson, N., Judd, E. (1983). Compliments: A Mirror of Cultural Values. *Sociolinguistics and Language Acquisition*. Rowley (Mass.), London, Tokyo: Newbury House, 96–102.
- Moor, M. M. (2010). Human nonverbal courtship behavior. A brief historical review. *Journal of sex Research*, 47(2), 171–180.

- Morlec, Y., Bailly, G., & Aubergé, V. (2001). Generating prosodic attitudes in French: Data, model and evaluation. *Speech Communication*, 33(4), 357–371.
- Musiienko, Yu. (2017). Linguo-cognitive and pragmatic features of the prosodic organization of English parables. *Lege artis. Language yesterday, today, tomorrow. The Journal of University of SS Cyril and Methodius in Trnava*. Warsaw: De Gruyter Open, vol. I (1), 210–261. <http://archive.sciendo.com/LART/lart.2017.2.issue-1/lart-2017-0006/lart-2017-0006.pdf>
- Panasenko, N., Stashko, H. & Zabuzhanska, I. (2023). Love and rhythm in poetry and music. In *Language and emotion. An international handbook. Handbooks of linguistics and communication*. Schiewer, G.I., Altarriba, J. & Ng, B.Ch. (eds.). Vol. 3. Berlin – Boston: De Gruyter Mouton, p. 1529–1557. DOI <https://doi.org/10.1515/9783110795486-009>
- Pinich, I. (2023). 'Love' is all you need: An attempt at critical conceptual account. In *Lege artis. Language yesterday, today, tomorrow. The journal of University of SS Cyril and Methodius in Trnava*. Trnava: University of SS Cyril and Methodius in Trnava, VIII (1), Special issue, 92–109. ISSN 2453-8035 DOI: <https://doi.org/10.34135/lartis.23.8.1.07>
- Placencia, M. E., Holmes, J. (2015). *Compliments and Compliment Responses*. John Benjamins.
- Poyatos, F. (1993). *Paralanguage*. John Benjamins Publishing.
- Wagner, M., & Watson, D. G. (2010). Experimental and theoretical advances in prosody: A review. *Language and Cognitive Processes*, 25(7-9), 905–945.
- Wolfson, N. (1989). *Perspectives: Sociolinguistics and TESOL*. New York: Newbury House.
- Wood, D. (2002). Formulaic Language in Acquisition and Production: Implications for Teaching. *TESL Canada Journal*, 20 (1), 1–15.
- Wray, A. (2002). *Formulaic Language and the Lexicon*. Cambridge: Cambridge University Press.

Юлія Мусієнко. Коли слова підморгують: усна реалізація компліменту та флірту. Компліменти та флірт є важливими компонентами міжособистісної комунікації, функціонуючи як стратегії соціального зв'язку, управління обличчям та емоційного вираження. Хоча компліменти як мовленнєві акти широко вивчалися, перехід компліменту у фліртуєчий дискурс залишається недостатньо дослідженим. Ця стаття досліджує усну реалізацію компліменту та флірту в діалогах кінодискурсу. На матеріалі 150 прикладів компліментарних і фліртуєчих реплік застосовано теорію мовленнєвих актів, теорію ввічливості та дискурсивний аналіз для виявлення лінгвістичних і просодичних стратегій компліменту та флірту. Результати показують, що просодія, дискурсивні маркери та опосередкованість відіграють ключову роль у розрізненні нейтральних компліментів та флірту. Результати дослідження підкреслюють важливість прагматичних і паралінгвістичних сигналів і інтерпретації комунікативних намірів мовців. Підтримуючи мету розмови, мовці продукують яскраво виражені маркери, які роблять їхні наміри зрозумілими для слухачів. У цьому дослідженні ми зосереджуємося на просодичних засобах у міжособистісній комунікації, які відіграють важливу роль як для мовців, так і для слухачів у вираженні та розпізнаванні комунікативних намірів. Метою цього дослідження є виявлення відмінних просодичних особливостей в усній реалізації компліментів та флірту, характерних для британської та американської комунікативних культур. Застосування когнітивного та соціокультурного підходів сучасних фонетичних досліджень дозволило окреслити специфіку просодичної реалізації компліментарних та фліртуєчих висловлювань; дослідити взаємозв'язок між емоційними станами та мовними засобами у вираженні компліменту та флірту; експериментально визначити кореляцію між когнітивно-комунікативним досвідом мовця та його соціокультурним фоном і вибором просодичних засобів у вираженні компліментарних висловлювань та флірту. Аудитивний та акустичний аналіз допоміг виявити, що для вираження різних функцій компліменту та флірту мовець використовує у висловленні семантичну формулу, яка може варіюватися у своїй побудові залежно від цілей та стратегій.

Ключові слова: усна реалізація; просодія; комплімент; флірт; загравання; просодичні засоби; просодичні стратегії; мовленнєві акти; прагматичні та паралінгвістичні сигнали; просодичні особливості.

Received: November 18, 2025

Accepted: December 5, 2025

Максим Вакуленко

Доктор філологічних наук, старший науковий співробітник, науковий дослідник

Дармштадтський університет прикладних наук «Вища школа Дармштадта»

Дармштадт, Німеччина

<https://orcid.org/0000-0003-0772-7950>maxvakul@yahoo.com

ПРОЄКТ СТАНДАРТУ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ З ТРАНСЛІТЕРАЦІЇ

У статті представлено проєкт стандарту державної мови з транслітерації, який має забезпечити науково обґрунтовану, взаємно однозначну та міжнародно сумісну латинізацію українських текстів усіх історичних періодів. Дослідження виходить із потреби гармонізації українського мовного простору з європейськими нормами, передусім зі стандартом ISO 9:1995, а також із необхідності подолати наслідки тривалого панування російських і англійських моделей практичної транскрипції, що суперечать принципам транслітерації й викривлюють українську мовну традицію. Особлива увага приділяється історичному й екзистенційному вимірам проблеми: латинізація давньоукраїнських та староукраїнських текстів є невід'ємною умовою збереження тяглості писемної традиції та захисту української ідентичності у світовому гуманітарному дискурсі. Запропонований стандарт охоплює комплекс правил: транслітерацію кирилических текстів давньоукраїнського, староукраїнського та новоукраїнського періодів (дві паралельні системи – система А з діакритиками та система Б, яка використовує комбінації базових літер латинського алфавіту без діакритичних знаків), фонематичну транскрипцію сучасної української мови відповідно до Міжнародного фонетичного алфавіту та латинізацію фонетичних позначень радянського періоду. Обґрунтовано сферу застосування кожної системи (від наукових видань і картографії до телекомунікаційних сервісів, електронних ресурсів і документів, що посвідчують особу). Стандарт також узгоджується з чинним законодавством України та вимогами ООН щодо автентичності географічних назв. Результати статті засвідчують, що впровадження такого стандарту є необхідною умовою інтеграції української мови в сучасні технології опрацювання природної мови, підвищення її міжнародної видимості, забезпечення коректного цитування історичних джерел та уніфікації українських назв у світових інформаційних системах. Робота окреслює перспективи створення автоматизованого інструмента латинізації та визначає ключові напрямки подальших досліджень у царині комп'ютерної лінгвістики, фонетики та стандартизації.

Ключові слова: стандарт державної мови; транслітерація; латинізація; українська латиниця; фонетична транскрипція; Міжнародний фонетичний алфавіт.

1 ВСТУП

Постановка проблеми. Реальні перспективи євроінтеграції України відкривають нові можливості розвитку нашої держави і водночас породжують виклики. У контексті інтеграції української мови до кола мов Євросоюзу ідеться насамперед про забезпечення належної мовної взаємодії, яка сприятиме ефективній комунікації на міжнародному рівні та природному розвитку української мови. Така взаємодія передбачає, зокрема, латинізацію української мови, узгоджену з чинними в Європі нормами – насамперед транслітераційними стандартами на базі ISO 9:1995 (ISO 9). Своєю чергою, це забезпечить успішне залучення української мови в різноманітні сценарії опрацювання природної мови, які передбачають взаємнооднозначну латинізацію кирилических текстів (Shevchenko et al., 2023; Vakulenko, 2023; Vakulenko, 2024).

У культурно-історичному та екзистенційному планах важливо латинізувати історичні українські назви – староукраїнські та давньоукраїнські – таким чином, щоб вони відображали тяглість писемної традиції української мови як самостійної мови великого європейського народу, яка не зводиться до діалекту російської, англійської чи якої-небудь іншої мови.

Важливим досягненням української історичної науки є те, що декілька українських історичних та археологічних журналів – «Український нумізматичний щорічник», «Сторінки

історії», «Український історичний журнал», «Рукописна та книжкова спадщина України», «Історія науки і техніки», «Археологія» та «Східноєвропейський історичний вісник» - увійшли в міжнародну базу *Scopus*. Це справді велике досягнення, яке дає змогу транслювати у світовий науковий простір українське бачення нашої історії. Науковий підхід до цього процесу передбачає коректну транслітерацію бібліографічних даних щодо історичних пам'яток України та творів давньоукраїнського та староукраїнського періодів, зокрема назви публікацій, які мають для України екзистенційне значення (див. Зізаній 1596; Смотровий 1619; Бєрында 1627).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Країни Європи прихильно ставляться до Міжнародного транслітераційного стандарту ISO 9:1995 (ISO 9) і виробили на його основі відповідні національні стандарти (NF Z46-001; ISO 843; ČSN ISO 9). Росія також використовує подібний стандарт у міжнародному спілкуванні, що забезпечує інтеграцію російської мови в європейський і світовий мовний простір. Тож використання Україною відповідного стандарту для латинізації своїх текстів було б виразним сигналом належності нашої держави до європейського простору в правовому, лінгвістичному, технологічному, історичному та екзистенційному планах. Це допоможе Україні зайняти належне місце у світовій славистиці та у світових мовно-інформаційних процесах.

На жаль, світова славистика на сьогодні перебуває під надмірним впливом російської мови, що поширюється також на прийняті в цій сфері транслітераційні правила (ESLL, 2024). Ці правила, зокрема, трактують староукраїнський та давньоукраїнський періоди як належні до російської та церковнослов'янської мов відповідно, а русинський діалект української мови розглядають нарівні з українською мовою. Ані давньоукраїнська, ані староукраїнська мови не мають свого представлення і в інших міжнародних стандартах транслітерації історичних текстів – у тому ж ISO 9:1995 і в стандарті Бібліотеки Конгресу США (Church Slavic, 2022). Щоправда, згадані стандарти містять літери церковнослов'янської мови, варіантом якої можна вважати давньоукраїнську мову – але реєстр цих літер далеко не повний. Наприклад, в ISO 9:1995 немає <Ѣ>, <ѣ>, <ѥ>, <Ѧ>, <ѧ> та інших букв давньоукраїнського (церковнослов'янського) алфавіту, а в стандарті Бібліотеки Конгресу США не вистачає літер <ѿ>, <Ѡ>, <ѡ>.

З незрозумілих причин в Україні досі застосовують таблицю практичної транскрипції на англійську мову, яка лежить в основі Постанови № 55 Кабінету Міністрів України «Про впорядкування транслітерації українського алфавіту латиницею» від 27 січня 2010 року (Постанова 2010). Слід розуміти, що латинізація з урахуванням граматики мови-реципієнта (з недосяжною метою забезпечити «легке» читання) є різновидом практичної транскрипції і не є транслітерацією (Вакуленко, 2015; Vakulenko, 2024). Таке сплутання понять свідчить про недостатній науковий рівень розробки, адже принципи транслітерації відомі не тільки укладачам транслітераційних стандартів: їх викладають на першому році навчання на філологічних факультетах у курсі «Вступ до мовознавства». Крім того, лінгвістично невинуватеною є орієнтація на англійську мову, яка посідає тільки третє місце в світі за кількістю носіїв мови (англ. *native speakers*). Тож мовна картина світу для більшості людства визначається зовсім не англійською мовою.

Основні причини непридатності цієї таблиці такі.

1. Постанова № 55 не містить букв давньоукраїнського та староукраїнського алфавітів – <Ѣ>, <ѣ>, <ѥ>, <Ѧ>, <ѧ> та інших, у той час як ці літери частково наявні в зорієнтованих на російську мову славістичних нормативних документах (Church Slavic, 2022; ESLL, 2024). Таким чином, використання цієї постанови для історичних текстів сприяє закріпленню необґрунтованого домінування російської мови.

2. Постанова № 55 непридатна й до сучасних текстів, оскільки не забезпечує основної вимоги транслітерації – взаємної однозначності (ізоморфності) вихідного й транслітерованого записів. Це є наслідком некоректної латинізації таких літер: **г** – **h** (уживання модифікатора **h** як окремої літери, що спричиняє неоднозначності при передачі слів із літерами **ж** – **zh**, **х** – **kh**, **ч** – **ch**, **ш** – **sh**), **є** – **Ye / ie** (представлення іншими літерами, різна форма латинізованого

представлення залежно від позиції літери в слові), **ї** – **i** (представлення іншою літерою), **й** – **y** / **i** (представлення іншими літерами, різна форма латинізованого представлення залежно від позиції літери в слові), **ц** – **ts** (представлення іншими літерами), **ь** – ігнорування, **ю** – **Yu** / **iu** (представлення іншими літерами, різна форма латинізованого представлення залежно від позиції літери в слові), **я** – **Ya** / **ia** (представлення іншими літерами, різна форма латинізованого представлення залежно від позиції літери в слові). Ці неоднозначності виникають для 8 з 33 літер українського алфавіту, що становить майже чверть від їхнього загального числа.

Через це помітну кількість романізованих українських назв неможливо ідентифікувати: *Гальченко* – *Галченко* (Halchenko), *Паньківська* – *Панківська* (Pankivska), *Польова* – *Полова* (Polova), *Лялько* – *Ліалко* (Lialko), *Возіанов* – *Возянов* (Vozianov), *Пії* – *Пій* (Pii), *Юрівка* – *Юр'івка* (Yurivka), *Лар'ін* – *Ларін* (Larin), *Левитський* – *Левицький* (Levytskyi) тощо. Крім таких слів, українські тексти можуть містити в собі спеціальні літерні позначення та аббревіатури. Тож ігнорування вимог взаємної однозначності та зворотливості робить відновлення вихідного тексту неможливим. Експоненційне зростання інформаційних потоків, значна частина яких потребує латинізації, робить подібні системи непридатними для теперішніх і майбутніх лінгвістичних технологій.

Така орієнтація на поширені світові мови – англійську та російську – ставить Україну в один ряд із країнами третього світу (Камерун, Мозамбик та інші), які до приходу завойовників своєї писемності не мали і тому змушені орієнтувати свою писемність на мову метрополії. Але ж українська мова має давні писемні традиції, які слід шанувати.

3. Назва Постанови № 55 – «Про впорядкування транслітерації українського алфавіту латиницею» – свідчить, що вона стосується виключно алфавіту, тобто впорядкованої послідовності окремих літер *a, b, ... ю, я, і* не є придатною для текстів (назв), які складаються з буквених комбінацій.

4. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (Закон 2025), вимагає латинізувати українські назви таким чином, щоб забезпечувати українське звучання. Тож Постанова № 55 є сумнівною і з правового погляду, оскільки зорієнтована не на українське, а на англійське та російське звучання. Зокрема, передача йотованих через “*y*” та “*i*”, а «*ц*» через “*ts*” орієнтує читача на англійську вимову, а передача «*ї*» як «*i*» та відсутність знака м'якшення в суфіксах «*ець*» і «*ськ*» відтворює вимову російську: *Смець* – *Yemets*, *Донецьк* – *Donetsk*, *Південноукраїнськ* – *Pivdennoukrainsk*.

Єдиний чинний в Україні нормативний документ, який відповідає міжнародним вимогам до транслітераційних стандартів, узгоджується з вимогами Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» та містить усі літери давньоукраїнського та староукраїнського алфавітів – це національний транслітераційний стандарт ДСТУ 9112:2021 «Інформація і документація. Кирилично-латинична транслітерація і латинично-кирилична ретранслітерація українських текстів. Правила написання» (ДСТУ 9112). Важливо також, що цей стандарт забезпечує, відповідно до вимог резолюцій ООН IV/20 «Про зменшення кількості екзонімів» і V/13 «Про переважність національних форм географічних назв» використання автентичних українських назв, не спотворених впливом інших мов.

У роботах (Vakulenko, 2024; Вакуленко, 2025 SP) було обґрунтовано необхідність широкого впровадження ДСТУ 9112:2021, в основі якого лежить рішення Транслітераційної комісії від 16 листопада 2000 року – найвищого органу України в питаннях транслітерації. При цьому слід урахувати, що практичне здійснення такого впровадження передбачає, згідно з Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», затвердження на його основі стандарту державної мови з транслітерації. Такий стандарт повинен містити також правила латинізації фонетичної транскрипції, що забезпечує, відповідно до цього закону, правильну вимову українських назв. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» регулює також завдання вивчення української мови та її поширення у світі, які потребують наявності стандартизованої фонематичної транскрипції українських текстів відповідно до Міжнародного фонетичного алфавіту (Вакуленко, 2025 BeS).

З огляду на фундаментальну роль фонетичних досліджень для функціонування та розвитку мов (Калита & Тараненко 2008), у роботах (Вакуленко, 2015; Vakulenko, 2018; Vakulenko, 2019; Vakulenko, 2022; Vakulenko, 2024 ICMRSS; Вакуленко, 2025 SP) було отримано важливі результати, необхідні для вироблення правил фонемізації українських текстів та латинізації фонетичної транскрипції української мови.

У цій статті ми пропонуємо проєкт *стандарту державної мови з транслітерації*, який охоплює правила транслітерації українських текстів різних історичних періодів, правила фонемізації сучасних українських текстів і правила латинізації фонетичної транскрипції українських звуків.

Мета статті полягає в тому, щоб обґрунтувати та представити проєкт стандарту державної мови з транслітерації, який забезпечує науково обґрунтовану латинізацію українських текстів відповідно до міжнародних вимог для використання у міжнародному спілкуванні та в телекомунікаційних мережах.

2 МЕТОДИ

До таблиць транслітерації українських текстів було застосовано транслітераційний метод, розвинений на принципах транслітерації, які базуються на вимогах міжнародних транслітераційних стандартів (ISO 9; NF Z46-001) і були затверджені Держстандартом України 18 жовтня 1995 року:

- системність;
- точність;
- взаємна однозначність;
- зворотливість;
- безпосередність;
- традиційність;
- нормативність;
- кодовність (Вакуленко, 2015, сс. 242-243).

Таблицю *латинізації фонетичної транскрипції* розроблено за допомогою методу транскрибування з використанням Міжнародного фонетичного алфавіту (IPA, 2018) і фонетичних даних, отриманих у роботах (Вакуленко, 2015; Vakulenko, 2018; Vakulenko, 2019; Vakulenko, 2024 ICMRSS; Вакуленко, 2025 SP).

Таблицю *фонемізації українських текстів* розроблено на основі методу транскрибування з використанням Міжнародного фонетичного алфавіту (IPA 2018) і фонетичних даних, отриманих у роботах (Вакуленко, 2015; Vakulenko, 2018; Vakulenko, 2019; Vakulenko, 2022).

3 РЕЗУЛЬТАТИ Й ОБГОВОРЕННЯ

Стандарт державної мови з транслітерації (далі – Стандарт) визначає принципи та правила транслітерації українських кирилических текстів латиницею. Він застосовується до текстів, що містять як звичайні, так і фонетичні знаки, і забезпечує їх коректну передачу засобами латинського алфавіту.

Стандарт відповідає вимогам Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», зокрема:

- п. 6в і 6є ст. 3 – щодо використання української мови в міжнародному спілкуванні та її вивчення за кордоном;
- ст. 36, 40, 41 – щодо правопису власних назв, географічних об'єктів, імен і прізвищ;
- ст. 7 – щодо поширення української мови у світі.

Стандарт базується на:

- чинному національному стандарті ДСТУ 9112:2021 (NEQ ISO 9:1995);
- сучасних фонетичних дослідженнях, визнаних у світовій мовознавчій практиці.

Таблиця 1 Стандарту призначена для транслітерації текстів, написаних давньоукраїнським алфавітом (X ст. – третя чверть XIV ст.).

Таблиця 2 призначена для транслітерації текстів, написаних староукраїнським алфавітом (остання чверть XIV ст. – 1798 рік).

Таблиця 3 призначена для транслітерації текстів, написаних новоукраїнським алфавітом (від 1798 року і дотепер).

Таблиця 4 містить приклади транслітерації латиницею давньоукраїнських і староукраїнських текстів.

Таблиця 5 наводить приклади транслітерації сучасних українських топонімів.

Таблиця 6 подає правила фонематичної транскрипції сучасного українського алфавіту, необхідні для забезпечення коректної вимови українських назв у міжнародній комунікації, для інтеграції української фонетики у світовий мовний простір та для фонетичних досліджень.

Таблиця 7 містить правила латинізації фонетичних позначень радянського періоду для звуків української мови, що необхідно для інтеграції української фонетики у світовий мовний простір і для викладання української мови в Україні та за кордоном.

Таблиці 1–3 Стандарту містять дві системи транслітерації: систему А (з діакритичними знаками) і систему Б (з використанням літерних комбінацій). Ці системи застосовують для таких цілей.

Система А (Таблиці 1–3):

- друкована продукція (книги, журнали, буклети, альманахи, довідники, географічні карти, атласи тощо),
- контент сайтів,
- інформаційні системи,
- історичні пам'ятки.

Система А (тільки Таблиця 3):

- назви транспортних засобів та інших об'єктів, які належать Україні,
- бланки організацій,
- вивіски,
- поштові марки,
- адреси на поштовині.

Система Б (Таблиці 1–3):

- електронна пошта,
- адреси сайтів і вебсторінок,
- скрипти комп'ютерних програм,
- багатомовні текстові корпуси,
- бібліографічні записи.

Система Б (тільки Таблиця 3):

- документи, які засвідчують особу,
- дорожні щити,
- назви міст в аеропортах.

Стандарт державної мови з транслітерації обов'язковий для застосування в усіх сферах, визначених Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

Оскільки Постанова Кабінету Міністрів № 55 від 27 січня 2010 року суперечить вимогам Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» і вже не відповідає потребам часу, визнати її такою, що втратила чинність.

Таблиця 1. Правила транслітерації давньоукраїнських текстів (X ст. – третя чверть XIV ст.)

№	Кирилиця		Латиниця А		Латиниця Б		Примітки
1	а	А	a	A	a	A	
2	б	Б	b	B	b	B	
3	в	В	v	V	v	V	
4	г	Г	g	G	g	G	
5	д	Д	d	D	d	D	
6	є	Є	ê	Ê	ew	Ew	
7	ж	Ж	ž	Ž	zh	Zh	
8	с	С	ȝ	Ț	zdh	Zdh	
9	з	З	z	Z	zw	Zw	
10	и	И	i	I	i	I	
11	і	І	î	Î	ih	Ih	
12	ї	Ї	ï	Ï	ji	Ji	
13	ћ	Ћ	h	H	ghj	Ghj	
14	к	К	k	K	k	K	
15	л	Л	l	L	l	L	
16	м	М	m	M	m	M	
17	н	Н	ñ	Ñ	n'	N'	
18	о	О	o	O	o	O	
19	п	П	p	P	p	P	
20	р	Р	r	R	r	R	
21	с	С	s	S	s	S	
22	т	Т	t	T	t	T	
23	уу	Уу	ũ	Ũ	uwh	Uwh	
24	Ѹ	Ѹ	8	8	uw	Uw	
25	ф	Ф	f	F	f	F	
26	х	Х	x	X	kh	Kh	
27	ѡ	Ѣ	ō	Ō	ow	Ow	
28	ѣ	ѣ	ō	Ō	otw	Otw	
29	ѥ	ѥ	ō	Ō	owh	Owh	
30	ц	Ц	c	C	c	C	
31	ч	Ч	č	Č	ch	Ch	
32	ѡ	Ѣ	q	Q	q	Q	
33	ш	Ш	š	Š	sh	Sh	
34	щ	Щ	š	Š	shh	Shh	
35	ѣ	ѣ	ō	Ō	oh	Oh	
36	ѣ	ѣ	ŷ	Ŷ	ywh	Ywh	
37	ѣ	ѣ	j	J	j	J	
38	ѣ	ѣ	j	J	j'	J'	Перед є Є, и И, Ѡ Ѡ, ж Ж В ізольованій позиції
39	ѣ	ѣ	ĵ	Ĵ	hj	HJ	
40	ѣ	ѣ	ē	Ē	ieh	Ieh	
41	ю	Ю	ju	Ju	ju	Ju	
42	ѣ	ѣ	ĵa	Ĵa	jah	Jah	
43	ѣ	ѣ	ĵe	Ĵe	ihe	Ihe	
44	ѣ	ѣ	ā	Ā	jaw	Jaw	
45	ѣ	ѣ	ū	Ū	juw	Juw	
46	ѣ	ѣ	ĵā	Ĵā	jwaw	Jwaw	
47	ѣ	ѣ	ĵū	Ĵū	jwuw	Jwuw	
48	ѣ	ѣ	k	K	xh	Xh	

Кінець табл. 1

49	ψ	Ψ	β	Р	ph	Ph	
50	ϑ	Θ	ῑ	ῒ	fh	Fh	
51	ϕ	Φ	ϕ	ϕ	yh	Yh	

Таблиця 2. Правила транслітерації староукраїнських текстів
(остання чверть XIV ст. – 1798 р.)

№	Кирилиця	Латиниця А	Латиниця Б	Примітки
1	а А	a A	a A	
2	б Б	b B	b B	
3	б Б	b' B'	b' B'	Перед й Й
4	в В	v V	v V	
5	в В	v' V'	v' V'	Перед й Й
6	г Г	ǵ Ğ	gh Gh	
7	г Г	ǵ' Ğ'	gh' Gh'	Перед й Й
8	г Г	g G	g G	
9	г Г	g' G'	g' G'	Перед й Й
10	д Д	d D	d D	
11	д Д	d' D'	d' D'	Перед й Й
12	є Є	ê Ê	ew Ew	
13	ж Ж	ž Ž	zh Zh	
14	ж Ж	ž' Ž'	zh' Zh'	Перед й Й
15	ѕ С	ǵ Ğ	zdh Zdh	
16	ѕ С	ǵ' Ğ'	zdh' Zdh'	Перед й Й
17	ѕ С	z Z	zw Zw	
18	ѕ С	z' Z'	zw' Zw'	Перед й Й
19	з З	z Z	z Z	
20	з З	z' Z'	z' Z'	Перед й Й
21	и И	y Y	y Y	
22	і І	î Î	ih Ih	
23	і І	í Í	i' I'	У запозиченнях із грецької мови
24	ї Ї	ï Ì	ji Ji	
25	й Й	j J	j J	
26	й Й	j' J'	j' J'	Перед у У, 8 8
27	к К	k K	k K	
28	к К	k' K'	k' K'	Перед й Й
29	л Л	l L	l L	
30	л Л	l' L'	l' L'	Перед й Й
31	м М	m M	m M	
32	м М	m' M'	m' M'	Перед й Й
33	н Н	n N	n N	
34	н Н	n' N'	n' N'	Перед й Й
35	о О	o O	o O	
36	п П	p P	p P	
37	п П	p' P'	p' P'	Перед й Й
38	р Р	r R	r R	
39	р Р	r' R'	r' R'	Перед й Й
40	с С	s S	s S	
41	с С	s' S'	s' S'	Перед й Й
42	т Т	t T	t T	

Продовження табл. 2

43	т Т	t' T'	t' T'	Перед й Й
44	у У	u U	u U	
45	oy Oy	ũ Ü	uw Uh	
46	8 8	8 8	uw Uw	
47	ф Ф	f F	f F	
48	ф Ф	f' F'	f' F'	Перед й Й
49	х Х	x X	kh Kh	
50	х Х	x' X'	kh' Kh'	Перед й Й
51	ц Ц	c C	c C	
52	ц Ц	c' C'	c' C'	Перед й Й
53	ч Ч	č Č	ch Ch	
54	ч Ч	č' Č'	ch' Ch'	Перед й Й
55	ш Ш	š Š	sh Sh	
56	ш Ш	š' Š'	sh' Sh'	Перед й Й, ч Ч
57	щ Щ	ŝ Š̂	shch Shch	
58	щ Щ	ŝ' Š̂'	shch' Shch'	Перед й Й
59	ь Ъ	ǒ Ő	oh Oh	
60	ы Ы	y Y	yw Yw	
61	ь Ь	j J	j J	
62	ь Ь	j' J'	j' J'	Перед у У, 8 8
63	ь Ь	ĵ Ĵ	hj HJ	В ізолюванні позиції
64	ѣ Ї	ě Ě	ieh Ieh	
65	ю Ю	ju Ju	ju Ju	
66	ж Ж	ü Ü	juw Juw	
67	ѣ Ж	ĩü Ĭü	jwuw Jwuw	
68	ѣ Ѣ	ō Ō	otw Otw	
69	ѣ Ѣ	ō Ō	ow Ow	
70	ѣ Ѣ	ō Ō	owh Owh	
71	о О	ô Ô	oow Oow	
72	а А	ä Ä	jaw Jaw	
73	ѣ А	ĩä Ĭä	jwaw Jwaw	
74	ѣ А	ĩä Ĭä	jwa Jwa	
75	е Е	ě Ě	ihe Ihe	
76	е Е	ě Ě	ewh Ewh	
77	ѣ Ѣ	k K	xh Xh	
78	ѣ Ѣ	k' K'	xh' Xh'	Перед й Й
79	ѣ Ѣ	β P	ph Ph	
80	ѣ Ѣ	β' P'	ph' Ph'	Перед й Й
81	ѣ Ѣ	f F	fh Fh	
82	ѣ Ѣ	f' F'	fh' Fh'	Перед й Й
83	v V	ý Ý	yh Yh	
84	˘ (м'який наголос)	˘ (м'який наголос)	, ^	
85	˘ (макрон)	˘ (макрон)	˘ ^	
86	˘ (коротка)	˘ (коротка)	˘ V	
87	˘ (арка)	˘ (арка)	˘ ^	
88	˘ (оксія)	˘ (оксія)	˘ '	
89	˘ (гравіс)	˘ (гравіс)	˘ `	

Кінець табл. 2

90	˘(титло)	˘(титло)	˘ˆ	
91	˙(крапка-похила)	˙(крапка-похила)	˙/	
92	¨(знак діарезису)	¨(знак діарезису)	\\	

Пояснення до Таблиці 2

У системі А нарядкові літерні вставки (під буквеними титлами) пишуть у рядок у дужках на місці пропущених літер.

У системі А діакритичні знаки ставлять над відповідними транслітерованими буквами:

- «˘» (м'який наголос),
- «˘ˆ» (макрон),
- «˘˙» (коротка),
- «˘ˆ» (арка),
- «˘˙» (оксія),
- «˘˙» (гравіс),
- «˘˙» (титло),
- «˙» (крапка-похила),
- «¨» знак діарезису.

У системі А одна літера може мати два діакритичні знаки – м'який наголос і оксію або м'який наголос і важкий наголос (гравіс).

У системі Б транслітеровані діакритичні знаки використовують у деталізованій транслітерації і ставлять після відповідних латиничних букв:

- «˘ˆ» (м'який наголос),
- «˘ˆ˙» (макрон),
- «˘˙˙» (коротка),
- «˘˙˙» (арка),
- «˘˙˙» (оксія),
- «˘˙˙» (гравіс),
- «˘˙˙ˆ» (титло),
- «˘˙˙/» (крапка-похила),
- знак діарезису «˘˙˙˙».

Таблиця 3. Правила транслітерації новоукраїнських текстів (від 1798 року)

№	Кирилиця	Латиниця А	Латиниця Б	Примітки
1	а А	a A	a A	
2	б Б	b B	b B	
3	б Б	b' B'	b' B'	Перед й Й
4	в В	v V	v V	
5	в В	v' V'	v' V'	Перед й Й
6	г Г	ǵ Ğ	gh Gh	
7	г Г	ǵ' Ğ'	gh' Gh'	Перед й Й
8	г Г	g G	g G	
9	г Г	g' G'	g' G'	Перед й Й
10	д Д	d D	d D	
11	д Д	d' D'	d' D'	Перед й Й
12	е Е	e E	e E	
13	є Є	je Je	je Je	Крім алфавітів М. Гатцука та М. Максимовича

Продовження табл. 3

14	ж	Ж	ž	Ž	zh	Zh	
15	ж	Ж	ž'	Ž'	zh'	Zh'	Перед й Й
16	з	З	z	Z	z	Z	
17	з	З	z'	Z'	z'	Z'	Перед й Й
18	и	И	y	Y	y	Y	
19	і	І	i	I	i	I	
20	ї	Ї	ï	Ï	ji	Ji	
21	й	Й	j	J	j	J	
22	й	Й	j'	J'	j'	J'	Перед а А, е Е, і І, у У, 8 8
23	к	К	k	K	k	K	
24	к	К	k'	K'	k'	K'	Перед й Й
25	л	Л	l	L	l	L	
26	л	Л	l'	L'	l'	L'	Перед й Й
27	м	М	m	M	m	M	
28	м	М	m'	M'	m'	M'	Перед й Й
29	н	Н	n	N	n	N	
30	н	Н	n'	N'	n'	N'	Перед й Й
31	о	О	o	O	o	O	
32	п	П	p	P	p	P	
33	п	П	p'	P'	p'	P'	Перед й Й
34	р	Р	r	R	r	R	
35	р	Р	r'	R'	r'	R'	Перед й Й
36	с	С	s	S	s	S	
37	с	С	s'	S'	s'	S'	Перед й Й
38	т	Т	t	T	t	T	
39	т	Т	t'	T'	t'	T'	Перед й Й
40	у	У	u	U	u	U	
41	ф	Ф	f	F	f	F	
42	ф	Ф	f'	F'	f'	F'	Перед й Й
43	х	Х	x	X	kh	Kh	
44	х	Х	x'	X'	kh'	Kh'	Перед й Й
45	ц	Ц	c	C	c	C	
46	ц	Ц	c'	C'	c'	C'	Перед й Й
47	ч	Ч	č	Č	ch	Ch	
48	ч	Ч	č'	Č'	ch'	Ch'	Перед й Й
49	ш	Ш	š	Š	sh	Sh	
50	ш	Ш	š'	Š'	sh'	Sh'	Перед й Й, ч Ч
51	щ	Щ	š	Š	shch	Shch	
52	щ	Щ	š'	Š'	shch'	Shch'	Перед й Й
53	ь	Ь	j	J	j	J	
54	ь	Ь	j'	J'	j'	J'	Перед а А, е Е, і І, у У, 8 8
55	ь	Ь	ĵ	Ĵ	hj	HJ	В ізольованій позиції
56	ю	Ю	ju	Ju	ju	Ju	
57	я	Я	ja	Ja	ja	Ja	
58	,	,	,	,	,	,	
59	ë	Ë	ö	Ö	jow	Jow	
60	є	Є	è	È	ew	Ew	В алфавітах М. Гатцука та М. Максимовича
61	é	É	jé	Jé	je'	Je'	

Кінець табл. 3

62	ı	I	î	Î	ih	Ih	
63	í	Í	í	Í	i'	I'	
64	ÿ	Ÿ	ÿ	Ÿ	uh	Uh	
65	8	8	8	8	uw	Uw	
66	8	8	8	8	uw'	Uw'	
67	ц	Ц	dž	Dž	dh	Dh	
68	ц	Ц	dž'	Dž'	dh'	Dh'	Перед й Й
69	ѣ	Ђ	ö	Ö	oh	Oh	
70	ы	Ы	y	Y	yw	Yw	
71	ѣ	Ђ	é	Ê	ieh	Ieh	
72	э	Э	ē	Ē	ehw	Ehw	
73	ж	Ж	ü	Ü	juw	Juw	
74	а	А	ä	Ä	jaw	Jaw	
75	ž	Ž	ķ	Ķ	xh	Xh	
76	ž	Ž	ķ'	Ķ'	xh'	Xh'	Перед й Й
77	ψ	Ψ	β	Ρ	ph	Ph	
78	ψ	Ψ	β'	Ρ'	ph'	Ph'	Перед й Й
79	ө	Ө	ġ	Ĝ	fh	Fh	
80	ө	Ө	ġ'	Ĝ'	fh'	Fh'	Перед й Й
81	v	V	ÿ	Ÿ	yh	Yh	
82	g	G	ġ	Ĝ	gw	Gw	
83	g	G	ġ'	Ĝ'	gw'	Gw'	Перед й Й
84	j	J	ĩ	Ĩ	jh	Jh	
85	^ (дашок)		^ (дашок)		^		
86	"(діарезис)		"(діарезис)		\		
87	^(пасрок)		^(пасрок)		#		

Пояснення до Таблиці 3

Позиції 1–58 відповідають сучасному українському алфавіту.

У системі А надрядкові діакритичні знаки ставлять над відповідними транслітерованими буквами:

- «^» (дашок, або циркумфлекс),
- «"» (діарезис),
- «'» (пасрок).

У системі Б транслітеровані діакритичні знаки ставлять після відповідних транслітерованих букв:

- «^» (дашок, або циркумфлекс),
- «\» (діарезис),
- «#» (пасрок).

Таблиця 4. Приклади транслітерації давньоукраїнських і староукраїнських слів і текстів

Кирилиця	Латиниця А	Латиниця Б
Вържшти	Vjrüšti	Vjrjuwshti
Леѣіко́н славѣнорѣ́скій, и имѣнь тлъкованіѢ	Lêkîkôn slavênorôsskîj, y ýmênö tlôkovániÊ	Lewxhihkoow'n slavewnorow'sskij, y' y'/mewnoh tlohkova'njiEw
Киѣовіа	Kîyóviä	Kihyo'vjijaw
Славѣнскиа правилноѣ сѣнтагма	Slavênskyä pravylnoê sýntagma	Slavewnskyjaw pravylnoew syhntagma

Таблиця 5. Приклади транслітерації сучасних українських топонімів

Кирилиця	Латиниця А	Латиниця Б
Вінниця	Vinnycja	Vinnycja
Дніпро	Dnipro	Dnipro
Донецьк	Donecjk	Donecjk
Житомир	Žytomyr	Zhytomyr
Запоріжжя	Zaporižžja	Zaporizhzhja
Івано-Франківськ	Ivano-Frankivsjk	Ivano-Frankivsjk
Київ	Kyïv	Kyjiv
Кропивницький	Kropyvnycjkyj	Kropyvnycjkyj
Луганськ	Luġansjk	Lughansjk
Луцьк	Lucjk	Lucjk
Львів	Ljviv	Ljviv
Миколаїв	Mykolaïv	Mykolajiv
Одеса	Odesa	Odesa
Полтава	Poltava	Poltava
Рівне	Rivne	Rivne
Сімферополь	Simferopolj	Simferopolj
Суми	Sumy	Sumy
Тернопіль	Ternopilj	Ternopilj
Ужгород	Užġorod	Uzhghorod
Харків	Xarkiv	Kharkiv
Херсон	Xerson	Kherson
Хмельницький	Xmeljnycjkyj	Khmeljnycjkyj
Черкаси	Čerkasy	Cherkasy
Чернівці	Černivci	Chernivci
Чернігів	Černiġiv	Chernighiv
Україна	Ukraïna	Ukrajina

Таблиця 6. Правила фонематичної транскрипції сучасних українських текстів

№	Кирилиця	Міжнародний фонетичний алфавіт	X-SAMPA	Примітки
1	а А	ɑ	A	
2	б Б	b	b	
3	в В	v	P	
4	г Г	ɣ	G	
5	г Г	ɣ	G	
6	д Д	d̪	d -	Окрім як перед є Є, і І, ь Ь, ю Ю, я Я
7	д Д	dʲ	d^j	Перед є Є, і І, ь Ь, ю Ю, я Я
8	е Е	ɛ	E	
9	є Є	jɛ	jE	У початковій позиції, після апострофа та після а А, е Е, є Є, и И, і І, ї Ї, о О, у У, ь Ь, ю Ю, я Я
10	є Є	ɛ	E	Після б Б, в В, г Г, ґ Ґ, д Д, ж Ж, з З, к К, л Л, м М, н Н, п П, р Р, с С, т Т, ф Ф, х Х, ц Ц, ч Ч, ш Ш, щ Щ
11	ж Ж	ʒ	Z	
12	з З	z	z	Окрім як перед є Є, і І, ь Ь, ю Ю, я Я

Кінець табл. 6

13	з	З	z^j	$z^{\wedge}j$	Перед є Є, і І, ь Ь, ю Ю, я Я
14	и	И	i	l	
15	і	І	i	i	
16	ї	Ї	ji	ji	
17	й	Й	j	j	
18	к	К	k	k	
19	л	Л	l	$l-$	Окрім як перед є Є, і І, ь Ь, ю Ю, я Я
20	л	Л	l^j	$l^{\wedge}j$	Перед є Є, і І, ь Ь, ю Ю, я Я
21	м	М	m	m	
22	н	Н	n	$n-$	Окрім як перед є Є, і І, ь Ь, ю Ю, я Я
23	н	Н	n	$n^{\wedge}j$	Перед є Є, і І, ь Ь, ю Ю, я Я
24	о	О	o	o	
25	п	П	p	p	
26	р	Р	r	r	
27	с	С	s	s	Окрім як перед є Є, і І, ь Ь, ю Ю, я Я
28	с	С	s^j	$s^{\wedge}j$	Перед є Є, і І, ь Ь, ю Ю, я Я
29	т	Т	t	$t-$	Окрім як перед є Є, і І, ь Ь, ю Ю, я Я
30	т	Т	t^j	$t^{\wedge}j$	Перед є Є, і І, ь Ь, ю Ю, я Я
31	у	У	u	u	
32	ф	Ф	f	f	
33	х	Х	x	x	
34	ц	Ц	ts	ts	Окрім як перед є Є, і І, ь Ь, ю Ю, я Я
35	ц	Ц	ts^j	$ts^{\wedge}j$	Перед є Є, і І, ь Ь, ю Ю, я Я
36	ч	Ч	t^j	$t^{\wedge}jS$	
37	ш	Ш	$\int$	S	
38	щ	Щ	$\int^j$	$St^{\wedge}jS$	
39	ь	Ь	-	-	
40	ю	Ю	ju	ju	У початковій позиції, після апострофа та після а А, е Е, є Є, и И, і І, ї Ї, й Й, о О, у У, ь Ь, ю Ю, я Я
41	ю	Ю	u	u	Після б Б, в В, г Г, ґ Ґ, д Д, ж Ж, з З, к К, л Л, м М, н Н, п П, р Р, с С, т Т, ф Ф, х Х, ц Ц, ч Ч, ш Ш, щ Щ
42	я	Я	ja	ja	У початковій позиції, після апострофа та після а А, е Е, є Є, и И, і І, ї Ї, й Й, о О, у У, ь Ь, ю Ю, я Я
43	я	Я	a	A	Після б Б, в В, г Г, ґ Ґ, д Д, ж Ж, з З, к К, л Л, м М, н Н, п П, р Р, с С, т Т, ф Ф, х Х, ц Ц, ч Ч, ш Ш, щ Щ
44	,	,	-	-	

Таблиця 7. Правила латинізації фонетичних позначень радянського періоду для звуків української мови

Позначення радянської фонетичної школи	Позначення Міжнародного фонетичного алфавіту	Примітка
а	ɑ	Під наголосом після голосних і твердих приголосних і на початку слова
а	ɐ	У ненаголошеній позиції та після палаталізованих приголосних
а ^е	ɜ	Асимільований
о	o	Під наголосом після голосних і твердих приголосних і на початку слова
о ^е	ɵ	Асимільований
о ^у	ɔ	Асимільований
у	u	Під наголосом після голосних і твердих приголосних і на початку слова
у	ʊ	У ненаголошеній позиції та після палаталізованих приголосних
і	i	
и	i ⁺	
и ^е	ɪ ⁺	У ненаголошеній позиції
е	ɛ	Під наголосом після голосних і твердих приголосних і на початку слова
е ^и	ɛ ⁻	У ненаголошеній позиції
е ^і	e	Асимільований
е	e	Після палаталізованих приголосних
п	p	
п', п ^б	p ^j	
б	b	
б', б ^б	b ^j	
т	t	
т', т ^б	t ^j	
д	d	
д', д ^б	d ^j	
с	s	
с', с ^б	s ^j	
з	z	
з', з ^б	z ^j	
ш	ʃ	
ш', ш ^б	ʃ ^j	
ж	ʒ	
ж', ж ^б	ʒ ^j	
х	x	
х', х ^б	x ^j	
г	ɣ	Перед голосними а, о, у, и, е
г	ɣ	Перед дзвінками приголосними та в кінці слова
г', г ^б	ɣ ^j	
ф	f	
ф', ф ^б	f ^j	

Кінець табл. 7

ц	ʦ	
ц', ц ^b	ʦʲ	
ц':, ц ^b :	tʃʲ, tʃʲʲ	
џ	dʒ	
џ'	dʒʲ	
ч	tʃ	
ч'	tʃʲ	
ч':, ч ^b :	tʃʲʲ, tʃʲʲʲ	
џж	dʒʒ	
џж'	dʒʒʲ	
в	v	
в	v	
в', в ^b	vʲ	
w	β	
w', w ^b	βʲ	
ў	β	
л	l	
л', л ^b	lʲ	
м	m	
м', м ^b	mʲ	
н	n	
н', н ^b	nʲ	
р	r	
р', р ^b	rʲ	
й	j	
ј	j	
ї	j	

Доповідь «Транслітераційний стандарт державної мови як чинник євроінтеграції України» було заслухано на пленарному засіданні IV Міжнародної конференції Української асоціації когнітивної лінгвістики і поезики (УАКЛіП) «Лінгвістика і виклики сучасного світу: перетинаючи дослідницькі кордони» (22–23 травня 2025 року, Київ, Україна) і схвалено. Відповідно учасники конференції звернулися до уряду України з проханням прискорити впровадження цього стандарту (див. Додаток).

Без практичного впровадження цього стандарту нам буде важко пояснити світові, чому назви пам'яток старо- і давньоукраїнської доби – зокрема назви праць Памва Беринди, Мелетія Смотрицького та Лаврентія Кукіля (Зізанія) – потрібно транслітерувати за українською, а не російською нормою. Без практичного впровадження цього стандарту навряд чи можна сподіватися на регулярну присутність української мови в сучасних мовних технологіях. Тому цей стандарт є запорукою успішної інтеграції української мови у світові процеси як рівного партнера.

4 ВИСНОВКИ ТА НАПРЯМИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Упровадження стандарту державної мови з транслітерації забезпечить для України такі позитивні наслідки в правовому, політичному, соціально-економічному, лінгвістичному, технологічному, історичному та екзистенційному планах.

1. Унаслідок запровадження такого стандарту державної мови Україна отримає доступні та науково обґрунтовані правила транслітерації, які відповідають міжнародним вимогам – зокрема, узгоджуються з широковживаним у Європі міжнародним транслітераційним

стандартом ISO 9:1995. Це стане потужним чинником ефективної мовнотехнологічної та мовно-інформаційної євроінтеграції нашої держави.

2. Запровадження цього стандарту дасть українським науковцям змогу латинізувати ново-, старо- і давньоукраїнські тексти відповідно до українських традицій і українського стандарту, а не користуватися російськими чи англійськими правилами.

3. Запровадження такого стандарту поставить процес української транслітерації у правову відповідність до вимог резолюцій ООН IV/20 – «Про зменшення кількості екзонімів» – і V/13 – «Про переважність національних форм географічних назв» – а також Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

4. Запровадження стандарту державної мови з транслітерації має велике екзистенційне значення, даючи змогу ефективніше протидіяти фальсифікаціям ворожої пропаганди щодо «меншовартості» та «вторинності» української мови.

5. Запровадження такого стандарту дасть змогу науковцям і освітянам використовувати для фонетичної транскрипції українських текстів не віджили радянську систему, а Міжнародний фонетичний алфавіт.

6. Запровадження цього стандарту поставить Україну в один ряд із провідними технологічними державами світу, які вдаються до наукової латинізації текстів у процесах опрацювання природної мови.

7. Запровадження стандарту державної мови з транслітерації зробить дії України більш ефективними й у військовій сфері.

Оскільки використання стандарту державної мови з транслітерації передбачає перетворення великих обсягів текстових даних, необхідно розробити відповідний автоматичний інструмент латинізації – подібно до того, як це було зроблено для завдання фонемізації українських текстів (Vakulenko, 2022). Для випадків, коли латинізація давньо- і староукраїнських текстів не передбачає їхнього відновлення після ретранслітерації, слід розробити спрощену систему транскодування, яка спрощує латинізоване представлення літер за рахунок точності та взаємної однозначності. Стандарт державної мови з транслітерації має великий потенціал застосування, який не обмежується традиційними завданнями типології, перекладу та зіставного й історичного мовознавства. Він необхідний для належної комунікації з міжнародними центрами збереження історичної спадщини. Цей стандарт є невід’ємним складником різноманітних завдань опрацювання природної мови, які передбачають взаємнооднозначну латинізацію значних обсягів українських текстів – машинного перекладу, пошуку інформації в багатомовних джерелах, порівняння текстів різними мовами тощо.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Берында, Памво. (1627). *Леѣжкѡн славенорѡскій, и ѡмєнь тлѣкованіє*. Київівл. <http://litopys.org.ua/berlex/be03.htm>
- Вакуленко, М. О. (2015). Українська термінологія: комплексний лінгвістичний аналіз: [монографія]. Івано-Франківськ: Фоліант. 2015. 361 с.
- Вакуленко, М. О. (2025 SP). Прикладні та екзистенційні аспекти впровадження національного стандарту української латиниці. *Studia philologica*, 1(24), 45-60. DOI: 10.28925/2311-2425.2025.244
- Вакуленко, Максим. (2025 BeS). Мовознавчі та дидактичні аспекти виходу з української фонетичної кризи. *Balkanica et Slavia*, 11-22.
- ДСТУ 9112:2021 (NEQ ISO 9:1995). Кирилично-латинична транслітерація та латинично-кирилична ретранслітерація українських текстів. Правила написання.
- Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». (2025). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>
- Зізаній, Лаврентій. (1596). *Граматіка словєнска*. Вилно. <http://litopys.org.ua/zyzgram/zy09.htm>
- Калита, А. А., & Тараненко, Л. І. (2008). Фонетика: перспективи, методи та засоби досліджень. *Науковий вісник Волинського університету імені Лесі Українки. Філологічні науки*, (5), 297-299.
- Про впровадження транслітерації українського алфавіту латиницею. (2010). Постанова Кабінету Міністрів України від 27 січня 2010 року №55. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2010-%D0%BF>
- Смотрискій, Мелетій. (1619). *Грамматики. Славенския правилное сунтама*. <http://litopys.org.ua/smotrgram/sm12.htm>
- Church Slavic romanization table*. (2022). *ALA-LC Church Slavic*.

- <https://www.loc.gov/catdir/cpsd/romanization/churchsl.pdf>
- ČSN ISO 9. (2002). *Informace a dokumentace – Transliterace cyrilice do latinky – slovanské a neslovanské jazyky. technicke-normy-csn.cz/csn-iso-9-010185-158060.html#*
- Cyrillic – ESLL transliteration table. (2024). brill-esll.stippweb.nl/projectdocuments/form/31951/8/
- IPA charts and sub-charts in four fonts. (2018). https://www.internationalphoneticassociation.org/IPAcharts/IPA_Kiel_2018_full.pdf
- ISO 9:1995. *Information and documentation – Transliteration of Cyrillic characters into Latin characters – Slavic and non-Slavic languages*. iso.org/standard/3589.html
- ISO 843:1997. *Information and documentation. Conversion of Greek characters into Latin characters*. iso.org/obp/ui/#iso.std.iso.843.ed-1.v2.en
- NF Z46-001:1995-06-01. (1995). *Information and documentation. Transliteration of Cyrillic characters into Latin characters. Slavic and non-Slavic languages*. Deutsches Institut für Normung. din.de/en/wdc-beuth.din21.12351958
- Shevchenko, A., Kondratenko, Y., Slyusar, V., Zhukov, Y., Kondratenko, G., & Vakulenko, M. (2023). Main directions for implementation of the artificial intelligence strategy in Ukraine. In V. Vychuzhanin (ed.), *Information processing in control and decision-making systems. Problems and solutions*, 7–33.
- Vakulenko, Maksym O. (2018). Ukrainian vowel phones in the IPA context. *Govor*, 35 (2), 189-214. <https://www.hfiloskod.hr/images/HFD/Govor/Govor-2-2018-web.pdf>. DOI: 10.22210/govor.2018.35.11
- Vakulenko, Maksym O. (2019). Ukrainian Consonant Phones in the IPA Context with Special Reference to /v/ and /gh/. *Linguistica online* 22, 36-61. <http://www.phil.muni.cz/linguistica/art/vakulenko/vak-001.pdf>
- Vakulenko, M. O. (2022). A Tool for Scholarly Phonemic Transcription of Ukrainian Texts. In *Proceedings of the 2022 12th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT)*. 26-28 September 2022, Spišská Kapitula, Slovakia. Pp. 516–519. DOI: 10.1109/ACIT54803.2022.9913111
- Vakulenko, Maksym. (2023). Normalization of Ukrainian letters, numerals, and measures for natural language processing. *Digital Scholarship in the Humanities* 38 (3), 1307–1321. DOI: 10.1093/lc/fqac090
- Vakulenko, Maksym. (2024). Transliteration. In *Encyclopedia of Slavic Languages and Linguistics Online*, Editor-in-Chief: Marc L. Greenberg, General Editor: Lenore A. Grenoble. <https://referenceworks.brill.com/display/entries/ESLO/COM-038593.xml?ebody=full-html>. DOI: 10.1163/2589-6229_ESLO_COM_038593

REFERENCES

- Bewhrywnda, Pamvo. (1627). *Lewxhihkoow'n slavewnorow'sskijj, y' y'mewnoh tlohkova'njiEw* [A slavenorossian vocabulary and explanation of names]. *Kihyo'vjijaw*. <http://litopys.org.ua/berlex/be03.htm> [in Ukrainian]
- Church Slavic romanization table. (2022). *ALA-LC Church Slavic*. <https://www.loc.gov/catdir/cpsd/romanization/churchsl.pdf>
- ČSN ISO 9. (2002). *Informace a dokumentace – Transliterace cyrilice do latinky – slovanské a neslovanské jazyky. technicke-normy-csn.cz/csn-iso-9-010185-158060.html#*
- Cyrillic – ESLL transliteration table. (2024). brill-esll.stippweb.nl/projectdocuments/form/31951/8/
- DSTU 9112:2021. (2022). *Informacija i dokumentacija. Kyrylychno-latynychna transliteracija ta latynychno-kyrylychna retransliteracija ukrajinsjkykh tekstiv. Pravyla napysannja* [Information and documentation. Cyrillic-Latin transliteration and Latin-Cyrillic re-transliteration of Ukrainian texts. Writing rules] [in Ukrainian].
- IPA charts and sub-charts in four fonts. (2018). https://www.internationalphoneticassociation.org/IPAcharts/IPA_Kiel_2018_full.pdf
- ISO 9:1995. *Information and documentation – Transliteration of Cyrillic characters into Latin characters – Slavic and non-Slavic languages*. iso.org/standard/3589.html
- ISO 843:1997. *Information and documentation. Conversion of Greek characters into Latin characters*. iso.org/obp/ui/#iso.std.iso.843.ed-1.v2.en
- Kalyta, A. A., & Taranenko, L. I. (2008). Fonetyka: perspektyvy, metody ta zasoby doslidzhenj [Phonetics: Perspectives, methods, and means of investigation]. *Naukovyj visnyk Volynsjkogho universytetu imeni Lesi Ukrajinky. Filologichni nauky*, (5), 297-299.
- Law of Ukraine. (2025). *Pro zabezpechennja funkcionuvannja ukrajinsjkoji movy jak derzhavnoji* [On ensuring the functioning of the Ukrainian language as the state language]. zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text [in Ukrainian]
- NF Z46-001:1995-06-01. (1995). *Information and documentation. Transliteration of Cyrillic characters into Latin characters. Slavic and non-Slavic languages*. Deutsches Institut für Normung. din.de/en/wdc-beuth.din21.12351958
- Pro vporjadkuvannja transliteraciji ukrajinsjkogho alfavitu latynyceju* [On the arrangement of the transliteration of the Ukrainian alphabet into the Latin alphabet]. (January 27, 2010). Resolution No. 55 of the Cabinet of Ministers of Ukraine. zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2010-%D0%BF#Text [in Ukrainian]
- Shevchenko, A., Kondratenko, Y., Slyusar, V., Zhukov, Y., Kondratenko, G., & Vakulenko, M. (2023). Main directions for implementation of the artificial intelligence strategy in Ukraine. In V. Vychuzhanin (ed.), *Information*

- processing in control and decision-making systems. Problems and solutions*, 7–33.
- Smotryskij, Mewlewtyj (1619). *Грамматику. Slavewnskyjaw pravylnoew syhntagma*. <http://litopys.org.ua/smotrgram/sm12.htm> [in Ukrainian]
- Vakulenko, M. O. (2015). *Ukrajinsjka terminologhija: kompleksnyj linghivistychnyj analiz [Ukrainian terminology: complex linguistic analysis]*. Ivano-Frankivsk: Foliant. 361 p. [in Ukrainian]
- Vakulenko, Maksym O. (2018). Ukrainian vowel phones in the IPA context. *Govor*, 35 (2), 189–214. <https://www.hfiloloskod.hr/images/HFD/Govor/Govor-2-2018-web.pdf>. DOI: 10.22210/govor.2018.35.11
- Vakulenko, Maksym O. (2019). Ukrainian Consonant Phones in the IPA Context with Special Reference to /v/ and /gh/. *Linguistica online* 22, 36–61. <http://www.phil.muni.cz/linguistica/art/vakulenko/vak-001.pdf>
- Vakulenko, M. O. (2022). A Tool for Scholarly Phonemic Transcription of Ukrainian Texts. In *Proceedings of the 2022 12th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT)*. 26–28 September 2022, Spišska Kapitula, Slovakia. Pp. 516–519. DOI: 10.1109/ACIT54803.2022.9913111
- Vakulenko, Maksym. (2023). Normalization of Ukrainian letters, numerals, and measures for natural language processing. *Digital Scholarship in the Humanities* 38 (3), 1307–1321. DOI: 10.1093/llc/fqac090
- Vakulenko, Maksym. (2024). Transliteration. In *Encyclopedia of Slavic Languages and Linguistics Online*, Editor-in-Chief: Marc L. Greenberg, General Editor: Lenore A. Grenoble. <https://referenceworks.brill.com/display/entries/ESLO/COM-038593.xml?ebody=full-html>. DOI: 10.1163/2589-6229_ESLO_COM_038593
- Vakulenko, Maksym. (2024 ICMRSS). Positional Variations of Ukrainian Back Vowel Formants. In *Proceedings of the 8th International Conference on Modern Research in Social Sciences (ICMRSS)*, pp. 1–12. 19–21 April 2024, Athens, Greece. Diamonds Science Publishing. <https://www.dpublication.com/abstract-of-8th-icmrss/18-iss7-3279/>. DOI: 10.33422/icmrss.v1i1.301
- Vakulenko, M. O. (2025 SP). Prykladni ta ekzystencijni aspekty vprovadzhennja nacionaljnogho standartu ukrajinsjkoji latynyci [Applied and existential aspects of the Ukrainian Latinics national standard implementation]. *Studia philologica*, 1(24), 45–60. DOI: 10.28925/2311-2425.2025.244 [in Ukrainian]
- Vakulenko, Maksym. (2025 BeS). Movoznavchi ta dydaktychni aspekty vykhodu z ukrajinsjkoji fonetychnoji kryzy [Linguistic and didactic aspects of overcoming the Ukrainian phonetic crisis]. *Balkanica et Slavia*, 11–22 [in Ukrainian].
- Zjizanjij, Lavrewntijj. (1596). *Ghramati'ka slovewnska [Slovenian grammar]*. Vylno. <http://litopys.org.ua/zyzgram/zy09.htm> [in Ukrainian]

Додаток

Українська асоціація
когнітивної лінгвістики і
поетики

03150, Київ-150,
вул. Велика
Васильківська, 73.
Тел.: (097) 592-07-07,
<http://uaclip.at.ua>
uaclip@ukr.net

Ukrainian Association
of Cognitive
Linguistics and Poetics

03150, Kyiv-150,
Velyka Vasylkivska
Street, 73,
Ph.: (044) 287-23-95,
<http://uaclip.at.ua>
uaclip@ukr.net

Кабінету Міністрів України
Верховній Раді України
«9» червня 2025 року

ЗВЕРНЕННЯ

Просимо прискорити впровадження національного транслітераційного стандарту ДСТУ 9112:2021 як стандарту державної мови, яке було розпочате в 2024 році листом до Кабінету Міністрів України ВА-17739112 від 01.09.2024 і про що йшлося в листах Міністерства юстиції України від 02.09.2024 № 122528/В-26911/7.1.3 (вх. № 1351/24 від 03.09.2024) і Міністерства культури та інформаційної політики України від 03.09.2024 № 3269/В-3189/24-ЗВГ (вх. № 1358/24 від 04.09.2024) та від 04.09.2024 № 3282/В-3213/ПВТ/24-ЗВГ (вх. № 1364/24 від 05.09.2024).

Звернення підписали учасники IV Міжнародної конференції Української асоціації когнітивної лінгвістики і поетики (УАКЛіП) «Лінгвістика і виклики сучасного світу: перетинаючи дослідницькі кордони» (22–23 травня 2025 р.):

Бондаренко Є.В., доктор філологічних наук, професор, професор кафедри англійської філології та методики викладання іноземної мови Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Вакуленко М.О., доктор філологічних наук, старший науковий співробітник, науковий співробітник Університету прикладних наук "Вища школа Дармштадта", Дармштадт, Німеччина

Воробйова О.П., доктор філологічних наук, професор, професор кафедри теорії, практики та перекладу англійської мови факультету лінгвістики Національного технічного університету України «КПІ імені Ігоря

Сікорського»

Голик С.В., кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри англійської філології Ужгородського національного університету

Давидюк Ю.Б., кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри германської філології та перекладознавства Хмельницького національного університету

Дем'янчук Ю.І., кандидат економічних наук, доцент кафедри іноземних мов та перекладознавства Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

Кириєв Н.І., кандидат економічних наук, доцент кафедри готельно-ресторанної та курортної справи Полтавського університету економіки і торгівлі

Китаєва С.О., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри англійської мови Національного університету «Києво-Могилянська академія»

Кутаєва Н.О., асистент, аспірант кафедри англійської філології Львівського національного університету імені Івана Франка

Куш Е.О., кандидат філологічних наук, доцент, доцент Національного університету «Запорізька політехніка»

Орлов О.П., кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської та німецької філології Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

Присяжнюк Л.Ф., кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Радецька С.В., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри лінгвістики та перекладу Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

Самосієнко Я.Я., аспірант Національного технічного університету України «КПІ імені Ігоря Сікорського»

Філіппова Н.М., кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри прикладної лінгвістики Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова

Чередниченко О.І., доктор педагогічних наук, професор, академік АН вищої школи України, Академік-секретар Відділення філології, мистецтвознавства і масової комунікації Академії наук вищої школи України

Черноватий Л.М., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри перекладознавства імені Миколи Лукаша Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Президент УАКЛіП

/Підпис/

О.П. Воробйова

Maksym Vakulenko. Draft State Language Transliteration Standard. This article presents a draft of the State Language Transliteration Standard designed to ensure a scientifically grounded, fully reversible, and internationally compatible Romanization of Ukrainian texts from all historical periods. The study addresses the urgent need to harmonize the Ukrainian linguistic space with European norms – above all, with ISO 9:1995 – and to overcome the long-standing dominance of Russian and English practical transcription systems that contradict transliteration principles and distort the authentic Ukrainian writing tradition. Particular emphasis is placed on the historical and existential dimensions of the problem: the Latinization of Ancient and Old Ukrainian texts is crucial for preserving the continuity of Ukrainian written culture and strengthening national identity within global scholarly discourse. The proposed Standard encompasses a comprehensive set of rules, including transliteration for the Ancient Ukrainian, Old Ukrainian, and Modern Ukrainian alphabets (with two parallel systems: System A with diacritics and System B without them), a phonemic transcription scheme for contemporary Ukrainian based on the International Phonetic Alphabet, and Latinization rules for phonetic symbols used in the Soviet phonetic tradition. The article specifies functional domains for each system – from academic publications, cartography, and cultural heritage documentation to telecommunications, multilingual digital platforms, and identity documents. The Standard is fully aligned with Ukrainian legislation and with UN resolutions on the use of authentic national forms of geographical names. The results demonstrate that implementing this Standard is essential for the integration of Ukrainian into modern Natural Language Processing technologies, for enhancing its global visibility, for ensuring accurate citation of historical sources, and for unifying Ukrainian names in international information systems. The article outlines the need to develop an automated Romanization tool and identifies key directions for further research in computational linguistics, phonetics, and language standardization.

Keywords: standard of the state language; transliteration; latinization; Ukrainian Latin alphabet; phonetic transcription; International Phonetic Alphabet.

Received: November 19, 2025

Accepted: December 5, 2025

Ірина Андрущенко

кандидат філологічних наук, доцент кафедри
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-2658-2662>
andrushchenko.iryana@iitl.kpi.ua

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПЕРШОЇ ПРОМОВИ ПРЕМ'ЄР-МІНІСТРІВ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Статтю присвячено комплексному аналізу лінгвостилістичних характеристик перших промов прем'єр-міністрів Великої Британії, виголошених після офіційного призначення на пост глави уряду. Актуальність дослідження зумовлена персеузивною природою політичного дискурсу, у межах якого перша промова виконує одразу декілька ключових функцій: легітимацію влади, окреслення ідеологічних засад і стратегічних пріоритетів майбутньої діяльності, формування суспільної довіри, а також конструювання позитивного політичного іміджу. Цей жанр публічних промов відзначається підвищеною формальністю, чіткою структурною організацією та значною концентрацією риторичних засобів, спрямованих на досягнення максимального комунікативного ефекту в умовах переходу влади. Метою роботи є визначення структурно-композиційних, тематичних і лінгвостилістичних особливостей перших промов прем'єр-міністрів Великої Британії. Матеріалом дослідження слугували промови Гордона Брауна, Девіда Камерона, Терези Мей, Бориса Джонсона, Ліз Трасс, Ріші Сунака та Кіра Стармера. У статті встановлено наявність формульної вступної частини, у якій кожен новопризначений очільник уряду повторює офіційне повідомлення про прийняття пропозиції монарха сформулювати уряд. Виокремлено типові тематичні блоки основної частини промови: подяка попереднику, опис актуальних викликів, представлення політичних пріоритетів, апеляція до національної єдності та демократичних цінностей, а також декларація готовності нести відповідальність за майбутні зміни у заключній частині. Лінгвостилістичний аналіз засвідчив систематичне використання метафор, анафори, паралелізму, градації, алітерації, триколону, інклюзивних займенників та різноманітних ритмічних конструкцій, що підсилюють переконувальність висловлювання. Доведено, що британські прем'єри активно застосовують образні засоби для репрезентації національної ідентичності, посилення емоційного впливу та створення образу згуртованої політичної спільноти. Узагальнені результати дають підстави розглядати першу промову прем'єр-міністра як окремий жанр політичного дискурсу із усталеною композиційною моделлю, визначеним набором риторичних стратегій і високим рівнем стилістичної стандартизації.

Ключові слова: перша промова; політична риторика; лінгвостилістичні засоби; прем'єр-міністр; політичний дискурс; жанрові особливості.

1 ВСТУП

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства політична сфера характеризується надзвичайною мінливістю та привертає особливу увагу, адже від зовнішньої та внутрішньої політики уряду будь-якої держави залежить не лише добробут її громадян, а й позиція країни на міжнародному рівні. Саме тому, зміни очільників урядів найвпливовіших країн, наприклад, Великої Британії, викликають такий жвавий інтерес, а виголошені ними політичні промови ретельно досліджуються. Оскільки, як відомо (Feldman, 2006, с. 4), на риторику політиків впливають політичні, соціальні та економічні умови, що характеризують певний період часу, та які безпосередньо актуалізуються у перших виступах лідерів країн, направлених на переконання слухачів у правильності їхнього вибору, здатності керівника держави подолати труднощі, з якими країна стикається на певному етапі, та забезпечити в майбутньому стабільний розвиток усіх сфер суспільного життя, то вивчення їхніх

лінгвістичних характеристик, які сприяють переконанню аудиторії у необхідності підтримки мовця, набуває особливої значущості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сучасних праць, присвячених політичним промовам, засвідчує значну зацікавленість науковців лінгвостилістичними, прагматичними та перекладацькими аспектами цього жанру. Зокрема, Humeniuk (2019) досліджує стилістичні прийоми, за допомогою яких у своїй першій промові британський прем'єр-міністр Борис Джонсон конструює ідеологічне послання та реалізує прагматичні наміри. У статті Kotenko et al. (2023) розглянуто лінгвістичні й стилістичні засоби, що забезпечують ефективність політичних виступів. Романюк (2015) розглядає інавгураційну промову як окремий жанр публічних промов на межі офіційно-ділового та публіцистичного стилів і аналізує її структурні та стилістичні параметри. Окремий напрям досліджень представлено роботою Андрущенко & Орепер (2024), де автори вивчають лексичні, стилістичні та граматичні трансформації, необхідні для точного й культурно обґрунтованого відтворення політичних текстів українською мовою, зважаючи на їхню символічну, емоційну та риторичну насиченість. Таким чином, зазначені дослідження демонструють комплексний підхід до аналізу політичних промов, що підкреслює актуальність і багатовимірність функціонування цього жанру в сучасному політичному дискурсі.

Мета статті полягає у встановленні лінгвостилістичної специфіки першої промови прем'єр-міністрів Великої Британії. Поставлена мета передбачає виконання таких **завдань**: встановити структурно-композиційні особливості першої промови прем'єр-міністрів Великої Британії, представити перші промови британських прем'єр-міністрів як жанр політичного дискурсу, виявити типові тематичні блоки, встановити лінгвостилістичні характеристики першої промови прем'єр-міністрів Великої Британії та Північної Ірландії. **Фактичним матеріалом** слугували перші промови прем'єр-міністрів, які очолювали чи очолюють британський уряд ХХІ столітті, а саме: Гордона Брауна (2007-2010), Девіда Камерона (2010-2016), Терези Мей (2016-2019), Бориса Джонсона (2019-2022), Ліз Трасс (2022), Ріші Сунака (2022) та Кіра Стармера (з липня 2024).

2 МЕТОДИ

У процесі дослідження було використано комплекс загальнонаукових і спеціальних лінгвістичних методів, що забезпечили багатовимірний аналіз перших промов британських прем'єр-міністрів. Метод структурно-композиційного аналізу дав змогу визначити сталі елементи побудови промови та виокремити її типові тематичні блоки. Лінгвостилістичний аналіз застосовано для ідентифікації виражальних мовних засобів і встановлення їх функціонального навантаження у створенні персуазивного ефекту. Метод контекстуально-інтерпретаційного аналізу дозволив виявити прагматичні інтенції промовців, пов'язані з легітимацією влади, самопрезентацією та формуванням довіри аудиторії. Порівняльний аналіз промов різних прем'єрів дав можливість виявити як спільні риторичні стратегії, притаманні жанру, так і індивідуальні особливості мовленнєвої поведінки політичних лідерів. Застосований методологічний інструментарій забезпечив цілісність та об'єктивність отриманих результатів.

3 РЕЗУЛЬТАТИ Й ОБГОВОРЕННЯ

Загальновідомо (Гузак, 2014, с. 65; Калита, 2023; Петренко, 2003; Beard, 2000; Chilton, 2005; Richards et al., 2006; Riker, 1986), що політична комунікація як мовленнєва діяльність, що має на меті пропаганду певних політичних ідей, спонування її до певних, у тому числі і політичних, дій, здійснення емоційного впливу на аудиторію, отримання симпатій виборців, маніпулювання політичною свідомістю громадян, вироблення суспільної згоди, відіграє суттєву роль. Тому володіння мистецтвом красномовства для політичного діяча є надзвичайно важливим (Кучик, 2022, с. 233; Riker, 1986, с. 20; Schnurr, 2009, с. 3). Оскільки політична промова має персуазивну мету, тобто таку, яка спрямована на маніпулювання суспільством та

його скеровування в бажаному напрямку, вона повинна вирізнятися спеціальною лексикою та відповідними синтаксичними особливостями, аби здійснювати вплив на широке коло людей (Kotenko et al. 2023, с. 132). Ураховуючи персуазивну природу політичного мовлення та його здатність формувати суспільні настрої вже з перших хвилин перебування політика на посаді, перші промови британських прем'єр-міністрів становлять особливий інтерес для дослідження як зразки максимально сконцентрованої політичної риторики.

Традиційно, новообраний прем'єр-міністр Великої Британії запрошується на аудієнцію до монарха, під час якої монарх пропонує йому сформувати уряд (Haddon, с. 2-3). Після аудієнції у монарха новопризначений прем'єр-міністр прибуває до офіційної резиденції британських прем'єр-міністрів, яка розташована на Даунінг стріт 10, та на її сходах виголошує свою першу промову.

За жанровою приналежністю першу промову прем'єр-міністрів Великої Британії можна порівняти з інавгураційною промовою президентів, оскільки її виголошення є частиною ритуалу передачі влади від одного глави держави до іншого (Стрій, 2014, с. 241). До цієї промови прикута увага не лише британців, а й усього демократичного світу, оскільки вона, певною мірою, є унікальною, позаяк у ній окреслюються плани щодо майбутньої роботи уряду країни як на національному так і на міжнародному рівні. Водночас, перший виступ британських прем'єр-міністрів є, з одного боку, виступом переможця, який завоював прихильність виборців та однопартійців і довів свою здатність очолити уряд, а з іншого, політичного лідера, перед яким стоять серйозні виклики і на чий плечі лягла величезна відповідальність за майбутнє країни.

Проведений аналіз перших промов сімох британських прем'єр-міністрів ХХІ століття засвідчує наявність усталеної структурно-композиційної організації, яка охоплює вступну, основну та заключну частини. У вступі політики традиційно вітають аудиторію, повідомляють про звернення монарха із проханням сформувати уряд та підтверджують свою згоду очолити його. Основна частина промов поділяється на низку тематичних блоків, серед яких: подяка попереднику та визнання його/її внеску; окреслення актуальних викликів держави; визначення ключових пріоритетів нового уряду; апеляція до базових національних цінностей, єдності та спільної відповідальності громадян; а також, у разі потреби, пояснення політичного контексту (коаліційне формування уряду, вихід із ЄС, подолання соціальної кризи тощо). Заключна частина покликана мобілізувати суспільство: прем'єр-міністр висловлює впевненість у здатності успішно виконувати свої обов'язки, обіцяє докладати максимум зусиль для реалізації визначених цілей та дякує громадянам за довіру. Такий поділ дає змогу чітко структурувати зміст перших промов і виявити як загальні риси британської політичної риторики, так і індивідуальні акценти кожного лідера.

Лінгвістичний аналіз показав, що вступна частина перших промов британських прем'єр-міністрів має сталу формульну структуру, обов'язковим елементом якої є офіційне повідомлення про звернення монарха із пропозицією сформувати уряд. У різних варіантах ця формула реалізується через висловлення на кшталт *"I have just been to Buckingham Palace and accepted His Majesty The King's invitation to form a government in his name"* (Sunak, 2022). Таке висловлення виконує декілька функцій: воно підтверджує конституційну процедуру призначення глави уряду, легітимізує повноваження нового лідера та створює урочистий, офіційний тон промови. Повторюваність цієї формули у перших промовах усіх прем'єр-міністрів свідчить про її ритуальний характер і підкреслює тяглість британської політичної традиції, у якій перехід влади оформлюється не лише юридично, а й риторично.

Наступний тематичний блок «подяки попереднику та визнання його/її внеску» у перших промовах британських прем'єр-міністрів часто виконує функцію емоційного та політичного мосту між старою і новою владою, демонструючи повагу та визнаючи досягнення колеги. Яскравим прикладом є фрагмент з промови Ліз Трасс (2022): *"Let me pay tribute to my predecessor. Boris Johnson delivered Brexit, the Covid vaccine and stood up to Russian aggression. History will see him as a hugely consequential prime minister."* Наведений фрагмент промови характеризується наявністю триколону, а саме переліком основних досягнень попередника, що

створює ритмічну організацію тексту та підсилює ефект переконання аудиторії. В останньому реченні фрагменту наявна алітерація звуку /h/ у словах “**History**” “**him**” та “**hugely**”, яка надає висловлюванню урочистого, мелодійного звучання. Застосовано метафору (*history will see him* у значенні «історія оцінить його»), а також емоційно забарвлену фразу (*a hugely consequential prime minister*), що підкреслює масштаб внеску попередника. Усі ці лінгвостилістичні засоби сприяють висловленню мовцем щирої поваги, допомагають підкреслити значущість досягнень попередника та створити позитивний емоційний фон для подальшої презентації власної програми уряду.

У промові Бориса Джонсона (2019) висловлення “*But in spite of all her efforts, it has become clear that there are **pessimists** at home and abroad who think **that** after three years of **indecision**, that this country has become **a prisoner to the old arguments of 2016** and **that** in this home of democracy we are **incapable** of honouring a basic democratic mandate*” ілюструє блок «виклики та проблеми держави». Тут актуалізовано декілька лінгвостилістичних засобів, що підсилюють ефект цього фрагменту виступу. Зокрема, метафора “**prisoner to the old arguments of 2016**” передає стан політичного блокування країни після Брежнєва, а образ “**home of democracy**” надає промові емоційного тепла й створює відчуття спільності з аудиторією. Водночас, негативно забарвлені слова, як-от “**pessimists**”, “**indecision**”, “**incapable**”, дозволяють мовцеві акцентувати критику опонентів і підкреслити серйозність проблем. Повтор підрядного сполучника **that** надає ритмічності та логічної послідовності аргументам, а складна синтаксична конструкція передає важливість і вагу обговорюваних питань. Таким чином, політик ефективно поєднує логіку й емоційне забарвлення для переконання слухачів у необхідності змін.

У тематичному блоці, присвяченому окресленню стратегічного бачення та шляхів подолання державних викликів (наприклад, *And it is surely clear to everyone that **our country needs a bigger reset a rediscovery of who we are**. Because no matter how **fierce the storms of history** one of the great strengths of this nation has always been our ability **to navigate a way through to calmer waters**.*) Кір Стармер (2024) використовує особливо багатий арсенал метафоричних засобів. У висловленнях “**our country needs a bigger reset, a rediscovery of who we are**” політик метафорично подає глибинні зміни як «перезапуск» і «переосмислення» національної ідентичності, що створює образ оновлення та внутрішнього розвитку. Вислів “**the storms of history**” персоніфікує історичні потрясіння як стихійні лиха, тоді як фраза “**navigate a way through to calmer waters**” продовжує розгорнуту морську метафору, представляючи націю як корабель, здатний витримати бурю й прийти до стабільності. Контраст між «бурями» та «тихими водами» підсилює оптимістичний тон і вселяє впевненість у майбутніх змінах. Використання інклюзивних займенників **we**, **our** сприяє формуванню відчуття єдності уряду й громадян та спільної відповідальності. У сукупності ці засоби забезпечують емоційно насичене та водночас підбадьорливе висвітлення політичної ситуації, ефективно залучаючи аудиторію до підтримки запропонованого бачення розвитку країни урядом на чолі з прем'єр-міністром.

Тематичному блоку, в якому окреслюються пріоритетні напрями державної політики, часто притаманною є підкреслено ритмічна та повторювана організація висловлення, що надає аргументам політиків додаткової переконливості. Яскравим прикладом такої актуалізації може слугувати фрагмент першої промови Гордона Брауна (2007) “***As I have** travelled round the country and **as I have** listened and I've learnt from the British people and as Prime Minister I will continue to listen and learn from the British people, I have heard the need for **change**. **Change** in our NHS, **change** in our schools, **change** with affordable housing, **change** to build trust in government, **change** to protect and extend the British way of life.*” Перше речення фрагменту містить анафору “**as I have...**” та градацію дій (**travelled – listened – learnt**), які підкреслюють відкритість прем'єра до діалогу з громадянами та його готовність спиратися на реальний досвід виборців. Характерною ознакою цього фрагмента також є *анадиплосис*: слово **change**, яким завершується перше речення, підхоплюється на початку наступного, що створює чіткий смисловий і ритмічний перехід та підсилює центральність концепту змін у риториці промови.

Наступне перерахування: “**Change** in our NHS, **change** in our schools, **change** with affordable housing, **change** to build trust in government, **change** to protect and extend the British way of life”, організоване за принципом анафори, паралелізму та градації. Повтор лексеми **change** формує інтегративний смисловий центр блоку, створюючи ефект наростання та підкреслюючи масштабність реформ, яких потребує країна. Така структурно-стилістична організація не лише ритмізує дискурс, а й виконує переконувальну функцію, актуалізуючи ключовий меседж: зміни є нагально необхідними та мають охопити всі сфери суспільного життя.

У тематичному блоці, покликаному апелювати до базових національних цінностей, єдності та спільної відповідальності громадян, Борис Джонсон (2019) застосовує низку експресивних засобів, спрямованих на формування образу цілісної, сильної та шанованої на міжнародній арені нації. Наприклад, *Because it is time we **unleashed the productive power** not just of London and the South East, but of every corner of England, Scotland, Wales and Northern Ireland. **The awesome foursome** that are incarnated in **that red, white, and blue flag** – who together are so much more than the sum of their parts, and whose brand and political personality is **admired** and even **loved around the world***. Так, метафора “**unleashed the productive power**” створює уявлення про потужний потенціал країни, який потребує лише політичного імпульсу для реалізації. Риторичний перелік регіонів Великої Британії підкреслює інклюзивність і спрямованість на загальнонаціональний розвиток. Метафоричний образ “**the awesome foursome**” та символічне посилення на “**that red, white, and blue flag**” активують спільні культурні маркери й формують патріотичний пафос. Завершальний акцент на тому, що країна є “*more than the sum of its parts*”, функціонує як концептуальна метафора національної синергії, що посилюється емоційно забарвленими епітетами “**admired**” і “**loved around the world**”. Усе це разом формує образ об’єднаної й глобально значущої держави.

Не менш важливим є й тематичний блок, у якому прем’єр-міністри окреслюють міжнародні зв’язки Великої Британії з іншими країнами. Фрагмент промови Терези Мей (2016) «*We are living through an important moment in our country's history. Following the referendum, we face a time of great national change. And I know because we're Great Britain, **we will rise to the challenge**. As we leave the European Union, we will **forge a bold, new positive role** for ourselves in the world.*» конструює уявлення про країну, що стоїть на порозі «важливого моменту історії», використовуючи метафору історичного шляху для підсилення значущості політичної ситуації. Метафоричне висловлення “**we will rise to the challenge**” репрезентує націю як сильний і здатний до подолання труднощів колективний суб’єкт. Водночас метафора “**forge a bold, new positive role**” спроектована на сферу ковальства й формує образ активного творення майбутнього після виходу з ЄС. Комбінація емоційно-експресивної лексики та апеляції до символічної ваги Великої Британії створює оптимістичний, мобілізуючий тон, у якому нація представлена як така, що здатна не лише адаптуватися до змін, а й визначати власну роль у світовій політиці.

У фінальному тематичному блоці, присвяченому демонстрації впевненості у здатності успішно виконувати свої обов’язки та готовності докладати максимум зусиль для реалізації визначених цілей, особливу роль відіграє риторичне підсилення ключових меседжів. Таким прикладом може слугувати висловлення Девіда Камерона (2010) «*But I believe together **we can provide that strong and stable government that our country needs** based on those values – **rebuilding family, rebuilding community, above all, rebuilding responsibility** in our country.*» Фрагмент “**we can provide that strong and stable government that our country needs**” формує образ політичної стійкості й компетентності, а використання інклюзивного займенника **we** створює відчуття спільної відповідальності та колективної спроможності діяти ефективно. Анафоричне повторення *rebuilding* у послідовності “**rebuilding family, rebuilding community, above all, rebuilding responsibility**” виконує функцію наголошення на поступовому, системному й всеохопному відновленні ключових суспільних цінностей, підкреслюючи рішучість лідера рухатися від конкретного до загального. Градація, що спрямовується до найбільш значущої категорії (**responsibility**) підсилює клімактичний ефект і демонструє пріоритетність морального відновлення як фундаменту політичного успіху. Метафоричне

концептуалізування соціальних інститутів як об'єктів, які потребують відбудови, робить програму дій більш конкретною та наочною, а позитивно забарвлена лексика (**strong, stable**) зміцнює довіру аудиторії до здатності політика досягти задекларованих результатів. Таким чином, цей блок виконує важливу персуазивну функцію – переконує громадян у компетентності, рішучості та відповідальності новопризначеного лідера.

4 ВИСНОВКИ І НАПРЯМИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Проведений аналіз перших промов сімох британських прем'єр-міністрів ХХІ століття дав змогу виявити низку структурних, прагматичних і лінгвостилістичних закономірностей, характерних для цього жанру політичного дискурсу. Усім промовам притаманна стала тричленна композиційна будова (вступ, основна та заключна частини), при цьому тематичні блоки у їх межах виявляють високий ступінь жанрової стандартизації: формальне повідомлення про звернення монарха, подяка попереднику, опис поточних викликів, презентація політичних пріоритетів, апеляція до національної єдності та утвердження рішучості й спроможності очолювати країну. Лінгвостилістичний аналіз засвідчив, що британські лідери активно використовують лінгвостилістичні засоби, а саме: метафори, анафору, епіфору, триколон, градацію, паралелізм, алітерацію та анадиплосис, що сприяють посиленню емоційного впливу, підкресленню ключових ідей та формуванню позитивного політичного іміджу. Порівняльний аналіз показав як спільні закономірності жанрової реалізації, так і індивідуальні стилістичні стратегії, що відображають особистісні риси мовців, їх політичні цілі та комунікативні пріоритети.

Напрями подальших досліджень убачаються у комплексному аналізі перших промов прем'єр-міністрів попередніх десятиліть для визначення історичної динаміки жанру та трансформації його структурних і риторичних особливостей; у вивченні лінгвостилістичних стратегій перших промов лідерів інших країн з метою виявлення універсальних і культурно-специфічних рис; у застосуванні методів корпусної лінгвістики для кількісного опису риторичних засобів та їх прагматичних функцій; а також у поглибленому аналізі перекладацьких аспектів політичних промов, що дозволить простежити, як риторична сила оригіналу передається у міжкультурній комунікації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Андрущенко, І. О., Орепер, М. О. (2024). Особливості перекладацьких трансформацій в інавгураційній промові американського президента Дж. Р. Байдена. *Нова філологія*, (96), 7–13. <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2024-96-1>
- Гузак, А. (2014). Засоби сугестивного впливу в президентській ораторській промові на морфологічному та синтаксичному рівнях (на матеріалі промов американських президентів). *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*, (29), 64–73.
- Калита, А. А. Клименюк, О. В. & Тараненко, Л. І. (2023). Маніпуляція в мовленнєвій комунікації. Тропеа.
- Кучик, Г. Б. (2022). Лінгвістичні аспекти політичної комунікації. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*, 33(72), (2, Part 2), 232–236. <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2022.2-2/36>
- Петренко, В. В. (2003). Політична мова як засіб маніпулятивного впливу. [Автореф. дис. канд. політ. наук]. Київський національний університет імені Тараса Шевченка.
- Романюк, С. (2015). Лінгвостилістичні особливості інавгураційної промови (на прикладі виступу президента України Петра Порошенка). *Лінгвостилістичні студії*, (3), 158–166.
- Стрій, Л. І. (2014). Структурно-композиційні особливості інавгураційної промови як жанру політичного дискурсу. *Слов'янський збірник*, (18), 240–247.
- Beard, A. (2000). *The language of politics*. Routledge.
- Boris Johnson's first speech as Prime Minister. (2019). *BBC News*. <https://www.bbc.com/news/uk-politics-49102495>
- Chilton, P. (2005). Manipulation, memes and metaphors: The case of *Mein Kampf*. In L. de Saussure & P. Schulz (Eds.), *Manipulation and ideologies in the twentieth century: Discourse, language, mind* (pp. 15–43). John Benjamins.
- David Cameron is the UK's new prime minister. (2010). UK Government. <https://www.gov.uk/government/speeches/david-camersons-speech-outside-10-downing-street-as-prime-minister>
- Feldman, O. (2020). Introduction: Persuasive speaking and evoking political behavior. In O. Feldman (Ed.), *The rhetoric of political leadership: Logic and emotion in public discourse* (pp. 1–14).

- Haddon, C. (2019). *Becoming Prime Minister*. Institute for Government. <https://www.instituteforgovernment.org.uk/sites/default/files/publications/becoming-prime-minister-final.pdf>
- Humeniuk, N. H. (2019). Pragma-communicative aspects of the Boris Johnson's first speech as a prime minister (July 24, 2019). *Zakarpatski filologichni studii*, 12, 68–74.
- Keir Starmer's first speech as Prime Minister: 5 July 2024. (2024). UK Government. <https://www.gov.uk/government/speeches/keir-starmer's-first-speech-as-prime-minister-5-july-2024>
- Kotenko, O., Kosharna, N., Chepurna, M., Trebyk, O., & Bakhov, I. (2023). Linguistic and stylistic features of English public speeches. *World Journal of English Language*, 13(4), 56–60. <https://doi.org/10.5430/wjel.v13n4p56>
- Liz Truss's first speech as Prime Minister. (2022). *The Independent*. <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/liz-truss-first-speech-prime-minister-b2161106.html>
- Prime Minister Gordon Brown arrives at Downing Street. (2007). YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=TezCBzIB3d8>
- Prime Minister Rishi Sunak's speech on the steps of Downing Street. (2022). UK Government. <https://www.gov.uk/government/speeches/prime-minister-rishi-sunaks-statement-25-october-2022>
- Richards, D., Kavanagh, D., Geddes, A., & Smith, M. (2006). *British politics* (5th ed.). Oxford University Press.
- Riker, W. H. (1986). *The art of political manipulation*. Yale University Press.
- Schnurr, S. (2009). *Leadership discourse at work: Intersections of humour, gender and workplace culture*. Palgrave Macmillan.
- Theresa May: First speech as Prime Minister. (2016). YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=FDyZ8trge2E&t=51s>

REFERENCES

- Andrushchenko, I. O., & Oreper, M. O. (2024). Osoblyvosti perekladatskykh transformatsii v inavhuratsiinii promovi amerykanskooho prezydenta Dzh. R. Baidena [Peculiarities of Translation Transformations in the Inaugural Speech of the U.S. President J. R. Biden]. *Nova Filolohiia*, 96, 7–13. <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2024-96-1> [in Ukrainian]
- Huzak, A. (2014). Zasoby suhestyvnoho vplyvu v prezydentskii oratorskii promovi na morfolohichnomu ta syntaksysnomu rivniakh (na materialy promov amerykanskykh prezydentiv) [Means of Suggestive Influence in Presidential Oratory at Morphological and Syntactic Levels (Based on the Speeches of U.S. Presidents)]. *Humanitarna Osvita v Tekhnichnykh Vyshchykh Navchalnykh Zakladakh*, 29, 64–73. [in Ukrainian]
- Kalyta, A. A., Klymeniuk, O. V., & Taranenko, L. I. (2023). Manipuliatsiia v movlennivii komunikatsii [Manipulation in Speech Communication]. *Tropea*. [in Ukrainian]
- Kuchyk, H. B. (2022). Linhvistychni aspekty politychnoi komunikatsii [Linguistic Aspects of Political Communication]. *Vcheni Zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriia: Filolohiia. Zhurnalistyka*, 33(72)(2, Part 2), 232–236. <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2022.2-2/36> [in Ukrainian]
- Petrenko, V. V. (2003). Politychna mova yak zasib manipulyativnoho vplyvu [Political Language as a Means of Manipulative Influence]. (Author's abstract of PhD thesis). Kyivs'kyi Natsionalnyi Universytet imeni Tarasa Shevchenka. [in Ukrainian]
- Romaniuk, S. (2015). Linhvostylistychni osoblyvosti inavhuratsiinoi promovy (na prykladi vystupu prezydenta Ukrainy Petra Poroshenka) [Linguostylistic Features of the Inaugural Speech (Based on the Address of the President of Ukraine Petro Poroshenko)]. *Linhvostylistychni Studii*, 3, 158–166. [in Ukrainian]
- Strii, L. I. (2014). Strukturno-kompozytsiini osoblyvosti inavhuratsiinoi promovy yak zhanru politychnoho dyskursu [Structural and Compositional Features of the Inaugural Speech as a Genre of Political Discourse]. *Slovianskyi Zbirnyk*, 18, 240–247. [in Ukrainian]
- Beard, A. (2000). *The language of politics*. Routledge.
- Boris Johnson's first speech as Prime Minister. (2019). *BBC News*. <https://www.bbc.com/news/uk-politics-49102495>
- Chilton, P. (2005). Manipulation, memes and metaphors: The case of *Mein Kampf*. In L. de Saussure & P. Schulz (Eds.), *Manipulation and ideologies in the twentieth century: Discourse, language, mind* (pp. 15–43). John Benjamins.
- David Cameron is the UK's new prime minister. (2010). UK Government. <https://www.gov.uk/government/speeches/david-camersons-speech-outside-10-downing-street-as-prime-minister>
- Feldman, O. (2020). Introduction: Persuasive speaking and evoking political behavior. In O. Feldman (Ed.), *The rhetoric of political leadership: Logic and emotion in public discourse* (pp. 1–14).
- Haddon, C. (2019). *Becoming Prime Minister*. Institute for Government. <https://www.instituteforgovernment.org.uk/sites/default/files/publications/becoming-prime-minister-final.pdf>
- Humeniuk, N. H. (2019). Pragma-communicative aspects of the Boris Johnson's first speech as a prime minister (July 24, 2019). *Zakarpatski filologichni studii*, 12, 68–74.
- Keir Starmer's first speech as Prime Minister: 5 July 2024. (2024). UK Government. <https://www.gov.uk/government/speeches/keir-starmer's-first-speech-as-prime-minister-5-july-2024>
- Kotenko, O., Kosharna, N., Chepurna, M., Trebyk, O., & Bakhov, I. (2023). Linguistic and stylistic features of English public speeches. *World Journal of English Language*, 13(4), 56–60. <https://doi.org/10.5430/wjel.v13n4p56>

- Liz Truss's first speech as Prime Minister. (2022). *The Independent*. <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/liz-truss-first-speech-prime-minister-b2161106.html>
- Prime Minister Gordon Brown arrives at Downing Street. (2007). YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=TezCBzlB3d8>
- Prime Minister Rishi Sunak's speech on the steps of Downing Street. (2022). UK Government. <https://www.gov.uk/government/speeches/prime-minister-rishi-sunaks-statement-25-october-2022>
- Richards, D., Kavanagh, D., Geddes, A., & Smith, M. (2006). *British politics* (5th ed.). Oxford University Press.
- Riker, W. H. (1986). *The art of political manipulation*. Yale University Press.
- Schnurr, S. (2009). *Leadership discourse at work: Intersections of humour, gender and workplace culture*. Palgrave Macmillan.
- Theresa May: First speech as Prime Minister. (2016). YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=FDyZ8trge2E&t=51s>

Iryna Andrushchenko. Linguistic and Stylistic Peculiarities of British Prime-Ministers' First Speeches.

The article offers a comprehensive analysis of the linguistic and stylistic characteristics of the first speeches delivered by the Prime Ministers of the United Kingdom upon their official appointment as heads of government. The relevance of the study derives from the inherently persuasive nature of political discourse, in which the inaugural address of a new Prime Minister fulfils several crucial functions: legitimising power, outlining ideological principles and strategic priorities, building public trust, and shaping a favourable political image. Unlike campaign rhetoric, this genre demonstrates a higher degree of formality, a clearly regulated compositional structure, and a concentration of rhetorical devices intended to maximise communicative impact during the transfer of authority. The study aims to identify the structural, thematic, and stylistic features of the first Downing Street speeches. The research material includes the addresses of Gordon Brown, David Cameron, Theresa May, Boris Johnson, Liz Truss, Rishi Sunak, and Keir Starmer. The analysis reveals the existence of a formulaic introductory component that includes a conventionalised statement about accepting the monarch's invitation to form a government. Typical thematic blocks of the main body of the speeches are outlined: tribute to the predecessor, diagnosis of national challenges, presentation of policy priorities, appeal to unity and shared values, and an assertion of readiness to assume responsibility for future decisions in the conclusion. The linguistic and stylistic examination demonstrates systematic use of metaphors, anaphora, parallelism, gradation, alliteration, tricolon, inclusive pronouns, and rhythmic syntactic structures that enhance persuasive force. The findings show that British Prime Ministers actively employ figurative language to construct national identity, intensify emotional resonance, and portray the nation as a unified political community. Overall, the results allow us to classify the first speech of a Prime Minister as a distinct genre of political discourse characterised by a stable compositional pattern, predictable rhetorical strategies, and a high degree of stylistic standardisation.

Keywords: first speech; political rhetoric; linguistic and stylistic devices; Prime Minister; political discourse; genre features.

Received: November 26, 2025

Accepted: December 5, 2025

Ольга Клімук

Аспірант

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-6741-9648>olha.sadlovska@gmail.com

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ПРОВІДНИХ ЛІНГВАЛЬНИХ ОЗНАК АКТУАЛІЗАЦІЇ ВДЯЧНОСТІ В АНГЛІЙСЬКОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ

У статті систематизовано провідні лінгвальні ознаки актуалізації висловлень вдячності в англійському діалогічному мовленні. Спираючись на положення енергетичної теорії мовлення, обґрунтовані у працях А. А. Калити, зокрема принцип збереження емоційно-прагматичного потенціалу висловлення та функційно-енергетичний підхід до дослідження емоційного мовлення, було розроблено вербально-графічну класифікацію лінгвальних ознак англійських висловлень вдячності. На першому рівні обґрунтованої у цій праці класифікації розміщено критерій соціокультурного рівня мовця (високий, середній, низький); на другому – критерій ситуації спілкування (формальна, неформальна), що дає можливість охопити будь-які різновиди висловлень та максимально повно проаналізувати їх просодичне наповнення під час експериментально-фонетичного дослідження. До третього рівня класифікації введено критерій відношення соціального статусу мовця до статусу слухача (вищий, рівний чи нижчий). На четвертий рівень винесено критерій прагматичної функції висловлень вдячності, які класифіковано на впливово-сугестивні, етикетно-ритуальні та оцінно-експресивні. На п'ятому рівні класифікації введено критерій характеру вираження вдячності, згідно з яким експериментальні висловлення вдячності доцільно диференціювати на щирі, саркастично-іронічні та нещирі. Шостий рівень класифікації репрезентує поділ висловлень вдячності за формою їх вираження (вербальна, невербальна); сьомий – за рівнем їх емоційно-прагматичного потенціалу (високий, середній, низький), який є найвагомішим фактором, що зумовлює варіативність їх просодичного оформлення. У межах восьмого ієрархічного рівня класифікації виокремлено комплексні почуття, які були практично зареєстровані у різних ситуаціях актуалізації висловлень вдячності. Запропоновану вербально-графічну класифікацію лінгвальних ознак англійських висловлень вдячності доцільно використовувати як методологічне підґрунтя під час планування та реалізації ключових процедур експериментально-фонетичного дослідження лінгвоенергетичних особливостей взаємодії вербальних і невербальних засобів оформлення емоційно-прагматичних різновидів висловлень вдячності, актуалізованих у різних ситуаціях спілкування під впливом низки соціокультурних чинників.

Ключові слова: вдячність; англійське діалогічне мовлення; висловлення вдячності; класифікація ознак; лінгвоенергетичні характеристики.

1 ВСТУП

1.1 Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку лінгвістичної науки характеризується домінуванням антропоцентричної парадигми, у межах якої значна увага приділяється вивченню мовленнєво-мисленнєвої діяльності індивіда як представника певного мікро- й макросоціуму. У зв'язку з цим, особливої актуальності набуває дослідження соціо- та індивідуально маркованих ознак емоційних висловлень, зокрема висловлень вдячності як інструменту побудови й регулювання міжособистісних стосунків у різних ситуаціях спілкування, що, у свою чергу, здатне впливати на перебіг культурних, освітніх та інших процесів людської життєдіяльності.

Актуальність дослідження підсилюється міждисциплінарним спрямуванням сучасних лінгвістичних студій, спрямованих на аналіз процесів породження, реалізації і сприйняття емоційних висловлень, вивчення яких раціонально здійснювати з використанням

методологічного інструментарію енергетичної теорії мовлення (А.А. Калита), яка уможлиблює (Калита, 2007, с. 33–45) комплексний опис лінгвоенергетичних ознак висловлень вдячності з урахуванням взаємодії провідних психофізіологічних і соціокультурних чинників, що приводять до змін психологічного стану мовця і, відповідно, до змін у вербальному й невербальному оформленні висловлень вдячності.

1.2 Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз результатів досліджень багатоаспектної комунікативної специфіки вдячності (Eisenstein & Bodman, 1986; Aijmer, 1996; Özdemir & Rezvani, 2010; Ківенко, 2018 та ін.) як часто вживаного різновиду емоційних висловлень, уживаних в етикетному спілкуванні, показав, що вивчення їх лінгвоенергетичних характеристик, актуалізованих в усному мовленні взаємодією вербальних і невербальних засобів, потребує конкретизування функційно-прагматичних, структурно-семантичних і соціокультурних ознак англійських висловлень вдячності.

Проведений нами огляд досліджень комунікативної специфіки висловлень вдячності засвідчив, що вони неодноразово ставали предметом багатьох наукових пошуків у сфері лінгвістики, культурології, психології, філософії, етики та інших дисциплін гуманітарного спрямування. Так, ознаки вдячності розглядалися у площині теорії мовленнєвих актів та комунікативних стратегій і тактик (Ківенко, 2018; Матієнко-Сільницька & Савілова, 2025; Москалюк, & Ківенко, 2021), встановлення їх лексико-граматичних і структурно-семантичних особливостей (Чемеринська, 2012), експериментально-фонетичного дослідження варіантних інтонаційних моделей висловлення-подяки (Чарікова, 2007) тощо. Таке досить широке коло досліджень, присвячених ознакам висловлень вдячності, є цілком обґрунтованим, оскільки вдячність як один з провідних елементів етикетного спілкування активно реалізується в повсякденній мовленнєвій практиці людини, слугуючи забезпеченню кооперативної міжособистісної комунікативної взаємодії.

Водночас, незважаючи на наявність значної кількості наукових праць, у них досі відсутня достатньо повна класифікація соціокультурних, функційно-прагматичних, структурно-семантичних і лінгвоенергетичних ознак висловлень вдячності, здатна виконувати роль теоретико-методологічного підґрунтя для експериментально-фонетичного вивчення лінгвоенергетичної природи взаємодії вербальних і невербальних засобів актуалізації англійських висловлень вдячності.

Мета цієї праці полягає у систематизації провідних лінгвальних ознак висловлень вдячності, з якими в англійському діалогічному мовленні безпосередньо пов'язано вплив цього різновиду емоційних висловлень на лінгвоенергетичні особливості її актуалізації.

2 МЕТОДИ

Під час виконання дослідження нами було використано такі методи і прийоми: *лінгвістичного спостереження, морфологічного аналізу й синтезу систем* із застосуванням елементів *загальнонаукових* (абстрагування, узагальнення, формалізація) та *емпірико-теоретичних* (аналіз, синтез, зіставлення, ідеалізація) методів для виявлення функційно-прагматичних, структурно-семантичних, соціокультурних й лінгвоенергетичних ознак висловлень вдячності. Побудова класифікації лінгвальних ознак висловлень вдячності здійснювалася нами на основі відомих вимог (Клименюк, 2006, с. 178–206) щодо *моделювання і графічної презентації* результатів дослідження.

Методологічним підґрунтям дослідження слугувала низка положень енергетичної теорії мовлення, обґрунтованих у працях А. А. Калити (Калита, 2003; Калита, 2007; Калита & Тараненко, 2009; Калита & Тараненко, 2012), зокрема (1) принцип *збереження емоційно-прагматичного потенціалу висловлення*, який дозволяє здійснювати розгляд вдячності як висловлення з притаманним йому певним рівнем емоційно-прагматичного потенціалу та (2) *функційно-енергетичний підхід* до дослідження емоційного мовлення, що уможлиблює інтегроване вивчення комунікативно-когнітивного, синергетичного і лінгвального аспектів усної актуалізації емоційних висловлень як складної багаторівневої енергетичної системи.

3 РЕЗУЛЬТАТИ Й ОБГОВОРЕННЯ

Систематизація лінгвальних ознак емоційних висловлень для експериментального встановлення інваріантів взаємодії мовних і немовних засобів їх актуалізації має, як це зазначено в праці А.А. Калити (Калита, 2001, с. 208–210), бути відтворена у формі робочої класифікації у чіткій відповідності до мети започаткованого дослідження. При цьому наголошується, що найбільш вагомими ознаками класифікації будь-якого виду емоційних висловлень є його функція, логіко-смыслова структура й ситуація спілкування (Калита, 2001, с. 209).

Звертаючись до загальних ознак чинників, які здійснюють провідний вплив на особливості актуалізації вдячності в англійському діалогічному мовленні, зазначимо таке. Оскільки, як відомо (Калита, 2001, с. 22–23; Сокирська, 2016), соціокультурні чинники, відіграють суттєву роль у просодичній організації емоційних висловлень, як такі, що формують основу тих екстралінгвальних факторів, які здійснюють провідний вплив на взаємодію вербальних і невербальних засобів актуалізації мовлення, то саме ці чинники й стратифіковано нами на перших трьох ієрархічних рівнях класифікації ознак висловлень вдячності в англійському діалогічному мовленні.

Тому на першому рівні обґрунтованої у цій праці класифікації лінгвальних ознак актуалізації висловлень вдячності в англійському діалогічному мовленні (див. рис. 1) вжито критерій соціокультурного рівня мовця. Проведене нами зіставлення наукових поглядів на соціальну обумовленість культури мовлення людини (Кристал, 1971) дозволяє вважати доцільним дотримуватися у подальшому викладі традиційного розподілу соціокультурних рівнів мовців на три класи: високий, середній та низький (Калита, 2001, с. 226; Чарікова, 2007, с. 8). Нагадаємо також, що згідно з О.С. Сокирською (Сокирська 2016, с. 6), соціокультурний рівень мовця визначається за «ступенем володіння ним мовою, сукупністю знань і вмінь, способів і навичок комунікативної поведінки, здібністю до адекватного кодування / декодування інформації у її співвіднесенні з конкретною ситуацією та цілями комунікації».

Важливо пам'ятати, що лексико-граматичне та просодичне оформлення висловлень вдячності значною мірою зумовлюється ситуацією спілкування, яку обрано нами у якості критерія диференціації лінгвальних ознак актуалізації висловлень вдячності в англійському діалогічному мовленні на другому ієрархічному рівні їх класифікації. Залежно від того, де відбувається комунікація – наприклад, на робочому місці, у громадських місцях або ж у рамках приватної бесіди серед друзів чи родини – комунікативна ситуація відповідно визначається як офіційна або неофіційна (Калита, 2001, с. 2010; Стеріополо, 2016, с. 155–156; Сокирська, 2016, с. 7). Така диференціювання ситуації вираження вдячності на дві великі групи, а саме на офіційну й неофіційну, дає можливість охопити будь-які різновиди висловлень (наприклад, фамільярне спілкування на робочу місці, вдома чи офіційна академічна комунікація) та максимально повно проаналізувати їх просодичне наповнення під час експериментально-фонетичного дослідження.

Розгляд соціокультурних чинників мовлення вимагає також урахування співвідношення соціальних статусів мовця і слухача. Тут під соціальним статусом ми розуміємо позицію людини у соціальній системі, що передбачає певні обов'язки, права та очікуваний спосіб поведінки (Сокирська 2016, с. 6; Вуколова, 2016, с. 208). Нагадаємо у зв'язку з цим також думку О.І. Стеріополо, згідно з якою стратифіковану варіативність усного мовлення завжди пов'язано із соціально-класовою структурою суспільства. Якщо комуніканти рівностатусні, їхні взаємини є симетричними. Взаємини різностатусних комунікантів – асиметричні. Особливо чітко асиметричні відносини проявляються за умови, що комуніканти мають значну різницю у соціальному та адміністративному статусі, а також відмінності у рівні освіти (Стеріополо, 2008, с. 152). Посада та фінансове становище людини також вказують на стратифікаційні особливості суспільства і знаходять своє відображення в усному мовленні (Бабчук, 2010, с. 3–4), а саме у використанні певних лексичних та граматичних одиниць, в особливостях вимови, темпоритму, мелодики мовлення, правильному використанні пауз тощо (Стеріополо, 2008). У

зв'язку з цим, до третього рівня класифікації нами введено критерій відношення соціального статусу мовця до статусу слухача, на підставі чого, скориставшись усталеним у лінгвістиці підходом (Калита 2001, с. 225-226), ми відповідно поділяймо статуси мовців на вищий, рівний чи нижчий.

Проведений нами аналіз також показав, що автори низки праць по-різному бачать функційно-прагматичне призначення вдячності як особливої форми вираження емоційного стану мовця, спрямованої на здійснення сугестивно-прагматичного впливу на слухача. Так, у психологічних студіях вдячність розглядається як позитивна емоція, виникнення якої пов'язане з позитивною оцінкою корисних для реципієнта дій, вчинків або слів іншої людини, а також з усвідомленням докладених благодійником зусиль (Emmons, 2004; McCullough & Tsang, 2004, с. 124; Fehr, 2017).

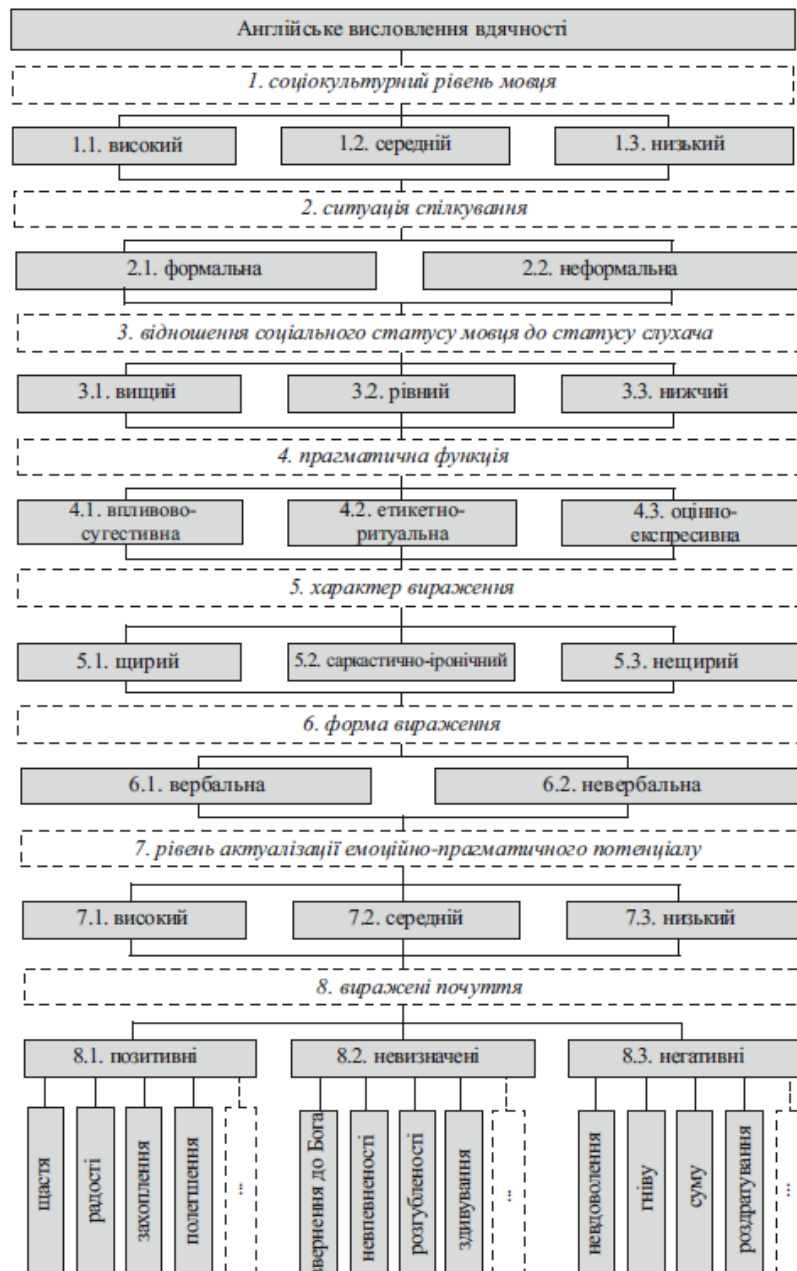

Рис. 1. Робоча класифікації лінгвальних ознак для експериментального дослідження особливостей актуалізації висловлень вдячності в англійському діалогічному мовленні

У межах лінгвістичних напрацювань прагматичне спрямування висловлень вдячності одностайно вбачають у реалізації етикетної, або ритуальної функції, оскільки вдячність належить до групи висловлень мовленнєвого етикету, актуалізованих у формульних комунікативних ситуаціях (Межов & Костусяк, 2019, с. 21–22). Крім того, вживання подяки

часто зумовлюється необхідністю виконання етикетної вимоги ввічливості або ж реалізації тактики імпліцитної чи експліцитної вимоги подякувати (Борисенко, 2017, с. 27).

Відповідно до результатів досліджень мовленнєвого акту подяки (Чемеринська, 2012), диференціюють подяку, висловлену за надану допомогу, подяку за запрошення (прийняття або відмова) та подяку як реакцію на комплімент, подарунок, привітання, співчуття, побажання чи обіцянку. Проте очевидним є те, що ця множина різновидів вдячності також актуалізується у формульних ситуаціях, тобто виконує етикетно-ритуальну функцію.

На відміну від цього, класифікація висловлень подяки за прагматичною спрямованістю охоплює: власне подяку, подяку-вибачення, подяку-відмову і подяку-підтвердження згоди, де також уточняється, що власне подяка представлена експліцитними мовленнєвими актами подяки, а три інші групи є мовленнєвими стратегіями непрямого вираження подяки (Чарікова, 2007, с. 7–8). Крім того, аналіз ілюстративного матеріалу показав, що в реальних умовах комунікації, крім реалізації етикетної функції, вдячність також транслює відповідне емоційне ставлення мовця до адресата на підставі оцінки явищ навколишньої дійсності та оцінки результатів спілкування.

Зважаючи на викладене, з урахуванням мети нашого дослідження, спрямованого на експериментальне вивчення лінгвоенергетичної специфіки актуалізації висловлення вдячності за їх прагматичною функцією доцільно, як це показано на рисунку 1, класифікувати на: *впливово-сугестивні* (служать мотиваційним інструментом формування в адресата позитивної реакції чи установки, спонукаючи його до подальших дій або співпраці), *етикетно-ритуальні* (сприяють дотриманню норм мовленнєвого етикету, забезпечуючи гармонію в комунікації) та *оцінно-експресивні* (передають емоційну реакцію мовця на адресата, зумовлену оцінкою комунікації).

Додатковим аналізом було встановлено, що мовець, який реалізує конкретно визначене за прагматичною функцією висловлення вдячності, здійснює оцінку позамовних факторів та умов перебігу комунікації, що безпосередньо впливає на характер вираження вдячності. Тому відповідно до ступеня щирості індивіда, який визначається екстралінгвальним контекстом, у лінгвістичних джерелах (Ківенко, 2018, с. 63–64; Ківенко, 2020, с. 86–87) подяка поділяється на фатичну (виключно очікувані соціальні реакції без емоційного навантаження), щиру (передають щирі емоційні переживання мовця), нещирі (фальшивий вияв вдячності) та іронічну (підкреслює некорисність чи недоцільність попередньої репліки або дії комуніканта). З огляду на це, на п'ятому рівні класифікації нами й було введено критерій характеру вираження вдячності, за яким експериментальні висловлення вдячності доцільно диференціювати на щирі, саркастично-іронічні та нещирі.

Найвагомішим фактором, який зумовлює специфіку просодичного оформлення висловлення вдячності, є рівень його емоційно-прагматичного потенціалу, розташований на сьомому рівні класифікації (Рис. 1). Згідно з результатами досліджень А.А. Калити (Калита, 2003; Калита, 2007), в кожному актуалізованому людиною висловленні виникають в процесі породження мови психоенергетичні поля знаходять своє вираження у формі певного енергетичного потенціалу (високого, середнього чи низького). Цей енергетичний потенціал висловлення є частинкою загального психо-енергетичного потенціалу особистості (Калита, 2007, с. 7). Коли збуджується позасвідоме людини через сигнали або інформацію про певні зміни в навколишньому середовищі або ж про певні зміни у стані самої людини, у психічній сфері людини виникає енергія емоційно-прагматичного потенціалу. У процесі породження висловлення має місце поділ енергії емоційного і прагматичного потенціалу: енергія емоційного потенціалу розподіляється у реалізації міміки, жестів, контрольованих і неконтрольованих свідомістю рухів і положення тіла, а енергія прагматичного потенціалу розподіляється для актуалізації необхідних граматичних, лексичних, фонетичних засобів для висловлення (Калита, 2007, с. 9–11). Тому мовну актуалізацію рівня актуалізації емоційно-прагматичного потенціалу висловлень вдячності раціонально розглядати за трьома рівнями їх інтенсивності: високим, середнім та низьким.

Нагадаємо, що згідно з працею (Калита, Клименюк & Тараненко 2024, с. 99–121), емоції

слід розуміти як складні психофізіологічні процеси, унаслідок перебігу яких у людини виникають певні почуття. Саме емоції впливають на сприйняття дійсності індивідом та визначають спрямованість актуалізації актів мислемовлення і миследій людини. Беручи за основу комфортний, перехідний та некомфортний стани психіки індивіда, різновиди його емоцій доцільно поділяти, відповідно, на: позитивні, невизначені, негативні. У цій праці чітко наголошується, що типовий результат саморозвитку стереотипних емоційних переживань індивіда, який фіксується в його пам'яті та знаходить вербальне або невербальне вираження (див. шостий ієрархічний рівень класифікації), й віддзеркалюється певними почуттями. Отже, почуття вдячності виникає в людини як відповідь на певну емоцію, яка може бути реакцією на вербальні (напр., похвала, комплімент) або невербальні (напр., послуга, подарунок, корисна дія) зовнішні стимули.

Найчастотнішим виявом почуття вдячності є висловлення вдячності, актуалізовані в діалогічному мовленні. При цьому відомо (Калита, Клименюк, & Тараненко 2024, с. 99–121), що з огляду на складну природу психіки людини, почуття не виникають у чистому вигляді. Унаслідок цього, у психіці людини утворюються певні комплекси почуттів, які слід відносити до класу позитивних, невизначених чи негативних (див. Рис. 1). Такі комплекси традиційно прийнято позначати назвами домінуючого у них почуття. Тому у міждисциплінарній лінгвопсихологічній мегакласифікації інстинктів, емоцій та почуттів (Калита, Клименюк, & Тараненко 2024, с. 103) зазначені комплекси з огляду на домінуюче почуття й набули статусу понять категоріального рівня.

Серед комплексних почуттів, які були практично зареєстровані у різних ситуаціях актуалізації висловлень вдячності, у межах восьмого ієрархічного рівня класифікації нами виокремлено приклади таких їх сталих комплексів, що транслюють позитивні (вдячність-радість, вдячність-захоплення, вдячність-полегшення тощо), невизначені (вдячність-звернення до Бога, вдячність-невпевненість, вдячність-розгублення та ін.) і негативні (вдячність-невдоволення, вдячність-роздратування, вдячність-сум тощо) почуття.

4 ВИСНОВКИ І НАПРЯМИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Обґрунтована у цій праці вербально-графічна класифікація лінгвальних ознак англійських висловлень вдячності здатна слугувати методологічним підґрунтям для планування та реалізації ключових процедур експериментально-фонетичного дослідження лінгвоенергетичних особливостей взаємодії вербальних і невербальних засобів оформлення емоційно-прагматичних різновидів вдячності, актуалізованих у різних ситуаціях спілкування під впливом низки соціокультурних чинників. Уважаємо, що вживаний у цій статі термінологічний апарат є достатнім для науково адекватного міждисциплінарного опису провідних лінгвальних особливостей актуалізації вдячності в англійському діалогічному мовленні. До перспективних напрямів подальших досліджень англійських висловлень вдячності відносимо встановлення впливу психофізіологічних чинників на взаємодію засобів їх сегментного, надсегментного і паралінгвального рівнів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Бабчук, Ю. (2010). Соціальний статус як чинник впливу на просодичні характеристики вигуків. *Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи / Нан України. Центр наукових досліджень і викладання іноземних мов.* <https://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/14630>
- Борисенко, Н. (2017). Подяка в персональному мовленні британської драми: комунікативно-прагматичний аспект. У *Текст і дискурс: когнітивно-комунікативні перспективи: збірник матеріалів Міжвузівської наукової Інтернет-конференції (28-29 березня 2017 р.)*. Кам'янець-Подільський. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. <https://eprints.zu.edu.ua/26345/1/Борисенко%20Н.%20Д.%20Подяка%20в%20персональному%20мовленні.pdf>
- Вуколова, К. (2016). Вплив соціальних категорій на характер мовлення та мовну поведінку осіб. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки»*, (2 (12)), 205–211.
- Калита, А. (2001). *Фонетичні засоби актуалізації смислу англійського емоційного висловлювання*. Видавничий

центр КДЛУ.

- Калита, А. (2003). Функціонально-рівневий підхід до аналізу взаємодії системи фонетичних засобів та прагматики у створенні смислу висловлення. *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету. Серія: Філологія. Педагогіка. Психологія.*, (7), 7-13.
- Калита, А. (2007). *Актуалізація емоційно-прагматичного потенціалу висловлення*. Підручники і посібники.
- Калита, А. & Тараненко, Л. (2009). Метод комплексної енергетичної оцінки процесу просодичного оформлення мовлення. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*, 81(1), 359-365.
- Калита, А. & Тараненко, Л. (2012). Перцептивна й інструментальна оцінки емоційно-прагматичного потенціалу висловлень. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. Мовознавство*, 24(249), 186-191.
- Калита, А., Клименюк, О., & Тараненко, Л. (2024). *Маніпуляція в мовленнєвій комунікації*. Тропеа.
- Ківенко, І. (2018). Мовленнєвий акт подяки: прагмалінгвістичний аналіз (на матеріалі англійської мови). [Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук (доктора філософії) за спеціальністю 10.02.04. «Германські мови». Одеса. Одеський національний університет імені І.І.Мечникова.]
- Ківенко, І. (2020). Просодичний імідж мовленнєвого акту подяки різного ступеня щирості. *Humanities Science Current Issues*, 2(27), 85–90. <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/27.203528>
- Клименюк, О. (2006). *Технологія наукового дослідження: Авторський підручник*. ТОВ “Видавництво “Аспект-Поліграф”.
- Куценко, М. (2017). Систематизація провідних лінгвістичних ознак актуалізації співчуття в англійському діалогічному мовленні. *Одеський лінгвістичний вісник*, 1(10), 53–58.
- Матієнко-Сільницька А. В., Савілова Л. В. (2025). Просодичні особливості мовленнєвого акту похвали в англійському кінодискурсі. *Записки з романо-германської філології*. Випуск 1(54), 232-243.
- Межов О., & Костусяк Н. (2019). Комунікативно-прагматичні парадигми речень у сучасній українській мові. *Society. Document. Communication*. Ed. 7. A series of «Philological science». 11–32 <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2019-7-11-32>
- Москалюк, О., & Ківенко, І. (2021). Номінація подяки в авторському коментарі та персональному мовленні. *Збірник наукових праць "Нова філологія"*, (83), 186–194.
- Сокирська, О. (2016). Соціолінгвістичні особливості просодичного оформлення відмови (експериментально-фонетичне дослідження на матеріалі англійської мови) [Автореф. дис. канд. філол. наук]. Херсонський державний університет.
- Стеріополо, О. (2008). Стратегії, тактики та категорії спілкування. *Науковий вісник Ізмайльського державного гуманітарного університету*, (25), 149–154.
- Стеріополо, О. (2016). Усний текст, його різновиди та комунікативно-прагматичні категорії. *Науковий вісник ПНПУ ім. К.Д. Ушинського. Лінгвістичні науки.*, (22), 150–160.
- Чарікова, І. (2007). *Варіативність інтонаційної моделі висловлення-подяки у мовленнєвій комунікації (експериментально-фонетичне дослідження на матеріалі англійського діалогічного мовлення)* [Автореф. дис. д-ра філософії в галузі філології]. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича.
- Чемеринська, І. (2012). Прагматичні особливості мовленнєвого акту подяки в англійському художньому дискурсі. *Вісник Житомирського державного університету. Філологічні науки*, (64), 230–233.
- Aijmer K. (1996). *Conversational Routines in English: Convention and Creativity*. UK.
- Crystal, D. (1971). Prosodic and paralinguistic correlates of social categories. In E.Ardener (Ed.), *Social Anthropology and Language* (185-206). Tavistock.
- Eisenstein, M., & Bodman, J. W. (1986). “I very appreciate”: Expressions of gratitude by native and nonnative speakers of American English. *Applied Linguistics*, 7(2), 167-185.
- Emmons, R. (2004). Psychology of gratitude: An introduction. In R. Emmons & M. McCullough (Ed-s.), *Psychology of gratitude* (pp. 3–16). Oxford University Press.
- Fehr, R., Fulmer, A., Awtrey, E., Miller, J.A. (2017). The Grateful Workplace: A Multilevel Model of Gratitude in Organizations. *Academy of Management Review*. Vol 42. No.2. DOI: <https://doi.org/10.5465/amr.2014.0374>
- McCullough, M., Tsang, J.-A. (2004). Parent of the Virtues? The Prosocial Contours of Gratitude. In R.A. Emmons & M.E. McCullough (Eds.), *Psychology of Gratitude* (pp. 123-144). New York: Oxford University Press.
- Özdemir, C. & Rezvani, S.A. (2010). Interlanguage pragmatics in action: Use of expressions of gratitude. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, (3), 194-202.
- Trudgill, P. (1984). *Sociolinguistics: An Introduction to Language and Society*. Penguin Books. https://books.google.com.ua/books/about/Sociolinguistics.html?id=X7Y7DYIQu8QC&redir_esc=y

REFERENCES

- Babchuk, Yu. (2010). Sotsialnyi status yak chynnyk vplyvu na prosodychni kharakterystyky vyhukiv [Social status as a means of influence on the prosodic characteristics of interjections]. *Linhvistyka XXI stolittia: novi doslidzhennia i perspektyvy / NAN Ukrainy. Tsentru naukovykh doslidzhen I vykladannia inozemnykh mov [Linguistics of the 21st century: new studies and perspectives / National Academy of Sciences of Ukraine. Center of scientific research*

- and foreign languages teaching*]. <https://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/14630> [In Ukrainian]
- Borysenko, N. (2017). Podiaka v personazhnomu movlenni brytanskoj dramy: komunikatyvno-prahmatychnyi aspekt [Gratitude in the speech of modern British drama personages: communicative and pragmatic aspects]. In *Tekst i dyskurs: kohnityvno-komunikatyvni perspektyvy: zbirnyk materialiv Mizhvuzivskoi naukovoï Internet-konferentsii (28-29 bereznia 2017 r.)* [Text and discourse: cognitive and communicative perspectives: book of proceedings of Interuniversity scientific Internet-conference (March, 28-29, 2017)]. Kamianets-Podilskyi. Kamianets-Podilskyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Ohienka [Ivan Ohienko National Kamianets-Podilskyi University]. <https://eprints.zu.edu.ua/26345/1/Борисенко%20Н.%20Д.%20Подяка%20В%20персональному%20мовленні.pdf> [In Ukrainian]
- Vukolova, K. (2016). Vplyv sotsialnykh katehoriï na kharakter movlennia ta movnu povedinku osib [Influence of social categories on speech and linguistic behavior of people]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu imeni Alfreda Nobelia. Seriiia «Filolohichni nauky»* [Alfred Nobel University Journal of Philology], (2 (12)), 205–211. [In Ukrainian]
- Kalyta, A. (2001). *Fonetychni zasoby aktualizatsii smyslu anhliiskoho emotsiinoho vyslovliuvannia* [Phonetic means of actualization of meaning of an English emotional utterance]. Kyiv National Linguistic University Publishing Center. [In Ukrainian]
- Kalyta, A. (2003). Funktsionalno-rivnevyy pidkhid do analizu vzaiemodii systemy fonetychnykh zasobiv ta prahmatyky u stvorenni smyslu vyslovlennia [Functional-and-level approach to analyzing the interaction of the system of phonetic means and pragmatics in creating the meaning of an utterance]. *Naukovyi visnyk kafedry UNESCO Kyivskoho natsionalnoho linhvistychnoho universytetu. Seriiia: Filolohiia. Pedahohika. Psykholohiia*. [Scientific journal of UNESCO Department of Kyiv National Linguistic University. Series: Philology. Pedagogics. Psychology.], (7), 7-13. [In Ukrainian]
- Kalyta, A. (2007). *Aktualizatsiia emotsiino-prahmatychnoho potentsialu vyslovlennia* [Actualization of emotional-and-pragmatic potential of an utterance]. Pidruchnyky i posibnyky. [In Ukrainian]
- Kalyta, A. & Taranenکو, L. (2009). Metod kompleksnoi enerhetychnoi otsinky protsesu prosodychnoho oformlennia movlennia [Method of comprehensive energetic assessment of the process of speech prosodic organization]. *Naukovi zapysky. Seriiia: Filolohichni nauky (movoznavstvo)* [Scientific Journal. Series: Philological sciences (linguistics)], 81(1), 359-365.
- Kalyta, A. & Taranenکو, L. (2012). Pertseptyvna i instrumentalna otsinka emotsiino-prahmatychnoho potentsialu vyslovlennia [Perceptive and instrumental assessment of utterances emotional-and-pragmatic potential]. *Naukovyi visnyk Volynskoho natsionalnoho universytetu imeni Lisi Ukrainky. Seriiia: Filolohichni nauky. Movoznavstvo* [Scientific journal of Lesya Ukrainka Volyn National University. Series: Philological Sciences. Linguistics], 24(249), 186-191.
- Kalyta, A., Klymeniuk, O., & Taranenکو, L. (2024). *Manipulatsiia v movlennievii komunikatsii* [Manipulation in speech communication]. Tropea. [In Ukrainian]
- Kivenko, I. (2018). Movlennievyy akt podiaky: prahmalinhvistychnyi analiz (na materialy anhliiskoi movy). [Gratitude speech act: pragmatic and linguistic analysis (on the basis of the English language)]. [Dysertatsiia na zdobuttia naukovoï stupenia kandydata filolohichnykh nauk (doktora filosofii) za spetsialnistiu 10.02.04. «Hermanski movy». Odesa. Odeskyi natsionalnyi universytet imeni I.I.Mechnykova] [Thesis for a candidate degree in philology (PhD), the specialty 10.02.04. “Germanic languages”. Odesa. Odesa I.I. Mechnikov National University] [In Ukrainian]
- Kivenko, I. (2020). Prosodychnyi imidzh movlennievoho aktu podiaky riznoho stupenia shchyrosti [The prosodic image of gratitude speech act on different sincerity degree]. *Humanities Science Current Issues*, 2(27), 85–90. [In Ukrainian] <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/27.203528>
- Klymeniuk, O. (2006). *Tekhnolohiia naukovoï doslidzhennia: Avtorskyi pidruchnyk* [Technology of scientific research: Author's Textbook]. TOV “Vydavnytstvo “Aspekt-Polihrاف”. [In Ukrainian]
- Kutsenko, M. (2017). Systematyzatsiia providnykh linhvistychnykh oznak aktualizatsii spivchuttia v anhliiskomu dialohichnomu movlenni [Classification of key linguistic characteristics of sympathy utterances actualized in English dialogue speech]. *Odeskyi linhvistychnyi visnyk* [Odessa linguistic journal], 1(10), 53–58. [In Ukrainian]
- Matiienko-Silnytska, A. & Savilova, L. (2025). Prosodychni osoblyvosti movlennievoho aktu pokhvaly v anhliiskomu kinodyskursi [Prosodic features of praise speech act in English film discourse]. *Zapysky z romano-hermanskoï filolohii* [Journal of Romano-Germanic philology], 1(54), 232-243. [In Ukrainian].
- Mezhov O., & Kostusiak, N. (2019). Komunikatyvno-prahmatychni paradyhmy rechen u suchasniï ukrainskii movi [Communicative and pragmatic paradigms of sentences in present-day Ukrainian language]. *Society. Document. Communication*. Ed. 7. A series of «Philological science». 11–32 <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2019-7-11-32>
- Moskaliuk, O., & Kivenko, I. (2021). Nominatsiia podiaky v avtorskomu komentari ta personazhnomu movlenni [Nomination of gratitude in author's commentary and personage's speech]. *Zbirnyk naukovykh prats "Nova filolohiia"* [Journal “New Philology”], (83), 186–194. [In Ukrainian]
- Sokyrskа, O. (2016). Sotsiolinhvistychni osoblyvosti prosodychnoho oformlennia vidmovy (eksperymentalno-fonetychne doslidzhennia na materialy anhliiskoi movy) [Sociolinguistic features of refusal utterances' prosodic actualization (an experimental phonetic study of English speech)] [Avtoref. dys. kand. filol. nauk] [Manuscript of a thesis for a candidate degree in philology]. Kherson State University. [In Ukrainian]

- Steriopolo, O. (2008). Stratehii, taktyky ta katehorii spilkuвання [Strategies, tactics, and categories of communication]. *Naukovyi visnyk Izmail'skoho derzhavnoho humanitarnoho universytetu* [Scientific journal of Izmail state humanitarian university], (25), 149–154. [In Ukrainian]
- Steriopolo, O. (2016). Usnyi tekst, yoho riznovydy ta komunikatyvno-prahmatychni katehorii [Oral text, its types and communicative and pragmatic categories]. *Naukovyi visnyk PNPU im. K.D. Ushynskoho. Linhvistychni nauky* [Scientific research issues of South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky. Linguistic sciences], (22), 150–160. [In Ukrainian]
- Charikova, I. (2007). *Variatyvnist intonatsiinoi modeli vyslovlennia-podiaky u movlennievii komunikatsii (eksperymentalno-fonetychne doslidzhennia na materialii anhliiskoho dialohichnoho movlennia)* [Variation of gratitude intonation model in speech communication: an experimental phonetic study of English dialogical speech] [Avtoref. dys. d-ra filosofii v haluzi filolohii] [Manuscript of a thesis for a candidate degree in philology]. Chernivetskyi natsionalnyi universytet imeni Yurii Fedkovycha [Yurii Fedkovych Chernivtsi National University]. [In Ukrainian]
- Chemerynska, I. (2012). Prahmatychni osoblyvosti movlennievoho aktu podiaky v anhlo-movnomu khudozhnomu dyskursi [Pragmatic specificity of the speech act of gratitude in the English fiction discourse]. *Visnyk Zhytomyr'skoho derzhavnoho universytetu. Filolohichni nauky* [Scientific Journal of Zhytomyr state university. Philological science], (64), 230–233. [In Ukrainian]
- Aijmer K. (1996). *Conversational Routines in English: Convention and Creativity*. UK.
- Crystal, D. (1971). Prosodic and paralinguistic correlates of social categories. In E. Ardener (Ed.), *Social Anthropology and Language* (185–206). Tavistock.
- Eisenstein, M., & Bodman, J. W. (1986). "I very appreciate": Expressions of gratitude by native and nonnative speakers of American English. *Applied Linguistics*, 7(2), 167–185.
- Emmons, R. (2004). Psychology of gratitude: An introduction. In R. Emmons & M. McCullough (Eds.), *Psychology of gratitude* (pp. 3–16). Oxford University Press.
- Fehr, R., Fulmer, A., Awtrey, E., Miller, J.A. (2017). The Grateful Workplace: A Multilevel Model of Gratitude in Organizations. *Academy of Management Review*. Vol 42. No.2. DOI: <https://doi.org/10.5465/amr.2014.0374>
- McCullough, M., Tsang, J.-A. (2004). Parent of the Virtues? The Prosocial Contours of Gratitude. In R.A. Emmons & M.E. McCullough (Eds.), *Psychology of Gratitude* (pp. 123–144). New York: Oxford University Press.
- Özdemir, C. & Rezvani, S.A. (2010). Interlanguage pragmatics in action: Use of expressions of gratitude. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, (3), 194–202.
- Trudgill, P. (1984). *Sociolinguistics: An Introduction to Language and Society*. Penguin Books. https://books.google.com.ua/books/about/Sociolinguistics.html?id=X7Y7DYlQu8QC&redir_esc=y

Olha Klimuk. Classification of Key Linguistic Characteristics of Utterances of Gratitude Actualized in English Dialogue Speech.

The article focuses on the key linguistic characteristics of utterances of gratitude actualized in English dialogue speech. Based on the speech energetics theory advanced by A.A. Kalyta, in particular, on the principle of preserving the utterance's emotional-and-pragmatic potential as well as the functional-and-energetic approach to the study of emotional speech, the author substantiates a verbal-and-graphic classification of linguistic characteristics of English utterances of gratitude. The first level of the suggested classification presents the speaker's sociocultural level (high, medium, low). The second hierarchical level of the classification comprises the criterion of the communicative situation (formal, informal), which enables the researcher to embrace all types of utterances and analyze their prosodic organization to the full extent during an experimental phonetic study. The third level of the classification includes the differentiation of utterances according to the relation of speaker's social status to the listener's one (higher, equal, lower). The fourth level of the classification introduces the criterion of the pragmatic function of the utterances of gratitude, which are classified as influential-suggestive, etiquette-ritual, and evaluative-expressive. The fifth level of the classification allows differentiation of the experimental utterances of gratitude into sincere, sarcastic-ironic, and insincere ones, while the sixth level comprises their division according to the form of expressing gratitude (verbal, nonverbal). The seventh level is the level of the utterance emotion-and-pragmatic potential (high, medium, low), which is viewed as the most significant factor determining the specificity of its prosodic organization. The eighth hierarchical level includes complexes of feelings, which were identified in the utterances of gratitude actualized in various situations in English dialogue speech. The suggested verbal-and-graphic classification of key linguistic characteristics of English utterances of gratitude should be used as a methodological basis while planning and developing methodology for conducting an experimental phonetic study of linguistic-and-energetic specificity of interaction of verbal and non-verbal means expression emotional-and-pragmatic varieties of gratitude actualized in numerous communicative situations under the influence of a number of sociocultural factors.

Keywords: gratitude; appreciation; English dialogue speech; utterances of gratitude; classification of linguistic characteristics; linguistic-and-energetic characteristics.

Received: November 20, 2025

Accepted: December 5, 2025

Olga Beshlei

PhD in Linguistics, Associate Professor,
Department of English,
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
Chernivtsi, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-7127-0866>
o.beshlei@chnu.edu.ua

FRAMING INCLUSION THROUGH POLITICALLY CORRECT LANGUAGE IN BRITISH-AMERICAN POLITICAL RHETORIC

This article discusses how politically correct language and euphemism serve as tools of inclusive framing in contemporary British and American political discourse. The research draws upon speeches by key politicians, including Barack Obama, Hillary Clinton, Donald Trump, David Cameron, Boris Johnson, and Liz Truss, to demonstrate how the use of euphemistic techniques influences public opinion on social issues such as migration, ethnicity, and inequality. The qualitative discourse analysis is combined with a functional-semantic framework that distinguishes how the euphemisms function, their purpose and their target. The findings demonstrate that both rhetorical traditions rely on euphemism to achieve inclusive communication; however, they differ in tone and strategic approach. American political speech displays emotive appeal and identity-affirming re-labelling, where euphemisms function to uplift and moralise. On the contrary, in the British rhetoric, pragmatic moderation and institutional politeness dominate, with the use of periphrasis and generalisation to maintain social cohesion and legitimise the discussion of policy issues. In both corpora, the domain of Migration appears as the most sensitive domain and is framed through Empathy, Security, Ethics and Solidarity, respectively. Domain Ethnicity – through Unity, Morality and Diversity. Domain Inequality – through Fairness and Social Progress. These differences reflect more general cultural values, as the contrast between American idealism and British procedural pragmatism illustrates the complex ways in which linguistic framing shapes perceptions of global social challenges. Among the practical implications of this study are the enhancement of media literacy and the possibility of cross-cultural analysis of political communication, which allows journalists and educators to identify framing patterns and promote inclusive, ethically responsible public discourse.

Keywords: political correctness; euphemism; framing; inclusion; political discourse; sentiment; media linguistics.

1 INTRODUCTION

Problem statement. The rapid circulation of political messages across digital platforms in the contemporary media landscape has amplified the persuasive and manipulative potential of language. Discursive framing and euphemistic manipulation became more pervasive and less visible to audiences. For this reason, linguistic literacy and awareness of rhetorical patterns remain crucial for understanding how language influences public opinion and collective sentiment in the digital era.

Political speeches, being an institutional discourse genre, represent not only a communicative but also an ideological act. According to Beard (2000, p. 18), “a political speech is a political act., for which the utterance is equivalent to political action.” In this sense, linguistic choice functions as a form of political behaviour, with each lexical selection bearing potential framing effects. This view aligns with Chilton’s (2004) conceptualisation of political language as a mechanism of persuasion and social positioning, and with van Dijk’s (1997) contention that discourse itself is a form of power exercise through the control of cognition.

From this basis, *euphemization becomes a rhetorical strategy of constructing politically correct language*. Euphemism is defined as “a word or expression used in place of one that is unpleasant or rude” (Allan & Burridge, 2006, p. 32). It is, therefore, a linguistic tool that softens the emotive tone of discourse and redirects public perception of politically contentious realities.

However, in the context of British and American public political speeches, a notable gap exists: while both political cultures share a common language and similar institutional frameworks, they differ in terms of rhetorical traditions, audience expectations, genre conventions, and sensitivity to the norms of political correctness. An integrated, comparative study is thus necessary to gain insight into how politically correct language and euphemistic framing operate in both UK and US elite political speeches, with special emphasis on inclusion, specifically how targeted social groups are named, represented, and dignified.

Analysis of recent research and publications. Research on euphemism in political discourse has flourished in the last few decades. Euphemistic expressions show their dual persuasive and ideological nature in political communication, and “can be used as rhetorical resources for legitimizing controversial actions and maintaining the moral credibility of politicians,” (Charteris-Black, 2011, p. 34). In political debate, euphemisms “serve as signals of political-tribal membership but also as means to convince ambivalent voters to support one policy or the other” (Crespo-Fernández, 2014, p. 19). Furthermore, the use of euphemisms in political or media texts has been repeatedly shown “to cover up real facts or to make the political environment more stable and acceptable to the audience” (Allan & Burridge, 2006, p. 233).

The literature on framing has developed significantly, providing a conceptual toolkit for analysing how inclusive or euphemistic discourse structures audience interpretation. Framing means “selecting some aspects of a perceived reality and making them more salient... to promote a particular problem definition, causal interpretation, moral evaluation, and/or treatment recommendation” (Entman, 1993, p. 52). More recent studies expand this idea by describing framing not just as media packaging, but as “the interactive construction of issues, identities and processes” (van Hulst and Yanow, 2016, p. 97), with the important emphasis that communicators construct interpretive frames rather than merely transmit information.

Investigations into inclusive language within the frameworks of sociolinguistics, educational linguistics, and public policy consistently note the movement toward lexical forms that affirm dignity and equality. Such linguistic choices exemplify “a discursive movement from objectification to humanisation,” reflecting broader social endeavours to construct inclusion and avoid linguistic othering (Carilo, 2024, p. 203).

The purpose of the article. This paper carries out a comparative linguo-pragmatic analysis of politically correct language used in publicly delivered speeches by British and American political leaders. The aim is to explore the ways in which speakers employ euphemistic lexical strategies in framing the inclusion of marginalised social groups and to contrast these strategies in both British and American rhetorical and political contexts. The specific objectives are to identify and categorise the mechanisms of euphemisation in political speech and to assess their functions (cooperative, elevative, conflict-preventive, ideological).

The article contributes to the understanding of the rhetorical architecture of inclusion: how speechwriters and politicians construct inclusion linguistically, how different social-issue domains are addressed through politically correct language, and how this approach differs between two major English-speaking political systems.

2 METHODS

The research methodological basis is grounded in critical discourse analysis (Fairclough, 1995; van Dijk, 1997), pragmatic stylistics (Allan & Burridge, 2006), and framing theory (Entman, 1993; Boydston, 2013). Analysis of political speeches is conducted within the linguo-pragmatic paradigm, the one which takes language as both a reflection and a constructor of social meaning.

The analysed material comprises selected public speeches by British and American political leaders for the past two decades, selected using the method of purposeful sampling based on their thematic relevance to the issues of inclusion. Each speech is analysed along three interrelated analytical dimensions:

- Mechanism (*how*) – the linguistic means of euphemisation;

- Function (*why*) – the communicative and rhetorical purpose of those choices;
- Target (*who/what*) – the social domain or group being discursively constructed.

This paper analyses the semantic and emotive potential of politically correct language through a framing and tone analysis, drawing on Boydstun's Policy Frames Codebook (2014), which identifies morality, fairness, and security frames as common in political discourse. To this end, it is essential to analyse collocation profiles that surround euphemistic or inclusive expressions to highlight framing. In this study, we combine quantitative description (e.i, frequency observation and distributional tendencies of frames) with qualitative interpretation to classify politically correct expressions into social-issue domains, which are considered targets of sentiment construction. Domains include *migration, ethnicity and inequality*.

3 RESULTS AND DISCUSSION

3.1 American Corpus

The following section discusses the results of analysing the American corpus, which comprises the public speeches of U.S. political leaders whose rhetoric reflects contemporary trends in political correctness.

3.1.1 Migration

Migration discourse remains one of the most sensitive domains for euphemisation in American politics. During her 2016 campaign, Hillary Clinton strategically employed inclusive rhetoric to counteract Donald Trump's exclusionary stance on illegal immigration. Addressing the *Congressional Hispanic Caucus*, she declared:

"You fight every single day to lift up the Latino community... And no one understands better than you the pivotal moment we're at right now, not just for Latinos but for our country." (Clinton, 2016).

Her use of "*Latino community*" exemplifies a collectivising euphemism, employing the *empathy frame* towards a stigmatised group as an active component of the national "we". The mechanism here is *generalisation* with a *cooperative function* that invites inclusion rather than distinction. In contrast, Donald Trump's lexical choices illustrate *anti-euphemistic framing*: his preference for *Hispanics*, often preceded by the definite article ("*the Hispanics*", "*the Muslims*" (Trump, 2016), signals separation rather than inclusion. Such linguistic behaviour, marked by de-euphemisation, corresponds to a *security frame* rather than an empathy frame.

3.1.2 Ethnicity

One of the major areas of politically correct discourse in American presidential rhetoric is racial identity and representation. Barack Obama frequently deploys euphemisms of identification that reflect respect toward ethnic diversity. In one of his early public addresses, he notes:

"I think it is wonderful that Asian Americans, Latinos, African Americans, and others are represented in all parties and across the political spectrum." (Obama, 2005)

This passage exemplifies the mechanism of renaming, replacing historically loaded terms such as *Hispanics* with *Latinos*, and *Negro* with *African American*. It constitutes a sociocultural move toward neutralisation and identification with oneself, in line with the euphemistic mechanism of *re-labelling*. Obama's rhetoric further illustrates an elevative function of politically correct language: not only does it avoid offence, but it also constructs a collective American identity beyond racial division. For example:

"There is not a Black America and a White America, there's the United States of America." (Obama, 2005)

This utterance illustrates a *unity frame*, where dichotomous identifiers (*Black/White*) are retained as cultural realities. Likewise, the term *African American* links racial identity to ancestral heritage, performing both a historical and moral frame:

"So many of the disparities that exist in the African American community today can be

directly traced to inequalities passed on from an earlier generation that suffered under the brutal legacy of slavery and Jim Crow." (Obama, 2008)

Here, the euphemism *African American* operates as a moral-historical marker, situating current inequality within a narrative of inherited trauma, which explicates **a morality frame**.

3.1.3 Inequality

Another frequent domain of politically correct language in U.S. political rhetoric concerns socio-economic stratification. Euphemisms such as "*low-income families*" and "*those at the bottom of the income scale*" are used to describe poverty without invoking stigma.

"Children from low-income families score 27 points below the average reading level, while students from wealthy families score fifteen points above the average" (Obama, 2005)

The term *low-income* mitigates potential discomfort while signalling a policy concern. Conversely, the term "*wealthy*" functions as a disfemism, carrying implicit critique and signalling inequality. The contrast reflects the dual orientation of language: *mitigating the weak while moralising the strong*. Obama's later expression,

"It's a course that further divides Wall Street from Main Street." (Obama, 2008),

extends this frame through metaphorisation, contrasting elite financial power and ordinary labour. Such figurative euphemisms enhance accessibility and emotional resonance while embedding critique within a **fairness frame**.

A subtler example of euphemistic mitigation appears in the historical reference to Franklin Roosevelt's New Deal era:

"...an America where too many were ill-fed, ill-clothed, ill-housed, and insecure." (Obama, 2005).

The repeated prefix "*ill-*" functions as a softener, diminishing the perceived severity of social crises while maintaining a dignified tone suitable for presidential discourse.

3.2 British Corpus

The following section presents key findings from the British corpus; each domain illustrates how politically correct language serves to frame social sensitivity and construct a certain sentiment.

3.2.1 Migration

Migration is one of the most linguistically sensitive and politically charged topics in contemporary British discourse. David Cameron, for example, demonstrates a cooperative tone when discussing migration and European security:

"And today, we continue to play our full role in European security and in global security... saving lives and busting the people smuggling rings in the Central Mediterranean." (Cameron, 2014)

Similarly, Liz Truss, in her speech "*Time to find common cause with our European friends*", uses euphemistic periphrasis to address migration flows following Russia's invasion of Ukraine:

"We must respond together to this transnational tragedy and stand with desperate people, including Ukrainian refugees, who have lost their homes." (Truss, 2022)

The term *trans-national tragedy* reframes "*migration crisis*" in emotional and humanitarian terms, while *desperate people* and *Ukrainian refugees* personalise suffering and invite solidarity. This illustrates the elevative function of euphemism.

Boris Johnson employs similar strategies, often avoiding *migrants* altogether in favour of empathetic periphrasis:

"We will always stand by those in need, men, women and children seeking refuge, and support all those who come here legally, those directly fleeing the worst of humanity." (Johnson, 2021)

This layered construction not only avoids categorical naming but reframes migration as a moral urgency; people fleeing evil are seen as individuals seeking refuge rather than those seeking advantage. The repeated syntactic pattern (*those who...*) creates inclusivity and moral rhythm,

revealing the cooperative roles of euphemisms projecting a *solidarity frame*.

3.2.2 Ethnicity

As in the American context, British political rhetoric demonstrates a sustained focus on issues of race and multiculturalism through the lens of the *diversity frame*. The tone tends to be more institutional and formal, aligning with the UK's long-standing multicultural policy discourse. In his address for *Black History Month 2014*, David Cameron explicitly celebrates cultural diversity:

"Today we recognise the outstanding contribution of black and African-Caribbean people to our national life and the strength that diversity brings to Britain." (Cameron, 2014)

Here, the euphemistic and affirmative descriptors "*black*" and "*African-Caribbean*" operate as periphrastic terms of respect, while "*diversity*" encapsulates a moral frame of inclusion.

Boris Johnson demonstrates similar linguistic awareness when replacing potentially exclusionary identifiers with accepted modern terminology. In one speech, he refers to "*the South Asians who have built so much of our modern Britain*" and "*our Jewish community whose resilience inspires us all*" (Johnson, 2021). These phrases represent a shift from category to contribution (e.g., not "*Jews*" but "*Jewish community*"), a strategy that mitigates difference while highlighting collective belonging.

3.2.3 Inequality

Euphemistic constructions are also prominent when politicians discuss poverty, class, and labour, allowing them to address sensitive socio-economic divisions without alienating audiences. Cameron avoids *poor people*, instead referring to "*our most vulnerable citizens*":

"We will not forget those at the bottom of the income scale – the most vulnerable citizens who depend on our public services the most." (Cameron, 2014)

The periphrastic expression transforms a direct label of deficiency (*poor*) into a neutral descriptor of position, reinforcing dignity and policy empathy. Likewise, Johnson uses reframing to humanise social aspiration:

"I accept that these people – whether six hundred or a thousand – are in search of a better life, of the opportunities that the United Kingdom provides and the hope of a fresh start." (Johnson, 2021)

The phrase "*in search of a better life*" acts as a moral euphemism, situating economic struggle within a narrative of hope and perseverance rather than one of poverty. This cooperative approach enables the speaker to advocate reform while avoiding divisive class rhetoric.

An additional example of occupational upgrading appears in Johnson's speech:

"Today's workforce, and the next generation of green collar workers, will have the extra satisfaction of knowing that they are helping to save the planet." (Johnson, 2021)

Here, the compound "*green collar workers*" is a metaphoric euphemism that elevates environmental labour to the prestige traditionally associated with *white-collar* professions. The phrasing aligns with a *social progress frame*, signalling both inclusion and pride in non-elite work.

3.3 Contrastive Analysis of American and British Corpora

Across both the American and British corpora, political leaders construct inclusion and belonging through strategically euphemised and morally charged language, yet the mechanisms, tone, and framing functions differ in culturally revealing ways. American political discourse, particularly in the speeches of Barack Obama and Hillary Clinton, tends to employ *moral and empathetic frames*, where inclusion is conceptualised as a matter of justice, equality, and shared history. In contrast, British rhetoric, as represented by David Cameron, Boris Johnson, and Liz Truss, maintains a *pragmatic and institutional tone*, often using euphemism to balance empathy with restraint and to align inclusion with stability, national duty, and collective resilience. Quantitatively, the distribution of fragments across the three examined domains (see Table 1) reveals contrasts between American and British political rhetoric.

Table 1. Distribution of Inclusion-Related Fragments Across the American and British Corpora

Domain	US: N (%)	US – Dominant Frames	UK: N (%)	UK – Dominant Frames
<i>Migration</i>	16 (33%)	Empathy; Security	18 (39%)	Ethics; Solidarity
<i>Ethnicity</i>	21 (44%)	Unity; Morality	14 (30%)	Diversity
<i>Inequality</i>	7 (15%)	Fairness	9 (20%)	Social progress
Other domains	4 (8%)		5 (11%)	
Total	48		46	

The results show that the domain *Migration* appears as the most sensitive domain in both corpora. U.S. discourse combines both *Empathy* and *Security frames*, reflecting concerns with responsibility and moral inclusion of two competing political powers. Euphemisms here serve an integrative function, inviting participation and constructing solidarity by transforming minority identity into civic membership. Trump’s counter-discourse, by contrast, employs de-euphemisation, activating what Boydstun (2013) defines as a *security frame*, which evokes externality and threat. UK politicians rely on a *Morality frame*, placing emphasis on border management and collective protection, which reflects what Charteris-Black (2011) calls “*moral rationalisation*” as a blend of empathy and political control. The euphemistic mechanisms (generalisation, periphrasis, humanisation) function to maintain dignity while reaffirming state authority.

Domain *Ethnicity* dominates the American corpus (44%) and is framed predominantly through *Unity*, reflecting the U.S. tradition of explicitly addressing racial divides. It echoes Obama’s “*one America*” rhetoric that exemplifies *renaming* and *reclaiming* mechanisms through replacing historically charged terms (e.g., *Negro*, *Oriental*) with neutral or self-identifying alternatives (*African American*, *Asian American*). This linguistic evolution, as Allan and Burridge (2006) argue, functions as “*re-labelling to re-legitimise*”, restoring dignity and equality. The British corpus frames race through *Diversity*, emphasising cultural contribution rather than assimilation and mirroring Britain’s long-standing multicultural model. Here, euphemisms function not to challenge hierarchy, but to stabilise it through affirmation. The tone is *moral-institutional* rather than *moral-revolutionary*. As Musolff (2016) notes, British public rhetoric often employs “soft euphemism” to maintain *discursive balance between inclusivity and hierarchy*. Interestingly, this tendency is less visible in American populist or activist-style political discourse.

Domain *Inequality* shows relatively similar proportions in both corpora (15% in the U.S. and 20% in the UK). Yet, American politicians frame inequality through the lens of *Fairness*, while British speakers operate within a *Social Progress frame*. This complements the qualitative findings: U.S. rhetoric tends to moralise economic differences, whereas British discourse favours institutional solutions and responsibility toward “*vulnerable groups*”. Such figurative moral framing aligns with Charteris-Black’s (2011) concept of *moral legitimisation*, where political discourse simultaneously comforts and mobilises.

Overall, both corpora reveal the same pragmatic truth: euphemism and framing are not merely linguistic strategies but acts of political navigation within moralised publics (Boydstun, 2013).

4 CONCLUSIONS AND FURTHER RESEARCH

This study contrasts British and American political discourses, revealing that despite a shared tendency to inclusive communication and political correctness, these two rhetorical traditions differ in their linguistic mechanisms, functional focus, and framing tone. Rhetorical differences also reflect deeper cultural aspects of political mentality. American rhetoric shows a moral and identity-centred orientation, with politically correct language often serving as a means of public alignment with values such as equality, justice, and civic unity. It is rooted in civic activism and the moral rhetoric of rights, emphasising emotional appeal through euphemisms that often dramatise inclusion as an ethical mission: to restore dignity, recognise diversity, and address social injustice. British rhetoric is characterised by institutional politeness and pragmatic decorum, in which euphemisms primarily function as tools for maintaining civility. Here, inclusion is seen as a matter of fairness, responsibility, and good governance rather than a moral crusade.

Future research could extend this comparative framework by employing quantitative collocation analysis to assess how euphemisms cluster around particular policy areas and emotional tones over time. Analysing how language constructs inclusion and influences sentiment at the intersection of politics, media, and culture contributes to understanding not only political rhetoric but also the ethical aspects of communication in the twenty-first century.

REFERENCES

- Allan, K., & Burridge, K. (2006). *Forbidden words: Taboo and the censoring of language*. Cambridge University Press.
- Beard, A. (2000). *The language of politics*. Routledge.
- Boydston, A. E., & Gross, J. H. (2014). *Policy frames codebook*. University of Pennsylvania, Annenberg School for Communication. https://minio.la.utexas.edu/compagendas/codebookfiles/Policy_Frames_Codebook.pdf
- Cameron, D. (2014). *Black History Month 2014*. GOV.UK. <https://www.gov.uk/government/speeches/black-history-month-2014-article-by-david-cameron>
- Carilo, M. (2024). *Inclusive language: Educating for sociolinguistics agency within the language learning classroom*. <https://doi.org/10.4324/9781003358763>
- Charteris-Black, J. (2011). *Politicians and rhetoric: The persuasive power of metaphor* (2nd ed.). Palgrave Macmillan.
- Chilton, P. (2004). *Analysing political discourse: Theory and practice*. Routledge.
- Clinton, H. R. (2016, September). *Address to the Congressional Hispanic Caucus*. <https://www.example.com/clinton-chc-2016>
- Crespo-Fernández, E. (2014). Euphemism and political discourse in the British House of Commons. *Public Journal of Semiotics*, 6(2), 17–34. <https://doi.org/10.5817/BSE2014-1-1>
- Entman, R. M. (1993). Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication*, 43(4), 51–58.
- Fairclough, N. (1995). *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. Longman.
- Johnson, B. (2021). *UK Boris Johnson UN General Assembly 2021 speech transcript*. Rev.com. <https://www.rev.com/blog/transcripts/uk-boris-johnson-un-general-assembly-2021-speech-transcript>
- Obama, B. (2005, June). *Remarks on education*. <https://www.example.com/obama-2005-education>
- Obama, B. (2008, March). *A More Perfect Union*. <https://www.example.com/obama-2008-race-speech>
- Trump, D. J. (2016). *Campaign speeches, 2016 election cycle*. <https://www.example.com/trump-2016-speeches>
- Truss, L. (2022). *Time to find common cause with our European friends*. UK Government. <https://www.gov.uk/government/speeches/pm-liz-truss-time-to-find-common-cause-with-our-european-friends>
- Van Dijk, T. A. (1997). *Discourse studies: A multidisciplinary introduction*. Sage.
- Van Hulst, M., & Yanow, D. (2016). From policy frames to framing: Theorizing a more dynamic, political approach. *The American Review of Public Administration*, 46(1), 92–112.

Ольга Бешлей. Фреймінг інклюзії через мову політкоректності в британсько-американській політичній риториці. У цій статті розглядається, як політкоректна мова та евфемізми слугують інструментами інклюзивного фреймінгу в сучасному британському та американському політичному дискурсі. Дослідження спирається на промови ключових політиків, включаючи Барака Обаму, Гіллари Клінтон, Дональда Трампа, Девіда Кемерона, Бориса Джонсона, Ліз Трасс, щоб продемонструвати, як використання евфемістичних методів впливає на громадську думку щодо таких соціальних питань, як міграція, етнічна приналежність та нерівність. Якісний дискурс-аналіз поєднується з функціонально-семантичною структурою, яка розрізняє функціонування евфемізмів, їхню мету та цільову аудиторію. Результати дослідження показують, що обидві риторичні традиції покладаються на евфемізми для досягнення інклюзивної комунікації; однак вони відрізняються тоном та стратегічним підходом. Американська політична мова демонструє емоційну привабливість

та переназви, що стверджують ідентичність, тоді як евфемізми функціонують для піднесення та моралізації. Навпаки, у британській риториці домінують прагматична поміркованість та інституційна ввічливість, з використанням перифраз та узагальнень для підтримки соціальної згуртованості та легітимізації обговорення політичних питань. В обох корпусах сфера міграції постає як найбільш чутлива сфера та окреслюється відповідно через фрейми Емпатія, Безпека, Етика та Солідарність. Сфера Етнічна приналежність – через фрейми Єдність, Моральність та Різноманітність. Сфера Нерівність – через фрейми Справедливість та Соціальний Прогрес. Ці відмінності відображають загальні культурні цінності, оскільки контраст між американським ідеалізмом та британським процедурним прагматизмом ілюструє складні способи, якими лінгвістичний фреймінг формує сприйняття глобальних соціальних викликів. Практична цінність цього дослідження – підвищення медіаграмотності та можливість міжкультурного аналізу політичної комунікації, що дозволяє журналістам та освітянам виявляти моделі фреймінгу та сприяти інклюзивному, етично відповідальному публічному дискурсу.

Ключові слова: політична коректність; евфемізм; фреймінг; інклюзія; політичний дискурс; настрої; медіалінгвістика.

Received: November 16, 2025

Accepted: December 5, 2025

Ольга Воробйова

доктор філологічних наук, професор
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-9039-9737>
o.p.vorobyova@gmail.com

Олешко Лілія

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Київ, Україна
<https://orcid.org/0009-0001-9489-0918>
oleshkoliliia@gmail.com

СЕНСОРНА ОБРАЗНІСТЬ У ПРИРОДНОМУ Й НЕПРИРОДНОМУ НАРАТИВАХ ТА ЇЇ ВІДТВОРЕННЯ У ПЕРЕКЛАДІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ДЖОАН ГАРРІС “BLACKBERRY WINE” ТА ЙОГО УКРАЇНСЬКОМОВНОГО ПЕРЕКЛАДУ)

Статтю присвячено розгляду особливостей функціонування сенсорної образності у природному й неприродному наративах у романі Джоан Гарріс “Blackberry Wine” та розкриттю специфіки її відтворення в українськомовному перекладі роману. Метою дослідження є визначення тенденцій у створенні та використанні сенсорних образів оповідачами різного ступеня звичності, поряд із встановленням способів адекватного перекладу такої образності українською мовою. На основі кількісного та якісного аналізів тексту роману продемонстровано, що природні наратори (тут або головний герой, або всезнаючий оповідач) у задіяній ними образності спираються на повноцінний спектр сенсорних відчуттів, включаючи значну кількість тактильних образів, тоді як неприродний наратор (олюднена пляшка вина) демонструє обмежені вияви сенсорного досвіду, позбавленого тактильного складника. У творі виявлено домінування аудіальних образів, за якими у кількісному плані слідує візуальна та ольфакторна (нюхова) образність, тоді як густаторні (смакові) образи представлені найменшою мірою. Проаналізовано роль сенсорної образності у формуванні емпатійного досвіду читачської аудиторії та механізми виникнення ефекту відчуження у контексті залученості неприродного оповідача. Розглянуто основні перекладацькі трансформації, застосовані для відтворення сенсорних образів, серед яких: додавання та/або підсилення сенсорності, нейтралізація складних образів та заміна одного типу сенсорики іншим відповідно до стилістичних норм української мови. Продemonстровано, що успішне відтворення багатовимірної сенсорної структури твору у перекладі забезпечує збереження специфічних функцій кожного типу наратора у накопиченні енергетики художнього твору та формуванні чуттєвого досвіду українськомовного читача.

Ключові слова: сенсорна образність; природний наратор; неприродний наратор; художній переклад; наратологія; сенсорні образи; енергетична теорія мовлення.

1 ВСТУП

Сенсорна образність як художній прийом неодноразово привертала увагу дослідників своєю здатністю створювати підґрунтя для формування багатовимірного чуттєвого досвіду читача (Miller, 2001, с. 33; Richardson, 2006, с. 3). Останнім часом намітилася тенденція до розгляду сенсорики як вияву емоційного мислення мовця чи автора з позицій енергетичної теорії мовлення (Калита, 2023; Kalyta, 2024), у тому числі художнього. Особливо цікавим у цьому плані є функціонування сенсорних образів у творах з множинною наративною структурою, де різні типи оповідачів можуть по-різному конструювати перцептивний світ

тексту. Використання в сучасній літературі неприродних нараторів, тобто оповідачів, які не можуть бути нараторами в реальному світі (Alber, 2016, с. 14; Fludernik, 2010, с. 10), відкриває нові можливості для дослідження того, як сенсорність функціонує поза межами традиційної оповіді. Роман Джоан Гарріс “Blackberry Wine”, де співіснують природний (людина) та неприродний (пляшка вина) наратори, створює сприятливий контекст для зіставного аналізу сенсорної образності в межах одного художнього твору. Питання адекватного відтворення таких складних наративних структур у перекладі залишається актуальним для сучасного перекладознавства, особливо в контексті збереження енергетики твору та чуттєвого впливу на читача.

Постановка проблеми. Розгляд проблематики функціонування сенсорної образності в художньому творі з множинною наративною структурою, де задіяно різні типи оповідачів, ускладнюється. Якщо сенсорні образи, створені природними нараторами, традиційно тлумачать крізь призму людського досвіду та відповідних когнітивних процесів (Fludernik, 2010 с. 12), механізми формування чуттєвості оповіді неприродними нараторами залишаються недостатньо дослідженими. Особливо гостро постає питання про те, чи можуть неживі об'єкти, наділені функцією оповідача, забезпечувати повноцінний сенсорний досвід читачкої аудиторії і, якщо так, якими засобами це досягається. Додатковою проблемою є відтворення такої складної сенсорної структури у перекладі, адже перекладач стикається з необхідністю не лише передати конкретні образи, але й зберегти специфічні функції кожного типу наратора у формуванні читачького чуттєвого сприйняття твору. Потреба у комплексних дослідженнях, присвячених зіставленню сенсорної образності, вжитої природними й неприродними нараторами у межах одного твору, та визначенню особливостей її перекладу, зумовлює актуальність нашого дослідження.

Матеріал дослідження. Матеріалом дослідження послуговував роман британської письменниці Джоан Гарріс “Blackberry Wine” (Harris, 2000) та його українськомовний переклад Дар'ї Москвітінної «Ожинове вино» (Гарріс, 2021), де задіяно оповідну тріаду «персоніфікований природний наратор :: всезнаючий природний наратор :: неприродний наратор».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання сенсорної образності в художній літературі привертає активну увагу дослідників протягом останніх десятиліть. Значний внесок у розуміння природи сенсорних образів зробила Л. Міллер (Miller, 2001), яка запропонувала детальну типологію такої образності. Окремо слід зазначити праці, присвячені теорії наративу, зокрема дослідження М. Флудернік (Fludernik, 2010), яка заклала основи розуміння явища природних нараторів, та Я. Альбера (Alber, 2016), Б. Річардсона (Richardson, 2006, 2015) і С. Іверсена (Iversen, 2013), які розробили концепцію неприродного наративу. Особливо релевантними для розуміння специфіки оповіді неживих об'єктів видаються праці Л. Бернертса і його колег (Bernaerts et al., 2014). Водночас комплексних досліджень, які б поєднували аналіз функціонування сенсорних образів у різних типах художньої оповіді та особливостей їхнього відтворення у перекладі, бракує.

Мета статті. Дослідження передбачає виявлення та класифікацію домінантних типів сенсорних образів у романі Джоан Гарріс “Blackberry Wine” у контексті залучення природного й неприродного оповідачів, розкриття специфічних функцій сенсорності у формуванні чуттєвого досвіду читача, а також встановлення набору перекладацьких трансформацій, застосованих для адекватного відтворення багатовимірної, енергонасиченої сенсорної структури роману. Особливу увагу приділено з'ясуванню того, як з оперттям на різні типи нараторів авторка конструє перцептивний світ твору, впливаючи на емпатійний потенціал читачів.

2 МЕТОДИ

Для досягнення поставленої мети було використано методи кількісного та якісних (лінгвостилістичного та наративного) аналізів сенсорних образів, а також порівняльно-

зіставний аналіз оригіналу та перекладу роману в аспекті такої образності.

Теоретичне обґрунтування. Загальновідомим є той факт, що кожна історія має свого наратора, тобто оповідача, іншими словами, суб'єкта, який розповідає читачам про стани справ, події, почуття персонажів тощо (Herman et al., 2010, с. 522). У межах «природності» оповідача дослідники розмежовують два типи нараторів: природний та неприродний. Так, Моніка Флудернік (Fludernik, 2010, с. 10) зазначає, що природним наратором є оповідач, який презентує історію з позицій досвіду людини, тобто тих когнітивних або «природних» параметрів, які ґрунтуються на «реальному» досвіді, на нашій вписаності у реальний світ. Інакше кажучи, той, хто може стати оповідачем у реальному світі, є природним наратором.

Більш незвичним є неприродний оповідач. Існує декілька визначень цього поняття залежно від параметру, який вважається центральним (Patron, 2019, с. 181). Так, Ян Альбер (Alber, 2016, с. 14) тлумачить неприродний наратив як такий, що втілює фізично, логічно та ментально неможливі сценарії. Під «фізично неможливими» маються на увазі сценарії, що видаються неможливими з позиції фундаментальних законів, які керують фізичним світом. «Логічно неможливими» є сценарії, неможливі з урахуванням принципів логіки, зокрема закону несуперечності.

Натомість, Брайан Річардсон (Richardson, 2015, с. 3) пов'язує неприродність наративу з надприродністю, визначаючи неприродну оповідь як таку, що містить антиміметичні події, персонажів, обстановку тощо. При цьому, антиміметичним він називає те, що порушує реалістичність викладу, а також кидає виклик конвенціям усталених жанрів.

Стефан Іверсен (Iversen, 2013, с. 145), у свою чергу, описує неприродного оповідача як такого, що у своїх функціях або реалізаціях порушує правила, які регулюють можливий світ художнього твору, частиною якого цей оповідач є, і у такий спосіб чинить опір натуралізації персонажів або конвенціоналізації подій.

Вітчизняна дослідниця Н. П. Ізотова (Ізотова, 2022, с. 86) узагальнює відмінні риси зазначених типів нараторів. Якщо природний наратив розуміється як спонтанне усне розповідання, то неприродний визначається з урахуванням свідомого відхилення від загальноприйнятих оповідних норм. Такі порушення можуть бути маніфестовані у створенні нестандартних художніх світів, зображенні незвичної свідомості оповідача чи персонажів або в застосуванні нетипових способів нарації. Неприродне повістування характеризується наявністю ефекту очуднення, який досягається завдяки інноваційності й експериментальності викладу. Неприродну оповідь зазвичай пов'язують з тією художньою прозою, що тяжіє до інновацій, відхилень від норми та оригінальних наративних рішень.

Незважаючи на відмінності у наведених вище визначеннях, у них можна простежити і спільні риси, а саме те, що неприродні наративи обов'язково у той чи інший спосіб відхиляються від реальних сценаріїв розвитку подій як вкрай неправдоподібні, неможливі, нереальні або вигадані (Alber et al., 2013, с. 104).

Поява феномена неприродного оповідача надала художній літературі імпульс розвитку в новому напрямку. Виходячи за межі конвенційного наративу, художні тексти починають підривати або й зовсім руйнувати так званий «міметичний контракт», який століттями домінував у художніх творах і за яким припускалося, що оповідач від першої особи буде схожий на звичайну людину з усіма її здатностями та обмеженнями (Richardson, 2006, с. 3).

До таких неконвенційних творів і належить досліджуваний роман Джоан Гарріс, де присутні обидва типи наратора. Природними оповідачами виступають головний герой твору Джей та конвенційний всезнаючий оповідач, а неприродним – пляшка вина.

3 РЕЗУЛЬТАТИ Й ОБГОВОРЕННЯ

3.1 Типи сенсорної образності

Першим враженням від роману “Blackberry Wine” є те, що він сповнений яскравими сенсорними образами. Така образність є художнім прийомом, який активізує почуття читачів і стимулює їх чуттєво реагувати на те, про що йдеться в художньому творі. У такий спосіб

письменники змушують нас візуалізувати певні речі чи людей, чути певні звуки, що виникають в уяві, дають нам можливість нібито скуштувати певну їжу або відчуті певний аромат за допомогою слів, використаних у тексті (Sharma Paudyal, 2023, с. 114). Отже, завдяки сенсорній образності в уяві читачів виникають ментальні картинки, і їм здається, що вони щось бачать, чують, відчувають, тестують на смак або нюх під час читання тексту.

У цьому плані доречним є визначення терміна «образність» запропоноване Лінді Міллер (Miller, 2001, с. 34), яка стверджувала, що це «картинки», які письменник викликає у свідомості читача за допомогою мови як такої, зокрема спираючись на низку стилістичних засобів: метафор, епітетів, образних порівнянь, персоніфікацій.

Традиційно прийнято виділяти п'ять різновидів сенсорики і відповідно типів сенсорної образності (Miller, 2001, с. 34, Sharma Paudyal, 2023, с. 114): 1) візуальну, що апелює до зору; 2) аудіальну, тобто слухову, для створення якої нерідко використовують алітерацію, асонанс та онomatопею; 3) тактильну, за якої у читачів виникають сенсорні ілюзії, нібито вони торкаються чогось шорсткого, гладкого, твердого, м'якого, холодного або гарячого, чи наче створюється враження, ніби хтось чи щось торкається їх самих; 4) ольфакторну, пов'язану з уявними запахами чи ароматами; та 5) смакову, асоційовану з відчуттям смаку і текстури як у прямому, так і в переносному смислах. Інколи до цього переліку додають ще температурну та кінестетично-просторову сенсоріку (Winter, 2019, с. 17).

Прив'язка того чи іншого типу сенсорної образності до оповідної ситуації як у кількісному, так і в якісному планах може свідчити про певні функційні розбіжності між ними, що й продемонстрував проведений нами аналіз.

3.2 Функції сенсорної образності у контексті різних типів оповідачів

У романі “Blackberry Wine” сенсорна образність притаманна обом типам нараторів. Усього було виявлено 142 сенсорні образи, 105 з яких належать природним оповідачам, а решта, 37 образів, – неприродному (Рис. 1). Такий кількісний розподіл пояснюється тим, що епізоди роману, де фігурує пляшка вина як неприродний наратор, є істотно менш численними ніж вияви присутності героя роману або всезнаючого оповідача як нараторів природних, проте в її оповідах сенсорні образи присутні завжди.

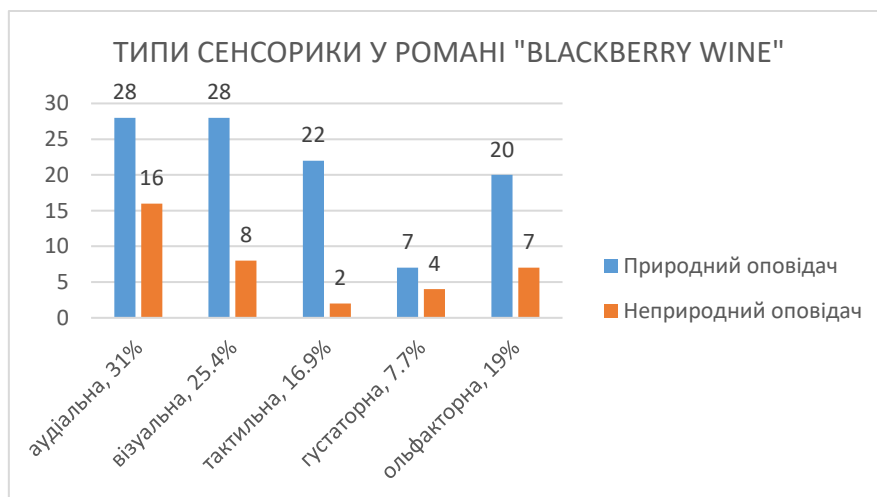

Рис. 1 Кількісний і якісний розподіли сенсорної образності у досліджуваному романі: зіставно-оповідний аспект

Як видно з діаграми, в аналізованому творі серед усієї сукупності сенсорних образів у цілому переважають образи **аудіальні**, що складає 31% усіх виявів сенсорної образності. Прикметно, що така образність ґрунтується на широкому діапазоні характеристик, які зазвичай притаманні звукам: їхня гучність або навіть відсутність звучання як такого, (не)розбірливість мовлення, емоційна налаштованість тощо, наприклад:

(1) *It talks. It ventriloquizes. It has a million voices. It unleashes the tongue, teasing out secrets you never meant to tell, secrets you never even knew. It shouts, rants, whispers. It speaks of great*

things, splendid plans, tragic loves and terrible betrayals. It screams with laughter (Harris, 2000, с. 9).

У наведеному фрагменті всезнаючий оповідач використовує багатогранний опис звуків (*talks, ventriloquizes, shouts, rants, whispers, speaks, screams*), які у його сприйнятті можуть бути пов'язані з пляшками вина, що зберігаються у льоху. Це створює ефект присутності читача під час описаних подій. Читачі легко можуть уявити, що вони нібито оточені саме такими звуками.

Опис звуків неприродним оповідачем нерідко є дуже схожим, проте в цьому випадку, якот у прикладі (2), вино може розповісти більше ніж людина саме про незвичні аудіальні образи чи їхню свідому відсутність (*pretends deafness*), адже саме вино (тут Шато-Шалон – сухе біле вино з відповідної місцевості у Франції) і є частиною цього образу. Порівняймо:

(2) *Château-Chalon, vexed at his relegation, pretends deafness and often refuses to speak at all* (Harris, 2000, с. 9).

Візуальна сенсорика у творі, що є наступною за кількістю (25,4%) і значущістю, допомагає читачеві уявити, як виглядає та чи інша сцена, де відбуваються події. Подібні образи, представлені природним оповідачем, теж нерідко пов'язані саме з вином та його дивною «поведінкою», що додає твору атмосфери магії та містичності (*something leaped and capered*), наприклад:

(3) *Inside the bottle something leaped and capered. The bottles in the cellar rattled and danced in reply* (Harris, 2000, с. 11).

Візуальні образи, створені пляшкою ожинового вина як неприродним оповідачем, також подекуди стосуються вина, вірніше інших пляшок вина, але частіше при цьому їхньою функцією є погляд на головного героя роману, Джея, нібито збоку. Наприклад:

(4) *Unremarkable but for his eyes, which were pinot noir indigo, he had the awkward, slightly dazed look of a man who has lost his way* (Harris, 2000, с. 9).

Ольфакторні образи у романі є достатньо розповсюдженими (19%). Причому образи, представлені природними і неприродним оповідачами, не відрізняються одне від одного за функціями. Порівняймо приклади, де задіяно природного (5) та неприродного (6) оповідачів:

(5) *The air smelt of nightfall, bitter-smoky, like lapsang tea, mild enough to sleep outside* (Harris, 2000, с. 49);

(6) *Here he pours me, releasing the scents of summers forgotten and places long past* (Harris, 2000, с. 161).

В обох випадках фігурують ольфакторні образи, що стосуються неіснуючих ароматів, про які ми можемо лише здогадуватись, як-от гіркувато-димний аромат присмерку (*smelt of nightfall, bitter-smoky*) чи запахи літа як спогадів минулого (*the scents of summers forgotten*).

Густаторна образність задіяна у романі найменшою мірою – всього 11 образів (7,7%). Подібні образи передають у романі смаки, як і ольфакторні – запахи, про які ми можемо лише здогадуватися, або описують незвичні ефекти, що зазвичай непритаманні смакам. Так, головний герой описує смак вина, яке виготовив його давній знайомий, метафорично асоціюючи його дію як тригера спогадів і забутих образів (*drawing out images he thought were lost for ever*), наприклад:

(7) *It had an acrid taste, like smoke and burning rubber, and yet it was evocative, catching at his throat and his memory, drawing out images he thought were lost for ever* (Harris, 2000, с. 14).

Схожим чином про смак вина в цілому відгукується і пляшка ожинового вина як неприродний оповідач, фокусуючись на почуттях (*the deeper feelings*), які цей смак провокує, порівняймо:

(8) *The uneducated palate finds in us a brashness, a garrulousness which belies the deeper feelings* (Harris, 2000, с. 67).

Найбільші розбіжності стосовно кількісного використання сенсорної образності у контексті природних і неприродного оповідачів спостерігаємо у сфері **тактильних** образів: у природних нараторів таких образів зафіксовано 22, тоді як у неприродного – всього 2, що сукупно становить 16,9% від усієї задіяної у романі сенсорної образності. Водночас, якісно тактильна образність в обох різновидах наративів спрацьовує аналогічно.

Так, подібна образність у наративі природних оповідачів допомагає уявити, що саме відчував на дотик головний герой. При цьому згадки про температуру (*cold*) чи текстуру (*glassy*), як правило, стосуються не фізичних речей, а абстрактних почуттів (тут люті – *rage*), і подекуди комбінуються з іншими різновидами сенсорних образів (тут звукові – *sounds became muffled* та візуальні – *people were walking trees*), наприклад:

(9) *His rage was cold, glassy, cutting him from the rest of the world so that sounds became muffled and people were walking trees. Rage was inside him, seething, waiting desperately for something to happen* (Harris, 2000, с. 16).

Два тактильні образи, до яких вдався у романі неприродний оповідач, є дещо схожими на ті, що фігурували вище у контексті природних нараторів. У першому (10) з наведених нижче прикладів йдеться про паралелі між метафорикою барометру, який реагує на зміни тиску повітря, що викликають фізичні зміни усередині приладу, і температурою емоційного стану вина, коли до нього підходить господар:

(10) *Like a barometer, I can sense his emotional temperature when he is close to me* (Harris, 2000, с. 11).

У другому прикладі (11) пляшка вина розповідає про власний емоційний стан так, наче вона є живою істотою, згадучи про те, що їй «у голову вдарила хвиля тепла» (*going to the head in a wild flush of heat*):

(11) *It pulled me along, dragging me with it, so that, for a moment, I was no longer myself – Fleurie, a respectable vintage with just a hint of blackcurrant – but a cauldron of spices, frothing and seething and going to the head in a wild flush of heat* (Harris, 2000, с. 52).

На основі проведеного аналізу доходимо висновку, що авторка, хоча й наділяє пляшку ожинового вина як неприродного оповідача певними відчуттями, вона не повністю «оживлює» її. Пляшки у творі багато розмовляють та чують все, про що говориться навколо, можуть описати аромат одна одної та розповісти про те, що відбувається довкола. Однак вони не відчують доторків, змін температури тощо, тобто не демонструють виявів тактильного досвіду.

Отже, весь спектр сенсорних образів у романі формує унікальний читацький досвід. Деякі з них властиві обома типам нараторів, а інші притаманні переважно одному з них.

3.3 Особливості перекладу сенсорних образів

Загалом максимальне збереження художньої сенсорики у перекладі необхідне для того, щоб цільова читацька аудиторія отримала той самий чуттєвий досвід, що й читачі оригіналу. У більшості випадків відтворення сенсорної образності у перекладі роману “Blackberry Wine” можна назвати вдалим, проте інколи у перекладеному тексті завдяки застосованим перекладацьким трансформаціям спостерігаються певні розбіжності у передачі відтінків сенсорики, а подекуди навіть опертя на різну сенсорику. Розглянемо подібні приклади детальніше.

Часом перекладачка «Ожинового вина» Дар’я Москвітінна вдається до **додавання** виявів сенсорної образності або **конкретизації** характеру сенсорності, порівняймо:

(11) *But inside was a hive of secrets* (Harris, 2000, с. 9). – *Але всередині дзижчав цілий вулик таємниць* (Гарріс, 2021, с. 8).

Так, в оригінальному творі фігурує метафора «вулика секретів» (*a hive of secrets*). Зрозуміло, що коли ми підходимо до вулика, то очікувано чуємо дзижчання бджіл. Отже, розвиваючи логіку метафори, авторка вдається до трансформації додавання, виводячи на поверхню відповідний аудіальний образ (*дзижчав*).

На схожу ситуацію натрапляємо і в іншому уривку:

(12) *They were in everything now, the specials – in the air, the ground, the lovers* (Harris, 2000, с. 157). – *Особливі – вони просотали своїм духом усе – повітря, землю, коханців* (Гарріс, 2021, с. 300).

Оригінальне речення є більш-менш нейтральним і лише імплікує сенсорику аромату вина (*the specials*), бо йдеться саме про пляшки з вином. Однак у перекладі ольфакторний образ, як

наслідок трансформації конкретизації, експлікується завдяки розгортанню метафорики оригіналу, коли можна миттєво вловити пахощі вина з повітря, адже «вони просотали своїм духом усе».

Присутні у перекладі роману і вияви зворотного явища, коли відбувається **нейтралізація** сенсорного образу. Поглянемо на перший з наведених нижче прикладів (13):

(13) *The agent must have **scented** his eagerness* (Harris, 2000, с. 23). – *Агент із нерухомості, очевидно, **відчув** його завзяття* (Гарріс, 2021, с. 35).

В оригіналі ріелтор наче на запах відчуває завзяття героя (*scented his eagerness*). Проте у перекладі ольфакторний образ зникає, а замість нього вжито більш нейтральне слово «відчув».

Інший вияв такої нейтралізації спостерігаємо і в уривку, наведеному нижче (14):

(14) *Inside the bottle I could hear soft laughter. Jay **could not hear it**, of course* (Harris, 2000, с. 88). – *З пляшки почувся тихенький смішок. Джей, звісно, **його не завважив*** (Гарріс, 2021, с. 166).

В оригіналі, з позиції неприродного оповідача, трохи іронічно стверджується, що Джей не міг почути те, як пляшки тихенько сміються. Натомість у перекладі про аудіальний складник як такий вже не йдеться, а герой просто на це шарудіння «не завважив». У цьому разі заміна слова «почути» (*could not hear it*) може бути пов'язана з бажанням перекладачки уникнути певної тавтології.

Найцікавішими, на наш погляд, є випадки повної чи часткової **заміни** у перекладі роману одних сенсорних образів на інші, наприклад:

(15) *He could taste old fruit now, burnt to hard black sugar, he could **smell the juice** from the vegetable-cutter...* (Harris, 2000, с. 14) – *Тепер він відчував присмак перестиглих фруктів, запечених до коричневої карамельної скоринки, **його ніздрі лоскотав запах соку**, що стікав по овочерізці...* (Гарріс, 2021, с. 18).

Як бачимо, в оригіналі Джей марить та пригадує минуле, коли випиває келих вина, нібито відчуваючи запах соку перестиглих запечених фруктів (*old fruit now, burnt to hard black sugar; smell the juice*), що доносився з овочерізки. У перекладі до цього базового ольфакторного образу додано ще один – тактильний, бо запах «лоскоче» ніздрі, при цьому «стікаючи по овочерізці», як рідина.

У наступному прикладі зустрічаємо повну заміну сенсорного образу:

(16) *There was death in the air that August, a dark edge to the sky, an unidentifiable **taste*** (Harris, 2000, с. 85). – *Того серпня повітря було насичене передчуттям смерті – темний край неба, безпомилковий **запах*** (Гарріс, 2021, с. 160).

Густаторний образ смерті (*death in the air; an unidentifiable taste*), висвітлений в оригіналі, перетворюється у перекладі на ольфакторний (*безпомилковий запах*). Такий вибір перекладачки може бути пов'язаний зі стилістичними особливостями українськомовних реалій. Для нас більш природно звучатиме фраза, що ми відчуваємо в повітрі якийсь запах як передчуття, наприклад, можемо відчутти, що щось станеться. Проте нехарактерно для українськомовного тексту звучатиме фраза «відчув на смак, що насувається біда».

Аналогічна заміна сенсорного образу в іншому контексті видається логічною, але, на наш погляд, вже не такою переконливою, порівняймо:

(17) *Her kiss would **taste** of roses. She looked up, and her eyes were as green as his orchard* (Harris, 2000, с. 139). – *Її поцілунок, мабуть, **пахне** трояндами. Вона глянула на нього зеленими, наче літній сад, очима* (Гарріс, 2021, с. 263).

В оригінальній версії уривку роману фігурує густаторний образ, пов'язаний зі смаком поцілунку (*Her kiss would taste of roses*), тоді як у перекладі цей образ замінено на ольфакторний (*пахне трояндами*). На відміну від попереднього прикладу, у цьому реченні дослівний переклад не суперечив би стилістиці української мови, тож густаторність образу поцілунку (*смакує трояндами*) можна було зберегти.

Отже, доходимо висновку, що загалом перекладачка майстерно відтворила сенсорні образи, якими рясніє текст роману. Трансформації додавання, конкретизації, нейтралізації чи заміни характеру сенсорної образності у перекладі застосовувалися переважно з

лінгвокультурологічною метою, а також для дотримання особливостей стилістики української мови порівняно з англійською.

3.4 Формування чуттєвого досвіду читача залежно від типу наратора

Формування чуттєвого досвіду читацької аудиторії у творах з багатшаровою наративною структурою визначається низкою чинників, серед яких основними є неконвенційність, відчуженість та емпатія.

Важливим чинником оповіді неприродного наратора, зважаючи на те, що автор створює у тексті максимально несподіваний образ оповідача, є, на думку Ларса Бернертса (Bernaerts et al., 2014, с. 72), ефект «очуднення», коли читач не може асоціювати твір зі звичними конвенціями та очікуваннями. Оскільки у романі “Blackberry Wine” неприродним оповідачем є пляшка вина, це змушує читачів переосмислити власний погляд на звичні на перший погляд речі. Так, авторка пропонує уявити, що пляшки розмовляють між собою і навіть мають свою внутрішню ієрархію, тобто не тільки антропоморфізуються, але й структуруються соціально, зокрема залежно від сировини, з якої зроблено вино, – класичний виноград, ягоди (*that plebeian undertaste of blackcurrant*) чи городина, наприклад:

(18) *It was, of course, beneath our dignity to speak to them. But oh I longed to. Perhaps it was that plebeian undertaste of blackcurrant which linked us* (Harris, 2000, с. 9). – Звичайно ж, заговорити з ними першими було нижче нашої гідності. Але... Як же мені того кортіло! Мабуть, мене з ними поєднував мій плебейський післясмак чорної смородини (Гарріс, 2021, с. 8).

Насиченість тексту сенсорною образністю, поряд із присутністю неприродного оповідача, створює магічну, й навіть казкову, атмосферу розповіді. Однак подібні сенсорні образи, як правило, сприймаються читачем відчужено, бо ми знаємо, що в реальності пляшки не можуть нічого відчувати, і тому наратив неминуче набуває ілюзорності.

Протиставляючи відчуженню емпатію як уявний процес, за допомогою якого читачі тимчасово переймають перцептивну, емоційну чи аксіологічну перспективу вигаданого персонажа, «приміряючи її на себе» і нібито відчуючи її наслідки (Bernaerts та ін., 2014, с. 73), читацька аудиторія набуває досвіду занурення у художній світ, зокрема за посередництва сенсорики.

Емпатію легше відчувати до природного наратора, аніж до неприродного. У романі пляшка ожинового вина є не лише неприродним оповідачем, а й одним з магічних елементів, тому читачеві важко ототожнити себе із сенсорними відчуттями подібних неантропоморфних об'єктів. Проте досить просто «приміряти» на себе роль Джея, головного героя і подекуди природного оповідача, перейняти його емоції, нехай і метафоричні (*love ... which coloured the air ... like sunlight*):

(19) *Their love was something which coloured the air between them like sunlight. The interchange between them was completely, perfectly silent* (Harris, 2000, с. 99). – Їхня любов освітлювала все навколо них, наче сонце. Їхнє спілкування відбувалося у повній, абсолютній тиші (Гарріс, 2021, с. 188).

Такі самі тенденції зустрічаємо і в українськомовному перекладі роману. Перекладачка у цілому майстерно передає суть і форму сенсорної образності, що викликає у цільовій аудиторії емоції, ідентичні до емоційних реакцій читачів оригіналу.

4 ВИСНОВКИ І НАПРЯМИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Результати проведеного дослідження дають підстави дійти висновку, що сенсорна образність у романі Джоан Гарріс “Blackberry Wine” функціонує по-різному залежно від типу оповідача. Природні наратори (головний герой Джей та всезнаючий оповідач) задіюють повноцінний спектр сенсорних образів, включаючи ті, що ґрунтуються на тактильних відчуттях, забезпечуючи у такий спосіб можливість емпатійного ототожнення читацької аудиторії з персонажем. Натомість неприродний наратор (пляшка вина) у своїй оповіді імітує обмежений сенсорний досвід, позбавлений тактильного складника, що підкреслює

неантропоморфність такого оповідача та створює ефект відчуження.

На тлі домінування у романі аудіальних образів, до яких за кількістю і значущістю наближаються візуальні та ольфакторні, яскраво вирізняється метафорична сенсорна образність різної модальності, включаючи й густаторну, що сприяє висвітленню абстрактних понять крізь призму конкретних сенсорних відчуттів.

Українськомовний переклад роману загалом успішно відтворює сенсорну образність оригіналу шляхом застосування різноманітних перекладацьких трансформацій, серед яких вирізняються: додавання виявів сенсорності або її конкретизація для посилення художнього ефекту, нейтралізація складних для розуміння образів та заміна одного типу сенсорики іншим, з можливістю їхнього комбінування, відповідно до стилістичних норм української мови. Такий підхід забезпечує збереження емоційного впливу твору на українськомовного читача, зберігаючи при цьому специфічні функції кожного типу наратора у формуванні енергетики твору та чуттєвого досвіду читачської аудиторії.

Перспективи подальших досліджень зазначеної проблематики мають двовекторну спрямованість. З одного боку, вони пов'язані з розширенням корпусу художніх творів для аналізу сенсорної образності. Особливу увагу доцільно приділити різним жанрам і стилям письма, аби простежити сталі та варіативні риси у використанні й перекладі сенсорних образів. З другого боку, перспективність дослідження сенсорної образності в художньому тексті органічно впливає із доцільності поширення основних принципів енергетичної теорії мовлення професора А. А. Калита і її послідовників на всі типи текстів у їхньому перцептивному ракурсі (Kalyta, 2024, с. 7).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Гарріс, Дж. (2021). *Ожиновое вино*. Книжковий клуб "Клуб сімейного дозвілля".
- Ізотова, Н. П. (2022). Неконвенційність у сучасному наративі: ігровий модус. У *Innovative Pathway for the Development of Modern Philological Sciences in Ukraine and EU Countries : Scientific monograph* (с. 82–110). "Baltija Publishing". <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-196-1-26>
- Калита, А. А. (2023). Енергетична основа породження і декодування мовлення. *Сучасні тенденції фонетичних досліджень*: зб. матеріалів VI Круглого столу з міжнар. участю, 21 квіт. 2023 р. КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», с. 17–21.
- Alber, J. (2016) *Unnatural Narrative: Impossible Worlds in Fiction and Drama*. University of Nebraska Press.
- Alber, J., Iversen, S., Nielsen, H. S. & Richardson, B. (2013). What really is Unnatural Narratology? *Storyworlds: A Journal of Narrative Studies*, 5, 101–118. <https://doi.org/10.5250/storyworlds.5.2013.0101>
- Bernaerts, L., Caracciolo, M., Herman, L., & Vervaeck, B. (2014). The storied lives of non-human narrators. *Narrative*, 22(1), 68–93. <https://doi.org/10.1353/nar.2014.0002>
- Fludernik, M. (2010). *Towards a 'Natural' Narratology*. Taylor & Francis Group.
- Harris, J. (2000). *Blackberry Wine*. Doubleday.
- Herman, D., Ryan, M.-L., & Jahn, M. (Eds.) (2010). *Routledge Encyclopedia of Narrative Theory*. Taylor & Francis Group.
- Iversen, S. (2013). Broken or unnatural? On the distinction of fiction in non-conventional first person narration. In Mari Hatavara, Lars-Christer Hydén and Matti Hyvärinen (Eds.), *The Travelling Concepts of Narrative* (с. 141–162). John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/sin.18.10ive>
- Kalyta, A. (2024). Speech energetics theory: Leading principles and results of their practical approbation. *Сучасні тенденції фонетичних досліджень*: зб. матеріалів VII Круглого столу з міжнар. участю, 26 квіт. 2024 р. КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», с. 6–9.
- Miller, L. (2001). *Mastering Practical Criticism*. Palgrave Macmillan.
- Patron, S. (2019). Unnatural narratives, unnatural narratology: Contributions, problems and perspectives. *Pratiques: linguistique, littérature, didactique*, (с. 181–182). <https://doi.org/10.4000/pratiques.10324>
- Richardson, B. (2006). *Unnatural Voices: Extreme Narration in Modern and Contemporary Fiction*. Ohio State University Press.
- Richardson, B. (2015). *Unnatural Narrative: Theory, History, and Practice*. Ohio State University Press.
- Sharma Paudyal, H. N. (2023). The use of imagery and its significance in Literary Studies. *The Outlook: Journal of English Studies*, 14, 114–127. <https://doi.org/10.3126/ojes.v14i1.56664>
- Winter, B. (2019). *Sensory Linguistics: Language, Perception and Metaphor*. John Benjamins Publishing Company.

REFERENCES

- Harris, Dzh. (2021). *Ozhynove vyno* [Blackberry wine]. Knyzhkovyi klub "Klub simeinoho dozvillia". [in Ukrainian]
- Izotova, N. P. (2022). Nekonventsionalist u suchasnomu naratyvi: ihrovyi modus [Unconventionality in contemporary narrative: the game mode]. In *Innovative Pathway for the Development of Modern Philological Sciences in Ukraine and EU Countries : Scientific monograph* (c. 82–110). "Baltija Publishing". <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-196-1-26> [in Ukrainian]
- Kalyta, A. A. (2023). The energy basis of speech generation and decoding. *Current Trends of Phonetic Research: Proceedings of the 6th Round table with international participation*, April 21, 2023. Igor Sikorsky KPI, "Politekhnikha" Publishing House, c. 17–21.
- Alber, J. (2016) *Unnatural Narrative: Impossible Worlds in Fiction and Drama*. University of Nebraska Press.
- Alber, J., Iversen, S., Nielsen, H. S. & Richardson, B. (2013). What really is Unnatural Narratology? *Storyworlds: A Journal of Narrative Studies*, 5, 101–118. <https://doi.org/10.5250/storyworlds.5.2013.0101>
- Bernaerts, L., Caracciolo, M., Herman, L., & Vervaeck, B. (2014). The storied lives of non-human narrators. *Narrative*, 22(1), 68–93. <https://doi.org/10.1353/nar.2014.0002>
- Fludernik, M. (2010). *Towards a 'Natural' Narratology*. Taylor & Francis Group.
- Harris, J. (2000). *Blackberry Wine*. Doubleday.
- Herman, D., Ryan, M.-L., & Jahn, M. (Eds.) (2010). *Routledge Encyclopedia of Narrative Theory*. Taylor & Francis Group.
- Iversen, S. (2013). Broken or unnatural? On the distinction of fiction in non-conventional first person narration. In Mari Hatavara, Lars-Christer Hydén and Matti Hyvärinen (Eds.), *The Travelling Concepts of Narrative* (c. 141–162). John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/sin.18.10ive>
- Kalyta, A. (2024). Speech energetics theory: Leading principles and results of their practical approbation. *Current Trends of Phonetic Research: Proceedings of the 6th Round table with international participation*, April 26, 2024. Igor Sikorsky KPI, "Politekhnikha" Publishing House, c. 6–9.
- Miller, L. (2001) *Mastering Practical Criticism*. Palgrave Macmillan
- Patron, S. (2019). Unnatural narratives, unnatural narratology: Contributions, problems and perspectives. *Pratiques: linguistique, littérature, didactique*, (181-182). <https://doi.org/10.4000/pratiques.10324>
- Richardson, B. (2006). *Unnatural Voices: Extreme Narration in Modern and Contemporary Fiction*. Ohio State University Press.
- Richardson, B. (2015). *Unnatural Narrative: Theory, History, and Practice*. Ohio State University Press.
- Sharma Paudyal, H. N. (2023). The use of imagery and its significance in Literary Studies. *The Outlook: Journal of English Studies*, 14, 114–127. <https://doi.org/10.3126/ojes.v14i1.56664>
- Winter, B. (2019). *Sensory Linguistics: Language, Perception and Metaphor*. John Benjamins Publishing Company.

Olga Vorobyova, Liliia Oleshko. Sensory Imagery in Natural and Unnatural Narratives and its Rendition in Translation (A Study of Joanne Harris's "Blackberry Wine" and its Ukrainian Translation). This paper examines the specificity of sensory imagery functioning in natural and unnatural narratives, while analyzing the ways of its reproduction in the Ukrainian translation of Joan Harris's "Blackberry Wine". The study aims to determine the trends in creating and using sensory images by different types of conventional and non-conventional narrators, while establishing the ways of their adequate translation into Ukrainian. Both quantitative and qualitative analyses of the novel prove that the natural narrators (the protagonist as well as the omniscient narrator) in the imagery they employ engage a full range of sensory sensations, including tactile. Meanwhile the unnatural narrator (a bottle of wine) demonstrates limited manifestations of sensory experience, devoid of the tactile component. The analysis reveals the dominance of auditory images in the novel, followed in their quantity by visual and olfactory imagery, while gustatory images are the least to be represented. The paper focuses upon the role of sensory imagery in shaping the readers' empathic experience as well as revealing the mechanisms behind the effect of alienation viewed in the context of the unnatural narrator's involvement. The study also zeroes in on the main translation transformations used for reproducing sensory images, particularly, adding and/or concretizing the degree of sensory manifestations, neutralizing complicated images, and replacing one type of sensory imagery by another one in accordance with the stylistic norms of the Ukrainian language. The analysis proves that effective rendition of the multidimensional sensory structure of literary text in translation ensures the preservation of the specific functions of each type of narrator in accumulating the literary text energetics and molding the Ukrainian-speaking readership's sensory experience.

Keywords: sensory imagery; natural narrator; unnatural narrator; literary translation; narratology; sensory images; speech energetics theory.

*Received: October 28, 2025
Accepted: December 5, 2025*

Ольга Ващило

Кандидат педагогічних наук
Доцент кафедри теорії, практики та перекладу англійської мови
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-7484-9435>
olga_vv@ukr.net

Олександра Горлова

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Київ, Україна
<https://orcid.org/0009-0006-3023-4408>
horlova.sasha@gmail.com

ПОЛІТКОРЕКТНА ЛЕКСИКА В СУЧАСНИХ АНГЛОМОВНИХ МЕДІАТЕКСТАХ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВІДТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

У статті розглядається політкоректна лексика як важливий лінгвокультурний феномен, що набуває дедалі більшого значення в сучасному англomовному медіа-дискурсі. У тексті акцентується увага на її функціональній ролі: зниженні соціальної напруженості, уникненні конфліктів, формуванні позитивного іміджу та підтримці інклюзивного спілкування. Зазначається, що політкоректність проявляється не лише у зміні лексики, а й у ширшому соціальному контексті, відображаючи прагнення до справедливого й толерантного суспільства. Особливу увагу приділено евфемізмам як інструменту м'якого впливу на свідомість аудиторії та створення нейтрального комунікативного простору. Проаналізовані приклади з англomовних медіа демонструють, як стратегічне використання мовних евфемізмів сприяє формуванню позитивного тону повідомлення та зменшенню ризику комунікативних конфліктів. Зазначається, що під час інтерпретації інклюзивної лексики перекладач має враховувати не лише лексичний зміст, а й прагматичні наміри автора та ціннісні орієнтири цільової аудиторії. У цьому контексті перекладач виступає як посередник між культурами, здатний забезпечити адекватне й водночас етично виважене відтворення іншомовних текстів. Також в дослідженні представлена класифікація семантичних груп політкоректної лексики, яка відображає широкий спектр соціальних, політичних і культурних аспектів сучасного мовлення. Вона підкреслює важливість врахування різноманітних контекстів для забезпечення рівності та взаємоповаги у комунікації. У підсумку робиться висновок, що мова толерантності у медіа виконує не лише комунікативну, а й суспільну функцію, адже сприяє поширенню ідей рівності та взаємоповаги. Такий підхід відкриває нові перспективи для перекладознавчих студій і підкреслює актуальність подальших досліджень у сфері інтерпретації політкоректних висловів у різних культурних контекстах.

Ключові слова: політкоректність; медіатексти; евфемізми; культурна адаптація; перекладацькі трансформації; семантичні групи.

1 ВСТУП

Постановка проблеми. У сучасному світі, що перебуває під впливом глобалізаційних процесів і активного розвитку міжкультурної комунікації, особливої актуальності набуває питання мовної етики, зокрема в медіасфері. Англomовні медіатексти дедалі частіше використовують політкоректну лексику як засіб дотримання принципів недискримінації, інклюзії та поваги до представників різних соціальних груп. Така лексика виконує не лише номінативну, а й ідеологічну функцію, що значно ускладнює процес її перекладу іншими мовами. Для українських перекладачів постає низка викликів, пов'язаних із необхідністю

збереження семантичної точності, культурної релевантності та комунікативної функції політкоректних висловів. У зв'язку з цим актуальним є дослідження особливостей функціонування політкоректної лексики в англомовних медіатекстах та визначення ефективних шляхів її адекватного відтворення українською мовою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема політичної коректності в медійному дискурсі та її перекладу активно досліджується в сучасній лінгвістиці, проте залишається багато аспектів, які потребують подальшого вивчення. У дослідженні політкоректної лексики в мас-медійному дискурсі наголошується на її ролі як інструменту впливу на соціальну свідомість (Каптюрова, 2013). Проблематика перекладу політичної коректності з урахуванням лінгвокультурної специфіки розглянута в роботах, присвячених перекладацьким труднощам і стратегіям (Совпенко, 2018). Вживання евфемізмів та особливості їхньої адаптації засобами цільової мови аналізуються в дослідженні, де особливий акцент зроблено на врахуванні культурного контексту під час перекладу (Щербина, 2023). У міжнародному аспекті політкоректна лексика аналізується як частина професійного міжкультурного спілкування (Bárcena, 2012), а також як соціальний феномен у ширшому контексті суспільних змін. Попри наявний обсяг теоретичних і прикладних досліджень, питання перекладу політкоректної лексики в українському медійному просторі залишається малодослідженим. Зокрема, бракує цілісного аналізу застосування перекладацьких стратегій із урахуванням українського культурного, соціального та політичного контекстів. Цим і зумовлюється **актуальність** нашого дослідження.

Мета статті – дослідити політкоректну лексику як важливий лінгвокультурний феномен у сучасному англомовному медіа-дискурсі та визначити ефективні перекладацькі стратегії для її адекватного відтворення українською мовою.

Для досягнення поставленої мети в статті визначено такі основні **завдання**:

- проаналізувати політкоректну лексику як лінгвокультурний феномен у сучасному англомовному медіа-дискурсі;
- виявити семантичні групи політкоректної лексики з урахуванням соціальних, політичних та культурних аспектів сучасного мовлення;
- на матеріалі політичних промов дослідити перекладацькі стратегії відтворення англомовної політкоректної лексики українською мовою.

2 МЕТОДИ

Методологічною основою дослідження є поєднання загальнонаукових і спеціальних лінгвістичних методів. Для уточнення теоретичних засад і формування висновків використовуються методи індукції, дедукції, аналізу та синтезу. Для виявлення контекстуального оточення політкоректної лексики в англомовних медіатекстах застосовується метод дистрибутивного аналізу. Метод аналізу словникових дефініцій дає змогу визначити значення політкоректної лексики в англійській та українській мовах, а метод функціонального аналізу – дослідити роль цієї лексики в структурі та змісті медіатекстів.

3 РЕЗУЛЬТАТИ Й ОБГОВОРЕННЯ

Лінгвокультурний феномен політичної коректності сформувався у США наприкінці 1960-х років XX століття (Bárcena, 2012, с. 2), однак широкого розголосу набув лише у 1980-х роках у зв'язку з активними дискусіями в університетах США. Зокрема, серед консервативно налаштованих професорів і журналістів термін часто використовувався як засіб критики на адресу тих, хто намагався уникати «непристойних» висловлювань щодо таких тем, як расова приналежність, гендер, сексуальна орієнтація чи екологічні проблеми. Головною метою так званих «прогресивних активістів» було переконати суспільство відмовитися від вживання упередженої лексики та застарілих поглядів стосовно соціально чутливих питань – зокрема расової, етнічної та релігійної належності, гендерної ідентичності та сексуальної орієнтації (Совпенко, 2018, с. 9).

Зростання політичної коректності стало наслідком глибоких змін у соціальному устрої, зумовлених, зокрема, лібералізацією суспільних відносин та появою нових ціннісних орієнтирів. У мовній практиці, однак, продовжували функціонувати слова й вирази, які не відповідали новим реаліям і мали негативне конотативне забарвлення. Так, афроамериканська спільнота почала активно виступати проти расистських елементів у мові, вимагаючи усунення етнічних стереотипів, зокрема через відмову від уживання терміна *black* для позначення темношкірих. Активісти наголошували, що це слово часто має негативні конотації у фразеологізмах на кшталт *black sheep*, *black market*, *blackmail*, які контрастують із позитивними асоціаціями терміна *white* у виразах на зразок *white-collar* або *whitelist*. Саме тому термін *black* дедалі частіше сприймався як дискримінаційний, що й стало підставою для закликів до перегляду відповідної лексики (Каптюрова, 2013, с. 71–72).

Політична коректність є складним і багатогранним феноменом, що охоплює не лише мовні практики, а й соціальні, культурні та етичні норми. У межах цього поняття велика увага приділяється тому, як мова може віддзеркалювати або посилювати соціальні нерівності, упередження чи дискримінацію, а також тому, як її можна використати для мінімізації таких проявів шляхом коригування мовної поведінки. Одним із ключових інструментів, який допомагає реалізувати принципи політичної коректності на практиці, є використання евфемізмів. Евфемізм – це «непряме, пом'якшене вираження» (Пилипенко, 2020, с. 23), яке замінює терміни або фрази, що можуть бути сприйняті як образливі, грубі або неприязні. Вони «виконують роль засобів вторинної номінації з відносно позитивною конотацією та вживаються переважно для заміни соціально чи психологічно неприйнятних номінацій, причому політкоректні евфемізми не позначають негативні денотати, а заміщують фонетично чи асоціативно неприйнятні лексичні одиниці» (Великорода, 2008, с. 13).

А.І. Пашковська (2019) визначає такі групи та підгрупи політкоректної лексики: 1) евфемізми, пов'язані з позначенням фізичних та розумових недоліків (фізичні недосконалості, розумові та психічні розлади, вік, зовнішність); 2) гендерні евфемізми (стать, сексуальні меншини); 3) етнічні евфемізми (раса, громадянство); 4) соціальні евфемізми (майновий стан, непрестижні професії, моральність, військові дії, економіка, екологія, релігія); 5) комерційні евфемізми (с. 28).

Для дослідження функціонування політкоректної лексики в політичному дискурсі та її перекладу українською мовою було проведено власний аналіз. Дослідницький матеріал склали 207 одиниць політкоректної лексики, відібраних із політичних промов, інтерв'ю, публічних заяв та пресконференцій президента США Дональда Трампа за 2024–2025 роки.

Метою дослідження є виявлення типових способів перекладу зазначеної лексики та визначення застосованих перекладацьких трансформацій. У проведенні дослідження ми спиралися на класифікації перекладацьких трансформацій, запропоновані українськими дослідниками В.І. Карабаном (2004) та С. Є. Максимовим (2012).

Наведемо приклади основних видів перекладацьких трансформацій, які мали місце у нашому дослідженні. Для аналізу були використані англomовні відеозаписи промов Дональда Трампа, опубліковані на сайті *Rev.com* (Donald Trump, 2024–2025). Україномовні переклади цих промов відібрано з матеріалів, розміщених на платформі «Суспільне Новини» (США, 2024–2025). Розглянемо детальніше визначення та приклади кожної трансформації:

1. **Калькування** – це перекладацький прийом, при якому іншомовна одиниця відтворюється шляхом дослівного перекладу її складових частин із збереженням структури оригіналу (Карабан, 2004, с. 286). Наприклад: 1) «We have to help also out the *Palestinians*» (Donald Trump, 2025) – «Ми також повинні допомогти *палестинцям*» (США, 2025); 2) «...create thousands and thousands of jobs for *American workers*» (Donald Trump, 2025) – «...створити тисячі й тисячі робочих місць для *американських працівників*» (США, 2025).

2. **Генералізація**, яка передбачає заміну лексичної одиниці з вузьким, точнішим значенням на лексичну одиницю з ширшим і загальнішим змістом (Карабан, 2004, с. 306–307). Наведемо приклади, відібрані з промов політика: 1) «..we are creating a *special Trump account* for every newborn child» (Donald Trump, 2025) – «..ми створюємо *ощадний рахунок* для кожної

новонародженої дитини» (США, 2025); 2) «*Totally anti-Semitic at Harvard, and some other colleges too*» (Donald Trump, 2025) – «У Гарварді та деяких інших коледжах існує *серйозна проблема антисемітизму*» (США, 2025).

3. **Конкретизація** – це процес лексичної трансформації, при якому термін широкого значення в оригіналі замінюється словом більш специфічного значення (Карабан, 2004, с. 300-301). Наприклад: 1) «*Tremendous amounts of benefit are going to the middle-income people of our country*» (Donald Trump, 2024) – «Відчутну користь отримують *представники середнього рівня доходу* в нашій державі» (США, 2024).

4. **Контекстуальна заміна** – це передача значення слова не буквально, а з урахуванням його ролі в контексті (Карабан, 2004, с. 287-288). До прикладу, 1) «*In other words, in this country, Whiteness has long been defined by the absence of Blackness*» (Donald Trump, 2024) – «Інакше кажучи, в цій країні *світлошкірі* довгий час визначались через відсутність *темношкірих*» (США, 2024).

5. **Описовий переклад** – це спосіб передачі значення іншомовної одиниці за допомогою розгорненого опису змісту (Карабан, 2004, с. 297). Для ілюстрації застосування трансформацій наведемо приклад з промов Дональда Трампа: 1) «*Undocumented workers contribute to our economy*» (Donald Trump, 2024) – «*Працівники-мігранти, які перебувають у країні без офіційного дозволу, роблять свій внесок в економіку*» (США, 2024).

6. **Нейтралізація** – це заміна виразної одиниці на нейтральну для збереження змісту без стилістичних чи культурних відтінків (Карабан, 2004). Наприклад: 1) «*We got to take care of the people experiencing homelessness*» (Donald Trump, 2024) – «Ми повинні піклуватися про людей, які *опинилися без даху над головою*» (США, 2024).

7. **Компенсація** – це передача втраченого стилістичного або смислового елементу в іншій частині тексту або іншим засобом (Максімов, 2012, с. 203). Наприклад, 1) «*We're a merit-based country again*» (Donald Trump, 2025) – «Ми знову стали *країною, де все ґрунтується на заслугах*» (США, 2025).

8. **Модуляція** – це зміна формулювання або точки зору при перекладі для точнішої передачі змісту відповідно до норм мови перекладу (Максімов, 2012, 205): 1) «*We have the hottest country in the world right now*» (Donald Trump, 2025) – «Зараз ми – *найпривабливіша країна* у світі» (США, 2025). У цьому випадку модуляція полягає у зміні метафоричного слова «*hottest*» на більш зрозуміле та позитивне «*найпривабливіша країна*».

В межах нашого дослідження було проведено кількісний аналіз способів перекладу політкоректної лексики у відібраних медіатекстах. Встановлено, що найпоширенішим методом є калькування – 87 випадків (42%); генералізація застосована у 32 випадках (16%), конкретизація – у 25 (12%), а контекстуальна заміна – у 21 (10%). Ці методи відіграють ключову роль у збереженні балансу між точністю передачі смислу і адаптацією до культурних особливостей цільової мови. Менш поширеними є компенсація (15 випадків, 7%), нейтралізація – 10 (5%), описовий переклад – 8 (4%) та модуляція – 8 (4%). Вони застосовуються у випадках, коли потрібне додаткове пояснення, пом'якшення або зміна акцентів у перекладі.

Рис. 1 надає візуальне узагальнення результатів аналізу перекладацьких трансформацій, що застосовувалися у досліджуваному корпусі текстів, і дозволяє простежити їхню динаміку та співвідношення за частотністю використання, що допомагає глибше зрозуміти особливості перекладацьких стратегій у роботі з політкоректною лексикою.

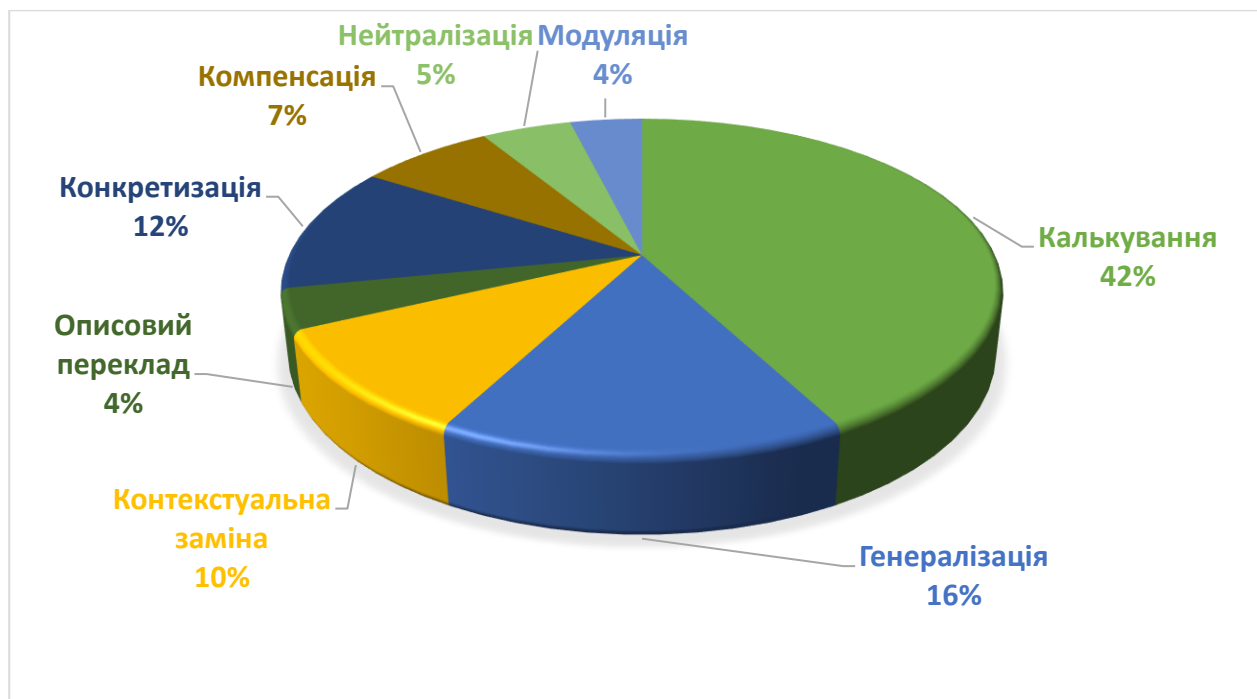

Рис. 1. Частотність використання перекладацьких трансформацій при передачі політично коректної лексики

У межах дослідження політкоректної лексики важливим є не лише аналіз перекладацьких стратегій, а й розуміння семантичної структури цієї лексики. Значну увагу в цьому контексті привертає класифікація евфемізмів як одного з найпоширеніших засобів реалізації політкоректності в мові. Евфемізація дозволяє знизити градус емоційної напруги, уникнути дискримінаційних конотацій та забезпечити повагу до різних соціальних груп. В. Гавриленко (2021, с. 158-159) виокремлює такі семантичні категорії евфемізмів:

- за расовою та етнічною ознакою: *Asian-American* замість *oriental*, *Latinx* замість *Hispanic* тощо;
- для запобігання соціальній дискримінації за рівнем доходів: *financially disadvantaged* замість *impoverished*, *socially vulnerable* замість *underprivileged* тощо;
- для пом'якшення дискримінації за зовнішнім виглядом: *plus-size* замість *fat*, *fluffy* замість *chubby* тощо;

Запропонована В. Гавриленко (2021) класифікація стала підґрунтям для подальшого аналізу відібраної нами політкоректної лексики. У процесі дослідження всі одиниці було розподілено за семантичними групами відповідно до їхнього змістового навантаження та соціального контексту використання.

Виявлено, що найбільшу кількість одиниць становили висловлювання, що стосуються **етнічної / расової приналежності** – 34 прикладів (16%), наприклад, 1) «And all the *Qatari people*, a spectacular group. And it's an honor» (Donald Trump, 2025) – «І весь *народ Катару* – це справді надзвичайна спільнота. Для мене велика честь бути тут» (США, 2025). Приклад демонструє, що висловлювання, пов'язані з етнічною та расовою коректністю, відіграють ключову роль у створенні позитивного іміджу, уникненні конфліктів та підтримці соціальної гармонії.

Значну частку також займають терміни, пов'язані з **правами людини** – 22 (11%): 1) «We are committed to protecting *equal opportunity* for all citizens» (Donald Trump, 2024) – «Ми віддані захисту *рівних можливостей* для всіх громадян» (США, 2024). Таким чином, цей приклад демонструє прагнення забезпечити рівні права та можливості для всіх, що є важливою складовою політкоректного дискурсу.

До окремої категорії було віднесено вирази, що стосуються **вразливих спільнот** – 21 (10%): 1) «We are investing in programs that promote the well-being of *economically disadvantaged youth*» (Donald Trump, 2024) – «Ми інвестуємо в програми, що сприяють добробуту молоді з

економічно вразливих верств населення» (США, 2024).

Семантична група «**Політика**» (19 одиниць, 9%) охоплює вирази, пов'язані з діяльністю державних інституцій, законодавством, управлінням та політичною риторикою. Наприклад, 1) «I call it, *the golden age of America*» (Donald Trump, 2025) – «Я називаю це «золотою епохою Америки» (США, 2025).

Група «**Суспільство**» (18 одиниць, 9%) включає мовні одиниці, які відображають соціальні процеси, громадянські взаємини та цінності, що формують життя спільнот. Наприклад, 1) «Creating *welcoming communities* fosters safety and prosperity» (Donald Trump, 2024) – «Створення *гостинних спільнот* сприяє безпеці та добробуту» (США, 2024).

Семантична група «**Економіка**» (15 одиниць, 7%) включає терміни та вирази, що відображають економічні процеси та явища. Наприклад, 1) «Through *non-tariff barriers*, the European Union bans imports of most American poultry» (Donald Trump, 2025) – «Через *немонетарні бар'єри* Європейський Союз забороняє імпорт більшості американської птиці» (США, 2025).

До категорії «**Політика добробуту**» (10 одиниць, 5%) входять лексичні одиниці, пов'язані із соціальною політикою та підтримкою населення. Наприклад, 1) «Integration is essential for *social cohesion* and prosperity» (Donald Trump, 2024) – «Інтеграція є необхідною для *соціальної єдності* та процвітання» (США, 2024).

Семантична група «**Безпека**» (10 одиниць, 5%) охоплює вирази, що стосуються забезпечення захисту і безпеки. Наприклад, 1) «And *there's nobody been stronger than the military* in terms of backing us, nobody» (Donald Trump, 2025) – «І *ніхто не був сильнішим за військових* у плані підтримки, ніхто» (США, 2025).

У категорії «**Ментальне здоров'я**» (7 одиниць, 3%) представлені терміни, що описують психологічне благополуччя. Наприклад, 1) «Some individuals attempting to cross the border have criminal records or histories of *mental health challenges*» (Donald Trump, 2024) – «Деякі особи, які намагаються перетнути кордон, мають судимості або історії *проблем із ментальним здоров'ям*» (США, 2024).

До семантичної групи «**Міжнародні відносини**» (7 одиниць, 3%) належать одиниці, що описують взаємодію між країнами та зовнішню політику і серед них 1) «He asked us to look at their faces and told us that while the *great powers* endlessly debate war and peace, these children will never speak again» (Donald Trump, 2024) – «Він попросив нас подивитися їм в обличчя і сказав, що поки *великі держави* безкінечно обговорюють війну і мир, ці діти вже ніколи не заговорять» (США, 2024).

До категорії «**Здоров'я**» зібрано приклади, які стосуються загального фізичного здоров'я та медицини, тому можна виділити 1) «More than 40% of American children now have at least one *chronic health condition*» (Donald Trump, 2024) – «Понад 40% американських дітей зараз мають принаймні одне *хронічне захворювання*» (США, 2024).

У семантичній групі «**Трудові відносини**» (4 одиниці, 2%) зібрані вирази, що описують умови праці та робочі стосунки. Наприклад, 1) «*Workforce development* programs are crucial to preparing citizens for the jobs of tomorrow» (Donald Trump, 2025) – «*Програми розвитку робочої сили* є надзвичайно важливими для підготовки громадян до робочих місць майбутнього» (США, 2025).

Категорія «**Інтелектуальні характеристики**» (4 одиниці, 2%) охоплює терміни, пов'язані з розумовими здібностями та інтелектом, зокрема такі приклади: 1) «We have the most *brilliant minds* in the world doing this kind of thing» (Donald Trump, 2025) – «У нас працюють *найталановитіші у світі фахівці* в цій сфері» (США, 2025).

Семантична група «**Військова тематика**» (6 одиниць, 3%) включає лексику, що стосується армії, оборони та військових питань. Наприклад, 1) «We honor the bravery and sacrifice of our *service members* around the world» (Donald Trump, 2025) – «Ми вшановуємо хоробрість і самовідданість наших *військовослужбовців* по всьому світу» (США, 2025).

Нижче наведено діаграму (Рис. 2), яка ілюструє кількісний розподіл політкоректної лексики за тематичними групами.

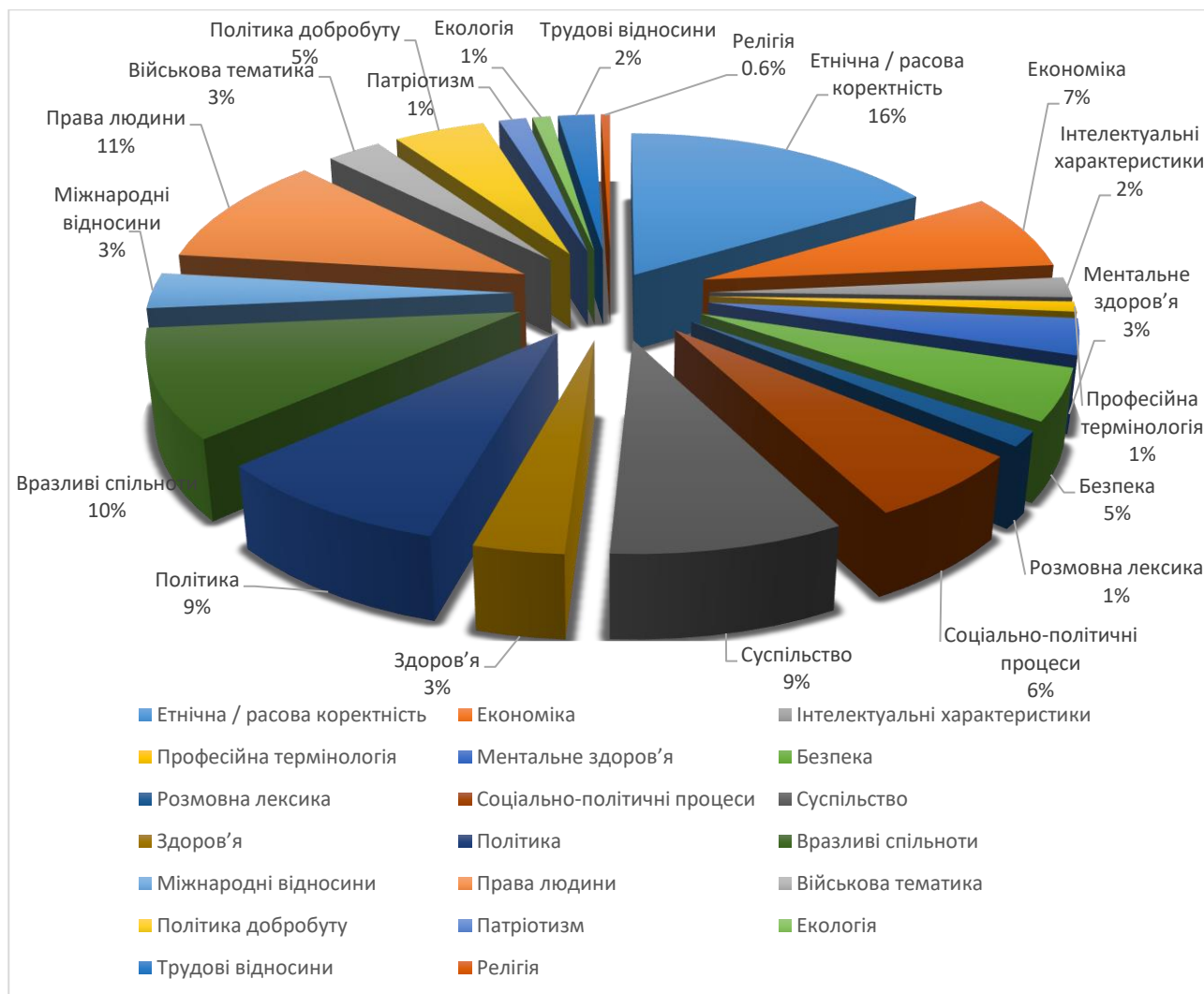

Рис.2. Розподіл політично коректної лексики за семантичними групами

Отже, результати семантичного аналізу чітко демонструють багатовекторний характер політкоректної лексики, яка активно використовується в різних сферах суспільного дискурсу.

4 ВИСНОВКИ І НАПРЯМИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Політкоректність є важливим лінгвокультурним явищем, яке сприяє формуванню інклюзивного суспільства. Переклад політкоректної лексики передбачає баланс між точністю передачі змісту і адаптацією до культурних та соціальних норм мови перекладу. За результатами дослідження найбільш уживаною перекладацькою трансформацією при передачі політкоректної лексики є калькування – 87 випадків (42%). Значну частку становить генералізація – 32 (16%) та конкретизація – 25 (12%). Менш поширеними є контекстуальна заміна – 21 (10%), компенсація – 15 (7%), нейтралізація – 10 (5%), описовий переклад і модуляція – по 8 випадків (4%) кожна.

Було здійснено класифікацію політкоректної лексики за основними семантичними групами. Найбільша частка припадає на категорію етнічна / расова коректність – 16%; права людини – 11%, вразливі спільноти – 10%, політика та суспільство – по 9%. Менш представлені категорії економічні характеристики, інтелектуальні характеристики та трудові відносини (по 2%). Найменш чисельними є категорії патріотизму, розмовної лексики, професійної термінології та екології – по 1%, а також релігія – 0,6%.

Перспективним напрямом подальших досліджень є вивчення динаміки розвитку політкоректної лексики та її перекладу в різних жанрах і мовних культурах.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Великорода, В. Б. (2008). *Семантичні та функціонально-прагматичні характеристики евфемізмів в англійській мові*: [Неопубл. дис. канд. філол. наук]. Львівський національний університет імені Івана Франка.
- Гавриленко, В. (2021). Особливості семантичного аспекту політкоректної лексики англійської мови. *Актуальні питання гуманітарних наук*, (35), 157–163.
- Каптюрова, О. В. (2013). *Реалізація концепту «політична коректність» в масмедійному дискурсі* [Неопубл. дис. канд. філол. наук]. Київський національний університет імені Тараса Шевченка.
- Карабан, В. І. (2004). *Переклад англійської наукової і технічної літератури*. Вінниця: Нова книга.
- Максимов, С. Є. (2012). *Практичний курс перекладу (англійська та українська мови)*. Київ: Ленвіт.
- Пашковська, А. І. (2019). *Переклад евфемізмів французького політичного дискурсу українською мовою: лінгвопрагматичний аспект* [Неопубл. кваліф. робота]. Київський національний лінгвістичний університет.
- Пилипенко, Р. П. (2020). *Вербалізація стратегій політкоректності у англійському медійному тексті (перекладацький аспект)* [Неопубл. кваліф. робота]. Сумський державний університет.
- Совпенко, М. О. (2018). *Лінгвокультурний та прагматичний аспекти перекладу політкоректної лексики в англомовних медійних текстах* [Неопубл. кваліф. робота]. Національний технічний університет України «КПІ імені Ігоря Сікорського».
- США. (2024–2025). СУСПІЛЬНЕ НОВИНИ. <https://suspilne.media/tag/ssa/>
- Щербина, А. М. (2023). *Вживання евфемізмів у сучасному політичному дискурсі та способи їх відтворення цільовою мовою* [Неопубл. кваліф. робота]. Чорноморський національний університет імені Петра Могили.
- Bárcena, M. E. (2012). *Professional English: Working and socializing internationally today*. Madrid: Editorial Universitaria Ramón Areces.
- Barrett, R., Cramer, J., & McGowan, K. B. (2022). *English with an accent: Language, ideology, and discrimination in the United States*. Oxfordshire: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003332886>
- Donald Trump. (2024–2025). Rev. <https://www.rev.com/category/donald-trump>

REFERENCES

- Velykoroda, V. B. (2008). *Semantychni ta funksionalno-prahmatychni kharakterystyky evfemizmv v anhliiskii movi* [Semantic and functional-pragmatic characteristics of euphemisms in English] [Unpublished candidate's thesis]. Ivan Franko National University of Lviv. [in Ukrainian]
- Havrylenko, V. (2021). *Osoblyvosti semantychnoho aspektu politykorektnoi leksyky anhliiskoi movy* [Peculiarities of the semantic aspect of politically correct English vocabulary]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Current Issues in the Humanities*, (35), 157–163. [in Ukrainian]
- Kaptiurova, O. V. (2013). *Realizatsiia kontseptu “politychna korektnist” v masmediinomu dyskursi* [Implementation of the concept of “political correctness” in media discourse] [Unpublished candidate's thesis]. Taras Shevchenko National University of Kyiv. [in Ukrainian]
- Karaban, V. I. (2004). *Pereklad anhliiskoi naukovoï i tekhnichnoi literatury* [Translation of English scientific and technical literature]. Vinnytsia: Nova Knyha. [in Ukrainian]
- Maksimov, S. Ye. (2012). *Praktychnyi kurs perekladu (anhliiska ta ukrainska movy)* [Practical translation course (English and Ukrainian)]. Kyiv: Lenvit. [in Ukrainian]
- Pashkovska, A. I. (2019). *Pereklad evfemizmv frantsuzkoho politychnoho dyskursu ukrainskoiu movoiu: lnhvoprahmatychnyi aspekt* [Translation of euphemisms in French political discourse into Ukrainian: A linguo-pragmatic aspect] [Unpublished qualification paper]. Kyiv National Linguistic University. [in Ukrainian]
- Pylypenko, R. P. (2020). *Verbalizatsiia stratehii politykorektnosti u anhliiskomu mediinomu teksti (perekladatskyi aspekt)* [Verbalization of political correctness strategies in English media texts (translation aspect)] [Unpublished qualification paper]. Sumy State University. [in Ukrainian]
- Sovpenko, M. O. (2018). *Linhvokulturnyi ta prahmatychnyi aspekty perekladu politykorektnoi leksyky v anhlo-movnykh mediinykh tekstakh* [Linguocultural and pragmatic aspects of translating politically correct vocabulary in English media texts] [Unpublished qualification paper]. National Technical University of Ukraine “Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”. [in Ukrainian]
- The USA. (2024–2025). SUSPILNE NOVYNY. (2024–2025). <https://suspilne.media/tag/ssa/> [in Ukrainian]
- Shcherbyna, A. M. (2023). *Vzhyvannia evfemizmv u suchasnomu politychnomu dyskursi ta sposoby yikh vidtvorennia tsilovoiu movoiu* [Use of euphemisms in modern political discourse and methods of their rendering in the target language] [Unpublished qualification paper]. Petro Mohyla Black Sea National University. [in Ukrainian]
- Bárcena, M. E. (2012). *Professional English: Working and socializing internationally today*. Madrid: Editorial Universitaria Ramón Areces.
- Barrett, R., Cramer, J., & McGowan, K. B. (2022). *English with an accent: Language, ideology, and discrimination in the United States*. Oxfordshire: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003332886>
- Donald Trump. (2024–2025). Rev. <https://www.rev.com/category/donald-trump>

Olha Vashchylo, Oleksandra Horlova. Politically Correct Language in Modern English-Language Media Texts and Its Translation into Ukrainian. The article examines politically correct vocabulary as a significant linguistic and cultural phenomenon that is gaining increasing importance in contemporary English-language media discourse. The text focuses on its functional role, which includes reducing social tension, avoiding conflicts, fostering a positive image, and promoting inclusive communication. It is noted that political correctness manifests itself not only in changes in vocabulary but also in a broader social context, reflecting the desire for a fair and tolerant society. Particular attention is paid to euphemisms as a tool for gently influencing the audience's consciousness and creating a neutral communicative space. The analyzed examples from English-language media demonstrate how the strategic use of linguistic euphemisms contributes to the formation of a positive tone of communication and reduces the risk of communicative conflicts. It is noted that when interpreting inclusive vocabulary, the translator must take into account not only the lexical content but also the pragmatic intentions of the author and value orientations of the target audience. In this context, the translator acts as a mediator between cultures, capable of ensuring an adequate and at the same time ethically balanced reproduction of foreign-language texts. The study also presents a classification of semantic groups of politically correct vocabulary, which reflects a wide range of social, political, and cultural aspects of contemporary speech. It emphasizes the importance of taking into account various contexts to ensure equality and mutual respect in communication. In conclusion, this study suggests that the language of tolerance in the media serves not only a communicative but also a social function, as it promotes the spread of ideas of equality and mutual respect. This approach opens up new perspectives for translation studies and highlights the relevance of further research in the field of interpreting politically correct expressions in different cultural contexts.

Keywords: political correctness; media texts; euphemisms; cultural adaptation; communication; linguistic and cultural features; translation transformations; semantic groups.

Received: August 1, 2025

Accepted: December 5, 2025

Марина Колісник

Кандидат філологічних наук, доцент,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-6697-5850>
Kolisnyk.maryna@lpi.kpi.ua

Назар Самар

Здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Київ, Україна
<https://orcid.org/0009-0004-0981-7751>
n.samar.la02@kpi.ua

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ПОВІДОМЛЕНЬ У СФЕРІ ЦИФРОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Стаття присвячена дослідженню особливостей перекладу англomовних повідомлень у соціальних мережах, що містять сленг, неологізми, емодзі, граматичну спрощеність і прагматичні маркери, та виявленню основних проблем їх передачі з англійської на українську мову. Актуальність роботи зумовлена необхідністю наукової рефлексії над змінами у транслатологічній парадигмі, спричиненими стрімким розвитком полікодового дискурсу цифрової комунікації. Особливу увагу приділено порівнянню вбудованих автоматичних перекладів (на прикладі Instagram, X (Twitter) TikTok та Threads) з ручними перекладами. Таке зіставлення дозволяє верифікувати ефективність сучасних нейромережових моделей у відтворенні неконвенційних мовних одиниць. Встановлено, що саме алгоритми машинного перекладу часто неточно передають прагматичні значення (зокрема іронію та сарказм), а також спотворюють нетипові граматичні конструкції та культурно марковану лексику. Дослідження базувалося на корпусі реальних дописів, завдяки чому було виявлено типові помилки автоматичних систем та проаналізовано механізми їх виникнення. Застосовано методики корпусного аналізу, зіставлення та елементи лінгвопрагматичної інтерпретації. Запропоновано рекомендації для підвищення точності відтворення стилістичних і прагматичних компонентів текстів соціальних мереж. Результати, отримані з дослідження, можуть використовуватись як у сфері перекладознавства, так і для вдосконалення алгоритмів машинного перекладу в умовах активної сучасної цифрової комунікації.

Ключові слова: соціальні мережі; цифрова комунікація; машинний переклад; сленг; емодзі; прагматика; іронія.

1 ВСТУП

Постановка проблеми. Соціальні мережі займають важливе місце у сучасному інформаційному середовищі. Розповсюдження соціальних мереж упродовж останніх двох десятиліть суттєво вплинуло на способи комунікації в сучасному суспільстві. Без сумніву, відомі нам всім додатки для комунікації перетворилися на ключові платформи і для індивідуального, і масового спілкування. За даними Statista (2024), понад 5 мільярдів людей по всьому світу активно використовують соціальні мережі. Значна частина комунікації також відбувається англійською мовою навіть серед користувачів, які не є носіями мови та не мають фахової мовної освіти, але володіють англійською як іноземною на певному рівні. Для україномовних користувачів це створює ситуацію постійного контакту з англomовним контентом – від перегляду новин та мемів до повідомлень для вирішення особистих та професійних питань. Мова соціальних мереж має кілька визначальних рис. Перш за все, це

мультимодальність, завдяки якій відбувається поєднання тексту, емодзі, зображень, відео та гіперпосилань. Не менш важливим фактором є високий рівень креативності. У соціальних мережах активно відбувається процес створення неологізмів, скорочень та словосполучень. А також важливою є прагматична насиченість – іронія, сарказм, метамовні коментарі, оцінні вислови. Все це виділяє соціальні мережі серед інших видів комунікації. Таким чином, традиційні методи перекладу виявляються недостатніми, оскільки для перекладу (ручного чи автоматичного) необхідно враховувати не лише значення слів та еквівалентів у мові, на яку здійснюється переклад, але й комунікативні наміри автора, культурні коди та невербальні елементи повідомлення. Проблема одночасно і полегшується, і ускладнюється тим, що більшість популярних платформ для комунікації – Instagram, X (Twitter), Threads – пропонують можливість скористатись вбудованим автоматичним перекладом, який часто не здатен адекватно передати стилістичні та прагматичні особливості оригіналу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження мови соціальних мереж і її перекладу часто стають об'єктами аналізу та обговорень у сучасному світі. Це доводить, що цей напрям активно розвивається у межах цифрової лінгвістики та перекладознавства у працях українських і зарубіжних науковців, які розглядають гібридний характер інтернет-комунікації (Crystal, 2011), визначають роль емодзі та емотиконів як прагматичних маркерів (Danet & Herring, 2007, Гудзь Н.О., 2013), описують лексичні особливості мережевого сленгу (Lamsehat & Patria, 2024) та процеси стандартизації інтернет-неологізмів (Сун М., 2017). Особливу увагу дослідники приділяють впливу алгоритмів популярних соціальних мереж на мовні практики, що виявляється у появі феномену *algospeak* (Aleksic, 2025; Moskal M, Supernak N., 2023), коли користувачі свідомо роблять заміну слів з метою уникнення блокування контенту різного характеру. Не менш важливим напрямом є аналіз прагматичної насиченості повідомлень у соціальних мережах, зокрема відтворення іронії, сарказму та імпліцитних смислів у перекладі, оскільки саме ці елементи визначають комунікативний ефект і точність передачі авторського задуму (Kotze, 2025).

Разом з тим, аналіз українськомовної адаптації англомовних повідомлень у сфері цифрової комунікації не було значною мірою висвітлено у працях дослідників. Тому **метою** дослідження є виявити особливості відтворення англомовних повідомлень із соціальних мереж (сленг, неологізми, емодзі, спрощена граматики, прагматичні маркери) в українському перекладі та порівняти стратегії і точність вбудованих автоматичних перекладачів (Instagram, X (Twitter), TikTok та Threads) з ручними перекладами, визначивши сильні і слабкі сторони автоматичного перекладу порівняно з перекладом, виконаним людиною.

2 МЕТОДИ

Матеріалом для дослідження слугував корпус англомовних повідомлень обсягом 307 одиниць, дібраних методом суцільної вибірки із соціальних мереж Instagram, X (Twitter), TikTok та Threads. До корпусу увійшли як оригінальні дописи, що містять сленг, неологізми, емодзі, граматичну спрощеність та прагматичні маркери, так і їхні українські переклади – автоматичні (вбудовані у платформи) та ручні, виконані користувачами.

Для досягнення поставленої мети та всебічного аналізу матеріалу було застосовано комплексний методологічний інструментарій, що поєднує різні методи наукового підходу. Загальнонауковий метод дослідження ґрунтується на підходах систематизації та класифікації, які стали основою для структурування виявлених лінгвістичних явищ. Емпірико-теоретичні методи представлені аналізом фахових праць із цифрової лінгвістики, перекладознавства та прагматики, що сформували теоретичне підґрунтя роботи, а також зіставним аналізом задля виявлення закономірностей перекладу англомовних повідомлень у соціальних мережах з їхньою українськомовною адаптацією. Більше того, були проведено порівняння автоматизованого (машинного) та ручного перекладів з метою встановлення адекватності перекладу. Спеціалізований лінгвістичний метод включає лексико-прагматичний аналіз, спрямований на глибоке вивчення функціонування мовних одиниць у заданому дискурсі.

За допомогою методів класифікації та систематизації було описано масив лексико-семантичних новоутворень (зокрема блендинги, акроніми) і способи їх перекладу (калька, адаптація, еквіваленти), а також структуровано функції емодзі та прагматичних маркерів. Центральним для емпіричної частини роботи став зіставний аналіз автоматичних та ручних перекладів, який було залучено задля виявлення типових помилок, семантичних втрат та стилістичних спотворень, що виникають при машинній обробці. Для глибшого дослідження функціонального навантаження відібраних одиниць було використано лексико-прагматичний аналіз, зосереджений на вивченні ролі сленгу, неологізмів та емодзі у формуванні емоційної та іронічної конотації й способів її передачі у перекладі. Окрім того, емпіричне дослідження здійснювалось із використанням кількісного аналізу для визначення частоти вживання різних типів мовних одиниць, що дозволило об'єктивно оцінити їх поширеність та вплив на вибір перекладацьких прийомів та загальну адекватність перекладу.

У сукупності, застосування зазначеного методологічного комплексу дозволило повноцінно оцінити як мовні, так і перекладацькі особливості англомовних повідомлень соціальних мереж та запропонувати обґрунтовані рекомендації для покращення якості їх перекладу.

3 РЕЗУЛЬТАТИ Й ОБГОВОРЕННЯ

Проведений аналіз англомовних повідомлень у соціальних мережах Instagram, X (Twitter), TikTok та Threads дозволив всебічно охарактеризувати специфіку англомовних повідомлень у сфері цифрової комунікації. Як було визначено у теоретичних засадах роботи, сучасна цифрова інтернет-комунікація, і зокрема дискурс соціальних мереж, являє собою складний, гібридний лінгвістичний простір, який, за влучним визначенням Д. Кристала (2011), ефективно комбінує ознаки як усної, так і письмової мови. Наше дослідження підтверджує, що цей дискурс надзвичайно насичений специфічними лінгвістичними явищами, які знаходяться на периферії або поза межами стандартизованої літературної мови. Аналіз матеріалу дозволив виявити та структурувати ключові лексичні одиниці, притаманні інтернет-комунікації, що водночас становлять найбільший виклик для перекладу. Дослідження показало, що найвищу частотність вживання, та, у свою чергу, найбільшу складність для відтворення становлять сленгові одиниці та динамічні неологізми, що утворюються, зокрема, шляхом блендингу та свідомого словотворення («algospeak»). Також поширеними засоби мовної економії є акроніми та скорочення, мультимодальні компоненти, серед яких домінуючу роль відіграють емодзі як носії семантико-прагматичного навантаження, та граматична спрощеність, що межує з ненормативністю. Ключова проблема для перекладу полягає не стільки у фіксації зазначених одиниць, скільки у відтворенні їхнього глибокого прагматичного характеру. Повідомлення є джерелом культурних кодів, ситуативної іронії, соціальної ідентичності та миттєвого емоційного забарвлення. Саме ця прагматична насиченість, що вимагає від реципієнта не лише знання мови, але й глибокого занурення в контекст, робить ці одиниці надзвичайно важкими для адекватного відтворення та стає практично нездоланною перешкодою для алгоритмів вбудованого машинного перекладу. У нашому дослідженні ми послідовно вивчили кожен з цих категорій, детально аналізуючи механізми виникнення помилок при автоматичному перекладі та порівнюючи їх з ефективними стратегіями ручного перекладу.

Дослідження переконливо доводить, що сленгові одиниці в сучасному інтернет-дискурсі представлені переважно динамічними неологізмами або ситуативними новоутвореннями. Мова в соціальних мережах не є статичною, вона радше знаходиться в процесі постійного оновлення, яке зумовлене високим рівнем креативності користувачів, потребою в постійній мовній грі, вираженні групової ідентичності та, що є унікальною рисою сьогодення, необхідністю адаптуватися до технологічних обмежень платформи. Причина чому сленг та неологізми є найчастотнішою категорією полягає у самій природі соціальних мереж як середовища для швидкоплинної, неформальної та емоційно насиченої комунікації. Традиційний словниковий запас часто виявляється недостатнім для опису нових цифрових

реалій або для передачі складних емоційних відтінків у лаконічній формі. Для адекватного аналізу цих одиниць недостатньо просто зафіксувати їх, необхідно зрозуміти механізми їх творення. Наше дослідження виділило два високопродуктивні механізми, які становлять особливий виклик для перекладу, а саме стилістично-креативний (блендинг) та технологічно-детермінований (algospeak).

Одним із найяскравіших прикладів стилістичного словотворення є блендинг. Наприклад, лексема «*hangry*», утворена злиттям слів *hungry* + *angry*, є хрестоматійним зразком. Аналіз перекладацьких рішень, використаних у зазначеному прикладі, є вкрай показовим. Ця одиниця не є просто сумою двох значень, а скоріше новим концептом, що вербалізує специфічний, культурно впізнаваний психофізіологічний стан. У випадку з лексемою «*hangry*» автоматичний перекладач може видати лише один компонент («*голодний*» або «*злиий*»), ігноруючи бленд як цілісну одиницю. Інший тим помилки це семантично хибний результат, коли система може запропонувати занадто загальний або неточний переклад, наприклад «*драмативний*» або «*сварливий*», що не передає специфічного психофізіологічного концепту, закладеного в оригіналі. Ручний переклад, у свою чергу, пропонує дві основні стратегії. Перша – описова адаптація («*розлючений від голоду*»). Цей варіант семантично є коректним, але зі сторони перекладознавства є надто складним, оскільки повністю втрачає ключові характеристики оригіналу: лаконічність, стилістичну експресію та, власне, саме мовну гру слів. Друга, значно більш вдала стратегія – створення відповідного неологізму в українській мові, наприклад, «*голоднезний*», що дозволяє відтворити сам механізм словотвору та зберегти експресивний заряд.

Не менш складним, але вже з інших причин, виявляється неологізм «*stan*», який, імовірно, виник як блендинг *stalker* + *fan*. У цьому прикладі простежується явище семантичного зсуву, яке є невидимим для машинного перекладу. Слово, яке потенційно мало негативну етимологію (*stalker*), у сучасному інтернет-дискурсі повністю змінило конотацію на позитивну, означаючи «*палкий, відданий шанувальник*». Аналіз помилки машинного перекладу тут є наочним: повідомлення «*I'm such a stan for this artist!*» офіційний перекладач Instagram, у ролі якого виступає штучний інтелект, відтворює як «*Я такий сталкер для цього артиста!*». Це є катастрофічною прагматичною помилкою. Переклад не просто неточний, він скоріше інвертує комунікативний намір автора, підміняючи захоплення (позитивну конотацію) на переслідування (негативну). Перекладач-людина, натомість, володіючи культурним контекстом, застосовує інтерпретацію та адаптацію, наприклад: «*Я шалено фанатію від цього артиста*». Це рішення повністю ігнорує форму, але бездоганно передає функцію та прагматичний намір висловлювання, а саме високий ступінь захоплення.

Якщо блендинг є результатом переважно стилістичної мовотворчості, то інший, не менш продуктивний механізм неологізації, що був виявлений у ході дослідження, має технологічно-детермінований характер. Мова йде про таке унікальне лінгвістичне явище, як «algospeak». Як зазначає Aleksic (2025, с. 1-10), це є свідомо лінгвістична стратегія, яка полягає у створенні та використанні альтернативних слів, евфемізмів або кодових фраз з прямою метою обійти алгоритми автоматичної модерації та цензурування контенту на платформах. Частота актуалізації цього лінгвістичного явища зростає, оскільки політика платформ стає дедалі жорсткішою, а користувачі вимушені винаходити нові способи для обговорення «чутливих» тем. Це створює фундаментальний парадокс для машинного перекладу: слово, навмисно створене непрозорим для алгоритму-модератора, залишається так само непрозорим і для алгоритму машинного перекладу. Це, по суті, «мова в мові», зрозуміла лише для людей, які володіють контекстом. Наше дослідження виявило понад 50 прикладів цього явища в різних контекстах: від неологізму «*unalive*» (букв. «неживий») для обговорення тем самогубства чи смерті в TikTok (оскільки слова «*suicide*» або «*dead*» жорстко модеруються та «песимізуються») до китайського омофонічного евфемізму «*米兔*, *mǐ tù*» (що звучить подібно до #MeToo і дозволяло обходити «Великий файрвол»). Сюди ж належать кодові фрази на кшталт «*going camping*» (*йти в похід*) для позначення поїздки з метою отримання медичної послуги з переривання вагітності у США або український мем-евфемізм «*бавовна*» для позначення

вибухів на військових об'єктах, який англійською мовою відповідає «cotton» і є прикладом лінгвістичної стратегії обходу цензури. Він виник через те, що слово, яке вживалося на позначення вибуху, є омонімом слова «бавовна» (*cotton*) в іншому мовному середовищі. Навмисне використання цього буквального, але абсурдного перекладу створює захист від алгоритмів, оскільки вони розпізнають лише невинне слово. Останній приклад є особливо показовим, оскільки він еволюціонував від простої реакції на цензуру до потужного інструменту інформаційної війни з виразним іронічним підтекстом. У цифровій комунікації це призводить до поширення виразів на кшталт «Знову привезли бавовну» або «Бавовна в небі над...», що є проявом глузування та рефреймінгу подій, де іронія витісняє страх. Таким чином, це явище є беззаперечним доказом прямого впливу технологій та політик модерації на лексичне оновлення мови, що підтверджує і тезу Moskal M та Supernak N., (2023) про те, як соціальні мережі активно перебудовують мову. Переклад таких одиниць вимагає від перекладача не лише лінгвістичних знань, а й глибокого розуміння поточного соціополітичного та технологічного контексту, на що наразі не здатна жодна автоматизована система.

Разом з тим, поряд з потужною тенденцією до словотворення та неологізації, в дискурсі цифрової комунікації існує паралельний і не менш важливий процес – прагнення до максимальної мовної економії. Виникнення такої тенденції є надзвичайно поширеним явищем і це зумовлене сукупністю двох факторів: по-перше, технологічними обмеженнями (обмеження кількості символів у X(Twitter) та Threads), а по-друге – соціально-прагматичною потребою у високій швидкості комунікації, що імітує динаміку усної розмови. Ця тенденція реалізується на двох мовних рівнях: лексичному (через акроніми та скорочення) та граматичному (через спрощення та еліпсис), і саме на цьому полі автоматичні перекладачі демонструють системні збої.

На лексичному рівні мовна економія (що охоплює акроніми, скорочення, бленди та *algospeak*) найбільш яскраво і продуктивно проявляється у використанні акронімів. За нашими даними, акроніми становлять близько 45% усіх виявлених одиниць, випереджаючи скорочення (30%), бленди (15%) та *algospeak* (10%). Дослідження виявило, що найскладнішою проблемою для перекладу є не стільки розшифровка акроніма, скільки той факт, що найчастотніші з них зазнали прагматичного зсуву. Вони перестали бути просто скороченнями фраз і перетворилися на повноцінні прагматичні маркери. Ідеальний приклад – акронім *LOL* (*laughing out loud*). У переважній більшості контекстів він уже давно не означає реальний фізичний сміх і слугує зазвичай для пом'якшення висловлювання, позначення іронії, заповнення комунікативної паузи або просто як сигнал ввічливості. Саме тому буквальний машинний переклад (калька) «*сміюся вголос*» є не просто стилістично незграбним, а також функціонально абсурдним. Такий переклад звучить в українському тексті неприродно, штучно і повністю руйнує комунікативний намір, відтворюючи мертву етимологію замість живої прагматичної функції. Схожа проблема виникає і з культурно-специфічними акронімами, як-от *FOMO* (*fear of missing out*). Вбудований переклад в X (Twitter) нерідко вдається до транскрипції «*ФОМО*». Для необізнаного читача така одиниця є семантично порожньою, вона переносить форму, але абсолютно не передає зміст. Це демонструє системну неспроможність автоматичних систем перекладу працювати з культурно маркованою лексикою. Ручний переклад, навпаки, вимагає описової адаптації («*Страх пропустити щось [важливе]*»), що є єдиним адекватним рішенням для передачі концепту.

Та ж сама тенденція до економії, продиктована прагненням до швидкості та імітації усного мовлення, спостерігається і на граматичному рівні. Тут вона проявляється у масовому використанні еліпсису (пропуску членів речення), відсутності стандартної пунктуації та вживанні неформальних, часто навіть ненормативних граматичних конструкцій. Фраза «*Gonna be late, sorry!*» є типовим зразком розмовної редукції (скорочення від «*I am going to be late..*»). Ця граматична економія, також відома як телеграфний стиль, охоплює не лише скорочення дієслівних форм (*gonna, wanna*), але й пропуск артиклів, допоміжних дієслів та займенників, які вважаються надлишковими. Мета такої редукції це досягнення максимальної швидкості

комунікації та імітація природного, непередаваного мовлення. Автоматичні перекладачі, навчені на масивах формальних, повних текстів, системно зазнають невдачі при обробці таких конструкцій, що веде до буквальних, граматично та семантично хибних результатів на кшталт «Збираюсь бути пізно, вибачте!». Перекладач-людина, натомість, миттєво розпізнає комунікативну функцію і застосовує відповідну граматичну корекцію, відтворюючи ключовий намір: «Запізнюся, вибач». Аналогічна ситуація спостерігається і з ненормативними конструкціями, як-от «Me and him went to the store» (замість коректного «He and I...»). Машинний переклад сліпо копіює цю граматичну помилку: «Я і він пішли до магазину». Перекладач-людина ж у цьому випадку виступає в ролі редактора, застосовуючи граматичне перефразування і надаючи стилістично та граматично природний український відповідник: «Ми з ним пішли до магазину». Це доводить, що автоматичні системи, орієнтовані на класичні граматичні правила, виявляються абсолютно не готовими до роботи з «живою», спрощеною та ненормативною мовою соціальних мереж.

Однак, суто текстовий аналіз мови соціальних мереж є апіорі неповним, оскільки однією з її визначальних рис є мультимодальність. Як слушно зазначають Денет і Геррінг (2007), текст, зображення та графічні символи в інтернет-комунікації взаємодіють для формування єдиного, синкретичного смислу. У цьому контексті емодзі виходять далеко за межі простої ілюстрації чи засобу мовної економії. Дослідження показало, що вони виконують дві складні функції: по-перше, лексико-семантичну, замінюючи слова чи навіть цілі фрази, а по-друге – прагматичну, виступаючи як потужні емоційні маркери, що здатні не просто підсилити, а й радикально змінити тональність усього текстового повідомлення. Аналіз показав, що у понад 70% випадків в X (Twitter) саме емодзі мали вирішальний вплив на сприйняття повідомлення. Наприклад, переклад повідомлення з автоматичним перекладом, у якому емодзі або проігнороване, або замінено на текстовий опис, втрачає емоційну теплоту та щирість, закладену автором. Ще складніші комбінації створюють більші проблеми. Різні послідовні емодзі є менш поширеними та стандартизованими у великих навчальних корпусах, ніж поодинокі символи. Це робить їх контекстуально залежними та непрозорими для алгоритмів. У фразі «That meeting was a nightmare» разом з емодзі, які позначають чашку кави та втому, емодзі не просто ілюструють, а створюють цілий додатковий наратив, передаючи відчуття крайньої втоми та потреби в каві для відновлення (Рис. 1):

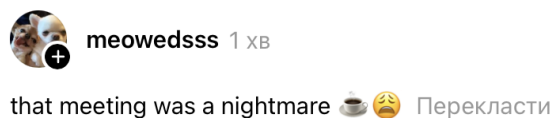

Рис. 1. Оригінальне повідомлення англійською мовою з використанням двох емодзі

Автоматичний переклад, не здатний інтерпретувати цю комбінацію та втрачає значний шар авторського посилу (Рис. 2):

Рис. 2. Автоматичний переклад, виконаний вбудованим перекладачем соціальної мережі Threads

Як зазначають Ламсехат та Патрія (2024), перекладач має враховувати прагматичну функцію емодзі, що вимагає або їх збереження, або описової адаптації. Вершиною цього прагматичного виклику, де всі описані вище проблеми (сленг, граматики, мультимодальність) сходяться воедино, є адекватна передача іронії та сарказму. Оскільки іронія, за своєю природою, є комунікативним актом, де висловлене, буквальне значення є прямо протилежним тому, що мається на увазі, це є найскладнішим етапом перекладу. Автоматичні системи перекладу, засновані на статистичних моделях та прямому співставленні, є буквальними за своєю суттю. У соціальних мережах, де відсутні невербальні сигнали усної мови (інтонація, міміка), іронія маркується саме тими ледь помітними сигналами, які машини системно

ігнорують: специфічними емодзі (наприклад, емодзі лиця з піднятими до гори очима), особливою пунктуацією (надмірна кількість крапок чи знаків оклику) або вживанням певних лексичних маркерів (як-от «great», «obviously» або навіть «lol» у специфічному контексті, як було зазначено раніше) (Рис. 3):

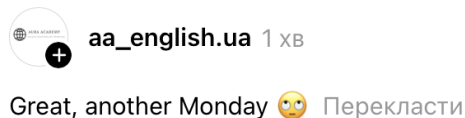

Рис. 3. Оригінальне повідомлення англійською мовою з використанням емодзі на позначення іронії

Як переконливо доводить дослідження Котзе (2024), автоматичний переклад часто не в змозі розпізнати ці імпліцитні маркери, що призводить до прямого, буквального перекладу. У результаті, комунікативна функція не просто втрачається, а інвертується, і саркастичне висловлювання прочитується реципієнтом як щире твердження. Класичний переклад «Great, another Monday» у поєднанні з емодзі на позначення іронії, ідеально ілюструє цю катастрофічну прагматичну помилку. Машинний переклад є формально коректним, але прагматично є абсолютно хибним (Рис. 4):

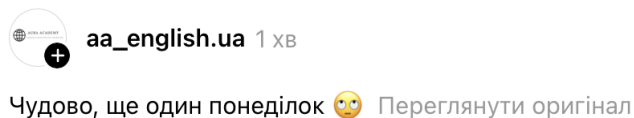

Рис. 4. Автоматичний переклад, виконаний вбудованим перекладачем соціальної мережі Threads

Алгоритм не зміг розпізнати, що семантична комбінація «Great» + «Monday» + емодзі у сучасному інтернет-дискурсі є стійким маркером сарказму, що означає «я ненавиджу понеділки». Як наслідок, саркастичне нарікання автора було перекладено як щире захоплення. Ручний переклад, натомість, «О, як же класно, знову понеділок» разом з емодзі на позначення іронії, демонструє застосування стратегії прагматичної компенсації. Перекладач-людина, розпізнавши іронію (що підтверджується ідеями Бистрова Я.В. (2010) та Юрчишин В.М. (2021)), свідомо вводить в український текст додаткові лексичні маркери (вигук «О», частки «як же», прислівник «знову»), які в цільовій мові слугують для передачі тієї самої саркастичної інтонації, і таким чином адекватно відтворює авторський комунікативний намір.

Підсумовуючи, порівняльний аналіз перекладів з Instagram, X(Twitter), TikTok та Threads продемонстрував, що вбудовані системи машинного перекладу, попри свою швидкість та доступність, забезпечують лише поверхневий, недосконалий результат. Основні проблеми перекладу, як і було висунуто в гіпотезі, пов'язані із системною нездатністю алгоритмів адекватно відтворювати сленгові вирази, новітні неологізми (особливо культурно- та технологічно-детерміновані), граматичні особливості неформального мовлення та особливо прагматичні нюанси. Це повністю корелює з висновками Гаспарі (2015), які зазначали, що сучасні системи машинного перекладу все ще не можуть повноцінно працювати з неформальною мовою та її мультимодальним контекстом. Таким чином, автоматичний переклад, ігноруючи культурно-мовні особливості, неминуче призводить до втрати смислових відтінків. А отже автоматичний переклад у поточному його стані дає лише базове розуміння тексту, але він майже повністю втрачає стилістичні, емоційні та прагматичні нюанси. Саме ці нюанси, власне, і є найважливішими для успішної комунікації в соціальних мережах. Ручний переклад, натомість, хоч і є більш затратним за часом, демонструє незрівнянно вищий рівень адекватності. Враховуючи як мовні, так і культурні особливості, перекладач-людина застосовує гнучкі стратегії адаптації, компенсації та описового перекладу, що дозволяє значно точніше і повніше передати зміст та функціональні характеристики оригінальних повідомлень.

4 ВИСНОВКИ І НАПРЯМИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Проведене дослідження підтвердило, що вбудовані системи машинного перекладу в соціальних мережах (Instagram, X (Twitter), TikTok, Threads) хоч і забезпечують швидке, базове розуміння тексту, систематично зазнають невдач при відтворенні неформальної, прагматично насиченої комунікації. Встановлено, що ключові помилки алгоритмів пов'язані з їхньою нездатністю розпізнавати семантичний зсув у сленгових одиницях та культурно й технологічно-детермінованих неологізмах, ігноруванням семантичної ролі мультимодальних компонентів та буквальною перекладом прагматичних маркерів. Це, у свою чергу, призводить до спотворення або повної інверсії смислу, особливо у випадках передачі іронії та сарказму. Натомість ручний переклад, який спирається на гнучкі стратегії адаптації та компенсації, продемонстрував значно вищу адекватність у відтворенні комунікативного наміру автора.

Ці висновки окреслюють чіткі напрями для подальших наукових досліджень та вдосконалення перекладацьких технологій. Насамперед, ключовим завданням є інтеграція адаптивних моделей машинного перекладу шляхом створення розширених, динамічно оновлюваних словників сленгу та неологізмів, які б враховували швидкоплинний культурний контекст. Не менш важливим є перехід до повноцінних мультимодальних підходів, що здатні аналізувати емодзі як самостійні семантичні одиниці, а не просто графіку. Окремим перспективним напрямом є розробка спеціалізованих лінгвістично-зорієнтованих інструментів для розпізнавання та адекватної передачі прагматичних маркерів, зокрема іронії. Враховуючи високу креативність та складність досліджуваного дискурсу, дослідження також підтверджує, що на сучасному етапі розвитку технологій роль людини-перекладача як контролера, пост-редактора та адаптера машинного перекладу залишається незамінною.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Бистров Я. В. Іронія як характерологічний лінгвоконструкт у ідіостилі Джуліана Барнса. *Нова філологія*. 2010. Вип. 39. С. 19–26.
- Сун М. (2017). Сучасні неологізми китайської Інтернет-мови: структурно-семантичний аналіз", *Наукові записки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Філологічні науки*, 2(46), 98–103.
- Юрчишин В. Лінгвопрагматичні характеристики сатири в британському медійному дискурсі. https://svr.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/5/2021/12/Дисертація_Юрчишин.pdf
- Aleksic, A. (2025). *Algospeak: How social media is transforming the future of language*. Knopf Doubleday Publishing Group. <https://www.amazon.com/Algospeak-Social-Transforming-Future-Language/dp/0593804074>
- Crystal, D. (2011). *Internet Linguistics: A student Guide*. Routledge. <https://www.routledge.com/Internet-Linguistics-A-Student-Guide/Crystal/p/book/9780415602716?srsltid=AfmBOoVhy0oD34crYc24c5caJEXwLhHcOf52L1VNm6GcxOBrrN4GZ5>
- Danet, B. & Herring, S. (2007). *The Multilingual Internet: Language, Culture, and Communication Online*. Oxford University Press. Site: <https://academic.oup.com/book/32471>
- Gaspari, F et al. (2015). Challenges in Machine Translation of Informal Texts. *Proceedings of the 2015 Conference on Machine Translation*.
- Kotze, H (2024). Pragmatic Functions and Irony in Social Media Translation. *Translation Studies Review*, 12(4), 200–215.
- Lamsehat, L. & Patria, A (2024). Social Media and Language Evolution: The impact of Digital communication on Language Change. https://www.researchgate.net/publication/387927662_Social_Media_and_Language_Evolution_The_Impact_of_Digital_Communication_on_Language_Change
- Moskal M, Supernak N. Do you speak algospeak? An introduction to the recent yet prominent phenomenon of Internet discourse from a cognitive linguistics perspective. *Proceedings of Poznańskie Forum Kognitywistyczne*. 2023. https://www.researchgate.net/publication/370873069_Do_you_speak_algospeak_An_introduction_to_the_recent_yet_prominent_phenomenon_of_Internet_discourse_from_a_cognitive_linguistics_perspective_abstract

REFERENCES

- Bystrov, Y. V. Irony as a characterological linguistic construct in Julian Barnes's idiolect. *New Philology*. 2010. Issue 39. Pp. 19–26.
- Sun M. (2017). Contemporary neologisms in Chinese Internet language: structural and semantic analysis, *Scientific Notes*

- of Ivan Ohienko Kamianets-Podilskyi National University. Series: Philological Sciences, No. 2(46), pp. 98-103.
- Yurchyshyn, V. Linguistic and pragmatic characteristics of satire in British media discourse. Site: https://svr.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/5/2021/12/Дисертація_Юрчишин.pdf
- Aleksic, A (2025). Algospeak: How social media is transforming the future of language. Knopf Doubleday Publishing Group. <https://www.amazon.com/Algospeak-Social-Transforming-Future-Language/dp/0593804074>
- Crystal, D. (2011). Internet Linguistics: A student Guide. Routledge. Site: <https://www.routledge.com/Internet-Linguistics-A-Student-Guide/Crystal/p/book/9780415602716?srsId=AfmBOooVhy0oD34crYc24c5caJEXwLhHcOFt52L1VNm6GcxOBrrN4GZ5>
- Danet, B. & Herring, S. (2007). The Multilingual Internet: Language, Culture, and Communication Online. Oxford University Press. Site: <https://academic.oup.com/book/32471>
- Gaspari, F et al. (2015). Challenges in Machine Translation of Informal Texts. Proceedings of the 2015 Conference on Machine Translation.
- Kotze, H (2024). Pragmatic Functions and Irony in Social Media Translation. Translation Studies Review, 12(4), 200-215.
- Lamsehat, L. & Patria, A (2024). Social Media and Language Evolution: The impact of Digital communication on Language Change. https://www.researchgate.net/publication/387927662_Social_Media_and_Language_Evolution_The_Impact_of_Digital_Communication_on_Language_Change
- Moskal M, Supernak N. Do you speak algospeak? An introduction to the recent yet prominent phenomenon of Internet discourse from a cognitive linguistics perspective. Proceedings of Poznańskie Forum Kognitywistyczne. 2023. https://www.researchgate.net/publication/370873069_Do_you_speak_algospeak_An_introduction_to_the_recent_yet_prominent_phenomenon_of_Internet_discourse_from_a_cognitive_linguistics_perspective_abstract

Maryna Kolisnyk, Nazar Samar. Features of Translation of English-Language Messages in the Field of Digital Communication.

The article is devoted to the study of the peculiarities of translating English-language messages on social networks that contain slang, neologisms, emojis, grammatical simplification and pragmatic markers and to identifying the main problems of their translation from English into Ukrainian. The relevance of the work is determined by the need for scientific reflection on changes in the translational paradigm caused by the rapid development of polycode discourse in digital communication. Particular attention is paid to comparing built-in automatic translations (using Instagram, X (Twitter), TikTok and Threads as examples) with manual translations. Such a comparison allows us to verify the effectiveness of modern neural network models in reproducing unconventional language units. It has been established that machine translation algorithms often inaccurately convey pragmatic meanings (in particular, irony and sarcasm) and distort atypical grammatical constructions and culturally marked vocabulary. The study was based on a corpus of real posts, which made it possible to identify typical errors of automatic systems and analyze the mechanisms of their occurrence. Methods of corpus analysis, comparison and elements of linguistic-pragmatic interpretation were applied. Recommendations are proposed to improve the accuracy of reproducing the stylistic and pragmatic components of social network texts. The results obtained from the study can be used both in the field of translation studies and for improving machine translation algorithms in the context of active modern digital communication.

Keywords: social networks; digital communication; machine translation; slang; emojis; pragmatics; irony.

Received: November 19, 2025

Accepted: December 5, 2025

Ірина Борбенчук

Кандидат філологічних наук, доцент

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-3531-6884>borbenchuk.ira@gmail.com

ЮРИДИЧНА ЛАТИНА ЯК ЗМІСТОВНА СКЛАДОВА В ОПАНУВАННІ ЮРИДИЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ

У статті розглянуто аспекти викладання юридичної латини, вивчення якої є обов'язковим при опануванні сертифікатної програми «Юридичний переклад» магістрами факультету лінгвістики КПІ ім. Ігоря Сікорського. Знання юридичної латини дозволяє вільно користуватися юридичною термінологією, розуміти процеси термінологічного формування сучасної правової системи, застосовувати сентенції відомих римських юристів, риторів, філософів, що стали надбанням світової культури. Разом з тим, вивчення цієї дисципліни у курсі юридичного перекладу розвиває професійні компетентності, що уможливають здійснювати адекватний переклад нормативних документів і законодавчих текстів, а також налагоджувати професійне спілкування в юридичній сфері. Незважаючи на статус «мертвої мови», латина часто використовується в усній і писемній комунікації (юридичні терміни, латинські мовні кліше, сентенції). Враховуючи специфіку галузі, тематичний план силябусу дисципліни був розроблений таким чином, що засвоєння фонетики, граматики, морфології, синтаксису латинської мови проходить у контексті вивчення етапів розвитку римського права, основних латинських джерел правоутворення та правової діяльності відомих римських юристів. Не менш важливою є переконлива мотивація здобувачів, яку на практиці можна продемонструвати міждисциплінарними зв'язками латини з іншими освітніми компонентами, що входять до сертифікатної програми. Відтак, переклади юридичних термінів з латини на українську, співставлення латинських словосполучень із англійськими, розуміння юридичних сентенцій дозволяють застосовувати знання при перекладі англійських текстів українською і навпаки. Підготовка студентами презентацій за розділами силябусу (Закони Дванадцяти Таблиць, правова діяльність відомих юристів) знайомить з історією й мультикультурним характером права, цінностями римлян й особливостями державного устрою, що можуть пояснити окремі явища деяких галузей сучасного права. Підсумовано, що юридична латина є актуальною в юридичному дискурсі, допомагає у професійній діяльності та розширює науковий світогляд здобувачів.

Ключові слова: юридична латина; юридичний переклад; сертифікатна програма; джерела права; методи навчання.

1 ВСТУП

Постановка проблеми. Сертифікатна програма «Юридичний переклад» була розроблена для здобувачів другого (магістерського) рівня ВО факультету лінгвістики Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» як вимога сучасного ринку праці, що потребує фахівців, здатних на високому рівні здійснювати переклад англійської юридичної документації українською і навпаки. У переліку освітніх компонентів сертифікатної програми є «Основи матеріального і процесуального права», «Юридична англійська мова», «Функційно-стилістичні особливості юридичного перекладу», «Юридична латина», «Переклад документів міжнародного права», які сприяють поглибленню компетентностей і програмних результатів, направлених на отримання знань в юридичній сфері. Набуття чинності Угоди про асоціацію України та ЄС (2017) викликало необхідність перекладу нормативних і законодавчих текстів юридичної документації, а відтак дотримання рекомендацій до стандартизації й уніфікації термінів і концепцій, що й зумовило актуальність даної розвідки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковому дискурсі спостерігається стійкий інтерес до юридичної латини як мови римських законів, правничої літератури, джерела терміносистеми тощо. Наразі можна виділити праці, присвячені особливостям використання юридичних сентенцій (А. Варинська & Н. Корнодудова, 2019), практичному застосуванню латинської юридичної термінології в судовій системі (О. Ганжа, 2024), специфіці викладання латинської мови й формуванню професійних компетентностей у процесі навчання (О. Лефтерова, 2023; Л. Миронова, О. Кравченко, О. Горлова & Л. Герман, 2025, I. Lemyk, 2022). Значну роль у проведенні дослідження відіграли наукові розвідки, приділені власне впливу римського права на становлення європейського (Н. Арабаджи & Н. Атаманова, 2021; В. Вовк, 2009; П. Ізуїта & О. Гуров, 2023) та перекладу юридичних текстів українською мовою (Ю. Баклаженко, 2021; І. Голопич, О. Оверчук & В. Перцева). Методологія навчання й інноваційні підходи у викладанні латини висвітлені також у роботах іноземних учених (Е. Heck, 2023; М. Nicoulin, 2019; Т. Ramsby 2020; Н. Wingate, 2013). **Мета** дослідження полягає у визначенні впливу юридичної латини на формування професійних компетентностей у здобувачів, які обрали сертифікатну програму «Юридичний переклад». Досягнення мети передбачає вирішення таких **завдань**:

- проаналізувати сучасні підходи до вивчення латинської мови у ЗВО;
- встановити міждисциплінарні зв'язки юридичної латини з іншими освітніми компонентами, що входять до сертифікатної програми;
- дібрати навчальний матеріал, що оптимізуватиме процес вивчення юридичної латини та сприятиме мотивації здобувачів в опануванні дисципліни.

2 МЕТОДИ

Для розв'язання поставлених завдань використано комплекс методів, а саме методи аналізу і синтезу наукової літератури для виявлення стану розробленості проблеми, метод дидактичних досліджень для визначення закономірностей навчального процесу й удосконалення форм навчання, метод перекладацького й термінологічного аналізу для розгляду дібраного навчального матеріалу, соціокультурний метод для розуміння суспільно-правових засад давніх римлян.

3 РЕЗУЛЬТАТИ Й ОБГОВОРЕННЯ

Принципи викладання іноземних мов орієнтуються на формування мовленнєвих навичок, які підвищують рівень професійної культури та сприяють міжкультурній комунікації. Однак латина «...практично не використовується сьогодні, як засіб комунікації, відповідно, практично неможливо вдосконалювати свої компетентності шляхом спілкування» (Ключник & Ратомська, 2022, с. 159). Сприйняття латини як «мертвої мови» часто применшує її значення в освітньому процесі, а вивчення передбачає освоєння граматики, заучування відомих сентенцій і термінів, потрібних у підготовці фахівців певних спеціальностей (медицина, право, лінгвістика, хімія, фармацевтика тощо). Разом з тим, «...латина через Античність створює моделі для розуміння світу сьогодення, дає особливі знання: літературні, філософські та історичні, які допомагають краще розуміти тенденції сучасного буття» (Лефтерова, 2023, с. 61). У професійній підготовці студентів важливо підкреслити практичне використання мови, застосовуючи методи (інтеграція латинської мови у професійний контент, кейс-метод, використання цифрових технологій, міждисциплінарний підхід, культурний компонент, інтерактивні методи), що дозволяють здобувачам «бачити зв'язок між латинською мовою та їхньою професійною діяльністю, що сприяє поглибленому розумінню матеріалу» (Миронова та ін., 2025, с. 39).

Варто підкреслити, що юридична сфера тісно пов'язана із європейським правом, на яке в свій час вплинуло римське на рівні прийняття, запозичення, збереження основних системотворчих елементів (Вовк, 2009, с. 15). Українські науковці доводять, що римське право у свій час вплинуло на становлення права в Київській Русі як першій формі української

державності, що спостерігається у підписанні міждержавних договорів між Руссю і Візантією, які регулювали приватно-правові відносини, адаптації світського права, укладанні «Руської Правди» (Ізуїта & Гуров, 2023; Арабаджи & Атаманова, 2021)

Тематичний план освітнього компонента «Юридична латина» укладений таким чином, що засвоєння фонетики, граматики, морфології, синтаксису мови відбувається у контексті вивчення етапів розвитку римського права, розгляду основних латинських джерел правоутворення та правової діяльності відомих римських юристів. Одним із варіантів завдань для здобувачів є підготовка доповідей/презентацій за темою «Закони Дванадцяти Таблиць» із висвітленням змісту та сучасної практики застосування в європейському законодавстві:

Таблиця I – процесуальне право: запрошення на процес.

Таблиця II – процесуальне право: види позовів та скарг.

Таблиця III – процесуальне право: виконавче право.

Таблиця IV – сімейне право: визнання батьківства, купівля-продаж дітей.

Таблиця V – спадкове право.

Таблиця VI – зобов'язальне право.

Таблиця VII – право сусідське.

Таблиця VIII – кримінальне право.

Таблиця IX – злочини проти Римської держави.

Таблиця X – сакральне право.

Таблиці XI і XII – різне.

До речі, у Таблицях IV і V є закони, що стосуються прав жінок у римському суспільстві. Закони дискримінували жінок, однак визнавали зґвалтування злочином, що карався смертною карою, і в якому жінка завжди була жертвою. У такий спосіб можна спонукати до дискусії про емансипацію, яка бере початок у римському праві.

Природно, що вивчення латинських сентенцій збагачує лексику, тому у підборі таких виразів врахована частотність вживання у юридичній документації та можливість їх перекладати й інтерпретувати відповідно до змісту і контексту. Найвідоміші юридичні формули і вислови мають ужиток в деяких галузях права: теорія права (*lex est ab aeterno* – закон існує споконвіку; *lex est dictamen rationis* – право диктується розумом); конституційне право (*constitutiones tempore posteriores potiores sunt his quae ipsas praecesserunt* – пізніші закони є такими, що скасовують попередні), цивільне право (*contra non valentem non currit praescriptio* – давність не обертається проти того, хто юридично не здатен звернутися по судовий захист); карне право (*latrocinium* – грабунок, відбирання майна силою); правосуддя (*iustitia firmatur solium* – правосуддя зміцнює суверенну владу); цивільний і карний процес (*nemo cogitationis poenam patitur* – ніхто не підлягає покаранню за свої думки). (Варинська & Корнодудова, 2020). Крім того, існує тенденція використовувати у правничих документах короткі латинізми, які навіть не супроводжуються перекладом (*a priori, a posteriori, de facto, de iure, per se, in personam, post factum, et cetera, ipso facto тощо*) (Ганжа, 2024, с. 26).

Звісно ж, на заняттях мають місце завдання на читання і переклад першоджерел із герменевтичним аналізом, які потребують від перекладачів ретельно оцінювати співвідношення між термінами, що є в обігу обох мов, та «...передавати не лише повідомлення, висловлене мовою оригіналу, а й зберігати культурні (відтак, юридичні, оскільки право та культура тісно взаємопов'язані) відмінності між мовами» (Баклаженко, 2021, с. 12). Приклад завдання, де слід зіставити юридичні латинські словосполучення з українськими відповідниками:

1. <i>Ius sanguinis</i>	a) Право, необхідне для всіх
2. <i>ius necessarium pro omnium</i>	b) Право крові
3. <i>Ius primae occupationis</i>	c) Право меча
4. <i>Ius gladii</i>	d) Право першого захоплення
5. <i>Ius in rem</i>	e) Право життя і смерті
6. <i>Ius vitae ac necis</i>	f) Право власності на річ (речове право)

Та пояснити окремі з них, що дасть уявлення про цінності давніх римлян:

Ius gladii «право меча» – у римському праві означав владу намісників провінцій виконувати смертний вирок. Схоже значення терміну є в британському праві, де таке право належить виключно державі;

Ius vitae ac necis «право життя і смерті» – означало безмежну владу батька сім'ї вирішувати долю членів родини (дітей, рабів).

Складнішим є завдання зіставити латинські вирази із англійськими, що активізує знання з юридичної англійської мови:

1. <i>The right to be heard in a court</i>	a) <i>mala in se</i>
2. <i>An act, such as murder, which is a crime in itself</i>	b) <i>locus standi</i>
3. <i>A real agreement to a contract by both parties</i>	c) <i>uberrimae fidei</i>
4. <i>In total good faith, a state which should exist between parties to some types of legal relationship</i>	d) <i>in rem</i>
5. <i>Legal action against a thing (for example, one party claims property or goods in the possession of another)</i>	e) <i>consensus ad idem</i>

Пізнавальними для здобувачів будуть тлумачення цих виразів: *in rem* («позов щодо майна») – судовий процес, який стосується прав на майно, а не конкретної особи; *consensus ad idem* («згода сторін») – означає, що обидві сторони договору однаково розуміють і приймають його умови. Якщо такого взаєморозуміння нема, договір може бути визнаний недійсним.

Отже, вивчення юридичної латини дозволяє зацікавити і вмотивувати здобувачів, глибше занурюючи в юридичну специфіку та правові концепції, які існують у правовому дискурсі.

4 ВИСНОВКИ І НАПРЯМИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Знання юридичної латини підсилює у здобувачів обізнаність з лінгвокультурних та суспільно-правничих аспектів, дозволяючи встановити міждисциплінарні зв'язки з іншими освітніми компонентами, що входять до сертифікатної програми «Юридичний переклад». Вивчення латинських юридичних формул, розуміння історії права та цінностей і державного устрою римлян, переклади оригінальних текстів першоджерел українською, співставлення латинських словосполучень із англійськими демонструють практичне значення латини й дозволяють застосовувати набуті знання при перекладі юридичної документації. Допмагаючи у професійній діяльності та розширюючи науковий світогляд здобувачів, юридична латина є невід'ємною складовою в юридичному дискурсі. Перспективи подальших досліджень включають вивчення інноваційних методів викладання юридичної латини та їх впливу на професійну підготовку здобувачів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Арабаджи Н.Б., Атаманова Н.В. (2021). Історичні аспекти впливу римського права на становлення сучасних правових систем. *Нове українське право* (3). 11–16.
- Баклаженко Ю. (2021). Особливості перекладу юридичних неологізмів на прикладі терміну «малозначна справа». *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*, № 2 (117). 10–14.
- Варинська А.М., Корнодудова Н.М. (2020). Використання латинських висловів у науковому стилі (на матеріалі юридичної термінології). *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогічні науки»*, (4). 67–71.
- Вовк В.М. (2009). Римське право і сучасне європейське право. *Порівняльно-правові дослідження*, (2). 14–19.
- Ганжа О.Г. (2024). Латинська юридична термінологія у вітчизняній судовій практиці: сучасні тенденції використання споконвічних понять. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: Право*, 83 (1). 18–31. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.83.1.2>
- Голопич І.М., Оверчук О.Б., Перцева В.А. (2023). Особливості перекладу юридичної термінології в офіційно-діловому мовленні. *Закарпатські філологічні студії*, 32 (1). 20–25.
- Ізюта О.П., Гуров О.О. (2023). Шляхи рецепції римського права у правовій системі Київської Русі. *Modern scientific journal (Сучасний науковий журнал)*, 1(1). 15–22. <https://doi.org/10.36994/2786-9008-2023-1-2>
- Лефтерова О.М. (2023). Синергетичний підхід до викладання латинської мови. *Інноваційна педагогіка*, 61 (1). 60–

63. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/61.1.10>

- Ключник Р.М., Ратомська Л.В. (2022). Особливості викладання латинської мови майбутнім філологам. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*, 1(23). 158–164.
- Миронова Л.А., Кравченко О.П., Горлова О.В., Герман Л.В. (2025). Викладання латинської мови як основи для формування професійної лексики майбутніх фахівців. *Інноваційна педагогіка*, 79(1). 34–40.
- Heck E. (2023). Adapting Modern Latin Instruction: The Theoretical Application of Second Language Acquisition Research to Ancient and Modern Latin Learners. *The University of Virginia Distinguished Majors Thesis*, 1–41.
- Lemyk I.M. (2022). Innovative Methods of Teaching Classical Languages (Using the Example of Latin). *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series "Pedagogy and Psychology"*, 8(2). 18–24.
- Nicoulin M. (2019). Methods of Teaching Latin: Theory, Practice, Application. Arts & Science Electronic Theses and Dissertations.
- Ramsby T. (2020). Changigng Methods in Latin Teaching. *The Classical Outlook, Vol. 95 (1)*. 20–27.
- Wingate H. (2013). The Natural Method of Teaching Latin: its Origins, Rationale, And Prospects. *Classical World* 106(3). 493–504.

REFERENCES

- Arabadzhy N., Atamanova N. (2021) Historical Aspects of the Influence of Roman Law on the Formation of Modern Legal Systems. *New Ukrainian Law*, (3). 11–16. [in Ukrainian]
- Baklazhenko Yu. (2021). Translation of Legal neologisms on the Example of the Term “Insignificant Case”. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Legal Studies. № 2 (117)*. 10–14. [in Ukrainian]
- Varynska A., Kornodudova N. Use of Latin Expressions in Scientific Style (on the Material of Legal Terminology). *Bulletin of the Cherkasy Bohdan Khmelnytsky National University. Series "Pedagogical Sciences"*, (4). 67–71. [in Ukrainian]
- Vovk V.M. (2009). Roman Law and Modern European Law. *Comparative Legal Studies*, (2). 14–19. [in Ukrainian]
- Hanzha O. (2024). Latin Legal Terminology in National Jurisprudence: Modern Trends in the Application of ancient Concepts. *Uzhhorod National University Herald. Series: Law. 83 (1)*. 18–31. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.83.1.2> [in Ukrainian]
- Golopych I., Overchuk O., Pertseva V. (2023). Features of Translation of Legal Terminology in official Business Speech. *Transcarpathian Philological Studies*, 32 (1). 20–25. [in Ukrainian]
- Izuita P., Hurov O. (2023). Ways of Reception of Roman Law in the Legal System of Kyiv Russia. *Modern scientific journal*, 1(1). 15–22. <https://doi.org/10.36994/2786-9008-2023-1-2> [in Ukrainian]
- Lefterova O. (2023). A Synergistic Approach to Teaching Latin. *Innovative pedagogy*, 61 (1). 60–63. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/61.1.10> [in Ukrainian]
- Kliuchnyk R., Ratomska L. (2022). Peculiarities of Teaching Latin to Future Philologists. *Alfred Nobel university Journal of Pedagogy and Psychology*. 1(23). 158–164. [in Ukrainian]
- Mironova L., Kravchenko O., Gorlova O., Herman L. (2025). Teaching Latin as a Basic for Forming the Professional Lexical Future Specialists. *Innovative pedagogy*, 79(1). 34–40. [in Ukrainian]
- Heck E. (2023). Adapting Modern Latin Instruction: The Theoretical Application of Second Language Acquisition Research to Ancient and Modern Latin Learners. *The University of Virginia Distinguished Majors Thesis*, 1–41.
- Lemyk I.M. (2022). Innovative Methods of Teaching Classical Languages (Using the Example of Latin). *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series "Pedagogy and Psychology"*, 8(2). 18–24.
- Nicoulin M. (2019). Methods of Teaching Latin: Theory, Practice, Application. Arts & Science Electronic Theses and Dissertations.
- Ramsby T. (2020). Changigng Methods in Latin Teaching. *The Classical Outlook, Vol. 95 (1)*. 20–27.
- Wingate H. (2013). The Natural Method of Teaching Latin: its Origins, Rationale, And Prospects. *Classical World* 106(3). 493–504.

Iryna Borbenchuk. Legal Latin as a Course Component of Legal Translation Study. The article focuses on the aspects of teaching legal Latin, being mandatory for the masters’ students of the Faculty of Linguistics at Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute while studying the certificate programme in “Legal Translation”. The author points out that the knowledge of legal Latin helps the learners become fluent in legal terminology, understand the processes of modern legal system’s terminology formation, and apply the maxims of prominent Roman lawyers, rhetoricians, and philosophers, belonging to the world cultural heritage. At the same time, studying this discipline within the course of legal translation serves to develop the learners’ professional competencies necessary for the adequate translation of regulatory documents and legislative texts, as well as helps establish professional communication in the legal sphere. The article emphasises that despite having the status of a “dead language”, Latin is still actively used in oral and written communication (legal terms, Latin language clichés, maxims). Taking into account the characteristics of the sphere of law, the thematic scheme of the discipline syllabus was compiled in such a way that learning of Latin phonetics, grammar, morphology, and syntax takes place while studying the stages of Roman law development, the main Latin sources of law and the judicial activities of well-known Roman lawyers. No

less important is the learners' convincing motivation to study, which in practice can be demonstrated by interdisciplinary connections of Latin with other disciplines comprising the certificate programme. Thus, translations of legal terms from Latin into Ukrainian, a contrastive analysis of Latin and English phrases as well as understanding of legal maxims enable the learners to apply this knowledge when translating English texts into Ukrainian and vice versa. Students' presentations prepared in line with the sections of the syllabus (Laws of the Twelve Tables and judicial activities of famous lawyers) acquaint them with the history and multicultural nature of law, the values of the Romans and the specificities of the state system, that can help explain certain phenomena in some branches of modern law. The article summarises that legal Latin is relevant in legal discourse, facilitates professional activities and broadens the students' scientific worldview.

Keywords: legal Latin; legal translation; certificate program; sources of law; teaching methods.

Received: November 24, 2025

Accepted: December 5, 2025

Ольга Ващило

Кандидат педагогічних наук, доцент
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-7484-9435>
olga_vv@ukr.net

Руслана Пурик

Здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Київ, Україна
<https://orcid.org/0009-0003-3340-719X>
ruslana.purik999@gmail.com

ВІДТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНИХ МАРКЕРІВ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ КІНОГЕРОЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ СЕРІАЛУ “THE BIG BANG THEORY”

Статтю присвячено вивченню особливостей перекладу англomовних маркерів мовної особистості Шелдона Купера в українському перекладі серіалу “The Big Bang Theory”. Метою дослідження є виявлення засобів відтворення мовної особистості кіногероя та визначення основних перекладацьких прийомів їхнього відображення. Методологічний інструментарій представлений такими підходами: індукція, дедукція, аналіз, синтез, прагматичний і трансформаційний аналізи, метод суцільної вибірки. Одержані результати показали, що вербальні ознаки персонажа: лексичні (термінологічна насиченість: уживання науко-технічних термінів з галузей фізики, математики, астрономії, медицини, інформатики, лінгвістики, психології, філософії), стилістичні (рясне застосування художніх тропів: сарказм, іронія, метафора, порівняння, гіпербола, літота, алюзії), прагматичні (використання вигуків як засобу емоційної передачі й інтонаційної плавності) та граматичні (скхильність до складних синтаксичних структур, пасивних конструкцій, умовних моделей) маркери, визначають його як сильну амбівертну мовну особистість. У перекладі вони відтворені за допомогою лексичних (калькування, транскодування), лексико-семантичних (модуляція, конкретизація, узагальнення, емпатизація, нейтралізація), лексико-граматичних (антонімічний переклад, функціональна заміна) та граматичних (вилучення, членування речень, граматична заміна) трансформацій. У такий спосіб, поєднання дослівного перекладу (здебільшого у відтворенні науково-технічної термінології) зі стратегією одомашнення сприяють природності звучання, темпоральній синхронізації дубляжу з оригіналом і культурній локалізації перекладу. Дослідження підкреслює важливість урахування когнітивних і культурних особливостей комунікативної поведінки персонажа для його адекватної адаптації у перекладі.

Ключові слова: мовна особистість; маркери мовної особистості; аудіовізуальний дискурс; перекладацькі трансформації; Шелдон Купер; The Big Bang Theory.

1 ВСТУП

Постановка проблеми. Провідну роль у сучасних лінгвістичних дослідженнях відіграє принцип антропоцентризму, у основі якого покладено ідею корелятивності людини та мови. На відміну від структуралістичного підходу бачення мови як системи знаків, значення яких визначається співвідношеннями всередині системи, антропоцентризм пропонує розглядати мову як відображення внутрішнього світу особистості – її свідомості, мислення, культурних та духовних цінностей. Цей принцип зміщує спрямованість лінгвістичних студій з аналізу мовної системи на дослідження мовця як активного суб'єкта мовотворення.

Утвердження антропоцентризму в лінгвістиці зумовлене розвитком філософських

уявлень про сутність мови у працях Й. Гердера, І. Канта, В. фон Гумбольдта, О. Потебні, які описували мову як інструмент передачі внутрішніх переживань, родового коду, національно-культурної спадщини та засіб структуризації емпіричного досвіду людини. Спираючись на ці ідеї, Л. Вайсгербер вперше увів поняття мовної особистості як мовного втілення індивіда, завдяки якому формується його духовна дійсність. Подальший розвиток концепту мовної особистості зумовив поглиблення її визначення як багаторівневої системи, у межах якої поєднуються мовна компетентність, когнітивна здатність, соціокультурна свідомість та морально-етичні цінності індивідуума.

Досліджуючи поняття мовної особистості, важливим є аналіз мовних маркерів, які відображають її індивідуально-мовленнєві риси, зокрема в межах аудіовізуального дискурсу. Передусім у перекладі аудіовізуальних текстів постає завдання не лише мовно відтворити вихідний текст, а й адаптувати культурно-когнітивний образ персонажа, зберігаючи його ідентичність та стилістично-прагматичні особливості, що безпосередньо впливають на його сприйняття аудиторією. Тому вивчення засобів перекладу таких маркерів є невід'ємною складовою сучасного перекладознавства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній лінгвістиці проблематика мовної особистості знаходить своє відображення у працях як вітчизняних: О. Вовк, М. Пентилюк, О. Глазової, Л. Струганець, Н. Дикої, Т. Космеди, Г. Удовіченко, Л. Мацько, Є. Боринштейна, А. Сотнікова, О. Лавриненко, Л. Засекиної, О. Олексенко, І. Павлової, так і зарубіжних: Н. Хомського, Д. Гаймса, К. Канейла, М. Свейна, Л. Бахмана, С. Савін'йон, В. Багарич, Є. Міхалевич-Джігунович, Дж. Ліча, Д. Крістал, Дж. Калпепера, Д. Байбера, Н. Ферклаф, науковців, які вивчають її рівні, структуру й маркери.

Попри те, що зазначені доробки формують методологічний базис для проведення лінгвістичного аналізу індивідуальних рис мовлення особи, питання їх репрезентації у художньому, зокрема аудіовізуальному, перекладі ще не отримало належного наукового опрацювання, що й визначає актуальність цього дослідження.

Метою даної статті є виявити головні англійські маркери мовної особистості Шелдона Купера з серіалу "The Big Bang Theory" й встановити особливості їх перекладу в українській адаптації телесеріалу. Образ героя є особливо промовистим для дослідження, адже вирізняється високим рівнем когнітивної складності, термінологічною точністю, логічною структурою та варіативністю прагматичних стратегій.

2 МЕТОДИ

Для узагальнення теоретичних засад та формування концептуальної моделі дослідження в статті використовуються методи індукції, дедукції, аналізу та синтезу. З метою виявлення мовних маркерів особистості та з'ясування їх функцій у мовленні застосовується контекстуально-семантичний та прагматичний аналіз. Зіставний переклад та трансформаційні методи використовуються для аналізу способів відтворення маркерів у перекладі. Відбір фактичного матеріалу здійснюється методом суцільної вибірки.

3 РЕЗУЛЬТАТИ Й ОБГОВОРЕННЯ

Важливого значення в сучасній антропоцентричній лінгвістиці посідають дослідження, які розглядають мовну особистість як цілісно-структуровану психолінгвістичну систему, що комбінує когнітивні (ментальні репрезентації, способи концептуалізації світу й організації знань), комунікативні (мовленнєві стратегії, прагматичні наміри та мовні засоби їх реалізації), емоційно-оціночні (експресивні маркери, оцінні судження) та соціальні (статус, рольові позиції, національно-культурна ідентичність) компоненти. Серед найбільш фундаментальних вітчизняних досліджень з означеної проблематики можна відзначити праці О. Лавриненка, який розглядає мовну особистість як інтегровану систему когнітивних, емоційних та мотиваційних характеристик індивіда (Лавриненко, 2011, с. 56).

За словами О. Лавриненка (2011, с. 63), когнітивний компонент відповідає за особливості

аккумуляції, осмислення та вербалізації знань про навколишній світ, тому формує стрижень мовної особистості. До його складу науковець відносить ідеї, поняття та мовні картини світу, що лежать в основі індивідуального тезаурусу мовця. Мотиваційний компонент окреслює причини та спрямованість мовленнєвої діяльності, відображаючи цінності, переконання, наміри та соціальні установки індивіда. Саме через нього особистість реалізує регулятивну функцію мови, свідомо обираючи мовні засоби відповідно до конкретної комунікативної ситуації. Емоційний компонент сполучає когнітивний та мотиваційний принципи, опікуючись оцінками судженнями людини щодо навколишніх факторів і передачі її внутрішніх станів; формує інтонаційно-експресивну забарвленість мовлення та допомагає впливати на адресата.

О. Лавриненко (2011, с. 56–60) зауважує: кожна складова цієї трикомпонентної системи перебуває у синергії з ріннями людського буття: *біологічного*, *психологічного* та *мовного*, що визначають вроджені (екстравертованість чи інтровертованість, логічний чи образний типи мислення, монолінгвальність чи полілінгвальність), ментальні (індивідуальне світобачення, мовна картина світу й універсальний предметний код) і комунікативні (стиль мовлення, характер комунікативної поведінки) особливості людини.

Запропонований концепт трискладової моделі добре перегукується з вітчизняною лінгводидактичною практикою, яка розглядає мовну особистість через компетентнісно-аксіологічну призму.

Зокрема, напрацювання Н. Дикої (2016, с. 34) засвідчують: мовна особистість передусім формується під впливом мовних, когнітивних та культурних чинників на тлі цілісного розвитку компетенцій, духовних та світоглядних установок людини. Мовознавця виокремлює шість складових мовної особистості: *ціннісний* – сукупність морально-духовних ідеалів, *світоглядний* – сформована особистісна картина світу, система життєвих орієнтирів, *культурологічний* – ступінь оволодіння національно-культурними нормами і традиціями, *індивідуальний* – індивідуально-психологічні особливості мовлення, *пізнавальний* – знання лексичних, граматичних і стилістичних засобів рідної мови; *поведінковий* – особливості мовної поведінки залежно від ситуативних умов, відповідна адаптація інтонації чи стилістики мовлення. Таким чином, науковиця акцентує, що розвиток мовця – це послідовний перехід від засвоєння мови як системи до здатності тлумачити її значення та інтегрувати їх у своє мовлення.

Аналіз структурних компонентів мовної особистості створює підґрунтя для подальшого дослідження її типологізації, що показує механізми реалізації представлених частинок у живому мовленні індивіда.

Релевантним видається підхід Т. Космеди та Н. Карпенко (2011, с. 199–200), які пропонують розрізняти мовні особистості за двома критеріями: *рівень володіння комунікативною компетентністю* (слабку, середню, сильну) та *психотип індивідуума* (інтроверт, амбіверт, екстраверт). У результаті було сформовано дев'ять типів мовної особистості (слабка, помірна, сильна × інтроверт, амбіверт, екстраверт) з додатковим уточненням: не існує пропорційної залежності між рівнем комунікативної компетентності й психотипом.

Спираючись і розширюючи класичну типологію К. Юнга, українські мовознавці (Космеда & Карпенко, 2011, с. 202–203) характеризують інтровертний психотип як особу схильну до соціальної відстороненості, використання невеликої кількості слів, коротких висловлень, довгих пауз. Натомість екстраверту властиві багатослівність, високий тон, ведення швидкої розмови, обмежена кількість пауз. Водночас мовна поведінка амбіверта гармонійно поєднує стриманість інтроверта з комунікабельністю екстраверта.

Автори (Космеда & Карпенко, 2011, с. 200–201) наголошують: показники комунікативної компетентності безпосередньо співвідносяться з рівнем культури мовлення. Слабка мовна особистість – носій мінімального рівня культури мовлення, який обмежується побутово-розмовною комунікацією, не дотримується норм літературної мови й не прагне до інтелектуального саморозвитку. У той час як сильна мовна особистість відрізняється досконалим мовленням, яке відповідає принципам комунікативної адекватності, значним

обсягом прецедентних текстів, що корелює з умінням ефективно реалізовувати комунікативний вплив на адресата. Остання характеристика є важливою для подальшого представлення інтелектуально-ігрового дискурсу персонажа Шелдона Купера.

Подальше вивчення передбачає апеляцію до узагальненої типології мовної особистості, наведеної у монографічних дослідженнях А. Романченко (2019, с. 83–85). Дослідниця ініціює метод класифікації мовних особистостей на підставі двох базових типів: полілектної (характеризується соціально обумовленою мовною варіативністю, що реалізується через володіння низкою мовних кодів) та ідіолектної (репрезентує індивідуалізовану мовну реалізацію конкретного індивіда, сформовану на основі його особистого досвіду, стилістичних уподобань, емоційно-оцінних установок та когнітивних моделей) особистостей. Водночас авторка розрізняє велику палітру підтипів, які відрізняються за соціальними, національно-культурними, професійними, часовими, віковими, гендерними ознаками тощо.

Проаналізувавши класифікаційні підходи до структури мовної особистості, зосередимо увагу на їх втіленні на прикладі мовного портрета Шелдона Купера. Спираючись на підхід А. Романченко (2019, с. 83–85), можемо сказати, що мовна особистість Шелдона Купера у серіалі “The Big Bang Theory” відповідає професійно-культурному підтипу мовної особистості молодого (27-річного) американського науковця. Паралельно з цим, з огляду на лексико-семантичні, прагматичні та граматичні особливості мовлення героя, відповідно до класифікації Т. Космеди та Н. Карпенко (2011, с. 199–200), він є представником сильної амбівертної мовної особистості.

Передусім зазначений тип особистості реалізований через такі **лексичні маркери**, як науково-технічні терміни, що становлять ядро лексикону Шелдона. Серед них виокремлюємо терміни з галузей: фізики (*quantum mechanics, photon, laser*), математики (*integral, differential, area under the curve*), астрономії (*stellar evolution, dark matter, quantum state of matter*), генетики (*DNA, genetic fraud*), медицини (*clavicle, neuron, reflex*), інформатики (*bandwidth, download speed, data flow*), лінгвістики (*speech act, phoneme, syntax*), психології (*intelligence quotient, introversion*), філософії (*paradox, causality, hypothesis*). Подібна багата термінологічна палітра свідчить не тільки про енциклопедичність світогляду вченого, а й про характерний когнітивний підхід: намагання досягнути повсякденну дійсність за допомогою наукового дискурсу.

Характерними трансформаціями для відображення цих лексичних одиниць в українському перекладі є калькування: *area* – площа, *wave* – хвиля, *curve* – крива, *black hole* – чорна діра, *air pressure* – тиск повітря, *inclined plane* – похила площина, *motion sensors* – детектори руху, та транскодування: *photon* – фотон, *differential* – диференціал, *quantum mechanics* – квантова механіка, *approximation* – апроксимація, *laser* – лазер, *molecules* – молекули, *Bose condensate* – конденсація Бозе, які забезпечують високий рівень еквівалентності значень та передають комічність використання термінів у рутинній взаємодії. Для підтримання цього ефекту перекладачі також поєднують ці лексичні трансформації, до прикладу: *vortex of entropy* – вихор (калькування) ентропії (транскодування), *gamma rays* – гамма (транскодування) промені (калькування), *Möbius strip* – стрічка (калькування) Мебіуса (транскодування), *differential calculus* – диференціальні (транскодування) обчислення (калькування).

У деяких випадках з метою оптимізації сприйняття інформації глядачем простежується використання лексико-семантичної трансформації – модуляції: *transporter* – телепорт, *observed/unobserved* – детектор/ без детектора (у поєднанні з конкретизацією), що знижує рівень еквівалентності, проте допомагає досягти природного звучання діалогів і зробити складні наукові поняття доступнішими для широкої аудиторії.

Досить промовистими є також **прагматичні та стилістичні маркери** мовної особистості Шелдона, до яких можна віднести часте використання логічних зв'язків, прагматичних часток і стилістичних тропів, які уможливорюють комічну та характерологічну функції його мовлення.

Серед найвиразніших прагматичних маркерів виокремлюємо використання таких вигуків, як *well, oh, so, anyway*, які в англійському оригіналі надають інтонаційну плавність, передають комунікативну нерішучість чи саркастичну підготовленість до висловлювання. В

українському дубляжі подібні елементи часто опускаються – приклад граматичної трансформації вилучення, що надає динамічності, запобігає надмірній інтонаційній паузи в дубляжі, втім зменшує притаманне оригіналу іронічне відсторонення. Як наприклад, репліка: *“Well, I don’t think you have a shot there.”* (Series 01 episode 03 – the fuzzy boots corollary, 2009), відтворена як *«Гадаю, в тебе немає шансів.»* (Теорія великого вибуху, 2010) або фраза: *“Oh, I’ve seen that look before.”* (Series 01 episode 03 – the fuzzy boots corollary, 2009), – як *«Я вже бачив цей погляд»* (Теорія великого вибуху, 2010).

Внутрішня амбівалентність героя (сполучення емоційної відчуженості й потреби в самоствердженні) насамперед представлена у стилістичних маркерах його особистості, серед яких відзначимо **іронію** і **сарказм**. Шелдон послуговується ними як раціональним інструментом оцінки, виправляючи співрозмовника, вказуючи на очевидність чи абсурдність його висловлювань, відмежовуючись від емоційної напруги та підтримуючи гумористичну гру всередині спільноти. Попри характерний персонажу буквалізм і слабку емоційну чутливість, у конфліктних ситуаціях він застосовує гумористичні прийоми для доведення своєї інтелектуальної переваги та контролю над правилами взаємодії.

Для передачі значення саркастичних фраз в українському дубляжі застосовується комплекс трансформацій різного типу. Так, наприклад, у перекладі фрази: *“Leonard, I’m not expert here but I believe in the context of a luncheon invitation, you might want to skip the reference to bowel movements.”* (Series 1 episode 1 – pilot episode, 2009), як *«Хоч я і не експерт, але запрошуючи на обід не варто згадувати про випорожнення.»* (Теорія великого вибуху, 2010) виділяємо лексико-семантичні (модуляція, конкретизація), лексико-граматичні (антонімічний переклад) та граматичні (вилучення, граматична заміна типу складного речення, конверсія) трансформації.

Іронічні вислови, такі як: *“Query, on what plane of existence is there even a semi-rational link between these events?”* (Series 1 episode 1 – pilot episode, 2009), – *«Питання: у якій площі реальності знаходиться хоча б напівраціональний зв’язок між цими подіями?»* (Теорія великого вибуху, 2010), репрезентовані лексичними (калькування, транскодування), лексико-стилістичними (модуляція, конкретизація) трансформаціями.

Тож, українська адаптація іронії й сарказму спрямована на збереження прагматичного наміру та комічного ефекту оригінального висловлювання з урахуванням структурно-синтаксичних норм мови перекладу.

До ознак розвиненої когнітивної компетентності персонажа також зараховуємо використання **метафор**. Вони відіграють чималу роль у мовленні Шелдона: підкреслюють його науково-креативний спосіб мислення, що допомагає донести до співрозмовника складні поняття через знайомі, дещо сміливі образи та підсилюють гумористичний ефект речення. Останню функцію можемо простежити у таких висловах, як: *“Well, at least now you can retrieve the black box from the twisted smouldering wreckage that was once your fantasy of dating her, and analyze the data so that you don’t crash into geek mountain again.”* (Series 01 episode 03 – the fuzzy boots corollary, 2009) відображений в українському перекладі *«Принаймні, ти можеш дістати чорну скриньку з-під уламків твоєї фантазії про побачення з нею і проаналізувати дані, щоб не розбитися об гору дурня ще раз»* (Теорія великого вибуху, 2010); та *“Score one for liquor and poor judgement.”* (Series 01 episode 03 – the fuzzy boots corollary, 2009) представлений як *«Один нуль на користь лікеру і недалеості»* (Теорія великого вибуху, 2010). Обидві репліки були репрезентовані за допомогою модуляції, яка сприяє збереженню образності, комунікативного ефекту й органічності вислову відносно норм української мови.

До того ж, активне застосування метафоричних **порівнянь** підкріплюють вищенаведене твердження і свідчать про здатність молодого науковця будувати складні асоціативні зв’язки. Наводимо приклад фрази, де Шелдон Купер ототожнює свого друга Леонарда через популярний американський образ: *“I don’t know what your odds are in the world as a whole, but as far as the population of this car goes, you’re a veritable Mack Daddy.”* (Series 1 episode 1 – pilot episode, 2009). В українській інтерпретації вона головним чином реалізована через модуляцію, компресію і граматичну зміну типу речення: *«Не знаю як взагалі, але в цій машині ти*

справжній мачо.» (Теорія великого вибуху, 2010), що забезпечує рецептивну доступність для вітчизняного глядача (заміна невідомих українській аудиторії реалій), водночас, втрачає культурну специфіку оригіналу.

Варто зазначити: творче застосування мовних елементів, характерне для сильної мовної особистості, відтворене засобом комічного перебільшення – **гіперболою** та засобом іронічного применшення – **літотою**. До прикладу, фраза: “*Yeah, well, it’s just some quantum mechanics, with a little string theory doodling around the edges.*” (Series 1 episode 1 – pilot episode, 2009) навмисно занижує рівень складності фізичних понять для іронічного підкреслення інтелектуальної переваги мовця. У перекладі: «*Так, лише квантова механіка з елементами теорії струн.*» (Теорія великого вибуху, 2010), помітне поєднання лексичних (калькування, адаптивне транскодування), лексико-семантичних (модуляція, нейтралізація) і граматичних (вилучення, граматична заміна типу речення) трансформацій.

Додатковим індикатором сильної мовної особистості Шелдона, що вказує на його широкий культурний тезаурус, є високий рівень **інтертекстуальності** мовлення. Він проявляється у множині **алюзій**, застосованих персонажем. У якості ілюстрації варто розглянути репліку: “*Tuesday night we played Klingon boggle until one in the morning*” (Series 1 episode 1 – pilot episode, 2009), де герой посилається на відому американську франшизу “Star Trek” (або «Зоряний шлях») та комбінує вигадану мову з цього серіалу з популярною грою у слова. В україномовній версії ця фраза передана частковим еквівалентом: «*У вівторок ми до першої ночі різалися в Клінгонського дурня*» (Теорія великого вибуху, 2010), за допомогою лексичної (адаптивного транскодування), лексико-семантичних (гіперонімічне перейменування, модуляція, емпатизація) та граматичної (вилучення) трансформацій. Фіксуємо повторне використання локалізаційного прийому у перекладі, який застосовано зважаючи на можливу необізнаність глядача з наведеною грою.

До основних **граматичних маркерів** відносимо значну кількість пасивних конструкцій і надлишкову структурну складність мовлення персонажа, а саме використання багаторівневих складнопідрядних речень та умовних моделей: “*So if a photon is directed through a plane with two slits in it and either slit is observed it will not go through both slits. If it’s unobserved it will, however, if it’s observed after it’s left the plane but before it hits its target, it will not have gone through both slits.*” (Series 1 episode 1 – pilot episode, 2009). Відтворений варіант зберігає умовність вислову, втім спрощує його структуру: «*Якщо фотон прямує до площини з двома щілинами, в одній з яких детектор, інтерференції не буде. Без детектора інтерференція буде. Якщо повернути детектор після того як фотон покинув площину, але не досяг кінцевої точки, інтерференція зникне.*» (Теорія великого вибуху, 2010). З огляду на граматичний рівень, переклад цієї репліки здійснено шляхом комбінування двох типів трансформацій – лексико-граматичних (функціональне перетворення) та граматичних (заміна часових форм і підрядних конструкцій, компресія, конверсія), що становить часткову еквівалентність речення з високим ступенем адекватності.

Отже, незважаючи на характерний дисбаланс в соціально-прагматичному аспекті, мовна поведінка Шелдона Купера ілюструє раціонально-аналітичний стиль мовлення, високу когнітивну й мовну компетентність, точність термінологічного використання, здатність до метамовного аналізу, виразну вербальну активність (переважно інструктивною спрямованістю, ніж міжособистісною), що дозволяє нам кваліфікувати його як представника сильної мовної особистості амбівертного психотипу. Його мовний портрет формують прагматичні, стилістичні, лексичні й граматичні маркери, для адекватної передачі яких український дубляж комбінує дослівний переклад зі стратегією одомашнення, що добре відображається у рясному використанні локалізаційних засобів.

4 ВИСНОВКИ І НАПРЯМИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Проведене дослідження виявило особливості перекладу англomовних маркерів мовної особистості Шелдона Купера в україномовному дубляжі телесеріалу “The Big Bang Theory”. У

результаті було встановлено: герой відноситься до сильної амбівертної мовної особистості, яка втілена у лексико-стилістичних, прагматичних і граматичних особливостях мовлення.

При відтворенні цих маркерів у перекладі застосовуються лексичні (калькування, транскодування), лексико-семантичні (модуляція, конкретизація, узагальнення, емпатизація, нейтралізація), лексико-граматичні (антонімічний переклад, функціональна заміна) та граматичні (вилучення, членування речення, граматична заміна) трансформації, які спрямовані на досягненні відносної еквівалентності, зрозумілості й культурної адаптивності мовлення. Дослівний переклад у поєднанні зі стратегією одомашнення зумовлюють часткову еквівалентність перекладу, темпоральну відповідність до оригіналу та його природне сприйняття українським глядачем.

Перспективою подальших досліджень є збільшення корпусу опрацьованого матеріалу та порівняння способів відтворення мовних маркерів високорозвинених індивідів у різних аудіовізуальних жанрах, що допоможе виявити універсальні способи перекладу сильних мовних особистостей у кінодискурсі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Дика, Н. М. (2016). Реалізація концепту мовної особистості у сучасній лінгводидактиці. *Педагогічний процес: теорія і практика*, (2), 32–36. http://nbuv.gov.ua/UJRN/pptp_2016_2_7
- Космеда, Т. А., & Карпенко, Н. А. (2011). Індекс комунікативної компетенції та психотип як параметри диференціації мовної особистості. *Лінгвістичні дослідження*, (31), 196–205. http://nbuv.gov.ua/UJRN/znphnpu_lingv_2011_31_33
- Лавриненко, О. Л. (2011). *Структурно-функціональні особливості мовної особистості студентів* [Дис. канд. психол. наук]. Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки. <https://uacademic.info/ua/document/0411U003212>
- Романченко, А. П. & Ковалевська, Т. Ю (Ред). (2019). *Елітарна мовна особистість у просторі наукового дискурсу: комунікативні аспекти*. Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. <https://share.google/PwvTXn3BVIOovPJU2>
- Теорія великого вибуху*. (2010). MEGOGO. <https://megogo.net/ua/view/26493916-teoriia-velykoho-vybukhu.html>
- Series 01 episode 01 – pilot episode*. (2009). Big Bang Theory Transcripts. <https://bigbangtrans.wordpress.com/series-1-episode-1-pilot-episode/>
- Series 01 episode 03 – the fuzzy boots corollary*. (2009). Big Bang Theory Transcripts. <https://bigbangtrans.wordpress.com/series-1-episode-3-the-fuzzy-boots-corollary/>

REFERENCES

- Dyka, N. M. (2016). Realizatsiia kontseptu movnoi osobystosti u suchasni linhvodydakytsi [Realization of the Concept of Linguistic Personality in Modern Linguodidactics]. *Pedahohichnyi protses: teoriia i praktyka*, (2), 32–36. http://nbuv.gov.ua/UJRN/pptp_2016_2_7 [in Ukrainian]
- Kosmeda, T. A., & Karpenko, N. A. (2011). Indeks komunikatyvnoi kompetentsii ta psyhotyp yak parametry dyferentsiatsii movnoi osobystosti [Index of Communicative Competence and Psychotype as Parameters of Linguistic Personality Differentiation]. *Linhvistychni doslidzhennia*, (31), 196–205. http://nbuv.gov.ua/UJRN/znphnpu_lingv_2011_31_33 [in Ukrainian]
- Lavrinenko, O. L. (2011). *Strukturno-funktsionalni osoblyvosti movnoi osobystosti studentiv* [Structural-functional peculiarities of student's lingual personality]. Lesia Ukrainka Eastern European National University. <https://uacademic.info/ua/document/0411U003212> [in Ukrainian]
- Romanchenko, A. P., & Kovalevska, T. Yu. (Eds.). (2019). *Elitarna movna osobystist u prostori naukovoho dyskursu: komunikatyvni aspekty* [Elite Linguistic Personality in the Space of Scientific Discourse: Communicative Aspects]. Odesa I. I. Mechnikov National University. [in Ukrainian]
- Teoriia velykoho vybukhu*. (2010). MEGOGO. <https://megogo.net/ua/view/26493916-teoriia-velykoho-vybukhu.html> [in Ukrainian]
- Series 01 episode 01 – pilot episode*. (2009). Big Bang Theory Transcripts. <https://bigbangtrans.wordpress.com/series-1-episode-1-pilot-episode/>
- Series 01 episode 03 – the fuzzy boots corollary*. (2009). Big Bang Theory Transcripts. <https://bigbangtrans.wordpress.com/series-1-episode-3-the-fuzzy-boots-corollary/>

Olha Vashchylo, Ruslana Puryk. Reproducing English Markers of a Movie Character's Linguistic Personality in the Ukrainian Translation of The Big Bang Theory. The article explores how English markers shaping Sheldon Cooper's linguistic personality are rendered in the Ukrainian dubbing of The Big

Bang Theory. The study aims to identify linguistic means constructing the character's speech identity and outline the key translation techniques applied to convey it. The methodological framework combines inductive and deductive reasoning, analytical and synthetic methods, pragmatic and transformational analyses supported by continuous sampling. The findings show that Sheldon's linguistic profile is defined by lexical (high terminological density, frequent use of scientific and technical vocabulary from physics, mathematics, astronomy, medicine, computer science, linguistics, psychology, and philosophy), stylistic (use of tropes such as sarcasm, irony, metaphor, comparison, hyperbole, litotes, allusion), pragmatic (expressive use of interjections to enhance emotional delivery and prosodic flow), and grammatical (preference for complex syntax, passive constructions, conditional clauses) markers. Collectively, these features define him as a strong ambivert linguistic personality. These markers are reproduced in translation through lexical (calquing, transcoding), lexico-semantic (modulation, concretization, generalization, emphatization, neutralization), lexico-grammatical (antonymic translation, functional substitution), and grammatical (omission, segmentation, syntactic substitution) transformations. The blend of literal translation (mainly for scientific terms) and domestication ensures natural flow, temporal sync, and cultural adaptation. The study stresses the need to consider the character's cognitive and cultural traits for accurate, contextually nuanced translation.

Keywords: linguistic personality; linguistic markers; audiovisual discourse; translation transformations; Sheldon Cooper; The Big Bang Theory.

Received: October 26, 2025

Accepted: December 5, 2025

Ірина Борбенчук

Кандидат філологічних наук, доцент
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-3531-6884>
borbenchuk.ira@gmail.com

Микита Марков

Здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Київ, Україна
<https://orcid.org/0009-0007-8260-8691>
markov.nikita.cookie@gmail.com

ВІДТВОРЕННЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРНИХ РЕАЛІЙ В ПУТІВНИКУ “A GIRL IN THE KARPATHIANS” МЕНІ МЮРІЕЛ ДОВІ

У статті розглядаються лінгвокультурні реалії Гуцульщини, описані в путівнику шотландської мандрівниці Мені Мюріел Дові (1867–1945), та особливості їх відтворення в англомовному тексті. Під час дослідження було встановлено, що історія подорожньої літератури бере свої початки з Античності (описи мандрів заради торгівлі, колонізації, лікування, участі в Олімпійських іграх) та формує традиції в Середньовіччі (географічні відкриття, поширення християнства й паломництво). У подальшому був випрацюваний специфічний стиль мандрівних розповідей, які допомагали безпечно пересуватися новими територіями, передавали колорит далеких земель й захоплення архітектурою тощо. Врешті був розроблений інструментарій (туристична термінологія, спеціальні лінгвальні засоби) й з'явилися такі поняття, як путівник, травелог, туризм, туристичний дискурс. Установлено, що путівник М.М. Дові є проявом гендерної свідомості та бажанням відстояти соціальне й політичне становище жінок у суспільстві. Для впливу на аудиторію авторка вдається до художності, експресивності й метафоричності, завдяки яким описує враження від побаченого, робить філософські висновки, заохочує пізнавати світ. Проаналізовано лінгвальні засоби, які залежать від прагнення авторки позначити власний маршрут й відобразити соціально-культурні явища (топоніми), назвати імена людей, що зустрілися під час подорожі (антропоніми), описати нові явища й утворити цікаві метафори (неологізми), відтворити особливий тон, який додає ніжності, зменшувальної ознаки чи іронії (демінітиви). Надзвичайно увиразнюють мовлення й передають місцевий колорит такі лексичні засоби, як аугментативи (надмірна величина предметів), пейоративи (висміювання певних епізодів), діалектизми (підкреслення унікальності й автентичності). Стилістичні засоби (метафори, епітети, порівняння, гіперболи) увиразнюють мову й дозволяють розширити спектр знань про естетичний і художній талант авторки. Підсумовано, що путівник розкриває унікальний стиль М.М. Дові та відображає провідні тенденції літературного процесу свого часу.

Ключові слова: лінгвокультурні реалії; література подорожей; путівник; травелог; Гуцульщина.

1 ВСТУП

Постановка проблеми. Сьогодення пропонує великий вибір гаджетів, які стали частиною повсякденного життя й допомагають орієнтуватися на місцевості, прокласти найкоротший шлях, простежити напрямок, побувати в будь-якому краю на відстані. Значну роль у туристичній галузі відіграє різножанрова література (мандрівні романи, туристичні путівники, травелоги, онлайн-щоденники, рекламні проспекти тощо), що доповнює й розширює можливості людини у пізнанні світу. Актуальність дослідження зумовлена появою в українському просторі авторів, які створюють мандрівну літературу про рідну землю, чим

поширюють знання про матеріальні й духовні надбання українців та поживають науковий дискурс з цього питання. Слід зазначити, що у к. XIX ст. один із перших путівників про Гуцульщину був написаний англійською мовою шотландською мандрівницею Мені Мюріел Дові (1867–1945), яка самостійно здійснила далеку подорож, чим сколихнула колективну свідомість співвітчизників і привернула увагу до проблем жінок у суспільстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Постать і творчість письменниці М.М. Дові викликали бурхливі обговорення в іноземних наукових колах ще за її життя та продовжуються дотепер (J. Adams, G. Cunningham, S. Forward, P. French, A. Leluan-Pinker, T. MacDonald, L. Pykett, B. Rodgers, H. Small.). В українських студіях публікації про авторку почали з'являтися після 1994 року у контексті історії й культури гуцульського краю (Р. Клим, І. Сеньків, П. Сіреджук), специфіки відтворення Гуцульщини в англійській літературі (М. Антоневич, М. Васильчук). Варто відмітити наукові розвідки, присвячені дослідженню путівників і літератури подорожей (Л. Божко, К. Диса, В. Осьмак, В. Прима), історії розвитку травелогів (Н. Білецька, П. Білоус, Ю. Богдан). Важливим для аналізу стало залучення наукових досліджень, де розглядаються питання своєрідності вживання лексичних і стилістичних засобів у художніх текстах (Р. Боньковський, О. Мороз, М. Наливайко, В. Самойленко, О. Черноус).

Мета дослідження полягає в тому, щоб визначити лінгвокультурні реалії Гуцульщини в англомовному путівнику «A Girl in the Carpathians» М.М. Дові та пояснити їх відтворення у тексті за допомогою лінгвальних засобів. Це передбачає виконання таких завдань:

- систематизувати знання про мандрівну літературу й особливості її написання;
- розкрити життєві принципи М.М. Дові, які визначили індивідуальний стиль авторки;
- проаналізувати мовні засоби на позначення лінгвокультурних реалій та їх семантичне наповнення.

2 МЕТОДИ

Матеріалом дослідження є англомовний подорожній щоденник «A Girl in the Carpathians» авторки М.М. Дові, написаний у 1891 році, та його український переклад, зроблений Надією Марчук. Для проведеного дослідження використано загальнонаукові методи аналізу, синтезу, узагальнення. Для визначення національної картини світу й виявлення етнокультурного колориту Гуцульщини XIX століття застосовано лінгвокультурологічний метод, для пояснення авторського задуму й розуміння контексту досліджуваних явищ – метод інтерпретації.

3 РЕЗУЛЬТАТИ Й ОБГОВОРЕННЯ

Поява мандрівної літератури бере свої витoki з часів, коли давні греки і римляни почали робити нотатки про подорожі, які здійснювали заради торгівлі, освоєння нових територій, відвідування цілющих місць, участі в Олімпійських іграх. Середньовічні тенденції (географічні відкриття, поширення християнства, паломництво до святинь, наукове спілкування) сприяли розвитку окремого прозового жанру (життя, листи, подорожні записки), який залучив значну кількість читачів і змусив авторів не обмежуватися сухими фактами, а прикрашати тексти такими мовними засобами, що могли викликати емоції та урізноманітнювати історії (Божко, 2014; Диса, 2017). Путівником вважається «друкована книга, електронний чи аудіовізуальний довідник, який присвячений певній країні чи місту, містить інформацію щодо географічних, історичних, культурних особливостей країни, її пам'яток, наявних видів проживання, харчування, транспорту та розваг і зазвичай супроводжується ілюстраціями, схемами, картами» (Прима, 2015, с. 152). В україністиці традиційно використовують поняття травелог або тревелог (від англ. “travelogue”) у двох значеннях: «у широкому як узагальнююча назва для творів, пов'язаних з мандрами, та в більш вузькому значенні – як термін для подорожніх нотаток» (Богдан, 2018, с. 178). Враховуючи туристичну спрямованість такої літератури, визначають наступні функції травелогів: інформативну, рекламну, ілюстративну, експресивну, персуазивну, оцінну (Прима, 2015,

с. 153–154).

Власне, привертають увагу й постаті авторів, які часто самі були мандрівниками і в такий спосіб ділилися досвідом, враженнями від побаченого, проявляли письменницький хист. Примітно, що сім'я М.М. Дові займала високе становище в суспільстві, а письменниця з ранніх років освоїла заняття, які не асоціювалися із жіночими стереотипами (стріляла із рушниці, виконувала важку роботу, вправно надавала медичну допомогу), й вирізнялася чіткими феміністичними поглядами, які пізніше сміливо висловлювала під час публічних виступів та у власних творах. Вона писала: «Той, хто читає мої романи уважно, побачить, що вони є дослідженнями настільки правдивими, наскільки я змогла їх зробити, про жінок, які вчинили досить гротескний безлад, намагаючись перебудувати життя» (Adams, 2015, р. 327). У путівнику “The Girl in the Carpathians” авторка правдиво розказала, як виходила із небезпечних ситуацій, рятувала інших і лікувала себе, свідомо обирала дискомфорт заради незабутніх вражень і емоційного наповнення (Pykett, 1992; Small, 1995). Разом з тим, її твір не є етнографічною працею, а скоріше художньо-документальною оповіддю, де передано «читачеві, який нічого не знає про Гуцульщину, атмосферу власного здивування» (Васильчук, 2020, с. 60).

Цікавість до путівника можна викликати тим, щоб на лексичному рівні сформулювати довкола певної країни або місця приємну й затишну атмосферу, яка розрекламує й переконає читача відвідати згадувану місцину. М.М. Дові у своєму творі змалювала незвідану для британців Галичину й зуміла передати лінгвокультурні особливості її жителів. Під час дослідження тексту було виокремлено такі лексичні засоби:

– топоніми, які позначають місцевість і маршрут (**річки**: *Dzwina, Dnieper, Prut*; **міста**: *Delatyn, Mikuliczyn, Kolomyja*), та з перших рядків занурюють у неповторний гуцульський світ (“*I don't think we're much good," said the Dzwina to the Dnieper, "because we're so flat and quiet, and anybody can get across us in any sort of a boat." The Dnieper said nothing.* – «Я не думаю, що ми достатньо гарні, – сказала Двіна до Дніпра, – бо ми такі рівнинні і спокійні, і кожен може перетнути нас на будь-якому човні». Дніпро нічого не відповів);

– антропоніми, які називають людей (*Wasył, Anna, Paulinchen, Mathilde, Iwan*). Однак в окремих випадках авторка навіть дає пояснення іменам (*The servant-girl was called Ulanno, but Olena is, I am told, the correct spelling of the name.* – Дівчинку-служку звали Улляною, тобто Оленою – так правильно пишеться її ім'я, як мені сказали);

– неологізми, які більш влучно описують те чи інше поняття завдяки перекиданню кластеру іменників у препозицію й утворенню великого прикметника (*...I addressed myself with... dignity, coolness, and a somewhat off-hand-not-to-be-trifled-with manner would, I fancied, meet the case.* – ...я говорила з почуттям власної гідності, незворушно, **серйозно і без зайвих заморочок**, здавалось мені тоді, – по-діловому, як воно й мало бути);

– демінутиви додають ніжності й зменшуваності (*Men and women, grown in the same conditions of air, light, and nutriment, will be found of equal gifts if they be compared.* – Чоловіки та жінки, які вирости в одних і тих же умовах: повітря, світло, харчування – виявляються обдаровані **однаковісінько**, якщо їх порівняти...). Проте у перекладі путівника можна спостерігати, як вони створюють милозвучність й іронічно, навіть з гумором змальовують конкретну ознаку (*One of them discovered a piece of waste land, so to speak, upon my person... – Одна блощиця знайшла на мені латочку, так би мовити, незасадженої землі...);*

– аугментативи на позначення згрубілості й потворності вживаються рідко, передаючи претензійність або невдоволення авторки (*...a tall man... came down the road, greeted us, was introduced to me, and at once swept the consumptive lodger from the bench to usurp it himself.* – **Чолов'яга** зійшов з дороги, привітався, був мені відрекомендований, і відразу ж посунув туберкульозника з лавки, щоб самому її узурпувати);

– пейоративи, які в тексті позначають не лайку, а скоріше мають негативну семантику. Крім метафоризації й саркастичних порівнянь такі лексеми підкреслюють неоковирність суспільних норм й висміюють певні епізоди подорожі (*1. ...curious and eager populace.* – ...натовп допитливих **випріщак**; *2. He kept his materials in a room near mine... – Він зберігав*

свої **причандали** для малювання в кімнаті біля моєї);

– діалектизми, що відображають характери героїв і стилізують мову, зустрічаються у тексті часто. Попри той факт, що лексеми переважають саме в українській версії путівника, М.М. Дові також використовувала діалектизми англійською, щоб підкреслити місцевий мовний колорит (1. *It went some seven miles into the country with a jangle of some great bell, and brought in the peasant people and their **clean country stuff***. – Залізнична гілка тяглась тут миль на сім углиб країни поміж селами і привозила селян із їхньою **городиною** та іншими продуктами – **базарувати**; 2. *Ulusia laughed too, showing her pretty teeth, and Wasyl **rocked to and fro against the wall** in his discordant, half-controlled boy's guffaws*. – Улуся теж розсміялася, показуючи свої гарні зуби, і Василь **гуцався об стіну**, гизикаючи).

Не менш важливим є використання мовних тропів у путівниках, позаяк саме вони допомагають гіперболізувати й метафоризувати і без того ідеальний світ, про який ідеться мова (Прима, 2021, с. 91–92). У досліджуваному тексті найчастіше зустрічаються:

– метафори, які роблять путівник більш захопливим читвом (1. *...I explained to my publisher that **I had never been within paw's-length of a bear**...* – ...доводилося пояснювати, що **я ніколи не потрапляла у лапи до ведмеда**...; 2. *...was burying a table beneath some blue checked material, and **hanging over it with the scissors**, so I was called upon to express myself on dressmaking*. – ...розстелила на столі синю клітчасту тканину й **чаклувала над нею з ножицями**, тому мене покликали проявити себе в шитті одягу);

– порівняння, завдяки яким підкреслено красу (...*town of Kolomyja (Kolomea), which lies, white and shining in the sunlight, on a green plain beside the Prut river, **like a pearl washed from the riverbed***. – ... містечко Коломия, яке розкинулося на зеленій рівнині біля річки Прут, **таке біленьке й осяйне, як перлина, вимита з річки**) та цілющі властивості природних ресурсів краю (*Fine **white river-sand**, easily superseding every other material, was delicious to wash with, and left arms like satin that **would not have shamed a nymph***. – Було добре пошарувати долонями **дрібний білий річковий пісок**, який легко стирає будь-який бруд і **робить шкіру рук атласною, як у німфи**);

– епітети використані для опису об'єктів й передачі таких внутрішніх почуттів, як захоплення, роздратування, розчарування (...*East Galicia boasts a history whose **picturesque ups and downs, lightning quick changes, and sensational incidents**...* – Східна Галиція може похвалитися історією, в якій **неймовірні підйоми і падіння, блискавичні зміни та сенсаційні інциденти**...);

– гіперболи підсилюють власні емоції, як-от втому від надзвичайно спекотної погоди (*There blew almost always a searching wind, which burned and browned better than **the fiercest sun and many patent ovens***. – Тут майже завжди був вітер, який обпалював сильніше, ніж **найлютіше сонце** чи безліч відкритих печей) або ж бажання прикрасити прозу життя (... *the artist would borrow a cigarette paper with **profuse apologies***. – ... художник позичав у мене сигаретний папір **із тисячами вибачень**).

Як бачимо, мандрівна література є невичерпним джерелом для лінгвістичних досліджень, які дозволяють прослідкувати розвиток мови, та літературознавчих пошуків, які розширюють знання про ідіостиль автора й фіксують тенденції літературного процесу конкретного часу.

4 ВИСНОВКИ І НАПРЯМИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Лінгвокультурні реалії, характерні для гуцульських земель ХІХ століття, були правдиво описані М.М. Дові у вигляді мандрівних нотаток із дотриманням подорожнього жанру, що мав на меті не лише розказати про незвідані місцини, але й передати внутрішні відчуття від побаченого, заохотити пізнавати світ. Авторка зуміла викликати інтерес до путівника у наукових і світських колах емоційним наповненням тексту, історіями про свою стійкість, змалюванням колориту Гуцульщини. Для відтворення національних особливостей вдається до використання лексичних засобів (оніми, неологізми, демінутиви, діалектизми), які передали

неповторність далекого краю, що має свою історію, культуру, звичаї. Важливу роль у тексті відіграють стилістичні засоби (метафори, епітети, порівняння, гіперболи), які увиразнюють мову й розширюють знання про естетичні вподобання письменниці. Перспективним видається подальше дослідження творчості М.М. Дові у лінгвістичному, культурному й гендерному контексті, що сприятиме розкриттю її індивідуального стилю.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Богдан, Ю. (2018). Розвиток мандрівної літератури в Україні. *Південний архів (Збірник наукових праць. Філологічні науки)*, (74), 178–182.
- Божко, Л.Д. (2014). Література подорожей і туризм в історико-культурному контексті: епохи Відродження та Середньовіччя. *Культура України* (47), 98–108.
- Боньковський, Р. (2017). Сербські аугментативні субстантивні деривати з питомими суфіксами. *Проблеми слов'язознавства*, (66), 235–244.
- Васильчук, М.М. (2020). Повість Мені Мюріел Дові «Дівчина в Карпатах» (1891) як зразок «гуцульської» мандрівницької прози. *Science and Education a New Dimension. Philology*, VIII(71): 240, 58–61.
- Диса, К.Л. (2017). Путівник як дзеркало смаку: естетичні судження на сторінках київських путівників зламів XIX–XX ст. *Наукові записки НаУКМА. Історичні науки*, (194), 47–59.
- Дові, М. М. (2020). *Дівчина в Карпатах* (Н. Марчук, пер. з англ.). Априорі.
- Прыма, В.В. (2015). Англомовний путівник як різновид туристичного дискурсу. *Записки з романо-германської філології*, Вип. 2 (35), 151–156.
- Прыма, В.В. (2021). Дискурсивне дослідження текстів англомовних туристичних путівників по Україні. *Записки з романо-германської філології*, Випуск 1 (46), 89–94.
- Самойленко, В.В. (2020). Специфіка використання деминутивів у сучасних творах для дітей. *Закарпатські філологічні студії*, 13(1), 104–107.
- Чорноус, О.В. (2021). Антропоніми як базові складники онімної системи. *Записки з українського мовознавства*, (28), 138–148.
- Adams, J. (2015). Méné Muriel Dowie: The "Modern" Woman of Choices. *English Literature in Transition*, 1880–1920. Volume 58, Number 3. 313–340.
- Dowie, M. M. (1892). *A Girl in the Carpathians*. G. Philip. <https://archive.org/details/girlinkarpathian00dowi/page/14/mode/2up>
- Pykett, L. (1992). *The Improper Feminine: The Women's Sensation Novel and the New Women Writing*. London and New York: Routledge.
- Small, H. (1995). *Introduction to Gallia*. London: Everyman.

REFERENCES

- Bogdan, J. (2018). Travel Literature Development in Ukraine. *Pivdennij Arkhiv (Collected Papers of Philology)*, (74), 178–182. [In Ukrainian]
- Bozhko, L.D. (2014). Travel literature and tourism in a historical and cultural context: the Renaissance and the Middle Ages. *Culture of Ukraine*, (47), 98–108. [In Ukrainian]
- Bonkovsky, R. (2017). Serbian Augmentative Substantive Derivatives with Vernacular Suffixes. *Problems of Slavonic Studies*, (66), 235–244. [In Ukrainian]
- Vasylchuk, M. (2020). Story of Meni Myuriel Dovey "A Girl in the Carpathians" (1891) as a sample of Hutsul travelling prose. *Science and Education a New Dimension. Philology*, VIII(71), Issue: 240, 58–61. [In Ukrainian]
- Dysa, K. (2017). Guidebook as a Mirror of Taste: Aesthetic Judgments in Kyiv Guidebooks of the Turn of the 19th–20th Centuries. *NaUKMA Research Papers. History*, (194), 47–59. [In Ukrainian]
- Dowie, M. M. (2020). The girl in the Carpathians (N. Marchuk, Trans.). A priori. [In Ukrainian]
- Pryma, V. (2015). English guide books as a genre of tourism discourse. *Writing in Romance-Germanic Philology*, 2 (35), 151–156. [In Ukrainian]
- Pryma, V. (2021). Discourse Investigation of texts of English Tourist Guidebooks to Ukraine. *Writing in Romance-Germanic Philology*, 1(46), 89–94. [In Ukrainian]
- Samoilenko, V. (2020). Specifics of the Use of Diminutive Forms in the Modern Children's Literature. *Transcarpathian Philological Studies*, 13(1), 104–107. [In Ukrainian]
- Chornous, O. (2021). Anthroponyms as basic components of the onymic system. *Zapysky z ukrains'kogo movoznavstva*, (28), 138–148. [In Ukrainian]
- Adams, J. (2015). Méné Muriel Dowie: The "Modern" Woman of Choices. *English Literature in Transition*, 1880–1920. Volume 58, Number 3. 313–340.
- Pykett, L. (1992). *The Improper Feminine: The Women's Sensation Novel and the New Women Writing*. London and New York: Routledge.
- Small, H. (1995). *Introduction to Gallia*. London: Everyman.

Iryna Borbenchuk, Mykyta Markov. Portrayal of Lingual-and-Cultural Realities in the Guidebook “A Girl in the Karpathians” by Méné Muriel Dowie. The article considers the linguistic and cultural realia of Hutsulshchyna, as described in the guidebook by a Scottish traveller, Muriel Dowie (1867-1945), as well as outlines the specificities of their portrayal in the English-language text. The study reveals that the history of travel literature dates back to Antiquity (descriptions of journeys for trade, colonization, medical treatment, participation in the Olympic Games) and shapes its traditions in the Middle Ages (geographical discoveries, the spread of Christianity, and pilgrimages). Subsequently, a specific style of travel narrative was developed, which helped navigate new territories safely, conveyed the flair of distant lands and admiration for architecture, etc. New narrative tools were eventually developed (tourism terminology, special language devices) and new notions such as guidebook, tourism, and tourism discourse came into use. It has been established that M.M. Dowie’s guidebook is a manifestation of gender consciousness and desire to advocate for the social and political advancement of women in society. To have an impact on the audience, the author resorts to artistry, expressiveness and metaphors, through which she describes her impressions of what she has seen, draws philosophical conclusions and encourages readers to explore the world. The article explores the language means that depend on the author's desire to mark her own route and reflect on socio-cultural phenomena (toponyms), to name the people she met during her travels (anthroponyms), describe new concepts and create interesting metaphors (neologisms), and express a special tone that conveys tenderness, diminutive features, irony or irritation (diminutives). Lexical devices such as augmentatives (exaggerated size of objects), pejoratives (ridiculing of certain situations), and dialectisms (emphasizing uniqueness and authenticity) contribute significantly to the expressiveness of the language as well as serve to convey local flair. Stylistic devices (metaphors, epithets, comparisons, hyperboles) accentuate the language and allow the reader to expand their knowledge of the author's aesthetic and literary talent. It has been concluded that the guidebook reflects M.M. Dowie’s unique style and depicts the leading motifs of the literary process of her time.

Keywords: linguistic and cultural realities; travel literature; guidebook; travelogue; Hutsul region.

Received: November 20, 2025

Accepted: December 5, 2025

Tetiana Leleka

PhD in Philology, Associate Professor

Associate Professor of the Translation,

Applied and General Linguistics Department

Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

Kropyvnytskyi, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-6134-4435>tteleka@ukr.net

PECULIARITIES OF RENDERING UKRAINIAN CULINARY DISCOURSE IN A CULTURAL ASPECT

The translation of Ukrainian culinary discourse represents one of the most complex areas of intercultural communication, as it involves not only linguistic substitution but also the transfer of cultural, symbolic, and ethnographic meanings. The problem is in the fact that many Ukrainian dishes, ingredients, and culinary traditions have no direct equivalents in English, which often leads to the partial loss of cultural content and transformation of national-specific elements. The translator must therefore mediate between two distinct language and cultural systems, balancing authenticity with comprehensibility for the target audience. The Ukrainian cuisine, deeply rooted in ritual practices and collective identity, becomes an element of cultural memory, and its translation is a form of cultural representation on the international stage. The aim of the study is to identify the specific language and cultural features of Ukrainian culinary recipes translation into English, which involves the classification of the main lexical groups within culinary discourse, and the determination of the translation strategies that best preserve ethnocultural identity while ensuring communicative clarity. The research material is based on *The Ukrainian Christmas Cookbook*, which reflects traditional festive cuisine and provides authentic language data for analysis. The results of the study demonstrate that translators employ a range of techniques to convey culturally marked vocabulary, among which descriptive translation (20%) and lexical calquing (15%) are predominant. Less frequent but culturally significant techniques include transliteration (12%) and semantic adaptation (10%). The study also shows that translators adapt measurement systems and terminology to English culinary norms, ensuring clarity for international readers. The most numerous lexical groups are names of dishes (25%) and ingredients (20%), which confirms the nominative and culture-bound character of the discourse. The findings reveal that translators tend to maintain the balance between foreignization, preserving national identity, and domestication, ensuring accessibility to foreign readers. The conclusions emphasize that the translation of the Ukrainian culinary discourse functions as a multidimensional cultural process rather than a mere language operation. It reflects the interaction between language form and cultural content, where every translation choice represents an act of cultural mediation. Ukrainian culinary translation contributes to promoting national identity and strengthening cultural diplomacy by presenting Ukrainian traditions to the global community. The study confirms that the effective translation of culinary discourse requires not only linguistic competence but also deep cultural awareness and sensitivity to ethnolinguistic values. Thus, Ukrainian culinary discourse in translation becomes a powerful means of transmitting cultural heritage and shaping a positive image of Ukraine in the international arena.

Keywords: culinary discourse; translation strategies; Ukrainian cuisine; cultural identity; intercultural communication; ethnolinguistic specificity; descriptive translation; cultural mediation.

1 INTRODUCTION

Problem statement. The translation of culinary discourse is one of the key aspects of intercultural communication. This process involves various factors of interlingual interaction. First of all, it implies a transition from one system of cultural values to another, which is not always possible. Secondly, a culinary recipe itself is a reflection of the spiritual culture of a particular nation, which is often difficult to convey in another language (Jurafsky, 2015, p. 36).

The relevance of this study is determined by the development of Ukrainian culture and its growing popularity worldwide. Many well-known Ukrainian chefs publish their recipes in English

due to the high demand for such discourse abroad. Ukrainian cuisine is recognized as one of the most delicious in the world, therefore the translation of its recipes has become more relevant than ever.

In this study, we attempted to analyze English-language texts of recipes of well-known Ukrainian dishes in terms of their lexical features and the ways in which specifically Ukrainian realities are transferred into a new language context that does not always provide the necessary semantic environment due to cultural differences and the uniqueness of culinary traditions.

Analysis of recent research and publications. Many researchers, while analyzing translated culinary texts, encounter the problem of inadequacy between the translation and the original due to cultural discrepancies (Combs et al., 2018, p. 24). Others believe that there are ways to overcome this problem (Chiaro et al., 2015, p. 239). Scholars consider the possibility of applying specific translation techniques to convey the cultural flavor of a dish (Cao et al., 2023, p. 85).

We have taken as a basis Benjamin Whorf's statement about the fact that *we dissect reality along the lines laid down by our native language*. Indeed, the language of every nation is as unique as its culture. Culinary art and language are both culturally dependent, and therefore the discourse about food has its own specific features. (Gerhardt, 2013, p. 27)

Culinary practices serve as markers of distinction between cultures, and consequently, the language of culinary discourse is unique. The discourse of gastronomy represents a means of revealing national culture through language (Ngoran, 2016, p. 50.)

When we translate culinary discourse, we immerse ourselves in another world of dimensions. It is a transition into a new, unknown reality. Culinary discourse has its own specific language features that reflect traditions, gender roles, social classes, and lifestyles (Gerhardt, 2013, p. 28).

The discourse of gastronomy contains enough characteristics to identify the mental traits of a generalized representative of a national culture. The language of culinary art is a mirror of collective identity (House, 2015, p. 84).

Among all cultural elements, the translation of food occupies a special place, as it is one of the most common extralinguistic markers in a text that often lacks an exact equivalent in another language (Mellinger & Hanson, 2017, p. 29). And this is precisely what makes the present study relevant.

The purpose of the article. The aim of the article is to identify the specific features of translating Ukrainian culinary recipes into English, taking into account cultural aspects. To achieve this goal the English-language texts representing well-known Ukrainian dishes have been analyzed, lexical groups have been characterized, and translation techniques have been examined.

2 METHODS

2.1 Research methods

In the study of culinary recipe translation, a comprehensive set of methods combining linguistic, cultural, and translation approaches was employed. The main methods applied include the following:

Descriptive method – used to systematize and describe linguistic units of culinary discourse, particularly the names of dishes, ingredients, and methods of preparation. Descriptive translation studies consider translations as cultural facts that require proper contextualized analysis (Mellinger & Hanson, 2017, p. 18).

Comparative method – made it possible to identify similarities and differences between original Ukrainian recipes and their English translations, as well as to reveal common difficulties in translating culturally marked vocabulary. Comparative translation analysis offers a formal quantitative approach that enables the performance of various comparative translation tasks – a useful addition to the set of empirical research methods, despite its reductionist nature (Baker, 2018, p. 23).

Contextual analysis — applied to determine the semantic features of culinary terms in specific contexts and to identify effective ways of conveying them in English. Many translation scholars tend to use the terms *strategy*, *technique*, and *method* interchangeably. However, it is important to clearly distinguish these concepts, as context plays a crucial role in determining the translator's choice (Ngoran, 2016, p. 50).

Method of translation analysis – employed to identify translation techniques such as

transcription, calquing, generalization, concretization, descriptive translation, and functional substitution. Translation technique is a method applied in the translation process to describe the outcome of a translation decision and to classify types of translation solutions (Volf, 2020, p. 5).

Cultural approach – enabled the exploration of the influence of national and cultural characteristics of Ukrainian cuisine on the translation process and the degree to which ethnocultural identity is preserved in the English text. Translations should be regarded not only as linguistic but also as cultural facts that reflect the interaction of value systems, traditions, and ways of thinking of different peoples (Combs, 2018, p. 18).

Quantitative analysis – used to determine the frequency of specific translation transformations and to summarize the statistical data obtained in the study. Quantitative methods in translation studies encompass all stages of the research process: from data description and analysis of differences to the study of relationships and the statistical interpretation of results (Mellinger & Hanson, 2017, p. 28).

2.2 Analytical Procedures

For the research, the book *The Ukrainian Christmas Cookbook* was selected, as it contains some of the most well-known Ukrainian dishes.

At the first stage, 300 lexical units were extracted and classified into groups to determine the most effective way to analyze the culinary discourse.

At the second stage, the translation techniques used by the author of the book were identified and subjected to statistical analysis in order to understand the main characteristics of the translation of Ukrainian recipe texts.

The next stage of the research included a description of the main challenges encountered in translating culinary texts from a cultural perspective, focusing on the transfer of ethnocultural elements and the preservation of national identity in the target language.

3 RESULTS AND DISCUSSION

3.1 Results

The study of lexical unit groups is an important stage in researching the translation of culinary texts, as it is precisely the lexis that forms the semantic and cultural foundation of discourse. As Mona Baker notes, that the analysis of lexical units and their semantic fields allows us to understand how language structures experience and how this affects translation (Baker, 2018, p. 34).

As J. House emphasizes, the lexical analysis in the context of discourse is the key to understanding functional equivalence between the original and the translation (House, 2015, p. 32).

Thus, the study of lexical unit groups not only deepens the understanding of the semantic structure of a culinary text but also contributes to the formation of a scientifically grounded basis for the adequate translation of culturally marked lexis.

Among the analyzed material, the following *groups of lexical units* were identified (Table 1):

Table 1. The groups of culinary terms

	Group of culinary terms	Share of total terms, %
1	Names of dishes	25
2	Names of ingredients	20
3	Cooking processes	18
4	Kitchen equipment and utensils	12
5	Units of measurement and quantity	10
6	Adjectives denoting taste and quality	7
7	Cultural-traditional and calendar terms	8

The most numerous groups are *names of dishes* (25 %) and *ingredients* (20 %), confirming the culinary-nominative character of the corpus. Less frequent but culturally significant are *cultural-traditional and calendar terms* (8 %), which highlight the ethnocultural dimension of Ukrainian festive cuisine (Table 1).

Every group has its own principles of translating which were identified.

1. Names of dishes: *Potato Pancakes*, *Crepes with Cheese*, *Mushroom Dumplings* — these are English renderings or adaptations of traditional Ukrainian dish names. This group includes vegetable dishes, mushroom-based meals, desserts, and light appetizers, demonstrating how translators often combine semantic transparency with cultural adaptation: *вареники* – *dumplings*, *голубці* – *stuffed cabbage*, *картопляники* – *potato pancakes*, *кутя* – *sweet grain pudding*. They are often adapted or generalized; and combine calquing and descriptive translation.

2. Tools, equipment: *форма для випікання* – *baking dish*, *противень* – *baking tray*, *розігріта духовка* – *preheated oven*, *середній вогонь* – *medium heat*. These terms denote kitchen utensils (*dish*, *tray*, *oven*) and process-related conditions (*medium heat*, *preheated*). In translation, standardized English culinary terminology is commonly used to ensure clarity and functionality for the target audience. These words are mostly calqued or descriptively translated; sometimes expanded with modifiers.

3. Cooking process: *змішати борошно* – *mix the flour*, *збити яйце* – *beat the egg*. This vocabulary is rendered through established English culinary terminology; functional equivalence.

4. Ingredients: *potatoes*, *dough*, *beetroot*, *sour cream*, *sunflower oil*, *parsley*, *dill*, *cloves of garlic*, *bay leaf*, *poppy seeds*. This group includes the names of food components — vegetables, spices, grains, oils, and herbs. The translator generally employs conventional English equivalents, prioritizing recognizability and lexical precision: *буряк* – *beetroot*, *пшениця* – *wheat*, *попсу мак* – *seeds*, *сметана* – *sour cream*, *соняшникова олія* – *sunflower oil*, *петрушка* – *parsley*. Such words have direct lexical equivalents.

5. Units of measurement and quantity: *15 minutes*, *30 minutes*, *cups of flour*, *tablespoons of sugar*, *oz of butter*, *half cups*, *900 g/2 lb*. This group represents units of measurement, time, weight, and volume. Translators often convert or double-mark values (in grams and pounds) or apply English customary units (*cups*, *tablespoons*, *ounces*) to enhance comprehension. The conversion of metric values and double marking are used.

6. Adjectives Denoting Taste and Quality: *золотистий* – *golden*, *ніжний* – *tender*, *пряний* – *spicy*, *м'який* – *soft*, *ароматний* – *fragrant*. Expressiveness is preserved. The translators use the typical English culinary descriptors.

7. Cultural and Traditional Contexts Examples include *Christmas Eve*, *Julian Calendar*, *meatless recipes*, *Christmas traditions in Ukraine*. Although not strictly culinary terms, such expressions form an essential part of the ethnocultural framework of the text. They convey cultural and ritual meanings, providing necessary background for understanding the context of Ukrainian festive cuisine. Such words are adapted with explanatory additions where the cultural interpretation is preferred over literal translation.

The study identified several translation transformations that are most frequently used in translating Ukrainian recipes into English (Table 2).

1. Lexical calquing is a direct transfer of a Ukrainian term into English when an equivalent exists: *грибні вареники* – *mushroom dumplings*.

2. Descriptive translation is used when the target language has no exact equivalent for a particular dish, ingredient, or culinary concept specific to Ukrainian culture. In such cases, the translator conveys the meaning through a brief description in order to make it clear to a foreign reader without distorting the original sense (*кутя* – *sweet grain pudding made of wheat and honey*).

3. Transliteration of the name with/without explanation – sometimes the traditional Ukrainian name is preserved with an explanatory note (*borshch*, *uzvar*).

4. Semantic expansion or clarification – the translator adds an explanatory element for the English-speaking reader, e.g., *нічні рецепти* – *meatless recipes* to emphasize the Christmas Eve fasting tradition.

5. Measurement and volume conversion – translation includes English measurement units (*склянка* – *cups*, *столова ложка* – *tablespoons*, *грами* – *oz*) alongside grams or milliliters, helping the reader navigate familiar systems.

6. Parallel presentation of units, for example, *900 g / 2 lb*. This combined conversion facilitates

understanding for readers from different regions.

7. Standardization of terms for equipment and processes where the translator uses established English culinary terminology (*розігріта духовка* – *preheated oven*, *змішати* – *mix*, *збити* – *beat*, *противень* – *baking tray*), ensuring clarity and functional equivalence.

8. Simplification/adaptation for foreign readers where the translation is oriented toward readers unfamiliar with certain Ukrainian ingredients or traditions, thus terminology is presented in a more universal way (*Додати 200 г борошна, 3 ст. л. цукру та пів склянки молока* – *Add 1 ½ cups of flour, 3 tablespoons of sugar, and ½ cup of milk*).

9. Cultural-Contextual Interpretation. It is adding a cultural explanation for a foreign reader (*Святвечір* – *Christmas Eve (dinner with 12 meatless dishes)*).

10. Lexico-Grammatical Restructuring. Changing the part of speech or syntactic structure (*заправити духмяною олією* – *drizzle with fragrant oil*).

11. Omission/Reduction. Eliminating redundant details irrelevant to a foreign audience (*домашня закваска на житній муці* – *rye sourdough*).

Table 2. Use of Translation Transformations in Rendering Ukrainian Culinary Terms

	Translation Transformation	Approx. % of Use
1	Descriptive translation	20
2	Lexical calquing	15
3	Transliteration with/without explanation	12
4	Semantic adaptation / clarification	10
5	Measurement & volume conversion	10
6	Parallel presentation of units (metric + imperial)	8
7	Standardization of equipment & processes	7
8	Simplification / adaptation for foreign readers	5
9	Cultural-contextual interpretation	5
10	Lexico-grammatical restructuring	5
11	Omission / reduction	3

Descriptive translation (20%) and lexical calquing (15%) dominate, reflecting the desire to preserve the authenticity of Ukrainian dish names. The relatively high proportion of transliteration (12%) and semantic adaptation (10%) indicates an effort to make recipes accessible and understandable for English-speaking readers. Less frequent but methodologically significant techniques are cultural interpretation (5%), which helps maintain the ethnolinguistic identity of Ukrainian cuisine, as well as lexico-grammatical restructuring (5%) and omission (3%).

The translator clearly maintains the balance between the authenticity of Ukrainian cuisine and accessibility for the English-speaking reader: on the one hand, Ukrainian dishes are preserved, while on the other – they are anglicized (*Potato Pancakes* instead of *Deruny*).

In the case of specific Ukrainian dishes that might be unfamiliar to English readers, the translation either provides an explanatory note (*traditional Ukrainian dishes*) or adapts the name to something more recognizable.

The use of dual measurement systems is a modern practice in cookbooks aimed at an international audience, helping readers from different regions follow recipes easily.

Cultural explanations accompany the recipes, emphasizing not only how to cook but also why it matters, thereby enhancing the cultural dimension and interpretive depth of the translation.

3.2 Discussion

From a theoretical perspective, the study supports the ideas of contemporary translation theories that translation functions as a cultural act, where equivalence is not only semantic but also pragmatic and sociocultural (Cao et al., 2024, p. 86). Culinary discourse, as a semiotic system, reveals the interdependence of language and culture: every lexical choice in a recipe embodies a fragment of collective experience and cultural symbolism. The successful translation of such discourse requires sensitivity to both language form and cultural content (House, 2018, p. 56).

The analysis of the Ukrainian culinary discourse and its translation into English reveals that the process extends far beyond the linguistic level and represents a form of cultural mediation. The translator functions not merely as a linguistic intermediary but as a cultural interpreter who ensures that the symbolic meanings embedded in Ukrainian cuisine are preserved and made accessible to an international audience (Chiaro & Rossato, 2015, p. 240).

Culinary discourse, as demonstrated by the analyzed material, is deeply rooted in national mentality, collective memory, and ritual practice. Ukrainian festive cuisine, especially the Christmas Eve dishes, encapsulates centuries-old traditions and religious symbolism. Consequently, when such discourse is transferred into another language, it undergoes a complex process of transformation involving not only lexical but also semiotic adaptation. The translator's challenge is to reconstruct the cultural code in a foreign language environment while avoiding the loss of authentic flavor and maintaining the pragmatic function of a recipe text.

The quantitative data obtained demonstrate that descriptive translation and lexical calquing dominate among the applied translation techniques. This indicates a tendency to balance fidelity and functionality: literal reproduction is chosen whenever equivalence allows, while descriptive techniques compensate for culturally specific items that lack direct analogues. Such duality confirms the translator's awareness of the intercultural gap and the deliberate attempt to bridge it through hybridization of translation strategies.

It is noteworthy that transliteration combined with explanation and cultural-contextual interpretation also play an important role. These approaches preserve the national-language identity of the Ukrainian dish names providing sufficient contextualization for a foreign reader. This technique aligns with the concept of foreignization in translation, which aims to expose readers to cultural otherness rather than conceal it.

The adaptation of measurement systems and standardization of culinary terminology reflect the practical dimension of translation. Translators inevitably domesticate certain textual components to ensure comprehensibility and usability. This functional equivalence is essential in recipe discourse, where clarity and procedural precision take precedence over stylistic nuances.

Furthermore, the study demonstrates that ethnocultural markers – such as calendar references and ritual features – require interpretive translation strategies. These elements cannot be transferred mechanically, as they represent fragments of Ukrainian worldview and religious identity. The translator's task, therefore, is not only to reproduce the language form but to mediate the worldview, preserving the symbolic value of the original. This reinforces the idea that culinary translation is a special type of cultural translation, where meaning is negotiated at the intersection of language, identity, and culture (Chiaro et al., 2015, p. 240).

Lexical analysis of the corpus further confirms M. Baker's assertion that the structure of lexical fields reflects the way a culture conceptualizes experience (Baker, 2018). Ukrainian culinary lexis reveals a strong connection between food and spirituality, family, and festivity – elements that are not always fully translatable. In English renderings, this emotive and symbolic dimension is often neutralized or replaced by descriptive precision. Nevertheless, the presence of cultural annotations in the target text restores the ethnographic depth, achieving a balance between referential accuracy and cultural resonance.

The Ukrainian concept of meal often merges material and spiritual aspects – celebration, hospitality, religious fasting – while the English culinary tradition tends to emphasize practicality and process. The translator, therefore, mediates between two distinct culinary worldviews, reconfiguring the semantics of taste and tradition.

From the perspective of translation studies, the results support the growing recognition that food-related texts require a multimodal and ethnolinguistic approach. As shown by P. Volf (Volf, 2020) and C. Gerhardt (Gerhardt, 2013) gastronomic discourse simultaneously embodies language, cultural, and semiotic dimensions. Translating such discourse involves decoding these dimensions and re-encoding them in another cultural system. Hence, the process is not limited to lexical substitution but involves cultural semiotic negotiation, in which each translation decision represents an interpretive act.

Finally, it should be emphasized that the translation of Ukrainian culinary discourse contributes not only to linguistic studies but also to cultural diplomacy. The dissemination of Ukrainian culinary heritage through English translations serves as a powerful tool for promoting national identity, strengthening intercultural dialogue, and shaping a positive image of Ukraine in the global context. Thus, the discussion confirms that translation of Ukrainian culinary discourse is a multidimensional phenomenon that combines linguistic precision, cultural interpretation, and intercultural adaptation. Its successful realization requires not only language competence but also profound cultural literacy, empathy, and awareness of both source and target traditions. In this sense, culinary translation exemplifies the highest level of interaction between language and culture, where every word has not just meaning – but heritage.

4 CONCLUSIONS AND FURTHER RESEARCH

The conducted research confirms that the translation of Ukrainian culinary discourse into English is not a purely linguistic task but a complex intercultural process involving the transmission of ethnocultural meanings, values, and traditions. Ukrainian cuisine, being an integral component of national identity, reflects the mentality, worldview, and historical memory of the people. Therefore, its translation inevitably becomes an act of cultural representation.

The analysis of English translations of Ukrainian culinary recipes – based on *The Ukrainian Christmas Cookbook* – has made it possible to identify both the language and cultural mechanisms that underlie this process. The quantitative and qualitative data demonstrate that translators actively employ a wide range of strategies and techniques, among which descriptive translation, lexical calquing, and transliteration predominate.

The analysis of Ukrainian culinary discourse and its English translations demonstrates that the process of rendering recipes extends beyond purely language transfer and functions as a form of cultural mediation. The study identified key lexical groups – names of dishes, ingredients, cooking processes, kitchen equipment, units of measurement, adjectives denoting taste, and cultural-traditional terms – whose translation requires a combination of strategies to ensure both clarity and cultural fidelity.

Translators navigate between preserving national identity (foreignization) and making recipes accessible (domestication). This duality reflects a broader principle of intercultural communication: presenting Ukrainian culinary culture authentically while adapting it to the expectations of a foreign readership. Converting metric units to English customary units, standardizing culinary terminology, and providing dual measurements help international readers follow recipes accurately. These functional adaptations complement cultural fidelity. Overall, the translation of Ukrainian recipes exemplifies a balanced approach between foreignization and domestication, highlighting the translator's role as a cultural mediator who conveys not only lexical content but also national heritage and culinary worldview.

Future studies could expand the scope of analysis to include contemporary, regional, and everyday Ukrainian recipes, as well as cross-cultural comparisons with translations of other Slavic or European culinary texts. Investigating audience reception of translated recipes would provide empirical evidence on the effectiveness of specific translation strategies in achieving comprehension and cultural understanding. The increasing prevalence of digital and multimodal culinary discourse (videos, blogs, social media) calls for research into how visual and textual elements interact in translation to convey cultural meaning. The further interdisciplinary research at the intersection of linguistics, translation studies, and culinary studies would contribute to a more comprehensive understanding of food as a medium of intercultural communication.

REFERENCES

- Baker, M. (2018). *In Other Words: A Coursebook on Translation*. Routledge.
- Cao, Y., Kementchedjheva, Y., Cui, R., Karamolegkou, A., Zhou, L., Dare, M., Donatelli, L., & Hershovich, D. (2024). Cultural adaptation of recipes. *Transactions of the Association for Computational Linguistics*, 12, 80–99. https://doi.org/10.1162/tacl_a_00634
- Chiaro, D., & Rossato, L. (2015). Food and translation, translation and food. *The Translator*, 21(3), 237–243. <https://doi.org/10.1080/13556509.2015.1110934>
- Combs, M. (2018). *Food discourse: The communicative gateway toward understanding formerly colonized representation in Parts Unknown* [Master's thesis]. Illinois State University. <https://ir.library.illinoisstate.edu/etd/850>
- Gerhardt, C. (2013). *Food and language – Language and food*. Amsterdam: John Benjamins Publishing.
- House, J. (2015). *Translation Quality Assessment: Past and Present*. Routledge.
- Jurafsky, D. (2015). *The language of food*. Wiley.
- Mellinger, C., & Hanson, T. (2017). *Quantitative research methods in translation and interpreting studies*. Routledge.
- Ngoran, C. T. (2016). Revisiting translation strategies and techniques. *International Journal of Comparative Literature and Translation Studies*, 4(4), 48–56. <https://doi.org/10.7575/aiac.ijclts.v.4n.4p.48>
- Peters, M. (2022). *The Ukrainian Christmas Cookbook*. Munich: BookRix GmbH & Co. <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/29924/file.pdf>
- Volf, P. (2020). Translation techniques as a method for describing the results and classifying the types of translation solutions. *Applied Translation*, 14(2), 1–7. <https://doi.org/10.51708/apprans.v14n2.1171>

Тетяна Лелека. Особливості відтворення українського кулінарного дискурсу в культурному аспекті. Відтворення українського кулінарного дискурсу під час перекладу є одним із найскладніших напрямів міжкультурної комунікації, оскільки передбачає не лише мовне відтворення, а й передачу культурних, символічних та етнографічних значень. Проблема полягає в тому, що багато назв українських страв, інгредієнтів і кулінарних традицій не мають прямих відповідників в англійській мові, що часто призводить до часткової втрати культурного змісту та трансформації національно маркованих елементів. Тому перекладач змушений виступати посередником між двома різними мовно-культурними системами, поєднуючи автентичність із зрозумілістю для іншомовного читача. Українська кухня, глибоко вкорінена у ритуальних практиках і колективній пам'яті, постає носієм культурної ідентичності, а її переклад – формою репрезентації української культури на міжнародній арені. Метою дослідження є виявлення мовних і культурних особливостей перекладу українських кулінарних рецептів англійською мовою, що включає класифікацію основних лексичних груп кулінарного дискурсу та визначення перекладацьких стратегій, які найповніше зберігають етнокультурну ідентичність при забезпеченні комунікативної ясності. Матеріалом дослідження стала книга *The Ukrainian Christmas Cookbook*, що репрезентує традиційну святкову кухню та містить автентичні мовні зразки для аналізу. Результати показали, що перекладачі застосовують різноманітні прийоми для передачі культурно маркованої лексики, серед яких переважають описовий переклад (20%) та лексичне калькування (15%). Рідше, але з великою культурною значущістю використовуються транслітерація з поясненням (12%) та семантична адаптація (10%). Виявлено також адаптацію систем мір і термінології до англійських кулінарних норм, що забезпечує зрозумілість для іноземного читача. Найчисленнішими групами лексики є назви страв (25%) та інгредієнтів (20%), що підтверджує номінативно-культурний характер дослідженого дискурсу. Результати засвідчили прагнення перекладачів до балансу між фореїзацією, яка зберігає національну специфіку, та доместикацією, що робить текст доступним для іншомовної аудиторії. Висновки підкреслюють, що переклад українського кулінарного дискурсу є багатовимірним культурним процесом, а не лише мовною операцією. Він відображає взаємодію мовної форми та культурного змісту, де кожне перекладацьке рішення є актом культурного посередництва. Переклад українських кулінарних текстів сприяє популяризації національної ідентичності та виконує роль культурної дипломатії, презентуючи українські традиції світовій спільноті. Доведено, що ефективний переклад кулінарного дискурсу вимагає не лише мовної компетентності, а й глибокого розуміння етнокультурних цінностей і культурної чутливості. Отже, український кулінарний дискурс у перекладі виступає потужним засобом передачі культурної спадщини та формування позитивного іміджу України на міжнародному рівні.

Ключові слова: кулінарний дискурс; перекладацькі стратегії; українська кухня; культурна ідентичність; міжкультурна комунікація; етнолінгвістична специфіка; описовий переклад; культурне посередництво.

Received: November 15, 2025

Accepted: December 5, 2025

Зоя Корнєва

Доктор педагогічних наук, професор
Декан факультету лінгвістики
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-8848-4323>
Kornieva.Zoia@lil.kpi.ua

Яна Шахова

Здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Факультет лінгвістики
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Київ, Україна
<https://orcid.org/0009-0005-8601-1505>
Yana.Shakhova1@gmail.com

ГЕНЕЗИС МЕТАФОРИ В ДІАХРОНІЇ

У статті здійснено багатовимірний аналіз метафори як універсального когнітивного механізму, що формує концептуальну основу наукового знання і забезпечує взаємодію різних галузей у дискурсивному та соціокультурному вимірах. Для реалізації такого багатоаспектного дослідження задіяно комплекс дослідницьких методів, серед яких діахронний метод, порівняльно-типологічний підхід, концептуальний аналіз, дискурс-аналіз та описово-аналітичний метод. Простежується історична динаміка осмислення метафори – від античних уявлень про перенесення значення до сучасних когнітивно-лінгвістичних та корпусних досліджень, які засвідчують її фундаментальну роль у категоризації досвіду. Наголошується, що метафора є не лише мовним чи стилістичним явищем, а насамперед інструментом мислення, який дозволяє структурувати абстрактні поняття, створювати нові терміносистеми та здійснювати міждисциплінарний обмін знаннями. Розглянуто функції метафори у науково-технічному дискурсі, де вона виступає засобом когнітивного моделювання, але водночас несе потенційні ризики семантичних викривлень. Особливу увагу приділено ролі образних моделей у точних науках, математиці, інженерії, інформаційних технологіях, а також у педагогічному дискурсі, де метафора виявляє свою здатність адаптувати складні концепти до рівня сприйняття адресата. Показано, що в освітньому контексті метафора має амбівалентний вплив: сприяє засвоєнню нових знань, але може призводити до формування неповних або хибних уявлень. Соціокультурний аспект аналізу демонструє, що метафора не лише структурує наукове мислення, а й формує колективні уявлення, національну ідентичність та риторичні моделі науки. У цьому контексті розмежовано глобальний і локальний підходи: зарубіжні дослідження зосереджуються на універсальних механізмах, тоді як українська наукова традиція акцентує на культурно-національному вимірі термінотворення. Сучасні тенденції у вивченні метафори пов'язані з використанням корпусних і комп'ютерних методів, які дозволяють кількісно оцінювати рівень метафоричності та виявляти закономірності її функціонування у спеціалізованих дискурсах. Такий підхід відкриває нові можливості для інтеграції когнітивної семантики, прагматики та обчислювальної лінгвістики у вивченні наукової мови. Зроблено висновок, що метафора інтегрує знання, досвід та культурні коди, забезпечуючи гнучкість і динаміку наукової мови.

Ключові слова: метафора; когнітивний механізм; термінотворення; когнітивна лінгвістика; абсолютні метафори; науково-технічний дискурс; когнітивне моделювання; соціокультурний вимір.

1 ВСТУП

Метафора у сучасному науковому дискурсі вже не розглядається як другорядний стилістичний прийом, а постає універсальним когнітивним механізмом, що визначає способи мислення та структурування знання. Саме тому питання концептуальної образності у процесах

термінотворення опинилося в центрі уваги когнітивної лінгвістики, риторики та термінознавства. Від аристотелівського розуміння перенесення значення до концептуальної теорії Дж. Лакоффа та М. Джонсона, від ідеї «абсолютних метафор» Г. Блюменберга до корпусних досліджень XXI століття, простежується еволюція уявлень про образність як базового інструменту категоризації та пояснення складних понять. У цьому огляді увагу буде зосереджено на кількох ключових напрямках: класичних теоріях переносу значення, когнітивному підході до функціонування концептуальної образності, ролі образних механізмів у формуванні термінології точних і технічних наук, а також на соціокультурних та освітніх вимірах їхнього застосування. Поза межами аналізу залишаються стилістичні та суто поетологічні аспекти, оскільки вони не є безпосередньо релевантними до питань термінотворення. Метою огляду є систематизація досліджень, що демонструють, як когнітивна образність виконує одночасно пояснювальну, комунікативну й культурну функції, забезпечуючи гнучкість і динамічність наукової мови.

2 МЕТОДИ

У дослідженні застосовано низку методів, що забезпечують структурну цілісність аналізу, а саме залучено діахронний метод, порівняльно-типологічний підхід, концептуальний аналіз, дискурс-аналіз та описово-аналітичний метод. Кожний із них дав змогу висвітлити окремі параметри метафоризації та простежити еволюцію наукових підходів.

3 РЕЗУЛЬТАТИ Й ОБГОВОРЕННЯ

Когнітивний підхід до метафори як основа термінотворення. Арістотель одним із перших систематизував уявлення про метафору, визначивши її як перенесення назви зі зміною значення «з роду на вид, із виду на рід, із виду на вид або за аналогією» (Тен, 1967, с. 25). Для нього вона не обмежувалася роллю стилістичної прикраси, а виражала сам спосіб образного мислення людини. У «Поетиці» філософ наголошував, що здатність творити вдалі метафори є ознакою таланту, адже вона ґрунтується на вмінні помічати подібність між, на перший погляд, далекими явищами.

Сучасні дослідження в галузі когнітивної лінгвістики та риторики критикують підхід Арістотеля до метафори за кілька ключових аспектів. По-перше, він не проводив чіткого розмежування між метафорою та іншими тропами, такими як метонімія чи синекдоха, що ускладнює розуміння їхніх функцій у мові. По-друге, давньогрецький науковець зводив метафору до скороченого порівняння, не враховуючи її глибшого когнітивного значення.

Проте варто зазначити, що для своєї епохи підхід Арістотеля був новаторським і заклав основи для подальшого осмислення метафори як когнітивного інструменту. Його концепція метафори як перенесення значення між поняттями стала важливим кроком у розвитку теорії мови та риторики.

Починаючи з класичних досліджень Дж. Лакоффа та М. Джонсона, концептуальна метафора розглядається не лише як стилістичний прийом, а як ключовий механізм пізнання. У праці *Metaphors We Live By* автори доводять, що метафори структурують наше розуміння світу, впливаючи на когнітивні процеси, сприйняття та поведінку (Lakoff, 1980). Подальші студії, зокрема роботи З. Кьовечеса, розширили це бачення, наголошуючи на універсальності метафоричних моделей. Дослідник показує, що низка концептуальних метафор, як-от «гнів – це гаряча рідина» чи «гнів – це тепло» (Kövecses, 2018, p. 266), повторюється в різних мовних і культурних контекстах, що свідчить про їхню когнітивну універсальність. Водночас Кьовечес підкреслює значну варіативність у використанні метафор, зумовлену різними контекстуальними факторами (ситуативним, дискурсивним, концептуально-когнітивним та тілесним) (Kövecses, 2018, p. 268).

Цю думку розвиває Ганс Блюменберг, для якого метафора є не випадковою прикрасою мови, а фундаментальною когнітивною структурою, що задає горизонти людського розуміння. Найцікавішою в його концепції є ідея «абсолютних метафор», які не зводяться до

раціонального визначення, а виконують функцію світоглядних орієнтирів (Блюменберг, 2005). Саме вони визначають спосіб, у який людина мислить і діє, навіть якщо ці метафори не піддаються чіткій концептуалізації. Особливе місце займає метафора «світу як книги», яка простежується від середньовічної теології до новочасної науки та задає уявлення про світ як текст, що потребує інтерпретації, і одночасно відкриває можливість для його «читання» засобами науки чи мистецтва (Блюменберг, 2005). У цьому сенсі Блюменберг показує, що метафора функціонує як своєрідний попередник теорії, тобто вона окреслює інтелектуальне поле, в якому згодом виникають систематичні концепти.

У схожому ключі Хосе Ортега-і-Гассет розглядав метафору як необхідний інструмент мислення й наукової діяльності, що дає змогу позначати нове через уже відоме (Ortega y Gasset, 1990). Проте не всі дослідники поділяють такий оптимістичний погляд. Колін Тюрбейн застерігає, що невимушене використання метафоричних моделей може призвести до ототожнення метафори з буквальною істиною (Turbayne, 1971). На його думку, коли метафора стає настільки звичною, що перестає розпізнаватися як метафора, науковець ризикує стати її «жертвою» (Turbayne, 1971, р. 5). До того ж навіть критичне усвідомлення обмежень метафори не гарантує від дезорієнтації, адже «ми ніколи не знаємо точно, що таке факти й завжди маємо справу з інтерпретацією» (Turbayne, 1971, р. 64). Тому Тюрбейн пропонує радикальніший підхід: не лише вдосконалювати чи замінювати метафору, а показати можливість наукового пізнання без опертя на неї.

На нашу думку метафори, незважаючи на критику щодо потенційного впливу на раціональне мислення, залишаються важливим когнітивним інструментом для формування понять та спрощення складних концепцій. Таким чином, аналіз концептуальних метафор у науковій термінології радше сприятиме виявленню глибинних когнітивних структур, що лежать в основі наукового знання, аніж ускладнюватиме наукове пізнання.

Українські дослідники, зокрема О. Селіванова, підкреслюють роль метафори у формуванні терміносистем у національному науковому дискурсі, наголошуючи, що вона не лише пояснює нові явища, а й інтегрує українську наукову мову у глобальний простір. Згідно з О. Селівановою «без метафоризації неможливо було б створити будь-яку наукову мову, зокрема її терміносистему, а також забезпечити останню від руйнування» (Селіванова, 2015, с. 59).

Показовим є те, що в технічній термінології активно функціонують метафоричні переноси, які затверджені у словниках. Власне у терміносистемах інженерії та інформаційних технологій простежується низка яскравих метафоричних номінацій, що демонструють цей механізм: 1) "elbow" – «патрубок»/«коліно» труби (Ткаченко, 2011, с. 21), що переносить антропоморфний образ суглоба на деталь трубопроводу; 2) "mouse" – «миша» (Fedynsky, 1990, р. 21) це зооморфна метафора, коли назва комп'ютерного маніпулятора відсилає до зовнішньої схожості пристрою з твариною (перенос здійснюється через аналогію форми та рухливості). 3) "motherboard" – «материнська плата» (Абрамович, 2016, с. 73), де семантика слова «мати» переноситься на основну плату комп'ютера як центральний координуючий елемент; 4) "gooseneck" – «S-подібна труба» (Кирилов, 2011, с. 54), що нагадує вигин шиї гусака, тут простежується антропоморфно-орнітологічний перенос, коли форма елемента інженерної системи описується через зовнішню схожість з тілом птаха; 5) "cloud computing" – «хмарні обчислення» (Півняк, 2010, с. 54), де природоморфна метафора переносить образ атмосферної хмари на віртуальне середовище зберігання даних.

Усі ці приклади з різних науково-технічних словників підтверджують тезу, що метафора є універсальним когнітивним механізмом, який забезпечує прозорість, образність та впровадження нових складних наукових понять у іншу мову.

Метафора як пояснювальний інструмент у науково-технічних дисциплінах. У науково технічному дискурсі достовірність та однозначність є ключовими вимогами, і тому використання метафор у точних науках потребує особливої обережності. Метафора, за своєю природою, переносить знання з однієї сфери в іншу через образне порівняння, що може створювати ризик неточності або неправильного тлумачення результатів.

Втім, у науковій літературі про метафору, зокрема у *Where Mathematics Comes From* Дж. Лакоффа та Р. Нуньєса, метафора постає не лише як мовна фігура, а як когнітивний механізм, що структурує мислення. Дослідники доводять, що навіть у математиці, що традиційно вважається взірцем точності та абстрактності, фундаментальні поняття ґрунтуються на концептуальних метафорах. Найцікавішою думкою є твердження про те, що абстрактні математичні ідеї виникають через перенесення структур сенсорно-моторного досвіду у сферу абстракцій. Так, метафора "*numbers are points on a line*" (Lakoff, 2000) дозволяє осмислити числа як геометричні об'єкти, тоді як завдяки метафорі "*infinity is a thing*" ми уявляємо нескінченність як об'єкт, з яким можна працювати. Інший цікавий приклад "*reasoning is calculation*", що ґрунтується на думці про людське мислення як процесу обчислення (Lakoff, 2000). Ми оперуємо фактами чи зважуємо аргументи, подібно до арифметичних дій. Ці дослідження демонструють, що математика є не відображенням позачасової платонівської істини, а продуктом втіленого людського розуму, де метафора виступає базовим когнітивним інструментом. Аналіз метафори дозволяє не тільки пояснити походження математичних ідей, а й критично переосмислити саму природу математичної істини як людського конструкту.

У науково-технічному дискурсі метафора може виконувати функцію когнітивного «модельювання», коли абстрактні або складні феномени представлені через більш знайомі образи, але це водночас породжує ризик семантичного «розмиття»: образ, що ілюструє, може за неправильно обраної «сфери-джерела» (source domain) внести до моделі неточні або неповні властивості «цільової сфери» (target domain). Як зазначає Ана Рольдан-Р'ехос, метафора у спеціалізованому науковому дискурсі «*відіграє центральну роль у науковому мисленні, мові та дискурсі*» (Riejos, 2017, p. 10), але в таких умовах вона має бути надзвичайно точною, усталеною та здебільшого використовуватися для чіткого окреслення посилань на абстрактні дискурсивні сутності (Riejos, 2017). Подібну думку висловлює і Браун, який наголошує, що метафора фігурує у первинних творчих імпульсах науковця, в інтерпретаціях експериментальних даних, у формулюваннях наукових пояснень, а також у комунікації між науковцями й між науковцями та суспільством (Brown, 2008). Тобто метафора може бути потужним пояснювальним інструментом, проте успіх її застосування залежить від ретельного добору джерела, чіткої інтерпретації всіх переносів і обмеження метафоричних елементів до тих, які не спотворюють або не спрощують надмірно технічні деталі.

Згідно з дослідженням Чжуолун Лі, метафори використовуються частіше в текстах гуманітарних наук, ніж у точних науках, що може свідчити про різний характер комунікації в цих дисциплінах (Zhuolun, 2025). Погоджуємося з думкою Чжуон Лі про те, що у точних науках метафори слід застосовувати вибірково і тільки тоді, коли вони не спотворюють фундаментальних понять, наприклад, у фізиці чи хімії. У таких випадках метафора повинна слугувати лише для ілюстрації або полегшення розуміння складних процесів, але не для передачі точних числових або структурних даних.

Водночас поділяємо позицію Ніка Кендалла-Тейлора щодо недостатньої уваги до метафор у науковій комунікації, особливо в публічному просторі. На його думку, наука використовується недостатньо ефективно у розробці політики та програм, а головною проблемою залишається розрив між дослідженнями та практикою (Kendall-Taylor, 2013). Цей розрив пов'язаний з неефективними моделями перекладу наукових знань для широкої аудиторії. Мовні образи здатні зробити абстрактні концепції більш зрозумілими, викликати асоціативне мислення і стимулювати зацікавленість. Важливо лише зберігати баланс між образністю і точністю. Метафора повинна пояснювати, а не замінювати наукове обґрунтування. У цьому сенсі вона виступає не як заміна фактів, а як когнітивний міст між експертним знанням і широкою аудиторією.

Зі свого боку Л. Кемерон аналізує метафору як комунікативний ресурс у навчальних і професійних контекстах. У книзі *Metaphor in Educational Discourse* Л. Кемерон демонструє, що метафора в навчальному дискурсі виконує не лише декоративну чи стилістичну функцію, а є когнітивно-педагогічним інструментом, який допомагає учням осмислювати нові поняття

через перенесення їх у вже знайомі когнітивні сфери (Cameron, 2003).

Яскравим прикладом цього є один з розділів з книг про озоновий шар (*The Ozone Layer*). Тут автор використовує номінативні метафори "*the atmosphere is the blanket of gases*" та "*the atmosphere is like an invisible shield of air*" (2003). Такі образи апелюють до побутового досвіду учня: ковдра й щит є зрозумілими матеріальними предметами, що захищають або вкривають. Завдяки цьому складне наукове поняття атмосфери постає в знайомій формі, яка полегшує первинне осмислення її функцій. Водночас, як показує аналіз, подібні метафори можуть спричиняти семантичні труднощі. Наприклад, ковдра не може складатися з шарів, а щит не може містити газу. Тут виникає контентна невідповідність між метафоричним образом та подальшим науковим описом, яка потенційно може дезорієнтувати читача.

Інший тип метафор, які з'являються в тексті — дієслівні метафори "*the atmosphere traps*", "*gases can escape*", "*a gas protects*", "*the atmosphere lets through*" (2003). Їхня функція полягає в тому, щоб «оживити» абстрактні або неживі явища, наділивши їх людськими діями (*настка, захист, утримання, пропуск*). Завдяки цьому учень може інтерпретувати складні фізичні процеси як такі, що нагадують свідомі й цілеспрямовані дії, притаманні людині. Це створює когнітивне полегшення.

Підтверджується теза Кемерон про педагогічну роль метафори. Когнітивний інструмент дозволяє структурувати знання, робити абстрактне видимим і доступним. Однак ефективність метафори залежить від того, наскільки точно узгоджується «область-джерело» (vehicle) із «областю-ціллю» (topic), що відносяться до лексичного рівня та концептуальних доменів (2003). Коли узгодження слабке (як у випадку з ковдрою та шарами), існує ризик створення хибних уявлень. Коли ж метафора вибудована на сильному когнітивному аналозі (наприклад, «щит» чи «захист»), вона виконує навчальну функцію максимально продуктивно.

У цьому сенсі приклади демонструють подвійність метафори в освітньому дискурсі. З одного боку, вона є ефективним засобом пояснення, з іншого – потребує обережного добору та подальшої педагогічної інтерпретації, щоб уникнути когнітивних викривлень. Це відповідає головній ідеї Кемерон: метафора – не лише мовний ресурс, а й ключовий когнітивний інструмент у навчанні, який працює на межі між науковим знанням і життєвим досвідом.

Т. Р. Колберн та М. Шут демонструють, що метафора у комп'ютерних науках виконує функцію когнітивного інструмента, подібно до педагогічної ролі метафори в навчальному дискурсі, описаного Л. Кемерон. У випадку веб-шопінгу метафора "*Add to Shopping Cart*" переносить знання з контексту звичайного фізичних покупок у нову абстрактну сферу онлайн-інтерфейсу, дозволяючи користувачеві структурувати взаємодію з веб-сайтом та передбачати логіку процесу купівлі (Colburn, 2008). Подібно до номінативних і дієслівних метафор у навчальних текстах, які оживлюють абстрактні наукові концепти, метафори в програмуванні ("*catch/throw*", "*control stack*", "*folder/file*") дозволяють новачкам створювати когнітивні моделі дій, що полегшують засвоєння складних технічних процесів.

Можна стверджувати, що педагогічна й професійна ефективність метафори тісно пов'язані з її когнітивною продуктивністю та здатністю адаптувати користувача до нових умов. Метафора виступає не лише пояснювальним засобом, а й конструктором інтелектуальних моделей, дозволяючи трансформувати складне і абстрактне у зрозумілі й функціональні образи. У такий спосіб метафора є універсальним когнітивним інструментом, що інтегрує життєвий досвід і спеціалізовані знання, створюючи основу для глибокого розуміння і творчої взаємодії з предметною сферою.

Дискурсивні та соціальні аспекти функціонування метафори. У працях Нерліч і Кларк метафора розглядається не просто як стилістичний чи когнітивний прийом, а як потужний дискурсивний механізм, який формує структуру знань і водночас модулює соціальне сприйняття науки. Наприклад, метафори «*прогресу*», «*боротьби*», «*подорожі до відкриттів*» несуть у собі не лише описовий, а й оцінний компонент, створюючи певну ідеологію розвитку науки та визначаючи уявлення про наукову діяльність як про активний, цілеспрямований процес (Nerlich, & Clarke, 2001). Такі дослідження демонструють, що термінологія наукових текстів володіє прихованою риторичною силою, яка виходить за межі суто когнітивної

інтерпретації, а також здатна конструювати уявлення про роль науки у суспільстві.

Подібну концептуальну перспективу розвиває А. Мусолфф, який аналізує політичні та наукові дискурси, доводячи, що метафори формують не лише смисли, а й соціальні практики, регламентують поведінку учасників комунікації та сприяють створенню колективних наративів (Musolff, 2016). Згадані тропи виконують функцію культурних маркерів, через які суспільство інтерпретує науковий прогрес, технологічні інновації та політичні процеси. В українській науковій традиції близьку думку висловлює М. Б. Лановик. Вона підкреслює термінологічний та риторичний потенціал метафоризації науки (Лановик, 2020).

В українському мовознавстві також є дослідники, які звертають увагу на культурно-національний вимір метафори у формуванні колективної ідентичності та ролі української науки. Наприклад, А.М. Кириченко і З.В. Стежко аналізують, яким чином наукова термінологія, зокрема метафоричні й лексико-семантичні засоби, беруть участь у формуванні концептуальної картини світу української науки, виділяють «національне маркування» термінів як компонент наукової мови, що віддзеркалює культурні, історичні та мовні особливості нації (Кириченко, 2024). У свою чергу дослідниця Оксана Кримець показує, як образні (метафоричні) структури та метонімії в українських терміносистемах сприяють осмисленню наукових понять через культурні асоціації, що властиві українському мовному світобаченню, і як це зміцнює національну ідентичність у технічній термінології (Кримець, 2010).

Таким чином метафора постає не лише когнітивним інструментом, а й потужним ідеологічним та соціокультурним механізмом. Варто відзначити, що зарубіжні автори частіше розглядають метафору в глобальному науковому контексті, акцентуючи на її ролі у формуванні універсальних наукових смислів та соціальних практик, тоді як українські дослідники зосереджуються на культурно-національному вимірі та значенні метафори для формування колективної ідентичності й національної науки. Цей розрив створює нагальну потребу у міждисциплінарному підході, який поєднував би когнітивно-дискурсивну та соціокультурну перспективи, дозволяючи бачити метафору як багатошаровий феномен, що одночасно впливає на мислення, мовлення та соціальні практики.

Сучасні тенденції. Сучасні тенденції у когнітивному підході до термінотворення через метафору демонструють поступовий перехід від суто теоретичних моделей до емпірично підтверджених ресурсів, що відкриває нові можливості для систематизації та кількісного аналізу метафоричних механізмів у спеціалізованому дискурсі. Так, у роботі *Medical Metaphors Corpus* засвідчується, що метафора розглядається не лише як риторичний чи дидактичний прийом, а як фундаментальний когнітивний механізм категоризації, котрий структурує наукове мислення та забезпечує міждисциплінарний обмін знаннями. Важливо, що запропонований корпус трактує метафоричність як градуальне явище, залежне від контексту, жанру та рівня конвенціоналізації терміна. Використання шкали оцінювання (0–7) дозволяє відобразити спектр переходу від буквального до образного вживання, що є принципово новим для термінознавчих студій і створює передумови для інтеграції когнітивної семантики та обчислювальної лінгвістики у проектуванні алгоритмів розпізнавання й генерації наукових термінів (Lippolis, 2025). Ця тенденція зосереджується на корпусних і комп'ютерних методах для побудови динамічних карт метафоричних проекцій, які не лише уточнюють роль метафори у формуванні наукової термінології, а й виявляють низку проблемних зон від низького рівня узгодженості анотацій до складнощів у класифікації «межових випадків» між терміном і метафорою.

У цьому контексті показовим є підхід, запропонований у праці *Meanings are like Onions: a Layered Approach to Metaphor Processing*. Автори розглядають значення як багатошарову структуру, що включає контекстуальний, концептуально-когнітивний і прагматичний рівні. Модель «цибулинного» типу дозволяє описати метафору як динамічний механізм конструювання значення, здатний інтегрувати прототипові ознаки різних доменів і водночас відображати прагматичні параметри комунікації (інтенцію, ілокутивну силу та перлокутивний ефект) (Cappa, 2025).

У площині науково-технічної термінології це означає відхід від бінарної опозиції «буквальне – метафоричне» на користь розуміння образності як континууму, що варіює залежно від жанру, контексту та цілей дискурсу. Такий когнітивний поворот у дослідженні метафоризації технічної лексики позначається інтеграцією когнітивної семантики, прагматики та алгоритмічних ресурсів корпусної лінгвістики, що створює підґрунтя для формування динамічних моделей термінологічних інновацій та удосконалення інструментів наукової комунікації.

4 ВИСНОВКИ І НАПРЯМИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Метафора посідає чільне місце у формуванні наукової термінології, що одночасно є когнітивним, пояснювальним та соціокультурним інструментом. Від аристотелівської концепції перенесення значення до сучасних корпусних досліджень простежується еволюція розуміння метафори, від стилістичної прикраси до універсального механізму мислення, що структурує наукове знання та забезпечує його інтеграцію у ширший культурний і комунікативний контекст.

Водночас аналіз виявив низку аспектів, які залишаються недостатньо дослідженими й потребують подальшого осмислення. По-перше, недостатньо вивчено співвідношення когнітивної продуктивності метафори та її потенційної здатності до викривлення наукових концептів, особливо у точних науках. По-друге, бракує комплексних міждисциплінарних студій, що поєднують когнітивно-лінгвістичний, дискурсивний і соціокультурний підходи. По-третє, потребує поглиблення аналіз національно-культурного виміру метафори у терміноутворенні, зокрема в українському науковому дискурсі, де образні структури водночас віддзеркалюють ідентичність та інтегрують її у глобальний простір.

Нарешті, перспективним напрямом є розробка кількісних інструментів для дослідження метафоричних моделей у спеціалізованих корпусах, що дозволить не лише описати, а й об'єктивно виміряти їхню роль у побудові знання. Отже, подальші студії мають рухатися у напрямку поєднання когнітивної теорії, емпіричних методів та культурологічного аналізу, що дасть змогу всебічно розкрити природу метафори у науці й терміноутворенні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Абрамович, Г. В. (2016). Англійсько-український словник комп'ютерних термінів. Вінниця: ВНТУ.
- Блюменберг, Г. (2005). Світ як книга. Київ: Лібра.
- Кирилов, О. А. (2011). Англо-Український словник будівельних термінів. Вінниця: ВНТУ.
- Кириченко, А.М., & Стежко З.В. (2024). Українська мова як мова науки (у контексті концептуальної картини світу). *Наука та наукознавство*, с. 40–50.
- Кримець О. М. (2010). Метафора і метонімія як чинники творення та розвитку української технічної термінології. Харків: «Українська мова».
- Лановик, М. (2020). "Армія метафор" у науковому дискурсі. *Питання літературознавства*, с. 64–87.
- Півняк, Г.Г. (2010). Тлумачний словник з інформатики. Дніпропетровськ: НГУ.
- Селіванова, О. (2015). Українська термінологія і сучасність. Метафора в лінгвістичній термінології : когнітивний аспект (с. 58–65). Київ: КНЕУ ім. Вадима Гетьмана.
- Тен, Б. (1967). Арістотель. (Б. Тен, Пер.). Київ: Мистецтво.
- Ткаченко, Н. Д. (2011). Англо-Український словник з інженерної механіки. Київ: НУХТ.
- Brown, T. L. (2008). *Making Truth: Metaphor in Science*. Illinois: University of Illinois Press.
- Cameron, L. (2003). *Metaphor in Educational Discourse*. Bloomsbury Publishing.
- Cappa, S., Lippolis, A. S., & Zoia, S. (2025). Meanings are like Onions: a Layered Approach to Metaphor Processing. pp. 1–13.
- Colburn, T.G. (2008). Metaphor in computer science. *Journal of Applied Logic*, 526–533.
- Fedynsky, P., Horodysky, T., Kikena, T., & Robin R. (1990). *English-Ukrainian Computer Glossary and Short Glossary of Audio-Visual Technology*. Edmonton: CIUS Press.
- Kendall-Taylor, N., Erard, M., & Haydon, A. (2013). The Use of Metaphor as a Science Communication Tool: Air Traffic Control for Your Brain. pp. 412–433.
- Kövecses, Z. (2018). Metaphor universals in literature. *ELTE*, 13.
- Lakoff, G., & Núñez, R. E. (2000). *Where Mathematics Comes From*. New York: Basic Books.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago and London: University of Chicago Press.

- Lippolis, A.S., Nuzzolese, A.G., & Gangemi, A. (2025). The Medical Metaphors Corpus (MCC). pp. 1–14.
- Musolff, A. (2016). *Political Metaphor Analysis*. London: Bloomsbury.
- Nerlich, B., & Clarke, D.D. (2001). Mind, meaning and metaphor: the philosophy and psychology of metaphor in 19th-century Germany. *History of the Human Sciences* (14), 39–62.
- Ortega y Gasset, J. (1990). Two Great Metaphors.
- Roldán-Riejós, A., & Escribano, P. D. (2017). Metaphor in the specialized. 9–15.
- Turbayne, C. M. (1971). *The Myth of Metaphor*. Turbayne: Yale University Press.
- Zhuolun, L., Li, Y.S., & Lei L. (2025). Metaphor as a springboard to scientific communication: A large-scale study of the use of lexical metaphors across disciplines. Shanghai: Shanghai International Studies University.

REFERENCES

- Abramovych, G. V. (2016). *Anhliisko-ukrainskyi slovnyk kompiuternykh terminiv* [English–Ukrainian dictionary of computer terms]. Vinnytsia: VNTU. [in Ukrainian]
- Blumenberg, H. (2005). *Svit yak knyha* [The world as a book]. Kyiv: Libra. [in Ukrainian]
- Kyrylov, O. A. (2011). *Anhlo-ukrainskyi slovnyk budivelnnykh terminiv* [English–Ukrainian dictionary of construction terms]. Vinnytsia: VNTU. [in Ukrainian]
- Kyrychenko, A. M., & Stezhko, Z. V. (2024). *Ukrainska mova yak mova nauky (u konteksti kontseptualnoi kartyny svitu)* [Ukrainian language as a language of science (in the context of the conceptual worldview)]. *Nauka ta naukoznavstvo* [Science and Science Studies], 40–50. [in Ukrainian]
- Krymets, O. M. (2010). Metafora i metonimiia yak chynnyky tvorennia ta rozvytku ukrainskoi tekhnichnoi terminolohii [Metaphor and metonymy as factors in the creation and development of Ukrainian technical terminology]. Kharkiv: *Ukrainska mova*. [in Ukrainian]
- Lanovyyk, M. (2020). “Armiia metafor” u naukovomu dyskursi [“Army of metaphors” in scientific discourse]. *Pytannia literaturoznavstva* [Issues of Literary Studies], 64–87. [in Ukrainian]
- Pivniak, G. G. (2010). *Tlumachnyi slovnyk z informatyky* [Explanatory dictionary of informatics]. Dnipropetrovsk: NHU. [in Ukrainian]
- Selivanova, O. (2015). *Ukrainska terminolohiia i suchasnist. Metafora v lnhvistychnii terminolohii: kohnityvnyi aspekt* [Ukrainian terminology and modernity. Metaphor in linguistic terminology: cognitive aspect] (pp. 58–65). Kyiv: KNEU Vadyma Hetmana. [in Ukrainian]
- Ten, B. (1967). *Aristotel* [Aristotle] (B. Ten, Trans.). Kyiv: Mystetstvo. [in Ukrainian]
- Tkachenko, N. D. (2011). *Anhlo-ukrainskyi slovnyk z inzhenernoi mekhaniky* [English–Ukrainian dictionary of engineering mechanics]. Kyiv: NUHT. [in Ukrainian]
- Brown, T. L. (2008). *Making Truth: Metaphor in Science*. Illinois: University of Illinois Press.
- Cameron, L. (2003). *Metaphor in Educational Discourse*. Bloomsbury Publishing.
- Cappa, S., Lippolis, A. S., & Zoia, S. (2025). Meanings are like Onions: a Layered Approach to Metaphor Processing. pp. 1–13.
- Colburn, T.G. (2008). Metaphor in computer science. *Journal of Applied Logic*, 526–533.
- Fedynsky, P., Horodysky, T., Kikena, T., & Robin R. (1990). *English-Ukrainian Computer Glossary and Short Glossary of Audio-Visual Technology*. Edmonton: CIUS Press.
- Kendall-Taylor, N., Erard, M., & Haydon, A. (2013). The Use of Metaphor as a Science Communication Tool: Air Traffic Control for Your Brain. pp. 412–433.
- Kövecses, Z. (2018). Metaphor universals in literature. *ELTE*, 13.
- Lakoff, G., & Núñez, R. E. (2000). *Where Mathematics Comes From*. New York: Basic Books.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago and London: University of Chicago Press.
- Lippolis, A.S., Nuzzolese, A.G., & Gangemi, A. (2025). The Medical Metaphors Corpus (MCC). pp. 1–14.
- Musolff, A. (2016). *Political Metaphor Analysis*. London: Bloomsbury.
- Nerlich, B., & Clarke, D.D. (2001). Mind, meaning and metaphor: the philosophy and psychology of metaphor in 19th-century Germany. *History of the Human Sciences* (14), 39–62.
- Ortega y Gasset, J. (1990). Two Great Metaphors.
- Roldán-Riejós, A., & Escribano, P. D. (2017). Metaphor in the specialized. 9–15.
- Turbayne, C. M. (1971). *The Myth of Metaphor*. Turbayne: Yale University Press.
- Zhuolun, L., Li, Y.S., & Lei L. (2025). Metaphor as a springboard to scientific communication: A large-scale study of the use of lexical metaphors across disciplines. Shanghai: Shanghai International Studies University.

Zoia Kornieva, Yana Shakhova. The Genesis of Metaphor in Diachrony. The article provides a multidimensional analysis of metaphor as a universal cognitive mechanism that shapes the conceptual foundation of scientific knowledge and ensures the interaction of different fields within discursive and sociocultural dimensions. To implement such a multifaceted investigation, a complex set of research methods is employed, including the diachronic method, comparative-typological approach, conceptual analysis, discourse analysis, and descriptive-analytical method. The historical dynamics of metaphor comprehension are traced – from ancient conceptions of meaning transfer to modern cognitive-linguistic

and corpus-based studies, which confirm its fundamental role in the categorization of experience. It is emphasized that metaphor is not merely a linguistic or stylistic phenomenon but primarily a tool of thought that allows for the structuring of abstract concepts, the creation of new terminological systems, and the facilitation of interdisciplinary knowledge exchange. The functions of metaphor in scientific and technical discourse are examined, where it serves as a means of cognitive modelling but simultaneously carries potential risks of semantic distortions. Special attention is given to the role of figurative models in the exact sciences, mathematics, engineering, information technologies, as well as in pedagogical discourse, where metaphor demonstrates its ability to adapt complex concepts to the recipient's level of perception. It is shown that in the educational context metaphor exerts an ambivalent influence: it facilitates the acquisition of new knowledge but may also lead to the formation of incomplete or erroneous representations. The sociocultural aspect of the analysis demonstrates that metaphor not only structures scientific thinking but also shapes collective representations, national identity, and rhetorical models of science. In this context, global and local approaches are distinguished: international research focuses on universal mechanisms, while the Ukrainian scholarly tradition emphasizes the cultural and national dimension of terminology formation. Current trends in metaphor studies are associated with the use of corpus-based and computational methods, which allow for a quantitative assessment of metaphoricity and the identification of patterns in its functioning within specialized discourses. This approach opens up new opportunities for integrating cognitive semantics, pragmatics, and computational linguistics into the study of scientific language. The conclusion is drawn that metaphor integrates knowledge, experience, and cultural codes, ensuring the flexibility and dynamism of scientific language.

Keywords: metaphor; cognitive mechanism; term-formation; cognitive linguistics, absolute metaphors; scientific and technical discourse; cognitive modelling; sociocultural dimension.

Received: September 23, 2025

Accepted: December 5, 2025

Ольга Сокирська

Кандидат філологічних наук, доцент
Кафедра теорії, практики та перекладу англійської мови
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-8100-9709>
sokirska.olga@iill.kpi.ua

Ангеліна Білюк

Здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Факультет лінгвістики
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Київ, Україна
<https://orcid.org/0009-0006-9736-854X>
a.bilyuk26@gmail.com

ФУНКЦІЙНА РОЛЬ ІДІОМ У ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ: КОМУНІКАТИВНИЙ ТА СТИЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТИ

Статтю присвячено дослідженню ідіоматичних виразів у художньому дискурсі, їхніх функцій та впливу на стилістичну організацію тексту. У праці проаналізовано ключові аспекти використання ідіом у мовленні персонажів, їхню роль у створенні експресивності, комунікативної виразності та соціального забарвлення тексту. Використано функційно-семантичний, комунікативно-дискурсивний, лінгвостилістичний та семантико-синтаксичний методи аналізу, що дозволило виявити закономірності функціонування фразеологічних одиниць у літературному контексті. Дослідження підтверджує, що ідіоматичні вирази відіграють ключову роль у створенні експресивного та емоційного забарвлення тексту, а також у формуванні мовного образу персонажа. Ідіоми виконують багатофункційну роль у художньому тексті, сприяючи формуванню мовного портрета персонажів, збагаченню стилістичного вираження та посиленню емоційного впливу на читача. Зазначено, що ідіоми значно збагачують внутрішній світ персонажів, поглиблюючи їхній образ через мову. Встановлено, що автори часто трансформують усталені ідіоматичні конструкції, адаптуючи їх до художнього задуму, що підкреслює їхню динамічність і комунікативну гнучкість. Особлива увага приділяється тому, як ідіоматичні вирази допомагають виразити індивідуальність персонажів через використання культурно-специфічних висловів. Ці трансформації не лише зберігають основний зміст, але й додають нові сенси, що робить мову твору більш живою та багатогранною. Окрім того, дослідження демонструє, як різноманітні варіації ідіом можуть впливати на сприйняття стилістичних особливостей різних персонажів у контексті загальної теми твору. Перспективи подальших досліджень включають аналіз ідіом у творчості окремих авторів, порівняння особливостей їхнього використання в різних жанрах художньої літератури, а також вивчення перекладацьких стратегій передачі фразеологічних одиниць іншими мовами.

Ключові слова: ідіоми; художній дискурс; мовлення персонажів; фразеологічні одиниці; стилістичні функції; експресивність; комунікативні стратегії; літературний текст.

1 ВСТУП

Постановка проблеми. Ідіоматичні вирази є невід'ємна складова лексичної системи будь-якої мови, формуючи унікальну мовну картину світу. Вони містять у собі культурно-історичні, соціальні та стилістичні особливості мовного середовища, що робить їх важливим елементом міжкультурної комунікації. Однак складність ідіом полягає не лише у їхній семантичній непрозорості, але й у структурній фіксованості, що ускладнює їхній переклад та адаптацію в іншомовному середовищі. У художньому тексті ідіоми відіграють особливу роль, оскільки вони не тільки сприяють створенню експресивності й образності мовлення, а й

допомагають розкрити характер персонажів, їхній емоційний стан, соціальний статус і світогляд. Використання фразеологічних одиниць у літературі підсилює стилістичну виразність твору та збагачує його мовний рельєф. Разом із тим, дослідження ідіоматичних конструкцій у художніх текстах вимагає комплексного підходу, що враховує їхні структурні, семантичні та прагматичні особливості. Це зумовлює потребу в аналізі функцій ідіом у літературному дискурсі, особливо в контексті створення мовлення персонажів. Саме тому вивчення ідіоматики художнього тексту є актуальним завданням сучасної лінгвістики, оскільки воно дозволяє розширити уявлення про механізми функціонування мови в її естетичному та комунікативному вимірі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню ідіоматичних виразів як ключового елемента мовної системи присвячено численні дослідження, що охоплюють різні аспекти їхнього функціонування (Gehrke, 2019; Siloni, 2018). Особливу увагу приділяють семантичним, прагматичним та стилістичним характеристикам ідіом, а також їхній ролі у художньому тексті. Дослідження британського лінгвіста Флорана Кулмаса (Alqahtni, 2014) підтверджують, що ідіоми є невід'ємною частиною мовного репертуару, адже вони відображають культурні, соціальні й історичні особливості мовного середовища. Вони поєднують у собі як лінгвістичну, так і культурну інформацію, що робить їх важливим інструментом для розуміння мови та культури її носіїв. Дослідження З. Кьовечеса і П. Сабо (Kovecses, 1996) підкреслюють семантичну непрозорість ідіом: значення таких виразів не може бути передбачене з окремих значень їхніх компонентів, що значно ускладнює їхній переклад на інші мови. Д. Крістал (Crystal, 2008) розглядає ідіоми як особливі мовні одиниці, що характеризуються фіксованою структурою та синтаксичною обмеженістю, що робить їх неподільною частиною мовної системи. Я. Баран (Баран, 1999) розглядає ідіоми як віртуальні мовні знаки, що виступають двосторонніми одиницями системи мови, поєднуючи план вираження та план змісту. На його думку, фразеологізмам притаманна семантична цілісність, стабільність компонентного складу та експресивність, що робить їх важливим засобом стилістичного увиразнення мовлення. Особливості функціонування ідіом у художньому тексті розглядаються у працях В. Пріли (Пріла, 2021). Вона зазначає, що ідіоми не лише збагачують текст стилістично, а й виконують комунікативну функцію, забезпечуючи ефективну передачу культурних і соціальних аспектів життя. Проблеми ідіоматики та її ролі в художньому мовленні досліджують також В. Панченко (Панченко, 2021) та А. Важнова (Важнова, 2019). Вони аналізують стилістичну виразність ідіом у літературі, підкреслюючи їхню роль у створенні мовлення персонажів, формуванні їхнього характеру та передачі емоційного стану.

Таким чином, сучасні дослідження підтверджують багатофункційність ідіом у мові та їхню роль у художньому дискурсі. Вони виконують когнітивну, стилістичну, прагматичну та експресивну функції, що зумовлює необхідність їхнього комплексного аналізу в літературних творах. Проте в наведених джерелах ці питання не поглиблені до ступеня, який дозволив би знайти безпосереднє вирішення проблеми виявлення специфічних ідіоматичних моделей, притаманних індивідуальному стилю Дж. К. Ролінг, а також механізмів їхнього впливу на створення образності, характерології персонажів та емоційної динаміки оповіді, що й визначає наукову новизну цього дослідження.

Теоретичне обґрунтування. Ідіоматичні вирази є особливим класом мовних одиниць, що поєднують лексичну сталість, семантичну цілісність і структурну фіксованість. Вони становлять невід'ємну частину мовної картини світу та відіграють ключову роль у комунікації, зокрема у художньому дискурсі. На думку З. Кьовечеса і П. Сабо (Kovecses, 1996), ідіоматичні вирази є мовними одиницями, чий загальний зміст не може бути передбачений із значень їхніх складових. Ця особливість ускладнює переклад ідіом на інші мови, оскільки їх значення часто залежать від культурного контексту. Д. Крістал (Crystal, 2008, с. 236) розглядає ідіоми як послідовності слів, які функціонують як єдина мовна одиниця, з обмеженими можливостями синтаксичної варіативності. Ф. Кулмас (Alqahtni, 2014, с. 9) підкреслює, що ідіоми не лише є засобом комунікації, а й слугують інструментом відображення культурної ідентичності. Вони передають історичні та соціальні особливості мовного середовища, будучи елементами мовної

спадщини народу. Дослідження Я. Барана (Баран, 1999, с. 77) доводять, що фразеологічні одиниці є не просто лексичними конструкціями, а системними елементами мови, які мають двопланову природу – поєднують означуване та означаюче. Він розглядає їх як номінативно-експресивні мовні знаки, що забезпечують передавання образності та стилістичної виразності у мовленні. З точки зору функційності, В. Пріла (Пріла, 2021, с. 22) зазначає, що ідіоми є одним із ключових засобів стилістичного увиразнення мовлення, оскільки вони передають не лише буквальне значення, а й конотативний зміст, наповнений емоційними, оцінними та культурними нашаруваннями. Вона також підкреслює їхню роль у комунікації, зокрема в літературних текстах, де вони допомагають автору створювати унікальні мовні портрети персонажів. В. Панченко (Панченко, 2021, с. 158) та А. Важнова (Важнова, 2019, с. 47) розглядають ідіоматичні конструкції як засіб вираження суб'єктивної оцінки та емоційного забарвлення тексту. Вони вказують, що у художньому мовленні ідіоми не тільки підкреслюють характерні риси персонажів, а й створюють естетичний ефект, що сприяє глибшому зануренню читача у текст.

2 МЕТОДИ

Метою статті є визначення функційної ролі ідіоматичних виразів у художньому тексті та їхнього впливу на створення мовлення персонажів. Дослідження ґрунтується на аналізі ідіоматичних виразів у творах Дж. К. Ролінг з метою виявлення їхньої авторської модифікації та функційної ролі в побудові нарративу, що виходить за межі традиційного опису їхніх комунікативних і стилістичних властивостей. Для досягнення поставленої мети застосовано комплексний підхід, який поєднує комунікативно-дискурсивний, лінгвостилістичний та семантико-синтаксичний аналізи. Комунікативно-дискурсивний аналіз спрямований на дослідження ролі ідіоматичних конструкцій у мовленні персонажів та їхньої взаємодії з іншими елементами тексту. Особлива увага приділяється тому, як ідіоми формують образ персонажа, відображають його соціальний статус та емоційний стан. Лінгвостилістичний аналіз дає змогу виявити стилістичну виразність фразеологічних одиниць, їхню роль у підсиленні експресивності мовлення, передачі емоційного забарвлення та створенні авторського стилю. Семантико-синтаксичний підхід використовується для дослідження граматичних характеристик ідіом, їхньої структурної організації, стабільності складових елементів та можливих трансформацій у мовленні персонажів. Інноваційність дослідження полягає у поєднанні зазначених методів для створення комплексного аналізу ідіоматичних виразів, що дозволяє простежити закономірності їхнього функціонування в художньому тексті та визначити особливості їхнього використання залежно від комунікативних і стилістичних завдань.

3 РЕЗУЛЬТАТИ Й ОБГОВОРЕННЯ

Аналіз ідіоматичних виразів у художньому тексті підтверджує їхню багатофункційність, оскільки вони виконують комунікативну, емоційно-експресивну, оціночну та прагматичну функції, сприяючи створенню мовлення персонажів, розкриттю їхнього характеру та стилістичному збагаченню тексту. Вони відіграють важливу роль у формуванні стилістичної виразності тексту, створюючи ефект природності діалогів, додаючи мовленню персонажів індивідуальності та виразності, а також забезпечуючи його когерентність. Водночас дослідження враховує авторську специфіку використання ідіом у прозі Дж. К. Ролінг, що виявляється у їхньому переосмисленні, трансформації та впливі на організацію нарративу.

Комунікативна функція та нарративна роль у прозі Дж. К. Ролінг. Однією з ключових функцій ідіом у художньому тексті є комунікативна, оскільки вони використовуються для вираження думок, емоцій і взаємодії між персонажами. Фразеологічні одиниці забезпечують лаконічність і точність висловлювання, що робить мову персонажів більш природною та виразною. Наприклад, вислів *“to spill the beans”* (Rowling, 1997, с. 57), що означає *«розкрити всі секрети / проговоритися»*, передає дію розкриття таємниці та сприяє розвитку сюжету,

демонструючи щирість чи необережність мовця. Подібну функцію виконує ідіома *“to keep one’s fingers crossed”* (Rowling, 1997, с. 112), що означає *«сподіватися на вдалий результат»*. В українському перекладі використано дослівний варіант *«тримати пальці схрещеними»*, що зберігає образність та емоційний відтінок надії чи тривоги. Тут проявляється когнітивна здатність персонажа очікувати певного результату та взаємодіяти з іншими героями через мовленнєві знаки підтримки. Вони також допомагають скоротити обсяг мовлення, передаючи складні ідеї через добре знайомі вислови, що сприяє економії мовних засобів. Завдяки цьому діалоги в художньому творі набувають динамічності, а мовлення персонажів стає більш живим і наближеним до розмовного стилю. Крім того, ідіоми виконують роль маркерів соціальних відносин між персонажами, оскільки вибір певних фразеологічних конструкцій може вказувати на рівень близькості між співрозмовниками або, навпаки, підкреслювати дистанцію між ними. Наприклад, вислів *“to face the music”* (Rowling, 2003, с. 112) – *«відповісти за свої вчинки»* — позначає необхідність прийняти наслідки дії й вказує на моральну або емоційну відповідальність. Натомість *“to tell someone off”* (Rowling, 1999, с. 95) – *«висварити когось»* – відтворює соціальну взаємодію з елементом осуду, що часто трапляється у сценах виховного або іронічного характеру. Використання розмовних ідіом часто сигналізує про неформальний характер спілкування, тоді як більш рідкісні або книжні фразеологізми можуть слугувати показником вищого соціального статусу персонажа або його освіченості. Наприклад, герої, які вживають велику кількість ідіом, часто зображуються як харизматичні та емоційно виразні особи, що вміють майстерно володіти мовленням (Важнова, 2019, с. 54).

Емоційно-експресивний потенціал і авторська стилістична виразність у художньому дискурсі проявляється через їхню здатність передавати емоційний стан персонажів, посилювати їхні переживання та створювати певний настрій у тексті. Використання фразеологічних одиниць дозволяє авторам передавати широкий спектр емоцій – від радості та захоплення до розчарування та агресії. Завдяки цьому текст набуває більшої експресивності, а персонажі – психологічної глибини. Особливо важливою є роль ідіом у створенні комічного або іронічного ефекту (Панченко, 2021, с. 159). Вони можуть підкреслювати абсурдність ситуації, висміювати поведінку персонажів або надавати тексту саркастичного забарвлення. Наприклад, уживання ідіом із перебільшенням або зумисним зміщенням значення допомагає створювати гумористичні ситуації та робить мовлення персонажів більш виразним. Так, вислів *“to be on cloud nine”* – *«бути на сьомому небі від щастя»* (Rowling, 2005, с. 105) передає радість і захоплення героя, *“to go to pieces”* – *«розсипатися»* (Rowling, 2007, с. 412) демонструє стан емоційного краху, а *“to lose one’s temper”* – *«втратити самовладання»* (Rowling, 2003, с. 88) і *“to make one’s blood boil”* – *«це його розлютило»* (Rowling, 2007, с. 243) підкреслюють сильний гнів та вибух емоцій у персонажів. Таким чином, фразеологізми не лише роблять мовлення героїв більш виразним, а й створюють емоційно насичений контекст, який підсилює драматизм і динаміку художнього тексту (Пріла, 2021, с. 23).

Оціночна функція та характеротворча роль ідіом. Ідіоми також виконують важливу оціночну функцію, дозволяючи персонажам висловлювати своє ставлення до подій, людей або явищ. Завдяки їх використанню у художньому тексті створюється додатковий підтекст, який може натякати на особисте сприйняття героя або його соціальні упередження (Панченко, 2021, с. 159). Оцінність ідіом проявляється у тому, що вони часто мають позитивне або негативне значення, що дозволяє персонажам висловлювати схвалення або осуд, симпатію або антипатію, повагу або зневагу. У багатьох випадках вибір ідіоматичних конструкцій допомагає створити мовний портрет героя, відобразити його соціальний статус і приналежність до певної культурної або професійної групи. Наприклад, персонажі, які часто використовують грубі або розмовні ідіоми, можуть сприйматися як прості, відкриті люди (Приходько, 2001, с. 124). Наприклад, вислів *“to be full of oneself”* – *«бути самозакоханим»* (Rowling, 2004, с. 91) позначає пихатість і зарозумілість, *“to have a big mouth”* – *«бути базікою»* (Rowling, 2000, с. 95) характеризує недисципліновану або балакучу поведінку, *“to talk through one’s hat”* – *«говорити нісенітницю»* (Rowling, 1999, с. 78) виражає недовіру до сказаного, а *“to blow*

one's own trumpet” – «хвалитися» (Rowling, 2003, с. 66) передає негативну оцінку самовихваляння.

Прагматичне використання і творчі трансформації ідіом у художньому тексті полягає у їхньому використанні для досягнення конкретних комунікативних цілей. Автори можуть застосовувати фразеологічні одиниці для створення комічного ефекту, посилення драматичного напруження, підкреслення певних мотивів у творі або надання мовленню персонажів більшої індивідуальності. Наприклад, вислів *“to pull someone’s leg”* – «жартувати з когось» (Rowling, 2000, с. 142) створює комічний ефект і пом’якшує напруження у діалозі. Ідіома *“to get cold feet”* – «злякатися» (Rowling, 2005, с. 215) передає нерішучість персонажа перед важливою дією та підсилює драматичне напруження. Для спрямування комунікації до головного питання автори можуть використати *“to cut to the chase”* – «перейти до суті» (Rowling, 2003, с. 174), а вислів *“to call it a day”* – «завершити справу» (Rowling, 2007, с. 324) сигналізує про закінчення дії або розмови, додаючи контролю і структурованості в спілкуванні персонажів.

Ідіоми можуть використовуватися для створення певного стилістичного забарвлення тексту, підкреслюючи його художню виразність. Важливим аспектом є також трансформація ідіом у художньому тексті. Автори можуть змінювати традиційну форму фразеологізмів, додаючи нові елементи або змінюючи їхнє значення для створення унікальних стилістичних ефектів. Такі трансформації сприяють оновленню мови художнього твору, роблять його виразнішим та привабливішим для читача (Murar).

Взаємодія функцій ідіом у тексті. У реальному художньому дискурсі всі зазначені функції ідіом взаємодіють між собою, забезпечуючи багаторівневий вплив на текст, зумовлюючи формування індивідуального стилю автора та сприяючи характеротворенню у творах Дж. К. Ролінг. Наприклад, одна й та сама ідіома може одночасно виконувати комунікативну, експресивну та оцінчну функції: з одного боку, вона допомагає персонажу ефективно передати свою думку, з іншого – підкреслює його емоційний стан і виражає ставлення до ситуації.

4 ВИСНОВКИ І НАПРЯМИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Аналіз ідіоматичних виразів у художньому тексті дозволив окреслити їхню важливу роль у формуванні мовлення персонажів та стилістичній організації тексту. Ідіоми виступають засобом створення природності діалогів, надання тексту експресивності та відображення соціального статусу й характеру персонажів. У процесі дослідження встановлено, що фразеологічні одиниці не лише підсилюють емоційне забарвлення тексту, а й є інструментом авторської стилістики.

Попри численні дослідження ідіоматичних виразів, їхнє функціонування у художньому дискурсі залишається перспективним напрямом для подальших наукових розвідок. Подальші дослідження можуть зосередитися на зіставному аналізі ідіом у літературних текстах різних мов, що дозволить виявити закономірності їхнього використання в міжкультурному контексті. Актуальним є також дослідження трансформаційних процесів, яким піддаються ідіоми у художніх творах, зокрема в контексті індивідуального стилю авторів. Крім того, важливим напрямом може стати аналіз перекладацьких стратегій, які використовуються для передачі ідіоматичних конструкцій у художніх текстах іншими мовами.

Таким чином, ідіоми є потужним засобом виразності у художньому тексті, який виконує важливі комунікативні, стилістичні та емоційні функції. Їхнє подальше дослідження дозволить глибше зрозуміти механізми функціонування фразеологічних конструкцій у літературному дискурсі та розширити уявлення про їхню роль у формуванні мовної картини світу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Баран, Я. А., Зимомря, М. І. (1999). Теоретичні основи фразеології : навч. посібник для студ. фак. іноземних мов. Ужгородський державний університет.
- Важнова, А. В. (2019). *Функціонування та семантика ідіоматичних виразів: перекладознавчий аспект* (Кваліфікаційна робота магістра з перекладознавства).
- Панченко, В. В. (2021). Функціонально-стилістичні особливості вживання фразеологізмів у творах Артура Конана Дойля. *Закарпатські філологічні студії*, 1(17), 157–161.
- Приходько, Г. І. (2001). *Способи вираження оцінки в сучасній англійській мові*.
- Пріла, В. С. (2021). *Структурно-функціональні та лексико-граматичні особливості ідіом сучасної англійської мови*. [Курсова робота].
- Татаровська, О. В. (2019). Фразеологічна оказіональність як засіб створення емпізи в художньому дискурсі (на матеріалі англійської мови). *Закарпатські філологічні студії*, 1(10), 119–124.
- Alqahtni, H. M. (2014). *The structure and context of idiomatic expressions in the Saudi press*. [PhD thesis]. University of Leeds.
- Crystal, D. (2008). *A Dictionary of Linguistics and Phonetics* (6th ed.). Blackwell Publishing.
- Gehrke, B. & McNally, L. (2019) Idioms and the syntax/semantics interface of descriptive content vs. reference. *Linguistics*, 57 (4), 769–814. <https://doi.org/10.1515/ling-2019-0016>
- Kovecses, Z., & Szabó, P. (1996). Idioms: a view from cognitive semantics. *Applied linguistics*, 17(3), 326–355. <https://doi.org/10.1093/applin/17.3.326>
- Murar, I. (n.d.). Pragmatic and functional uses of idioms. *Academia.edu*. https://www.academia.edu/28737254/PRAGMATIC_AND_FUNCTIONAL_USES_OF_IDIOMS
- Rowling, J. K. (1997). *Harry Potter and the Philosopher's Stone*. Bloomsbury.
- Rowling, J. K. (1999). *Harry Potter and the Prisoner of Azkaban*. Bloomsbury.
- Rowling, J. K. (2000). *Harry Potter and the Goblet of Fire*. Bloomsbury.
- Rowling, J. K. (2003). *Harry Potter and the Order of the Phoenix*. Bloomsbury.
- Rowling, J. K. (2004). *Harry Potter and the Half-Blood Prince*. Bloomsbury.
- Rowling, J. K. (2005). *Harry Potter and the Goblet of Fire* (2nd ed.). Bloomsbury.
- Rowling, J. K. (2007). *Harry Potter and the Deathly Hallows*. Bloomsbury.
- Siloni, T., Horvath, J., Klunover, H., Wexler K. (2018) Idiom storage and the lexicon. *Journal of Linguistics*, 54(1), 189–215. <https://doi.org/10.1017/S0022226717000251>

REFERENCES

- Baran, Ya. A., & Zymomria, M. I. (1999). *Teoretychni osnovy frazeolohii* [Theoretical foundations of phraseology]. Uzhhorod State University. [in Ukrainian]
- Vazhnova, A. V. (2019). *Funktsionuvannia ta semantyka idiomatychnykh vyraziv: perekladoznavchyi aspekt* [Functioning and semantics of idiomatic expressions: A translation studies perspective] (Master's thesis). [in Ukrainian]
- Panchenko V. V. (2021). *Funktsionalno-stylistychni osoblyvosti vzhivannia frazeolohizmiv u tvorakh Artura Konana Doilia* [Functional and stylistic features of idiom usage in the works of Arthur Conan Doyle]. *Zakarpatski filolohichni studii*, 1(17), 157–161. [in Ukrainian]
- Prykhodko, H. I. (2001). *Sposoby vyrazhennia otsinky v suchasni anhliskii movi* [Ways of expressing evaluation in modern English]. [in Ukrainian]
- Prila V. S. (2021). *Strukturno-funktsionalni ta leksyko-hramatychni osoblyvosti idiom suchasnoi anhliskoi movy* [Structural, functional, lexical and grammatical features of idioms in modern English]. [Kursova robota]. [in Ukrainian]
- Tatarovska, O. V. (2019). *Frazelohichna okazionalnist yak zasib stvorennia emfazy v khudozhnomu dyskursi (na materialii anhliskoi movy)* [Phraseological occasionality as a means of creating emphasis in artistic discourse (based on English language material)]. *Zakarpatski filolohichni studii*, 1(10), 119–124.
- Alqahtni, H. M. (2014). *The structure and context of idiomatic expressions in the Saudi press*. [PhD thesis]. University of Leeds.
- Crystal, D. (2008). *A Dictionary of Linguistics and Phonetics* (6th ed.). Blackwell Publishing.
- Gehrke, B. & McNally, L. (2019) Idioms and the syntax/semantics interface of descriptive content vs. reference. *Linguistics*, 57(4), 769–814. <https://doi.org/10.1515/ling-2019-0016>
- Kovecses, Z., & Szabó, P. (1996). Idioms: a view from cognitive semantics. *Applied linguistics*, 17(3), 326–355. <https://doi.org/10.1093/applin/17.3.326>
- Murar, I. (n.d.). Pragmatic and functional uses of idioms. *Academia.edu*. https://www.academia.edu/28737254/PRAGMATIC_AND_FUNCTIONAL_USES_OF_IDIOMS
- Rowling, J. K. (1997). *Harry Potter and the Philosopher's Stone*. Bloomsbury.
- Rowling, J. K. (1999). *Harry Potter and the Prisoner of Azkaban*. Bloomsbury.
- Rowling, J. K. (2000). *Harry Potter and the Goblet of Fire*. Bloomsbury.
- Rowling, J. K. (2003). *Harry Potter and the Order of the Phoenix*. Bloomsbury.

- Rowling, J. K. (2004). *Harry Potter and the Half-Blood Prince*. Bloomsbury.
- Rowling, J. K. (2005). *Harry Potter and the Goblet of Fire* (2nd ed.). Bloomsbury.
- Rowling, J. K. (2007). *Harry Potter and the Deathly Hallows*. Bloomsbury
- Siloni, T., Horvath, J., Klunover, H., Wexler K. (2018) Idiom storage and the lexicon. *Journal of Linguistics*, 54(1), 189–215. <https://doi.org/10.1017/S0022226717000251>

Olha Sokyrska, Anhelina Biliuk. The Functional Role of Idioms in Literary Discourse: Communicative and Stylistic Aspects. The article is devoted to the study of idiomatic expressions in literary discourse, their functions, and their impact on the stylistic organization of the text. The paper analyzes key aspects of idiom usage in character speech, their role in creating expressiveness, communicative clarity, and social coloring of the text. The study employs functional-semantic, communicative-discursive, linguistic-stylistic, and semantic-syntactic methods of analysis, which allowed for identifying patterns of phraseological unit functioning in the literary context. The research results confirm that idioms play a multifunctional role in literary texts, contributing to the formation of character speech, enriching stylistic expression, and enhancing the emotional impact on the reader. It has been established that authors often transform conventional idiomatic constructions, adapting them to their artistic intent, which highlights their dynamism and communicative flexibility. Despite numerous studies on idiomatic expressions, their functioning in literary discourse remains a promising area for further scholarly exploration. Future research may focus on comparative analysis of idioms in literary texts of different languages, the transformational processes idioms undergo in fiction, particularly in the context of an author's individual style, and the translation strategies used to render idiomatic constructions into other languages.

Keywords: idioms; literary discourse; character speech; phraseological units; stylistic functions; expressiveness; communicative strategies; literary text.

Received: September 21, 2025

Accepted: December 5, 2025

Yuliia Karachun

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor
Associate Professor of the Department of Theory, Practice
and Translation of the English Language
National Technical University of Ukraine
Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute
Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-5171-8704>
juliakarachun@ukr.net

Viktoriiia Olishevskia

Master's degree student
National Technical University of Ukraine
Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute
Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0007-7788-3154>
olishevskia.vv@gmail.com

SYNTACTIC AND STYLISTIC MEANS OF INFLUENCE IN MODERN ENGLISH-LANGUAGE POLITICAL INTERVIEW

The article is devoted to a comprehensive analysis of the syntactico-stylistic means of influence that shape the communicative dynamics of modern English-language political interviews. The relevance of the topic is conditioned by the importance of studying the linguistic mechanisms that politicians use to manipulate public opinion and shape their own image in the mass media. Based on the research results, it was established that at the syntactic level, declarative sentences dominate (over 96%), which demonstrates the speaker's firm position and their desire to present their own judgments as objective facts. The share of interrogative, imperative, and exclamatory constructions is insignificant – less than 4% of the total usage. Regarding structural features, complex sentences are the most frequent (40%), indicating the complexity of argumentation, and simple sentences (36%), which ensure clarity of presentation. Fragments (11%), used for expressiveness and the imitation of live speech, are less common. Compound-complex and compound sentences constitute a smaller share (8% and 5%, respectively). At the stylistic level, it was found that epithets (20.2%) are the undisputed leader among the means of influence, whose high frequency testifies to the politicians' desire to give information an emotional coloring and impose a specific evaluative attitude toward events or opponents on the audience. Metaphors (11.2%) and parenthetical constructions (10.9%) occupy the second and third places in frequency of use. Syntactic figures play a significant role in structuring the discourse: syntactic parallelism (8.8%) and antithesis (6.1%), as well as anaphora and lexical repetition (5.6% and 5.4%, respectively). These devices enhance the persuasiveness of arguments and help focus attention on key messages. Other stylistic devices, such as idioms, asyndeton, and hyperbole, are used situationally. Thus, based on the conducted research, it is established that the syntactico-stylistic organization of modern English-language political interviews is characterized by a clear hierarchy of linguistic means of influence. The dominance of declarative sentences in combination with complex syntactic constructions creates an effect of objectivity and authoritativeness in politicians' statements. At the same time, the high-frequency use of epithets, metaphors, and syntactic figures provides the discourse with an emotional charge and shapes evaluative judgments in the audience's mind.

Keywords: political interview; linguistic influence; syntactic structures; stylistic devices.

1 INTRODUCTION

Problem statement. Modern political interviews are characterized by a high intensity of communicative strategies purposefully aimed at shaping public opinion, constructing a political image, and directly influencing the audience's emotional and evaluative attitudes. Unlike traditional political speeches, where monological strategies dominate, the interview format requires dialogicity,

spontaneity, and improvisation, which significantly increases the role of hidden or overt linguistic means of influence. It is the unprepared nature and dynamic interaction of speakers that necessitate the active use of syntactic and stylistic devices, which help politicians not only to maintain the persuasiveness of messages but also to manipulate the focus of the conversation and create the necessary emotional effect. This actualizes the need for a comprehensive and systematic study of the syntactico-stylistic dominants of political interviews to identify the key mechanisms of linguistic influence and their potential in contemporary media communication.

Analysis of recent studies and publications. The issues of political discourse, particularly the interview genre are at the center of attention for many contemporary scholars. The theoretical and methodological foundations for studying the interview as a special speech genre were established in the works of both Ukrainian and foreign researchers such as J. Heritage and S. Clayman (Heritage & Clayman, 2002, p. 3), O. Hlazova (Hlazova, 2013, p. 1), and O. Holub (Holub, n.d., p. 10). They regard the interview as a specific form of institutional interaction that has a clear structure and conventional rules.

A significant body of research is dedicated to linguistic mechanisms of influence. The syntactic organization of speech and its pragmatic potential have been studied by R. Huddleston and G. K. Pullum (Huddleston & Pullum, 2002, p. 4), B. Aarts (Aarts, 2001, p. 58–61), D. Biber (Biber et al., 2002, p. 249–255), and others. The role of stylistic figures in political communication has been highlighted in the works of P. Chilton (Chilton, 2004), J. Charteris-Black (Charteris-Black, 2011), and others. Researchers agree that syntax in political speech acts not only as a framework for words but also as a powerful tool of influence.

Separate attention has been given to stylistic devices as dominants of political discourse. Ukrainian scholars, such as Yu. Kuriata and O. Kasatkina-Kubyshkina, emphasize the role of metaphor and other stylistic figures in political discourse in their works (Kuriata & Kasatkina-Kubyshkina, 2023), stressing their central role in constructing social and political reality. I. Biletska and I. Hurskyi (Biletska & Hurskyi, 2021) investigated the functioning of stylistic devices in the political speeches of American presidents, particularly Barack Obama, revealing the specifics of their use to enhance persuasiveness and emotional impact. International studies, including the work of H. Ali et al. (Ali et al., 2025), are dedicated to the stylistic features and rhetorical devices in British political television interviews, which broadens the understanding of the genre-national specificity of political communication.

However, despite the existing achievements, there is a lack of comprehensive studies that systematically combine the analysis of syntactic and stylistic means of influence specifically within the genre of a political interview. Most works focus either on speeches (monological discourse) or separately on syntax or stylistics, while an integrated approach to studying the syntactico-stylistic dominants in the dialogical format of interviews remains insufficiently developed. Furthermore, there is a lack of quantitative analysis regarding the frequency of specific means of influence in contemporary English-language political interviews, which prevents the identification of a clear hierarchy of their communicative significance. This justifies the relevance of the current research, which aims at a comprehensive syntactico-stylistic analysis of English-language political interviews to identify dominant means of influence and their functional specificity.

The purpose of the article is to conduct a comprehensive analysis of the syntactico-stylistic means of influence functioning in modern English-language political interviews, with the purpose of establishing their quantitative dominants and their role in the implementation of manipulation strategies.

2 METHODS

The study employed a complex set of interrelated methods aimed at a comprehensive analysis of the syntactico-stylistic means of influence in contemporary English-language political interviews. The research material consisted of texts of political interviews with leading political leaders of the USA and Great Britain. The choice of American and British political discourse was motivated by

their significance in international communication and the high level of development of the media culture of political interviewing. In the first stage of the research, the method of linguistic analysis of theoretical sources was applied, which allowed for the systematization of scientific approaches to the study of political discourse, the interview genre, and mechanisms of speech influence, and also helped form the theoretical and methodological basis of the study. In the second stage, a structural and syntactic analysis of the selected text corpus was carried out. All sentences were classified according to two parameters: by the purpose of utterance and by grammatical structure. In the third stage, a stylistic analysis of the same text corpus was conducted to identify and classify the means of stylistic influence. A total of 411 cases of stylistic devices usage were identified. The quantitative analysis method was applied to establish the frequency of use of the identified syntactic structures and stylistic devices, with subsequent visualization of the results in the form of diagrams. The comparative analysis method was used to compare the frequency of different types of constructions, which made it possible to identify the most productive models of influence in English-language political discourse. The descriptive method was applied in the final stage to interpret the obtained results and formulate conclusions regarding the functional load of syntactico-stylistic means in the implementation of persuasion and manipulation strategies.

3 RESULTS AND DISCUSSION

The political interview is one of the key genres of modern political discourse. Unlike a pre-prepared speech or official statement, the interview is a dynamic and strategic communicative act that unfolds in real time. This demands from the politician not only command of facts but also the masterful, often spontaneous, use of linguistic means to achieve pragmatic goals: persuading the audience, constructing a positive image, neutralizing criticism, and influencing public opinion (E. Pieniazek-Niemczuk, 2016, p. 69). In this complex communicative interaction, syntactico-stylistic means play a central role.

The analysis of syntactico-stylistic means of influence in English-language political interviews shows that the rhetorical structure of utterances forms a holistic communicative effect, which is inextricably linked to the speaker's pragmatic intentions. The study of such means is necessary for understanding the mechanisms of speech influence. Furthermore, their analysis allows for an understanding of the specifics of cross-linguistic translation of political interviews.

Having analyzed the syntactic organization of speech in political interviews based on a sample of 219 sentences, we reflected the obtained results in the form of pie charts. During the analysis, we relied on the classification of sentences by the purpose of utterance proposed by S. Brehe and B. Aarts (S. Brehe, 2019, p. 117–120; Aarts, 2001, p. 58–61). The analysis of sentence types by the purpose of utterance (see Fig. 1) testified that the vast majority of utterances are declarative (211 units or 96.35%), which serve for informing and argumentation (e.g., “*President Trump usually strikes back*”). Meanwhile, imperative (“*We must continue the fight*”), interrogative (“*Are you kidding me?*”), and exclamatory (“*Thank God he had the militaries that were thinking differently!*”) sentences collectively constitute less than 4% and are used for creating emotional contact, emphasizing attention, or expressing a strong reaction.

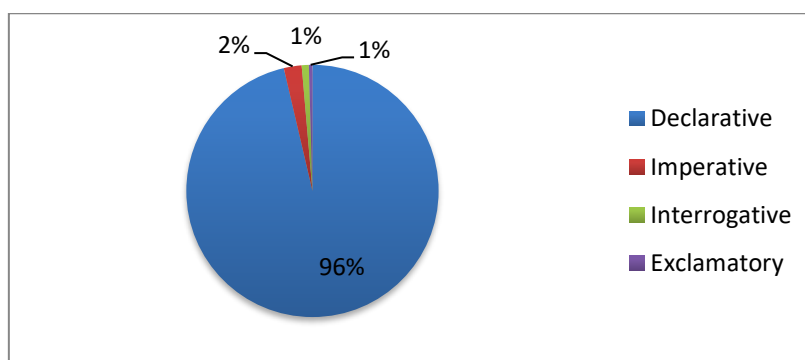

Fig. 1 Frequency of use of sentence types according to the purpose of the utterance

Regarding the structural features (see Fig. 2), the most frequent are complex sentences (40%), which indicate the complexity of argumentation and cause-and-effect relationships (e.g., “*I don't think Putin would do something dumb like that*” or “*If we sign a deal, he gets all the cards*”), and simple sentences (36%), which ensure the clarity and categorical nature of the statements (e.g., “*He wants to fight. We want peace*”). Fragmentary or incomplete sentences are somewhat less common (11%), their use being driven by the speaker's desire for expressiveness and the imitation of live speech: “*Very weak leaders in United States, very weak leaders in Europe.*” More elaborate syntactic structures are represented to a lesser extent: the share of compound-complex sentences is 8% (e.g., “*And then, you know, under Trump, he kind of didn't move because Trump told him, “Not under my watch,” and he started advancing.*”), and the least frequent were compound sentences – only 5% of the total (e.g., “*We're not win every battle, but we're going to win the war.*”).

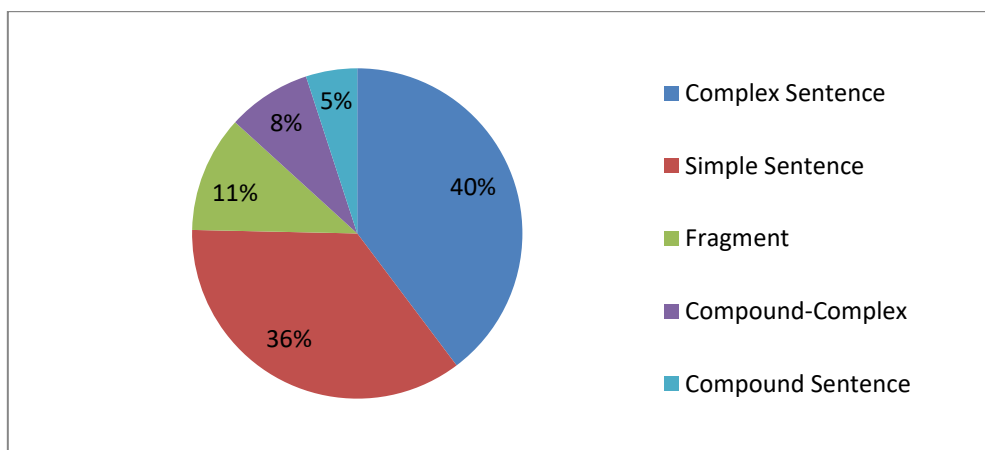

Fig. 2 Frequency of use of sentence types according to grammatical structure

In addition to the grammatical structure of sentences, the work examined stylistic devices in detail. In total, 411 instances of various stylistic devices were identified in the material studied, which we have reflected in a bar chart (see Fig. 3).

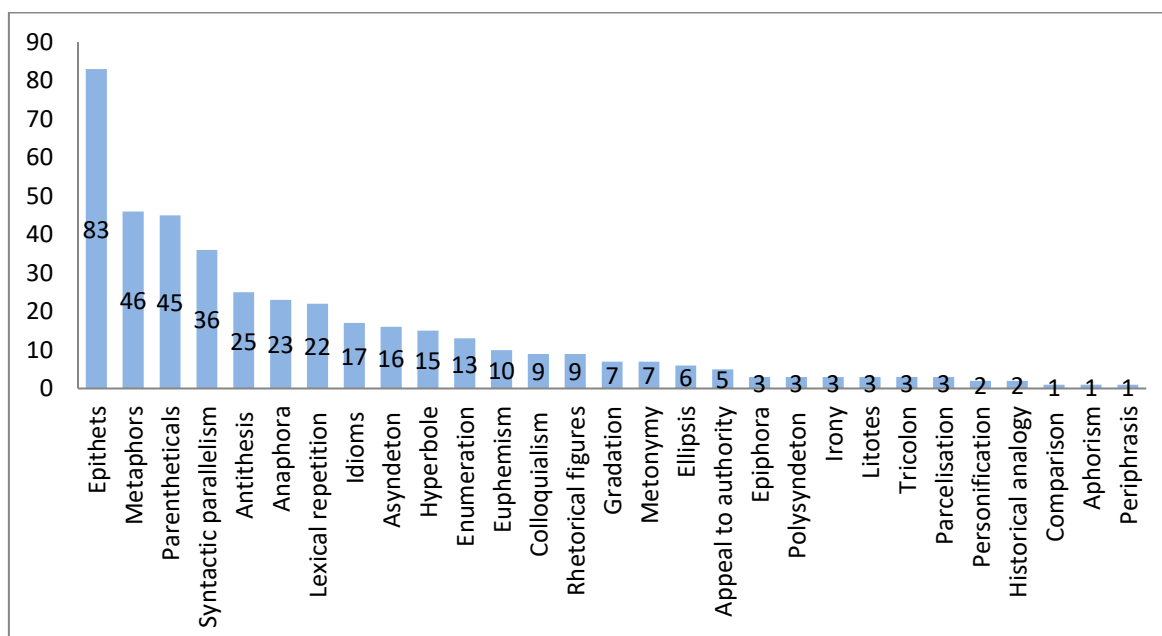

Fig. 3 Frequency of use of stylistic devices

As the diagram data shows, epithets (evaluative and descriptive) are the undisputed leader among the means of influence, their share constituting 20.2% (83 cases). This high frequency indicates that the primary task of politicians is the emotional coloring of information and imposing a certain evaluative attitude towards events or opponents on the audience. For instance, positive evaluative epithets (“*a strong sense of cultural identity*”, “*best chance Ukraine is ever going to have*”) are used to create a positive image, emphasizing desired characteristics, along with descriptive

epithets (“*democratic European future*”). Negative evaluative epithets are applied to discredit opponents: “*this unprovoked, unjustified attack*”, “*very weak leaders in United States*”.

Metaphors (11.2% or 46 cases) and parenthetical constructions (10.9% or 45 cases) occupy the second and third positions in terms of frequency of use. Metaphors allow speakers to visualize abstract political concepts and make them more understandable for the general public: “*This will be essentially a bridge to membership*”, “*Russia understands the language of weapons and power*”, “*He suddenly became a big player*”. Conversely, parenthetical constructions serve as a means of thought authorization, clarification, or establishing contact with the audience, and are often realized through conversational markers: “*I think they've been really passing the buck too much on the United States*”, “*I think that reflects, first of all, you know, just how compelling this country's story is*”.

Syntactic figures of repetition and contrast play a significant role in structuring political discourse. Specifically, syntactic parallelism covers 8.8% of the sample (36 cases) and is used to create rhythm and reinforce key messages, often expressing the speaker's main intent: “*President Trump will always act in the interests of United States. The same President Zelenskyy, who should fight for interests of his country. Putin will fight for his own interests.*” Closely related to this is antithesis (6.1% or 25 cases), which ensures a clear and dramatic opposition of positions, highlighting a conflict of interest: “*He wants to fight. We want peace.*” or “*Ukraine has said all along they're ready for talks. It's been the Russian side that has not been ready for talks.*”.

Among the figures of repetition, anaphora (5.6%) is also frequent, serving for emotional accentuation by focusing attention on the beginning of utterances: “*I could hear the church bells ringing. I could hear the bells of Saint Sophia and Saint Michael's being rung.*” In contrast, lexical repetition (5.4%) enhances the intensity of the statement, such as in the form of triple repetition: “*He wants to fight fight fight.*”.

Other stylistic devices, such as phraseologisms (4.1%), asyndeton (3.9%), hyperbole (3.6%), and enumeration (3.2%), although represented to a lesser extent, create the necessary variety of expressive nuances. Phraseologisms give speech a natural and idiomatic quality, including political idioms: “*But we are where we are.*” Asyndeton contributes to dynamism by emphasizing objects without conjunctions: “*I can't think of any meaningful, logical, useful negotiating tactic...*”. Hyperbole is used for dramatization and exaggeration of event scales, enhancing the emotional reaction: “*He is currently losing hundreds of thousands of soldiers.*” Enumeration adds concrete detail, reinforcing the weight of the argument through sequential listing: “*Like Kharkiv, like Odessa, like Dnipro and like other cities in Ukraine.*”

Euphemisms, colloquialisms, rhetorical figures, gradation, and metonymy have a minor distribution in the sample and are used situationally. For example, a euphemism (2.4%) is used to soften or conceal negative content: “*He had failed to discharge his responsibilities as president.*” or “*That's when Putin moved into Crimea.*” Colloquialism (2.2%) adds informality and conversational tone to the speech: “*I don't think Putin would do something dumb like that.*” Rhetorical figures (2.2%), particularly the rhetorical question, are used to establish contact and strengthen arguments by appealing to obviousness: “*I'm like, “Are you kidding me?”*” Gradation (1.7%) provides a sequential build-up of emotional or semantic weight, promoting persuasiveness: “*A lot of it focused on Russia rather than American values, American interests, national security...*” Metonymy (1.7%) substitutes a subject or phenomenon with an associated one: “*Yanukovych and Bankova chose first to send the Berkut...*”

The rest of the stylistic devices, which constitute less than 2% of the total sample, are used the least, but provide speech with special expressive shades. Specifically, ellipsis (1.5%) creates dynamism through the omission of an obviously necessary word or phrase, most often the linking verb: “*Very weak leaders in United States, very weak leaders in Europe.*” Appeal to authority (1.2%) is used to support one's position with the opinion of a significant figure: “*I can't put it any better than President Obama did in his UN General Assembly speech...*”. Even less frequent are figures like epiphora, polysyndeton, irony, litotes, tricolon, and parcelation (0.7% each), as well as personification and historical allusion/analogy (0.5% each), comparison, aphorism, and periphrasis (0.2% each), which add contextual depth, stylistic vividness, and cultural references. For example, epiphora

focuses attention on repetition at the end of phrases: “*Ukraine has said all along they're ready for talks. It's been the Russian side that has not been ready for talks.*”, and historical allusion relies on the audience's shared knowledge: “*Soviet Union was not taken down by weapons. Russia is the same way.*” Tricolon (the rule of three) gives statements completion and weight: “*I can't think of any meaningful, logical, useful negotiating tactic...*”. Thus, these devices, although used the least, are important tools for creating expression and modulating the perception of the message.

4 CONCLUSIONS AND FURTHER RESEARCH

The syntactico-stylistic organization of modern English-language political interviews is characterized by a clear hierarchy of linguistic means of influence, which are purposefully used to implement persuasion and manipulation strategies. The syntactic analysis established the dominance of declarative sentence types (over 96%), which is a conscious strategy of politicians aimed at presenting their own judgments as objective facts. Among the structural features, complex sentences are the most frequently used (40%) and simple sentences (36%), both of which underscore the complexity and logical substantiation of the argumentation. At the stylistic level, epithets (20.2%) are the undisputed leader among all means of influence. Their high frequency indicates the politicians' desire to impart emotional coloring to information and impose a specific evaluation of events or opponents on the audience. Metaphors (11.2%) and parenthetical constructions (10.9%) occupy the second and third places in frequency. Metaphors serve to visualize abstract political concepts and simplify them for the general public, while parenthetical constructions are used for thought authorization and adding an element of improvisation. Figures of syntactic repetition and contrast play a significant role in structuring the discourse, particularly syntactic parallelism (8.8%) and antithesis (6.1%), as well as anaphora and lexical repetition (over 5% each). These devices ensure the rhythm of speech, enhance the persuasiveness of arguments, and help focus attention on key messages. Thus, the dominance of declarative sentences combined with complex syntactic constructions creates an effect of objectivity and authoritativeness in utterances, while the high-frequency use of epithets, metaphors, and syntactic figures provides an emotional charge and shapes evaluative judgments in the audience's mind.

Promising directions for further deepening the research problem include a comparative analysis of the means of linguistic influence in English and Ukrainian political interviews. Such a comparison will allow for the identification of the national and cultural specifics of implementing persuasive strategies. Additionally, significant scholarly interest lies in researching the peculiarities of reproducing the idiolect of individual political leaders, which opens the way to studying the influence of individual manner of speech on cross-linguistic communication and image formation.

REFERENCES

- Aarts, B. (2018). English syntax and argumentation (5th ed.). Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-23025-0>
- Akopiants, N. M., & Chernenko, S. Yu. (2019). Spetsyfika perekladu suchasnykh politychnykh promov [Specifics of translation of modern political speeches]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya: Filolohiia*, 42(3), 32–36. [in Ukrainian]
- Biber, D., Conrad, S., & Leech, G. (2002). Longman student grammar of spoken and written English. Longman.
- Biletska, I. O., & Hurskiy, I. Yu. (2021). Functioning of stylistic devices in the political speeches of American expresident Barack Obama. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriya: Filolohiia. Zhurnalistyka*, (4), 96–101. https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/4_2021/part_1/18.pdf
- Bokov, I. (2023). Osoblyvosti perekladu politychnykh promov [Features of translation of political speeches]. *Aktualni problemy inozemnoi filolohii i lnhvodydaktyky*, (5), 34–37. [in Ukrainian]
- Brehe, S. (2019). Brehe's grammar anatomy. University of North Georgia Press. https://oer.galileo.usg.edu/cgi/viewcontent.cgi?params=/context/english-textbooks/article/1020/&path_info=Brehe's_Grammar_Anatomy.pdf
- Charteris-Black, J. (2011). Politicians and rhetoric: The persuasive power of metaphor (2nd ed.). Palgrave Macmillan.
- Chilton, P. (2004). Analysing political discourse: Theory and practice. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203561218>

- Fesenko, I. L. (2015). Osoblyvosti perekladu politychnykh promov ta tekstiv [Features of translation of political speeches and texts]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*. Seria: Filolohichna, (55), 264–266. [in Ukrainian]
- Heritage, J., & Clayman, S. (2002). *The news interview: Journalists and public figures on the air*. Cambridge University Press.
- Hlazova, O. P. (2013). Interviu: zhanr zhurnalistyky i vyd navchalnoi roboty [Interview: Genre of journalism and type of educational activity]. Borys Grinchenko Kyiv University. <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/9057/> [in Ukrainian]
- Huddleston, R., & Pullum, G. K. (2002). *The Cambridge grammar of the English language*. Cambridge University Press.
- Kuriata, Yu. V., & Kasatkina-Kubyshkina, O. V. (2022). Stylistic devices in political discourse. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*: seria «Filolohiia», 13(81), 27–30.
- Lashchonova, M. A. (2019). Linhvoprahmatychni osoblyvosti politychnoho interviiu (na materiali suchasnoi anhliiskoi movy) [Linguopragmatic features of political interview (case study of modern English)] [Master's thesis, Zaporizhzhia National University]. Electronic Theses and Dissertations of ZNU. <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/bitstream/12345/10444/1/Lashchonova.pdf> [in Ukrainian]
- Nasir, A., & Munir, H. (2024). Political Discourse and Strategic Communication: A Pragma-Stylistic Analysis of Imran Khan's Interview with Deutsche Welle. *Pakistan Social Sciences Review*, 8(1), 246–257. <https://ojs.pssr.org.pk/journal/article/view/834/650>
- Pieniazek-Niemczuk, E. (2016). On the linguistic features of American political discourse. *Studia Anglica Resoviensia*, 13, 68–77. <https://doi.org/10.15584/sar.2016.13.7>

Юлія Карачун, Олішевська Вікторія. Синтактико-стилістичні засоби впливу в сучасних англомовних політичних інтерв'ю. Статтю присвячено комплексному аналізу синтактико-стилістичних засобів впливу, що формують комунікативну динаміку сучасних англомовних політичних інтерв'ю. Актуальність теми зумовлено важливістю вивчення мовних механізмів, які політики використовують для маніпуляції громадською думкою та формування власного іміджу в мас-медіа. За результатами дослідження встановлено, що на синтаксичному рівні домінують розповідні речення (понад 96%), що демонструє тверду позицію мовця та його бажання видати власні судження як об'єктивні факти. Частка питальних, спонукальних та вигуків конструкцій є незначною – менше 4% від загального вжитку. Щодо структурних особливостей, найбільш частотними є складні речення (40%), що вказує на комплексність аргументації, та прості речення (36%), які забезпечують чіткість викладу. Менш поширеними є фрагменти (11%), які використовуються для експресивності та імітації живого мовлення. Складнопідрядні та складносурядні речення становлять меншу частку (8% та 5% відповідно). На стилістичному рівні виявлено, що беззаперечним лідером серед засобів впливу є епітети (20,2%), висока частотність яких свідчить про прагнення політиків надати інформації емоційного забарвлення та нав'язати аудиторії певну оцінку подій чи опонентів. Друге та третє місця за вживаністю посідають метафори (11,2%) і вставні конструкції (10,9%). Значну роль у структуруванні дискурсу відіграють синтаксичні фігури: синтаксичний паралелізм (8,8%) та антитеза (6,1%), а також анафора і лексичний повтор (5,6% та 5,4% відповідно). Ці засоби посилюють переконливість аргументів та допомагають зосередити увагу на ключових повідомленнях. Інші стилістичні засоби, як-от ідіоми, асиндетон та гіпербола, використовуються ситуативно. Отже, на основі проведеного дослідження встановлено, що синтактико-стилістична організація сучасних англомовних політичних інтерв'ю характеризується чіткою ієрархією мовних засобів впливу. Домінування розповідних речень у поєднанні зі складними синтаксичними конструкціями створює ефект об'єктивності та авторитетності висловлювань політиків. Водночас високочастотне використання епітетів, метафор та синтаксичних фігур забезпечує емоційне навантаження дискурсу та формує оцінні судження в свідомості аудиторії.

Ключові слова: політичне інтерв'ю; мовленнєвий вплив; синтаксичні структури; стилістичні прийоми.

Received: November 20, 2025

Accepted: December 5, 2025

Валентина Мойсюк

Доктор філологічних наук, професор

Професор кафедри французької філології та перекладу

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Чернівці, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-2732-3817>v.moisiuk@chnu.edu.ua

МЕТАФОРИЗАЦІЯ ВЛАДИ ТА КОНФЛІКТУ В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ ПРОМОВ ЕММАНЮЕЛЯ МАКРОНА)

У статті досліджено концептуальну метафору як ключовий когнітивний механізм репрезентації політичної реальності в промовах Емманюеля Макрона (2022–2025 рр.). Її мета полягає у виявленні та інтерпретації когнітивних механізмів метафоризації у дискурсі політика, а також в аналізі основних метафоричних моделей, що формують когнітивні сценарії влади та конфлікту, забезпечуючи баланс між риторикою впливу і риторикою взаєморозуміння. На основі положень теорії концептуальної метафори, теорії ментальних просторів і концептуальної інтеграції розглядаються особливості метафоризації концептуальних сфер ВЛАДА та КОНФЛІКТ у сучасному політичному дискурсі. Матеріалом вивчення слугували промови президента Франції, виголошені в контексті міжнародної політики, воєнного конфлікту в Європі та економічних викликів. Встановлено, що політична метафора функціонує як інструмент когнітивного структурування складних соціально-політичних явищ і виконує стратегічну комунікативну роль: вона формує уявлення про суб'єкт влади, його моральне право на дію та перспективу розвитку суспільства. Основними метафоричними моделями, зафіксованими в дискурсі Е. Макрона, є ВЛАДА – ЦЕНТР / ВЕРШИНА / ЕНЕРГІЯ / СЛУЖІННЯ / ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ, які репрезентують владну діяльність як процес руху, об'єднання та управління; ДЕРЖАВА – ОРГАНІЗМ / ДІМ / МІСЦЕ ЗАХИСТУ / МЕХАНІЗМ / СИСТЕМА, які представляють державу як живий організм, дім і захисну силу, що забезпечують єдність і безпеку громадян; КОНФЛІКТ – БОРОТЬБА / ХВОРОБА / БУРЯ, які метафорично зображують кризові ситуації як стихійні або морально-випробувальні процеси; СПІВПРАЦЯ – ДІАЛОГ / ШЛЯХ / ГАРМОНІЯ / КЛЮЧ, які створюють образ поступового, спільного творення майбутнього. Такі образи дозволяють легітимізувати політичні рішення через апеляцію до колективних когнітивних моделей та моральних рамок сприйняття. Підкреслено також, що метафоризація влади та конфлікту в промовах Е. Макрона сприяє створенню узгодженої наративної стратегії, спрямованої на консолідацію суспільства, формування образу відповідального лідера та легітимацію політичного курсу Франції на міжнародній арені.

Ключові слова: метафоризація; концептуальна метафора; політичний дискурс; когнітивна лінгвістика; дискурсивна стратегія.

1 ВСТУП

Постановка проблеми. У сучасній лінгвістиці політичний дискурс розглядається як один із ключових механізмів конструювання соціальної реальності, легітимації влади та формування колективних уявлень про конфлікт і мир. Проблема метафоризації у цьому контексті набуває особливої значущості, адже саме метафора виконує функцію концептуального інструменту, що структурує політичне мислення, задає рамку інтерпретації подій і визначає позицію мовця у просторі влади. У періоди суспільної та міжнародної нестабільності метафоричні моделі стають засобом пояснення складних політичних процесів через образи, зрозумілі масовій аудиторії, що помітно в риторичі сучасних політичних лідерів. Показовими, зокрема, в цьому контексті є промови президента Франції Еммануеля Макрона 2022–2025 рр., у яких поєднуються риси політичного й дипломатичного дискурсів, а метафора стає засобом водночас впливу, переконання та досягнення консенсусу.

Актуальність обраної теми зумовлена потребою глибшого розуміння когнітивних механізмів, що лежать в основі концептуалізації влади та конфлікту у політичній комунікації сучасної Європи. Метафоричний аналіз промов Е. Макрона дозволяє простежити, як за допомогою мови формується політична картина світу, як створюються образи національної єдності, «ворога» і «партнера», та яким чином лінгвістичні засоби впливають на політичну поведінку суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загалом дослідження політичної метафори має тривалу традицію. Починаючи з праць Дж. Лакоффа та М. Джонсона (Lakoff & Johnson, 1980), метафора розглядається не лише як стилістичний засіб, а як спосіб концептуалізації досвіду, який визначає когнітивну структуру політичного мислення. Дещо пізніше Ж. Фоконьє і М. Тернер (Fauconnier & Turner, 2002) запропонували теорію ментальної інтеграції (conceptual blending), що пояснює механізми взаємодії різних доменів знання у процесі створення нових політичних смислів. Поряд із цим, метафора аналізується як дискурсивний інструмент влади, що забезпечує ідеологічну легітимацію політичних дій (Fairclough, 1995; van Dijk, 2006). Водночас у сучасних вітчизняних та зарубіжних дослідженнях посилюється інтерес до вивчення процесу метафоризації конфлікту, війни та дипломатії, які формують колективні образи «свого» і «чужого» в міжнародному комунікативному просторі (Musolff, 2016; Wodak, 2015 та ін.), а також сприйняття і впливу концептуальної метафори на маси, вираження в ній національно-культурних особливостей (Доній, 2023; Овсієнко, 2024; Пастернак, 2023; Почепцов, 1999).

Попри значний науковий доробок, питання метафоризації влади й конфлікту в новітньому політичному дискурсі залишається відкритим. Зокрема, потребує подальшого аналізу те, як метафоричні моделі функціонують у мовленні сучасних європейських лідерів, що діють у ситуації гібридних воєн, інформаційних протистоянь і глобальних криз.

Мета статті полягає у виявленні та інтерпретації когнітивних механізмів метафоризації у політичному дискурсі Емманюеля Макрона (2022–2025 рр.), а також в аналізі основних метафоричних моделей, що формують когнітивні сценарії влади та конфлікту, забезпечуючи баланс між риторикою впливу і риторикою взаєморозуміння.

2 МЕТОДИ

Зважаючи на поставлену мету, в дослідженні використано, зокрема, описовий метод – для систематизації теоретичних положень щодо природи політичного дискурсу та політичної метафори, метод когнітивно-семантичного аналізу – для ідентифікації концептуальних метафор у промовах, виявлення їхніх джерельних і цільових доменів (за моделлю Дж. Лакоффа і М. Джонсона), метод концептуальної інтеграції (блендингу) – для аналізу взаємодії ментальних просторів, у яких поєднуються елементи політичного й дипломатичного дискурсів (за теорією Ж. Фоконьє та М. Тернера), дискурс-аналіз – для інтерпретації метафор у контексті політичної комунікації, виявлення ідеологічних стратегій влади та впливу, що реалізуються через мову, прагматичний аналіз – для визначення інтенцій комунікатора, оцінки ефекту метафор на адресата, а також з'ясування ролі метафор у реалізації риторики впливу, переконання й консенсусу, контекстуально-інтерпретаційний метод – для інтерпретації метафоричних образів у зв'язку з політичними подіями 2022–2025 рр., конкретними ситуаціями політичного та дипломатичного спілкування. У сукупності ці методи забезпечують цілісне дослідження політичної метафори як багаторівневого когнітивно-дискурсивного явища, що поєднує концептуальні, прагматичні й риторичні механізми формування смислу в політичній комунікації.

3 РЕЗУЛЬТАТИ ОБГОВОРЕННЯ

3.1 Проблема визначення політичної метафори

Загалом поняття політичного дискурсу залишається одним із найбільш складних і дискусійних у сучасній лінгвістиці, що зумовлено, насамперед, його інтердисциплінарною природою: він охоплює мовні, соціальні та когнітивно-культурні аспекти комунікації.

Вивчаючи політичний дискурс, науковці переконують, що мова в ньому слугує інструментом соціальної дії, а не лише її відображенням. Т. ван Дейк пише: «Політичний дискурс – це форма суспільного дискурсу, яка відображає структури політичної влади, владарювання та боротьби за владу через мову» (Van Dijk, 1997, с. 14). Витлумачуючи політичний дискурс як функціонально-стильовий різновид мови, Н. Ферклаф підкреслює, що «він є не лише відображенням соціальної дійсності, а й одним із засобів її формування» (Fairclough, 1995, с. 55). Подібну думку висловлює П. Бурдьє: «Мова – це не лише засіб комунікації, а й засіб влади, форма символічного капіталу, який легітиміє соціальні ієрархії» (Bourdieu, 1991, с. 38). У цьому ж контексті Г. Почепцов зазначає: «Політична комунікація – це простір, у якому мова стає технологією впливу, а дискурс – інструментом формування політичної реальності» (Почепцов, 1999, с. 65).

З позицій когнітивної лінгвістики, політичний дискурс постає як механізм концептуалізації політичного простору, в якому через метафору, рамкування та прагматичні стратегії створюється образ «свого» та «чужого» (Chilton, 2004, с. 30). На думку Дж. Лакоффа, «політична мова структурує мислення, тому боротьба за владу – це боротьба за фрейми» (Lakoff, 2004, с. 15).

У площині культурологічного підходу, політичний дискурс витлумачують як культурний текст, що репрезентує домінантні цінності, ідеології та міфи певного суспільства. С. Голл, зокрема, говорить про політичну комунікацію як про «механізм кодування й декодування ідеологічних значень, що циркулюють у межах культури» (Hall, 1980, с. 132).

Отже, політичний дискурс можна визначити як комплекс мовних, когнітивних та культурних практик, спрямованих на конструювання, підтримку або трансформацію владних відносин у суспільстві. Його специфіка полягає в поєднанні мовленнєвого впливу, ідеологічного змісту та соціокультурної функції.

Як відображення владних відносин і засіб формування суспільної свідомості, політичний дискурс охоплює широкий спектр комунікативних стратегій, спрямованих на переконання, маніпуляцію, мобілізацію чи легітимацію політичних дій. Одним з таких механізмів є метафора, яка виконує не декоративну, а концептуально-моделюючу функцію. Вона структурує уявлення про політичну реальність, переносить абстрактні поняття у сферу конкретного досвіду, робить складні соціальні процеси доступними для колективного розуміння. Саме через метафору політики формують образи влади, конфлікту, держави, народу, нації, що стають елементами ідеологічної картини світу.

У межах когнітивної лінгвістики та дискурсології метафору вивчають у кількох вимірах. Так, представники когнітивно-концептуального підходу розглядають метафору як базовий механізм людського мислення, що структурує політичну думку, легітимізує ідеологію та впливає на сприйняття реальності громадянами. Дж. Лакофф та М. Джонсон, автори концепції концептуальної метафори, переконують, що «політичні тексти не лише описують світ, а й формують когнітивні моделі влади, держави, конфлікту, демократії тощо» (Lakoff, Johnson, 1980, с. 63). Дещо пізніше Ж. Фоконьє і М. Тернер доповнили цю теорію моделлю концептуальної інтеграції (*blending*), пояснюючи, як політичні актори створюють нові смисли шляхом поєднання різних когнітивних сфер (зокрема, війни, гри, родини) (Fauconnier, Turner, 2002). Вивчаючи приховані механізми впливу, Н. Ферклау, наприклад, розглядає метафору як засіб легітимації політичних дій і натуралізації владних відносин (Fairclough, 1995). Науковці наголошують, що політична метафора конструює опозицію «свій/чужий», «моральний/аморальний», що слугує стратегічному маніпулюванню масами (Van Dijk, 1997),

а також сприяє створенню правопопулістських наративів (Wodak, 2015). Як інструмент стратегічної комунікації, метафора виконує функції переконання, легітимації або посередництва у політичному дискурсі. З цієї позиції її витлумачують як «когнітивно-прагматичну операцію, що структурує взаємодію між політиком та аудиторією» (Chilton, 2004, с. 165), забезпечує риторичну гнучкість, завдяки якій політики можуть висловлювати суперечливі думки, не вдаючись до прямої конфронтації (Schäffner, 2002), знижує напругу й зберігає «обличчя» учасників комунікації (Goffman, 1967). З культурологічного погляду, метафору розглядають як маркер національно-культурної специфіки політичного мислення, як механізм моделювання політичної картини світу через культурні архетипи (Почепцов, 1999; Радзівська, 2024; Zhabotynska, 2024).

Відтак, політична метафора є багатовимірним явищем, що поєднує когнітивну, ідеологічну та комунікативну функції. Вона пояснює, з одного боку, як людина концептуалізує політичну реальність, а з іншого – як мова стає інструментом влади, впливу та ідентичності.

3.2 Основні концептуальні сфери і метафоричні моделі в промовах Е. Макрона

Дослідження процесу метафоризації влади та конфлікту в промовах Е. Макрона за 2022-2025 рр. демонструє системність метафоричних структур у концептуалізації політики. Нами виявлено, зокрема, чотири ключові концептуальні сфери (*source domains*) – ВЛАДА, ДЕРЖАВА, КОНФЛІКТ, СПІВПРАЦЯ, кожній з яких властиві певні метафоричні моделі. Розглянемо їх детальніше.

Концептуальна сфера ВЛАДА

Модель ВЛАДА – ЦЕНТР / ВЕРШИНА / ВІСЬ демонструє владу як просторову домінанту, вертикальний центр політичної системи, вершину ієрархії, пов'язану з максимальною мірою відповідальності, як стабільну вісь, що утримує баланс у кризових умовах і навколо якої вибудовується соціальний порядок, напр.:

Au centre de notre action, il y a la souveraineté de la Nation (L'Actualité du président, 2023).

La présidence de la République est le sommet de la responsabilité (Collection des discours, 2024).

Le pouvoir politique doit garder son cap au milieu des tempêtes (L'Actualité du président, 2024).

Модель ВЛАДА – ЕНЕРГІЯ / РУШІЙНА СИЛА змальовує владу як енергію, яка запускає процес оновлення, живить розвиток і технологічний прогрес і підтримує стабільність у складні часи, напр.:

L'État doit impulser, dynamiser, protéger (Collection des discours, 2024).

Notre volonté politique est le moteur de la transformation nationale (L'Actualité du président, 2025).

L'Europe doit redevenir une puissance d'énergie et d'innovation (L'Actualité du président, 2023).

Модель ВЛАДА – СЛУЖІННЯ / МІСІЯ / МОРАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ трактує владу як служіння вищим цінностям, а не привілей і самоціль політика, як місію захисту, що вимагає постійної дії, відповідальності, жертвності, напр.:

Exercer le pouvoir, c'est servir la République et non se servir d'elle (Collection des discours, 2024).

Être au service de la Nation, c'est un engagement total, un devoir de chaque instant (L'Actualité du président, 2023).

Le pouvoir ne vaut que s'il se met au service d'un idéal plus grand que lui (Collection des discours, 2023).

Як бачимо, концептуальна сфера ВЛАДА реалізується через метафоричні моделі, які підкреслюють конструктивний, відповідальний і колективний характер управління. При цьому метафоризація сприяє формуванню образу влади не як домінування, а як процесу творення, координації та спільної дії, у якому лідер виступає не володарем, а посередником між державою та громадянами.

Концептуальна сфера ДЕРЖАВА

Модель ДЕРЖАВА – ОРГАНІЗМ / ТІЛО представляє державу як єдине тіло, здатне втрачати або відновлювати свою життєву силу, життя якого залежить від функціонування всіх органів, напр.:

Notre République est un corps vivant: si un de ses membres souffre, c'est toute la Nation qui en ressent la douleur (Collection des discours, 2023).

L'État doit retrouver sa vitalité, son énergie, sa capacité à se régénérer face aux crises (L'Actualité du président, 2023).

Nos institutions respirent au rythme des citoyens: elles vivent, évoluent, parfois s'essoufflent (Collection des discours, 2024).

Модель ДЕРЖАВА – ДІМ / МІСЦЕ ЗАХИСТУ представляє державу через образ спільного місця, в якому панують єдність, відповідальність, рівність усіх громадян, толерантність і свобода, напр.:

La France est notre maison commune; chacun doit y avoir sa place et y trouver sa dignité (L'Actualité du président, 2023).

Ce que nous défendons, c'est une maison ouverte, où chacun peut venir avec ses différences, mais partager le même toit de la liberté (L'Actualité du président, 2024).

Nous devons transmettre à nos enfants une maison solide, un pays plus juste et plus durable (Collection des discours, 2025).

Модель ДЕРЖАВА – МЕХАНІЗМ / ІНСТРУМЕНТ / СИСТЕМА зображує державу як машину, що потребує періодичного ремонту, як інструмент ефективного управління, як мотор, що працює лише за умови узгодженості всіх елементів, напр.:

L'État n'est pas une machine figée, il doit s'adapter, se moderniser, répondre aux défis du siècle (Collection des discours, 2023).

Nos institutions doivent fonctionner comme un moteur bien réglé, où chaque pouvoir joue son rôle sans friction (Collection des discours, 2023).

Nous devons réparer les rouages de la démocratie, afin qu'ils servent pleinement nos concitoyens (L'Actualité du président, 2024).

Отже, концептуальна сфера ДЕРЖАВА постає як живий організм, дім і захисна сила, що забезпечують єдність і безпеку громадян. Через розглянуті метафоричні моделі він створює образ Франції як моральної, турботливої та згуртованої спільноти, що діє в умовах глобальних викликів, але зберігає внутрішню силу й цілісність.

Концептуальна сфера КОНФЛІКТ

Модель ПОЛІТИКА – БОРОТЬБА персоніфікує уряд як військо, що веде боротьбу за справедливість, поєднуючи ідеї сили та моральної правоти, апелює до емоцій підтримки, мобілізує європейське суспільство проти викликів сьогодення, бореться за моральні цінності та охорону порядку та миру, напр.:

C'est cette compétitivité qui nous pousse aussi à avoir une politique européenne qui doit investir davantage pour gagner la bataille européenne en matière de compétitivité (L'Actualité du président, 2023).

C'est pourquoi l'un des combats que nous mènerons dans les prochains mois sera d'avoir un pacte de stabilité cohérent avec cette approche (L'Actualité du président, 2024).

Face à la violence, notre première réponse a été le rétablissement de l'ordre républicain (Collection des discours, 2023).

Модель КОНФЛІКТ – ХВОРОБА дозволяє політику змалювати політичний розкол і напругу як симптоми тимчасового розладу, уникаючи при цьому драматизації, напр.:

Les divisions empoisonnent notre démocratie (Collection des discours, 2023).

Notre démocratie souffre parfois de fièvre, mais elle reste solide (Collection des discours, 2022).

Les divisions de notre société sont comme des plaies ouvertes que nous devons guérir (Collection des discours, 2024).

Модель КОНФЛІКТ – БУРЯ підкреслює через образ стихійної загрози масштаб виклику, якому влада протистоїть разом із народом, напр.:

Nous traversons une tempête économique sans précédent (Collection des discours, 2022).

Face aux vagues de l'inflation, nous devons garder le cap (Collection des discours, 2023).

Le monde traverse des turbulences, mais la France tiendra bon (L'Actualité du président, 2023).

Відтак, концептуальна сфера КОНФЛІКТ подається через метафори боротьби, хвороби та стихійного лиха, що відображають як фізичний, так і морально-політичний вимір протистояння. Вони слугують також інструментом для раціоналізації складних міжнародних ситуацій і легітимації дипломатичних дій.

Концептуальна сфера СПІВПРАЦЯ

Модель СПІВПРАЦЯ – ДІАЛОГ / МІСТ представляє співпрацю як інструмент досягнення миру, як покроковий процес досягнення спільного результату, подолання розбіжностей і встановлення контактів, напр.:

Nous devons bâtir des ponts entre les nations européennes (L'Actualité du président, 2025).

Nous devons construire des ponts entre nos nations (L'Actualité du président, 2025).

Chaque discussion est une étape vers la solution commune (Collection des discours, 2024).

Модель СПІВПРАЦЯ – ПОДОРОЖ / ШЛЯХ представляє співпрацю як символ стабільності та майбутнього, як спільну подорож до мети, напр.:

Notre chemin commun vers la paix et la prospérité (Collection des discours, 2024).

Chaque partenariat est un chemin à parcourir ensemble (Collection des discours, 2023).

L'Europe avance quand chaque pays prend part au voyage (L'Actualité du président, 2025).

Модель СПІВПРАЦЯ – ОРКЕСТР / ХОР / ГАРМОНІЯ через поєднання звуків і гармонію голосів змальовує співпрацю як запоруку єдності та ефективної налагодженої роботи, де внесок кожного впливає на досягнення спільного результату, напр.:

L'Europe avance quand elle parle d'une seule voix (L'Actualité du président, 2025).

Chaque voix compte dans l'orchestre de notre Union (L'Actualité du président, 2023).

Nos nations doivent jouer ensemble la mélodie de la paix (Collection des discours, 2024).

Модель СПІВПРАЦЯ – КЛЮЧ представляє готовність до взаємодії як інструмент відкриття нових можливостей, як умову спільного успіху та вирішення проблем, напр.:

Le dialogue est la clé qui ouvre les portes de la paix (L'Actualité du président, 2025).

La coopération est la clé de notre prospérité commune (L'Actualité du président, 2024).

L'ouverture à l'autre est la clé pour surmonter les conflits (Collection des discours, 2025).

Отже, концептуальна сфера СПІВПРАЦЯ реалізується через метафори мосту, подорожі, гармонії та ключа, які створюють образ поступового, спільного творення майбутнього. Такі метафори підкреслюють цінність колективної дії, взаємної підтримки та партнерства між державами, а також виконують стратегічну функцію – формують позитивний політичний наратив єдності, спрямований на зміцнення солідарності в межах ЄС і на міжнародній арені.

4 ВИСНОВКИ І НАПРЯМИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Аналіз промов Е. Макрона (2022–2025 рр.) показав, що використана в політичному дискурсі метафоризація допомагає структурувати складні соціально-політичні явища, роблячи їх зрозумілими для широкої аудиторії, а також впливати на когнітивні та емоційні реакції слухачів. Детальний аналіз цього процесу виявив системність у вживанні таких концептуальних сфер, як ВЛАДА, ДЕРЖАВА, КОНФЛІКТ, СПІВПРАЦЯ, кожен з яких реалізується через різні метафоричні моделі. Так, ВЛАДА представлена як центр, вершина, енергія, служіння, що підкреслює конструктивний та відповідальний характер керівництва. Концептуальна сфера ДЕРЖАВА постає як живий організм, дім, механізм, система, що створює образ стабільності, захисту та єдності громадян. Концептуальна сфера КОНФЛІКТ представлена через метафори боротьби, хвороби та бурі, що дозволяє раціоналізувати протистояння та легітимізувати дії влади через контроль і врегулювання. Концептуальна сфера СПІВПРАЦЯ репрезентований через метафори діалогу, мосту, подорожі, гармонії,

ключа, завдяки чому формується уявлення про партнерство, солідарність і координацію дій на внутрішньому та міжнародному рівнях.

Використовувані в промовах Е. Макрона метафори виконують кілька взаємопов'язаних функцій, а саме: раціоналізуючу – конфлікти та проблеми осмислюються як явища, що підлягають вирішенню; легітимізаційну – влада постає як турботлива та компетентна; мобілізаційну – метафори спрямовано на колективну дію та єдність; стратегічну – забезпечує формування міжнародних наративів та узгодження інтересів. Відтак, спостерігаємо когнітивну єдність концептуальних сфер ВЛАДА – ДЕРЖАВА – СПІВПРАЦЯ – КОНФЛІКТ, що утворюють інтеграційно-мобілізаційну модель політичного дискурсу.

Подальші дослідження можуть зосередитися на аналізі концептуальних метафор у промовах міжнародних політичних лідерів та різних жанрах політичного дискурсу, включно із соціальними мережами та міжурядовими заявами.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Доній, Т. (2023). Метафоризація політичного тексту: виклики для перекладача та методи вирішення проблеми. *Актуальні питання гуманітарних наук*, (70, Т. 1), 211–216. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/70-1-31>
- Овсієнко, А. (2024). Метафоричні утворення в медійному дискурсі. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*, (207), 180–184. <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2023-207-26>
- Пастернак, Т. А. (2023). Метафоричність у політичному дискурсі. *Закарпатські філологічні студії*, (28, Т. 1), 140–145. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2023.28.1.26>
- Почепцов, Г. (1994). *Імідж: технології політичної комунікації*. Видавничий дім «Києво-Могилянська академія».
- Радзівська, Т. (2024). Комунікативна подія та її репрезентація в дискурсах різного типу (на матеріалі мов європейського культурного ареалу). *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*, (49), 6–22. <https://doi.org/10.17721/APULTP.2024.49.6-22>
- L'Actualité du président de la République. <https://www.elysee.fr/toutes-les-actualites>
- Bourdieu, P. (1991). *Language and Symbolic Power*. Polity Press.
- Chilton, P. (2004). *Analysing Political Discourse: Theory and Practice*. Routledge.
- Collection des discours publics. <https://www.vie-publique.fr/collection-discours-publics>
- Fairclough, N. (1995). *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. Longman.
- Fauconnier, G., Turner, M. (2002). *The Way We Think: Conceptual Blending and the Mind's Hidden Complexities*. Basic Books.
- Goffman, E. (1967). *Interaction Ritual: Essays on Face-to-Face Behavior*. Anchor Books.
- Hall, S. (1980). Encoding/Decoding. *Culture, Media, Language*. London: Hutchinson, 128–138.
- Lakoff, G. (2004). *Don't Think of an Elephant! Know Your Values and Frame the Debate*. Chelsea Green.
- Lakoff, G., Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By*. University of Chicago Press.
- Musolff, A. (2016). *Political Metaphor Analysis: Discourse and Scenarios*. Bloomsbury Academic.
- Schäffner, C. (2002). *Politics as Text and Talk: Analytic Approaches to Political Discourse*. John Benjamins.
- Van Dijk, T. A. (1997). *Discourse as Structure and Process*. Sage.
- Wodak, R. (2015). *The Politics of Fear: What Right-Wing Populist Discourses Mean*. SAGE.
- Zhabotynska S.A. (2024). Reception of the political news narratives in readers' responses: multimodality and intertextuality. *Cognition, Communication, Discourse*, (29), 86–103. <https://doi.org/10.26565/2218-2926-2024-29-06>

REFERENCES

- Donii, T. (2023). Metaforyzatsiia politychnoho tekstu: vyklyky dlia perekladacha ta metody vyrishennia problemy [Metaphorization of the political text: Challenges for translators and methods of problem solving]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, 70(1), 211–216. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/70-1-31> [In Ukrainian]
- Zhabotynska, S. A. (2013). Syntaksychna metafora u svitli hramatyky konstruksii (bahatoznachnist struktury NP₂ of NP₁) [Syntactic metaphor in the light of construction grammar (polysemy of NP₂ of NP₁ structures)]. *Studia Philologica*, (1), 43–51. <https://studiap.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/13/19> [In Ukrainian]
- Ovsienko, A. (2024). Metaforichni utvorennia v mediinomu dyskursi [Metaphorical formations in media discourse]. *Naukovi zapysky. Seriya: Filolohichni nauky* [Scientific Notes. Series: Philological Sciences]. (207), 180–184. <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2023-207-26> [In Ukrainian]
- Pasternak, T. A. (2023). Metaforichnist u politychnomu dyskursi [Metaphoricity in political discourse]. *Zakarpatski filolohichni studii* [Transcarpathian Philological Studies], 28(1), 140–145. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2023.28.1.26> [In Ukrainian]
- Pocheptsov, H. (1994). *Imidzh: Tekhnolohii politychnoi komunikatsii* [Image: Technologies of political communication]. Kyiv: Vydavnychiy dim «Kyievo-Mohylianska akademiia» [In Ukrainian]

- Radziievska, T. (2024). Komunikatyvna podiia ta yii reprezentatsiya v dyskursakh riznoho typu (na materiali mov yevropeiskoho kulturnoho arealu) [Communicative event and its representation in discourses of different types (based on the languages of the European cultural area)]. *Aktualni problemy ukrainskoi lingvistyky: teoriya i praktyka* [Current issues of Ukrainian linguistics: theory and practice]. (49), 6–22. <https://doi.org/10.17721/APULTP.2024.49.6-22> [In Ukrainian]
- L'Actualité du président de la République. <https://www.elysee.fr/toutes-les-actualites>
- Bourdieu, P. (1991). *Language and Symbolic Power*. Polity Press.
- Chilton, P. (2004). *Analysing Political Discourse: Theory and Practice*. Routledge.
- Collection des discours publics. <https://www.vie-publique.fr/collection-discours-publics>
- Fairclough, N. (1995). *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. Longman.
- Fauconnier, G., Turner, M. (2002). *The Way We Think: Conceptual Blending and the Mind's Hidden Complexities*. Basic Books.
- Goffman, E. (1967). *Interaction Ritual: Essays on Face-to-Face Behavior*. Anchor Books.
- Hall, S. (1980). Encoding/Decoding. *Culture, Media, Language*. London: Hutchinson, 128–138.
- Lakoff, G. (2004). *Don't Think of an Elephant! Know Your Values and Frame the Debate*. Chelsea Green.
- Lakoff, G., Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By*. University of Chicago Press.
- Musolff, A. (2016). *Political Metaphor Analysis: Discourse and Scenarios*. London: Bloomsbury Academic.
- Schäffner, C. (2002). *Politics as Text and Talk: Analytic Approaches to Political Discourse*. Amsterdam: John Benjamins.
- Van Dijk, T. A. (1997). *Discourse as Structure and Process*. Sage.
- Wodak, R. (2015). *The Politics of Fear: What Right-Wing Populist Discourses Mean*. SAGE.
- Zhabotynska S.A. (2024). Reception of the political news narratives in readers' responses: multimodality and intertextuality. *Cognition, Communication, Discourse*, (29), 86–103. <https://doi.org/10.26565/2218-2926-2024-29-06>

Valentyna Moisiuk. Metaphorization of Power and Conflict in Political Discourse (Based on Emmanuel Macron's Speeches). The article examines the conceptual metaphor as a key cognitive mechanism for representing political reality in Emmanuel Macron's speeches (2022–2025). Its aim is to identify and interpret the cognitive mechanisms of metaphorization in the politician's discourse, as well as to analyze the key metaphorical models that shape the cognitive scenarios of power and conflict, ensuring a balance between rhetoric of influence and rhetoric of mutual understanding. Based on Conceptual Metaphor Theory and the theories of Mental Spaces and Conceptual Integration, the study analyzes metaphorical representations of the concepts POWER and CONFLICT in modern political discourse. The corpus includes the speeches delivered by the French president in the context of international politics, the war in Europe, and economic challenges. Political metaphor is shown to function as both a cognitive tool that structures complex socio-political phenomena and a communicative strategy that shapes the image of authority, moral right to act, and collective vision. The main metaphorical models identified in Macron's discourse include POWER – CENTER / SUMMIT / ENERGY / SERVICE / RESPONSIBILITY, which represent political activity as a process of movement, unification, and governance; STATE – ORGANISM / HOME / SHELTER / MECHANISM / SYSTEM, which conceptualize the state as a living organism, a home, and a protective force ensuring unity and security; CONFLICT – STRUGGLE / DISEASE / STORM, which metaphorically depict crises as natural or moral trials; COOPERATION – DIALOGUE / JOURNEY / HARMONY / KEY, which construct an image of gradual, collective creation of the future. These metaphorical patterns allow political decisions to be legitimized through an appeal to collective cognitive models and moral frames of perception. The study also emphasizes that the metaphorization of power and conflict in Macron's speeches contributes to the formation of a coherent narrative strategy aimed at consolidating society, constructing the image of a responsible leader, and legitimizing France's political course on the international stage.

Keywords: metaphorization; conceptual metaphor; political discourse; cognitive linguistics; discursive strategy.

Received: November 6, 2025

Accepted: December 5, 2025

Nigar Madatova

PhD in Philology

Associate professor at the department of English Stylistics

CELTA Certified Teacher

Faculty of Philology

Azerbaijan University of Languages

<https://orcid.org/0000-0002-7871-3807>nigar.madatova@yahoo.com

LINGUISTIC REFLECTION OF STYLISTIC DEVICES IN MEDIA DISCOURSE

Media is no longer a one-way mirror; it's a live wire of discourse, commentary, and influence. In the current digital climate, newsrooms compete not just on facts, but on style. A tweet with a sharp metaphor or a headline laced with irony has more impact than a neutral report. As news becomes more narrative-driven, the stylistic devices used in its language take on greater rhetorical and political significance. This article investigates how stylistic devices are reflected linguistically in today's media discourse, revealing how they influence framing, perception, and public engagement. While some are timeless (like metaphor), others have evolved in response to digital formats and audience expectations. The article deals with linguistic peculiarities of the usage of stylistic devices in media discourse. The main goal of the research is to identify the role of expressive means in media texts and consequently there is a considerable interest for such stylistic analysis, taking into account that this analysis creates significant linguistic factors that reflect linguocultural relations. The main point in studying the stylistic originality of media discourse is determined by the fact that a wide range of expressions gradually appear in it. Secondly, media discourse has become faster, sharper, and more stylized than ever before. From algorithm-optimized headlines to viral tweets and AI-generated commentary, the language of the media is not just about delivering information, it's about shaping perception. This paper explores how stylistic devices such as metaphor, irony, hyperbole, and repetition are reflected linguistically in contemporary media discourse. Drawing on examples from digital journalism, political coverage, and social media platforms, the article analyzes how these devices contribute to meaning making, manipulation, and the originality of news. The study shows that stylistic strategies are not decorative, they are ideological tools embedded in the linguistic fabric of modern media.

Keywords: linguistic; stylistic devices; media discourse; media text.

1 INTRODUCTION

The concepts of famous linguists on the differentiation of language and style became the reason for the separation of stylistics into an independent science. As it is known, there are such terms as “stylistic devices”, “stylistic figures”, “expressive means”. It is difficult to draw a clear line between expressive means of language and stylistic devices of language. These terms are sometimes used synonymously, and sometimes they have different meanings. Each of these terms has its own characteristic features and there is a significant difference between them. Traditionally, a stylistic device is defined on the basis of its semantic, structural and functional features. By expressive means of language we mean such morphological, syntactic and word-formation forms of language that serve to emotionally or logically enhance speech. These forms of language have been developed by social practice, are understood from the point of view of their functional purpose and are recorded in grammars and dictionaries (Bax, 2019). Their use is gradually becoming normalized. Rules for the use of such expressive means of language are being developed. Stylistic device is not a factual indication, reflection, display of these means, but, defining the properties of these means, updates and modifies them appropriately. The stylistic use of linguistic means does not always contribute to the creation of a stylistic device. Stylistic means are not only linguistic units that have a constant stylistic connotation, i.e. the ability to express stylistic coloring outside the context, but also elements of

language that acquire it in specific acts of speech activity, in certain syntagmatic connections. Almost every linguistic unit is capable of acting as a stylistic device, which is achieved by the nature of its organization and the methods of its use in a specific statement. This significantly expands the stylistic resources of the literary language. Some authors also note that “linguistic units, in addition to the basic meaning (denotation), can have additional semantic or stylistic meanings and coloring (stylistic connotations), limiting the possibilities of using a given linguistic unit to certain spheres and conditions of communication” (Lakoff, 2003). Stylistic devices that carry certain information leave a much greater imprint in the memory of any audience (listener, reader, etc.). In this way, being emotional amplifiers they contribute to increasing the profound impact on people’s mind and cognition.

2 METHODS

The study of stylistic devices at the present stage cannot but touch upon such a current linguistic aspect as media discourse. Realized by various types of media, media discourse is a thematically focused, socio-culturally conditioned activity in the mass media space. Within the framework of media linguistics, the language of the media can be considered primarily as a multifaceted discursive phenomenon, where all linguistic processes are presented in dynamics and reflect the modern picture of the world (Fairclough, 1995). The main feature of media discourse is connected, first of all, with the specificity of its functional orientation. It must be presented in a bright, expressive and emotional way to attract wide public attention. It follows from the fact that the stylistic uniqueness of media discourse lies in the way that it combines the features of both the style of communication and the style of influence. This is why media discourse is of considerable interest for stylistic analysis. The most indicative method for studying the stylistic features of media discourse is the analysis of news articles. Using their material, one can clearly show how the authors of various publications use all sorts of stylistic devices to embellish the information they present and give it maximum expressiveness. The methodological framework of the present study is grounded in a qualitative, descriptive, and interpretative research paradigm, which allows an exploration of the linguistic mechanisms through which stylistic devices manifest in media discourse, as well as for the systematic interpretation of their communicative, ideological, and pragmatic functions within contemporary public communication. Media texts represent dynamically evolving linguistic environments where stylistic strategies are intentionally deployed to influence audience perception, construct narrative coherence, and reinforce particular social or political viewpoints (Gee, 2005). The corpus of materials is compiled not only for the representativeness of diverse media genres, such as social media posts produced by media organizations, but also for their density of stylistically marked linguistic units, which makes them suitable for the targeted analysis of expressive and evaluative language. The analysis reveals methodologically interrelated stages, beginning with a systematic identification of stylistic devices across lexical, syntactic, and discourse levels, within which metaphors, hyperboles, parallel constructions, and various forms of figurative or emotionally charged language are located, categorized, and contextualized. This relies on the principles of linguistic stylistics and discourse-oriented stylistic theory, examining how stylistic forms operate as meaning making tools within the structural organization of media texts.

Subsequently, the study employs elements of critical discourse analysis, which provides a theoretical and methodological frame for interpreting how stylistic devices contribute to the shaping of positions and socio-political evaluations embedded in media narratives. This enables an understanding of stylistic devices not merely as isolated aesthetic elements but as integral components of a broader communicative strategy aimed at framing events, constructing public identities, and guiding processes. All these factors help to reflect broader linguistic practices characteristic of contemporary media discourse, ensuring that this study is theoretically grounded and methodologically justified.

3 RESULTS AND DISCUSSION

One of the most important aims of news discourse is to influence the reader. In addition, news is the main way of obtaining information about social and political processes in the country. Indeed, active participants in news discourse – politicians, diplomats, journalists, economists – often use news discourse in order to emphasize certain facts or information about some events. Stylistic devices that are most often encountered in news discourse with the aim of influencing the reader's consciousness form a certain system of images and stereotypes in him. The use of stylistic devices becomes possible when deviating from the clichéd, codified official business style. Information in news articles is transmitted from the journalist to the reader by means of a language, which is an explicit and implicit way of expressing and perceiving meaning depending on the side of the communication process. Such specificity of information exchange within the framework of news discourse gives the sender, the author of the article great scope for expressing shades of meaning. For example, in news extract from China Global Television Network article oxymoron is characterized by the deliberate use of contradiction to create a stylistic effect: “The city of Shanghai is now home to China’s highest and, at the same time, its “lowest” *skyscrapers*. The two buildings – the Shanghai Tower and the Shanghai Quarry Hotel – completed over the past few years, has become the new icons of the city.” (<https://news.cgtn.com/news/3d3d514f784d7a4e32457a6333566d54/index.html>) In oxymoron combination “lowest” *skyscrapers*, the first component is used not in a direct but in a figurative meaning. Therefore, the opposition of meanings is distinguished in this case by a special contextual meaning, which is determined precisely in these combinations.

In another sentence of World Health Organization article about impact of COVID-19 on people we can observe such stylistic devices as metaphor and personification: “One million people have now been lost to COVID-19 and many more are suffering because of the pandemic. This milestone is a difficult moment for the world but there are *glimmers of hope* that encourage us now and in the near future.” (<https://www.who.int/news-room/commentaries/detail/never-too-late-to-fight-back-against-pandemic>) The phrase “*glimmers of hope*” here means weak, barely noticeable signs or chances for an improvement of the situation, for the fulfillment of a desire. This expression indicates the presence of a small, but still existing possibility of something good, despite the general difficulty or hopelessness of the situation. This creates a vivid image and implies that hope is fragile and easily extinguished. So, stylistic devices help to create more lively and interesting news articles. They are used to attract the attention of readers giving media discourse expressiveness, emotional coloring and special meaning.

3.1 Stylistic Devices in the New Media Ecosystem

3.1.1 Metaphor: Narrative Framing in Crisis Reporting

Metaphor continues to serve as a linguistic shortcut to complex reality, especially in crisis reporting. For example, climate change reporting “Humanity is on a collision course with nature.” This metaphor (used in several UN and media reports) frames environmental issues as an impending crash, emphasizing urgency, inevitability, and conflict. Metaphors help readers visualize abstract or slow-moving threats, but they also frame those threats ideologically. Is climate change a “fire” or a “failure”? The answer shifts the emotional tone and the implied solution.

3.1.2 Hyperbole: Viral Language and Clickbait Culture

Digital headlines thrive on hyperbole, partly to trigger algorithms, partly to cause emotions. For example, buzz-style headline: “This New Battery Tech Will End Oil Forever.” Such claims often exaggerate scientific advancements. While the actual content may offer nuance, the headline maximizes engagement through linguistic overstatement. It prepares the reader for spectacle or urgency. On platforms like X (formerly Twitter), it is mostly observed.

3.1.3 Irony and Sarcasm: The Language of Disagreement

Irony has become a dominant stylistic mode in online commentary, especially in political discourse. For example, satirical news tweet “candidate X promises to fix the problems they helped create.” Here, irony serves as a critique without direct accusation, often making it harder to counter without seeming defensive. Irony allows media creators, especially on platforms like TikTok, X, and

YouTube to communicate skepticism or resistance under the guise of humor.

3.1.4 Repetition and Parallelism: The Aesthetics of Persuasion

Repetition remains one of the most persuasive linguistic strategies, especially in speeches and campaign coverage. For example, political speech clip: “We fight for justice. We fight for truth. We fight for tomorrow.” This classic use of anaphora (repetition at the start of clauses) was lifted from a political rally, and then repackaged in short-form video to maximize emotional resonance. Repetition builds rhythm and momentum. In digital formats, it also enhances memorability, key in a world of scrolling attention spans.

So, stylistic devices are not isolated flourishes, they’re deeply embedded in the linguistic structure of media texts. Their reflection can be seen on multiple levels.

3.2 AI and the Rise of Programmed Style

As AI-generated journalism begins to surface, the reflection of stylistic devices becomes even more intriguing. While early AI outputs lacked flair, modern language, now they generate catchy headlines. These algorithms are learning to “speak style” in ways that reflect user engagement metrics. In this way the linguistic reflection of style is becoming optimized for attention over accuracy.

Stylistic devices shape more than form, they encode ideologies. Metaphor frames some features evoking several feelings. Irony allows media outlets to sidestep direct accountability while still critiquing. Hyperbole fuels polarization, as moderate truths are less “clickable”.

Table 1: Frequency of Stylistic Devices in Media Discourse

Stylistic Device	Estimated Frequency in Media Texts (%)	Most Common Platforms	Typical Purpose
Metaphor	35%	Digital news, political coverage	Framing abstract issues, emotional storytelling
Hyperbole	25%	Social media, tabloids	Sensationalism, clickbait, urgency
Irony/Sarcasm	20%	X (Twitter), TikTok, satire sites	Social critique, humor, subversion
Repetition	10%	Speeches, campaigns, newsreels	Memorability, rhythm, emphasis
Parallelism	7%	Broadcast journalism, opinion columns	Aesthetic persuasion,
Others (e.g. pun, alliteration)	3%	Advertising, headlines	Catchiness, brand identity

Estimated from linguistic content analysis articles from BBC, CNN, TikTok News, The Guardian, and X/Twitter trending threads.

Percentages in the next table represent the relative proportion of stylistic features found in a sample corpus of several texts.

Table 2: Platform-Specific Distribution of Stylistic Devices

Platform	Metaphor (%)	Hyperbole (%)	Irony (%)	Repetition (%)	Parallelism (%)
CNN/BBC	45	10	5	20	20
The Guardian	40	15	25	10	10
X/Twitter	15	35	40	5	5
Youtube	10	25	45	15	5
AI-generated reports	30	5	0	50	15

As the chart shows, irony dominates in short-form and social-first content, with up to 45% of stylistic usage. Metaphor remains the most versatile device, used both for framing news narratives

and making abstract policies relatable. Hyperbole correlates with higher engagement, but also with lower trust scores in media literacy studies.

4 CONCLUSION AND SCOPE FOR FURTHER RESEARCH

Thus, as a result of research it is concluded that media discourse is a dynamic linguistic phenomenon with a number of linguistic features, which gives it rich imagery. Reflecting the realities of the modern world in politics, economics, culture and other areas, the language of media discourse is continuously evolving. In the fast-evolving media landscape, stylistic devices are more than linguistic decoration, they are ideological technologies. They reflect how media seeks to persuade, polarize, entertain, or inform. To understand media today is to understand its style, not just what is said, but how it's crafted, coded, and circulated. The stylistic fingerprint of media discourse is inseparable from its function. As a result, new words and collocations appear which help to adequately perceive the presented information. That is why the stylistic nuances of media discourse are what we should always pay attention while analyzing media texts from the point of view of media linguistics.

The role of stylistic devices in media discourse remains a vast and important scope for further research in this field, particularly in terms of exploring how stylistic devices function across different media genres, linguistic landscapes, and cultural contexts, while considering the evolution of language in the digital era. An important area for future investigation lies in the realm of genre-specific analyses, as the stylistic strategies used in news media, advertising, social media platforms, and entertainment content may differ significantly in both form and function, identify the distinct roles that stylistic devices play in constructing meaning within specific contexts.

The psychological dimensions of media consumption also offer an important direction for further research, particularly in understanding how the use of stylistic devices such as irony, metaphor, and hyperbole can shape the cognitive and emotional responses of audiences, thus influencing their perceptions and actions, in relation to social norms.

Finally, the ethical implications of media language would be valuable to investigate how stylistic devices may be employed to raise questions about the ethical responsibility of media and the need for critical literacy in media consumption. By addressing these various research directions, future studies can not only enrich our understanding of the linguistic mechanisms in media discourse but also contribute to a more nuanced and critical approach to the role of language in shaping the collective consciousness of contemporary society.

REFERENCES

- Bax, S. (2019). *Discourse and genre: Analysing language in context*. Red Globe Press / Macmillan International Higher Education.
- Bhatia, V. K. (1993). *Analysing genre: Language use in professional settings*. Longman.
- Brown, G., & Yule, G. (1983). *Discourse analysis*. Cambridge University Press.
- Crystal, D. (2019). *The Cambridge Encyclopedia of the English Language*. Cambridge University Press.
- Fairclough N. (1995). *Critical Discourse Analysis*. Longman.
- Fairclough, N. (1992). *Discourse and Social Change*. Polity Press.
- Fairclough, N. (1995). *Media Discourse*. Edward Arnold.
- Gee, J.P. (2005). *An Introduction to Discourse Analysis: Theory and Method*. Routledge.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (2003). *Metaphors We Live By*. University of Chicago Press.
- Mammadov, A., & Lewandowska-Tomaszczyk, B. (Eds.). (2022). *Analysing media discourse, traditional and new*. Cambridge Scholars Publishing.
- Paltridge, B. (2021). *Discourse Analysis: An Introduction*. Bloomsbury Publishing.
- Swales, John M. (1990). *Genre Analysis. English in Academic and Research Settings*. Cambridge University Press.
- Wodak, R., & Meyer, M. (2009). *Methods of Critical Discourse Analysis*. Sage.
- Zappavigna, M. (2012). *Discourse of Twitter and Social Media: How We Use Language to Create Affiliation on the Web*. Bloomsbury.

Нігар Мадатова. Лінгвістичне відображення стилістичних засобів у медіадискурсі. Медіа вже не є одностороннім дзеркалом; це жива нитка дискурсу, коментарів і впливу. У сучасному цифровому середовищі редакції конкурують не тільки на рівні фактів, але й стилію. Твіт із гострою метафорою або заголовком, наповнений іронією, поширюється швидше за нейтральну новину. Оскільки новини стають більш наративно орієнтованими, стилістичні засоби в їхній мові набувають все більшої риторичної та політичної значущості. Ця стаття досліджує, як стилістичні засоби відображаються лінгвістично в сучасному медіадискурсі, розкриваючи їх вплив на фреймінг, сприйняття та публічну взаємодію. Деякі з них є позачасовими (як-от метафора), інші ж еволюціонували у відповідь на цифрові формати та очікування аудиторії. Стаття розглядає лінгвістичні особливості використання стилістичних засобів у медіадискурсі. Основною метою дослідження є визначення ролі виразних засобів у медіатекстах, і тому є значний інтерес до такого стилістичного аналізу, враховуючи, що цей аналіз створює суттєві лінгвістичні фактори, які відображають лінгвокультурні відносини. Основною точкою вивчення стилістичної оригінальності медіадискурсу є те, що в ньому поступово з'являється все ширший спектр виразів. Медіадискурс став швидшим, гострішим і більш стилізованим, ніж будь-коли раніше. Від алгоритмізованих заголовків до вірусних твітів і коментарів, створених ШІ, мова медіа тепер не лише про передачу інформації, а й про формування сприйняття. У статті розглядається, як стилістичні засоби, такі як метафора, іронія, гіпербола та повторення, відображаються лінгвістично в сучасному медіадискурсі. На основі прикладів із цифрової журналістики, політичного висвітлення та соціальних медіаплатформ аналізується, як ці засоби сприяють створенню значення, маніпуляціям і естетизації новин. Дослідження показує, що стилістичні стратегії, це не просто декоративні елементи, а ідеологічні інструменти, вбудовані в лінгвістичну тканину сучасних медіа.

Ключові слова: лінгвістичний; стилістичні засоби; медіадискурс; медіатекст.

Received: November 20, 2025

Accepted: December 5, 2025

Iryna Lopuschanska

Doktorandin am Lehrstuhl für ukrainische Literatur und Literaturtheorie

Pädagogische Iwan-Franko-Universität Drohobytch

Drohobytch, Ukraine

<https://orcid.org/0009-0005-8536-0869>iryna.lopushanska@dspu.edu.ua

"DAS MASCHINENZEITALTER": "EIN SCHLÜSSEL ZUM DENKEN BERTHA VON SUTTNERS"¹

Der vorliegende Beitrag untersucht Bertha von Suttners theoretisches Hauptwerk "Das Maschinenzeitalter" als Schlüsseltext ihrer geistigen Entwicklung und als grundlegendes Dokument früh-pazifistischer, humanistischer und feministischer Ideen. Es werden ihre soziologische und kulturphilosophische Weltanschauung, die Struktur und Argumentation ihres Werkes sowie dessen Bedeutung für die politische und geistige Geschichte des späten 19. Jahrhunderts herausgearbeitet. Der Artikel zeigt, dass Suttners Denken wesentlich von zeitgenössischen naturwissenschaftlichen Theorien, vor allem Darwin, Spencer und Haeckel geprägt wurde, die sie in eine umfassende Vision gesellschaftlicher Entwicklung, moralischen Fortschritts und friedlicher Zukunft überführt. Zum Schwerpunkt der Untersuchung wurde die Rekonstruktion der neun Kapitel von "Das Maschinenzeitalter", die als populärwissenschaftliche Vorlesungen gestaltet sind. Es wird hervorgehoben, dass Suttner in diesem Werk nicht nur eine präzise Kritik an den Institutionen ihrer Zeit, sondern zugleich ein positives utopisches Gegenmodell entwirft. Suttners Werk erwies sich als eine neue literarische Form des Pazifismus, die der Transformation gesellschaftlicher Vorstellungen dient. Abschließend zeigt die Analyse, dass das Kriegsthema eine zentrale Problematik für ihre gesamte Fortschrittsphilosophie bildet. Der Krieg wird in Hinblick auf naturwissenschaftliche Begriffe und Prinzipien interpretiert, was als fundamentaler Widerspruch zur natürlichen Höherentwicklung des Menschen auftritt. In dieser Synthese aus soziologischer Analyse, naturwissenschaftlicher Begründung und moralphilosophischer Zielrichtung wird im Beitrag die nachhaltige Bedeutung von Suttners Denken erkannt, die gerade im 21. Jahrhundert vor dem Hintergrund technischer Entwicklung und globaler Konflikte besonders an Aktualität gewinnt.

Schlüsselwörter: Bertha von Suttner; Maschinenzeitalter; gesellschaftspolitische Utopie; Evolutionstheorie; Frauenemanzipation; Fortschritt; Krieg.

1 EINLEITUNG

Problemstellung. Das literarische und publizistische Erbe der österreichischen Schriftstellerin Bertha von Suttner umfasst außer literarischen Prosawerken, Gesellschaftsromanen und autobiografischen Aufzeichnungen zahlreiche Essays und Kommentare politischen Inhalts zu Antikriegsthemen, in denen sie ihre Ideen, kritischen Reflexionen und Reformprojekte in verschiedenen gesellschaftlichen Bereichen popularisierte, sowie Rezensionen und einen umfangreichen Briefwechsel. Die meisten Literaturkritiker bemängeln die Qualität von ihrem belletristischen Schaffen, doch die inhaltliche Dimension und Intentionalität ihrer Werke, insbesondere politischer Essays und theoretisch-philosophischer Schriften, finden bei den Literaturwissenschaftlern zu Recht Anerkennung. Aufgrund der sozialkritischen, pazifistischen und emanzipatorischen Ausrichtung sind von Suttners Texte von anhaltender Relevanz. Das Werk "Das Maschinenzeitalter" (1889) stellt einen paradigmatischen Text an der Schwelle zur europäischen Moderne dar. Es integriert gesellschaftspolitische, naturwissenschaftliche und kulturphilosophische Fragestellungen in eine literarisch gestaltete Zukunftsvision und entfaltet dabei eine komplexe Rhetorik des Fortschritts und der Humanität. Eine umfassende präzise Interpretation des Textes soll zeigen, wie sich die Ambivalenz zwischen dem gesellschaftlich-historischen Wandel und bestehenden

¹ Zitiert nach: Brinker-Gabler G. Kämpferin für den Frieden. Frankfurt am Main, 1982. S. 22.

Ordnungen sprachlich modellieren lässt.

Forschungsstand. Die literaturwissenschaftliche Forschung konzentriert sich primär auf die Rolle Bertha von Suttners innerhalb der internationalen Friedensbewegung sowie auf die politische Relevanz ihres belletristischen und essayistischen Werks. Während mehrere Studien zur Biographie und zum ideengeschichtlichen Kontext gut etabliert sind, bleiben textanalytische und literaturwissenschaftlich-hermeneutische Untersuchungen unterrepräsentiert. Von wichtiger Bedeutung sind wissenschaftliche Beiträge zu Bertha von Suttners Werk "Das Maschinenzeitalter" wie z. B. "Bertha von Suttner – eine Soziologin?" von Eveline Thalmann (2017), "Das Maschinenzeitalter und Der Menschheit Hochgedanken" von Anne Stalfort (2000) und die Dissertation "Erzählen als Kriegskunst. *Die Waffen nieder!* von Bertha von Suttner. Studien zu Umfeld und Erzählstrukturen des Textes" von Edelgard Biedermann (1995). Die Untersuchung intertextueller Verweiszusammenhänge in Suttners Werk benötigt jedoch eine weitere differenzierte Textinterpretation. Darüber hinaus wurde in der ukrainischen Literaturwissenschaft das literarische Schaffen Bertha von Suttners kaum erforscht, was angesichts vieler militarisierter zwischenstaatlicher Konflikte und hybrider Kriege in der modernen Welt an Relevanz gewinnt.

Zielsetzung und Forschungsgegenstand. Zum Forschungsgegenstand wurde Bertha von Suttners "Das Maschinenzeitalter" als hybride Textsorte zwischen Zukunftsrede, politischem Essay, kulturkritischem Kommentar und literarischer Fiktion. Im Besonderen werden jene Passagen analysiert, die die gesellschaftlichen Konflikte des 19. Jahrhunderts herauskristallisieren. Der vorliegende Beitrag hat zum Ziel, literarische, ästhetische und rhetorisch-metaphorische Strukturen in "Maschinenzeitalter" zu untersuchen. Im Mittelpunkt stehen die metaphorische Rahmung des Gesellschaftswandels, die Fiktion einer zukunftsprospektiven Erzählweise, das Spannungsfeld von polemischer Zuspitzung und didaktischer Argumentation und die literarische Inszenierung naturwissenschaftlicher Autorität. Das Verhältnis von literarischer Gestaltung und wissenschaftlicher Terminologie – vor allem bei der Übertragung darwinistischer Kausalitätsmodelle auf Kulturentwicklung – nimmt in der Forschung einen zentralen Platz ein.

2 METHODEN

In der vorliegenden Untersuchung wurden historisch-literarische, hermeneutische, strukturelle und intertextuelle Methoden angewandt. Dieser umfassende Ansatz gewährleistet eine gründliche Analyse des Forschungsgegenstands.

3 FORSCHUNGSERGEBNISSE UND DISKUSSION

Im Großteil der Texte Suttners spiegelt sich eine soziologisch geprägte Weltsicht wieder. Die konsequente Betonung der Wichtigkeit der Soziologie ist unmittelbar auf ihre gesellschaftlichen Beobachtungen zurückzuführen, die sie in ihren Schriften darlegt. Suttner geht von der Veränderlichkeit aller Dinge aus und betrachtet Gesellschaft und Geschichte als soziale Konstrukte. Gesellschaftliche Strukturen, Institutionen und Missstände sieht sie als sozial bedingt und nicht als von Gott verordnet an (Thalmann, 2017, S. 40).

Bertha von Suttners Ansichten und Einsichten lassen sich in ihrem Werk "Das Maschinenzeitalter. Zukunftsvorlesungen über unsere Zeit" – einer kritischen Analyse des 19. Jahrhunderts aus der Sicht der zukünftigen Generation – am anschaulichsten nachvollziehen. Die Vortragsreihe erschien zweimal (1889, 1891) unter dem Titel "Das Maschinenalter" und unter dem Pseudonym *Jemand*. Vorher veröffentlichte Suttner sowohl ein ähnliches theoretisches Werk "Inventarium einer Seele" (1883) und kürzere publizistische Werke, für die sie das Pseudonym B.Outlot wählte, als auch einige kritische Gesellschaftsromane und eine Vielzahl von Feuilletons unter ihrem eigenen Namen. Ihre Zeitungsromanen stießen aufgrund geringer literarischer Qualität nicht selten auf Kritik. Die "Vorurteile gegen die Denkfähigkeit der Frau" (Suttner, 2013, S. 129) erschienen der Autorin zu markant und das Buch könnte von denen, für die es eigentlich bestimmt war, ungelesen bleiben, so entschied sie sich, wie sie es im Vorwort erklärt, für die Verwendung eines

neuen Pseudonyms. Erst die dritte Auflage (1899) erschien unter dem endgültigen Titel "Das Maschinenzeitalter", wo der Name der Schriftstellerin Bertha von Suttner triumphierend stand. Das Wort "Maschinenalter" ist vermutlich als Gegenbegriff zum "Mittelalter" konzipiert, da die Autorin wiederholt Parallelen zwischen der Gegenwart und Ereignissen früherer Epochen zieht. Von ihr selbst (den "Memoiren" entnommen) sowie von anderen Suttner-Forschern (Katscher, 2013; Stalfort, 2000; Thalmann, 2017) wurde der letztere Titel verwendet.

Das Werk lässt sich als eine sprachlich vortrefflich ausgeführte populärwissenschaftliche Abhandlung klassifizieren, in der zentrale Fragen des gesellschaftlichen Lebens sowie die im Europa des späten 19. Jahrhunderts waltenden Ereignisse und Denkweisen behandelt werden. Das Buch wurde bewusst in einer Sprache, die aus der Perspektive einer künftigen Leserschaft als veraltet wirken sollte, und in einem Geist verfasst, der den Charakter der Epoche am besten darstellte. Die Sprache ist auch deswegen besonders raffiniert, weil die Lektüre der Vorlesungen eines "Europologen" (Suttner, 1889, S. 6) ursprünglich für einen engeren – ausschließlich männlichen – akademischen Kreis konzipiert war, für den die Autorin bisher noch nicht geschrieben hatte. Sie hat sich auf die Jahre 1885/86 beschränkt, ein ganz kleines und dazu noch ein charakterloses "Zeitfeld" (Suttner, 1889, S. 2), wo sich keine herausragenden kulturellen Ereignisse abspielten. Absichtlich wollte Suttner eben die Übergangsphase vorführen, um die Geburt neuer Ideen und den beginnenden Wandel der bestehenden Ordnung sichtbar zu machen. Für diese als modern positionierte Schriftstellerin war es deswegen besonders wichtig, die scheinbar festgewurzelten Dinge zu betrachten, die von nahem Untergang und kommenden Umwandlungen keine Vorstellung hatten. Als Anhängerin naturwissenschaftlicher Theorien, insbesondere derjenigen von H. Spencer und C. Darwin, stellt sie Naturgesetze und den Begriff der Kausalität in den Mittelpunkt ihrer Reflexionen.

Der Text ist mit einer Menge von Zitaten aus zeitgenössischen Schriftstücken gewürzt und mit vortrefflichen präzisen Kommentaren verflochten. Um komplexe Sachverhalte greifbarer und die Sprache bildhafter zu vermitteln, bedient sich von Suttner zahlreicher Metaphern und Vergleiche, etwa wenn sie den Ruf eines Dichternamens mit dem von einer Gletscherspitze rollenden Stein (Suttner, 1889, S. 225) oder die Menschheit mit einem Kind, das Ehrfurcht vor der kommenden Zukunft hat (Suttner, 1889, S. 261), vergleicht. Einige Kapitel sind polemisch gestaltet, darunter ein Disput zwischen Gelehrten (Kapitel 8) sowie zwischen Vertretern alten und neuen Glaubens (Kapitel 7). Von leichter Ironie, mitunter auch von scharfem Sarkasmus, insbesondere in ihren Ausführungen zum politischen oder religiösen Leben, macht sie ausgiebigen Gebrauch. In Bezug auf den Krieg wahrt die Autorin keine emotional neutrale Sprache: Für die Bezeichnung des Krieges werden folgende Begriffe wie "Mordarbeit", "patriotisches Mordgelüst" usw. verwendet.

Ein auffälliges Element, das bei Suttner immer wieder auftaucht, ist das Bild des "Herbstlaubs im April" (Suttner, 1889, S. 31), mit dem sie den Konflikt zwischen Altem und Neuem schildert. So wie manche Bäume im April, "die an allen Zweigen schwellende Knöspchen tragen, noch mit dem dünnen Laub des Vorjahres dicht behangen sind" (Suttner, 1889, S. 31), ist das im Buch beschriebene zeitgenössische Europa, dessen überkommene Bräuche und Anschauungen wie das gelbe Laub neue Einrichtungen und Ideen bedecken. Darin sieht Suttner eine gewisse Täuschung, da dieses Europa dem tatsächlichen Charakter der Epoche nicht entspricht. Ein weiteres Merkmal, nämlich das Ineinandergreifen von literarischer Gestaltung und philosophischer Reflexion ist für ihr Gesamtwerk bezeichnend und verdeutlicht ihre innige Verbindung zwischen Schriftstellerin und Philosophin, deren Gestalten sich gegenseitig fruchtbar ergänzen (Katscher, 2013, S. 85).

Inhaltlich wird "Das Maschinenzeitalter" als eine gesellschaftspolitische Utopie (Stalfort, 2000, S. 197) bezeichnet, denn es handelt nicht nur vom Gegenwärtigen, sondern auch vom auf allen Ebenen vervollkommenen Zukünftigen. Unter diesem Aspekt könnte ihrer späteren Schrift "Der Menschheit Hochgedanken" (1910), einem Artikel in der Anthologie "Friede in 100 Jahren" (1909) und dem Essay "Die Barbarisierung der Luft" (1912) der Rang einer literarischen Utopie zugeschrieben werden. Das zentrale Anliegen des Werks besteht darin, durch einen Rückblick aus einer fiktiven Zukunft auf die objektive Gegenwart einen Blick in die utopische Zukunft zu werfen und somit den Fortschritt der Menschheit in Hinsicht auf die Naturerscheinungen vorzuführen.

Das Buch gliedert sich in neun Kapitel: *Die Nationen, Der Jugendunterricht, Die Staatsformen,*

Die Frauen, Die Lieben, Soziologie und Politik, Die Religionen, Literatur, Kunst und Wissenschaft, Blicke in die Zukunft, die als Vorlesungen eines angeblichen Vortragenden aus dem 21. Jahrhundert präsentiert werden. Das Themenspektrum überschreitet dabei die engeren Rahmen einzelner Fachgebiete und integriert historische, philosophische und naturwissenschaftliche Fragestellungen in interdisziplinärer Perspektive. Dadurch kann ein vertieftes Verständnis der behandelnden Problematik wie nationaler Fanatismus, wachsender Militarismus, Bildung, Frauenemanzipation, Politik und Antisemitismus gewonnen werden, die im Kontext der politischen, kulturellen und wissenschaftlichen Diskurse des 19. und frühen 20. Jahrhunderts eine besondere Relevanz entfalten. Dieses Werk ist ein Schlüssel zum Verständnis von Bertha von Suttners Weltanschauung: Es spiegelt die Ideen des Humanismus und der Aufklärung wider und bezeugt ihren Glauben an die auf Charles Darwins Evolutionstheorie basierende fortschreitende Veredelung des Menschen. Suttner verweist auf die Errungenschaften des Maschinenzeitalters, dessen Entwicklung trotzdem auf der niedrigen Stufe der von ihr beschriebenen utopischen Zukunft liegt, indem sie drei Hauptprinzipien – demokratische, humanistische und wissenschaftliche – hervorhebt.

Um sich bessere Vorstellungen über Bertha von Suttners Ansichten bezüglich der erwähnten Gesellschaftssphären zu verschaffen, wird folglich auf die Vorlesungen präziser eingegangen.

Im ersten Kapitel **"Die Nationen"** übt die Autorin eine vernichtende Kritik an den Nationalismus, der inzwischen durch das Konzept des "Patriotismus" ersetzt wurde. Nationaler Stolz und Patriotismus waren in kriegesischen Erfolgen und militärischer Stärke verankert:

"Das Europa des neunzehnten Jahrhunderts war in Barbarei noch tief versunken. Bis an die Zähne bewaffnet standen die Völker da, stets bereit, über einander herzufallen. Der höchste zu erlangende Ruhm war der militärische und der größte Stolz einer Nation war auf ihr Kriegsglück gegründet. Feindschaft und Hass, Rachsucht und Raubsucht – diese aus dem Zustand der Wildheit überkommenen, durch die Kultur damals im Privatleben schon gedämpften, aus dem Typus einer höheren Menschheit seither ganz verschwundenen Affekte – bildeten zur Zeit noch den Untergrund des internationalen Verkehrs" (Suttner, 1889, S. 12).

Kosmopolitische Gesinnungen schienen den meisten verdächtig, jedoch schlummerten sie in den Köpfen der "Wenigen" – der Aufgeklärten. Im Verlauf der fortschreitenden Kultur gingen der militärische Geist und die überragende Wichtigkeit des Krieges zurück, doch zeigte sich der Geist des patriotischen Stolzes in kaum verminderter Stärke. Es lässt sich dadurch erklären, dass er auf andere Momente verteilt wurde: nun war man auf die "vaterländische Kunst und Industrie, auf Sprache und Schrifttum, auf den Nationalcharakter im allgemeinen" (Suttner, 1889, S. 16) stolz.

Des Weiteren werden Widersprüchlichkeiten von Rassenvorurteilen demonstriert, welche in Fragen der nationalen Angehörigkeit der Gelehrten nicht mehr ins Gewicht fielen. Die von Einsichten des Weltbürgertums durchdrungene Schriftstellerin legte alle Kräfte auf Betätigung patriotischer Gefühle, wo die Liebe zur Menschheit die Vaterlandsliebe ersetzen sollte.

In **"Der Jugendunterricht"** befasst sich Bertha von Suttner kritisch mit der Bildungsfrage. Die staatlich gelenkte und dogmatisch erstarrte Bildung hinderte die Persönlichkeitsentfaltung. Sie wurde auf die Heranbildung von Staatsdienern ausgerichtet und trug dazu bei, Tugenden wie Loyalität, Vaterlandseifer und Gläubigkeit bei jungen Menschen zu formen. Der Unterrichtsstoff war die einzige Wahrheit und diese Wahrheit kam in unterschiedlichen Variationen vor, je nach der nationalen, politischen oder religiösen Zugehörigkeit einer Gemeinde. Bei seiner Auswahl war nicht die wissenschaftliche Begründung bedeutsam, sondern in patriotischer Hinsicht die vermeintliche Gefahr oder Nützlichkeit. Das Bedauerlichste war die Unzulässigkeit neuer Ansichten und jegliche Veränderungsvorschläge trafen Widerstand und verhinderten die Entfaltung des Schulwesens. Viele neue Forschungsergebnisse, darunter die Entwicklungslehre, deren Anhängerin Suttner war, wurden in den Schulen verschwiegen und das Dogma – es gibt nichts Unbekanntes – ließ keinen Raum für einen neuen Lernstoff. Er trat als fertige unveränderte Schöpfung in die Welt und "stand hinter dem Gewussten um hundert Jahre zurück" (Suttner, 1889, S. 32). Große Unterschiede zwischen alten und "modernen" Weltanschauungen lagen auf dem Gebiet der Erziehung am heftigsten im Kampf.

Insbesondere kritisiert Suttner den Geschichtsunterricht, der zur ideologischen Legitimation

von Herrschaft diente und Gewaltexzesse als vorbildlich darstellte. Sie fordert eine wahrheitsgetreue und kritische Auseinandersetzung mit der Vergangenheit, nicht das Mitteilen von "Lagerfeuergeschichten" (Suttner, 1889, S. 41), wo die Eroberer den Hauptanziehungspunkt bildeten. Am Beispiel von Karl dem Großen wird die Absurdität moralischer Grundsätze bewiesen: "... Denn gerade die Sorge für Kultur macht den blutigen Eroberer Karl ganz besonders ehrwürdig: er eroberte, um einer barbarischen Welt die wahre Religion, Gesittung, Nationaleinheit und *blühenden Wohlstand* zu geben..." (Suttner, 1889, S. 41).

Ein zweites auffallendes Merkmal historischer Berichte bestand in der Verbindung von Grausamkeit und ehrfurchtsvoller Anerkennung. Wissenschaftliche Forschung sollte nicht vor der Aufdeckung der Gräueltaten vergangener Zeiten zurückweichen, weil solche Auszüge ein authentisches und differenziertes Bild der jeweiligen Epoche liefern. Suttner weist darauf hin, dass die wertenden oder glorifizierenden Kommentare für die Gewährleistung einer ideologiefreien Analyse zu vermeiden seien.

Das Kapitel "**Die Staatsformen**" behandelt den Übergang von monarchisch-aristokratischen Ordnungen zu republikanischen Strukturen. Innerhalb dieses Wandlungsprozesses trat der Nihilismus als Bewegung auf, der einen gesellschaftlichen Fortschritt durch die Vernichtung bestehender Strukturen anstrebte. Dieses Prinzip wurde von ihren Vertretern als *tabula rasa* bezeichnet. Eine solche Erscheinung erwies sich aber als irrtümlich, weil Suttner sowohl in der Natur-, als auch in der Kulturgeschichte keine völligen Unterbrechungen und keine radikal neuen Schöpfungen sah. Die Entwicklung verlief immer durch kleine, kontinuierliche Veränderungen und neue Formen gingen immer aus älteren hervor. Auch wegen Aufstände oder Revolutionen, die "den Entwicklungsgang der Kultur nicht abschneiden" (Suttner, 1889, S. 62) konnten, war das vollständige Auslöschen aller bisherigen kulturellen oder gesellschaftlichen Zustände unrealistisch.

Suttner kontrastiert konservative Stabilitätsgläubigkeit mit liberalen Fortschrittsidealen und betont, dass tiefgreifende Umwälzungen nur durch kontinuierliche kulturelle Entwicklung möglich seien. Das monarchische Prinzip beruhte auf dem Glauben der Kontinuität, ausgedrückt im Grundsatz "Es ist immer so gewesen". Die Unterwerfung unter die Autorität eines Herrschers galt als Tugend und Pflicht, insbesondere beim Adel, wo die Gefühle des Gehorsams, der Ergebung und der Ehrerbietung am stärksten ausgeprägt waren. Im Gegensatz dazu haben die "Transmutationsgläubigen" (Suttner, 1889, S. 73) den Grundsatz "Es muss ganz anders werden" zur Grundlage ihres Denkens gemacht. Naturwissenschaftliche Theorien des Fortschritts nahmen hierbei eine zentrale Stellung ein; sie waren

"... dem Liberalen teuer, dem Konservativen verdächtig und dem Reaktionär verhasst. Der Erste setzte sein Ideal in die Zukunft, der Zweite in die Gegenwart, der Dritte in die Vergangenheit. So erklärt sich auch, warum der Erstere zumeist unter den Armen und Gedrückten, der Zweite unter den Besitzenden und Genießenden, der Dritte unter den in ihren früheren Vorrechten bereits Gekürzten zu finden war" (Suttner, 1889, S. 75).

Besondere Aufmerksamkeit widmet Bertha von Suttner der **Frauenfrage**. Die Stellung der Frau im Europa des 19. Jahrhunderts war von einem Spannungsverhältnis geprägt. Das Weibliche Ideal der "Hüterin des Hauses" fand seinen Ausdruck in einer rechtlichen und sozialen Benachteiligung: Frauen waren vom politischen Leben ausgeschlossen, hatten eingeschränkte Eigentumsrechte und unterlagen in Ehe und Familie der Autorität des Mannes. Es wurde allgemein angenommen, dass Frauen als eine Art Neben- oder Unterabteilung des "Menschentums" galten und ganz andere Eigenschaften besaßen als Männer. Sogar in sprachlicher Hinsicht wurde unter dem Pronomen "man" die männliche Menschenhälfte verstanden.

Als ursprüngliche Argumente von Gegnern der Emanzipationsbewegung diente die geistige sowie körperliche Schwäche der Frauen. Darüber hinaus wurden männliche Vorurteile über typisch weibliche psychologische Merkmale, wie reges Gefühlsleben, geringes Erkenntnisvermögen, mangelnde Logik, Verstand und Konzentration, scharf kritisiert. Außer Acht wurden dabei äußere Umstände und Einflüsse, Erziehung und Lebensstellung gelassen. Suttner will deswegen betonen, dass Verstandeskraft und Gefühlsleben der Frauen als Folgen von äußeren Einwirkungen betrachtet

werden müssen und nicht als natürliche Eigenschaft (Suttner, 1889, S. 102–103).

In dem Fall, wenn jene Eigenschaften bei den Frauen vorkamen, die man hinsichtlich der Natur nicht erklären konnte, wurde auf das "Ideal" berufen, d.h. wenn sie sich körperlich oder geistig stärker erwiesen, dann entsprachen sie nicht dem Ideal der Weiblichkeit. Nun langsam begann sich das neue Ideal zu zeichnen – das Ideal der Vollmenschlichkeit, das die Freiheit, die Würde und gleiche Rechte unabhängig von Geschlecht, Stand oder Herkunft umfasst.

Des Weiteren wird die religiöse Unterweisung von Frauen problematisiert: Pädagogen und Theologen der Zeit plädierten für eine streng religiöse Erziehung, die auf Gehorsamkeit, Frömmigkeit und moralische Strenge abzielte. Religion wurde dabei nicht als rationale Auseinandersetzung verstanden, sondern als Mittel, Frauen im Sinne gesellschaftlicher Normen fügsam zu machen. Diese Verbindung von Religion und weiblicher Erziehung führte zu einer bewussten Beschränkung intellektueller Bildung.

Die Gleichstellung der Geschlechter bestand nach Suttner in einem engen Zusammenhang mit dem Kriegsgeist. Das Gesetz korrelativer Abänderung, dem zufolge die Veränderung einzelner Teile eine Umwandlung anderer nach sich zieht, überträgt die Autorin auf soziale und politische Zusammenhänge. Im Gegensatz zum Machtprinzip, das Kriege bewegt, formulierte sie daraus ein Prinzip der Milderung, ausgehend vom weiblichen Ideal:

"In jener Gesellschaft z.B., in der das Vorrecht des Stärkeren so radikal ausgerottet wäre, dass in derselben die Gleichstellung der Frau erreicht worden wäre, würde überhaupt nicht mehr Krieg geführt, und die Anomalie einer Schlachten befehligenen Feldherrin käme da gar nicht mehr in Betracht" (Suttner, 1889, S. 95).

Somit wird die Gleichberechtigung nicht als moralisches oder rechtliches Postulat, sondern als Bedingung für eine friedliche Gesellschaft verstanden. Ihre Argumentation impliziert die Überwindung patriarchaler Machtverhältnisse, die zugleich die Grundlage für die Auflösung kriegerischer Mentalitäten bildet.

In **"Die Liebe"** setzt sich Bertha von Suttner mit diesem Gefühl auf unterschiedliche Weise auseinander. Sie greift die kirchliche Verengung des Liebesbegriffs auf Gottes- und Nächstenliebe an, wobei die Liebe der Geschlechter zueinander ausgeschlossen war. Der Grundsatz der Vereinigung der Geschlechter zum Zweck der Fortpflanzung der Gattung, d.h. neue Gläubige in die Welt zu setzen, lag in der Schaffung einer neuen Instanz – der Ehe. Die Doppelmoral, nach der männliche Sexualität akzeptiert, weibliche hingegen moralisch sanktioniert wird, wurde der scharfen Suttner'schen Kritik ausgesetzt. Die Unterordnung der Frau in Liebes- und Ehebeziehungen erscheint ihr als ein Relikt patriarchaler Herrschaft.

Das Kapitel **"Soziologie und Politik"** gibt einen Einblick in die defizitäre politische Kultur der Habsburgermonarchie, die von Korruption, partikularen Interessen und nationalen Konflikten geprägt war. Die Posten der Gesetzgebung waren jedem Menschen zugänglich, man brauchte nur Wähler "durch Bestechung, durch schönrednerische Versprechungen, durch persönlich eingeflößte Sympathie oder durch den bloßen Klang eines angenommenen Parteinamens" (Suttner, 1889, S. 148) zu gewinnen. Das Unverständnis vieler Begriffe resultierte im Kampf für den eigenen Vorteil, in der Verteidigung persönlicher Interessen. Da es sich um kriegerische Zeiten handelt, war die Aufgabe der Politik in erster Linie der Schutz gegen äußeren Angriff, erst dann die Förderung der inneren Interessen. Im Rekurs auf Spencer'sche Ansichten, nämlich das Verhältnis zwischen früheren Ursachen, späteren Wirkungen und daraus kommenden Folgen, betont Suttner die Notwendigkeit einer wissenschaftlich fundierten Soziologie, die gesellschaftliche Entwicklungen kausal analysiert und auf Nachhaltigkeit hin ausrichtet.

Der siebte Teil **"Die Religionen"** ist dem Verhältnis gewidmet, in welchem der alte Dogmenglaube und die neue freigeistige Weltanschauung zueinander standen. Der positive Freigedanke war nicht einfach die Ablehnung zweifelhafter Glaubenssätze, sondern die Bestätigung beweisbasierter Wissenssätze. Die Autorin plädiert für eine Humanitätsreligion, die "das Reich des Friedens und der Freude, der Gerechtigkeit und der Vernunft" (Suttner, 1889, S. 173) aufbauen sollte. Sie inszeniert ein fiktives Streitgespräch zwischen einem Freidenker einerseits und einem Gläubig-

Frommen sowie anderen religiösen Lügner – einem "Politisch-Frommen" (Kirche und Thron stützen sich gegenseitig: das konservative Programm wird durch Dogmenglauben befestigt), einem "Vornehm-Frommen" (religiös zu sein gehört zur Etikette), einem "Spiritualistisch-Frommen" (Verteidigung der Prinzipien des Übersinnlichen und Übernatürlichen gegen die naturwissenschaftliche Anschauung) und einem "Indifferent-Frommen" (Zustimmung der Mehrheit) andererseits. Das offene Ende der Diskussion, wobei der Freidenker zurückzieht, indem seine besten Argumente aus Höflichkeitsrücksicht unausgesprochen blieben, wurde der Zeit und dem Wissen überlassen.

Im Kapitel **"Literatur, Kunst und Wissenschaft"** macht Suttner Exkurse in jene kulturelle und geistige Bereiche, die das Maschinenalter prägten. Ein hermeneutischer Versuch lässt sich hier verstehen, den kulturellen Wandel im Spiegel der gesellschaftlichen und naturwissenschaftlichen Entwicklung zu deuten. Die Erscheinungen der entsprechenden Epoche werden nicht isoliert interpretiert, sondern als Ausdruckformen eines Entwicklungsprinzips – ein Ansatz, der in vielerlei Hinsicht an das Denken der Naturwissenschaftler Ernst Haeckel und Herbert Spencer erinnert.

Im Bereich der Literatur konstatiert Suttner im Maschinenzeitalter den Kult der "Klassiker", der eine abgöttische Verehrung der "toten" Schriftsteller hervorbrachte. Während die ältesten Dichter dementsprechend als die größten galten, wurde die zeitgenössische Literatur von der breiten Öffentlichkeit geringgeschätzt. Im Gegensatz dazu lobt Suttner die französische Literatur, in der auch lebende Dichter und Schriftsteller das höchste Ansehen und Anerkennung verdienten. Suttner plädiert für eine Literatur, die der Wahrhaftigkeit verpflichtet ist, einer Wahrheit, die aus den Wissenschaften in die Literatur durch die "neue Schule" eindrang. "Und – dem alten Drang gemäß, jede Erscheinung in einen "-ismus" hineinzuschematisieren, nannte sich diese das Wirkliche, Natürliche und Wahre erstrebende Richtung auch sofort Realismus, Naturalismus und Verismus" (Suttner, 1889, S. 231–232). Mit ihrer Argumentation versucht Suttner, den Wahrheitsanspruch der Kunst aus dem metaphysischen Bereich in den empirischen zu überführen. Kunst und Literatur deutet sie nicht als göttlich inspirierte Sphären, sondern als die Darstellung geschichtlicher und sozialer Entwicklungsprozesse.

In der Musik erkennt Bertha von Suttner eine stärkere Anerkennung als in der Literatur. Die klassische deutsche Musik diene als Vorbild, während in der Kunstkritik persönlicher Geschmack oft mit Kunstgesetz verwechselt wurde. Diese Beobachtung offenbart eine Diskrepanz zwischen normativer Autorität und individueller Urteilskraft – ein Spannungsfeld, das im Denken Herbert Spencers wiederkehrt, wenn er die Entwicklung des Individuums als notwendige Voraussetzung für gesellschaftlichen Fortschritt begreift.

Eine zentrale Stellung nimmt bei Suttner die Entfaltung der Wissenschaft, die im Gegensatz zu Industrie oder Technik, woher das Zeitalter ihren Namen bekam, diese Epoche bestimmte. Hier stehen das Entwicklungsgesetz und seine Erkenntnis in der Gesellschaft im Mittelpunkt. Die ablehnende Haltung der Kirche und die Ignoranz der Schulverwaltung verdeutlichen den Widerstand des alten Denkens gegen die Dynamik des neuen.

Naturgesetze überträgt Suttner auf gesellschaftliche Strukturen und deutet Darwins Evolutionstheorie – Vervollkommen aller Dinge – als Modell geistigen und sozialen Lebens. Ihre Position lehnt sich damit an Herbert Spencers Konzept der "social evolution" (Spencer, 1897) an, der gesellschaftlichen Fortschritt als Fortsetzung natürlicher Entwicklungsprozesse verstand, in denen der Wettbewerb ("the struggle for existence") ein regulierendes Prinzip darstellt. Auch Suttner sieht im Wettbewerb ein Faktor ungehemmter Weiterentwicklung, allerdings nicht in sozialdarwinistischer, sondern in ideologisch-humanistischer Leseart: Fortschritt erfolgt bei ihr durch Erkenntnis und moralische Veredelung.

Suttner zieht Parallelen zwischen Natur, Ästhetik und Kunst und sieht in allen drei Bereichen die Wirkung universeller Entwicklungsprinzipien. Ihre Überzeugung, dass es das Bestehende, was von der herrschenden Meinung geschützt war, nicht gab, dass es nur Gewordenes gab, was zu weiterem Werden bestimmt war, verbindet sie mit Ernst Haeckels Monismus (Haeckel, 1909) und seiner Theorie der gesonderten Schöpfungsakte (Haeckel, 1873): "Überall bildet sich eines aus dem anderen, eines nach dem anderen. Jedes Ding ist eine Anhäufung von so vielen, in den verschiedensten

Komplikationen vermischten Elementen, dass nichts plötzlich und nichts selbständig vom Himmel heruntergefallenes vorkommen kann" (Suttner, 1889, S. 256). Damit integriert Suttner naturwissenschaftliche Kenntnisse in eine kulturphilosophische Deutung des Fortschritts.

Das Prinzip der Kulturentwicklung erscheint bei Suttner als Anwendung naturgesetzlicher Kausalität auf den menschlichen Geist. So deutet die Autorin die Ursachen aller Ungerechtigkeiten in sozialen Verhältnissen als menschliche Irrtümer. Die Erkenntnis dieser Ursachen ist die Voraussetzung ihrer Berichtigung und somit der Entwicklung zu einem Vollmenschen. Dieser Gedanke korrespondiert mit Spencers Vorstellung, dass moralischer Fortschritt das Resultat der Anpassung an immer komplexere gesellschaftliche Bedingungen ist (Spencer, 1881). Beide – Suttner wie Spencer – sehen im Kausalitätsprinzip das Grundgesetz aller Entwicklung: jedes Ereignis folgt mit Naturnotwendigkeit aus vorangegangenen Ursachen und moralischer und sozialer Fortschritt ist nur durch Einsicht in diese Kausalzusammenhänge möglich.

Der letzte Teil **"Blicke in die Zukunft"** wurde erst nach Suttners Parisreise 1886/87 verfasst, als die Autorin von einer Friedensbewegung erfuhr, und dann dem ganzen Buch in der letzten Phase der Korrektur hinzufügte, wodurch das Werk eine neue ideologische und visionäre Dimension erhielt. Im Mittelpunkt stehen die Tätigkeit der Friedensvereine und die Idee eines internationalen Schiedsgerichts. Noch einmal werden hier alle fortschrittlichen Tendenzen zusammengefasst, die der Beschreibung eines utopischen Weltbildes dienen.

Suttner geht davon aus, gesellschaftliche Veränderungen seien nur von der herrschenden Elite durchzusetzen. Sie müsse auf ihre Privilegien verzichten und aktiv an dem Aufbau einer neuen Gesellschaft mitarbeiten. Denn die Veredelung des Menschen wird nicht mehr durch den Rang, sondern durch die geistige Arbeit und moralische Entwicklung bestimmt. Diese Vorstellung steht im Einklang mit einem Gedanken, der dem liberal-humanistischen Fortschrittsideal des 19. Jahrhunderts entspricht.

Durch das ganze Buch zieht sich wie roter Faden die Auseinandersetzung der Autorin mit der Problematik des Kriegs und Friedens. Bereits in ihrem früheren Buch *"Inventarium einer Seele"* (1883) begann sie den Krieg als kulturelles und psychisches Phänomen zu reflektieren. Nun lässt sich hier der Wandel in der Einstellung zum Krieg nachvollziehen. Noch ohne Kenntnis von der Existenz der Friedensbewegungen und wenige Jahre vor der aktiven Teilnahme an Antikriegsaktivitäten lässt sich die Entstehung einer pazifistischen Weltanschauung bei Bertha von Suttner beobachten.

Das militärische Wesen hat in der Maschinenepoche seinen Höhepunkt erreicht. Es wurde aufgerüstet, zwar nicht um Länder zu erobern, sondern um sich gegen andere zu verteidigen und den Frieden zu wahren, so absurd es zu klingen schien. Die beliebteste Kriegsantreibungsphrase *"Für die höchsten Güter der Menschheit!"* (Suttner, 1889, S. 275) ergab keinen Sinn, denn es hätte nach dem Krieg keine Güter sowie keine Menschen gegeben. Der technische Fortschritt – Dampfkraft, Elektrizität, die Möglichkeit von Flugapparaten – ermöglichte zwar hervorragende Erfolge, wurde aber zugleich für Mord- und Vernichtungszwecke benutzt, weil die geistige Evolution zu Vollmenschen fehlte. Mit vollem Gräuel hat Suttner einen möglichen zukünftigen Krieg in Europa skizziert, den sie als eine neue Erscheinung in anderen Dimensionen, mit anderer Waffentechnik und Zerstörungsmacht sah:

"Statt des Speers, der eine kleine Strecke weit fliegt, statt der späteren Flintenkugel, die auf einige hundert Schritte den Gegner traf, sausen jetzt die totbringenden Bomben im Meilenweite durch den Raum; noch lange, ehe die beiden Gegner einander sehen können, bedeckt die Vorhut schon das Feld" (Suttner, 1889, S. 276).

Ihr Glaube an den Fortschritt blieb bestehen, wurde jedoch von der Erkenntnis begleitet, dass die technologische Entwicklung ohne ethische Evolution zur Katastrophe führt.

In *"Maschinenzeitalter"* entwirft Suttner eine Theorie des ewigen Friedens, die auf die Beseitigung der Kriegsursachen beruht. Der Krieg sei nach Suttner nicht mehr als selbstverständliches, bestehendes und nicht einflussbares Phänomen, sondern das Resultat historischer Machtstrukturen. Sie untersucht die Ursachen von Kriegen, die Dynamik der Kriegsentwicklung und der weltweiten Aufrüstung, die im Machtprinzip erscheinen: Solange

Menschen nach Macht über andere streben, werden Kriege fortbestehen (Brinker-Gabler, 1982, S. 22). Die Autorin polemisiert mit dem Urteil, Krieg sei der menschlichen Natur inhärent und betont, dass die Begriffe "Krieg" und "Kampf" nicht gleichbedeutend sind. Der wahre "Kampf" der Menschheit müsse sich gegen "Krankheiten, Überschwemmungen, Lawinen, Armut, Wahnsinn, wilde Tiere und wilde Menschen" (Suttner, 1907, S. 120) richten. Suttners pazifistische Philosophie bezieht sich auf einer heroischen Gestalt, einem aufklärerischen, wissenschaftlich gebildeten Menschen, der Gewalt durch Vernunft überwindet. So verbindet ihre Stellungnahme auf eine eigenartige Weise naturwissenschaftlichen Determinismus mit moralischem Idealismus.

"Das Maschinenzeitalter" erweist sich damit als Schlüsseltext zu Suttners Denken: Es vereint radikale Gesellschaftskritik, feministische Perspektiven und pazifistische Visionen zu einer utopischen Zukunftsprojektion, die auf Humanität, Wissenschaft und Demokratie basiert. Dem Europa der alten Ordnung stellte Suttner das Bild der Zukunft ohne Krieg gegenüber. Statt des Nationalitätenideals wurde ein Menschheitsideal angeboten, statt des kriegssüchtigen Europa – das Europa des Friedens, in dem sich das demokratische Prinzip im Staatswesen etablieren und der allseitig wissenschaftlich gebildeter Berufspolitiker den unwissenden ersetzen wird, in dem die Frauen längst emanzipiert sind und der Vernunft den Aberglauben besiegen wird, in dem über die Entdeckungen in Wissenschaften frei gesprochen und der Krieg als ein bedauerlicher Ausnahmezustand angesehen wird.

Das Suttners Werk schafft eine neue literarische Form des Pazifismus. Hermeneutisch betrachtet steht ihr Text exemplarisch für den Versuch, die Logik des Krieges durch die Logik des Verstehens zu ersetzen. In ihrer Zukunftsvision wird die Literatur, die antizipiert, korrigiert und transformiert, zur moralischen Instanz. Ihr Entwurf eines friedlichen Europas bleibt gerade im 21. Jahrhundert ein Appell, den technischen Fortschritt an der ethischen Entwicklung des Menschen zu messen.

"Das Maschinenzeitalter" gehört zu der ersten Phase (1877–1991) der literarischen Tätigkeit Bertha von Suttners, in der sie sich als ambitionierte Schriftstellerin mit gutem Einkommen erwies. Es trug dazu bei, dass die Autorin sorgfältig und dazu noch mit großem Genuss an dem Verfassen arbeitete, denn sie schrieb darüber, was auf ihrer Seele "an Groll und Leid über die Zustände der Gegenwart und an Hoffnungsgluten über die verheißende Zukunft" (Suttner, 2013, S. 129) lag. All dies spiegelte sich im literarischen Wert des Buches wider, das als das bedeutendste Werk aus ihrer "Vor-Friedenszeit" (Katscher, 2013, S. 34) bezeichnet wurde.

4 SCHLUSSFOLGERUNGEN UND WEITERE FORSCHUNG

Aufgrund der literarisch-kritischen Auseinandersetzung mit Bertha von Suttners Werk lässt sich behaupten, dass "Das Maschinenzeitalter" eine literarische Form ist, die wissenschaftliche Erkenntnis, demokratische Idealvorstellungen und sozialkritische Analyse miteinander verbindet und somit zu den bedeutendsten Werken der Autorin gehört. In dieser Verbindung liegt die Originalität ihres Schreibstils, der durch die Verwendung von Fachbegriffen und eigenartigen Stilmitteln gekennzeichnet ist. Im Mittelpunkt des Buches steht ein Problem, das Suttner aus verschiedenen Perspektiven beleuchtet und in ihrem Bezug zur Menschheit als Teil eines allgemeinen Phänomens betrachtet. In den Vordergrund treten Gedanken, Ideen und Theorien, die ein charakteristisches Merkmal ihres Gesamtwerks sind. Eine hermeneutische Analyse des Werks ermöglichte einen Versuch, den Text in der Sicht auf die naturwissenschaftlichen Fortschrittsmodelle des 19. Jahrhunderts zu interpretieren, wobei sie in die gesellschaftlichen Strukturen übertragen und folglich in eine sozialmoralische Zukunftsprojektion überführt wurden.

Forschungswert wären die Rezeption und Wirkungsgeschichte des Werks in pazifistischen und literarischen Kreisen zu Bertha von Suttners Lebzeiten sowie eine vergleichende Analyse von "Das Maschinenzeitalter" mit ihren anderen theoretischen Schriften, die die Entwicklung ihrer Einstellungen zum Krieg widerspiegeln.

LITERATUR

- Biedermann E. (1995). *Erzählen als Kriegskunst. Die Waffen nieder! von Bertha von Suttner. Studien zu Umfeld und Erzählstrukturen des Textes* [Dissertation zur Erlangung der Doktorwürde]. Universität Stockholm.
- Brinker-Gabler, G. (1982). *Kämpferin für den Frieden: Bertha von Suttner. Lebenserinnerungen, Reden und Schriften*. Fischer Taschenbuch Verlag.
- Haeckl, E. (1909). *Die Welträtsel. Gemeinverständliche Studien über Monistische Philosophie*. Alfred Kröner Verlag. <https://www.gutenberg.org/files/59547/59547-h/59547-h.htm>
- Haeckl, E. (1873). *Natürliche Schöpfungsgeschichte. Gemeinverständliche wissenschaftliche Vorträge über die Entwicklungslehre im Allgemeinen und diejenige von Darwin, Goethe und Lamarck im Besonderen* (4. Aufl.). Verlag von Georg Reimer. <https://archive.org/details/natrlichesch04haec/page/688/mode/2up>
- Katscher, L. (2013). *Bertha von Suttner, die "Schwärmerin" für Güte*. Severus Verlag.
- Spencer, H. (1897). *Die Principien der Sociologie* (B. Vetter & J. Carus, Übers.). Band 4. Schweizerbart. https://books.google.com.ua/books/about/Die_Principien_der_Sociologie.html?id=XkojRFCU9ekC&redir_esc=y
- Spencer, H. (1881). *Progress: Its law and cause, with other disquisitions* (The Humboldt Library of Popular Science Literature, No. 17). J. Fitzgerald. <https://archive.org/details/progressitslawca00spen/page/n1/mode/2up>
- Stalfort, A. (2000). Das Maschinenzeitalter und Der Menschheit Hochgedanken: Bertha von Suttners literarische Utopien. Bei Gefahr des Untergangs. Phantasien des Aufbrechens (pp. 197–217).
- Suttner, B. v. [Pseud. Jemand]. (1889). *Das Maschinenalter: Zukunftsvorlesungen über unsere Zeit*. Verlags-Magazin.
- Suttner, B. v. (1907). *Inventarium einer Seele: Bertha von Suttners Werke in Volksausgaben*. E. Piersons Verlag.
- Suttner, B. v. (2013). *Memoiren*. Severus Verlag.
- Thalmann, E. (2017). Bertha von Suttner – eine Soziologin? *LiTheS Zeitschrift für Literatur- und Theatersoziologie*, (4), 194. <https://doi.org/10.25364/07.10.2017.SB4.1>

Iryna Lopushanska. "The Machine Age": "A Key to Bertha von Suttner's Views". The present article examines Bertha von Suttner's theoretical main work, "The Machine Age" ("Das Maschinenzeitalter") as a key text in her intellectual development and as a fundamental document of early pacifist, humanist, and feminist ideas. It analyzes her sociological and cultural-philosophical worldview, the structure and argumentative strategies of her work, as well as its significance for the political and intellectual history of the late 19th century. The article demonstrates that Suttner's conceptual framework was deeply influenced by contemporary scientific discourses, particularly the evolutionary theories of Charles Darwin, the sociological models of Herbert Spencer and the monistic philosophy of Ernst Haeckel. The writer reinterprets these scientific paradigms and integrates them into a comprehensive vision of social evolution, moral progress, and the possibility of a peaceful future. The study focuses on the reconstruction of the nine chapters of "The Machine Age", which are presented as popular-scientific lectures. It is highlighted that in this work Suttner not only offers a precise critique of the institutions of her time but simultaneously develops a positive utopian countermodel. Her text emerges as a new literary form of pacifism, aimed at transforming prevailing social conceptions. In conclusion, the analysis demonstrates that the theme of war constitutes a central problem within her entire philosophy of progress. War is interpreted through reference to scientific concepts and principles, which appears as a fundamental contradiction to the natural evolution of humanity. This synthesis of sociological analysis, scientific justification, and moral-philosophical orientation reveals the enduring significance of Suttner's views, which is particularly relevant in the 21st century against the backdrop of technological development and global conflicts.

Keywords: Bertha von Suttner; machine age; socio-political utopia; theory of evolution; women's emancipation; progress; war.

Received: November 21, 2025

Accepted: December 5, 2025

Лариса Макарук

Доктор філологічних наук, професор
Національний університет «Острозька академія»
Острог, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-8988-2753>
larysa.makaruk@oa.edu.ua

МУЛЬТИМОДАЛЬНІ ТЕКСТИ МАЛОЇ ФОРМИ: СТРУКТУРА, СЕМАНТИКА, ПРАГМАТИКА

Статтю присвячено дослідженню текстів малої форми, які функціують у сучасному англомовному масмедійному комунікативному просторі та висвітлюють тематику парасолькового страхування. Матеріалом дослідження слугувало 30 англомовних мультимодальних інфографічних текстів малої форми на тематику парасолькового страхування. Мета роботи полягає в аналізі означених текстів з метою виявлення їх типів, диференційних ознак, структурно-семантичних та комунікативно-прагматичних параметрів. Для розв'язання поставлених завдань у розвідці використано метод суцільної вибірки, методи індукції, дедукції, аналізу й синтезу; застосовано описовий та порівняльний методи, дистрибутивний аналіз та прийом графічної композиції. На підставі корпусу ілюстративного матеріалу виявлено, що трапляються тексти без вербальних відповідників та ті, яким притаманний симбіоз вербальних та невербальних засобів. Встановлено, що до структури таких текстів переважно входять: заголовки, підзаголовки та набори графічних маркерів у вигляді окремих блоків, локативність яких варіюється. Продемонстровано, що ключову роль у таких текстах покладено на підзаголовки, від яких в подальшому залежить наповнення усього тексту та його зміст. Ідентифіковано, що за метою висловлювання підзаголовки можуть бути розповідними та питальними. Описано можливі стратегії прочитання тексту, шляхом вибіркості першочергових та другорядних блоків. Висловлено припущення, що кількості блоків може відповідати кількість абзаців в типовому вербальному тексті. Особливе місце у таких текстах відводять піктограмам, які мають як однаковий, так і відмінний плани вираження та плани змісту. Піктограми мають низку графічних синонімів та є найчастотнішими візуальними конститuentами англомовних інфографічних текстів малої форми на тематику парасолькового страхування.

Ключові слова: вербальні та невербальні складники; мультимодальний текст; парасолькове страхування; структурні параметри; декодування значення.

1 ВСТУП

Постановка проблеми. В останнє десятиліття сучасний англомовний масмедійний комунікативний простір набуває усе виразніших ознак мультимодальності, завдяки появі та функціонуванню на його теренах різножанрових текстів різних за об'ємом та інтересами цільових аудиторій. Співіснування вербальних, невербальних та паравербальних конститuent в одній площині породжує закономірну потребу в їх всебічному аналізі, генеруючи нові потенційні грані дослідження для лінгвістів. Значний сегмент англомовного простору становлять інфографічні тексти малої форми, які набувають все більшого поширення у зв'язку з можливістю передати максимум контенту, використовуючи при цьому мінімум вербальних проте максимум візуальних складових, на які покладено ключове смислове навантаження. У цій роботі звернемо увагу на інфографічні тексти малої форми, що висвітлюють різні аспекти концепції парасолькового страхування. Частина ілюстративного матеріалу такого типу створено з інформаційною метою. Інша ж, є рекламним продуктом страхових компаній, спродукованого для привернення уваги потенційних клієнтів, яких можуть зацікавити запропоновані пакети послуг.

Зауважимо, що корпус ілюстративного матеріалу складають мультимодальні тексти, яким характерне поєднання вербальних та невербальних складників, лімітованих 500 знаків,

як вербальної, так невербальної природи. Переважною мірою вони різняться за структурою та наповненням проте пропонують однакові або частково схожі послуги, кількість яких варіюється залежно від пакету. Окремі з них надають коротке пояснення особливостей парасолькового страхування задля прийняття рішення реципієнтами щодо доцільності чи недоцільності купівлі пропонованих послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних студіях спостерігаємо все більший інтерес вітчизняних та зарубіжних учених до дослідження мультимодальності, яка тривалий час залишалася поза фокусом лінгвістів, оскільки увагу науковців привертала виключно вербальні складники. На початку XXI століття у своїх розвідках учені стали дедалі частіше фокусуватися на складниках невербальної природи, що слугувало підставами для розвою мультимодальних парадигм (Jewitt, C., Bezemer, J., & O'Halloran, 2016), (Kress, 2023).

Специфіка XXI століття зумовила появу численної кількості невеликих за розміром текстів, зокрема інфографічних. Їх кількість постійно зростає, як і розвідок, присвячених окремим аспектам, зокрема дослідники звертають увагу на інфографічні тексти малої форми, присвячені англійській мові як іноземній (Cárcamo, R., & Pino R., C, 2025), англійській для академічних цілей (Li, M., Gibbons, J., & Pham, Q. N., 2023), вищій освіті (Unsworth, 2021). Однак вичерпних робіт присвячених дослідженню англійськомовних інфографічних текстів малої форми на тематику парасолькового страхування на сьогодні ще недостатньо, що й зумовлює актуальність обраної проблематики.

Мета роботи полягає в аналізі мультимодальних інфографічних текстів малої форми на тематику парасолькового страхування задля виявлення їх типів, структурно-семантичних та комунікативно-прагматичних параметрів.

2 МЕТОДИ

Дослідження інфографічних текстів малої форми на тематику парасолькового страхування, які функціують у сучасному англійськомовному масмедійному комунікативному просторі здійснено на підставі низки методів та прийомів. Зокрема, метод суцільної вибірки уможливив укладання корпусу ілюстративного матеріалу, а у подальшому інвентаризацію вербальних та невербальних складників з метою їх систематизації. Спираючись на описовий метод та методи індукції, дедукції, аналізу й синтезу встановлено спільні та відмінні ознаки аналізованих засобів. Застосування дистрибутивного аналізу, уможливило виявлення локативних варіацій та можливих способів сполучуваності різних складників задля продукування цілісного текстового продукту.

Порівняльний аналіз дав змогу ідентифікувати спільні та відмінні параметри вербальних та невербальних конститuentів з метою дешифрування істинної семантики. Прийом графічної композиції сприяв виявленню найоптимальнішої стратегії прочитання тексту з урахуванням концепції мультимодальної грамотності.

3 РЕЗУЛЬТАТИ Й ОБГОВОРЕННЯ

Сфокусуємося спершу на тексті, якому притаманний вербальний «мінімалізм» та невербальний «максималізм» (рис. 1). Наголошуючи на видах діяльності, репрезентованих графічно (авто, житло, спорт, відпочинок тощо), до складу тексту інтегровано лише одне речення-заголовок (*Your activities can increase your risk*), яке й власне узагальнює спектр можливих активностей та рівень ризику. Парасолька, виконуючи первинну функцію захисту від дощу, уособлює десять протекційних пакетів, якими, за умови купівлі, можуть скористатися клієнти у випадку настання страхового випадку. Рівень покриття можливих витрат залежить від вибору, уподобань та фінансових можливостей потенційного клієнта. На підставі такого зразка та низки інших, схожих до цього, що входять до корпусу ілюстративного матеріалу можемо зробити висновок про існування групи текстів, у яких значною мірою переважає графічна складова, яка, власне, розкриває зміст повідомлюваного без вербального супроводу. В основі таких типів текстів лежать візуальні складники у формі знаків, які

потребують відповідного трактування, яке залежить від фонових знань реципієнтів. Ураховуючи графічні облонки таких текстів, висловимо думку про те, що частину з них можна об'єднати в певні групи та підставі спільних тематик. Наприклад, заняття різними видами спорту. Вочевидь, вони несуть як спільні, так і відмінні ризики, як і окремі аспекти на рис. 10.

Тексти на рис. 2 та 3 актуалізують розширене (додаткове) страхування відповідальності. З огляду на те, що тексту на рис. 1 характерний вербальний «мінімалізм» та невербальний «максималізм» про особливості можливого/неможливого розширеного (додаткового) страхування відповідальності доводиться здогадуватися чи, за потреби, уточнювати. До певної міри, це свідчить про недоліки такого типу текстів, оскільки, закономірно, що у реципієнтів можуть виникнути питання, що потребуватимуть відповідей. Як бачимо, не зважаючи на значні переваги візуалізованого контенту, зокрема швидкості його засвоєння, це може мати й негативні сторони.

На відміну від рис. 1, рис. 2 та 3 містять кілька піктограм з вербальними відповідниками, що сприяє конкретизації інформації, виключає поліваріантність декодування змісту. Вважаємо це позитивною стратегією текстотворення. Крім цього, такі зразки текстів, на нашу думку, є прикладами змістовно збалансованих і графічно неперевантажених зразків текстів. Рис. 2 репрезентує чотири аспекти страхування відповідальності, як за допомогою піктограм, так і їх вербальних відповідників (*auto liability*; *home liability*; *boat liability*; *motorcycle liability*). Такий варіант репрезентації інформації видається найоптимальнішим, оскільки виключає потребу щось додумувати чи про щось здогадуватися. Однак зауважимо, що такі тексти не завжди належно збалансовані. Існують різні варіації, і трактування їх змісту може залежати від різних чинників, у т. ч. й від фонових знань реципієнтів.

Рис. 1 (Heritage Financial, 2025)

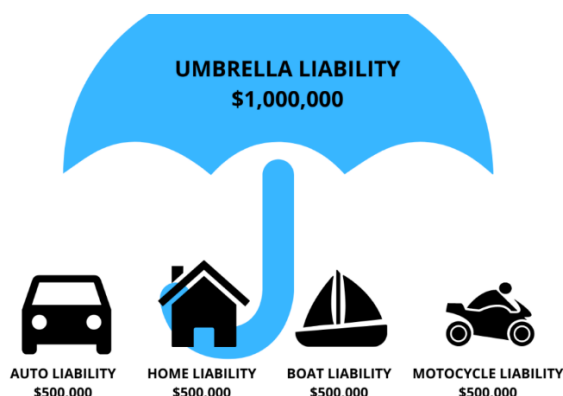

Рис. 2 (JBLB Insurance, 2025)

За структурою та змістовим наповненням текст на рис. 3 близький до попереднього (рис. 2). Його заголовок-питання (*What's an Umbrella Insurance Policy*) можна вважати зачином, який далі слугує поштовхом для розвою змісту тексту. Питанню слідують дві відповіді, одна з яких пояснює специфіку полісу комплексного страхування (*A type of personal liability insurance that can cover claims in excess of the limits of your regular insurance policy*), а інша його мету та позитивні сторони (*Covers policyholder and members of their family and household*). Ця інформація представлена у двох блоках, локативно розміщених праворуч та ліворуч над парасолькою відповідно. Під парасолькою бачимо сім запропонованих опцій-можливостей страхування: *significant savings*; *owner of a dog*; *rental property landlord*; *swimming pool on property*; *young driver in household*; *future wages*; *trampoline on property*. Отже, маємо текст, який є ширшим контекстуально завдяки тому, що містить фрагменти-пояснення. Крім того, як і в попередньому, піктограми подано з поясненнями, що спрощує розуміння. Набори піктограм в таких текстах не є фіксованими та варіюються від тексту до тексту. Одні з них дублюються, як в плані вираження, так і в плані змісту, інші – ж аспектуально різняться, як графічно, так і за змістом (рис. 2 і 3). Ідентичному зображенню будинку надають різних значень-пояснень: *home liability*; *rental property landlord*. Такі випадки свідчать про поліфонічність можливостей закладання змісту й варіативність значення графічного складника.

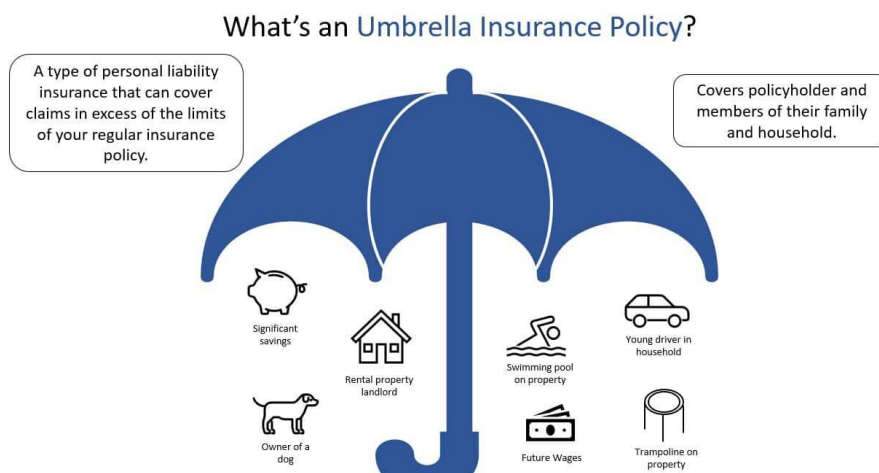

Рис. 3 (Asset Planning Corporation, 2025)

Текст на рис. 4 має заголовок “*Umbrella insurance*”, який відповідає структурі простого непоширеного речення та у цьому випадку є розповідним за метою висловлювання. Крім того, він містить підзаголовок *When do you need Umbrella Insurance?*, який в конкретному випадку тісно пов’язаний зі змістом тексту, оскільки його суть розкривають за посередництвом шести блоків у формі кілець, кожне з яких містить вербальне пояснення, зокрема: ● *Significant savings and assets*. ● *Owner of a dog*. ● *Rental property landlord*. ● *Swimming pool on property*. ● *Teenage driver in household*. ● *Trampoline on property*. Наголосимо на тому, що запропоновані аспекти страхування великою мірою збігаються з попереднім текстом (рис. 3), проте у двох випадках дещо відмінним є їх формулювання, наприклад: *Significant savings and assets* (рис. 4) vs *Significant savings* (рис.3); *Teenage driver in household* (рис. 4) vs *Young driver in household* (рис. 3).

Вартою уваги є й кольорова гама, у якій репрезентовано ці тексти (рис. 4 – 7). Це уніфікована стратегія самопрезентації пропонованих страхових послуг з використанням переважно чотирьох або шести кольорів. Вербальна складова – невід’ємна частина цього тексту, оскільки він не містить піктограм чи будь-яких інших елементів зображального характеру, які поза вербальним складником сприяли б дешифруванню змісту. Кожен можливий вид страхування є відповіддю на підзаголовок, що дає реципієнту можливість зрозуміти у яких випадках парасолькове страхування не лише можливе, а й потрібне.

Текст на рис. 5 під аналогічною назвою “*Umbrella Insurance*” також містить підзаголовок *Umbrella Policy Provides Excess Limits over all Policies* іншого змісту (Поліс парасолькового страхування забезпечує підвищені ліміти покриття понад усі інші поліси; Страхування за парасольковим полісом забезпечує ліміти франшизи понад усі поліси). Вдаючись до тонкощів страхування зазначимо, що йдеться про такі чотири аспекти:

- *Commercial General Liability* – загальна комерційна відповідальність.
- *Commercial Auto Liability* – комерційна автоцивільна відповідальність.
- *Employers Liability* – відповідальність роботодавця.
- *Commercial Watercraft Liability* – комерційна відповідальність за водний транспорт.

Зауважимо, що аналізований текст містить піктограми, ключове призначення яких доступно передати інформацію. Однак, у цьому тексті вони не відповідають таким критеріям та без вербального супроводу правильність їх дешифрування ймовірно зводилася б до мінімуму.

UMBRELLA INSURANCE

When do you need Umbrella Insurance?

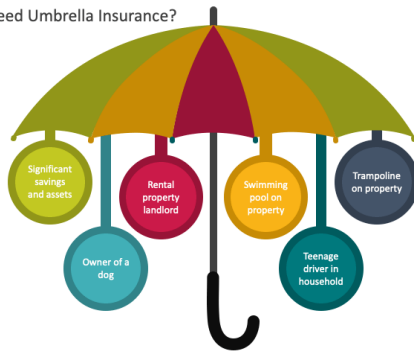

Рис. 4 (Collidu, 2025)

UMBRELLA INSURANCE

Umbrella Policy Provides Excess Limits over all Policies

Рис. 5 (Collidu, 2025)

Текст на рис. 6 має заголовок аналогічний текстам 4, 5 та 7, однак відмінний підзаголовок (*Unsure if you Need Umbrella Liability Insurance*), який спонукає реципієнтів замислитися над необхідністю страхування. У порівнянні з попередніми структурами маємо справу з чотирма гіпотетичними питаннями у чотирьох блоках, об'єднаних однією парасолькою:

- A – *What if you hit a cyclist at a busy intersection?*
- B – *What if you're named in a personal lawsuit?*
- C – *What if you cause an accident & the damages exceed your auto coverage?*
- D – *What if someone is injured on your property?*

Не зважаючи на те, що ситуації, змальовані в такому типі питань, можуть ніколи не трапитися, усе ж вони спонукають замислитися над можливими наслідками, якщо змальовані події матимуть місце. Актуалізуючись за допомогою структури *What if*, такі конструкції здатні впливати на прийняття позитивних рішень щодо придбання пропонованих пакетів страхування завдяки сумнівам, які з'являються, коли реципієнти моделюють означені ситуації, уявляючи себе на чиемусь місці у вкрай небажаних обставинах. Припускаємо, що у цих питаннях змальовано одні з найчастотніших кейсів, які трапляються. Як результат, страх, невпевненість та сумніви спонукають придбати аналізований поліс.

UMBRELLA INSURANCE

Unsure if you Need Umbrella Liability Insurance?

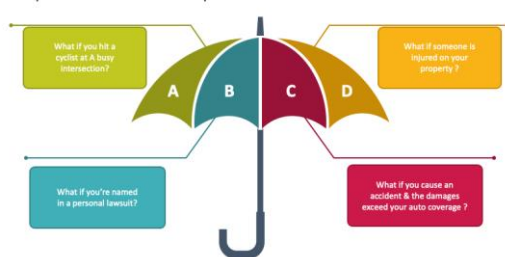

Рис. 6 (Collidu, 2025)

UMBRELLA INSURANCE

What is & isn't Covered by Umbrella Insurance?

Рис. 7 (Collidu, 2025)

Останній текст цієї ж компанії у цій роботі має відмінну структуру від попередніх, хоча той же заголовок та інший підзаголовок (*What is & isn't Covered by Umbrella Insurance*), останній з яких власне й визначає графічне оформлення й змістове наповнення. Умовно, підзаголовок можемо поділити на дві частини (*What is & isn't Covered by Umbrella Insurance. What is & isn't Covered by Umbrella Insurance.*). Упускаючи першу виділену частину, за замовчуванням розуміємо, що відповідями на це питання будуть саме ті текстові фрагменти, які представлено з позначкою “✓”: *Judgements from defamation.* ✓ *Lawsuit settlements from accidents occurring in your home or in your yard/pool.* ✓ *Damages you make to someone else's property, like car or home.* ✓ *Medical expenses or damages if a visitor is injured at your home.*

Залишаючи поза увагою другу частину, позначка “x” дає змогу зрозуміти, що парасолькове страхування не покриває такі аспекти: x *Contract disputes.* x *Business losses.* x *Personal belongings.* x *Criminal or intentional acts.* Обрана стратегія уможливорює чітку

диференціацію векторів, на які поширюється та не поширюється таке страхування. Ключову роль у цьому тексті відіграють позначки $\vee$ та $\times$, які актуалізують можливі та неможливі кейси покриття почасти непередбачуваних ситуацій, які виникають як на приватному, так і корпоративному ґрунті. У випадку відсутності таких позначок розуміння тексту у цьому форматі було б неможливим. Маємо підстави стверджувати, що саме вони відіграють ключову роль та сприяють пошуку відповіді та питання-підзаголовок. Така тенденція свідчить про залучення оптимальних графічних інструментів, які сприяють мінімізації використаних ресурсів задля репрезентації максимальної кількості бажаного контенту.

Як бачимо, ключову роль у текстах на рис. 4–7 відіграють підзаголовки, як у формі питальних, так і розповідних речень. Використовуючи уніфіковану стратегію подачі матеріалу, продуценти намагаються варіювати візуальними графічними складовими, пропонуючи різні локативні стратегії, у тому числі й завдяки кольоровій палітрі, увиразнюючи у такий спосіб зміст, конкретизуючи аспекти, задекларовані у підзаголовку-питанні при цьому використовують одну і ту ж саму парасольку, частково видозмінюючи її. Означені тексти мають чітку та логічну структуру, легкі для сприйняття, оскільки їх зміст поділено на кілька блоків, які можна вважати окремими абзацами, що лаконічно резюмують закладену думку.

Якщо у попередніх прикладах уся інформація акумулювалася під парасолькою, створюючи текстову єдність, то трапляються й зворотні випадки, коли випадки можливого страхового покриття «спрямовані на парасольку» (рис. 8). Належачи до тестів з вербальним мінімалізмом, бачимо лише дев'ять лексем та чотири аспекти можливого покриття: • *Personal injury*. • *Property damage*. • *Personal liability*. • *Lawsuits*. На відміну від попередніх текстів, заголовок (*Umbrella Coverage*) розміщено під парасолькою. На кожний із стрілок, розмішених донизу натрапляємо на піктограму, яка, як і у попередніх текстах, відповідає аспекту страхування. Загалом тексту характерний як вербальний, так і невербальний мінімалізм. Цей зразок є свідченням того, що кілька елементні тексти мають право на існування й здатні функціонувати в комунікативному просторі, оскільки не зважаючи на досить обмежений інвентар, відповідають загальним концепціям тексто та смислотворення, а головне – зрозумілі для реципієнтів.

Звернемо увагу на те, що у сучасних англомовних медіа серед текстів, присвячених обраній проблематиці, трапляються ті, які не містять парасольки, але успішно висвітлюють зміст цієї тематики за допомогою піктограм. Заголовок “WHAT IS TYPICALLY COVERED BY AN UMBRELLA INSURANCE POLICY?”, друга частина якого виділена й власне акцентує увагу на тому, що це парасолькове страхування, слідує піктограми з вербальними відповідниками: • *Personal injury*. • *Bodily injury*. • *Landlord liability*. • *Property damage*. • *Injury to reputation*. • *Court costs*. Така стратегія подачі матеріалу відрізняється від попередніх тим, що не репрезентує парасольки, хоча й актуалізована вербально в руслі цієї ж тематики. Привертає увагу простота, чіткість, зрозумілість, лаконічність викладу, а також візуальна кольорова складова, яка обмежується голубим та білими кольорами й їх відтінками.

Рис. 8 (Yurconic Agency, 2025)

Рис. 9 (Insurance Center, 2025)

Останній зразок у цій роботі найбільший за розміром, завдяки блочній побудові. Його заголовок (*Umbrella insurance is often purchased by individuals who:*) слугує водночас

поясненням, у яких випадках необхідне парасолькове страхування. У восьми окремих блоках крім піктограм, знаходимо їх дешифрування та відповіді яким саме особам це актуально: ● *Have significant savings or other assets.* ● *Want to protect the potential loss of future income.* ● *Own a business.* ● *Coach youth sports.* ● *Ski, surf, or hunt.* ● *Own a swimming pool or trampoline.* ● *Own property, especially investment property.* ● *Own certain breeds of dogs.*

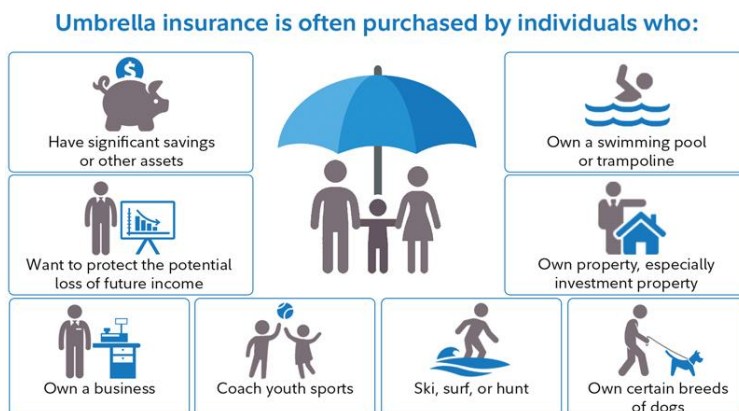

Рис. 10 (Fidelity Investments, 2025)

Така структура тексту сприяє тому, що він – легко читабельний. Водночас, його трансформація у вербальний текст могла б призвести до появи принаймні восьми абзаців, в кожному з яких докладніше йшлося про один з аспектів страхування, що позбавило б його стислого викладу та виходу за межі компактної репрезентації інформації. Зауважимо, що окремі обрані піктограми, які уособлюють аспекти страхування, є ідентичними до використаних в текстах вище, інші ж відрізняються планом вираження, або ж репрезентують аспекти, невідображені в жодному з текстів вище. Аналогічно й вербальні відповідники, які або збігаються, або різняться. Наведемо приклади:

- *Significant savings* (рис. 3) – *Significant savings and assets* (рис. 4) – *Have significant savings or other assets* (рис. 10).
- *Rental property landlord* (рис. 3, 4) – *Landlord liability* (рис. 8) – *Own property, especially investment property* (рис. 10).

4 ВИСНОВКИ І НАПРЯМИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Проаналізовані інфографічні тексти малої форми на тематику страхування – невід’ємна частина сучасного англomовного масмедійного комунікативного простору. Маючи споріднену тематику, вони різняться аспектуальністю висвітлення, локативністю складників, структурними параметрами. Більшості з них притаманне використання піктограм, які сприяють кращому розумінню змісту. Водночас, виявлено функціонування зразків текстів з заголовками, але без вербальних відповідників піктограм, які все ж таки зрозумілі потенційним реципієнтам. Інтегральним складником більшості текстів є підзаголовок, на який покладено функцію зачину. Саме він нього залежить як в подальшому розкривається зміст.

Парасолькове страхування включає низку аспектів, кількість яких в рамках кожного тексту варіюється від чотирьох до десяти. Такі стратегії надають цим текстам індивідуальності та корпоративної самобутності. Особливими маркерами у текстах на тематику парасолькового страхування є кольори, мета яких не лише слугувати частиною бренду компанії, але й унаочнювати інформації, привертаючи увагу реципієнтів до ключових аспектів. Вербальні складники представлено у формі коротких речень та словосполук, почасти з упусканням службових частин мови, що відповідає тенденціям творення інформаційних продуктів сфери медіа.

Перспективними вважаємо подальші розвідки спрямовані на дослідження симбіозу вербальних та невербальних засобів, характерних для інфографічних текстів малої форми на тематику парасолькового страхування. Поруч з цим видається слушним сфокусуватися на

когезії та когерентності, а також функційних особливостях симбіотичних анклавів, які посідають чільне місце в англомовному середовищі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Cárcamo, R., & Pino R., C. (2025). Developing EFL students' multimodal literacy with the use of infographics. *Studies in Foreign Language Education*.
- Jewitt, C., Bezemer, J., & O'Halloran, K. (2016). *Introducing multimodality*. Routledge.
- Kress, G. (2023). Multimodal discourse analysis. In M. Handford & J. P. Gee (Eds.), *The Routledge Handbook of Discourse Analysis* (pp. 35–52). Routledge.
- Li, M., Gibbons, J., & Pham, Q. N. (2023). Re-exploring writer–reader interaction: Analyzing metadiscourse in EAP students' infographics. *Journal of English for Academic Purposes*, 62, 101303.
- Unsworth, L. (2021). High school science infographics: Multimodal meaning complexes in composite image-language ensembles. *Pensamiento Educativo*, 58(2), 1–18.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

- Umbrella Insurance Could Make or Break Your Financial Plan*. (2025). Heritage Financial. <https://heritagefinancial.net/umbrella-insurance-could-make-or-break-your-financial-plan/>
- Personal Liability Umbrella Insurance*. (2025). JBLB Insurance. <https://www.jblbinsurance.com/personal-liability-umbrella/>
- Umbrella Coverage Explained*. (2025). Asset Planning Corporation. <https://assetplanningcorp.com/umbrella/>
- Umbrella Insurance Presentation Materials*. (2025). Collidu. <https://www.collidu.com/presentation-umbrella-insurance>
- Be Prepared for Bad Weather with Umbrella Insurance*. (2025). Yurconic Agency. <https://www.yurconic.com/blog/be-prepared-for-bad-weather-with-umbrella-insurance/>
- Umbrella Insurance*. (2025). Insurance Center. <https://www.insurancecentermo.com/resources/blog/umbrella-insurance/>
- Do You Need Umbrella Insurance?* (2025). Fidelity Investments. <https://www.fidelity.com/viewpoints/wealth-management/do-you-need-umbrella-insurance>

Larysa Makaruk. Multimodal Small-Form Texts: Structure, Semantics, Pragmatics. This article focuses on the analysis of short texts that function in the contemporary English-language mass media communication space, with a specific emphasis on the topic of umbrella insurance. The research material consisted of 30 English-language multimodal infographic short texts on the topic of umbrella insurance. The aim of the paper is to analyse these texts to identify their types, distinctive features, structural, semantic, communicative and pragmatic parameters. To solve the set tasks, the study employs the method of continuous sampling, as well as methods of induction, deduction, analysis, and synthesis. Descriptive and comparative methods, distributive analysis, and graphic composition techniques are applied. Based on the corpus of illustrative material, it was found that there are texts without verbal equivalents and those that feature a symbiosis of verbal and non-verbal means. It has been established that the structure of such texts mainly includes: a title, a subtitle, and sets of graphic markers in the form of separate blocks, the location of which varies. It has been demonstrated that subtitles play a crucial role in such texts, on which the content and meaning of the entire text depend. It has been identified that, depending on the purpose of the statement, subheadings can be declarative or interrogative. Possible strategies for reading the text are described, based on the selectivity of primary and secondary blocks. We assume that the number of blocks may correspond to the number of paragraphs in a typical verbal text. A special place in such texts is given to pictograms, which have both similar and different planes of expression and planes of content. Pictograms have several graphic synonyms and are the most frequent visual elements of small-form English-language infographic texts on the subject of umbrella insurance.

Keywords: verbal and non-verbal components; multimodal text; umbrella insurance; structural parameters; decoding meaning.

Received: November 29, 2025

Accepted: December 5, 2025

Оксана Фурман

Доктор філософії, старший викладач

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Луцьк, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-0089-1654>oksana.furman80@gmail.com

МУЛЬТИМОДАЛЬНИЙ КРИТИЧНИЙ ДИСКУРС-АНАЛІЗ РЕКЛАМИ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ

У дослідженні представлено мультимодальний критичний дискурс-аналіз реклами лікарських засобів у популярно-медичному журналі «Prevention». Матеріалом слугували двадцять шість відібраних за допомогою контент-аналізу рекламних оголошень трьох товарів репрезентованих на сторінках видання за 2025 рік, що дозволило проаналізувати не лише ситуативні структурно-семантичні аспекти вербальних і невербальних засобів, але й простежити сюжетну лінію популяризації представлених товарів упродовж тривалого періоду. Метою роботи є дослідження особливостей взаємодії текстових і графічних елементів у процесі реалізації рекламної стратегії з метою впливу на читача через формування певних уявлень про здоров'я, норми поведінки й бажані моделі способу життя. Рекламний дискурс безрецептурних лікарських засобів у цілому виконано в руслі загальних параметрів рекламного жанру: окрім очевидного використання медичних термінів вербальний складник наповнено емоційно забарвленими лексичними одиницями, завдання яких привернути увагу та схилити споживача до купівлі. Структура тексту реклами рецептурних лікарських засобів суттєво відрізняється й окрім поодиноких атрактивних елементів містить значну частку вірогідної інформації про показання щодо застосування та можливі ризики вживання, що першочергово пов'язано з потребою отримання призначення від лікаря. Графічний складник досить схожий для обох категорій ліків, основна його ознака – відсутність безпосередньої апеляції до реципієнта та створення позитивних образів, зображених на фотографіях. Намагання маркетологів через пропагування лікарських засобів систематично популяризувати активний спосіб життя серед людей середнього й старшого віку безперечно допомагає розповсюдженню здорових звичок серед цільової аудиторії, але разом із тим сприяє продажу рекламованих товарів, які на думку їх виробників, є невіддільною частиною практик підтримки здоров'я.

Ключові слова: мультимодальний критичний дискурс-аналіз; рекламний дискурс; лікарські засоби; семіотичний ресурс; вербальні й невербальні складники.

1 ВСТУП

Постановка проблеми. Друкована реклама – невіддільна частина сучасних медіа. Маркетологи використовують будь-яку можливість, щоб отримати доступ до вподобань та стилю життя цільової аудиторії. Частотність, дизайнерське оформлення, структурні й семантичні параметри повідомлень залежать від масштабу охоплення, соціальної приналежності та індивідуальних смаків читачів.

Поза сумнівом, значна частина рекламних блоків в друкованих виданнях не лише інформують споживачів про склад продукту та його властивості за посередництвом вербальних засобів, що в умовах тотальної цифровізації медійного простору навряд чи сприятиме залученню уваги реципієнта, а й намагаються вплинути на їх вибір, активуючи певні асоціації та емоції завдяки візуальним конститuentам. Завдяки такому симбіозу, фактично вся реклама у сучасних медіа має мультимодальну природу, що й пояснює актуальність обраної тематики, яка станом на сьогодні потребує ґрунтовного висвітлення з урахуванням сучасних наукових парадигм.

Запропонована Гюнтером Крессом і Тео ван Ліувеном (Kress & Leeuwen, 2006) наприкінці XX століття концепція «мультимодальності» ґрунтується на принципах візуальної

соціальної семіотики, сутність якої полягає у тому, що у різних соціальних контекстах для комунікації комуніканти послуговуються доступними засобами творення значення, часто комбінуючи їх.

Базові принципи мультимодальності поступово інтегрувалися до царини дискурсознавства. Розуміння того, що різні семіотичні системи активно впливають на поширення певних ідей та цінностей, сприяло появі мультимодального критичного дискурс-аналізу (Ledin & Machin, 2018, p. 48), який уможлиблює глибше розуміння сутності функціонування симбіозу семіотичних ресурсів для ретрансляції ідеологічно забарвленої інформації. В його основі лежить трирівнева схема Н. Феркло (Fairclough, 2010, p. 59), що ґрунтується на таких ключових конститuentах: текст, дискурсивна практика (створення, передача та сприйняття) та соціальна практика (вплив повідомлюваного на поведінку реципієнтів). На відміну від цієї тріади, мультимодальний критичний дискурс-аналіз охоплює весь спектр семіотичних ресурсів залучених до продукування значення, адже візуальні складники також здатні передавати ідеологічні установки (Ledin & Machin, 2018, p. 48).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості побудови рекламних текстів завжди викликали інтерес науковців, оскільки в цій сфері активно послуговуються, як новими досягненнями у площині комунікативного впливу, так і сучасними цифровими рішеннями. Вербальні й невербальні особливості реклами окреслено в роботах О. Щербак (Щербак, 2018), Я. Бистрова та М. Мироник (Бистров & Мироник, 2025) тощо. Розвідки іноземних учених виконані в руслі мультимодального критичного дискурс-аналізу рекламних текстів дотичних до індустрії краси (Alifah & Hidayat, 2024), харчування (Ottman et al., 2023), окремих продуктів галузі медицини (Noriega, 2012). Натрапляємо на нечисленні розвідки присвячені мультимодальному аналізу власне фармацевтичних препаратів і серед українських науковців, зокрема робота С. Насакіної (Nasakina, 2024). Однак в перелічених вище дослідженнях запропоновано мультимодальний критичний аналіз реклами лікарських засобів на основі відібраних зразків з різних джерел ілюстративного матеріалу. Як результат, такий аспект дискурсивної практики видається дещо різнобічним і ставить під сумнів валідність результатів через те, що обрані для дослідження зразки функціують в різних площинах англomовного комунікативного середовища. В основі ж цього дослідження лежить видання, яке має конкретну цільову аудиторію, а відтак реклама відповідного товару має відповідати дискурсивним параметрам журналу.

Мета статті полягає у комплексному аналізі мультимодальних аспектів рекламних текстів у популярно-медичному журналі «*Prevention*» задля виявлення закономірностей використання семіотичних ресурсів, що втілюють певні ідеї та цінності. Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких завдань:

- ідентифікувати за допомогою контент-аналізу мультимодальні рекламні тексти, у яких експліковано лікарські засоби;
- простежити особливості функціонування семіотичних ресурсів;
- з'ясувати дискурсивні параметри реклами медичних засобів у спеціалізованому виданні.

2 МЕТОДИ

Важливим аспектом цієї роботи є аналіз мультимодальних аспектів реклами безпосередньо у середовищі її використання, тобто в конкретному журналі, а не в цифрових банках даних чи на просторах мережі інтернет. Такий підхід уможлиблює краще розуміння власне дискурсивних особливостей реклами розрахованої на певну аудиторію, окрім того, забезпечує повноту розуміння матеріалу завдяки можливості аналізу контексту, адже часто реклама інтегрована у певний текст, займає відповідне місце у тих чи тих тематичних розділах видання (рекламований продукт підсвідомо асоціюється з цією ж категорією), або опирається на вже відомий для читача матеріал (сам об'єкт може бути відсутній, з огляду на те, що читачі вже бачили цю рекламу у попередніх номерах).

Ілюстративний матеріал отримано шляхом проведення контент-аналізу випусків за 2025 рік, в результаті якого ідентифіковано 26 рекламних блоків. Одиниці укладеного корпусу проаналізовано за посередництвом мультимодального критичного дискурс-аналізу. Отримано також кількісні показники, які слугують доповненням якісного аналізу на предмет визначення найуживаніших патернів репрезентації рекламованих засобів.

3 РЕЗУЛЬТАТИ Й ОБГОВОРЕННЯ

У рамках мультимодального критичного дискурс-аналізу рекламний текст розглядають як семіотичний комплекс, у якому значення продукується шляхом поєднання різних модусів. Цей процес зумовлений як внутрішніми особливостями організації відповідного жанру, так і зовнішніми чинниками комунікативного контексту, що впливають на творення та інтерпретацію смислу (Kress, 2023, p. 36). У розрізі цього дослідження тривимірна схема Н. Феркло охоплює такі параметри: текст рекламного повідомлення (взаємодія вербальних та невербальних засобів завдяки поєднанню лексичної та візуальної семантики); дискурсивна практика (особливості рекламного дискурсу в популярно-медичному журналі); соціальна практика (прогнозована соціальна поведінка цільової аудиторії щодо догляду за власним здоров'ям та вплив на її формування).

Аспект дискурсивної практики залежить від базових завдань реклами як виду діяльності, категорії рекламованого товару та особливостей видання, в якому її розміщено. Н. В. Попова (2016, с. 10) наголошує, що реклама – це повідомлення та поширення відомостей про щось з метою залучення споживачів або створення популярності товару, бренду або підприємства. Таке трактування свідчить, що будь-яка форма реклами, включаючи текстову, окрім інформування, передбачає необхідність привернення уваги реципієнта. Проте конструювання рекламних повідомлень – це не хаотичний набір яскравих елементів, а ретельно продумана комунікативна стратегія, яка за посередництвом відповідних засобів має донести до конкретної групи споживачів саме ту інформацію та саме в такий спосіб, який сприятиме популяризації певного товару чи послуги.

Тематична спрямованість журналу «*Prevention*» слугує надійною платформою інформування про лікарські засоби, реклама яких, окрім загальноприйнятих канонів (привабливість, повторюваність, простота, влучність), має певну специфіку, оскільки просуває продукти, які можуть серйозно вплинути на життєдіяльність споживачів. Водночас медичному рекламному дискурсу характерні точність, аргументованість, доказовість (Цупікова, 2020, с. 224). Оскільки здоров'я – один із найцінніших ресурсів людини, виробники і маркетологи обов'язково наголошують на безпеці, якості, оригінальності та природних властивостях ліків (Erjavec et al., 2011, p. 156). Поширення та продукування медичної реклами регулюється на законодавчому рівні, зокрема ненав'язливість і надання правдивої інформації про переваги та про потенційні ризики приймання особливо щодо рецептурних лікарських засобів (Sheehan, 2019, P. 308).

Критичний аналіз дискурсу передбачає використання різних семіотичних ресурсів для втілення певних соціальних практик і поширення бажаних ідей та цінностей. Окрім базових функцій інформування та переконання реклама на рівні з іншими аспектами суспільного життя такими як кінематограф, література чи мистецтво інтегрувалася в соціальний простір сучасної людини. Простота й швидкість розповсюдження, креативність і ефективність залучених ресурсів наділяють рекламу здатністю встановлювати тренди, змінювати соціальну поведінку мас, впливати на культуру споживання окремих категорій реципієнтів, формувати їхній світогляд і навіть емоції (Cook, 2001). Формування усталених соціальних шаблонів «під виглядом турботи» про добробут споживачів приховує насамперед спроби отримання додаткового прибутку.

Актуалізація соціальних практик у дискурсивному середовищі відбувається насамперед шляхом продукування «правильних» семіотичних анклавів. Більшість сучасних друкованих рекламних текстів мають мультимодальну природу, як ми уже зазначали вище, крім текстової

інформації, містять й інші графічні елементи. Ураховуючи це, комплектність розуміння реалізації комунікативних намірів потребує аналізу обох складових. Очевидно, що вербальний складник у медичному дискурсі може передавати короткий зміст повідомлюваного, тоді як візуальна компонента транслює настрій, емоції та асоціації через зображення людей чи об'єктів за посередництвом форм, кольорів тощо.

П. Ледін і Д. Мачін докладно висвітлюють специфіку мультимодального критичного дискурс-аналізу для різних сфер. Науковці не виокремлюють рекламу, однак ґрунтовно висвітлюють особливості фотографій та упаковок товару, що дає нам підстави говорити про невербальні складники реклами медичних засобів (Nasakina, 2024, p. 60). Опираючись на їхнє бачення виокремлюємо такі аспекти візуального аналізу рекламних тестів: денотативне та конотативне значення зображення, об'єкти, учасники, розташування, погляд, фон, колір, пакування товару, текстура, форма, стиль надписів (Ledin, & Machin, 2018, pp. 39–108). Такий набір параметрів релевантний для аналізу отриманого корпусу мультимодальних текстів, оскільки більшість з них актуалізують саме товар в оригінальній упаковці у поєднанні із фотографією людей.

Усі ідентифіковані рекламні тексти мультимодальні. Деякі містять тексту більше, ніж інші. Переважно це реклама рецептурних лікарських засобів, яка згідно із законодавством обов'язково має містити не лише інформацію про фармакологічну дію, а й про ризики приймання, побічні ефекти та безпеку (Sheehan, 2019, p. 308). Безрецептурні лікарські засоби містять мінімум текстової інформації: назву бренду, короткий слоган, основний текст, в якому за посередництвом відповідних лексичних одиниць та форматування тексту намагаються привернути увагу споживача. Аналізований журнал належить до спектру солідних респектабельних видань, тому представлені реклами є зразком високоякісної типографії, надруковані на цілу сторінку або на всю шпальту. Рекламі в журналі «Prevention» притаманний високий рівень повторюваності. Серед рекламованих товарів представлено три одиниці лікарських засобів: найчастіше рекламували назальний спрей «Xlear» та краплі для зволоження очей «Systane» (38 % кожен), рідше – рецептурний ін'єкційний препарат для лікування atopічного дерматиту, астми та інших запальних захворювань легень «Dupixent» (23 %). У 80 % реклам зображують поряд із лікарським засобом людей, лише 14 % з них демонструють обличчя. У цілому загальний стиль мультимодальних рекламних блоків упродовж року залишався незмінним, проте деякі деталі відрізнялися залежно від сезону; до них додавали елементи, які вказували на оновлення товару.

Засіб для зволоження очей під назвою «Systane» належить до категорії безрецептурних ліків. Реклама цього товару містить мінімум вербальних складників і стилізована під кіноафішу (рис. 1). У верхній частині розміщено назву у поєднанні з дієсловом «presents», що нагадує частину постера, де кіностудія презентує свій новий фільм. У нижній частині по центру великим шрифтом двома рядками розміщено заголовок: «Проти багатьох симптомів: Полегшення для сухих очей» (*MULTI-SYMPTOM – DRY EYE RELIEF*), при цьому другий рядок має суттєво більший розмір і насиченіший кегль, що, очевидно, свідчить важливість саме цієї частини назви. Використання різного розміру кегля має на меті підкреслити його здатність «полегшити біль» у порівнянні із симптомами. Під назвою фільму представлено іншу текстову інформацію, яка заслуговує на увагу. По-перше, подано перелік головних акторів (starring), де поряд з реальними іменами людей (*Tina, Drew, Irene*) великими літерами виділено їхні прізвища, які англійською мовою означають різні симптоми сухості очей: *TIRED* (втомлений), *DRY* (сухий), *IRRITATED* (подрозднений) тощо. Ще нижче у стислому описі сюжету подано інформацію про те, що ефективність дії триває до 8 годин, під цим надписом – ефектний слоган «*OPEN YOUR EYES TO LASTING RELIEF*».

Невіддільною частиною цього мультимодального комплексу є графічний компонент у вигляді фотографій людей, самого товару і його пакування, а також уніфікованої пастельно-фіолетової кольорової гами. Персонажі фільму мають певні проблеми з очима, власне ці симптоми й передано через прізвища акторів, які їх грають, і зацікавлений читач може за потреби з'ясувати, у кого очі «печуть», а в кого «сльозяться». Герої носять яскравий одяг, на

запропонованому тлі бачимо елементи інтер'єрів і приємні пляжні пейзажі. Театралізований вигляд облич персонажів у поєднанні з елементами тла й заспокійливих (Cage, 1999, p. 31) фіолетових відтінків у композиції афіші та пакуванні наштовхує на думку, що перед очима глядача розгортається класична мелодрама. Центральне місце на афіші займає краплі для зволоження очей «Systane», іконічне зображення цифри у колі блакитного кольору з надписом «#1 DOCTOR RECOMMENDED BRAND» очевидно натякає на першість товару серед подібних. У рекламі наголошують, що представлений засіб окрім позбавлення від соматичних симптомів вочевидь здатен допомогти усім героям фільму вирішити їхні соціальні проблеми і вгамувати розбурхані пристрасті.

Рис. 1 (Prevention. April)

Рис. 2 (Prevention. July)

У такому форматі реклама крапель «Systane» регулярно з'являлася до липня місяця, після чого «студія» під однойменною назвою випустила ще один кіношедевр. Цього разу це справжній пригодницький блокбастер під назвою «*NEW TRIPLE ACTION: DRY EYE RELIEF*», при цьому лексему «*NEW*» розташовано вище та виділено іншим кольором (рис. 2). Про жанр фільму свідчать зображення головної героїні у спеціальному екіпіруванні, поряд з нею на передньому плані також розміщено лікарський засіб в оновленій упаковці у блакитному кольорі, який гармонує з загальним фоном афіші, що складає враження певного партнерства між ними. Завдяки блакитному кольору стає очевидним, що події відбуватимуться на відкритому просторі, під «блакиттю» неба. Пригодницького ефекту додають зображення авто такого ж кольору, яке проломлює огорожу, залишаючи позаду величкий маєток, а також зображення літального апарату над ним. Позаду усміхненої і впевненої в собі героїні зображено лікаря, який у спеціальній валізі тримає лікарський засіб у блакитному пакуванні, натякаючи на цінності останнього. Ймовірно, впевненості героїні додає «потрійна дія» лікарського засобу, тривалість дії якого у порівнянні з попередньою версією збільшили аж до 12 годин. Цього разу під заголовком розміщено перелік позитивних дій: «зволожує» (*HYDRATES*), «відновлює» (*RESTORES*), «захищає до 12 годин» (*PROTECTS DRY EYES, FOR UP TO TWELVE HOURS OF RELIEF*). Не випадково ці вербальні елементи такого ж кольору, що й лексема «*NEW*» у назві. Асоціюючи ці слова за посередництва кольору, виробник демонструє переваги оновлених крапель. Ще нижче розташовано новий слоган: «*SAVING THE WORLD FROM DRY EYES*», значення якого доповнює «пригодницький» стиль усього мультимодального комплексу.

Іншим найчастіше рекламованим продуктом є назальний деконгестант «*Xlear*», який знімає закладеність носа та полегшує дихання. Рекламна кампанія представлена двома видами

мультимодальних текстів, перший зображує лише сам лікарський засіб з упаковкою поруч, з превалюючим блоком текстових елементів, розміщених на всю сторінку світло-сірого фону, стилізовану зеленими та жовтими кольорами (рис. 3). Назву препарату подано зверху по центру шрифтом зеленого кольору, після чого розташовано слоган, який пропонує за умови, коли «ви себе не добре почуваете» (*So, you're not feeling well...*) «покласти цьому край» (**GET OVER IT**). Очевидно, що в основі такого слогана лежить «простота» рішення. Своєю чергою підзаголовок заспокоює споживача, вказуючи невідворотність простудних захворювань: «Навіть найбільш обережні з нас можуть захворіти» (*Even the most careful of us get sick*), і знову дублює просте швидке й тривале рішення «*get over it faster with Xlear 12-Hour Decongestant Nasal Spray*». За посередництвом медичної термінології та загальної лексики в тексті перераховано позитивні дії засобу та його вміст, підкреслюючи напівжирним шрифтом основні діючі речовини. Текст насичений «позитивно» забарвленими у медичному сенсі прикметниками (*natural, effective, patented, trusted, unique*) «виділяє» цей лікарський засіб (*Xlear 12-Hour Decongestant Nasal Spray stands out*), протиставляє його «всім іншим» продуктам цього типу (*unlike other sprays*), наголошуючи на «природності» складу за допомогою цифр (*Patented formula is 99,9 % natural*). Графічний складник репрезентує пляшечку спрею сучасного дизайну та його упаковку в зеленому кольорі, на якій перпендикулярно до решти тексту на червоному тлі виокремлено діючу речовину (**XYLITOL**). Зелений колір на суцільному світло-сірому тлі також превалює в оформленні загальної композиції, підсилюючи природність і безпечність. Окрім зеленого, помітні вкраплення яскраво жовтого кольору, який, як відомо, асоціюють з позитивом й енергією. Загальний зміст рекламного повідомлення приблизно такий: з усіма трапляються дрібні неприємності на кшталт застуди, але це не привід втрачати гарний настрій, особливо коли є такий чудодійний, а головне безпечний і дієвий лікарський засіб, який здатен повернути радість життя.

Рис 3. (Prevention. December)

Інші реклами цього товару мають переважно графічний характер з мінімальними текстовими доповненнями. Окрім великоформатних фотографій людей та природи, важливою характеристикою цих рекламних текстів є сезонність, тобто фонове зображення пейзажів змінюється залежно від пори року. Решта текстової інформації залишалася незмінною, окрім слогана. У зимових випусках тлом слугує зимовий пейзаж із двома людьми (рис. 4). Зображення людини на задньому плані розмите, видно лише характерний для сезону одяг. На передньому фоні представлено великим планом усміхнене обличчя привабливої молодої жінки. Посмішка очевидно є ключовим елементом композиції, щирість ретрансльованих емоцій передають примружені очі, невеличкі зморшки в кутиках. Відсутність безпосереднього контакту через погляд не «залучає» читача, не закликає його діяти (Ledin & Machin, 2018, p. 61), проте обличчя зі щирими емоціями завжди приваблюють реципієнтів (Harris et al., 2019,

р. 16). Нечіткість фону, відсутність прямого зорового контакту складають враження ненав'язливої презентації продукту, реклама не «змушує» до купівлі, а радше передає відчуття «життєвої» енергії навіть у холодну пору року.

Рис. 4. (Prevention. February)

Рис. 5. (Prevention. May)

Рис. 6. (Prevention. September)

Фонове зображення весняних випусків на передньому плані демонструє цвітіння польових рослин, а розмите зображення людини, яка рухається у напрямку від читача, знаходиться на задньому плані (рис. 5). Вочевидь, це пов'язано з тим, що закладеність носа викликає не лише застуда, але й часто алергічні реакції на весняний цвіт деяких рослин. Елементи одягу людини на фото (капелюх, рюкзак) вочевидь вказують на те, що вона займається пішим туризмом. Уникнення прямого контакту з персонажем реклами робить споживача не «учасником», а «спостерігачем» запропонованого сюжету, запобігаючи нав'язливості і пропонуючи цікавий спокійний досвід серед чудових весняних пейзажів.

Реклама спрею «Xlear» в осінніх випусках зображена на тлі лісового пейзажу у характерних для цього періоду яскравих жовто-багряних кольорах (рис. 6). На тлі опалого листя зображено групу людей, які широким кроком віддаляються від глядача. Репрезентовані люди, швидше за все, є традиційною сім'єю з трьох осіб (мама, тато, дитина). Розмір та об'єм екіпірування не вказує на довготривалу діяльність. Ймовірно, що це коротка прогулянка з метою помилуватися барвистими краєвидами та насолодитися прохолодними осінніми повітрями. Як і в інших рекламах, тут уникають прямої агітації та приваблюють можливістю цікавого активного досвіду, успіх якого, звичайно ж, забезпечить природний та безпечний назальний деконгестант «Xlear».

Вербальний складник цієї рекламної кампанії теж частково адаптований. У циклі цих рекламних текстів використано цікавий заголовок, перша частина якого однакова для всіх «*BREATH BETTER*», а друга відрізняється залежно від сезону. У зимових випусках виробник закликає споживачів «жити краще» (*LIVE BETTER*), весняні випуски пропонують «*SPRING BETTER*», що у контексті решти композиції може означати «краще чи радше більше рухайтесь». У рекламі осінніх номерів закликають «*FALL BETTER*», що може приблизно означати «прямувати в якомусь напрямку». Самі по собі вербальні конструкції мають мало сенсу, проте підкріплені зображеннями людей зайнятих певною активністю передають ідею руху, динаміки, енергії.

Аналогічно змінюються і слогани реклам. Вони містять ядерну незмінну частину: «*MAKE SURE XLEAR NASAL SPRAY IS PART OF YOUR WINTER WELLNESS KIT. XLEAR'S UNIQUE XYLITOL FORMULA*», яка нагадує, щоб споживач не забув додати спрей до свого «арсеналу доброго самопочуття» (*WELLNESS KIT*); який змінюється залежно від сезону: «*...WINTER...SPRING ... FALL WELLNESS KIT*». Основний текст залишається незмінним, акцентуючи увагу на позитивній дії засобу. Вартою уваги є завершальна частина текстового

блоку (*READY TO MAKE A DIFFERENCE?*), у якій запитують чи «готовий споживач до змін», яка розрахована на проактивних людей, які керують власною долею, а іншу частину читачької аудиторії спонукає до цього.

Рис. 7. (Prevention. September, 2025)

Моноклональне антитіло для підшкірного введення, призначене для лікування atopічного дерматиту, бронхіальної астми та інших запальних захворювань легень, – «Dupixent» (рис. 7) – є клінічним лікарським засобом і потребує рецепта лікаря для придбання. Високоякісну рекламу виконано на шпальту. Вербальний і невербальний складники займають приблизно однаковий простір. Значна кількість не стилізованого тексту на звичайному білому тлі детально розповідає про показники для призначення ліків, а також про важливу інформацію щодо безпечного приймання. Ключові моменти такого інформування виділено напівжирним кеглем. Щоб полегшити сприйняття інформації використано структуру списку. Іншу частину вербальних елементів розташовано безпосередньо на зображенні поруч з фотографією зрілої жінки на тлі господарчої будівлі з городнім реманентом. Стіни господарського приміщення м'якого природного коричневого кольору, інструмент – жовтого, комбінезон, в який одягнена жінка, – зеленого. На цьому фото спостерігаємо прямий контакт із персонажем реклами, проте її розміри порівняно з рештою зображення є незначними. Це свідчить про те, що її функція полягає радше в демонструванні можливості активної та здорової діяльності у зрілому віці, ніж у безпосередньому переконанні читача здійснити купівлю. В аналогічній кольоровій гамі з цими кольорами (зелений, жовтий та білий) виконано й більшість надписів, які підкреслюють характерні для звичайної реклами моменти: корисність, ефективність, швидкість дії, легкість застосування тощо.

4 ВИСНОВКИ І НАПРЯМИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Реклама лікарських засобів у популярно-медичному журналі «Prevention» загалом відповідає основним принципам жанру друкованих рекламних повідомлень та, окрім інформування, привертає увагу, здійснює прихований вплив і формує стереотипні моделі соціальної поведінки цільової аудиторії. Мультимодальні рекламні тексти безрецептурних ліків більшою мірою схожі на рекламу загальних продуктів і характеризуються емоційністю, привабливістю, креативністю тощо. У зв'язку з тим, що рецептурні лікарські засоби не відпускають без контролю фахівця сфери здоров'я, їхня популяризація передбачає надання повної та точної інформації про лікарський засіб. Проте, обидві категорії товарів мають все ж таки спільну рису – у їхній композиції відсутня безпосередня апеляція до споживача, про що безпосередньо свідчить низький відсоток зображень людей з поверненим до читача обличчям, тому процес залучення реципієнта відбувається не нав'язливо, «м'яко», опосередковано, через створення «віддаленого» привабливого образу активної особистості з цікавим стилем життя.

У рекламі лікарських засобів у популярно-медичному журналі «Prevention» використано

широкий спектр комунікативних ресурсів, що свідчить про його мультимодальний характер. Аналіз отриманого матеріалу засвідчив активне використання професійної медичної термінології, лексики з позитивною конотацією, цифр, які мають на меті підкреслити ефективність, дієвість, популярність товару. У графічному плані помітним є активне використання пейзажів, фотографій людей, логічність кольорових гам фону, зображень і тексту, композиційна єдність сюжетної лінії загальної рекламної кампанії.

Реклама лікарських засобів виконує також соціальну функцію – через ретельно продуману стратегію поєднання вербальних і невербальних засобів заохочує людей середнього та старшого віку до активної соціальної поведінки, а у випадку непередбачуваних перешкод у вигляді проблем зі здоров'ям, радить не зупинятися, а одразу вживати заходів у вигляді приймання відповідних продуктів. Перспективність подальших досліджень запропонованого напрямку полягає у комплексному мультимодальному аналізі рекламного дискурсу різних категорій товарів у популярно-медичних виданнях із залученням корпусного підходу й кількісного аналізу. Це дасть можливість отримати цілісну картину про механізми впливу на свідомість та допоможе комплексно окреслити параметри соціальної поведінки, яку намагаються проєктувати розробники реклами на відповідну цільову аудиторію.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Бистров, Я. В., & Мироник, М. Я. (2025). Синергія вербальних і невербальних засобів в англомовній мультимодальній телевізійній рекламі продуктів харчування. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*, (1.214), 179–187.
- Попова Н. В. (2016). *Основи реклами : навчальний посібник*. Харків: «ВДЕЛЕ».
- Цупікова, О. А. (2020). Специфіка дискурсу медичної реклами. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філологія*, (3), 223–230.
- Щербак О. В. (2018). Впливова динаміка лінгвосеміотичних кодів у рекламному дискурсі [Дис. канд. філол. наук]. Одеський національний університет імені І. І. Мечникова.
- Alifah N., & Hidayat A. R. (2024). A Multimodal Discourse Analysis of Wardah Cosmetics Advertisement.” *Jurnal Impresi Indonesia*, 260–266.
- Cage J. (1999). *Colour and Meaning. Art, Science and Symbolism*. Thames and Hudson
- Cook, G. (1992). *The discourse of advertising*. Taylor & Francis Group.
- Erjavec, K., Stular, K., & Kovacic, M. (2011). Health product advertising through news in lifestyle magazines. *Zdravstveno varstvo*, 50(3), 153–159.
- Fairclough, N. (2010). *Critical discourse analysis: The critical study of language*. Routledge.
- Harris, J. M., Ciorciari, J., & Gountas, I. (2019). Consumer neuroscience and digital/social media health/social cause advertisement effectiveness. *Behavioral Sciences*, (9), 4–42.
- Kim Bartel Sheehan (2019). Direct-to-Consumer Advertising of Prescription Drugs: Consumers, Physicians, Messages, and Complexity. *Advertising Theory*, 308–321. Routledge.
- Kress G., & Leeuwen T. V. (2006). *Reading Images: The Grammar of Visual Design*. Taylor & Francis Group.
- Kress, G. (2023). Multimodal discourse analysis. *The Routledge Handbook of Discourse Analysis*, 35–51. Routledge.
- Ledin, P., & Machin, D. (2018). *Doing visual analysis: From theory to practice*. SAGE Publications
- Nasakina, S. (2024). Visuals and text in pharmaceutical advertising: A multimodal analysis and ethical dilemmas. *Cognition, Communication, Discourse*, (29), 55–73. <https://doi.org/10.26565/2218-2926-2024-29-04>
- Noriega, A. (2012). *The conflation of health and beauty in advertising: A critical multimodal discourse analysis of three television commercials* [Doctoral dissertation]. Carleton University.
- Ottman, O., Rahmad, H. A., & Yuhendri, R. (2023). Healthy snacks: Multimodal critical discourse analysis of traditional food brand corporate storytelling. *Journal of Pragmatics and Discourse Research*, 3(1), 19–27.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

- Prevention*. February, 2025.
- Prevention*. April, 2025.
- Prevention*. May, 2025.
- Prevention*. July, 2025.
- Prevention*. September, 2025.
- Prevention*. December, 2025.

REFERENCES

- Bystrov, Ya. V., & Myronyk, M. Ya. (2025). Synerhiia verbalnykh i neverbalnykh zasobiv v anhlomovnii multimodalnii televiziinii reklami produktiv kharchuvannia. *Naukovi zapysky. Serii: Filolohichni nauky*, (1.214), 179–187. [in Ukrainian]
- Popova N. V. (2016). *Osnovy reklamy : navchalnyi posibnyk*. VDELE. [in Ukrainian]
- Tsupikova, O. A. (2020). Spetsyfika dyskursu medychnoi reklamy. *Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu. Serii: Filolohiia*, (3), 223–230. [in Ukrainian]
- Shcherbak O. V. (2018). Vplyvova dynamika linhvosemiotychnykh kodiv u reklamnomu dyskursi [Dys. kand. filol. nauk]. Odeskyi natsionalnyi universytet imeni I. I. Mechnykova. [in Ukrainian]
- Alifah N., & Hidayat A. R. (2024). A Multimodal Discourse Analysis of Wardah Cosmetics Advertisement.” *Jurnal Impresi Indonesia*, 260–266.
- Cage J. (1999). *Colour and Meaning. Art, Science and Symbolism*. Thames and Hudson
- Cook, G. (1992). *The discourse of advertising*. Taylor & Francis Group.
- Erjavec, K., Stular, K., & Kovacic, M. (2011). Health product advertising through news in lifestyle magazines. *Zdravstveno varstvo*, 50(3), 153–159.
- Fairclough, N. (2010). *Critical discourse analysis: The critical study of language*. Routledge.
- Harris, J. M., Ciorciari, J., & Gountas, I. (2019). Consumer neuroscience and digital/social media health/social cause advertisement effectiveness. *Behavioral Sciences*. (9), 4–42.
- Kim Bartel Sheehan (2019). Direct-to-Consumer Advertising of Prescription Drugs: Consumers, Physicians, Messages, and Complexity. *Advertising Theory*, 308–321. Routledge.
- Kress G., & Leeuwen T. V. (2006). *Reading Images: The Grammar of Visual Design*. Taylor & Francis Group.
- Kress, G. (2023). Multimodal discourse analysis. *The Routledge Handbook of Discourse Analysis*, 35–51. Routledge.
- Ledin, P., & Machin, D. (2018). *Doing visual analysis: From theory to practice*. SAGE Publications
- Nasakina, S. (2024). Visuals and text in pharmaceutical advertising: A multimodal analysis and ethical dilemmas. *Cognition, Communication, Discourse*, (29), 55–73. <https://doi.org/10.26565/2218-2926-2024-29-04>
- Noriega, A. (2012). *The conflation of health and beauty in advertising: A critical multimodal discourse analysis of three television commercials* [Doctoral dissertation]. Carleton University.
- Ottman, O., Rahmad, H. A., & Yuhendri, R. (2023). Healthy snacks: Multimodal critical discourse analysis of traditional food brand corporate storytelling. *Journal of Pragmatics and Discourse Research*, 3(1), 19–27.

SOURCES OF ILLUSTRATIVE MATERIAL

Prevention. February, 2025.

Prevention. April, 2025.

Prevention. May, 2025.

Prevention. July, 2025.

Prevention. September, 2025.

Prevention. December, 2025.

Oksana Furman. Multimodal Critical Discourse Analysis of Medical Products Advertising. The study presents a multimodal critical discourse analysis of medical products advertising in the popular medical magazine "Prevention". The material used was twenty-six advertisements for three products represented on the pages of the publication in 2025, selected through content analysis, which allowed us to analyze not only the situational structural and semantic aspects of verbal and non-verbal means, but also to trace the storyline of the popularization of the presented products over a long period. The purpose of the work is to study the peculiarities of the interaction of text and graphic elements in the process of implementing an advertising strategy in order to influence the reader through the formation of certain ideas about health, behavioral norms, and desired lifestyle models. The advertising discourse of over-the-counter medicines is generally carried out in line with the general parameters of the advertising genre: in addition to the obvious use of medical terms, the verbal component is filled with emotionally colored lexical units, the task of which is to attract attention and persuade the consumer to purchase. The structure of the advertising text of prescription medicines is significantly different and, in addition to isolated attractive elements, contains a significant share of reliable information about indications for use and possible risks of use, which is primarily related to the need to obtain a prescription from a doctor. The graphic component is quite similar for both categories of drugs, its main feature is the lack of direct appeal to the recipient and the creation of positive images depicted in the photographs. The efforts of marketers to systematically popularize an active lifestyle among middle-aged and older people through the promotion of drugs undoubtedly helps to spread healthy habits among the target audience, but at the same time it contributes to the sale of advertised products, which, according to their manufacturers, are an integral part of health-support practices.

Keywords: multimodal critical discourse analysis; advertising discourse; medicines; semiotic resource; verbal and nonverbal components.

Received: November 23, 2025

Accepted: December 5, 2025

Iryna Voloshchuk

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Associate Professor of the Department of Theory,
Practice, and Translation of the English Language
Faculty of Linguistics
National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"
Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-1487-4732>
irina_voloshuk@ukr.net

Anna Lavrenchuk

Student of Master program,
Faculty of Linguistics,
National Technical University of Ukraine
"Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"
Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0001-6383-9925>
alavrenchuk2003@gmail.com

INTERMEDIAL REFERENCES ACROSS DIFFERENT SEMIOTIC CODES OF SCIENCE FICTION DISCOURSE

The article examines realia as cultural matrices that shape meaning-making processes within an intermedial space where literary text, cinematography, and strategic video games interact as components of a unified semiotic system. It is demonstrated that, under conditions of code blending, meanings remain in constant motion, while realia function as stabilizing elements that ensure the recognizability and coherence of the fictional world. The study emphasizes that realia denote technical artifacts, political and religious institutions, symbolic images, geographical landscapes, and other culturally significant concepts, and that their referential load is crucial for constructing science-fictional universes. The research shows that science fiction emerges as a multidimensional literary phenomenon that encompasses various subgeneric models and performs a heuristic function by fostering reflection on the limits of knowledge, technological progress, and potential trajectories of civilizational development. Within the genre, realia possess multiple functions: cognitive (transmission of scientific and technological concepts), aesthetic (creation of atmosphere and stylistic markers), communicative (facilitating interaction between author and recipient), and conceptual (representing the ideological framework of the work). Their semantics vary depending on the subgenre – cyberpunk, space opera, utopia, dystopia, or alternative history – which determines the degree of their interpretative prominence. Special attention is given to the intermedial transformation of realia through the example of Frank Herbert's *Dune* universe, which demonstrates a high adaptive potential: the verbal codes of the novel acquire new forms in films, comics, and video games, where audiovisual, interactive, and procedural mechanics activate semiotic perception in different ways. The study refines the principles of realia classification – semantic, chronological, and territorial approaches – which enable the systematization of realia and provide insights into their functioning in intercultural contexts and translation. The intermedial analysis makes it possible to identify patterns of adaptation of fictional cultural codes and to deepen the understanding of how science fiction represents alternative realities in contemporary multimodal discourse.

Keywords: intermedial landscape; semiotic code; media-format references; procedural semiotics; cultural matrices.

1 INTRODUCTION

Problem statement. In contemporary Humanities, particularly within intermedial studies, the optics is being devoted to how different forms of art, media formats, and cultural narratives interact. This interest arises from both technological shifts that are transforming modes of producing and consuming information, and from changes in the very nature of artistic communication, which increasingly gravitate toward intermediality and hybridity. These processes manifest most vividly in

the genre of science fiction, which, owing to its flexible structure, openness to experimentation, and capacity to incorporate heterogeneous discourses (technological, scientific, political, religious, etc.), has become an ideal arena for the implementation of intermedial strategies. Within this genre, cultural realia – specific signs designating culturally marked objects, phenomena, or institutions – function as intermedial references, as they facilitate transitions between media discourses, genres, and modes of representation.

Analysis of recent research and publications. Intermediality as a phenomenon began to receive systematic scholarly attention in Western European humanities at the end of the twentieth century. According to H. Savchuk, the term intermediality entered academic circulation in the twentieth century when D. Higgins employed the word *intermedia* to describe the fusion of several artistic forms (Савчук, 2019, p. 16). Etymologically, the concept derives from the Latin *inter* (“between”) and *medium* (“middle,” “mediator”), and therefore literally denotes “between media” or “transition across media.” It refers to a specific type of communication in which one medium of expression (for example, textual) refers to another (visual, auditory, cinematic, etc.). In this sense, it resonates with the concepts of intertextuality and synthesis of the arts, but is more sharply focused on media platforms and technologies of representation.

In Ukrainian scholarly discourse, the term “intermediality” has undergone a profound conceptualization. H. Polishchuk and B. Stasiuk, for instance, define it as a phenomenon that “crosses the boundaries of various forms of art,” emphasizing its transgressive character (Поліщук & Стасюк, 2023, p. 113). I. Chaiun, in turn, interprets intermediality as a key feature of contemporary culture, embodying interactions among media, artistic forms, and modes of communication that foster the emergence of new aesthetic structures and meanings, and which are of particular relevance to cultural studies, art history, literary studies, and media theory (Чаюн, 2025, p. 189).

O. Vorobiova, R. Savchuk, and L. Taranenko refine the concept further by relating it to the broader category of intersemioticity. While intersemioticity encompasses any relations between signs of different categories (e.g., between verbal signs and elements of painting or music), intermediality is understood as a specific case of such relations. It is based not only on the material difference of signs but also on their references toward distinct perceptual channels. Proceeding from R. Jakobson’s assertion that perceptibility is the key feature of the sign, authors classify signs according to human sensory systems – auditory, visual, tactile, olfactory, and gustatory. Accordingly, media as carriers and transmitters of information are defined by their orientation toward a particular channel of perception. Thus, intermediality designates relations between signs addressed to different perceptual systems and, simultaneously, between texts generated on their basis. O. Vorobiova, R. Savchuk, and L. Taranenko stress that all intermedial relations are intersemiotic, yet not all intersemiotic relations are intermedial, as there are cases of interaction between heterogeneous signs that nonetheless rely on the same channel of perception (Воробійова et al., 2024, p. 12-13). Intersemioticity, therefore, functions as a general category, whereas intermediality constitutes its narrower and more specific manifestation.

As M. McLuhan aptly observed, every new medium introduces not only a novel form but also a new “scale”, a new dimension of experience, altering the very structure of perception: “the medium is the message” (as cited in Чаюн, 2025, p. 16). This perspective enables an understanding of intermediality not merely as an artistic or cultural practice but as a cognitive model in which meanings actively circulate across channels, genres, and formats.

Within this framework, realia – traditionally regarded as markers of ethnocultural specificity – acquire the status of intermedial references, i.e., cultural signs that operate across media discourses, migrating from literary texts into film, video games, comics, animation, merchandising, and beyond. In doing so, they act as mediators both between cultures and between media forms, shaping multilayered cultural codes.

In science fiction, realia thus transcend the boundaries of a single text or art form, transforming into cultural memes and representational matrices. They not only signify the world of the “Other” but also function as instruments of meaning-making within the intermedial field. Their mobility determines their capacity for transformation and hybridization – an aspect of particular importance in

the glocalized information environment, where contexts intersect and meanings remain in constant flux.

The purpose of the article. The purpose of this article is to investigate the role of cultural realia as meaning-producing matrices within the intermedial landscape of contemporary science-fiction discourse. Special attention is devoted to their capacity to function as intermedial references that enable transitions across semiotic systems and media platforms, including literature, film, comics, and video games. By situating realia at the intersection of ethnocultural representation and multimodal transformation, the study seeks to demonstrate how they mediate the circulation of meanings, contribute to the construction of fictional worlds, and shape the mechanisms through which science fiction generates alternative realities in a glocalized cultural space.

2 METHODS

The research employs an interdisciplinary methodology that integrates approaches from literary studies, media studies, semiotics, and cultural analysis. Central to the research is the method of intermedial analysis, which makes it possible to trace the transformations of signs and cultural realia as they migrate across different media formats. The methodological framework was grounded in the collective monograph by O. Vorobyova, R. Savchuk, and L. Taranenko, *Preface. Intermediality in Philological Studies: A Fashionable Trend or a New Paradigm?* In: O. Vorobyova, R. Savchuk, L. Taranenko (eds.), *Interdisciplinary Horizons of Intermediality: Linguistics – Literary Studies – Translation Studies: A Collective Monograph*. Kyiv: Publishing House “Kyiv-Mohyla Academy”, 2024. In this work, the authors examine issues of cultural transfer, the phenomenon of intermediality within the sphere of mass communication, cross-disciplinary comparative studies, as well as ekphrasis as a significant form of interartistic interaction.

To achieve the aims of the study, a comprehensive methodological framework was applied, combining general scientific and specialized linguistic methods. Induction and deduction were employed to formulate the theoretical foundations of the research: inductive reasoning was used to identify recurring patterns in the representation of realia across literary, cinematic, and video game media, while deductive reasoning enabled the verification of these patterns within specific textual and audiovisual fragments. Analysis and synthesis supported the decomposition of complex semiotic structures and the subsequent integration of findings into coherent conclusions regarding the intermedial behavior of realia.

Several linguistic methods were implemented to examine realia in detail. Comparative analysis was applied to systematically juxtapose the representations of realia in Frank Herbert's novel *Dune*, their audiovisual realization in Denis Villeneuve's film adaptation (2021), and their interactive manifestation in the strategy video game *Dune: Spice Wars* (Shiro Games, 2022). This method made it possible to identify both preserved and transformed cultural codes across media formats. Distributional analysis was used to segment the texts and audiovisual scripts into functional units, enabling the identification of lexemes and symbolic elements that operate as realia within each medium. Contextual analysis further clarified how the surrounding narrative, visual framing, or gameplay situation influences the interpretation of realia and the strategies applied in their adaptation or translation into another medium. To reveal the internal semantic structure of realia, componential analysis was conducted, allowing the isolation of key semantic features that determine their cultural function in the fictional world. Classification analysis enabled the systematic grouping of realia according to thematic criteria – such as geography, political institutions, technology, or mythology – which facilitated the mapping of their distribution within the transmedia universe of *Dune*. Finally, cognitive-discursive analysis was used to explore how recipients perceive and interpret realia when engaging with different media. This method provided insight into the cognitive mechanisms that underlie the reconstruction of fictional cultural codes in literary reading, film viewing, and interactive gameplay, highlighting how media-specific modes of perception contribute to meaning-making in a multimodal context.

The materials of the study are drawn from three key sources that represent different semiotic

environments of the same fictional universe. The primary source is Herbert's *Dune* (1965), whose textual realia form the conceptual foundation for subsequent adaptations. The secondary source is Villeneuve's cinematic version, which expands the verbal code of the novel through multimodal resources – visual composition, sound design, costuming, and cinematographic techniques. The third source is the video game *Dune: Spice Wars*, which embodies Herbert's universe in an interactive format, translating realia into procedural mechanics and gameplay structures. Together, these materials enable a comprehensive analysis of intermedial references as cultural signs that function simultaneously in verbal, visual, and ludic dimensions.

3 RESULTS AND DISCUSSION

Frank Herbert's novel *Dune* and its numerous film adaptations and game versions constitute exceptionally valuable material for analyzing intermedial references within the science fiction genre, particularly in the dimension of representing culturally significant realia. *Dune* is a canonical example of epic science fiction, combining elements of political drama, ecological parable, mystical fantasy, and futurist speculation. Its unique universe, inhabited by invented ethnic groups and characterized by complexly elaborated political and religious systems as well as technological artifacts, demands a comprehensive approach to the analysis of linguistic and visual signs as they are realized across diverse media formats.

In this regard, it is productive to consider not only the literary text as the primary source but also its cinematic embodiment (Denis Villeneuve's 2021 film *Dune*) and digital adaptation (the strategy video game *Dune: Spice Wars*). This makes it possible to trace how realia are transformed, reinterpreted, and reactivated through distinct semiotic resources: verbal (linguistic), cinematographic (audiovisual), and non-verbal (visual-gaming or procedural). Such an approach expands the field of intermedial analysis and contributes to identifying the regularities of representing fictional cultural codes within contemporary multimodal discourse. In the case of *Dune*, which has generated one of the most influential artistic universes in the science fiction genre, this becomes particularly relevant in view of the abundance of authorial neologisms, invented socio-political structures, and symbolic images that migrate from text to audiovisual and gaming forms, adapting to the affordances of each medium.

In Frank Herbert's *Dune*, verbal semiotic resources play a crucial role in constructing a coherent and credible image of an imagined world that is rendered highly multidimensional and deeply embedded in social, political, geographical, and cultural contexts. Within the verbal code, the realia of the novel can be categorized into three thematic groups: geographical, ethnographic, and socio-political. For example, geographical realia reflect the material conditions of the desert planet Arrakis, particularly its extreme arid environment. Such items include *sandcrawler* (Herbert, 2005), *sandsnorkel* (Herbert, 2005), *stilltent* (Herbert, 2005), and *stillsuit* (Herbert, 2005). Each denotes specific modes of adaptation to the scarcity of water and high temperatures. The *sandcrawler*, for instance, designates a machine that traverses the sandy surface while simultaneously symbolizing the integration of technology with the natural conditions of the planet. Formed from the lexemes *sand* and *crawler*, this realia encodes both the physical function of the object (crawling through sand) and its cultural significance as an element of the colonizers' survival infrastructure. Similarly, the *sandsnorkel* functions as a breathing apparatus used during sandstorms. Its lexical composition recalls the familiar device *snorkel*, yet in the new context it acquires a distinct, localized meaning. The realia *stilltent* and *stillsuit* embody desert survival strategies through the distillation of moisture from the environment and from the human body. Both terms linguistically fix the fusion of functionality (*distill*) with form (*tent*, *suit*), thereby underscoring the engineering ingenuity of Arrakis's inhabitants in sustaining existence under extreme conditions.

Among the ethnographic realia that reflect the culture, rituals, and national traditions of the inhabitants of the fictional universe are *crysknife* (Herbert, 2005) and *Fremen* (Herbert, 2005). The *crysknife* is a ritual weapon modeled on the real-world artifact *kris*, the Javanese dagger with an asymmetrical blade and sacral meaning in Southeast Asian culture. By reconstructing this cultural

element, Frank Herbert adapts it to the mythopoetics of his own universe, combining sacred significance with utilitarian narrative function. This represents an instance of transferring an authentic cultural practice into a fictional world through word-formation hybridity (*crys* + *knife*), where *crys* connotes the exotic, while *knife* anchors the term in the familiar. The ethnonym *Fremen*, derived from *free* and *men*, simultaneously designates the desert people and performs an ideological function by marking them as a symbol of resistance to colonial domination. In this way, the verbal sign encodes freedom as the central concept of their cultural identity.

Socio-political realia include terms that represent social hierarchies, political institutions, mechanisms of control, and forms of property. A vivid example is provided by *fief-complete* (Herbert, 2005), *quasi-fief* (Herbert, 2005), and *subfief* (Herbert, 2005), which describe varieties of feudal ownership within the interplanetary imperial order. The use of Latin prefixes *quasi-* and *sub-* indicates the degree of autonomy of each holding while simultaneously underscoring the complexity of *Dune*'s political system, which clearly parallels European medieval structures. Another example is *truthsayer*, denoting a figure or institution endowed with a monopoly on truth in judicial or political proceedings. The realia is formed by combining *truth* and *sayer*, thereby encoding the fusion of speech and truth as a political instrument. In addition, numerous technological objects – *pain amplifier* (Herbert, 2005), *shield generator* (Herbert, 2005), *harvester* (Herbert, 2005), *crusher* (Herbert, 2005), *condenser* (Herbert, 2005), *dew gatherer* (Herbert, 2005) – also function as socio-political elements. They denote material objects while simultaneously fixing modes of labor organization, defense, control, and resource exploitation, which constitute the economic foundations of the *Dune* universe.

By contrast, in Denis Villeneuve's 2021 cinematic adaptation of *Dune*, the verbal semiotic resources of the literary text are expanded through a wide range of cinematographic means that operate as visual, auditory, and audiovisual instruments for actualizing the realia of the imagined world. Screen interpretation conveys the meanings fixed in the verbal original while amplifying the communicative and pragmatic potential of these units through the multisensory engagement of the viewer with the film's fictional universe. Each group of realia is mediated through a complex system of cinematic signs functioning within the semiotic field of the film.

Geographical realia associated with the planet Arrakis are primarily communicated through visual coding. The desert landscapes, which dominate the film's visual composition, are constructed using panoramic shots that emphasize scale, immensity, and the menacing monotony of the environment. The color palette is deliberately restricted to yellows, sands, and ochres, underscoring the hostility and exhaustion of the planet as a space of existence (Spaihts et al., n.d.). In this way, the desert itself becomes an active semiotic component, encoding both the topographical and conceptual reality of the *Dune* universe, where the environment emerges as a decisive factor in shaping culture, technologies, and human behavior.

Ethnographic realia, particularly those relating to Fremen culture, are represented through clothing, rituals, domestic objects, and distinctive sounds, including language. The *stillsuit*, one of the central material symbols of Fremen culture, receives material embodiment as a meticulously crafted costume. Its functionality and symbolism are conveyed through close-up shots that highlight the texture of the fabric, the system of tubes and filters, and the dynamic movement of the actor's body within the suit. This cinematic representation, reinforced by character explanations and demonstrations in action, facilitates deeper audience immersion into the logic of desert life. Other ethnographic realia, such as the *crysknife*, Fremen ritual movements, their language, and bodily practices (such as minimizing bodily moisture loss), are visualized through symbolic direction: deliberate, concentrated gestures; significant glances; ritual choreography; and ritualized soundscapes (Spaihts et al., n.d.). Acoustic resources also hold significant semiotic potential, particularly Hans Zimmer's original score, which incorporates elements of throat singing, drum rhythms, and vocalizations that imitate the folklore of an invented culture while simultaneously evoking associations with real-world Bedouin or Arab traditions.

Socio-political realia in the film are represented both through spatial organization of the frame and through parallel editing, which correlate power, subordination, and political hierarchy. Such realia

as *fief-complete*, *subfief*, or *Landsraad* are verbalized in dialogues but acquire semiotic depth through material and visual markers – palatial architecture, clothing symbolism (the heraldry of House Atreides, House Harkonnen, etc.), and the spatial positioning of characters within the frame (Spaihts et al., n.d.). The director employs vertical compositional lines to visualize hierarchical structures: rulers are filmed from above or along the central axis of the frame, while subordinates appear at the bottom or along the periphery. In addition, linguistic intonation, voice timbre, body posture, and even the deliberate slowing of speech tempo during the articulation of political designations emphasize their significance within the film’s semantic structure. Equally important is the choreography of bodies and the regulation of movement: in scenes featuring imperial emissaries or members of the Bene Gesserit, gestures are excessively controlled, almost theatrical, thereby encoding authority and the ritualized nature of political interaction.

In the video game *Dune: Spice Wars* (Shiro Games, 2022), which combines real-time strategy and 4X gameplay, the realia of Herbert’s fictional universe are mediated through a multilayered system of nonverbal semiotic resources that represent the social, cultural, political, and ecological coordinates of the game world. Unlike in the cinematic format, where the reception of realia is primarily linear and contemplative, in the video game their semiotic perception is interactive and procedural, determined by the player’s actions, choices, and strategies. Consequently, the semiotic field of realia in the game is constructed as a dynamic structure in which the player both interprets signs and directly modifies them.

Geographical realia of Arrakis are represented through visual-sign systems integrated into the game interface, map topography, and environmental design. Each location – desert zones, rocky ridges, spice fields, or remnants of ancient technologies – is marked by distinctive graphic patterns, colors, and textures that signal its functional role. For instance, spice fields are characterized by a distinctive purple-orange hue and luminous effect, unequivocally codifying them as economic realia of Arrakis. Furthermore, the dynamic weather system, the occurrence of sandstorms, and the appearance of sandworms communicate ecological instability and the harsh limitations of life on the planet – functioning not only as gameplay mechanics but also as nonverbal messages about the cultural specificity of survival on Arrakis.

Ethnographic realia in *Dune: Spice Wars* are encoded through stylized representations in faction design, architecture, units, and accompanying sound signals. Each faction (Atreides, Harkonnens, Fremen, Smugglers, etc.) possesses a unique visual code: color palette, architectural style, weapon design, transport type, and even facial expressions and postures of characters. These elements, though not directly verbalized, serve as transparent markers of cultural indexing. The Fremen, for example, are represented by clay-and-sand architecture, mobile tactical squads, and the “desert advantage” mechanic, which nonverbally conveys their adaptation to harsh conditions and ecological synergy with the natural environment. In contrast, Atreides forces exhibit ordered structures, standardized uniforms, and architecture resembling Western fortifications, encoding them as a political power with imperial and bureaucratic traditions.

A distinct category is formed by socio-political realia expressed through abstract yet significant visual-functional elements. The *Landsraad* council, for instance, is represented as a voting interface in which factions influence political resolutions. While the resolutions themselves are verbal, their semiotic content is embedded in nonverbal logic: color codes (green for approval, red for opposition), influence scales, and icons of political capital require no verbal explanation, functioning as visual indices of in-game status. Within the procedural semiotics of the game, player participation in voting embodies the socio-political reality of the fictional world while also requiring players to experience it through action, thereby deepening immersion into the cultural-political mechanisms of Arrakis.

Equally significant is the representation of such symbolic realia as *spice* and *Shai-Hulud* (sandworms). Spice, as the central economic and cultural realia of the franchise, acquires complex semiotic layering: visually it shimmers on the sand; procedurally it is harvested by specialized machines; acoustically, its extraction is accompanied by distinctive mechanical sounds reminiscent of both sand friction and humming. Similarly, *Shai-Hulud* are introduced through auditory warnings, vibration effects, visual distortions of sand, and the panic of units – transforming their appearance

into a dramatic semiotic act.

4 CONCLUSIONS AND FURTHER RESEARCH

Thus, the study has identified the role of realia both as representative ethno-cultural matrices and as intermedial references within the science-fiction discourse, particularly exemplified by Frank Herbert's Dune universe. It has been demonstrated that the literary text possesses a high potential for multimodal transformation and adaptation across diverse media formats, including films, comics, and video games. The verbal signs of the original novel, which encode fictional cultural, geographical, and socio-political realia, acquire renewed expression through the audiovisual resources of film and the visual-ludic mechanics of video games. Each medium activates semiotic resources in a distinct way while simultaneously preserving the core of the fictional world and its key concepts. Such an intermedial dialogue makes it possible to trace the regularities of adapting invented cultural codes and to deepen our understanding of how science fiction represents alternative realities within contemporary multimodal discourse.

Future studies could examine how realia are adapted across different science-fiction universes and media formats, exploring the retention and transformation of cultural, geographical, and socio-political elements. Research may also investigate audience reception across perceptual channels and the cross-cultural migration of invented cultural codes, deepening our understanding of science fiction's role in shaping multimodal and intermedial discourse.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Воробйова, О., Савчук, Р., & Тараненко, Л. (2024). Переднє слово. Інтермедіальність у філологічних студіях: Модний тренд чи нова парадигма? У О. Воробйова, Р. Савчук & Л. Тараненко (Ред.), *Міждисциплінарні обрії інтермедіальності: Лінгвістика — літературознавство — перекладознавство: Колективна монографія* (с. 8–21). Видавничий дім «Києво-Могилянська академія».
- Поліщук, Г. В., & Стасюк, Б. В. (2023). Проблеми інтермедіального перекладу сучасного серіалу в жанрі фентезі. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія : Філологічні науки*, (3), 112–120.
- Савчук, Г. О. (2019). “Інтермедіальність” як категорія літературознавства й медіології. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Філологія*, (81), 15–18.
- Чаюн, І. О. (2025). Типології інтермедіальності у сучасній лінгвістиці: Проблеми та перспективи. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики*, (47), 187–194.
- Herbert, F. (2005). *Dune*. Ace Books/Berkley/Penguin Random House LLC.
- Spaihts, J., Villeneuve, D., & Roth, E. (n. d.). *Dune*. https://d2bu9v0mnky9ur.cloudfront.net/academy2021/scripts/duneMxFtT98NYwBsMltl20211109/dune_final_shooting_script_6_19_20.pdf

REFERENCES

- Vorobiova, O., Savchuk, R., & Taranenko, L. (2024). Perednie slovo. Intermedialnist u filolohichnykh studiiakh: Modnyi trend chy nova paradyhma? U O. Vorobiova, R. Savchuk & L. Taranenko (Red.), *Mizhdystsyplinarni obrii intermedialnosti: Linhvistyka — literaturoznnavstvo — perekladoznnavstvo: Kolektyvna monohrafiia* (s. 8–21). Vydavnychiy dim «Kyievo-Mohylianska akademiia». [in Ukrainian]
- Polishchuk, H. V., & Stasiuk, B. V. (2023). Problemy intermedialnoho perekladu suchasnoho serialu v zhanri fentezi. *Naukovi zapysky Tsentralnoukrainskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka. Serii : Filolohichni nauky*, (3), 112–120. [in Ukrainian]
- Savchuk, H. O. (2019). “Intermedialnist” yak katehoriia literaturoznnavstva y mediolohii. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Serii : Filolohiia*, (81), 15–18. [in Ukrainian]
- Chaiun, I. O. (2025). Typolohii intermedialnosti u suchasni linhvistytsi: Problemy ta perspektyvy. *Problemy semantyky, prahmatyky ta kohnityvnoi linhvistyky*, (47), 187–194. [in Ukrainian]
- Herbert, F. (2005). *Dune*. Ace Books/Berkley/Penguin Random House LLC.
- Spaihts, J., Villeneuve, D., & Roth, E. (n. d.). *Dune*. https://d2bu9v0mnky9ur.cloudfront.net/academy2021/scripts/duneMxFtT98NYwBsMltl20211109/dune_final_shooting_script_6_19_20.pdf

Ірина Волощук, Анна Лавренчук. Інтермедіальні референції в різних семіотичних кодах науково фантастичного дискурсу. У статті розглядаються реалії як культурні матриці, що формують смислові конструкти в інтермедіальному просторі, де художній текст, кінематографія та стратегічна відеогра взаємодіють у межах єдиної семіотичної системи. Показано, що в умовах змішування кодів смисли перебувають у постійній динаміці, а реалії виконують роль стабілізуючих елементів, які забезпечують впізнаваність і цілісність художнього світу. Акцентовано, що реалії номінують технічні артефакти, політичні та релігійні інституції, символічні образи, географічні ландшафти та інші культурно значущі поняття, а їхнє референційне навантаження стає ключовим для побудови фантастичних універсумів. У ході дослідження доведено, що наукова фантастика як жанр постає багатовимірним літературним феноменом, що поєднує різні піджанрові моделі й виконує евристичну функцію – сприяє осмисленню меж пізнання, технологічного розвитку та потенційних векторів еволюції цивілізації. Реалії в її межах мають багатофункціональний характер: когнітивний (передавання науково-технічних концептів), естетичний (створення атмосфери та стилістичних маркерів), комунікативний (налагодження діалогу між автором і реципієнтом) та концептуальний (репрезентація ідейної парадигми твору). Їхня семантика варіюється відповідно до піджанру – кіберпанку, космоопери, утопії, антиутопії чи альтернативної історії, – що визначає ступінь їхньої інтерпретативної актуалізації. Особливу увагу приділено інтермедіальній трансформації реалій на матеріалі всесвіту «Дюни» Ф. Герберта, який демонструє високий адаптаційний потенціал: вербальні коди роману знаходять нове втілення у фільмах, коміксах і відеоіграх, де аудіовізуальні, інтерактивні та процедурні механіки по-різному активізують семіотичне сприйняття. Уточнено принципи класифікації реалій – семантичний, хронологічний і територіальний підходи – що дозволяє систематизувати їх і визначити особливості функціонування у міжкультурному просторі та перекладі. Інтермедіальний аналіз дає змогу виявити закономірності адаптації вигаданих культурних кодів і глибше зрозуміти, як наукова фантастика репрезентує альтернативні реальності в сучасному мультимодальному дискурсі.

Ключові слова: інтермедіальний ландшафт; семіотичний код; медіаформатні референції; процедура семіотика.

Received: November 4, 2025

Accepted: December 5, 2025

Дмитро Чебоненко

Здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

Факультет лінгвістики

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-2071-2796>tretiakes@gmail.com

АКРОНІМІЗАЦІЯ ЯК СПОСІБ ПОПОВНЕННЯ ІННОВАТИВНОГО ТЕРМІНОФОНДУ УКРАЇНОМОВНИХ САЙТІВ ПРОДАЖУ З АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ДЖЕРЕЛ

У статті представлений аналіз акронімізації як способу поповнення інновативного термінофонду україномовних сайтів продажу з англійськомовних джерел. Окреслено теоретичні засади термінотворення і запозичення термінів у сфері електронної комерції, виокремлено лінгвістичні механізми та способи адаптації англійськомовних акронімів українською мовою, проаналізовано структурні та семантичні зміни англійськомовних акронімів під час переходу в україномовний контекст, оцінено рівень адаптованості термінології, запозиченої з англійськомовних торговельних онлайн-ресурсів. У процесі дослідження використано методи порівняльного, структурно-словотвірного, етимологічного та контент-аналізу, а також описовий метод. Проведений контекстуальний та семантичний аналіз сприяв детальному вивченню значень відібраних акронімів у певному контексті. Констатовано, що акронімізація є варіативним та дієвим способом поповнення інновативного термінофонду україномовних сайтів продажу. Зазначено, що процес розробки перекладачем україномовних варіантів англійськомовних акронімів вимагає фахових знань у сфері онлайн-торгівлі для розуміння особливостей утворення та функціонування такої термінології. Підкреслено, що застосовуючи різні механізми у процесі адаптації англійськомовних акронімів українською мовою, перекладачу необхідно видозмінювати акроніми одним або кількома способами, а також враховувати українські культурні реалії, підбираючи ті терміни-акроніми, які є релевантними для україномовного сегменту електронної комерції. Перспективою дослідження визначено розробку термінологічних словників і глосаріїв для споживачів україномовних торговельних онлайн-ресурсів із тлумаченням термінологічного корпусу україномовних акронімів, а також аналіз сприйняття запропонованих відповідників англійськомовних акронімів україномовними користувачами сайтів.

Ключові слова: термін; термінологія; переклад; адаптація; електронна комерція; семантичні особливості.

1 ВСТУП

Постановка проблеми. Сучасні сайти продажу містять терміни, які десятиліттями функціонують у сфері онлайн-торгівлі. Водночас, завдяки технологічному прогресу, глобалізації, зміні трендів та впровадженню релевантних бізнес-моделей термінофонд торговельних онлайн-ресурсів невідмінно поповнюється новою термінологією. Зазвичай, новостворені англійськомовні терміни слугують джерельною базою для україномовних онлайн-крамниць. Проте адаптивність термінології сайтів продажу до інших культурних реалій напряду залежить від того, яким чином такі лексичні одиниці з'являються у мові оригіналу та чи існують сформовані в такий спосіб відповідники цих термінів у цільовій мові. З огляду на це, актуальним залишається висвітлення акронімізації як способу поповнення інновативного термінофонду україномовних сайтів продажу з англійськомовних джерел.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Публікації останніх років торкалися вивчення

шляхів запозичення термінології (Крimeць, 2021), технологій автоматичного вилучення термінів (Tran et al., 2023), міжгалузевої термінологічної кореляції, внаслідок якої утворюється асоціативне поле (Кухарчишин, 2019), семантичної деривації як процесу семантичної еволюції слова (Кухарчишин, 2021). Наразі питання відбору лінгвістичних механізмів та способів адаптації англійськомовних акронімів сфери онлайн-комерції українською мовою потребує подальшого вивчення.

Мета статті полягає у поглибленому аналізі акронімізації як способу поповнення інновативного термінофонду україномовних сайтів продажу шляхом опису механізмів запозичення, адаптації та трансформації акронімів з англійськомовних торговельних онлайн-ресурсів. Серед завдань дослідження зазначимо такі: окреслити теоретичні засади термінотворення і запозичення термінів у сфері електронної комерції, виокремити лінгвістичні механізми та способи адаптації англійськомовних акронімів українською мовою; проаналізувати структурні та стилістичні зміни англійськомовних акронімів у процесі переходу в україномовний контекст; оцінити рівень адаптованості термінології, запозиченої з англійськомовних торговельних онлайн-ресурсів.

2 МЕТОДИ

У дослідженні використано метод порівняльного аналізу для зіставлення англійськомовних та україномовних акронімів із сайтів продажу, що допомагає визначити ступінь адаптивності термінології англійськомовних онлайн-ресурсів до норм української мови. Здійснено контекстуальний та семантичний аналіз для детального вивчення значень відібраних акронімів у певному контексті. Метод структурно-словотвірного аналізу дозволив дослідити, як змінюється будова акроніму під час запозичення. Завдяки описовому методу охарактеризовано лексико-семантичні особливості акронімів комерційних сайтів для виявлення специфіки їх використання. Для встановлення джерел походження акронімів застосовано метод етимологічного аналізу. Основним методом дослідження є контент-аналіз лексичних одиниць англійськомовних та україномовних сайтів продажу, що дає можливість системно відібрати акроніми, виокремлюючи їх властивості.

3 РЕЗУЛЬТАТИ Й ОБГОВОРЕННЯ

Поняття «акронім» учені визначили як текстову форму, що використовується для позначення сутності та підкреслення важливих понять... вид скорочення, складений з першої літери або літер слів у фразі. (Senthilkumar et al, 2019, с. 121). Для того, аби термінофонд україномовних онлайн-ресурсів поповнювався інновативно та якісно, а не лише кількісно, зосередимо увагу на англійськомовних акроніми, що є неологізмами, які переважно походять з цифрової комунікації, відображаючи вплив технологій, глобалізації та соціальних мереж на сучасну англійську мову (Melnyk & Kyselova, 2025, с.187).

Одним зі способів створення україномовних аналогів англійськомовної термінології є калькування – «запозичення перекладу» та «заміщення», тобто відтворення значення лексичної одиниці іншою мовою внаслідок імітації, використовуючи лінгвістичні елементи цільової мови (Alberdi Larizgoitia, 2010, с.15). Наприклад, акронім BORIS розшифровується як Buy Online Return In Store (Fluent Commerce, 2024) що україномовні торговельні онлайн ресурси подають як «Купи онлайн – поверни в магазині» (UA-Retail, 2024). Ще одним прикладом є акронім ROPO – Research Online, Purchase Offline (Apollon, 2024) що в україномовній версії тлумачать як «Досліджуйте онлайн, купуйте офлайн» (Martech Zone, 2025).

Інтерференція, на відміну від калькування, означає реструктуризацію, яка полягає або у перенесенні іноземних елементів у цільову мову, або у взаємній ідентифікації за аналогією певних елементів у двох лінгвістичних системах (Alberdi Larizgoitia, 2010, с.15). Прикладом є акронім FOMO – Fear Of Missing Out (Podcastle, 2025), що в україномовному сегменті електронної комерції інтерпретують як «Страх упустити можливість» та вважають потужним

маркетинговим інструментом, який давно вийшов за межі психологічного терміну (Retailers, 2025). Акронім LOH – Last On Hand стосується останньої кількості певного товару, доступного на складі у певний момент часу (Fluent Commerce, 2024). На україномовних сайтах продажу цей акронім подають так: «Останній на складі» (Wiking, 2025).

Поняття акомодатії стосується пристосування загальноживаної лексики до потреб... дискурсу (Борсук, 2015, с. 21). Для прикладу наведемо акронім SERP – Search Engine Results Page (SEO, 2024), який україномовний торгівельний веб-ресурс адаптував як «Сторінка з результатами пошукової системи» (Horoshop, 2025). Наведемо ще один приклад: FMCG – Fast-Moving Consumer Goods (Indeed, 2024) україномовний сайт продажу тлумачить як «Товари широкого вжитку», що швидко споживаються та замінюються (Emagia, 2025).

Гібридизацію визначають як процес, за допомогою якого окремі та різномірні сутності або процеси породжують іншу сутність або процес (гібрид), що має спільні риси з кожним зі своїх джерел, але не є суто композиційним (Sanchez-Stockhammer, 2017, с. 133). Акронім BNLP – Buy Now Pay Later, який в англійськомовних глосаріях згадується як сучасна поширена модель платежів (Apollon, 2024), а в україномовному сегменті інтерпретується як «Бери зараз – плати потім» (Citrus, 2021). Акронім D2C – Direct to Customer (Apollon, 2024) має україномовний варіант «Безпосередній продаж», позначаючи модель продажів, за якої компанії звертаються до клієнтів безпосередньо зі своїми товарами чи послугами без посередників чи платформ (NML, 2025).

Також існують акроніми, сформовані завдяки метафоризації. Оскільки в сучасній науковій літературі метафора найчастіше використовується для опису предмета чи явища, то вона може набувати термінологічного характеру в зв'язку з образним переосмисленням загальноживаних слів та стійкістю форми (Tsepkalo, Borkovska & Antonenko, 2023, с. 156). Яскравим прикладом метафори, що набула термінологічних ознак є акронім DS – Dark Store, що характеризує традиційний магазин, перепрофільований для виконання онлайн-замовлень у короткостроковій або довгостроковій перспективі (NetSuite, 2022). В україномовному сегменті зустрічається такий варіант: «Магазин без покупців» (UA-Retail, 2023). Ще одним акронімом з метафоричним відтінком є GF – Geo-Fencing (Shopify, 2025), який україномовній версії перекладають як «Геозонування», що позначає віртуальний кордон навколо певного місця в реальному світі (Out of Home Journal, 2023).

Запропонуємо власні версії наведених акронімів та пояснимо сутність стилістичних змін. Англійськомовний акронім BORIS представимо так: БОРІС – «бронюй, отримуй, розмірковуй і скасовуй». Такий варіант викликати у покупців відчуття гнучкості у прийнятті рішень, при цьому зберігаючи співзвучність з ім'ям «Борис», яке б легко запам'ятовувалося користувачами україномовних сайтів. Акронім РОРО також зобразимо шляхом фонетичної імітації варіанту із першоджерела: РОПО – «розглянь онлайн, придбай офлайн». Окрім наслідування оригінального концепту, цей україномовний варіант є чітким, інструктивним, емоційно менш забарвленим та підкреслює раціональність дій потенційного клієнта. Акроніму FOMO надамо такий відповідник: ОНБК – «острах не встигнути купити». У цій редакції україномовний варіант стає більш прагматичним та пов'язаним з придбанням товарів, наголошуючи на часовому обмеженні для здійснення покупки. Україномовною версією акроніму LOH зробимо таку: ОДТ – «останній доступний товар». Ця модифікація носить більш офіційний та формальний характер і сповіщає саме про кількість доступного товару, який лишився, а не про його локацію. Альтернативою акроніму SERP оберемо таку україномовну версію: СРП – «сторінка результатів пошуку». Ця варіація є спрощеною, лаконічною та фокусує увагу на результатах пошукового запиту, а не на його джерелі, тому більше не містить слова «система». Акронім FMCG у власній версії пропонуємо тлумачити українською мовою так: ТСП – «товари сталого попиту», зробивши акцент на тенденції споживання та сталості попиту, а не на загальноживаності як характеристиці певних товарів. Для спрощення структури акроніму BNPL в україномовному варіанті та конкретизації значення подамо його у такому вигляді: ВП – «Відкладений Платіж». Такий відповідник є нейтральним та формальним, уточнює механізм платежу. Для підкреслення прямого зв'язку магазину з покупцями як стимулу для довіри та

переконання клієнта у вигоді, в україномовному варіанті змінимо структуру акроніму D2C таким чином: БП – «Без Посередників». Україномовною версією акроніма DS пропонуємо зробити таку: ПМ – «прихований магазин». У цій інтерпретації прикметник Dark вказує на прихованість таких онлайн-ресурсів від широкого загалу користувачів, а не на відсутності клієнтів. Україномовним варіантом акроніма GF вважатимемо такий: ГБ – «гео-бар'єр», що вказує на певну віртуальну перешкоду, а не на зональне розмежування.

Зобразимо схематично подані акроніми та прокоментуємо їх структурні зміни у результаті адаптації українською мовою. Акронім BORIS можна зобразити схемою V+Adv+V+Prep+N, що в україномовному варіанті змінилася на V+V+V+Prep+V. Інший акронім ROPO в результаті калькування не зазнав змін у будові з чотирьох імперативів (V+V+V+V). Аббревіатура FOMO внаслідок міжмовної інтерференції структурно змінилася з N+PP до N+Prep+V+V, водночас акронім LOH під час адаптації втрачає прийменник (з Adj+Prep+N до Adj+N). Акомодация до українського сегменту електронної комерції вплинула на акронім SERP, структура якого була редукована з N+N+N+N до N+N+N. Структурні елементи акроніму FMCG зазнали перестановки (з Adj+N+N до N+Adj+N). У процесі гібридизації відбулося спрощення акроніму D2C (цифра 2 використовується тут у ролі прийменника to) – з Adj+Prep+N до Prep+N. Також редукції у словарному складі зазнав акронім BNPL (з V+Adv+V+Adv до Adj+N). Термін-акронім з метафоричним відтінком DS має таку ж структуру україномовного аналогу (Adj+N), так само як і акронім GF – Prep+N.

Як бачимо, усі наведені в якості прикладів акроніми є складноскороченими, при цьому в обидвох варіантах вони не завжди складаються лише з повнозначних слів. Структурно англійськомовні акроніми часто відрізняються від україномовних варіантів, що формуються зазвичай шляхом редукції чи заміни лексичних елементів. Внаслідок таких змін лексичного наповнення виникають незначні смислові розбіжності у тлумаченні англійськомовних акронімів у порівнянні з їх україномовними версіями.

Розглянемо англійськомовні акроніми, їх тлумачення на оригінальних та україномовних сайтах, способи адаптації та власну інтерпретацію зазначених акронімів у таблиці.

Таблиця 1

Англійськомовний акронім	Тлумачення на англійськомовних сайтах	Тлумачення на україномовних сайтах	Спосіб адаптації	Запропонована версія
BORIS	Buy Online Return In Store	Купи онлайн – поверни в магазині	Калькування	Броньуй, отримуй, розмірковуй і скасовуй (БОРИС)
ROPO	Research Online Purchase Offline	Досліджуйте онлайн, купуйте офлайн		Розглянь онлайн, придбай офлайн (РОПО)
FOMO	Fear Of Missing Out	Страх упустити можливість	Інтерференція	Острах не встигнути купити (СНВК)
LOH	Last On Hand	Останній на складі		Останній доступний товар (ОДТ)
SERP	Search Engine Results Page	Сторінка з результатами пошукової системи	Акомодация	Сторінка результатів пошуку (СРП)
FMCG	Fast-Moving Consumer Goods	Товари широкого вжитку		Товари сталоного попиту (ТСП)
BNPL	Buy Now Pay Later	Бери зараз – плати потім	Гібридизація	Відкладений платіж (ВІП)
D2C	Direct to Customer	Безпосередній продаж		Продаж без посередників (ПБП)
DS	Dark Store	Магазин без покупців	Метафоризація	Прихований магазин (ПМ)
GF	Geo-Fencing	Геозонування		Гео-бар'єри (ГБ)

4 ВИСНОВКИ І НАПРЯМИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Акронімізація є варіативним та дієвим способом поповнення інновативного термінофонду україномовних сайтів продажу. Процес розробки перекладачем україномовних варіантів англійськомовних акронімів вимагає фахових знань у сфері онлайн-торгівлі для розуміння особливостей утворення та функціонування такої термінології. Застосовуючи різні механізми у процесі адаптації англійськомовних акронімів українською мовою, перекладачу необхідно видозмінювати акроніми одним або кількома способами: структурно, семантично, морфологічно, фонетично, а також враховувати українські культурні реалії, підбираючи ті ЛО, які є релевантними для україномовного сегменту електронної комерції. Перспективу дослідження становить розробка термінологічних словників та глосаріїв для споживачів україномовних торговельних онлайн-ресурсів із тлумаченням термінологічного корпусу україномовних акронімів. Актуальним також може бути аналіз сприйняття запропонованих нами відповідників англійськомовних акронімів користувачами україномовних сайтів продажу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Борсук, Л. Ф. (2015). Структурно-семантичні та функціональні особливості англійської банківської терміносистеми (Кандидатська дисертація). Львівський національний університет імені Івана Франка. 203 с. <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/2932>
- Кримець, О. М. (2021). Запозичення в термінології нанотехнологій. Лінгвістичні дослідження, №55, 68–75. <https://doi.org/10.34142/23127546.2021.55.07>
- Кухарчишин, М. І. (2019). Міжгалузева термінологічна кореляція у процесі транстермінологізації (на матеріалі біологічної термінології). Термінологічний вісник, 5, 246–253. <https://termvisnyk.iul-nasu.org.ua/ua/zbirnyky-naukovyh-prats/2019-2/terminologichnyj-visnyk-5.html>
- Кухарчишин, М. І. (2021). Семантична деривація в українській біологічній термінології (Кандидатська дисертація). Львівський національний університет імені Івана Франка. <https://uacademic.info/en/document/0421U102528>
- Alberdi Larizgoitia, X. (2010). A typology of calques: The calque mechanism in contemporary Basque. ELUA: Estudios de Lingüística, Universidad de Alicante, 24, 13–35. <https://doi.org/10.14198/ELUA2010.24.01>
- Apollon (2024, April 4). E-commerce glossary. <https://apollon.de/en/artikel/e-commerce-glossary>
- Citrus (2021, September 6). <https://www.ctr.com.ua/actions/beri-zaraz-plati-potim/>
- Emagia (2025). <https://www.emagia.com/uk/resources/glossary/fmcg-meaning/>
- Fluent Commerce (2024). Glossary of terms. https://docs.fluentcommerce.com/by-type/glossary_term
- Horoshop (2025). <https://horoshop.ua/ua/glossary/serp/>
- Indeed (2025, July 24). <https://www.indeed.com/career-advice/career-development/fast-consumer-goods?>
- Martech Zone (2025, April 7). <https://uk.martech.zone/acronym/ropo/>
- Melnyk, O. V., & Kyselova, I. I. (2025). Lexical neologisms in English: Formation, trends, and cultural impact. Studia Philologica, 24(1), 183–193. <https://doi.org/10.28925/2311-2425.2025.2413>
- NetSuite (2022, June 27). What is a Dark Store? <https://www.netsuite.com/portal/resource/articles/inventory-management/dark-store.shtml?>
- NML (2025, May 23). <https://www.nml.biz.ua/d2c-yak-praczyuye-czya-biznes-model/>
- Out of Home Journal (2023, November 16). <https://out-of-home.ua/geofencing-in-ooh/>
- Podcastle (2025, September 9). <https://podcastle.ai/blog/what-is-fomo/>
- Retailers (2025, October 3). <https://www.retailers.ua/news/menedjment/15491-fomo-marketing-yak-strah-upustiti-mojlivist-zmushuye-nas-kupuvati-i-scho-z-tsim-roblyat-brendi?>
- Sanchez-Stockhammer, C. (2017). Hybridization in language. In P. W. Stockhammer (Ed.), Conceptualizing cultural hybridization (pp. 133–157). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-642-21846-0_9
- Senthilkumar, R. M., & Jayanthi, V. E. (2019). A survey on acronym–expansion mining approaches from text and web. In Proceedings of the Second International Conference on SCI 2018 (Vol. 1). https://doi.org/10.1007/978-981-13-1921-1_12
- SEO (2024, June 25). <https://www.seo.com/basics/glossary/serp/>
- Shopify (2025, August 20). <https://www.shopify.com/in/blog/what-is-geofencing?>
- Tran, H. T. H., Martinc, M., Caporusso, J., Doucet, A., & Pollak, S. (2023). The recent advances in automatic term extraction: A survey. CoRR. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2301.06767>
- Tsepalo, O., Borkovska, I., & Antonenko, I. (2023). Translating metaphorical terms of English sci-tech texts into Ukrainian. Advanced Linguistics, 12. <https://doi.org/10.20535/2617-5339.2023.12.288753>
- UA-Retail (2023, August 24). <https://ua-retail.com/2023/08/yak-viglyadaye-ta-yak-praczyuye-pershij-darkstore-merezhi-varus/>

UA-Retail (2024, June 18). <https://ua-retail.com/2024/06/ukrayinsky-rytey1180624/>
 Wiking (2025). <https://wiking.ua/catalog/aktsii/>

REFERENCES

- Borsuk, L. F. (2015). Structural-semantic and functional features of the English banking terminology system (Candidate dissertation). Ivan Franko National University of Lviv. [in Ukrainian]
 URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/2932> [in Ukrainian]
- Krymets, O. M. (2021). Borrowings in nanotechnology terminology. *Linguistic Studies*, 55, 68–75.
<https://doi.org/10.34142/23127546.2021.55.07> [in Ukrainian]
- Kukharchyshyn, M. I. (2019). Interdisciplinary terminological correlation in the process of transterminologization (based on biological terminology). *Terminological Bulletin*, 5, 246–253. <https://termvisnyk.iul-nasu.org.ua/ua/zbirnyky-naukovykh-prats/2019-2/terminologichnyj-visnyk-5.html> [in Ukrainian]
- Kukharchyshyn, M. I. (2021). Semantic derivation in Ukrainian biological terminology (Candidate dissertation). Ivan Franko National University of Lviv. <https://uacademic.info/en/document/0421U102528> [in Ukrainian]
- Alberdi Larizgoitia, X. (2010). A typology of calques: The calque mechanism in contemporary Basque. *ELUA: Estudios de Lingüística*, Universidad de Alicante, 24, 13–35. <https://doi.org/10.14198/ELUA2010.24.01>
- Apollon (2024, April 4). E-commerce glossary. <https://apollon.de/en/artikel/e-commerce-glossary>
- Citrus (2021, September 6). <https://www.ctr.com.ua/actions/beri-zaraz-plati-potim/>
- Emagia (2025). <https://www.emagia.com/uk/resources/glossary/fmcg-meaning/>
- Fluent Commerce (2024). Glossary of terms. https://docs.fluentcommerce.com/by-type/glossary_term
- Horoshop (2025). <https://horoshop.ua/ua/glossary/serp/>
- Indeed (2025, July 24). <https://www.indeed.com/career-advice/career-development/fast-consumer-goods?>
- Martech Zone (2025, April 7). <https://uk.martech.zone/acronym/ropo/>
- Melnyk, O. V., & Kyselova, I. I. (2025). Lexical neologisms in English: Formation, trends, and cultural impact. *Studia Philologica*, 24(1), 183–193. <https://doi.org/10.28925/2311-2425.2025.2413>
- NetSuite (2022, June 27). What is a Dark Store? <https://www.netsuite.com/portal/resource/articles/inventory-management/dark-store.shtml?>
- NML (2025, May 23). <https://www.nml.biz.ua/d2c-yak-praczyuye-czya-biznes-model/>
- Out of Home Journal (2023, November 16). <https://out-of-home.ua/geofencing-in-ooh/>
- Podcastle (2025, September 9). <https://podcastle.ai/blog/what-is-fomo/>
- Retailers (2025, October 3). <https://www.retailers.ua/news/menedjment/15491-fomo-marketing-yak-strah-upustiti-mojlivist-zmushuye-nas-kupuvati-i-scho-z-tsim-roblyat-brendi?>
- Sanchez-Stockhammer, C. (2017). Hybridization in language. In P. W. Stockhammer (Ed.), *Conceptualizing cultural hybridization* (pp. 133–157). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-642-21846-0_9
- Senthilkumar, R. M., & Jayanthi, V. E. (2019). A survey on acronym–expansion mining approaches from text and web. In *Proceedings of the Second International Conference on SCI 2018* (Vol. 1). https://doi.org/10.1007/978-981-13-1921-1_12
- SEO (2024, June 25). <https://www.seo.com/basics/glossary/serp/>
- Shopify (2025, August 20). <https://www.shopify.com/in/blog/what-is-geofencing?>
- Tran, H. T. H., Martinc, M., Caporusso, J., Doucet, A., & Pollak, S. (2023). The recent advances in automatic term extraction: A survey. *CoRR*. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2301.06767>
- Tsepka, O., Borkovska, I., & Antonenko, I. (2023). Translating metaphorical terms of English sci-tech texts into Ukrainian. *Advanced Linguistics*, 12. <https://doi.org/10.20535/2617-5339.2023.12.288753>
- UA-Retail (2023, August 24). <https://ua-retail.com/2023/08/yak-viglyadaye-ta-yak-pracyuye-pershij-darkstore-merezhi-varus/>
- UA-Retail (2024, June 18). <https://ua-retail.com/2024/06/ukrayinsky-rytey1180624/>
- Wiking (2025). <https://wiking.ua/catalog/aktsii/>

Dmytro Chebonenko. Acronymization as a Way to Replenish the Innovative Terminology of Ukrainian-Language Sales Sites Taken from English-Language Sources. The article presents an analysis of acronymization as a way to replenish the innovative terminology of Ukrainian-language sales sites taken from English-language sources. The theoretical principles of term formation and borrowing of terms in the field of e-commerce are outlined, linguistic mechanisms and methods of adapting English-language acronyms in Ukrainian are highlighted, structural and stylistic changes of English-language acronyms during the transition to the Ukrainian-language context are analyzed, and the level of adaptability of terminology borrowed from English-language online shopping resources is assessed. In the process of research, methods of comparative, structural and word-formation, etymological and content analysis, as well as the descriptive method were used. The conducted contextual and semantic analysis contributed to a detailed study of the meanings of selected acronyms in a certain context. It was stated that acronymization is a variable and effective way to replenish the innovative terminology of Ukrainian-language sales sites. It is noted that the process of developing Ukrainian-language versions of English-language acronyms by a

translator requires professional knowledge in the field of online commerce to understand the peculiarities of the formation and functioning of such terminology. It is emphasized that using various mechanisms in the process of adapting English-language acronyms into Ukrainian, the translator needs to modify the acronyms in one or more ways, as well as take into account Ukrainian cultural realities, selecting those acronym terms that are relevant for the Ukrainian-language segment of e-commerce. The research perspective is defined as the development of terminological dictionaries and glossaries for consumers of Ukrainian-language online shopping resources with an interpretation of the terminological corpus of Ukrainian-language acronyms, as well as an analysis of the perception of the proposed equivalents of English-language acronyms by Ukrainian-language users of the websites.

Key words: term; terminology; translation; adaptation; e-commerce; semantic features.

Received: November 30, 2025

Accepted: December 5, 2025

Аліна Душкевич

Аспірантка

Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

Чернівці, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-7838-9616>dushkevych.alina@chnu.edu.ua

ФУНКЦІЙНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ І ТЕМАТИЧНІ ЛЕКСИЧНІ ГРУПИ АНГЛІЙСЬКОЇ ФАХОВОЇ МОВИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

У статті розглядається функційні особливості термів інклюзивної освіти та тематичні лексичні групи англійської фахової мови інклюзивної освіти. Актуальність теми дослідження визначається тим, що в умовах різного навчального середовища фахівці потребують систематизації лексичного пласту фахової мови інклюзивної освіти для ефективної професійної комунікації. Основна увага приділена розподілу фахової лексики на тематичні групи, котрі охоплюють поняття особливих освітніх потреб та інвалідності (ООП), інклюзії та різноманітності (інклюзія, різноманітність, рівність, рівний доступ, інклюзивний клас). Дослідження спрямоване на вивчення ключових термінів, які формують професійний словник фахівців інклюзивної освіти, а також на опис функційних фахових лексичних одиниць, що відображають сучасні концепції інклюзивної освіти. Матеріалом дослідження слугують англійські освітні програми британських університетів, глосарії інклюзивної освіти, законодавчі та нормативні документи з питань освіти, ресурси міжнародних організацій, таких як ЮНЕСКО та ЮНІСЕФ. Методологія дослідження ґрунтується на контент-аналізі, порівняльному та семантичному аналізі термінологічних одиниць фахової мови інклюзивної освіти. За результатами дослідження визначено, що англійська фахова мова інклюзивної освіти характеризується високим рівнем термінологічної системності, соціокультурної насиченості та функціональної спрямованості на ООП. У свою чергу розвиток лексики можна визначати внутрішнім педагогічним та освітніми чинниками, міжнародним досвідом, міжкультурними контактами та сучасними освітніми практиками. Виокремлені тематичні групи фахової мови інклюзивної освіти сприяють більш точному розумінню механізмів формування інклюзивного дискурсу.

Ключові слова: фахова мова інклюзивної освіти; тематична лексична група; контент-аналіз; дискурс аналіз; термінологічна одиниця.

1 ВСТУП

Нині в освітньому просторі, де зростає різноманіття учнівських груп та поширюються практики інклюзивного навчання, підвищується потреба педагогів у чіткій та професійній комунікації. Це проявляється у зростанні ролі спеціалізованої англійської лексики інклюзивної освіти, яка описує поняття рівного доступу, підтримки, адаптації та роботи з ООП. Дослідження мовних особливостей таких термінів дозволяє простежити їх функціональне значення в професійній комунікації, виявити семантичні зв'язки між поняттями інклюзії та різноманітності, окрім цього оцінити вплив сучасних освітніх практик та міжнародного досвіду на формування й розвиток англійської фахової лексики інклюзивної освіти.

Постановка проблеми. Освітня практика, де інклюзивний підхід поступово перетворюється з окремого напрямку на цілісну систему, сприяє виникненню потреб в упорядкуванні та точному описі спеціалізованої фахової лексики. Незважаючи на активний розвиток інклюзивного дискурсу, значна частина термінів уживається неоднаково в різних освітніх контекстах, що ускладнює професійну комунікацію й призводить до смислових розбіжностей. Тож, проблема полягає у визначенні та аналізі тих мовних одиниць, які забезпечують ефективне спілкування фахівців, і водночас окресленні принципів, за якими

формується лексичний фонд англomовної інклюзивної освіти. Систематизація та поділ фахової лексики на тематичні групи впливає на формування цілісного уявлення про структуру інклюзивного освітнього простору. Подібна стратифікація дозволяє впорядкувати терміни, що описують різні аспекти роботи з учнями з особливими освітніми потребами, сприяє формуванню узгодженої термінологічної бази та допомагає уникати неоднозначностей у професійній взаємодії. Тематичні групи окреслюють понятійні межі та дозволяють простежити, як змінюється та розширюється інклюзивний дискурс під впливом нових педагогічних підходів та міжнародних стандартів. Вивчення функцій лексичних одиниць фахової мови інклюзивної освіти дає змогу виявити, яким чином терміни слугують інструментами професійної взаємодії. Кожен термін розкриває певне поняття та виконує комунікативну, пояснювальну, координувальну або нормативну функцію. Чітке розуміння цих функцій забезпечує точність у передаванні інформації між педагогами, асистентами, адміністрацією та іншими учасниками освітнього процесу. Аналіз функцій спеціалізованої лексики є необхідною умовою для налагодження ефективної, узгодженої та прозорої комунікації в інклюзивному середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасна інклюзивна освіта розглядається як організаційна чи педагогічна проблема, поряд із цим і як міждисциплінарне явище, що потребує системного розуміння термінології та мовних засобів професійної комунікації. За авторською розробкою дослідниці М.А. Ажажі, у статті пропонується створення системи державної політики у сфері інклюзивної освіти у вищій школі через забезпечення доступності та адаптованості навчального середовища, запровадження інноваційних методик і матеріалів, забезпечення психологічного комфорту студентів з ООП, а також формування комплексної системи підтримки та розвитку їх професійних і комунікативних компетенцій. (Ажажа, 2019, с. 4). Науковець Т.Ф. Букшина наголошує на необхідності створення умов у загальноосвітніх закладах, які забезпечують рівний доступ до навчання для всіх учнів, включно з дітьми з особливими освітніми потребами, через цілеспрямовану соціальну взаємодію, розвиток когнітивних, соціальних та емоційних навичок, орієнтацію на сильні сторони та інтереси кожного учня, до того ж, через поступове удосконалення системи педагогічної підтримки та професійної підготовки вчителів і фахівців, що гарантує ефективне впровадження інклюзивної освіти (Букшина, 2012, с. 41). Дослідники Г.А. Грищенко та Т.О. Лукіна визначили, що під час формування навчальних програм і підручників необхідно враховувати обмеження існуючих моделей, фінансові та кадрові аспекти, а ще прагнути до створення максимально адаптованого і доступного навчального середовища для студентів з особливими потребами (Грищенко, Лукіна, 2020, с. 32). Отже, ефективна інклюзивна освіта все ж таки вимагає адаптованого середовища, підтримки педагогів і врахування індивідуальних потреб учнів.

Мета статті. Сформувані тематичні групи фахової лексики мови інклюзивної освіти та описати їх функційне призначення для фахової комунікації. Відповідно до мети визначено такі завдання дослідження: 1) окреслити основні тематичні групи лексики інклюзивної освіти шляхом контент-аналізу фахових текстів; 2) за частотним параметром вживання виокремити ключові терміни, що використовуються для опису особливих освітніх потреб, інклюзії та різноманітності; 3) проаналізувати функціональні характеристики лексичних одиниць та їх роль у професійній комунікації педагогів та фахівців у сфері інклюзивної освіти.

2 МЕТОДИ

У дослідженні застосовано комплекс методологічних підходів, що забезпечив ґрунтовне й всебічне опрацювання лексичного матеріалу інклюзивної освіти. Для формування корпусу фахових лексичних одиниць використано метод суцільної вибірки, що дозволив охопити весь наявний масив текстів та забезпечити репрезентативність зібраних даних. Метод дискурс-аналізу застосовано з метою виявлення варіативності лексичних одиниць фахової мови інклюзії в професійному дискурсі та для визначення функціонального навантаження кожного терміну у різних типах фахових текстів. Це дозволило простежити, як окремі лексеми

виконують комунікативні функції, відображають концептуальні особливості інклюзивної освіти та моделюють професійну комунікацію у межах академічного та прикладного дискурсу. Метод контент-аналізу емпіричного матеріалу був використаний для систематизації відібраних лексичних одиниць за тематичною спільністю, а також для кількісного оцінювання їхнього уживання у фахових текстах. Завдяки цьому підходу стало можливим встановити закономірності використання термінів, визначити частотність повторення ключових лексичних одиниць та простежити тенденції формування лексичних груп у професійній комунікації. Тематичний аналіз лексичних одиниць забезпечив можливість інтерпретативного опису їхнього функціонування у межах визначених тематичних груп, а також оцінити частоту та закономірності появи певних груп у різних видах фахових текстів. У результаті такого підходу вдалося чітко окреслити взаємозв'язок між лексичними одиницями та їх комунікативними функціями, що сприяє глибшому розумінню структурних і семантичних аспектів мови інклюзивної освіти.

3 РЕЗУЛЬТАТИ Й ОБГОВОРЕННЯ

Аналіз нормативних документів та міжнародних рекомендацій дозволяє виділити кілька основних тематичних груп англійської фахової мови інклюзивної освіти. Насамперед, це лексика, пов'язана з організаційною та правовою складовою інклюзії, що охоплює поняття законодавчих актів, стандартів освіти та ролі педагогічних працівників у створенні інклюзивного середовища (Наказ від 18.10.2019 № 1310; About complete general secondary education, 2020). До цієї групи належать терміни, що описують права дітей з особливими освітніми потребами, механізми підтримки та участі у навчальному процесі.

Чітко виокремлюється група термінів, що описують конкретні категорії учнів з різними типами потреб: фізичними, сенсорними, когнітивними чи психоемоційними особливостями. Такі терміни мають чітку семантичну структуру та допомагають педагогам диференціювати підходи до навчання та корекції розвитку (Parent Information Center on Special Education, 2015; European Agency for Special Needs and Inclusive Education).

Третя тематична група охоплює комунікативну лексику, яка забезпечує ефективну взаємодію між педагогами, учнями та батьками. До неї входять поняття інклюзії, різноманітності, рівності доступу до освіти, взаємодії в команді, підтримки та супроводу учнів. Ця група лексики критично важлива для формування професійної компетенції педагогів і дозволяє забезпечувати комунікативну ефективність у повсякденній практиці (Global Education Monitoring Report Team, 2020; UNESCO, 2016).

Кількісний аналіз фахових лексичних одиниць в текстах інклюзивної освіти зазначив переважання групи комунікативної лексики, що охоплює поняття підтримки, співпраці, доступності та залучення. Це можна пояснити тим, що сучасні підходи до інклюзії зосереджені на характеристиках учнів чи нормах функціонування закладів освіти, а також на взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу. У нормативних рекомендаціях і практичних посібниках значна увага приділяється питанням командної роботи, партнерства з батьками, узгодженню педагогічних дій та вибудовуванню сприятливого психологічного середовища. Лексика цієї групи трапляється частіше, адже вона відображає ключові цінності інклюзивної освіти та реальні потреби професійної комунікації в освітній практиці.

Функціональна роль лексики інклюзивної освіти полягає в її здатності структурно організовувати інформацію, сприяти точності професійного спілкування та створювати загальне розуміння основних концепцій інклюзії. Лексичні одиниці виконують кілька взаємопов'язаних функцій: описову, нормативну та регулятивну. Описова функція забезпечує точне визначення категорій учнів та методів навчання. Нормативна функція підтримує дотримання стандартів і правових норм. Регулятивна – формує поведінкові та організаційні моделі взаємодії в інклюзивному середовищі (UNESCO, 2025; UNICEF, 2017).

Ключові терміни, такі як “inclusive education”, “special educational needs”, “differentiated instruction”, “accessibility”, “diversity”, “participation”, мають багаторівневу семантичну

структуру та можуть виконувати інформаційні та емоційно-мотиваційні функції. Вони передають зміст конкретного явища, формують у педагогів професійні установки щодо толерантності, співпраці та індивідуального підходу до учнів (UNESCO, 2016; Global education monitoring report, 2020).

Використання систематизованих тематичних груп у професійній комунікації дозволяє педагогам більш ефективно планувати навчальний процес, організовувати командну роботу та забезпечувати якісну підтримку учнів з особливими потребами. Лексика інклюзивної освіти виступає основою для розробки навчальних програм, методичних рекомендацій та підвищення кваліфікації педагогів, оскільки вона дозволяє стандартизувати термінологію та забезпечує однозначне розуміння ключових понять у різних освітніх контекстах (Наказ від 18.10.2019 № 1310; UNESCO, 2025).

Крім того, тематичні групи сприяють формуванню професійної ідентичності педагогів, розширюють їх комунікативні можливості та забезпечують міжкультурну компетентність у роботі з різними категоріями учнів. В умовах глобалізації та інтернаціоналізації освіти така компетентність стає необхідною для інтеграції кращих світових практик інклюзивної освіти в національні освітні системи (UNESCO, 2020; UNICEF, 2017).

Сформуємо чотири групи на основі проведеного контент-аналізу джерел і часто вживаних термінів й понять британськими університетами. У загальній класифікації термінів інклюзії та педагогічних підходів виділяються ключові поняття та джерела. До першої групи «Загальні поняття і терміни інклюзії» належать: Inclusive Education – інклюзивна освіта (Кульбіда, 2024, с. 110); Equality, Diversity and Inclusion (EDI) – рівність, різноманіття та інклюзія (Кульбіда, 2024, с. 110); Equality Act 2010 – Закон про рівність 2010 року (Кульбіда, 2024, с. 110); Protected characteristics – захищені ознаки (характеристики) (Кульбіда, 2024, с. 110); Inclusive Dialogue Guide – посібник із інклюзивного спілкування (UCL) (Горішна, 2020, с. 7). У другій групі «Учасники освітнього процесу (студенти)» розглядаються найчастотніші терміни: Students with disabilities – студенти з інвалідністю (person-first language) (University of Oxford; University of Oxford, 2024); Specific Learning Difficulties (SpLD) – специфічні труднощі навчання (дислексія, дискалькулія тощо) (University of Oxford; University of Oxford, 2024); Learning Support / Support Needs – навчальна підтримка / потреби підтримки (Кульбіда, 2024, с. 123). Третя група «Педагогічна практика та навчальні підходи» включає: Student Support Plan (SSP) – індивідуальний план підтримки студента (University of Oxford; University of Oxford, 2024); Disability Advisory Service (Oxford) – служба з питань інвалідності (University of Oxford; University of Oxford, 2024); Disability Resource Centre (Cambridge) – центр ресурсів з інвалідності (Горішна, 2020, с. 7); AccessAbility / ADRC – служби підтримки студентів у Exeter та Cambridge (University of Oxford, 2024); Wellbeing Support – підтримка добробуту (University of Oxford; University of Oxford, 2024); Inclusive Teaching Guide / IncludED Guide – посібник «IncludED» університету Оксфорда (Горішна, 2020, с. 7). Відповідно, до четвертої групи «Інклюзивний дискурс та методологія» відносимо частотні лексеми: Discourse / Educational Discourse – дискурс / освітній дискурс (Горішна, 2020, с. 7); Critical Discourse Analysis (CDA) – критичний дискурс-аналіз (Горішна, 2020, с. 7); Equality and Anti-discrimination discourse – дискурс рівності та недискримінації (Кульбіда, 2024, с. 123).

Таблиця 1. Кількісний розподіл уживаності термінологічних одиниць

Тематична група	Кількість лексем у групі	Уживаність лексичних одиниць
«Загальні поняття і терміни інклюзії»	15	45
«Учасники освітнього процесу (студенти)»	10	30
«Педагогічна практика та навчальні підходи»	12	40
«Інклюзивний дискурс та методологія»	8	25

Кількісне наповнення тематичних груп свідчить про переважання уживаності термінів групи «Загальні поняття і терміни інклюзії», що зумовлено активним вживанням базових понять інклюзивної освіти, нормативно-правових термінів та ключових концепцій, які

формують фундамент розуміння інклюзії у британських університетах та слугують основою для формування освітньої політики та стандартів практики. Наступною за частотою є група «Педагогічна практика та навчальні підходи», де концентрується значна кількість термінів, що описують конкретні методики, інструменти, ресурси та сервіси підтримки студентів з особливими освітніми потребами, підкреслюючи практичну спрямованість англomовного фахового дискурсу. Група «Учасники освітнього процесу (студенти)» демонструє помірну уживаність лексем, зосереджених на характеристиках студентів, їхніх навчальних та соціально-психологічних потребах, а також на взаємодії з педагогами, що відображає індивідуалізований підхід до навчання. Найменшу частоту вживання має група «Інклюзивний дискурс та методологія», що підкреслює специфічний аналітичний та теоретичний контекст термінів, їх використання у наукових дослідженнях, освітніх стандартах і професійних рекомендаціях, акцентуючи увагу на методологічних засадах інклюзії та формуванні критичного осмислення освітньої практики.

4 ВИСНОВКИ І НАПРЯМИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Отже, тематичний розподіл англійської фахової мови інклюзивної освіти дозволяє класифікувати лексичні одиниці за сенсовими групами та чітко визначити їх функціональне призначення у професійній діяльності педагогів. Систематизація ключових термінів та виразів сприяє підвищенню ефективності комунікації між фахівцями, забезпечує точність у плануванні та реалізації інклюзивного навчання, а також підтримує постійний професійний розвиток педагогів у динамічному та різноманітному сучасному освітньому середовищі. Аналіз термінів та понять у чотирьох тематичних групах демонструє, що інклюзія в освіті охоплює загальні концепції рівності, доступності та різноманіття, специфічні аспекти підтримки студентів з ООП, педагогічні підходи та методики навчання, а також дискурсивні практики, що забезпечують ефективну комунікацію й взаємодію в освітньому процесі. У сукупності ці групи формують цілісне та глибоке розуміння інклюзивного освітнього середовища, акцентуючи увагу на важливості міжособистісної взаємодії, адаптації освітніх програм та впровадження інноваційних методів навчання. Перспективи подальших досліджень полягають у розширенні лексико-семантичного аналізу англійської фахової мови інклюзивної освіти, вивченні міжмовних відповідників ключових термінів у перекладацькій практиці, а також у розробці рекомендацій щодо оптимізації професійної комунікації та підвищення якості інклюзивного навчання на міжнародному рівні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Ажажа М.А. (2019). Державна політика України щодо інклюзивної освіти в умовах професійної підготовки молоді. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. № 2. 6 с. <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1393>
- Букшина Т.Ф. (2012). Інклюзивна освіта: методологічні та законодавчо-нормативні засади. *Реферативний огляд*. 41 с. https://dnrb.gov.ua/wp-content/uploads/2015/12/ref_oglyad_2013_5_Inkluzivna_osvita.pdf
- Горішна Н.М. (2020). Інклюзивна освіта: підходи до розуміння та виклики розвитку. 7 с. <https://visnyk.chnpu.edu.ua/index.php/visnyk/article/download/74/75/144>
- Грищенко Г.А., Лукіна Т.О. (2020). Державна політика щодо запровадження інклюзивної освіти: зарубіжні підходи та українські реалії. *Східноєвропейський науковий журнал*. №9(61). С. 27–36. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722077/1/%D0%9B%D1%83%D0%BA%D1%96%D0%BD%D0%B0_EESA_9_61_september_2020_part_%D1%80%D1%80_3_27-36.pdf
- Кульбіда С.В. (2024). Інклюзивна освіта осіб з особливими освітніми потребами у європейському досвіді. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови; зб. наук. Праць*, 2(25), 108–123. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/744001/1/2%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%2C%202024%2B%2B.pdf>
- Наказ про типову програму підвищення кваліфікації педагогічних працівників для роботи в умовах інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти «Професійна діяльність асистента вчителя в інклюзивному освітньому середовищі» (2019). *Наказ від 18.10.2019 № 1310*. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1310729-19#Text>
- About complete general secondary education.(2020). *Information of the Verkhovna Rada (VVR)*, № 31, Article 226. 47

- p. [https://natlex.ilo.org/dyn/natlex2/natlex2/files/download/116135/UKR-116135%20\(EN\).pdf#:~:text=Article%20,a%20person%2C%20effective%20involvement%20and](https://natlex.ilo.org/dyn/natlex2/natlex2/files/download/116135/UKR-116135%20(EN).pdf#:~:text=Article%20,a%20person%2C%20effective%20involvement%20and)
- European Agency for Special Needs and Inclusive Education. Glossary. <https://www.european-agency.org/resources/glossary#:~:text=This%20glossary%20is%20a%20collection,that%20they%20are%20related%20to>
- Global Education Monitoring Report Team. Global education monitoring report, 2020: Inclusion and education: all means all. (2020). *GEM Report*. UNESCO. 502 p. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373718>
- Parent Information Center on Special Education. (2015). Dictionary of Common Special Education Terms and Acronyms. 20 p. <https://picnh.org/wp-content/uploads/2018/06/dictionary-of-common-special-education-terms-and-acronyms.pdf#:~:text=Disability%3A%20a%20physical%2C%20sensory%2C%20cognitive%2C,are%20eligible%20for%20special%20education>
- UNESCO. (2025). Inclusion in TVET: a practical guide for formal, non-formal and informal TVET institutions. *International Centre for Technical and Vocational Education and Training*. 2025. 117 p. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000393633> (дата звернення: 10.11.2025).
- UNESCO. (2025). Inclusion. *Profiles Enhancing Education Reviews*. <https://education-profiles.org/europe-and-northern-america/ukraine/~inclusion>
- UNESCO. (2016). Training tools for curriculum development: reaching out to all learners: a resource pack for supporting inclusive education. UNESCO International Bureau of Education. 180 p. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000243279>
- UNICEF. (2017). Understanding Article 24 of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities. *Inclusive education*. 8 p. https://www.unicef.org/eca/sites/unicef.org.eca/files/IE_summary_accessible_220917_0.pdf#:~:text=%E2%80%A2%20Inclusion%3A%20education%20environments%20that,Placing%20students%20with
- University of Oxford. Included: A guide to inclusive teaching. Oxford: Centre for Teaching & Learning, University of Oxford. https://wwwctl.ox.ac.uk/included-a-guide-to-inclusive-teaching?utm_source
- University of Oxford. (2024). Neurodivergent Education for Students, Teaching & Learning (NESTL) Toolkit. Oxford: Department of Education, University of Oxford. <https://www.education.ox.ac.uk/project/neurodivergent-education-for-students-teaching-learning-nestl/>

REFERENCES

- Azhazha, M.A. (2019). Derzhavna polityka Ukrayiny shchodo inklyuzyvnoyi osvity v umovakh profesiynoyi pidhotovky molodi [Ukraine's state policy on inclusive education in the context of vocational training for young people]. *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok*, №2, 6. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/2_2019/28.pdf [in Ukrainian]
- Bukshyna, T.F. (2012). Inklyuzyvna osvita: metodolohichni ta zakonodavcho-normatyvni zasady [Inclusive education: methodological and legislative-regulatory foundations]. Referatyvnyi ohliad, 41. URL: https://dnbp.gov.ua/wp-content/uploads/2015/12/ref_oglyad_2013_5_Inkluzivna_osvita.pdf [in Ukrainian]
- Horishna N.M. (2020). Inklyuzyvna osvita: pidkhody do rozuminnya ta vyklyky rozvytku. 7 p. URL: <https://visnyk.chnpu.edu.ua/index.php/visnyk/article/download/74/75/144> [in Ukrainian]
- Hryshchenko, H.A., Lukina, T.O. (2020). Derzhavna polityka shchodo zaprovadzhennya inklyuzyvnoyi osvity: zarubizhni pidkhody ta ukrayins'ki realiyi [State policy on the introduction of inclusive education: foreign approaches and Ukrainian realities]. *Skhidnoyevropeys'kyi naukovyy zhurnal*, 9(61), 27–36. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722077/1/%D0%9B%D1%83%D0%BA%D1%96%D0%BD%D0%B0_EESA_9_61_september_2020_part_%D1%80%D1%80_3_27-36.pdf [in Ukrainian]
- Kul'bida S.V. (2024). Inklyuzyvna osvita osoby z osoblyvymy osvithnyimi potrebamy v yevropeys'komu dosvidi. *Osvita osib z osoblyvymy potrebamy: shlyakhy rozbudovy*, 2(25), 108–123. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/744001/1/2%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%2C%202024%2B%2B.pdf> [in Ukrainian]
- Typova prohrama pidvyshchennya kvalifikatsiyi pedahohichnykh pratsivnykiv dlya roboty v umovakh inklyuzyvnoho navchannya v zakladakh zahal'noyi seredn'oyi osvity "Profesiyna diyal'nist' asystenta vchytelya v inklyuzyvnomu osvith'omu seredovyshchi" [A typical professional development program for teachers working in inclusive education settings in general secondary education institutions, entitled "The professional activities of a teacher's assistant in an inclusive educational environment"] (2019). *Nakaz vid 18.10.2019 № 1310*. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1310729-19#Text> [in Ukrainian]
- About complete general secondary education. (2020). *Information of the Verkhovna Rada (VVR)*. № 31, Article 226, 47. [https://natlex.ilo.org/dyn/natlex2/natlex2/files/download/116135/UKR-116135%20\(EN\).pdf#:~:text=Article%20,a%20person%2C%20effective%20involvement%20and](https://natlex.ilo.org/dyn/natlex2/natlex2/files/download/116135/UKR-116135%20(EN).pdf#:~:text=Article%20,a%20person%2C%20effective%20involvement%20and)
- European Agency for Special Needs and Inclusive Education. Glossary. URL: <https://www.european-agency.org/resources/glossary#:~:text=This%20glossary%20is%20a%20collection,that%20they%20are%20related%20to>
- Global Education Monitoring Report Team. (2020). Inclusion and education. GEM Report. UNESCO. 502 p. URL: <https://www.unesco.org/gem-report/en/publication/inclusion-and-education?hub=70285>

- Parent Information Center on Special Education. (2015). Dictionary of Common Special Education Terms and Acronyms. 20 p. URL: <https://picnh.org/wp-content/uploads/2018/06/dictionary-of-common-special-education-terms-and-acronyms.pdf#:~:text=Disability%3A%20a%20physical%2C%20sensory%2C%20cognitive%2C,are%20eligible%20for%20special%20education>
- UNESCO. (2025). Inclusion in TVET: a practical guide for formal, non-formal and informal TVET institutions. *International Centre for Technical and Vocational Education and Training*. 117 p. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000393633>
- UNESCO. (2025) Inclusion. Profiles Enhancing Education Reviews. <https://education-profiles.org/europe-and-northern-america/ukraine/~inclusion>
- UNESCO. (2016). Training tools for curriculum development: reaching out to all learners: a resource pack for supporting inclusive education. UNESCO International Bureau of Education. 180 p. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000243279>
- UNICEF. (2017). Understanding Article 24 of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities. Inclusive education, 8. https://www.unicef.org/eca/sites/unicef.org.eca/files/IE_summary_accessible_220917_0.pdf#:~:text=%E2%80%A2%20Inclusion%3A%20education%20environments%20that,Placing%20students%20with
- University of Oxford. IncludedED: A guide to inclusive teaching. Oxford: Centre for Teaching & Learning, University of Oxford. https://www.ctl.ox.ac.uk/included-a-guide-to-inclusive-teaching?utm_source
- University of Oxford. (2024). Neurodivergent Education for Students, Teaching & Learning (NESTL) Toolkit. Oxford: Department of Education, University of Oxford. <https://www.education.ox.ac.uk/project/neurodivergent-education-for-students-teaching-learning-nestl/>

Alina Dushkevych. Functional Characteristics and Thematic Lexical Groups of English Professional Language in Inclusive Education. The article examines the functional features of inclusive education terms and thematic lexical groups of English professional language of inclusive education. The relevance of the research topic is determined by the fact that in different educational environments, specialists need to systematize the lexical layer of professional language of inclusive education for effective professional communication. The main focus is on the distribution of professional vocabulary into thematic groups covering the concepts of special educational needs and disabilities (SEND), inclusion and diversity (inclusion, diversity, equality, equal access, inclusive classroom). The study aims to examine the key terms that form the professional vocabulary of inclusive education specialists, as well as to describe the functions of professional lexical units that reflect contemporary concepts of inclusive education. The research material consists of English-language educational programs of British universities, glossaries of inclusive education, legislative and regulatory documents on education, and resources from international organizations such as UNESCO and UNICEF. The research methodology is based on content analysis, comparative and semantic analysis of terminological units of the professional language of inclusive education. The results of the study show that the English professional language of inclusive education is characterized by a high level of terminological consistency, sociocultural richness, and functional focus on SEND. In turn, the development of vocabulary can be determined by internal pedagogical and educational factors, international experience, intercultural contacts, and modern educational practices. The identified thematic groups of professional language of inclusive education contribute to a more accurate understanding of the mechanisms of inclusive discourse formation.

Keywords: professional language of inclusive education; thematic lexical group; content analysis; discourse analysis; terminological unit.

Received: November 15, 2025

Accepted: December 5, 2025

Oksana Hrydzhuk

Dr. Sc. in Pedagogy, Professor, Head of Department
Department of Psychology and Social and Humanities
National Research Institute of Social Sciences, Administration and Law
Ukrainian National Forestry University
Lviv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-2199-1977>
o.grydzuk@nltu.edu.ua

Halyna Horodylovska

Ph.D. in Philology, Associate Professor
Department of Ukrainian Language
Institute of the Humanities and Social Sciences
Lviv Polytechnic National University
Lviv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-4960-4599>
halyna.p.horodylovska@lpnu.ua

Iryna Denys

Ph.D. in History, Associate Professor
Department of Psychology and Social and Humanities
National Research Institute of Social Sciences, Administration and Law
Ukrainian National Forestry University
Lviv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-9646-2100>
idenys16@nltu.edu.ua

WAR-CAUSED UKRAINIAN NEOLOGISMS: LEXICAL-SEMANTIC AND WORD-FORMATION ANALYSES

Military neologisms (MNs) are words, phrases, and expressions that people began to actively use after Russia's invasion into Ukraine. This article continues the study of such neologisms. The lexical vocabulary of military neologisms consists of 159 MNs. The purpose of this article is to analyze military neologisms in terms of their lexical-semantic and word-formation aspects. The following tasks were solved in the course of the study: semantics classification of military neologisms was described; a structural analysis of military neologisms was made; a grammatical analysis of military neologisms was conducted; morphological and lexical-semantic methods of their formation were characterized. The lexical vocabulary is divided into five thematic groups: names of persons by type of activity; names of subjects, objects; names of processes; spatial and temporal names. The structural types of military neologisms have been identified, in particular: simple and compound words, word combinations, abbreviations, symbolic words, transliterated expressions, and sentences. Their quantitative indicators show a predominance of simple words (61%), with fewer compound words (22%) and word combinations (10%). Abbreviations account for the smallest share among MNs (1%). Military neologisms are also systematized by part of speech, in particular, nouns (65%), verbs (25%) and adverbs (4%). Among the morphological methods of MNs formation, the most productive are suffixal word-building patterns, prefixal word-building patterns, and suffixal-prefixal word-building patterns. The lexical-semantic method is one of the active sources of creating military neologisms. It was also found that the metaphorical transfer when military neologisms occur is based on the following features: by external similarity; by similarity to a process accompanied by loud sounds and its consequences; by similarity of location; by the activity of the process accompanied by shelling; by similarity of internal and external signs; by purpose, etc.

Keywords: military neologisms; lexical corpus; semantics classification; thematic group; structural analysis; grammatical analysis; morphological methods; word-building pattern; lexical-semantic method.

1 INTRODUCTION

Problem statement. The relevance of studying military neologisms is particularly acute in the context of current war, when language actively responds to new social, political, and technological realities. During military conflicts, there is an intensive renewal of vocabulary: a large number of new words, expressions, and terms appear in speech, reflecting changes in the military sphere, strategy and tactics of warfare, as well as in the everyday life of the civilian population. Such lexical items (tokens) quickly enter the active vocabulary of society.

Studying these linguistic innovations makes it possible not only to record processes of linguistic dynamics, but also to gain a deeper insight into the psychological state of society, its emotional reactions, and collective experience during wartime. Language is becoming an indicator of national identity and a means of consolidation, as new words often have symbolic meaning and reflect the desire for victory and freedom.

In addition, the analysis of military neologisms is of great importance for both historical and cultural memory. By recording new words, researchers preserve linguistic evidence of events that shape the country's contemporary history. This is important not only for linguistics, but also for related sciences such as sociology, psychology, cultural studies, and journalism. Such studies help to better understand the evolution of society in conditions of extreme challenges and make it possible to predict further trends in language development during wartime and post-war periods.

Thus, the purpose of the article is to reflect the semantic features of military neologisms that arise for the nomination of new realities in the conditions of the war in Ukraine, to describe the most frequent morphological and lexical-semantic ways of their creation,

The emergence of new realities during the war 2022 – 2025 caused the appearance and the use of new vocabulary, the systematization and study of which is a pressing task for philologists. Ukrainian scientists are already discussing this problem (for example, Kosytskyi (2022), Grytsenko (2022), Vitiuk, Kukharionok (2023), Voskoboinyk, Kostenko, Sukhachova (2025)).

Analysis of recent research and publications. Questions about the emergence of new words in the language system, about the ways of their building, typological principles of classification and functioning attracted the attention of linguists. Niska (1998) defines neologisms as “tokens of a creative process... growing out of the uniqueness of the individual on the one hand, and the materials, events, people, or circumstances of his life on the other”. There are different classifications of neologisms. The Ukrainian linguist Dziubina (2018) summarizes four types of classification of neologisms in the English language:

1 *by type of linguistic unit*: neolexemes, neophrasemes, neosememes.

2 *according to the degree of novelty of the linguistic unit*: absolute neologisms – words that were previously absent; relative neologisms – lexical units that once existed, but at the present stage they appear in a different interpretation.

3 *according to the type of the mentioned reality*: denote a new reality; old reality; updated reality; dying reality; non-existent (hypothetical) reality.

4 *according to the method of formation*: borrowed; word-building; semantic.

Zhou (2016, p. 292) believes that in the English language “formation of neologisms in News English conforms to the traditional rules of word formation. They are abbreviation, compounding, derivation, loan words, analogy, and meaning transfer”. [Stankeviciene](#) and [Buivyte](#) (2013) classify “main lexicogenetic processes in the Lithuanian language: creation of words by the means of derivation using sources of the Lithuanian language and foreign languages, borrowing and translation of words and their adoption according to the structural rules of language”. According to Kalinowska (2016), “neologisms **pass through three stages: creation, trial and establishment**. The new term enters common language as a “**protologism**”, which is used only by a limited audience. It is then diffused, until finally it becomes widely accepted and stabilised – a **stability which is indicated by its appearance in glossaries, dictionaries and large corpora**”. In modern Ukrainian literary language, most new words originate with the help of traditional methods of formation: morphological, morphological-syntactic and lexical-semantic methods of word-formation using word-building

means available in the language. Kosytskyi (2022) proposes to single out the following types of neologisms: morphological (formed by affixal methods); semantic (reinterpreting or giving a word another new meaning); transliteration, when we can use one word for certain expressions; occasionalisms (speech units formed by the author according to typical word-building models, with characteristic expressive coloring). In this paper, we adhere to the traditional classification of neologisms. According to this, wartime MNs appear in following main ways: *word-formation* (building of new words according to standard derivational models); *semantic* (extension or change of meanings already present in the language).

The purpose of the article is to analyze it regarding semantics and the way of formation.

2 METHODS AND MNs IDENTIFICATION METHODOLOGY

Considering the above, the study uses structural-semantic methods for studying military neologisms, in particular: structural, lexical-semantic, grammatical analysis; descriptive method with techniques for organizing, inventorying and systematizing factual material.

The **subject** of the study is the lexical corpus of 159 MNs. The dictionary of military neologisms is presented in the article “War-caused Ukrainian neologisms: dictionary and psycho-emotional reasons of formation” (Hrydzuk et al., 2025).

3 RESULTS AND DISCUSSION

3.1 Semantics classification of military neologisms

The distribution of military neologisms is based on the denotative component of meaning. The lexical corpus of MN is divided into thematic groups, taking into account the different types of semantic and paradigmatic links in each of them. Thus, in the course of the studies, MNs are classified as follows: names of persons by type of activity; names of subjects, objects; names of processes; spatial and temporal names. In most groups, subgroups have been identified that contain lexemes denoting various semantic aspects of the corresponding notion or process.

The general semantic meaning of the thematic group “names of persons by type of activity” is specified in eight subgroups:

- 1 Ukrainian military and virtual fighters (*azovtsi, kiberpartyzany, kiborhy, teroboronets*);
- 2 Russian military (*asvabaditeli, Z-okupanty, **ork**, rashyst, rusnia, katsapnia, urusy, rusionatsyst, rusionatsysto*);
- 3 supporters of the Armed Forces of Ukraine (*zsuist, zsuistka*);
- 4 collaborators, persons who cause harm (***hauliatier**, debakhnulko*);
- 5 virtual propagandists (*kremlebot*);
- 6 members of an international organization (*nativets, natovets*);
- 7 collective names (*IT-armiia, kiberarmii, tiktok-viiska, tsyhany-pryvydy*);
- 8 emotional and positive nicknames of well-known people (*Dzhonsoniuk*).

The diverse semantics of neologisms of the thematic group “names of subjects, objects” also makes it possible to distinguish several subgroups, namely:

- 1 weapons (***bandera-smuzi**, kalashmat, pokemon, shaitan-truba, veslo, ptichka, chimera, **hrad**, shakhed, FPVshka, baba yaha, rubaka, roztiashka*);
- 2 military equipment (*banderomobil*);
- 3 devices (*ochi, nochniki*);
- 4 military uniform and footwear (*piksel, **multyk**, **multykam**, tsyfra, termukha, pedali*);
- 5 the Russian Internet (*putliernet, cheburnet*);
- 6 symbolic names (***Mriia**, Moskva, Neptun*). The symbolism of such MNs lies in the fact that each of them is a kind of symbolization, for example: **Mriia** is not only an aircraft that will be restored, but also future independence; *Neptun* is both a modern anti-ship missile that sank the cruiser *Moskva* and, in general, a demonstration of the invincibility of the Ukrainian army.

The names of military **professional jargon** (*ochi, nochniki, ptichka, khimera*) we also refer to

neologisms since such names have become widely known due to their connection with the war.

A separate thematic group “toponymic and territorial names” consists of MNs, which are divided into the following subgroups:

- 1 settlement (*Chornobaivka*);
- 2 a certain territory (*zelenka*);
- 3 a line of demarcation (*nul*, *peredok*);
- 4 the occupying country (*Mordor*, *terorasha*, *terrasha*).

Among the military neologisms of the thematic group “naming actions / processes”, nouns and verbs are recorded, in particular, the following subgroups are identified:

- 1 nouns – names of actions / processes and their consequences (*bavovna*, *dyskoteka*, *kiberviina*, *litakopad*, *metalobrukht*, *prylit*, *roztiashka*, *termotochka*, etc.);
- 2 verbs – names of processes and their consequences (*zakhaimarsyty*, *zatriokhsotyty*, *kadyryty*, *zaukrainyty*, *ikhtamnietyty*, *don-donyty*, *mamkuvaty*, *nahostomelyty*, ***chornobaity***, etc.);
- 3 nouns and word combinations as names of objectified / generalized action (*arestovlennia*, ***dumskrolinh***, *nehatyvne zrostannia*, *vid'iemne vyrynannia*, etc.);
- 4 nouns as names of ideological trends (***putinizm***, *rashyzm*, *rosiiskyi fashyzm*).

Among MNs only 2 adverbs that mean “spatial and time names” have been identified. This is a circumstance that indicates the time (*zatorydni*) or the location (*zaporebrykom*).

The semantic analysis of military neologisms made it possible to understand the psychological factors for their emergence and active distribution.

3.2 Structural analysis of military neologisms

In the course of the study, the following types of structures were found in the lexical corpus of MNs:

1 simple words (nouns and verbs), which have one root, for example: *peredok*, *nul*, *hrad*, *prylit*, *ochi*, *pedali*, *khaimarsyty*, *zabairaktartyty*. MNs of this type were recorded in the amount of 97 (61%).

2 compound words (which have two roots), for example: *litakopad*, *banderomobil*, *bandera-smuzi*, *kiberviina*, *kremlebot*, *hitsyvnyia*. MNs of this type were recorded in the amount of 32 (22%).

3 word-combinations, for example: *chyste nebo*, *pryvyd Kyieva*, *zavesty traktor*, *hraty Sholtsa*. Word-combinations of this type were recorded in the amount of 15 (10%).

4 abbreviations, for example: *TRO*, *ZSU*. Two such abbreviations were recorded (1%).

5 symbolic words, for example: *IT-armia*, *E-mohyla*, *Z-okupanty*, *Z-trofei*, *FPVshka*. Five such military neologisms were recorded (3%).

6 transliterated expressions, for example: *analohovniet*, *ikhtamniet*. Such MNs were recorded in the amount of 3 (2,5%).

7 sentences (= expressions), for example: *Dobroho vechora, my z Ukrainy*; *Sho po rusni?* Such new expressions have been identified in the amount of 3 (2,5%).

Quantitative indicators of structural types of MNs are shown in Figure 1.

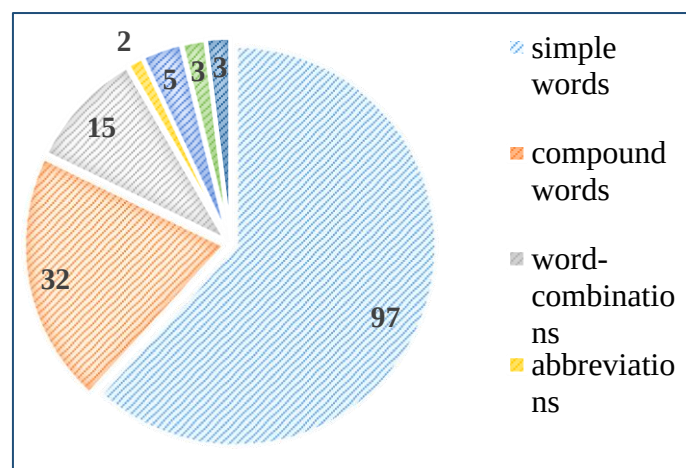

Figure 1. Quantitative indicators of structural types of MNs

3.3 Grammatical analysis of military neologisms

The grammatical characteristics of MNs are determined by their semantics, that is, by what the neologisms, the emergence of which is caused by the war, actually denote. According to their belonging to a part of speech, nouns, verbs, and adverbs were identified among the MNs. It should be noted that adjectives, as a class of words describing a feature (an attribute) of an object, are not found among the MNs. The reason for this is the semantic property of adjectives to name only an attribute, which in different contexts can be perceived differently, and therefore will not have an unambiguous interpretation.

If MNs denotes a person, thing, or object, then these are mainly nouns (*debakhnulko*, *bavovna*, *kalashmat*, etc.). In the course of the study, the specifics of using MN regarding the singular or plural forms was revealed. Some of the analyzed nouns are used by speakers both in the singular form and in the plural form (*hrad* – *hrady*, *ork* – *orky*, *banderomobil* – *banderomobili*, *prylit* – *pryloty*). However, if we are talking about a generalized process, then nouns are used only in the singular form (*litakopad*, *dumskrolinh*). Also, those nouns derived from proper names (*Dzhonsoniuk*, *Mriia*, *Mordor*, *Moskva*) are used only in the singular form. In the cases, when a certain collective name is meant, then in the process of communication, preference is given to the plural form. For example, *azovtsi* (plural) as the collective name of the Ukrainian military who heroically defended the Azovstal steel plant in the city of Mariupol, another example, the word *kiborhy* (plural) as the generalized name of the soldiers of the Armed Forces of Ukraine.

A process or action is mainly denoted by verbs (*bairaktaryty*, *zatriokhsotyty*, *chornobaity*, *kimyty*, *shoihuvaty*, *navolonteryty*, *nahostomelyty*, etc.). In some cases, nouns are used to express the meaning of a certain process that lasts for a certain period of time (*arestovlennia*, *dumskrolinh*).

Adverbs among the MNs that originated during the war are represented by isolated cases. In particular, these are *zatyrdni* which has the meaning of time ('preferably very quickly'), and *zaporebrykom* – an adverb indicating a place ("in Russia").

Quantitative indicators of MN in accordance with their belonging to a certain part of speech are as follows: nouns – 103 (65%), verbs – 31 (25%) and adverbs – 5 (4%).

3.4 Ways of creating MNs

Morphological methods of creating MNs

Llopart-Saumell (2022) rightly notes that "linguistic change and variation are inherent features of any living language, and native speakers of a language do not speak the same way from one generation to the next". Although the creation of MNs is a spontaneous process, however, it is subject to the same laws and is regulated by the same patterns as word-building in the Ukrainian language as a whole. In general, "speakers know which morphemes can be added to a given type of base, what the resulting word would mean, what contexts it could be used in, and so on" (Llopart-Saumell, 2022).

In the course of the study, it was found that morphological methods (affixation, abbreviation, and stem-composition and word-composition) and lexical-semantic methods were used to create MNs.

Let us analyze MNs formed by morphological methods. Morphological ways of new words formation are the methods of changing the producing word by means of adding word-formation formants (Ukr. *mova*, 2007, p. 636). The most active is affixation (attaching a prefix, a suffix to the root). Nouns (N) and verbs (V) are mainly used as generative stems. An adjective (Ad) is rarely used as a formative stem: Ad + -ets – representative of a military-political bloc: *nativets*, *natovets*.

Military neologisms formed by the affixal method are divided into three groups: MNs, formed by suffixal word-building patterns; MNs, formed by prefixal word-building patterns; MNs, formed by suffixal-prefixal word-building patterns.

The following suffixal word-building patterns are used to create neological nouns:

N + -ets – representative of a separate military regiment: *azovets*.

N + -ist – name of a masculine person: *zsuist*.

N + -k (a) – name of a feminine person: *zsuistka*.

The neologisms *zsuist*, *zsuistka* are derived from a term *Zbroini Syly Ukrainy (ZSU)* and denote the names of persons who do not belong to the army units, but are their indisputable supporters.

N + -ist – names of persons: *rashist*.

N + -n (ia) – names of persons: *katsapnia*, *moskalnia*.

The MNs, such as *rashyst*, *rosnia*, *moskalnia*, etc. demonstrate distinct negative characteristics of the named persons and are associated with the rejection of hostile ideology or policy.

N + -iuk – the name of a person whose motivator is the nickname of a British politician Johnson: *Dzhonson* → *Dzhonsoniuk*; in the characterization of the derivative formed according to this pattern, there is an emotionally positive assessment.

N + -ism – names of objectified features, abstract notions – ideologies: *rashyzm*=*fashyzm*, *putinizm*=*hitleryzm*. MNs mean a system of views correlative with the names of persons to denote supporters, followers of such views. Such neological nouns are characterized by expressive and emotional coloring with a negative connotation.

V + -tiel – the carrier of the procedural attribute: *asvabaditiel*; such a neologism, used in the Russian phonetic form, has a pronounced negative assessment.

Neologisms formed by suffixation mean names of persons, names of ideologies and tools, names of objectified actions. The following suffixal word-building patterns were used to create neological verbs: N + -y- + -ty (*kadyryty*); N + -ova- + -ty (*dzhonsoniukovaty*); N + -uva- + -ty (*mamkuvaty*).

These MNs are often formed from:

- 1 proper names – surnames of political or military figures, for example: *Kadyrov* → *kadyryty*; *don* → *donyty*; *Kim* → *kimyty*; *Macron* → *macronyty*; *Shoigu* → *shoigunyty*.
- 2 names of a country, settlement: *Ukraine* → *ukrainyty*; *Chornobaivka* → *chornobaity*.
- 3 weapon names: *bairaktar* → *bairaktaryty*; *dzhavelin* → *dzhavelinyty*; *himars* → *himarsyty*, *himarsnuty*; *stinher* → *stinheryty*.
- 4 transliterated expression from the Russian language, used in one word: *ikhtamniety* → *ikhtamnietyty*. Such neological verbs acquire an occasional coloring.

It should be noted that all these MNs have a common meaning of “names of action, repeated process” and are formed from nouns.

Prefixal word-building patterns are not productive in creating military neologisms. Only a few such patterns have been identified, in particular: na- + V: *volonterty* = *navolonterty*, za- + V: *dzhavelinyty* = *zadzavelinyty* (similarly *zastinheryty*, *zabairaktaryty*). The prefix za- in such verbs denotes the result of an action, as well as ‘the prefix adds additional meaning’ (Kovalevskaite et al., 2020, p.12). Such prefixes “essentially mark an event aspect, when a writer signals that an action is already accomplished” (Kovalevskaite et al., 2020, p. 12).

Prefixal-suffixal word-building patterns. Their activity is significantly lower than that of suffixal patterns. Productivity in creating MN is shown by prefixes of prepositional origin (*vid-*, *pry-*, *za-*), which are combined with case forms of nouns (N) or numerals (Nu): *vidkobzonyty*; *prysvityty*; *zadvokhsotyty*.

The analyzed MNs share a common semantics: they indicate the achievement of a quick result of the action – the destruction of the enemy. The neologisms *zadvokhsotyty*, *zatriokhsotyty* indicate killed or wounded soldiers: *zadvokhsotyty* (**derived from** Cargo 200, in the meaning of killed, dead), *zatriokhsotyty* (**to wound**). Only one MN *zaukrainyty* has different semantics “to try to take something by force from the innocent, to rob, but to receive a harsh and strong response to it”.

The following word-building pattern is used to create neological adverb:

za- + po- + N + -yk- + -om: *zaporebrykom*, where the adverb points to a specific territory.

Stem- and word-composition actively demonstrate the creation of military neologisms. The use of MNs consisting of complex words is due to the need to more accurately express a complex notion, to indicate its additional attributes or characteristics.

Such MNs are formed according to two-component patterns:

- 1 a combination of two noun stems (*putlier* + *internet* → *putliernet*; *hits* + *hryvnia* → *hitsyvnia*; *Bandera* + -o- + *automobile* → *banderomobil*; *Kreml* + -e- + *bot* → *kremlebot*).
- 2 a combination of adjectival and noun stems with the help of the interfix -o- (*rus-* + -o- + *natsyst* → *rusonatsyst*).
- 3 a combination of two noun stems, at least one of which is apocopic (*kalashnyk* + *automat* →

kalashmat).

4 a combination of noun and verb apocopic stems with the help of the interfix -o- (*litak* + -o- + *padaty* → *litakopad*).

Compound shortened words are formed by a combination of an apocopic stem of an adjective and a full stem of a noun: *terytorialna oborona* → *teroborona*; *terytorialnyi oboronets* → *teroboronets*; *termalna tochka* → *termotochka*; *kibernetychna viina* → *kiberviina*.

Word composition as a way of creating MN shows low productivity. Recorded are neologisms formed according to two-component patterns: *Bandera* + *smuzi* → *Bandera-smuzsi*; *tsyhany* + *pryvydy* → *tsyhany-pryvydy*; *tiktok* + *viiska* = *tiktok-viiska*.

Composite MNs mainly denote the names of living things (people and animals).

When creating military neologisms by the method of stem- and word-composition, the process of lexicalization of the phrase occurs, as a result of which complex words arise that more fully reveal the content of the notion. By the semantic composition, such MNs correlate with a word combination (*kibernetychnyi front* → *kiberfront*). Composite MNs combine several stems in one word, which makes it possible to accurately characterize a certain notion by several features at the same time. Abbreviation shows a fairly high activity in the creation of military neologisms. Abbreviations include alphabetic initial and combined abbreviations. Alphabetic initial abbreviations form an abbreviated name for a well-known notion: *TRO* = *terytorialna oborona*; *ZSU* = *Zbroini syly Ukrainy*. Combined abbreviations combine a letter and a word: *E-mohyla*, *IT-armia*, *Z- okupanty*, *Z-trofei*.

Transliteration is a process in which we can “use certain expressions in one word” (Kosytsky, 2022). Examples of such MNs demonstrate the formation of new notions: *ikhtamniyet* (they are not there) “complete negation”; *analogovniyet* (there are no analogues) “uniqueness of something”; *debakhnulko* (derived from a kind of question: *I wonder where it banged, I must immediately post this on the Internet*) “disdainful attitude towards a person who can cause a lot of harm”; *zatyrdni* (in three days) “unrealistic plans”.

Lexical-semantic method

The lexical-semantic method is one of the active sources of creating military neologisms. Lexical-semantic word-formation is a method of word formation, the main means of which is changing the lexical meaning of the forming word while preserving its sound structure (Ukr. mova, 2007, p. 306). Metaphor, as a universal way of secondary nomination, “is a figure of speech in which a word or phrase literally denoting one kind of object or idea is used in place of another to suggest a likeness or analogy between them” (Merriam-Webster Dictionary). However, according to Stadalninkait, (2018, pp. 39-40) metaphors help to reveal how people understand and interpret different situations.

How often people use metaphors depends on their personal experience, emotional state, attitude to a particular problem, situation and the assessment of them.

To better understand the metaphorization process, which became the basis for the formation of MNs, let us compare the meaning of part of the neologisms with their new meanings (Tab. 3).

Tab. 3. Semantics of MNs compared to the literary Ukrainian language

Word	Meaning according to Slovnnyk UA.	Metaphorical meaning MN
бавовна [bavovna]	Cotton.	An explosion in Russia.
град [hrad]	A type of precipitation.	Russian multiple launch rocket system.
дискотека [dyscoteka]	Cultural and entertainment event.	Military operations.
зеленка [zelenka]	Green trees, bushes, grass, etc.	Any other forested area where military units are located.
кіборги [kiborhy]	Cybernetic organism; device.	Warriors of the Armed Forces of Ukraine.
мордор [mordor]	A fictional fantasy country.	Russia
нуль [nul]	A number that means no value.	Line of contact with the enemy.

End of Table 3

паляниця [palianytsia]	Loaf.	A password used to identify saboteurs.
педаль [pedali]	A control lever in machines, mechanisms, which is pressed with the foot.	Military footwear.
передок [peredok]	The front of something.	Army's first line of defense.
піксель, цифра [piksel, tsyfra]	A sign denoting a number; amount of something.	Modern Ukrainian military uniform.
птачка [ptichka]	Diminutively affectionate to birds.	The name of the drone.

As is known, the creation of a metaphor is based on the process of metaphorization, that is, rethinking the initial meaning of a word by including new semes in its semantics. In the course of the study, it was revealed that the metaphorical transfer when creating military neologisms occurs according to the following features:

- 1 by outward similarity: *bavovna, banderol, zelenka, metalobrukht, ptichka*, etc.
- 2 according to the similarity to the process accompanied by loud sounds and its consequences: *prylit, prykhid, hrad, khlopok*, etc.
- 3 according to the similarity of placement: *nul, peredok*, etc.
- 4 according to the activity of the process accompanied by shelling: *dyskoteka, esemeska*, etc.
- 5 according to the similarity of internal and external features: *kiborhy, ork*, etc.
- 6 by purpose: *pedali, ochi*, etc.

4 CONCLUSIONS AND SUGGESTION FOR FURTHER RESEARCH

First of all, due to the logical connections between the analyzed MNs, they are thematically combined into groups as components of a certain thematic integrity. Military neologisms linguistically represent aspects of the new Ukrainian reality under conditions of martial law.

The thematic groups differ qualitatively and quantitatively depending on the specifics of the concept being denoted. In the Ukrainian media and in the speech of ordinary Ukrainians, lexical and semantic innovations are used. Lexical neologisms serve to nominate new objects, phenomena, concepts, qualities, properties, actions and are created with the help of word-building affixes. Neologisms, formed by the lexical-semantic method, are used to replace previous names with new ones, more expressive or more convenient for communication. MN can be expressed in one word – single-root, complex, or complex-shortened and lexicalized word combinations. The grammatical analysis of recorded neologisms showed a significant dominance of nouns (65 %), verbs (25 %) compared to adverbs (4 %). The conducted word-building analysis of military neologisms helped to identify the most productive ways of their creation, in particular, the suffixal creation of verbs and the reinterpretation of the semantics of commonly used words. It seems logical to conclude that the analyzed MNs can be considered neologisms for a short period of time, because they quickly move to the active vocabulary of Ukrainians. It is also indisputable that after the Victory, part of the MNs will move to a passive lexicon. It will be interesting to trace in the future which lexemes will become rarely used, and which ones will continue to be used frequently. It should be noted that this study is not exhaustive, since the number of neologisms is constantly increasing. Therefore, we cannot make broad generalizations and comprehensive conclusions. However, in the future, we will continue our work on recording and analyzing those MNs that people will create and begin to use to denote the “new” realities of war.

REFERENCES

- Dziubina, O. (2018). Typolohichni pryntsypy klasyfikatsii neolohizmiv u suchasni anhliskii movi. [Typological principles of classification of neologisms in modern English]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya: Filolohiia*, (33 (2)), 38–40. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2018_33%282%29__12

- Grytsenko, S. (2022). Movni innovatsii rosiisko-ukrainskoi viiny 2022 roku. [Linguistic innovations of the Russian-Ukrainian war of 2022]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Literaturoznavstvo. Movoznavstvo. Folklorystyka*, (2(32)), 9–13. <https://doi.org/10.17721/1728-2659.2022.32.02>
- Hrydzuk, O., Horodylovska, H. & Florko, L. (2025). War-Caused Ukrainian Neologisms: Dictionary and Psycho-Emotional Reasons of Formation. *Advanced Linguistics*, 15, 21–31. <https://doi.org/10.20535/2025.15.327030>
- Kalinowska, I. (2016). Neologisms – their origin and how they reinvigorate language. *Explorations in English Language Learning*. <https://termcoord.eu/2016/08/neologisms-their-origin-and-how-they-reinvigorate-language/>
- Kosytskyi, M. (2022). Neolohizmy viiny. [War neologisms]. <https://www.polskieradio.pl/398/7863/Artykul/2980256>
- Kovalevskaitė, J., Rimkutė, E., & Vilkaitė-Lozdienė, L. (2020). Light Verb Constructions in Lithuanian: Identification and Classification. // *Studies about Languages*, (36), 39–47. <https://doi.org/10.5755/j01.sal.0.36.22846>
- Llopart-Saumell, E. (2022). The Transgression of Word-Formation Rules as a Sign of Linguistic Change in Catalan: The Case of -isme, -itis, and -metre. // *Languages*, (7 (2)), 127. <https://doi.org/10.3390/languages7020127>
- Merriam-Webster Dictionary. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/neologism>
- Niska, H. (1998). Explorations in translational creativity: Strategies for interpreting neologisms. <https://www.oocities.org/~tolk/lic/kreeng2.htm>
- Slovník UA. Portal ukrainskoi movy i kultury. [Dictionary UA. Portal of the Ukrainian language and culture]. <https://slovnuk.ua/>
- Stadalninkaitė, I. (2018). Interpreting Issues of Metaphors in Official Speech. // *Studies about languages*, (32). <https://doi.org/10.5755/j01.sal.0.32.19723>
- Stankeviciene, S. & Buivyte, G. (2013). Lexicogenetic processes in modern Lithuanian language: creation and use of neologisms. *Kaunas: Technologija*, (5), 148–153. <https://hdl.handle.net/20.500.12259/86639>
- Ukrainska mova: entsyklopediia. [Ukrainian language: encyclopedia]. <http://litopys.org.ua/ukrmova/um54.htm>
- Vitiuk, I. & Kukharonok, S. (2023). Neolohizmy rosiisko-ukrainskoi viiny. [Neologisms of the Russian-Ukrainian war]. <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/06/158.pdf> [in Ukrainian]
- Voskoboinyk V., Kostenko V. & Sukhachova N. (2025). Derivational Patterns of Ukrainian Wartime Neologisms as Represented in English-Language Media. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernads'koho. Seriya: Filolohiya. Zhurnalistyka*, 36 (75), № 3, 102-108. DOI <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2025.3.1/17>
- Zhou, L. (2016). Neologism in News English. // *Sino-US English Teaching*, 13(4), 292–295. <https://www.davidpublisher.com/index.php/Home/Article/index?id=25476.html>

Оксана Гриджук, Галина Городиловська, Ірина Денис. Українські неологізми війни: лексико-семантичний та словотвірний аналіз. Військові неологізми – це слова, словосполучення, вирази, які люди почали активно вживати після вторгнення Росії в Україну. У цій статті продовжено дослідження таких неологізмів. Лексичний корпус військових неологізмів становить 159 ВН. Метою статті є аналіз військових неологізмів у лексико-семантичному та словотвірному аспектах. У процесі дослідження вирішувалися такі завдання: описано семантичну класифікацію військових неологізмів; проаналізовано військові неологізми щодо їх структури; проведено граматичний аналіз; охарактеризовано морфологічні та лексико-семантичні способи їх утворення. Лексичний корпус поділено на п'ять тематичних груп: назви осіб за видом діяльності; назви предметів, об'єктів; топонімічні та територіальні назви; назви процесів; просторово-часові назви. Визначено структурні типи військових неологізмів, зокрема: прості і складні слова, словосполучення, скорочення, слова-символи, транслітеровані вирази, речення. Їх кількісні показники свідчать про переважання простих слів (61%), меншу кількість складних слів (22%) та словосполучень (10%). Найменше серед військових неологізмів абревіатур (1%). Також військові неологізми систематизовано за належністю до частини мови, зокрема виділено іменники (65 %), дієслова (25 %) та прислівники (4 %). Серед морфологічних способів творення військових неологізмів найбільш продуктивними є суфіксальні, префіксальні та суфіксально-префіксальні моделі словотворення. Лексико-семантичний метод є одним з активних джерел творення військових неологізмів. Також було виявлено, що метафоричний перенос при виникненні військових неологізмів відбувається за такими ознаками: за зовнішньою подібністю; за подібністю до процесу, що супроводжується гучними звуками, та його наслідків; за подібністю розміщення; за активністю процесу, що супроводжується обстрілом; за подібністю внутрішніх та зовнішніх ознак; за призначенням тощо.

Ключові слова: військові неологізми; лексичний корпус; семантична класифікація; тематична група; структурний аналіз; граматичний аналіз; морфологічні методи; словотвірна модель; лексико-семантичний метод.

Received: September 19, 2025

Accepted: December 5, 2025

Світлана Шийка

Кандидат філологічних наук, доцент

Доцент кафедри журналістики та українознавства

Національний університет водного господарства та природокористування

Рівне, Україна

<http://orcid.org/0000-0002-8138-7205>svitlanashyika@ukr.net

АНТРОПОНІМНІ ФОРМАНТИ З ОСНОВНИМ -Р- У ПРИЗВИЩАХ РІВНЕНЩИНИ

Стаття присвячена дослідженню словотворчих особливостей антропонімних формантів з основним -р- у формуванні та розвитку прізвищ Рівненщини. Стверджується, що витoki сучасних словотворчих формантів з основним -р- сягають праїндоевропейської давнини. Словотворча активність і продуктивність їх зростали внаслідок еволюційного ускладнення структури, інтеграції твірних складників, процесів контамінації, перерозкладу основ тощо. У правлов'янській мові сформувалася своя оригінальна і розгалужена система суфіксів, серед яких дві іншомовні морфеми з основним приголосним -r-: *-arjъ та -yr-a. Перший з них був запозичений давніми слов'янами з латинської мови через посередництво давньогерманських мов й активно використовувався для творення назв людей за професією і родом занять, що потенційно могли стати лексичною основою для майбутніх антропонімів. Прізвищеві назви з елементом -р-, які утворені від імен, прізвиськ та апелятивів з патронімічним значенням чи значенням суб'єктивної оцінки з деяким відтінком згрубілості, поширені на історичній території Рівненщини, починаючи з середини минулого тисячоліття. Їх частка серед сучасних прізвищ краю сягає двох з половиною відсотків. Найбільш поширеними представниками тематичної групи є назви, які закінчуються на -ар- (-яр-) та -ер- (-єр-). Характерною особливістю творення регіональних прізвищ є домінування лексико-семантичного способу над морфологічним. Зазначається, що за ознаками системності і повноти охоплення до цієї групи назв свідомо віднесено прізвища, утворені внаслідок формалізації апелятивів або власних особових назв, які містять елемент -р-, що є частиною кореня слова. Варто відзначити значну кількість аналізованих прізвищ, які з погляду способу словотворення і розуміння семантики на нинішньому синхронічному етапі суспільного розвитку витлумачити важко.

Ключові слова: антропонім; прізвище; Рівненщина; суфікс; формант.

1 ВСТУП

Постановка проблеми. Прізвища як вторинні лінгвістичні субстанції виникли після власних імен та імен по батькові з суспільної потреби людини в налаштуванні соціально-економічної, гуманітарної та ін. сфер своєї життєдіяльності. Сформовані на національній традиції іменування вони увібрали в себе характерні особливості динамічного розвитку народу, його мови, культури тощо. Актуальність дослідження антропонімних формантів з основним -р- у прізвищах Рівненщини (Рівненської області України) викликана бажанням систематизувати, зрозуміти і пояснити зміст та особливості словотворення значного долученого тематичного масиву власних особових назв давнього слов'янського краю. З іншої сторони, врахування результатів досліджень регіональних прізвищевих систем сприяє вибудовуванню єдиної загальноукраїнської наукової системи історичної антропоніміки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фундаментальною базою для уточнення генези, функцій суфіксів з основним приголосним -р- з подальшого їх використання для утворення загальних і власних особових назв стали праці французького славіста А. Мейє (Meillet, 1965) та українського мовознавця С. Самійленка (Самійленко, 1964). Актуальна наукова розвідка синхронізується з антропонімічними дослідженнями українських вчених

Ю. Редька (Редько, 1966), П. Чучки (Чучка, 2008) В. Шульгача (Шульгач, 2008) та сучасними дисертаційними роботами з вивчення регіональних прізвищ початку століття. Продовжується практика лінгвістичного аналізу прізвищ історичної та сучасної Рівненщини в тематичних групах назв, започаткована авторкою в попередніх дослідженнях, зокрема (Шийка, 2025).

Мета статті – проаналізувати словотворчі особливості антропонімних формантів з основним *-p-* у формуванні та розвитку прізвищ Рівненщини.

2 МЕТОДИ

Методика дослідження передбачає інтегроване поєднання індуктивної та дедуктивної філософських практик наукового пізнання, синергію методів, зокрема, описового – з метою опису результатів вивчення та вибудовування цілісної системи дослідження, порівняльно-історичного – для розгляду проблематики в еволюційному розвитку, лінгвістичного аналізу – для комплексного лексико-семантичного і словотвірного дослідження антропонімних формантів з основним *-p-* у прізвищах Рівненщини.

3 РЕЗУЛЬТАТИ Й ОБГОВОРЕННЯ

Витоки і використання форматів з основним $r \rightarrow p$. Витоки сучасних словотворчих формантів з основним $r \rightarrow p$ сягають праїндоевропейської давнини. Первісна функціональна їх роль полягала у творенні похідних назв і тематичному детермінуванні нових та існуючих в тодішньому мовленні слів. Словотворча активність і продуктивність вихідних морфем зростали внаслідок еволюційного ускладнення структури, інтеграції твірних складників, процесів контамінації, перерозкладу основ тощо. Так, в результаті поєднання основного приголосного з голосним утворився суфікс *-ro-*, двох приголосних із голосним суфікс *-tro-*, голосного з приголосним – *-er-*, сполучення за схемою «приголосний + голосний + приголосний» – суфікс *-ter-*. Однак, як зазначає український мовознавець С. Самійленко, істотної ролі у словотворі ці суфікси не відігравали. Значну частину з них праслов'янська мова практично не використовувала, заховуючи індоєвропейські суфікси переважно в складі морфологічних новоутворень у значно видозміненому вигляді. Дослідник наводить приклади таких змертвілих суфіксів, зокрема: *-ro-*: **tu-ro-s* → **tu-r-ъ*, д.-рус. *туръ*, укр. *тур*, лат. *taurus* 'бик'; *-tro-*: **ve-tro-s* → **ve-tr-ъ*, д.-рус. *вътръ*, укр. *вимер* (Самійленко, 1964, с. 20–21). Серед прикладів прикметників з **-ro-* французький славіст А. Мейє називає **rŭdrŭ* 'червоний' (пор. лат. *ruber*), *dobrŭ* 'добрий' (пор. д.-в.-нім. *taphar*), іменників – *mirŭ* 'мир', залишків прикметникових форм на **-tero-*, **-toro-*, **-tro-* – *vŭtorŭ* 'другий', *koterŭ*, *kotorŭ* 'котрий' (пор. санкр. *kataráh* 'який з двох', лит. *katràs*) (Meillet, 1965, с. 350–351). На основі праїндоевропейських суфіксальних елементів та з урахуванням іншомовних запозичень у правлов'янській мові формується своя оригінальна і розгалужена система суфіксів, серед яких дві іншомовні морфеми з основним приголосним *-r-*: **-arjъ* (пор. ст.-слов. *мытарь*, *винарь*) та *-ur-a* (пор. ст.-слов. *сокыра* – *сѣкыра*) (Самійленко, 1964, с. 21).

Суфікс *-arjъ* < *-arjŭ* був запозичений давніми слов'янами ще в спільнослов'янську епоху з латинської мови (лат. *-ārius*) через посередництво давньогерманських мов (гот. *-areis*), а звідти поширився і на литовську мову (лит. *ōrius*). Первісне його призначення, що полягало у творенні назв людей за професією і родом занять, успішно адаптувалося на слов'янському мовному ґрунті як на прикладах запозичених (напр., *mytarjŭ* 'збирач податків' – похідне із суфіксом *-arъ* від *myto* 'податок', пор. гот. *motareis*), так й у питомих слов'янських (напр., *vinarjŭ* 'виноградар' < *vino*) (Meillet, 1965, с. 371–372).

Загальні назви на позначення осіб з *-ap* < *-arъ* < *-arjъ* та різними різновидами були затребувані протягом усієї суспільної еволюції, пор., зокрема: д.-рус. *букаръ*, *винарь*, *въжжвъръ*, *житаръ*, ст.-укр. *владаръ*, *глинаръ*, *господаръ*, у XVI–XVIII ст. *владаръ*, *гончаръ*, *гусаръ*, *лѣкаръ*, *пахаръ* (Кровицька, 2002, с. 73, 75), сучасне укр. *друкар*, *кухар*, *лікар*, *токарь*, а також з *-яр*: *каменярь*, *муляр*, *столяр*. Потенційно вони могли формалізуватися в цілісному вигляді до розряду антропонімів або бути їх лексичною основою. Варто відзначити, що в джерелах з

історичної Рівненщини загальні назви виступають пояснюючими описовими уточненнями до власних особових назв, напр.: (1870) *землеміръ Александръ Саранчовъ*, (1866) *пономарь Иванъ Михаил. Анишкевичъ*, (1789) *І. Кнежынскій, писарь*, (1877) *архитектора Скуратова* (Теодорович, 1889, с. 622, 627, 969, 1094). У власне антропонімічних назвах аналізовані форманти використовуються для творення патронімів зі складними суфіксами (напр.: (1570) *Павел Хмарич* (Атаманенко & Винар, 2004 с. 39), *Гутарович* (Проект SPRAVKA109.NET, 2025), відіменних та відапелятивних прізвищ (напр.: *Фёдар* (Пура, 1989, с. 127), *Дубар* (Павлюк & Савчук, 2014, с. 389), передаючи патронімічне значення чи значення суб'єктивної оцінки з деяким відтінком згрубілості.

Прізвищеві назви з елементом *-р-*, які утворені від імен, прізвиськ та апелятивів поширені на історичній території Рівненщини, починаючи з середини минулого тисячоліття. Їх частка серед сучасних прізвищ краю сягає трьох відсотків. Найбільше використовуються назви, які закінчуються на *-ар-* (*-яр-*) (близько сотні антропонімічних одиниць серед дослідної вибірки сучасних прізвищ) та *-ер-* (*-єр-*) (близько двох сотень).

Прізвища на *-ар-* (*-яр-*). Широке використання прізвищевих назв на *-ар-* (*-яр-*) у двослівних формах іменування жителів історичної Рівненщини припадає на середину минулого тисячоліття. В Описах Острожчини цього періоду, зокрема, фігурують доповнення до особових імен мешканців краю (антропонімічні похідні від загальних назв, що засвідчені в різних тлумачних словниках), які вказують на професію, вид зайнятості чи характерну дію їх носіїв. Такі антропоніми сформувалися внаслідок лексико-семантичного переосмислення відповідних апелятивів в роль власних особових назв. Серед них, зокрема: (1576) *Лисъ Гончар*, *Иван Римар*, *Прокоп Слесар*, *Богдан Маляръ*, *Роман Угляр*, (1603) *Федор Гончар*, *Семень Боднар*, *Воицех Грабар*, *Скибка Котляр*, *Степанъ Крамар* *Абрамович*, *Адамъ Пекар*, *Хома Пивовар*, *Мартинъ Столяр*, *Евихар Токар* (Атаманенко & Винар, 2004, с. 50–51, 90, 95–98). Значна частина цих назв активно використовувалася протягом суспільно-історичного розвитку і побутує тепер, напр.: *Бондар*, *Гарбар*, *Гончар*, *Столяр* (Пура, 1997, с. 154, 167, 171, 254), *Котляр*, *Крамар* (Павлюк & Савчук, 2014а, с. 424, 469), *Пивовар* (Драганчук & Муляренко, 2017, с. 472, 505), *Римар*, *Слюсар* (Данильчук & Муляренко, 2018, с. 128, 363), *Токар* (Данильчук & Коваль, 2019, с. 133), пор. також інші прізвища цього семантичного відгалуження на *-ар-* (*-яр-*): *Бляхар* (Кривко & Губанов, 2013, с. 273), *Голяр* (Павлюк & Савчук, 2014, с. 157), *Козяр*, *Коцар*, *Крупар* (Павлюк & Савчук, 2014а, с. 320, 436, 502), *Кухар*, *Лихвар*, *Мазяр*, *Муляр*, *Паламар*, *Повар*, *Січкарь*, *Скляр*, *Соляр*, *Шинкар* (Пура, 1997, с. 206, 210, 213, 221, 228, 233, 249, 252, 275), *Лімар*, *Чоботар* (Пура, 1990, с. 92, 177), *Дігтярь*, *Свинарь*, *Смоляр*, *Хмелярь* (Пура, 2002, с. 186, 243, 246, 259), *Шкляр*, *Школяр* (Данильчук & Коваль, 2019, с. 413, 416).

До власне суфіксальних назв відносяться прізвища, утворені від особових апелятивів (їх ймовірно можна розглядати і як відприкметникові назви, що виражають деяку гіпертрофовану ознаку іменованої особи), напр.: *Зубар* (Пура, 1989, с. 45) (синонім до «зубатий»), *Усар* (Данильчук & Коваль, 2019, с. 181) («вусатий»), неособових іменників: *Гвоздьярь* (Пура, 2002, с. 176), *Дубар* (Павлюк & Савчук, 2014, с. 389), *Мухар* (Пура, 1990, с. 112), *Шубар* (Данильчук & Коваль, 2019, с. 439) та дієслів: *Бўхар*, *Пáхар* (Пура, 1989, с. 18, 91), *Бóляр* (Пура, 1990, с. 15), *Дмухар* (Пура, 1997, с. 180). Шляхом суфіксального нарощення могли постати сучасні відантропонімічні прізвища *Фёдар* (Пура, 1989, с. 127) (< *Фёдь* < *Федір*), *Янчар* (Пура, 1997, с. 280) (< *Янко* < *Ян*). Наявність дуплетних засвідчень типу *Дуда* і *Дудар* (Пура, 2002, с. 189), *Зінь* (Пура, 1997, с. 188) і *Зінярь* (Павлюк & Савчук, 2014, с. 514), *Гуля* і *Гулярь* (Павлюк & Савчук, 2014, с. 243, 244), *Ковб*, *Ковба* і *Ковбар* (Павлюк & Савчук, 2014а, с. 288) дає привід розглядати їх як морфологічні відпрізвищеві назви, в яких може «заховуватися» і патронімічна семантика (напр.: *Дудар* – «син чоловіка за прізвиськом *Дуда*», *Зінярь* – «син людини на ймення *Зінь*»).

Прізвищетворча активність морфологічної форми *-ар-* (*-яр-*) проявляється в лінгвістичній легкості і зрозумілості додавання до вихідних апелятивних чи антропонімічних основ, а також в нарощенні уже засвідчених прізвищ новими суфіксами в результаті чого

отримуються складні морфеми і нові тематичні групи прізвищ. Візуальною моделлю такого розвитку можуть слугувати регіональні прізвища: (1576) *Яцько Золотар* – *Каленик Золотарчикъ*, пор. також приклад нарощення семантичної назви: (1576) *Семянъ Слесар* – *Богдан Слесарчикъ* (Атаманенко & Винар, 2004, с. 51).

Варто відзначити значну кількість аналізованих прізвищ, які з погляду способу словотворення і розуміння семантики на нинішньому етапі суспільного розвитку витлумачити важко. Цьому сприяють подекуди як мовні чинники, серед яких: нетрадиційності словотворення, відсутність достовірних відомостей про значення і будову твірних основ, значна кількість іншомовних запозичень, фонетичні діалектні відхилення так і позамовні, зокрема графіка запису тощо. До таких прізвищ можна віднести: (1603) *Суфал Бофз*ар, *Мартинъ Бахмар* (Атаманенко & Винар, 2004, с. 91, 92), *Балвар*, *Бердар*, *Гостар*, *Тарар* (Пура, 2002, с. 159, 162, 180, 251), *Беднар*, *Вітвар*, *Джигар*, *Огар* (Пура, 1997, с. 149, 163, 179, 225), *Бойдар*, *Лейсмар*, *Молнар*, *Постар* (Пура, 1990, с. 14, 91, 109, 131) та ін.

Прізвища на -ер- (-єр-). Продуктивний регіональний прізвищевий тип -ер- (-єр-) не завжди є предметом сучасних антропонімічних досліджень ймовірно з огляду на те, що, як зазначав Ю. Редько, шлях утворення і семантика таких прізвищ переважно неясні (Редько, 1966, с. 124). У більшості випадків такі особові назви утворені лексико-семантичним способом від основ, в яких початково наявне -ер-, але воно не є суфіксом, а входить до складу кореня у формах: -ер-, -бер-, -дер-, -нер-, -тер- та ін. За походженням це відіменні прізвища: *Нєстер*, *Пєтер* (Пура, 1990, с. 115, 125), *Оліфер* (Пура, 1997, с. 226), відапелятивні прізвища: *Бобер*, *Вітер* (Пура, 1997, с. 152, 163) (а також прізвища, утворені від zdeформованих під іншомовним впливом слів, діалектних фонетичних варіантів, напр.: *Ветер*, *Вечер*, *В'ятер* (Кривко & Губанов, 2013, с. 479, 480, 565), *Козер* (Пура, 1989, с. 53), *Цукер* (Данильчук & Коваль, 2019, с. 297), агентивні назви: *Кучер* (Павлюк & Савчук, 2014а, с. 566), *Майстер* (Драганчук & Муляренко, 2016, с. 258), складні утворення: *Білозер* (Пура, 1997, с. 152), *Бокимер* (Кривко & Губанов, 2013, с. 299) та іншомовні запозичення (більшість з яких ймовірно німецького походження, що є природним з огляду генези форманта -ер < -er-ъ < -ero): *Біллер* (Пура, 1997, с. 152) (нім. *Beller* 'дзвонар'), *Вагнер* (Кривко & Губанов, 2013, с. 421) (нім. *Wagner* 'візник'), *Вібер* (Кривко & Губанов, 2013, с. 491) (нім. *Weber* 'ткач'), *Ріхтер* (Данильчук & Муляренко, 2018, с. 131) (нім. *Richter* 'суддя'), а також: *Баєр* (Кривко & Губанов, 2013, с. 174) (нім. *Bayer* 'баварець'), *Маєр*, *Мейєр* (Драганчук & Муляренко, 2016, с. 250, 363) (нім. *Meier* 'управитель'), *Фаєр* (Данильчук & Коваль, 2019, с. 191) (нім. *Feuer* 'вогонь'). Засвідчення дуплетних форм: *Бєх* (Пура, 2002, с. 162) і *Бєхєр* (Кривко & Губанов, 2013, с. 249), *Губа́*, *Губа́р* (Пура, 1989, с. 30) і *Губєр* (Пура, 1997, с. 175), *Грин* (Пура, 1997, с. 173) і *Гринєр* (Павлюк & Савчук, 2014, с. 203), *Шуст* (Пура, 1989, с. 149) і *Шу́стер* (Пура, 1990, с. 184) не виключає можливості існування суфіксальних відантропонімічних прізвищ з деяким відтінком патронімічності.

Прізвища на -ир- (-ір-, -їр-). Аналіз дослідного антропонімічного матеріалу дозволяє сформулювати висновок про характерність цієї категорії прізвищ для періоду юридично кодифікованих власних особових назв (засвідчена на теренах історичної Острожчини єдина «професійна» прізвищева назва (1603) *Степанъ Кушнір* (Атаманенко & Винар, 2004, с. 96) активно використовується і сьогодні, пор.: *Кушнір* (Проект SPRAVKA109.NET, 2025). У більшості випадків такі стандартизовані прізвища не несуть якоїсь визначеної семантики. Значна їх частина утворена лексико-семантичним способом від власних та загальних назв, в яких попередньо наявний елемент -ир (-ір-, -їр-) (суфіксами їх можна вважати тільки умовно), напр.: *Бобі́р*, *Візі́р* (Пура, 1990, с. 13, 25), *Жовні́р* (Пура, 1997, с. 186), *Козир* (Пура, 1984, с. 41), *Маїшталі́р* (Пура, 1997, с. 216), *Олефі́р* (Драганчук & Муляренко, 2017, с. 329), *Сиді́р*, *Чигир* (Пура, 1997, с. 247, 271) та ін. До суфіксальних утворень правдоподібно віднести початково мотивовані предметною ознакою прізвища, *Долі́р* (Пура, 1990, с. 45) (пор. діал. *дол* 'долина'), *Мозаї́р* (Пура, 1997, с. 219) (пор. укр. *мозаї́ка*, *мозаї́ст*), атрибутивною ознакою: *Богатир* (Пура, 1997, с. 153) (пор. укр. *багатий*, рос. *богатый*), *Кирасир* (пор. *Кирас* 'поважний') (Пура, 1997, с. 194), ознакою виконавця певної дії: *Балакі́р* (Пура, 2002, с. 159) (<

балакати), *Гладі́р* (Пура, 1984, с. 34) (< *гладити*), *Пастир* (Пура, 1997, с. 230) (< *пастити*). Сучасне прізвище *Єрвомі́р* (Пура, 1990, с. 50) могло розвинути́сь від особового імені **Яромір* (Шульгач, 2008, с. 279).

Прізвища на -ор-. Давній продуктивний в українській літературній мові суфікс -ор не виявляє особливої активності в регіональному прізвищотворенні. Прізвища, в записі яких наявний елемент -ор, є структурно непохідними антропонімічними лексемами, в них не можна виділити твірної основи і словотворчого форманта. У значній частині таких назв спостерігається фонетичні відхилення -ор > -ір (-ор > -ар, -ор > -р) відносно нормативної форми твірного слова. Дослідну вибірку складають сучасні прізвища, утворені від різних форм власних імен: *Грі́гор* (Пура, 1990, с. 38), *Лазор* (Пура, 1997, с. 207) (< *Лазар*), *Нечипор* (Пура, 1997, с. 223) (< *Нечипір*), *Прохор* (Драганчук & Муляренко, 2017, с. 636), *Сідор* (Пура, 1984, с. 56) (*Сиді́р*), апелятивів: *Кантор* (Павлюк & Савчук, 2014а, с. 149), *Мо́цьор* (Пура, 1989, с. 80) (< *моцар*), *Ро́тор* (Пура, 1984, с. 54), *Сне́ктор* (Пура, 1990, с. 152) (*спектр*), *Та́бор* (Пура, 1990, с. 156) (< *табір*), *Тхор* (Пура, 1997, с. 261) (< *тхір*), *Цукор* (Пура, 1997, с. 269), ойконіма: *Самбор* (Пура, 1997, с. 244) (< *Самбір*), дієслова *Комор* (Павлюк & Савчук, 2014а, с. 346) (< *коморити*). Прозору семантику має складна назва *Лихочвор* (Драганчук & Муляренко, 2016, с. 182), натомість пояснити значення і походження твірних основ прізвищ *Анцибор*, *Батор*, *Вонтор* (Кривко & Губанов, 2013, с. 152, 214, 553), *Го́лор* (Пура, 1990, с. 34), *Пундор* (Драганчук & Муляренко, 2017, с. 645), *Цеміор* (Данильчук & Коваль, 2019, с. 282) з достатньою вірогідністю важко.

Прізвища на -ур-. Прізвищ, які закінчуються на -ур- (-юр-) відносно небагато і практично всі вони є продуктом нашого часу. За способом виникнення це як семантичні переосмислення непохідних твірних основ так і морфологічні утворення. Частину з них можна розглядати за методикою різноманітних дуплетних пар, напр.: *Джур* і *Джура* (Павлюк & Савчук, 2014, с. 331), *Жур* і *Жура́* (Пура, 1990, с. 53), *Качур* і *Качура* (Пура, 1997, с. 193), *Мазур* (Драганчук & Муляренко, 2016, с. 252) і *Мазу́ра* (Пура, 1989, с. 71), *Шур* і *Шу́ра* (Пура, 1990, с. 184).

На логічну послідовність утворення чоловічих прізвищ на -ур від прізвищ переважно жіночого роду на -ура, мабуть, внаслідок втрати останніми флексії -а, звертає увагу Ю. Редько, пояснюючи, що це зумовлено тенденцією надати прізвищу форму чоловічого роду. З іншого боку, відбувається певна нейтралізація суб'єктивної оцінки іменування, бо, як зазначає вчений, «в іменниках на -ура виразніше відчувається негативне емоційне забарвлення» (Редько, 1966, с. 158) (пор. відіменні прізвища: *Мисюра* (Проект SPRAVKA109.NET, 2025), *Місюра* (Пура, 1997, с. 218) (< *Мись* < *Михайло*), *Федюра* (Пура, 1997, с. 263) (< *Федь* < *Федір*), відапелятивні: *Писюра* (Пура, 2002, с. 233), *Цицюра* (Пура, 1997, с. 269). П. Чучка розглядає генетично апелятивний суфікс -ур у генесіонімічній функції (Чучка, 2008, с. 284). Підтвердженням цієї тези слугують прізвища нашої вибірки: *Га́нчур* (Пура, 1990, с. 30) (*Га́нчур* – «син Ганки»), *Ге́цур* (Павлюк & Савчук, 2014, с. 115), *Ге́цюр* (Пура, 2002, с. 177) (*Ге́цур*, *Ге́цюр* – «син людини за прізвищем чи прізвищем Гець», пор. *Гець* (Павлюк & Савчук, 2014, с. 115).

4 ВИСНОВКИ І НАПРЯМИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

За результатами дослідження можна констатувати, що витоки сучасних словотворчих формантів з основним *r*→*p* сягають праіндоєвропейської давнини. Словотворча активність і продуктивність їх зростали внаслідок еволюційного ускладнення структури, інтеграції твірних складників, процесів контамінації, перерозкладу основ тощо. У праволів'янській мові сформувалася своя оригінальна і розгалужена система суфіксів, серед яких дві іншомовні морфеми з основним приголосним -r-: **-arjъ* та *-ur-a*. Перший з них був запозичений давніми слов'янами з латинської мови через посередництво давньогерманських мов й активно використовувався для творення назв людей за професією і родом занять, що потенційно могли стати лексичною основою для майбутніх антропонімів. Прізвищеві назви з елементом -р-, які

утворені від імен, прізвиськ та апелятивів з патронімічним значенням чи значенням суб'єктивної оцінки з деяким відтінком згрубілості, поширені на історичній території Рівненщини, починаючи з середини минулого тисячоліття. Їх частка серед сучасних прізвищ краю сягає трьох відсотків. Найбільш поширеними є назви, які закінчуються на *-ар-* (*-яр-*) та *-ер-* (*-єр-*). Характерною особливістю творення регіональних прізвищ є домінування лексико-семантичного способу над морфологічним. За ознаками системності і повноти охоплення ми свідомо в цій групі назв розглянули прізвища, утворені внаслідок формалізації апелятивів або власних особових назв, які містять елементом *-р-*, що є частиною кореня слова. Варто відзначити значну кількість аналізованих прізвищ, які з погляду способу словотворення і розуміння семантики на нинішньому етапі суспільного розвитку витлумачити важко.

Перспективи подальших розвідок пов'язуємо з практикою використання отриманих результатів й апробованої методики дослідження в процесі системного пізнання інших тематичних груп прізвищ.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Атаманенко, В. & Винар, Л. (Ред.). (2004). *Описи Острозьщини другої половини XVI – першої половини XVII ст.* Українське Історичне Товариство.
- Данильчук, О. Ю. & Коваль, В. С. (Ред.) (2019). *Реабілітовані історією. Рівненська область* (Кн. 9). Овід.
- Данильчук, О. Ю. & Муляренко, О. В. (Ред.) (2018). *Реабілітовані історією. Рівненська область* (Кн. 8). Дятлик.
- Драганчук, М. М. & Муляренко, О. В. (Ред.) (2016). *Реабілітовані історією. Рівненська область* (Кн. 6). Дятлик.
- Драганчук, М. М. & Муляренко, О. В. (Ред.) (2017). *Реабілітовані історією. Рівненська область* (Кн. 7). Дятлик.
- Кривко, М. П. & Губанов, О. В. (Ред.) (2013). *Реабілітовані історією. Рівненська область* (Кн. 3). ПП ДМ.
- Кровицька, О. (2002). *Назви осіб в українській мовній традиції XVI–XVIII ст. Семантика і словотвір.* Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.
- Павлюк, С. І. & Савчук, О. І. (Ред.) (2014). *Реабілітовані історією. Рівненська область* (Кн. 4). ПП ДМ.
- Павлюк, С. І. & Савчук, О. І. (Ред.) (2014а). *Реабілітовані історією. Рівненська область* (Кн. 5). ПП ДМ.
- Проект SPRAVKA109.NET (2025). *Телефонний довідник України. За алфавітом.* Рівне. <https://spravka109.net/ua/ukraine>>Рівне
- Пура, Я. О. (1997). *Край наш у назвах* (Ч. 3). Рівненський інститут слов'янознавства.
- Пура, Я. О. (1984). *Сучасні прізвища Рівненщини* (Ч. I). Обласне відділення педагогічного товариства.
- Пура, Я. О. (1989). *Сучасні прізвища Рівненщини* (Ч. IV). Рівненське обласне географічне товариство.
- Пура, Я. О. (1990). *Сучасні прізвища Рівненщини* (Ч. V). Рівненське обласне відділення Українського фонду культури.
- Пура, Я. О. (2002). *Край наш у назвах* (Ч. 4). Перспектива.
- Редько, Ю. К. (1966). *Сучасні українські прізвища.* Наукова думка.
- Самійленко, С. П. (1964). *Нариси з історичної морфології української мови* (Ч. 1). Радянська школа.
- Теодорович, Н. И. (1889). *Историко-статистическое описание церквей и приходов Волынской епархии* (Т. II). Типография Почаево-Успенской Лавры.
- Чучка, П. П. (2008). *Антропонімія Закарпаття.* Ужгородський національний університет.
- Шийка, С. В. (2025). Українські рефлексі давнього суфікса *-j(ь)* у прізвищах Рівненщини. *Записки з українського мовознавства*, (32), 140–153. <https://doi.org/10.18524/2414-0627.2025.32.333775>
- Шульгач, В. П. (2008). *Нариси з праслов'янської антропонімії* (Ч. I). Довіра.
- Meillet, A. (1965). *Le slave commun.* Editions CHAMPION.

REFERENCES

- Atamanenko, V. & Vynar, L. (Ed). (2004). *Opysy Ostrozhchyny druhoi polovyny XVI – pershoi polovyny XVII st.* [Descriptions of the Ostrozh region of the second half of the 16th - first half of the 17th centuries]. Ukrainske Istorychne Tovarystvo. [in Ukrainian]
- Danylchuk, O. Yu. & Koval, V. S. (Eds.) (2019). *Reabilitovani istoriieiu. Rivnenska oblast* [Rehabilitated by history. Rivne region] (Vol. 9). Ovid. [in Ukrainian]
- Danylchuk, O. Yu. & Muliarenko, O. V. (Eds.) (2018). *Reabilitovani istoriieiu. Rivnenska oblast* [Rehabilitated by history. Rivne region] (Vol. 8). Diatlyk. [in Ukrainian]
- Drahanchuk, M. M. & Muliarenko, O. V. (Eds.) (2016). *Reabilitovani istoriieiu. Rivnenska oblast* [Rehabilitated by history. Rivne region] (Vol. 6). Diatlyk. [in Ukrainian]
- Drahanchuk, M. M. & Muliarenko, O. V. (Eds.) (2017). *Reabilitovani istoriieiu. Rivnenska oblast* [Rehabilitated by history. Rivne region] (Vol. 7). Diatlyk. [in Ukrainian]

- Kryvko, M. P. & Hubanov, O. V. (Eds.) (2013). *Reabilitovani istoriiei. Rivnenska oblast* [Rehabilitated by history. Rivne region] (Vol. 3). PP DM. [in Ukrainian]
- Krovytska, O. (2002). *Nazvy osib v ukrainskii movnii tradytsii XVI–XVIII st. Semantyka i slovotvir* [Personal names in the Ukrainian linguistic tradition of the 16th–18th centuries. Semantics and word formation]. Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy. [in Ukrainian]
- Pavliuk, S. I. & Savchuk, O. I. (Eds.) (2014). *Reabilitovani istoriiei. Rivnenska oblast* [Rehabilitated by history. Rivne region] (Vol. 4). PP DM. [in Ukrainian]
- Pavliuk, S. I. & Savchuk, O. I. (Eds.) (2014a). *Reabilitovani istoriiei. Rivnenska oblast* [Rehabilitated by history. Rivne region] (Vol. 5). PP DM. [in Ukrainian]
- Proekt SPRAVKA109.NET (2025). *Telefonnyi dovidnyk Ukrainy. Za alfavitom. Rivne* [Telephone directory of Ukraine. Alphabetically. Rivne]. <https://spravka109.net/ua/ukraine>Rivne> [in Ukrainian]
- Pura, Ya. O. (1997). *Krai nash u nazvakh* [Our land in names] (Part 3). Rivnenskyi instytut slov'ianoznavstva. [in Ukrainian]
- Pura, Ya. O. (1984). *Suchasni pryzvyshcha Rivnenshchyny* [Modern surnames of the Rivne region] (Part I). Rivnenskyi oblasnyi instytut pidvyshchennia kvalifikatsii uchytelev, Oblasne viddilennia pedahohichnoho tovarystva. [in Ukrainian]
- Pura, Ya. O. (1989). *Suchasni pryzvyshcha Rivnenshchyny* [Modern surnames of the Rivne region] (Part IV). Rivnenske oblasne heohtafichne tovarystvo. [in Ukrainian]
- Pura, Ya. O. (1990). *Suchasni pryzvyshcha Rivnenshchyny* [Modern surnames of the Rivne region] (Part V). Rivnenske oblasne viddilennia Ukrainskoho fondu kultury. [in Ukrainian]
- Pura, Ya. O. (2002). *Krai nash u nazvakh* [Our land in names] (Part 4). Perspektyva. [in Ukrainian]
- Redko, Yu. K. (1966). *Suchasni ukrainski pryzvyshcha* [Modern Ukrainian surnames]. Naukova dumka. [in Ukrainian]
- Samiilenko, S. P. (1964). *Narysy z istorychnoi morfologii ukrainskoi movy* [Essays on the historical morphology of the Ukrainian language] (Part 1). Radianska shkola. [in Ukrainian]
- Teodorovich, N. I. (1889). *Istoriko-statisticheskoe opisanie tserkvei i prikhodov Volynskoi yeparkhii* [Historical and Statistical Description of Churches and Parishes of the Volyn Diocese] (Vol. II). Tipografiya Pochaev-Uspenskoi Lavri.
- Chuchka, P. P. (2008). *Antroponimiia Zakarpattia* [Anthroponymy of Transcarpathia]. Uzhhorodskyi natsionalnyi universytet. [in Ukrainian]
- Shyika, S. V. (2025). Ukraini refleksi davnoho sufiksa -j(ь) u pryzvyshchakh Rivnenshchyny [Ukrainian reflexes of the ancient suffix -j(ь) in surnames of the Rivne region]. *Zapysky z ukrainskoho movoznavstva*, (32), 140–153. <https://doi.org/10.18524/2414-0627.2025.32.333775> [in Ukrainian]
- Shulhach, V. P. (2008). *Narysy z praslovianskoi antroponimii* [Essays on Proto-Slavic Anthroponymy] (Part I). Dovira. [in Ukrainian]
- Meillet, A. (1965). *Le slave commun*. Editions CHAMPION. [in French]

Svitlana Shyika. Anthroponymic Formants with the Main -r- in Surnames of the Rivne Region. The article is devoted to the study of the word-forming features of anthroponymic formants with the main -r- in the formation and development of surnames of the Rivne region. It is argued that the origins of modern word-forming formants with the main -r- date back to Proto-Indo-European antiquity. Their word-forming activity and productivity increased as a result of the evolutionary complication of the structure, the integration of constituent components, the processes of contamination, the rearrangement of bases, etc. In the Pravlovian language, its own original and branched system of suffixes was formed, among which two foreign-language morphemes with the main consonant -r-: *-arjъ and -yr-a. The first of these was borrowed by the ancient Slavs from Latin through the mediation of the ancient Germanic languages and was actively used to create names for people by profession and occupation, which could potentially become the lexical basis for future anthroponyms. Surnames with the element -r-, which are formed from names, nicknames and appellations with a patronymic meaning or the meaning of a subjective assessment with a certain tinge of rudeness, are widespread in the historical territory of the Rivne region, starting from the middle of the last millennium. Their share among modern surnames of the region reaches two and a half percent. The most common representatives of the thematic group are names ending in -ar- (-яр-) and -ep- (-ер-). A characteristic feature of the creation of regional surnames is the dominance of the lexical-semantic mode over the morphological one. It is noted that, based on the systematicity and completeness of coverage, surnames formed as a result of the formalization of appellations or proper names containing the element -r-, which is part of the root of the word, are deliberately included in this group of names. It is worth noting a significant number of analyzed surnames, which are difficult to interpret from the point of view of the method of word formation and understanding of semantics at the current synchronic stage of social development.

Keywords: anthroponym; surname; Rivne region; suffix; formant.

Received: November 20, 2025

Accepted: December 5, 2025

Inna Krasovska

Ph.D. in Philology, Associate Professor

Department of Foreign Languages for Maths Faculties

Educational and Scientific Institute of Philology

Kyiv National Shevchenko University

Kyiv, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-1567-1443>

3488778@gmail.com

SYNTACTIC MEANS OF EXPRESSING EMOTIONALITY IN VERBAL COMMUNICATION: A COGNITIVE–FUNCTIONAL APPROACH

This article examines the intricate relationship between language, emotional meaning, and communicative function, arguing that emotional expression is not merely added to a linguistic structure but an inherent component of meaning-making. Drawing on auditory analysis of emotionally charged communicative situations, the study demonstrates that syntactic constructions serve as perceptual cues that shape listeners' interpretation of emotional states. Emotional meaning is conceptualized as a generalized manifestation of affect embedded within lexical and grammatical units, reflecting both individual cognition and broader communicative intentions. The findings reveal that any verbal or non-verbal sign can acquire emotional significance depending on contextual framing, discourse purpose, and interactional dynamics. Within this framework, syntax performs a binding and regulatory function: it organizes the flow of information, highlights emotional contrasts, and guides the listener's processing of affective nuance. By analysing how syntactical patterns mark emphasis, intensity, or evaluative stance, the study underscores the role of grammatical choice as a perceptual marker of emotional attitude. This article examines how emotional meaning is structured, signalled, and interpreted through the interaction of syntactic patterns, discourse organisation, and culturally shared communicative routines. Particular attention is given to discourse units and the structural peculiarities of discourse units, which determine how speakers segment information and highlight affective nuance. The study argues that emotional communication relies heavily on clichéd structures, such as formulaic expressions, evaluative frames, and repeated conversational patterns that activate a familiar emotional script. These scripts provide socially recognized scenarios that guide interlocutors in interpreting the intended emotional stance, even when cues are subtle or indirect. The findings contribute to research on the lexical-constructural interface and underscore the importance of patterned discourse behaviour in modelling the expression and perception of emotion across communicative contexts.

Keywords: emotional meaning; emotivity; syntactic constructions; perceptual cues; discourse units; emotional scripts; clichéd structures; emotional intensity.

1 INTRODUCTION

Problem Statement. The evolution of human society is inseparably connected with the process of communication – information and versatile meanings are transmitted through various verbal and non-verbal means. Though non-verbal communication is relentlessly developing in the digital world, verbal communication remains the most widespread form of human interaction, since the primary function of speech is to serve as a means of exchanging ideas, opinions. In the process of verbal communication, a person exchanges not only intellectual information with others but also expresses their attitude toward it, for it is not enough to construct one's thoughts logically correctly – they must also be conveyed vividly and emotionally. Thus, the communication of thoughts constitutes the main, but not the only, function of language. While much research has focused on the emotional potential of lexical items, the syntactic realization of emotionality has not been examined as comprehensively. The central problem addressed in this article is the role of syntactic structures as perceptual cues of emotional meaning and their contribution to the interpretation of emotionally charged utterances.

Analysis of Recent Research and Publications. Previous scholarship has emphasized the dual semantic nature of linguistic signs, distinguishing descriptive (denotative) and emotive (expressive) meanings (Wierzbicka, 1999; Sorokina, 2020). The findings have proven that language serves not only as a means of transmitting and receiving rational information but also as a way of expressing emotions, since it is a universal means of externalizing the entire process of human thought. The ability of words to express not only ideas but also the speaker's emotional state determines the dual referential nature of linguistic signs, which serve as carriers of emotional meaning. Hence the division of all semantics into two types: descriptive (referential, denotative) and emotive (expressive) meaning (Sorokina, 2020, p.1187). Linguistic knowledge enables a person to correctly evaluate the information they receive. This information can be both factual and emotionally-charged.

Studies in pragmatics and cognitive linguistics have further demonstrated how expressive meaning arises from the interaction of linguistic form, emotional stance, and contextual interpretation (Croft, 2013; Jackendoff, 2010; Amaral, 2018,). Factual information, that can be verified, accepted or rejected, is conveyed through the descriptive meaning. It is based on the relationship between a lexical unit and its denotatum. In contrast to the descriptive meaning, the emotive meaning is based on the relationship between a semantic unit and the emotional reaction of the participants in communication (Amaral, 2018).

In linguistics, the question of whether emotionality is a component of linguistic meaning is generally interpreted in a similar way, since differences can arise only when language is considered outside the process of speech activity (Kalyta et al., 2019). The expression of emotions constitutes an integral part of verbal communication, which can be viewed as a type of activity. The communicative situation can prompt speakers to share not only facts and ideas in order to achieve the goal of communication, but also their emotionally biased interpretation of that situation. The study of linguistic means of communication shows that every verbal or non-verbal tool can become a carrier of emotional charge and, in this way, express a particular emotional meaning (Wierzbicka, 1999; Pavlenko, 2005).

Within this framework, emotional meaning can be defined as a generalized manifestation of emotion within a verbal or non-verbal unit – one of the forms through which human consciousness reflects reality. The cognitive activity of an individual involves the accumulation of knowledge about reality and the development of a particular attitude toward it. The foundation for considering the cognitive, emotional, and intellectual aspects of language lies in the concept that objective and subjective elements form a synergy in the process through which human consciousness reflects the surrounding world, its objects, and its phenomena (Liu, 2016).

The difference between emotional and non-emotional verbal and non-verbal means lies in the way they express how the speaker reflects the generalized properties of objects and phenomena – either rationally or with emotional bias. The predominance of rational interpretation is revealed in the extensive use of verbal tools devoid of emotional connotation, which convey solely factual information. In contrast, emotional verbal tools enable the speaker to communicate the feelings evoked by certain objects and, in this way, demonstrate how the communicative situation is interpreted – positively or negatively (Couper-Kuhlen & Selting, 2018). The expression of emotions and feelings through emotionally charged verbal tools is associated with the concept of emotivity. In general, emotivity is understood as the verbal reflection of people's emotional perception of reality, conditioned by social, cultural, and psychological factors (Ortony et al., 1990; Shakhovskiy, 1996, p.45-56). For instance, emotivity at the lexical level is characterized by the predominance of emotional meaning over denotative meaning. Although there are verbal means that possess inherent emotional connotations and serve as markers for identifying emotivity in any context, we believe that any verbal or non-verbal unit can acquire emotional meaning depending on the particular communicative context and the function that this verbal or non-verbal tool performs in the communicative situation. (Ivanov, 2017, p. 185–189; Melkumova, 2017)

Purpose of the Article. The study of emotivity focuses on different levels of the language system: lexical, grammatical, and syntactic. However, the analysis of various linguistic means that convey emotional meaning often overlooks the unity of the logical and emotional spheres in the

cognition of the speaker, which ensures the adequate perception and interpretation of emotionally charged information. The relevance of our research lies in the fact that we approach the concept of emotivity as a reflection of the cognitive process of perceiving and producing a particular emotionally charged meaning.

Syntactic peculiarities of verbal communication reflect not only the structural properties of the language system but also provide insight into the complexity of conceptual elements and how they are represented in speech (Oatley et al., 1996). Within this framework, our research aims to identify syntactic means interpreted by recipients of verbal information as perceptual cues indicating the speaker's emotional attitude toward the content of a communicative situation.

Any linguistic phenomenon, from the perspective of the cognitive approach, can be thoroughly studied only when it is viewed as both a product and a channel of information perception and generation under specific communicative conditions (Kalyta et al., 2019). To apply this cognitive approach, the syntactic means of expressing emotivity have been analyzed as perceptual cues that enable recipients to identify the emotional meaning conveyed by the speaker.

2 METHODS

The study employs a cognitive-functional approach, treating syntax as both a product and a channel of emotional information. To investigate syntactic markers of emotivity, an auditory analysis was conducted, drawing on methods used in experimental phonetics. Informants listened to segments of dialogic speech and identified syntactic units they perceived as conveying emotional meaning, selecting emotional states from a predefined list derived from the research corpus.

In addition to the auditory method, structured interviews were used to elicit informants' interpretations. The method of structured interviews involves interaction between the researcher and informants through clearly formulated questionnaires designed to obtain relevant interpretations of the proposed experimental corpus. The aim of the structured interview is to present informants with a set of clearly defined questions aligned with the research objectives, in order to avoid heterogeneous responses. The informants were asked to identify a syntactic unit that, in their opinion, conveys emotional meaning within a clearly described communicative situation, and to select the corresponding emotion from a list determined by the analysis of the research material. The structured questionnaires ensured uniformity of responses by presenting clearly formulated questions aligned with the research objectives (Krasovska, 2021).

The empirical material consisted of:

- dialogic passages from English literary works performed by professional actors,
- audio recordings from English-language films, and an extended corpus that enabled the identification of stable syntactic markers associated with emotional meaning.

All responses were subject to statistical processing in order to determine correlations between types of syntactic structures and perceived emotional states.

3 RESULTS AND DISCUSSION

3.1 Syntactic Structures as Perceptual Markers of Emotionality

The analysis of syntactical transformations that occur in an emotionally charged situations shows that under the influence of emotions, various formal changes take place in language. These include the violation of grammatical structure, shifts of grammatical tenses, repetitions, rhetorical questions, and other linguistic devices. The answers of the informant show that syntactical structures function as perception markers of emotional states and contribute to an adequate interpretation of emotional attitudes. Unlike lexical means syntactical structures do not name specific character of emotion (surprise, anger, joy, etc.), yet they clearly signal the presence of emotional colouring in speech (Zima, 2014). Two of the most important types of syntactic colouring were identified as early as by Ch. Bally: namely, purely emotional colouring and social colouring (Bally, 1909, p.79). These two characteristics are usually applied to describe the connotative meanings of lexical units; however,

a closer examination of the data shows that they are also applicable to syntax, although in the latter case they appear in a more generalized form. We believe that syntactical constructions function as emotional descriptive signals that can perform two functions: generally signalling of emotionality (reflecting an overall emotional bias of the utterance); identifying a specific emotional content.

Analysis of the functional value performed by syntactical constructions proves that there are syntactical patterns that have inherent emotional connotation and thus they are undeniably identified by informants as general signals of emotionality. Among such constructions with inherent emotional connotation the most frequently identified (93% of responses) are exclamatory sentences. This is quite natural, since the primary communicative purpose of this type of sentence is to express emotions. However, the auditory analysis proves that any sentence expressing a high degree of emotional intensity can be identified by informants as a signal of either general or specific emotional meaning. Thus, in our study, we distinguish between inherent exclamatory sentences and specifically coined exclamatory sentences. Inherent exclamatory sentences possess a specific structure, for example:

- *How wonderful!*
- *What a revelation!*
- *How dazzling you are! (Columbus, 2001)*

Inherent exclamatory sentences are also realized in the form of linguistic clichés, such as “My God!” “Good Lord”, “Holly Spirit!” (Landis, 1999), etc.

Specifically-coined exclamatory sentences occur as a result of emotional bias added by the speaker deliberately, so that imperative, interrogative or affirmative syntactical structures are turned into exclamation to convey extreme emotional state of the speaker in a particular communicative situation. Such syntactical structures are perceived by informants as markers of specific emotional state. For instance, in the given situation, the speaker is extremely indignant and enraged, what is revealed in a string of specifically-coined exclamatory sentences formed by deliberate violation of inherent syntactical structure of imperative, interrogative and declarative sentences.

E.g. Oh, why doesn't he stop that damned noise! Please! Will you stop that! I can't think! Jimmy, for God's sake! (Alexie, 2007)

The usage of personal pronoun “you” or interjection “oh” is identified by informants as specific signals of emotional charge and associated with the outburst of negative emotions (anger, indignation). The irritation of the speaker becomes conspicuous due to the fact that he repeats imperative sentence and the usage of the pronoun “you” in the final imperative sentence foregrounds his discontent and irritation: “Oh, shut up! Shut up for God's sake! You shut up, Johnny! (Alexie, 2007)

Interrogative structures are often interpreted by informants as specific markers of emotional state of the speaker. 75% of recipients attribute the rhetoric question to a general signal of emotionality which meaning becomes evident in the context of communicative situation. This syntactic construction coincides in its formal grammatical structure with any type of question, yet differs sharply from it in semantic content: rhetorical questions do not require a response from the interlocutor and, therefore, are regarded as the synergy of implicit statement and explicit question that is used to convey emotional attitude. The speaker resorts to a number of rhetoric questions in the following situation when he loses control over the emotions and throws indignation in the face of the interlocutor: “*Who feeds you? Who clothes you? Who thinks of your future?*” (Alexie, 2007)

In English discourse, declarative utterances can also convey specific emotions in certain contexts. However, if we compare utterances of different communicative types that express the same emotion (for example, surprise), it should be noted that the level of emotional intensity is much lower in a declarative utterance. An example can be seen in the following excerpt, where the degree of emotional intensity increases from mild bewilderment expressed in a declarative statement to astonishment conveyed through a general question:

E.g. “Why, Andrew!” – she gasped. “You look wonderful. Are you going anywhere?” (Shaw, 2019)

3.2 Communicative Types and Emotional Correlates

The results of auditory analysis prove that informants perceive emotional meaning due to the usage of a specific syntactical construction. Statistically processed responses of informants show that syntactical structures function as general signals of emotionality. The table given (Table 1.) below illustrates that some emotional states are usually revealed through a specific type of a syntactical structure. Thus, interrogative structures are employed to communicate fear, fright, astonishment, suspicion, and resentment; approval, tenderness, threat, shame, and reproach – in declarative structures; while plea, despair, anger, indignation, and rage – in imperative ones.

Table 1. Correlation Of Syntactical Structure to Emotional State

Type of syntactical structure	Emotional States (%)													
	fear	surprise	resentment	tenderness	shame	reproach	suspicion	anger	rage	approval	plea	reproach	indignation	joy
Imperative sentences		87							63		74		68	
Exclamatory sentences								59	84					83
Declarative sentences			61	73	76	82				91		75		
Interrogative sentences	75		67				71							

The results of the auditory research demonstrate that recipients perceive and identify emotional meaning through the synergy of verbal and non-verbal tools, which are structured as a coherent unity within a typical syntactic framework functioning as a perceptual marker of a relevant emotion, feeling, or sensation.

3.3 Emotional Scripts and Discourse Units

Despite the fact that a particular syntactical structure may be perceived as a conventional framework for embodying emotional meaning, a thorough analysis of the experiment indicates that emotional connotations become evident to recipients only when they are realized within a discourse unit. A discourse unit is viewed as a sequence of syntactic structures united by a specific

communicative purpose, expressing an emotional attitude toward a communicative situation, and perceived by recipients as an “emotional script.” Such emotional scripts are characterized by a distinct structure comprising a nucleus – the central emotional meaning – and suspense – the gradual development of emotional intensity. The alternation of utterances of various communicative types creates a distinctive structure of an emotional script, within which different degrees of emotional dynamism can be distinguished across individual segments of a discourse unit. The table below that summarizes the statistical processing of the experimental results shows that this phenomenon is observed in communicative situations when speakers are experiencing a mixture of feelings and try to express such emotions as joy, anger, indignation, fear, fright, despair, bitterness, resentment, and guilt. For instance, in the situation given below, the speaker (Mrs. Warren) is at first hesitant how to interpret the situation, so the chain of imperative sentences (*Don’t you keep on asking me questions like that. Hold your tongue.*), and rhetoric question (*What next?*) build up a suspense to express a culminating emotion (*I have to say on the subject, indeed!*) that finalizes the emotional tension and is undeniably interpreted by recipients as a marker of anger.

E.g. Don’t you keep on asking me questions like that. Hold your tongue. You and your way of life, indeed! What next? Your way of life will be what I please, so it will. All. I have to say on the subject, indeed! Do you know who you’re speaking to, Miss? (Shaw, 2019)

Table 2. Correlation of Syntactical Structure Complexity to Emotional State

Complexity of a syntactical unit	Emotional States (%)													
	fear	surprise	resentment	tenderness	shame	reproach	suspicion	anger	rage	approval	plea	reproach	indignation	joy
Cliched syntactical units		1		8	2	4				8	3	9		
Discourse units	5		2				3	3	9				8	7

The occurrence of discourse units is conditioned by the degree of emotional intensity caused by a certain communicative context. The degree of emotional intensity within the same group of emotional states influences the choice of a structural unit in which it is manifested. Thus, speakers express doubt, hesitation, anxiety or unease that are characterized by a mild degree of emotional intensity, in a single cliched syntactical structure that can be of declarative, imperative, interrogative or exclamatory nature. The meaning of such cliched syntactical structured is understood independently of the surrounding context. For example, the states of anxiety (1) and doubt or hesitation (2) are clearly identifiable in the following cliched utterances:

E.g. (1) What’s the matter, John? (2) Do you think I should? (Shaw, 2029)

On the contrary, despair and fear experienced by the speaker are more heterogeneous in nature and usually marked by a high intensity. Thus, this higher degree of intensity tends to be realized in less independent and more coherent syntactical structures that aim to specify the emotion or feeling of the speaker in relation to the overall content of the communicative situation.

3.4. Structural Features of Emotionally Charged Discourse Units

Discourse units that serve as the framework to communicate a mixed nature of emotions display a number of structural peculiarities. Under the influence of strong emotion, the speaker foregrounds the component of the utterance that appears most essential for conveying emotionally charged information. Thus, to express joy, anger, discontent, or contempt, *inverted sentences* are often employed, with the object occupying the initial position and the predicate preceding the subject. For example, the inversion is used in the discourse unit given below to lay emphasis on the anger experienced by the speaker towards another person.

E.g. The devil he is! Rotten business he does ... (Landis, 1999)

Another distinctive feature of a discourse unit is the chain of *elliptical sentences* that build up a suspense and show the degree of emotional intensity. Besides, such syntactical structures are employed to win time to embody a dominant emotional feeling towards the overall communicative content. These highly compressed utterances acquire their full meaning only within the broader context of a discourse unit, mutually connecting and complementing one another. Most of these sentences, when taken in isolation, cannot be fully understood. As a characteristic feature of a discourse unit, elliptical constructions ensure the coherence of subsequent remarks with the preceding ones and thus serve as one of the key means of creating cohesion – one of the text-forming devices. For example, the following illustrates a fleeting moment of emotional liberation, where the character, immersed in a natural setting, experiences pure aesthetic joy. This kind of moment – brief, delicate, and unspeakably human – is expressed in an elliptical syntactical construction (*Lovely!*) that functions as an emotional nucleus of the whole emotional script.

E.g. What a revel of bright minutes! What a hum of insects, and cooing of pigeons! ... Lovely! (BBC, 1967)

The spontaneous and alternating nature of dialogic interaction requires interlocutors to respond immediately to preceding utterances. Under such conditions, expressing an immediate emotional reaction is often most easily and naturally achieved through the *repetition of individual words or structural features* from the interlocutor's preceding remark. The convenience of dialogic repetition lies in the fact that it relieves the second speaker of the need to search for specific words or forms of expression, as it allows them to draw directly on the lexical material of the previous utterance. The initial remark thus carries the informational nucleus, which is further developed, generalized, intensified, and emotionally responded to in the repeated utterance. In addition to repetitions that reproduce a part of the preceding remark, discourse unit often features the repetition of a sentence element, a phrase, or a fragment of an utterance within its framework. The repetition "She" in the situation given below indicates hesitation and emotional charge. It suggests Aunt Juley is somewhat aghast and reluctant to state the accusation outright, but driven by social convention to voice disapproval. Thus, to convey confusion, anxiety, despair, and similar emotional states, repetition of the sentence beginning is commonly used – most often of the subject, and occasionally of the subject together with the predicate.

E.g. What did she do, then, Auntie?"

To which Aunt Juley interjects resolutely:

"She – she didn't behave at all well."

Then Francie elaborates:

"Well, my dear ... she had a love affair which ended with the young man's death; and then she left your uncle."

And Imogen adds:

"She used to give me chocolates ... and smell nice."

Followed by Aunt Juley's sharp reaction:

"I can't think what we are about ... talking of such things!" (BBC, 1967)

4 CONCLUSION AND FURTHER RESEARCH

The auditory analysis of emotionally charged situations demonstrates that syntactic constructions function as perceptual cues for different emotional meanings, which are defined as generalized manifestations of emotion within linguistic units, reflecting human consciousness. Any verbal or non-verbal unit can acquire emotional meaning depending on the context and communicative function and can be identified as a perceptual marker of a particular emotion. The results of the experiment show that syntax plays a binding role in expressing emotional attitudes within communicative situations. Syntactic structures of varying structural complexity function as general signals of emotionality and as markers of specific emotional states.

Emotional meaning can be realized through fixed syntactic patterns or discourse units, depending on the degree of emotional intensity experienced by the speaker during a communicative situation. Discourse units exhibit the structure of an emotional script, consisting of a nucleus containing the central emotional content and a gradual build-up of intensity.

Overall, the findings underscore that the interplay among syntax, lexical choice, and context enables speakers to encode emotional attitudes and allows recipients to decode them, highlighting the integral cognitive-emotional function of language in communication.

Further research into the peculiarities of expressing emotionality in speech can focus on the cognitive and communicative constraints that determine the choice of lexical and non-verbal means used to express various emotional states in particular speech styles – scientific, public, or colloquial discourse. The findings may provide insight into the cognitive mechanisms responsible for the generation and perception of utterances in different emotional states.

REFERENCES

- Alexie, S. (2007). *The absolutely true diary of a part-time Indian*. Little, Brown and Company.
- Bally, C. (1909). *Traité de stylistique française* (Vols. 1–2). Payot.
- BBC. (1967). *The Forsyte Saga* [TV series]. BBC Television.
- Columbus, C. (Director). (2001). *Harry Potter and the Philosopher's Stone* [Film]. Warner Bros.
- Couper-Kuhlen, E., & Selting, M. (2018). *Interactional linguistics: Studying language in social interaction*. Cambridge University Press.
- Croft, W. (2013). *Verbs: Aspect and causal structure*. Oxford University Press.
- Jackendoff, R. (2010). *Meaning and the lexicon: The parallel architecture 1975–2010*. Oxford University Press.
- Kalyta, A., Klymenyuk, O., & Taranenko, L. (2019). Theoretical and methodological foundations for studying the fluctuation of the emotional-pragmatic potential of speech thinking and human cognition. *Odesa Linguistic Bulletin*, 13, 115–123. <https://doi.org/10.32837/2312-3192/13/11>
- Krasovska, I. V. (2021). Program and methodology of cognitively-based auditory research of emotional English speech (coding and decoding of positive emotions). *Naukovi Zapysky Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University*, 32, 119–126.
- Landis, J. (Director). (1999). *Coming to America* [Film]. Paramount Pictures.
- Liu, M. (2016). Emotion in lexicon and grammar: Lexical-constructional interface of Mandarin emotional predicates. *Lingua Sinica*, 2(1), Article 4. <https://doi.org/10.1186/s40655-016-0013-0>
- Oatley, K., & Jenkins, J. M. (1996). *Understanding emotions* (2nd ed.). Wiley.
- Ortony, A., Clore, G. L., & Collins, A. (1990). *The cognitive structure of emotions*. Cambridge University Press.
- Pavlenko, A. (2005). *Emotions and multilingualism*. Cambridge University Press.
- Shaw, G. B. (2019). (n.d.). Mrs. Warren's profession [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=sSE98VhN1eM>
- Wierzbicka, A. (1999). *Emotions across languages and cultures: Diversity and universals*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511521256>
- Zima, E. (2014). Construction grammar and the expression of emotional meaning. *Linguistics*, 52(3), 761–791.

Інна Красовська. Синтаксичні засоби вираження емоційності у вербальній комунікації: когнітивно-функціональний підхід. У статті досліджується складний взаємозв'язок між мовою, емоційним змістом і комунікативною функцією, доводячи, що емоційне вираження є не додатковим елементом мовної структури, а її невід'ємною складовою. На основі аудіального аналізу емоційно забарвлених комунікативних ситуацій показано, що синтаксичні конструкції виконують роль перцептивних сигналів, які формують сприйняття слухача щодо емоційного стану мовця. Емоційне значення розглядається як узагальнене виявлення афекту, що закріплюється у лексичних і

граматичних одиницях, відображаючи індивідуальну когніцію та комунікативні наміри. Дослідження доводить, що будь-яка вербальна чи невербальна одиниця може набувати емоційного забарвлення залежно від контексту, цілі дискурсу та динаміки взаємодії. У цьому процесі синтаксис виконує організуючу та регулятивну функцію: він структурує потік інформації, виділяє емоційні контрасти та спрямовує сприйняття афекту. Аналіз показує, що синтаксичні патерни маркують інтенсивність, акцент або оцінну позицію мовця, виступаючи як перцептивні маркери емоційного ставлення. Особлива увага приділяється дискурсивним одиницям, структурним особливостям та клішованим конструкціям, які формують емоційні скрипти соціально визнані сценарії, що допомагають інтерпретувати емоційний намір мовця навіть за непрямыми сигналами. Результати підкреслюють важливість взаємодії лексики, синтаксису та дискурсу для кодування та декодування емоцій, демонструючи когнітивно-емоційний потенціал мови у вербальній комунікації.

Ключові слова: емоційне значення; емоційність; синтаксичні конструкції; перцептивні сигнали; дискурсивні одиниці; емоційні скрипти; клішовані конструкції; інтенсивність емоцій.

Received: November 19, 2025

Accepted: December 5, 2025

Наталія Бурка

Кандидат філологічних наук

Доцент кафедри теорії, практики та перекладу англійської мови

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-5412-4314>leschenko.nat@gmail.com

**СТАНОВЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЯВИЩА
ПІДЛІТКОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ**

У статті з'ясовано стан і перспективи наукового пізнання лінгвістами явища підліткової комунікації як міждисциплінарного об'єкту шляхом ретроспективного аналізу процесу прирощення предметів його досліджень в лінгвістиці, психології, педагогіці та соціології. В основу методологічного підходу до започаткованого пошуку покладено оригінальний метод трирівневого аналізу наукової інформації щодо становлення та перспективи розвитку міждисциплінарних лінгвістичних досліджень явища підліткової комунікації. Встановлено, що характерне для останнього століття привертання пильної уваги дослідників гуманітарних проблем до особливостей комунікативної поведінки підлітків, слід пов'язувати насамперед з постійним виникненням тих чи інших труднощів їх соціалізації, зумовлених бурхливим розвитком науково-технологічного прогресу багатьох цивілізованих держав. З'ясовано, що починаючи з 1950 по 1970 рік провідними предметами їх досліджень у педагогіці, психології, лінгвістиці та соціології стають: неформальна колективна взаємодія підлітків, роль спілкування у становленні підлітків, субкультурні особливості підліткової комунікації, соціолектно-вікова природа підліткової комунікації, роль спілкування у становленні самосвідомості підлітків та набутті навичок їх соціально-ціннісної орієнтації тощо. Показано, що у період з 1970 по теперішній час (роки початку стабільних міждисциплінарних пошуків) у центр уваги дослідників потрапляють такі нові предмети наукового пізнання як: мовна соціалізація, гендерна диференціація мовлення, розвиток соціальних та емоційних навичок, формування цифрової ідентичності, сугестивності й маніпулятивного впливу, вплив соціальних мереж на соціалізацію, безпечність онлайн-комунікації підлітків тощо. На підставі результатів широкої практичної апробації логічно доведено високу продуктивність та безсумнівну її перспективність використання комплексного концептуально- методологічного інструментарію сучасної енергетичної теорії мовлення, здатного забезпечити ефективний кількісний опис будь-якої якісної картини, що має відношення до міждисциплінарних досліджень феномену та явищ комунікативної поведінки підлітків.

Ключові слова: явища підліткової комунікації; міждисциплінарний ретроспективний аналіз; предмети дослідження; перспективи.

1 ВСТУП

Відомо, що за діючих методологічних вимог наука покликана розглядати лише певні класи об'єктів явищ, процесів чи предметів, які існують в оточуючій людину дійсності. За результатами досліджень науковці зазвичай описують провідні ознаки інваріантних моделей актуалізації явищ, що ними пізнаються, а також типові варіанти реалізації цих явищ з притаманними їм відповідними диференційними ознаками.

У зв'язку з цим в методологічній праці (Клименюк, 2005, с. 12) безпосередньо вказано, що наукове дослідження є чітко цілеспрямованим процесом, на основі якого за допомогою наукових методів формують системи понять та описувану ними теорію й формулюють закони, що мають відношення не до окремого об'єкта, а до певної їх сукупності або класу, виду чи множини.

Звернення у нашому пошуку до цього питання не є випадковим, оскільки в існуючий на цей час більшості наукових джерел результати опису інваріантних явищ сугестивної підліткової комунікації, по-перше, не є комплексними і, по-друге, містять лише часткові ознаки їх загальної комунікативної поведінки. Це пов'язане насамперед з тим, що рівень абстрактності (тобто, загальності) розглядуваних лінгвістами й психологами інваріантних моделей комунікативної поведінки підлітків регламентується зазвичай метою та завданнями самого дослідження, покликаними обмежувати об'єкт пізнання, й тому отримувані моделі виявляються переважно частковим по відношенню до реально існуючого головного інваріанту.

Постановка проблеми. Попередня практика міждисциплінарного наукового пізнання свідчить, що у результаті поступового поглиблення уявлень про лінгвістичні особливості та закономірності когнітивного добору підлітком мовних і немовних засобів його комунікативної поведінки науковці отримують певну сукупність відповідних інваріантних моделей. Саме ці моделі й відіграють роль інформаційної основи, на тлі якої відтворюються якісні картини та кількісний опис перебігу когнітивних процесів породження у психіці підлітка певних комплексів мовних й немовних засобів його комунікативної поведінки.

Є підстави припускати, що з плином історичного часу у лінгвістиці, психології та суміжних з ними науках відбулося природне накопичення результатів дослідження певної множини функційно різнорівневих інваріантних моделей комунікативної поведінки підлітків. Внаслідок цього інформаційна ефективність їх використання у міждисциплінарних лінгвістичних пошуках досі, на наш погляд, залишається низкою. Це зумовлено тим, що, з одного боку, зазначені моделі розпорошено по публікаціях щонайменше у десятих суміжних галузях наукового знання. З іншого боку, виклад результатів моделювання презентують у різних формах: вербальній, вербально-графічній та математичній. Крім того, у більшості випадків дослідниками обґрунтовано лише часткові варіанти моделей конкретної групи явищ, а будь-які вказівки на узагальнену інваріантну модель вищого ієрархічного рівня усього класу цих явищ відсутні. Ці обставини значно ускладнюють створення інтегральних міждисциплінарних моделей для більш повного опису загального явища та окремих феноменів комунікативної поведінки підлітків.

Закономірно, що для підвищення ефективності зазначеного опису виникає необхідність у проведенні системного аналізу стану наукового пізнання лінгвістами явища підліткової комунікації, результати якого дадуть їм можливість адекватного бачення перспектив подальших міждисциплінарних наукових розвідок.

Тому **метою** цієї праці – є з'ясування стану та перспектив наукового пізнання лінгвістами явища підліткової комунікації як міждисциплінарного об'єкта шляхом ретроспективного аналізу процесу прирощення предметів його досліджень в лінгвістиці, психології, педагогіці та соціології.

2 МЕТОДИ

В основу започаткованого нами дослідження було покладено методологічну ідею трирівневого аналізу. На першому рівні її реалізації планувалося проведення аналізу оглядових наукових праць, присвячених розгляду проблем стану й особливостей розвитку наукового пізнання явища підліткової комунікації, а також інших праць, опублікованих лінгвістами, психологами, педагогами та соціологами протягом останнього століття (1920–2020 роки). При цьому в ролі аналізованого матеріалу передбачалося використання наукових джерел з лінгвістики, психології, педагогіки та соціології, об'єктами розгляду яких були підліткова комунікація, підліткова мовна поведінка, підліткове мовлення тощо, які безпосередньо входили до складу загальної об'єктної сфери комунікативної поведінки підлітків й у назвах яких було чітко вказано на предмет дослідження. Отримані за таких умов результати аналізу після їх узагальнення й мали, на наш погляд, найбільш повно відтворювати

інтегральну картину розвитку пізнання феномену підліткової комунікації як міждисциплінарного об'єкту.

У подальшому передбачалася реалізація аналізу другого рівня, що мав охоплювати наукову інформацію, опубліковану за період 2005–2025 років та якнайповніше віддзеркалювати наукову реакцію на соціально-економічні й політичні виклики двох останніх досить буремних десятиліть. Для проведення вище зазначеного аналізу ми скористалися відомим багатофункціональним методом морфологічно-матричного, ядерно-змістового аналізу ознак і понять, розробленому та неодноразово продуктивно апробованому українським філософом-методологом Клименюком О.В. (Калита та ін., 2024, с. 13–25).

Методологічний потенціал цього методу полягає у тому, що він надає доказову можливість: встановити ядро змісту ознак або понять у будь-який їх синонімічно однорідній/неоднорідній множині; виокремити додаткові ознаки поняття, за якими однозначно кваліфікується їх належність до певного сімейства (класу, підкласу, групи, підгрупи) явищ, процесів, предметів наукового пізнання; здійснити певні прогнози та передбачення на основі ретроспективного аналізу існуючих ознак, понять, думок, що мають безпосереднє відношення до об'єкта чи предмета пізнання; адекватно оцінювати стан, науковий рівень, ширину та глибину результатів досліджень у будь-якій царині знання; репрезентувати за необхідністю методологічну логіку виконуваного аналізу у вербально-графічному або вербальному вигляді тощо.

Для розуміння логіки його вирішення звернемося до фрагменту матриці (табл. 1), яку побудовано нами відповідно до вимог методики (Клименюк, 2020) проведення морфологічно-матричного ядерно-змістового аналізу ознак і понять.

Звертаємо увагу на те, що по-перше, внаслідок обмеження формату сторінки ми позбавлені можливості зображення повної матриці й тому вимушені подати лише її фрагмент. Але повну номенклатуру відповідних показників, що входять до складу матриці, буде наведено далі в тексті. По-друге, враховуючи те, що кількість праць задіяних у морфологічно-матричному аналізі сягає сотні найменувань (у форматі нашого викладу їх повний список займатиме майже чотири сторінки тексту), ми свідомо будемо уникати посилання на них у списку використаних джерел, а обмежимося лише вказівками у тексті прізвищ та ініціалів їх авторів.

Таблиця 1

Фрагмент морфологічної матриці для ядерно-смісового аналізу результатів накопичення міждисциплінарних знань з проблем комунікативної поведінки підлітків

Інформація про джерело				Предмет дослідження				слідчі інтерв'ю з підлітками
№ п/п	рік публікації та джерело []	галузь наукового знання	рівень наукового знання	мовленнєва поведінка підлітка в кіберпросторі	розвиток навичок мовлення у підлітків	специфіка мовлення		
				1	2	3		115
1	2005 [71]	лінгвістика	емпіричний					
2	2005 [113]	психологія	теоретичний					
3	2005 [99]	лінгвістика	теоретичний					
4	2005 [16]							
115	2005 [71]	психологія	емпіричний					

Що ж стосується реалізації аналізу третього рівня, то у його обсязі передбачалося здійснення окремого стислого аналітичного огляду надбань і перспектив подальшого розвитку представниками Київської фонетичної школи сучасної енергетичної теорії мовлення, автором

якої є відома українська лінгвістка А.А. Калита (Калита, 2016), під керівництвом якої в наш час й створюється новий напрям лінгво-енергетичних досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Під час виконання аналізу першого рівня, звертаючись до існуючої у вільному доступі інформації (Piaget, 1954; Inhelder & Piaget, 1958) неважко з'ясувати, що проблема підліткової комунікації, яка з історичним часом переросла в окремий науковий напрям, зародилася *в лінгвістиці* у 1950–1960-х роках на її стиках з педагогікою та психологією завдяки згадуваним вище працям, Ж. Піаже (Піаже, 2000) і Е. Еріксона (Еріксон, 1996) та інших. У межах цього напрямку, який на ґрунті праць В. Лабова, Д. Гампа, Д. Гаймзи, П. Трудгілля (Labov, 1972) та інших пізніше трансформувався у соціолінгвістику, підліткове мовлення розглядалося як соціолект, що відображає належність індивіда до певної вікової та соціальної групи. У цей час з'являються дослідження молодіжного жаргону, особливостей спілкування підлітків в неформальних колективах і праці, спрямовані на аналіз соціальних функцій мовної варіативності.

Для періоду 1980–1990-х років стає характерним зосередження уваги лінгвістів на питаннях комунікативної поведінки підлітків, її ролях, стратегіях і засобах самопрезентації та набувають свого розвитку концепції мовної соціалізації, гендерної диференціації мовлення й взаємозв'язку мовних практик з ідентичністю.

У 2000–2010-ті роки початку ХХІ століття лінгвісти особливо вивчають специфіку цифрової комунікації підлітків, що виникає внаслідок поширення інтернету, соціальних мереж і месенджерів, завдяки яким формується новий тип підліткового спілкування, що поєднує елементи усної та писемної мови, а також невербальні засоби вираження мовлення – емодзі, меми, скорочення тощо.

Міждисциплінарні пошуки на сучасному етапі розвитку лінгвістичного знання починаючи з 2000-х років характеризується інтеграцією надбань лінгвістики, психології та медіазнавства з питань інтернет-дискурсу, кіберспілкування, формування цифрової ідентичності та сугестивності й маніпулятивного впливу в середовищі підлітків. Зокрема з 1990-х років до нашого часу в українському мовознавстві на стиках знань з соціолінгвістики, психолінгвістики та культури мовлення на ґрунті праць О. Селіванової (Селіванова, 2008) Л. Масенко (Масенко, 2010), Л. Компанцева (Компанцева, 2007), Н. Станкевич (Станевич, 2023), О. Тараненко (Тараненко, 2001, с. 3–19) також активізувалися дослідження підліткового мовлення.

Проведений нами огляд відповідних літературних джерел свідчить, що напрацьовані у 1920–1930-х роках вихідні теоретичні передумови забезпечили *психологам* подальшу можливість наукового пізнання явища підліткової комунікації, активна фаза якого припадає на період 1950–1970-х років, у якому феномен підліткової комунікації стає об'єктом їх цілеспрямованих досліджень. Початок вивчення мовлення й комунікації підлітків у психології більшість знавців також як й у лінгвістиці пов'язують безпосередньо з працями Ж. Піаже (Піаже, 2000) і Е. Еріксона (Еріксон, 1996) та їх послідовників, які розглядають мову та мовлення як засоби мислення і соціальної взаємодії підлітків в процесах становлення їхньої свідомості у період психічного розвитку. Особливостям спілкування з однолітками та його ролі у становленні самосвідомості підлітка було приділено увагу Г. Костюком (Костюк, 1989) та іншими. У цей історичний час завдяки пошукам Е. Еріксона, Г. Олпорта (Еріксон, 1996) та інших і відбувалося становленням соціальної психології як окремої галузі наукового знання, що спиралася на ідеї самоактуалізації особистості підлітка в процесі його соціалізації.

У подальшому в період 1980–1990-х років психологи звертаються до питань розвитку комунікативної компетентності, емоційної виразності, гендерних і рольових аспектів спілкування тощо, внаслідок чого їх дослідження неминуче набувають *міждисциплінарного характеру*.

Починаючи з 2000-х років і до тепер психологи зосереджують увагу на таких, пов'язаних з новими формами комунікації феноменах, як, наприклад, віртуальна взаємодія підлітків у соціальних мережах, вплив цифрового середовища на формування комунікативної поведінки, емоційної регуляції та самоідентичності підлітків, психологічні особливості комунікативних

умінь та навичок у підлітків, особливості реалізації комунікативних стратегій підлітками, вплив соціальних мереж на знижену ввічливість мови у підлітків, маніпулятивні способи впливу на особистість підлітка у соціальних мережах тощо.

У **педагогічній науці**, представники якої здебільшого зосереджувалися на вихованні та моральному формуванні підлітків, теоретичні основи пізнання явищ їх комунікації було закладено також ще у 1920–1940-х роках.

У 1950–1970-х роках підліткова комунікація набуває статусу важливого об'єкта цілеспрямованих педагогічних досліджень, які провадяться на підставах концепції групового навчання, колективної взаємодії та комунікативної компетентності учнів, у межах якої приділяється особлива увага ролі груп однолітків у неформальній взаємодії й в розвитку соціальних і ціннісних орієнтацій підлітків.

Характерною особливістю 1980–1990-х років стає те, що педагоги дослідники, інтегруючи знання психології та соціології, вивчають комунікативну поведінку підлітків у різних соціальних контекстах. У цих міждисциплінарних за своєю суттю наукових пошуках робиться акцент на розвитку соціальних та емоційних навичок, використанні рольових ігор, тренінгів і дискусій для формування комунікативної компетентності.

Починаючи з 2000 року й до тепер педагогічні дослідження зосереджуються на цифрових формах спілкування підлітків, включаючи соціальні мережі та дистанційне навчання, у межах яких вивчається їхній вплив на соціалізацію підлітків, ефективність колективної взаємодії та формування навичок безпечної онлайн-комунікації.

Водночас, в межах емпіричного напрямку розвитку соціології молоді як окремої галузі наукового знання активне пізнання **соціологами** явища підліткової комунікації почалося у 1950–1960-х роках.

Так у 1950–1970-ті роки у працях Т. Парсонса (Parsons, 1951), Р. Мертона (Merton, 1968), Г. Беккера (Becker, 1963) розглядаються соціальні механізми групової взаємодії, роль спілкування в становленні ідентичності підлітків, феномен «референтної групи» та вплив групових норм на поведінку особистості. У той же час у Британії представники Бірмінгемської школи культурологічних досліджень (Centre for Contemporary Cultural Studies) під керівництвом С. Голла (Hall & Jefferson, 1976) й П. Вілліса (Willis, 1977) досліджують молодіжну комунікацію з погляду субкультур (моди, жаргону, музики, символів).

У 1980–1990-х роках соціологи починають вивчати підліткову комунікацію як механізм соціалізації. Їхні дослідження зосереджуються на сімейних, шкільних та однокласникових комунікативних системах, а також на ролі ЗМІ у формуванні світогляду підлітків. Саме у цей період й розвиваються теорії символічного інтеракціонізму (Дж. Мід, Г. Блумер) (Blumer, 1969) та соціального конструктивізму (П. Бергер, Т. Лукман) (Berger & Luckmann, 1966), які заклали методологію аналізу особливостей «конструювання» підлітком в процесі комунікації власної соціальної реальності.

Починаючи з 2000-х років і до сьогодні явище підліткової комунікації стає об'єктом уваги медіа та цифрової соціології, у межах яких С. Бауман (Bauman, 2001), М. Кастельс (Castells, 2010), Д. Бакінгем (Buckingham, 2018), Г. Солдатова (Солдатова & Череповська, 2019) та інші аналізують мережеві форми спілкування, вплив цифрових технологій на соціалізацію, формування групової ідентичності та комунікативні ризики (кібербулінг, залежність від соціальних мереж).

Уявляючи згадувану вище існуючу множину наукових публікацій присвячених опису інваріантних явищ підліткової комунікативної поведінки взагалі та сугестивної зокрема, накопичену в лінгвістиці, психології, педагогіці та соціології за останні півстоліття, ми переконуємося у тому, що за цей час відбувся природний приріст міждисциплінарного знання, яке охоплює майже усі головні грані (закономірності, аспекти, напрями, площини) феномену комунікативної поведінки підлітків як об'єкта наукового пізнання, які й набувають статусу **предметів дослідження**.

Внаслідок цього понад два десятиліття тому до сфери наукових досліджень потрапили такі основні предмети наукового пізнання як: засоби невербальної комунікації (Duncan, S., Jr.),

соціально-когнітивний розвиток підлітків (Ritter, E. M.), життєві події у підлітковому віці (Compas B.E, Davis G.E), соціальні та мовні кордони серед підлітків (Labov, T.), комунікативні навички взаємодії підлітків з однолітками (Reed, V. A., Bradfield, M., & McAllister, L.), моделі міжособистісного спілкування підлітків (Sonja Grobler, Chris Myburgh, Marie Poggenpoel), використання мови та мовних змін в інтернет-чатах (Guy Merchant), думки підлітків про комунікацію (Thurlow, C.), спілкування підлітків з дорослими, які мають владу (Drury, J.), мова та міжгрупове спілкування (Jennifer Fortman), мова та групи підлітків-однолітків (Eckert, P.), навички невербальної комунікації підлітків (Burgoon, J. K., & Bacue, A. E.), тенденції у мовленні підлітків (Römer, Ute) тощо.

З'ясувавши це, звернемось до наведеного нижче вербального викладу смислосмістовного насичення усіх елементів матриці, фрагмент якої зображено у табл.1, а саме:

1 – 2005р. (Гончаренко, І. О., Шевченко, І. С.) – мовленнєва поведінка підлітків в кіберпросторі. (лінгвістика, емпірична); 2 – 2005р. (Савчин М. В.) – розвиток навичок мовлення у підлітків. (психологія, теоретична); 3 – 2005р. (Левченко Т.) – специфіка молодіжної мови (лінгвістика, теоретична); 4 – 2008р. (Sali A. Tagliamonte, Derek Denis) – миттєві повідомлення та мова підлітків. (лінгвістика, емпірична); 5 – 2008р. (Sali A. Tagliamonte, Derek Denis) – миттєві повідомлення – «мовний ренесанс» для підлітків (лінгвістика, емпірична); 6 – 2008р. (Kaveri Subrahmanyam, Patricia M. Greenfield) – онлайн-комунікація та стосунки підлітків (психологія, емпірична); 7 – 2009р. (Ламерікс Дж., Коелен М., Те Молдер Г.) – рефлексивне усвідомлення підлітками повсякденних розмов. (педагогіка, емпірична); 8 – 2010р. (Гончарук, Н.) – особливості монологічного мовлення підлітків. (психологія, емпірична); 9 – 2010р. (Бондар Т.В.) – стилі спілкування підлітків. (психологія, емпірична); 10 – 2010р. (Scott E Caplan) – взаємозв'язок самотності та соціальної тривожності з онлайн-комунікацією дітей та підлітків (психологія, емпірична); 11 – 2010р. (M. Pujazon-Zazik) – гендерні відмінності та потенційні позитивні й негативні наслідки для здоров'я підлітків від використання соціальних мереж в Інтернеті (психологія, емпірична); 12 – 2011р. (С. Ніколаєнко.) – психологічні особливості базових видів підліткової сугестії. (соціологія, теоретична); 13 – 2011р. (О.Я. Жизномірська,) – особливості форм самоствердження у молодших та старших підлітків (психологія, емпірична); 14 – 2011р. (Гринченко О. М.) – взаємозв'язок між комунікативними вміннями підлітків та їх спілкуванням у соціальних мережах (психологія, емпірична); 15 – 2012р. (І.Ф. Манілов) – сугестія як психологічний фактор корекції поведінки соціально дезадаптованих неповнолітніх. (психологія, емпірична); 16 – 2012р. (Robert B. Michael, Maryanne Garry and Irving Kirsch) – навіювання (сугестія), пізнання та поведінка. (психологія, теоретична); 17 – 2012р. (Гончарук, Н.) – психологічні особливості комунікативних умінь та навичок у підлітків. (психологія, емпірична); 18 – 2012р. (Сергеєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П.) – психологія юнацтва. (психологія, теоретична); 19 – 2012р. (Lisa Flook) – дружба, обмін повідомленнями та спілкування віч-на-віч: перетин онлайн- та офлайн-соціальних мереж підлітків (психологія, емпірична); 20 – 2013р. (Довгопол, Ю.) – психофізіологічні особливості підлітків, що сприяють формуванню кримінальної поведінки (психологія, теоретична); 21 – 2013р. (Калініна Т.С.) – особливості розвитку особистості та поведінки молодших підлітків із затримкою психічного розвитку (психологія, теоретична); 22 – 2013р. (В. Александрова) – мовленнєва культура сучасної молоді. (педагогіка, теоретична); 23 – 2013р. (С. Мустафаєв) – особливості невербального спілкування схильних до інтернет-залежності підлітків. (психологія, емпірична); 24 – 2014р. (Jacomine Nortier, Bente A. Svendsen) – мова, молодь та ідентичність у XXI столітті в міських просторах (лінгвістика, теоретична); 25 – 2014р. (Sonia Livingstone, Peter K. Smith) – характер, поширеність та управління сексуальними й агресивними ризиками підлітків в цифрову епоху. (психологія, емпірична); 26 – 2014р. – (Sonia Livingstone, Peter K. Smith) ризики для молоді в Інтернеті (психологія, теоретична); 27 – 2014р. (Christopher Bartlett, Sarah M. Coyne) – статеві відмінності у поведінці кібербулінгу. (психологія, емпірична); 28 – 2014р. – (Jeffrey Duong, Catherine Bradshaw) булінг та агресивна і суїцидальна поведінка молоді, що належить до

сексуальних меншин. (психологія, емпірична); 29 – 2014р. (Chulani V.L., Gordon L.P.) – особливості зростання та розвитку підлітків. (психологія, теоретична); 30 – 2014р. (Оксана Михальчук) – «мовна поведінка» як категорія української соціолінгвістики. (лінгвістика, теоретична); 31 – 2014р. (Н.М. Токарева, А.В. Шамне, Н.М. Макаренко) – система психолого-педагогічного супроводу сучасного підлітка. (психологія, теоретична); 32 – 2014р. (О.І.Купрєєва, Фень М. А.) – особливості розвитку комунікативної компетентності підлітків. (психологія, теоретична); 33 – 2014р. (Косінова А. О.) – толерантність в міжособистісному спілкуванні підлітків. (психологія, емпірична);

34 – **2015р.** (E. Galloway, J. Stude, P. Uccelli) – металінгвістичні роздуми підлітків про академічний реєстр у мовленні та письмі (лінгвістика, емпірична); 35 – 2015р. (Victoria Joffe) – підтримка підлітків з мовленнєвими, мовними та комунікативними потребами у Великій Британії (педагогіка, теоретична); 36 – 2015р. (Deepika Phutela) – важливість невербальної комунікації для підлітка. (соціологія, теоретична); 37 – 2015р. (Sheri A. Berenbaum, Adriene M. Beltz, Robin Corley) – статеве дозрівання у розвитку підлітків. (психологія, емпірична); 38 – 2015р. (Яновська Т.А.) – особливості становлення ідентичності дитини у підлітковому віці. (психологія, емпірична); 39 – 2015р. (Amelia Courtney Hritz, Caisa Elizabeth Royer, Rebecca K. Helm, Kayla A. Burd, Karen Ojeda, Stephen J. Ceci) – специфіка проведення інтерв'ю з дитиною-сугестором (психологія, теоретична); 40 – 2015р. (А.П. Мартинюк) – аргументація та сугестія як інструментальні стратегії підліткового дискурсу. (лінгвістика, емпірична); 41 – 2016р. (Maria Koutamanis) – психосоціальні наслідки онлайн-комунікації підлітків. (соціологія, емпірична); 42 – 2016р. (Чайковська О. М.) – особливості конфліктності у молодших підлітків, схильних до девіантної поведінки. (психологія, емпірична); 43 – 2016р. (Lisa Hilte, Reinhild Vandekerckhove, Walter Daelemans) – виразність у фламандській онлайн-розмові підлітків. (лінгвістика, емпірична); 44 – 2016р. (С. Б. Саннікова) – мовленнєва культура сучасної молоді. (педагогіка, теоретична); 45 – 2016р. (Т.М. Ярошенко) – сугестія в соціокультурному дискурсі сучасної молоді. (психологія, теоретична); 46 – 2016р. (Sali A. Tagliamonte) – розмовна мова підлітків. (лінгвістика, теоретична); 47 – 2017р. (І. С. Тихонькова) – вікові особливості виховання самоствердження у старших підлітків засобами спортивно-ігрової діяльності. (психологія, теоретична); 48 – 2017р. (Mehrabian, A.) – невербальна комунікація (психологія, теоретична); 49 – 2017р. (Н.В. Кутуза) – ознаки сугестії і маніпуляції у комунікативному впливі підлітків. (лінгвістика, теоретична); 50 – 2017р. (Olha Hubar) – особливості мовлення підлітків в інформаційному суспільстві. (лінгвістика, емпірична); 51 – 2018р. (Тетяна Кириченко) – особливості розвитку міжособистісної мовленнєвої комунікації підлітків. (психологія, емпірична); 52 – 2018р. (Lundine JP, Harnish SM, McCauley RJ, Blackett DS, Zezinka A, Chen W, Fox RA.) – думки підлітків щодо наративного та експозиційного дискурсу. (педагогіка, емпірична); 53 – 2018р. (О.П. Коханова, О.М. Бузніковата) – природа захоплень сучасних підлітків (психологія, емпірична); 54 – 2018р. (К. В. Кіреєнко) – лінгвістичні особливості мовної сугестії підлітків (лінгвістика, теоретична); 55 – 2018р. (Дудар О., Величко В.) – специфіка міжособистісного спілкування підлітків (психологія, теоретична). 56 – 2018р. (Наталя Токарева) – генеза логіко-сислової організації мовлення підлітків у постнекласичній перспективі сучасності (психологія, емпірична); 57 – 2019р. (Najmi SB, Novsepien S, Jamshidibeyk A, Nasiripour L, Marasy M.R.) – зв'язок між демографічними і сімейними характеристиками та психологічними особливостями підлітків. (психологія, емпірична); 58 – 2019р. (Turner SJ, Vogel AP, Parry-Fielder B, Campbell R, Scheffer IE, Morgan A.T.) – мовлення, мова та академічні результати у підлітка з дитячою апраксією мовлення (педагогіка, емпірична); 59 – 2019р. (Maulana Rezi Ramadhana, Ravik Karsidi, Prahastiwi Utari, Drajat Tri Kartono) – роль сімейних комунікацій у формуванні особистої та соціальної ідентичності підлітків (соціологія, емпірична); 60 – 2019р. (О.М. Данилевська,) – мова в системі цінностей сучасного українського підлітка (лінгвістика, теоретична); 61 – 2019р. (Frounfelker RL, Islam N, Falcone J, et al.) – психічне здоров'я дітей та молоді в районах, що постраждали від війни. (психологія, теоретична); 62 – 2019р. (Yolanda van Beek & Anne Berg) – особливості розвитку депресії у підлітків-хлопців та підлітків-дівчат (психологія,

емпірична); 63 – 2019р. (Jodi A. Quas, Kelli L. Dickerson) – підвищення продуктивності молоді під час розповіді про стресовий досвід (психологія, емпірична); 64 – 2019р. (Шухайло Я. В.) – формування у підлітків критичного ставлення до негативного впливу медіа. (психологія, емпірична); 65 – 2020р. (Tiziana Maiorano, Monia Vagni) – стратегії подолання негайної та відстроченої сугестивності у дітей та підлітків. (соціологія, емпірична); 66 – 2020р. (J. Zoe Klemfuss & Alma P. Olaguez) – індивідуальні відмінності в сугестивності дітей. (психологія, емпірична); 67 – 2020р. (Юдіна Н.) – особливості мотивації спілкування у підлітків з різним типом комунікативного реагування. (психологія, емпірична); 68 – 2020р. (Юдіна Н.) – психологічні особливості комунікативного контролю підлітків різної статі. (психологія, емпірична); 69 – 2020р. (Уханова Анастасія) – просоціальна поведінка в контексті психічного здоров'я підлітків. (психологія, емпірична); 70 – 2021р. (Т. І. Дучимінська) – психологічні особливості прояву креативності та міжособистісного спілкування підлітків. (психологія, емпірична); 71 – 2021р. (Hill, E., Whitworth, A., Boyes, M., Ziegelaar, M., & Claessen, M.) – вплив жанру на навички спілкування підлітків. (педагогіка, емпірична); 72 – 2021р. (Ehrenreich, S.E., George, M.J., Burnell, K. and Underwood, M.K.) – роль цифрової комунікації у розвитку підлітків (соціологія, емпірична); 73 – 2021р. (Samantha Childs, Zoe Given-Wilson, Stephen Butler, Amina Memon, Gisli Gudjonsson) – вразливість до сугестивності допитів через негативні події в житті молоді, яка шукає притулку, та однолітків того ж віку (соціологія, емпірична); 74 – 2021р. (Lucy Sopher and Angelica Puzio) – невпевнене використання мови та самооцінка у підлітків (психологія, емпірична); 75 – 2021р. (Burgoon, J.K., Manusov, V., & Guerrero, L.K.) – особливості невербальної комунікації підлітків (психологія, теоретична); 76 – 2021р. (Yael Karni-Visel, Irit Hershkovitz, Michael E. Lamb, and Uri Blasbalg) – невербальні емоції під час розкриття випадків жорстокого поводження з дітьми (психологія, емпірична); 77 – 2021р. Лобачова І. М. – комунікативна спрямованість слів іншомовного походження в мовленні сучасної молоді (лінгвістика, емпірична); 78 – 2022р. (Ірина Савельчук) – соціальні очікування молоді у воєнний та післявоєнний періоди (соціологія, теоретична); 79 – 2022р. (Luchkina, L., Tsinko, S., Medvid N., Barannyk, N., Marieieva, T., & Hrychanuk, N.) – психолінгвістичні аспекти молодіжної мови як наслідки та реалії постмодернізму в Україні (лінгвістика, емпірична); 80 – 2022р. (Ісаков Р. І.) – вплив засобів масової інформації на делінквентну поведінку підлітків (психологія, теоретична); 81 – 2022р. (Н. С. Уханова) – деструктивний вплив засобів масової інформації на суспільну і особистісну свідомість та поведінку молоді (право, теоретична); 82 – 2022р. (Жураковська, І. О.) – вплив засобів масової інформації на рівень сугестивності у підлітків. (психологія, емпірична); 83 – 2022р. (Жанна Новікова) – маніпулятивні способи впливу на особистість у соціальних мережах (психологія, емпірична); 84 – 2022р. (Ru YaoRu Yao, Connie Qun Guan Connie Qun Guan, Elaine R. SmolenElaine R. Smolen, Brian MacWhinneyBrian MacWhinney, Wanjin Meng Wanjin Meng, Laura M. Morett Laura M. Morett) – інтеграція жестів та мовлення у типових та нетипових підлітків-читачів (психологія, емпірична); 85 – 2022р. (Jason C. Chow, Erin Stehle Wallace, Reed Senter, Skip Kumm, and Carolyn Q. Mason) – мовні навички неповнолітніх правопорушників (психологія, емпірична); 86 – 2022р. (Varsha Bhargava and Daria Kuscenko) – специфіка зв'язку між впевненістю та словами-заповнювачами в підлітковому мовленні (лінгвістика, емпірична); 87 – 2022р. (Кухарчук І. О.) – сучасний пісенний дискурс та мовленнєва культура як лінгвометодичний інструментарій саморозвитку підлітків. (лінгвістика, емпірична); 88 – 2022р. (Бурка Н.А.) – чинники та механізми породження сугестивної мовної поведінки підлітка (лінгвістика, теоретична); 89 – 2022р. (Калита А.А. Бурка Н.А.) – енергетичний вплив комунікативних чинників на засоби мовленнєвої поведінки підлітка (лінгвістика, теоретична); 90 – 2022р. (Тетяна Корольова, Ольга Александрова) – особливості розвитку соціолінгвістичної системи комунікативної поведінки молоді (лінгвістика, емпірична); 91 – 2022р. (Токарева Н. М.) – предиктори розвитку комунікативної поведінки школярів підлітково-юнацького віку (психологія, емпірична); 92 – 2023р. (О.О. Щербакова, Л.В. Кондрацька, А.А. Беженська) – вікові особливості психоемоційного стану підлітків в умовах війни. (психологія, емпірична); 93 – 2023р. (О.В. Літвінова, В.О. Славунік, В.Г. Старик) – психологічні особливості адаптації

молодших підлітків до середньої школи в постковідні та воєнні часи (психологія, емпірична); 94 – 2023р. (Н.В. Назарук) – феномен прокрастинації у психологічному універсумі (психологія, теоретична); 95 – 2023р. (М.С. Ніколенко, Н.І. Миропольцева) – прокрастинація у осіб підліткового віку. (психологія, емпірична); 96 – 2023р. (К.Л. Гранде) – труднощі розвитку асертивності підлітків в умовах інокультурного оточення. (психологія, емпірична); 97 – 2023р. (Dewa Ayu Kartika Prasanti) – вплив соціальних мереж на знижену ввічливість мови у підлітків. (лінгвістика, емпірична); 98 – 2023р. (Чумак А. В.) – методи дослідження мовленнєвої поведінки (психологія, емпірична); 99 – 2024р. (Valeria Giostra and Monia Vagni) – схильність до запитань (питальна сугестивність) та здатність давати стійкі відповіді у дітей з легкими інтелектуальними порушеннями та граничним інтелектуальним функціонуванням. (соціологія, емпірична); 100 – 2024р. (Wallis A.K., Westerveld M.F.) – виявлення мовленнєвої успішності підлітків у дискурс-продукції (педагогіка, емпірична); 101 – 2024р. (Gudjonsson G, Giostra V, Maiorano T, Vagni M.) – взаємозв'язок між піддатливістю до безпосереднього й відстроченого навіювання та типами стійких поведінкових реакцій у дітей віком 10-15 років. (психологія, емпірична); 102 – 2024р. (Леся Хоменко-Семенова, Андрій Рожківський, Олександр Павленко) – соціально-психологічні чинники соціалізації підлітків у кризовому середовищі (соціологія, емпірична); 103 – 2024р. (Шевчук В. В.) – вплив порушень мовлення на формування «Я-образу» у підлітків (педагогіка, теоретична); 104 – 2024р. (Кротова, Л., Лавріненко) – особливості реалізації комунікативних стратегій підлітками (психологія, емпірична); 105 – 2024р. (М.М. Шпак) – особливості психоемоційного стану підлітків в умовах сьогодення (психологія, емпірична); 106 – 2024р. (Л.О. Ніколаєв) – асертивність як ресурс резиліентності особистості в умовах воєнного часу (психологія, емпірична); 107 – 2024р. (О.П. Хомчук Т.І. Пономаренко) – особливості психоемоційних станів підлітків. (психологія, емпірична); 108 – 2024р. (Hefeng Ma, Qinghao Ma, Ziyao Ma and Meihui Song) – взаємодії прокрастинації між біологічними, когнітивними, соціальними та психологічними факторами (психологія, теоретична); 109 – 2024р. (Wong S., Nault D.) – вплив соціального контексту на використання підлітками прототипних мімічних виразів (соціологія, емпірична); 110 – 2024р. (Alessandra Nicolosi) – лінгвістично-мовні інновації серед турецької молоді (лінгвістика, теоретична); 111 – 2024р. (Sarah L. Deck, Jodi A. Quas, and Martine B. Powell) – специфіка судово-медичних інтерв'ю з підлітками (психологія, емпірична); 112 – 2024р. (Mazhar Nawaz, Murk Nizamani, Mehak Mehak, Rashid Hameed) – специфіка когнітивних процесів засвоєння мови підлітками (лінгвістика, емпірична); 113 – 2024р. (Korkman, J., Otgaar, H., Geven, L. M., Bull, R., Суг, М., Hershkowitz, I., ... Volbert, R.) – особливості судово-медичного опитування дітей та підлітків (психологія, емпірична); 114 – 2024р. (Victoria Talwar, Angela M. Crossman, Stephanie Block, Sonja Brubacher, Rachel Dianiska, Ana Karen Espinosa Becerra, Gail Goodman) – слідчі інтерв'ю з підлітками (психологія, емпірична).

3 РЕЗУЛЬТАТИ Й ОБГОВОРЕННЯ

Особливу увагу приділяємо тому, що для зручності проведення ретроспективного морфологічно-матричного аналізу даних, накопичених в лінгвістиці, психології, педагогіці та соціології за останні 20 років, викладений вище масив вихідних ознак існуючої множини наукових публікацій, що містять опис інваріантних актуалізацій мовленнєвої поведінки підлітків, було поділено нами на два історичних періоди: 2005–2015 років та 2015–2025 років, дати початку яких виділено жирним шрифтом.

Аналіз показників наведеної у повній матриці суцільної вибірки виданих у період 2005–2015 років праць з проблем комунікативної поведінки підлітків, дозволяє зробити такі висновки. Протягом цього відрізка історичного часу максимальна кількість (76%) наукових робіт з проблем комунікативної поведінки підлітків була опублікована психологами і лише 24% їх належали представникам суміжних з нею лінгвістиці (15%), педагогіці (6%) та соціології (3%). При цьому 68% праць психологів мали ознаки експериментальних

(емпіричних) наукових робіт, а інші 32% були теоретичними. У лінгвістиці за цей період теоретичні праці складали 60%.

Про подібну картину свідчать і результати аналізу праць з проблем комунікативної поведінки підлітків, що були опубліковані у період 2015–2025 років. Так, 56% від загальної їх кількості, присвяченої цим проблемам, було написано психологами. Для цього відрізка історичного часу також є характерним те, що 78% цих праць були експериментальними і лише 22% – теоретичними. Проте, на відміну від попереднього десятиліття, у ці роки лінгвістами було опубліковано вже 67% експериментальних праць.

У межах реалізації третього рівня започаткованого нами аналізу зосередження відбувалося на публікаціях представників Київської фонетичної школи, сумісними зусиллями яких провадилась експериментальна апробація основних положень сформованої А.А. Калитою (Калита, 2016), енергетичної теорії мовлення. Аналіз засвідчив, що в основу концептуальної розробки цієї теорії було закладено, висунутий авторкою на підставах розробленого нею функціонально-рівневого підходу (Калита, 2001, с. 11–24; Калита, 2007, с. 45–61), фундаментальний теоретичний принцип збереження емоційно-прагматичного потенціалу (ЕПП) висловлення (Калита, 2007, с. 5–12), згідно з яким під час комунікації відбувається стохастичний перерозподіл ЕПП психофізіологічної енергії мовця між мовними та позамовними засобами висловлення, що ним актуалізується. При цьому згодом А.А. Калитою у співпраці з відомою вітчизняною лінгвісткою Л.І. Тараненко методами теорії подібності було обґрунтовано кількісний критерій рівня актуалізації ЕПП висловлення (Калита, 2016, с. 94–99), який дозволяв здійснювати математичний опис динамічної картини сумісного варіювання частоти основного тону, тривалості звучання складів, а також інтенсивності нульової та третьої форманти в процесах реалізації висловлень. Надалі, і це є особливо важливим, А.А. Калитою разом з методологом-консультантом Київської фонетичної школи А.В. Клименюком (Калита & Клименюк, 2022) було розроблено системні основи когнітивних лінгво-енергетичних досліджень, що містять пропедевтику системного та синергетичного підходів до *міждисциплінарного* наукового опису комунікативно-когнітивних явищ та концептуально-методологічні основи експериментального вивчення лінгво-енергетичних феноменів. Логічним завершенням глибокої концептуально-теоретичної проробки методологічних основ та методів лінгво-енергетичних міждисциплінарних досліджень закономірностей й особливостей комунікативної поведінки людини стає створена у співавторстві А.А. Калити, О.В. Клименка і Л.І. Тараненко монографія «Маніпуляція в мовленнєвій комунікації» (Калита та ін., 2024).

Водночас, як уже згадувалося, представники Київської фонетичної школи провели експериментальну апробацію основних положень теоретичної теорії мовлення шляхом розгляду таких важливих предметів дослідження як: просодичні засоби актуалізації англійських фольклорних текстів малої форми (Тараненко Л.І., 2016); комунікативно-когнітивні особливості функціонування інтонації в англійських мовленнєво-музичних творах (Марченко В.В., 2016); інтонація пейзажних описів в англійській художній прозі (Гуменюк І.Л., 2017); просодичні характеристики публічного мовлення акцентуєваних особистостей (Андрущенко І.О., 2019).

4 ВИСНОВКИ І НАПРЯМИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Проведений таким чином аналіз свідчить, що високий рівень системності й не менша глибина теоретико-методологічної проробки концепції найсучаснішої енергетичної теорії мовлення зокрема та мови взагалі і є об'єктивними критеріями для безсумнівного визнання її перспективним комплексним методологічним інструментарієм проведення міждисциплінарних лінгвістичних досліджень явища підліткової комунікації.

Інтегруючи наведені вище результати системного аналізу ми доходимо до таких висновків. Характерне для останнього століття звернення пильної уваги дослідників гуманітарних проблем на особливості комунікативної поведінки підлітків, слід пов'язувати

насамперед з постійним виникненням тих чи інших труднощів їх соціалізації, зумовлених бурхливим розвитком науково-технологічного прогресу багатьох цивілізованих держав.

Починаючи з 1950 по 1970 рік педагоги, психологи, лінгвісти та соціологи здебільшого схилялися до розгляду явища підліткової комунікації як соціально-психологічного феномену розвитку індивіда в умовах його активної соціалізації. Провідними предметами їх досліджень стають: неформальна колективна взаємодія підлітків, роль спілкування у становленні підлітків, субкультурні особливості підліткової комунікації, соціолектно-вікова природа підліткової комунікації, роль спілкування у становленні самосвідомості підлітків та набутті навичок їх соціально-ціннісної орієнтації тощо.

У період з 1970 по 1980 рік у центр уваги дослідників потрапляють такі предмети наукового пізнання як: самоактуалізації особистості підлітка в процесі його соціалізації, вплив групових норм на особистість підлітка, комунікативна поведінка підлітків у різних соціальних контекстах, підлітковий сленг та жаргон, норми спілкування підлітків у неформальних групах тощо.

Надалі на відрізку історичного часу з 1980 по 1990 рік (роки початку стабільних міждисциплінарних пошуків) до традиційної номенклатури предметів дослідження додаються: комунікативна поведінка підлітків, її роль у спілкуванні, стратегії і засоби самопрезентації підлітків, їх мовна соціалізація, гендерна диференціації мовлення, взаємозв'язок мовних практик з ідентичністю підлітка, розвиток комунікативної компетентності, емоційної виразності, гендерних і рольових аспектів спілкування, розвиток соціальних та емоційних навичок підлітків, використання ними рольових ігор, тренінгів і дискусій для формування комунікативної компетентності, особливості сімейних, шкільних та одновікових комунікативних систем підлітків, роль ЗМІ у формуванні світогляду підлітків, тощо.

Останнім часом (2000-2025 роки) у зв'язку з появою й поширенням цифрової комунікації відбулася прискорена інтеграція лінгвістичного психологічного, соціологічного та медіазнавчого знання, внаслідок чого у полі наукового інтересу дослідників цих галузей знання опинилися: мережеві форми спілкування, мовна поведінка підлітків в інтернеті, формування цифрової ідентичності, сугестивності й маніпулятивного впливу в середовищі підлітків, віртуальна взаємодія підлітків у соціальних мережах, вплив цифрового середовища на формування їх комунікативної поведінки, емоційна регуляція та самоідентичності підлітків, психологічні особливості комунікативних умінь та навичок у підлітків, особливості реалізації комунікативних стратегій підлітками, вплив соціальних мереж на знижену ввічливість мови у підлітків, маніпулятивні способи впливу на особистість підлітка у соціальних мережах, цифрові форми спілкування підлітків у соціальних мережах та під час дистанційного навчання, вплив соціальних мереж на соціалізацію підлітків, ефективність колективної взаємодії та формування комунікативних навичок підлітка, підліткова комунікативна поведінка підлітка взагалі та сугестивна зокрема, безпечність онлайн-комунікації та комунікативні ризики від кібербулінга й залежність від соціальних мереж тощо.

Проаналізовані у цій статті результати широкої практичної апробації основних положень енергетичної теорії мовлення переконливо свідчать не тільки про її високу продуктивність, а також про безсумнівну її перспективність як комплексного концептуального інструментарію здатного забезпечити ефективний кількісний опис будь-якої якісної картини, що має відношення до міждисциплінарних досліджень феномену та явищ комунікативної поведінки підлітків.

*Висловлюємо глибоку вдячність доктору філологічних наук, професору **Аллі Андріївні Калиті** та українському філософу-методологу **Олександру Валеріановичу Клименюку** за натхнення наукове керівництво, цінні коментарі та сприяння в удосконаленні нашого дослідження.*

З особливою повагою відзначаємо наукові традиції Київської фонетичної школи, очолюваної Аллою Андріївною, яка нині розробляє проблеми енергетичної теорії мовлення, та можливість долучатися до цього наукового пошуку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Андрущенко, І. О. (2019). *Просодичні характеристики публічного мовлення акцентуованих особистостей* (експериментально-фонетичне дослідження (на матеріалі англійської мови) [Дис. канд. філол. наук]. Київський національний лінгвістичний університет.
- Гуменюк, І. Л. (2017). *Інтонція пейзажних описів в англійській художній прозі* (експериментально-фонетичне дослідження) [Дис. канд. філол. наук]. Київський національний лінгвістичний університет.
- Еріксон, Е. (1996). *Дитинство і суспільство* (Пер. з англ.). Основи.
- Калита, А. А. (2001). *Фонетичні засоби актуалізації смислу англійського емоційного висловлювання* [монографія]. Видавничий центр КДПУ.
- Калита, А. А. (2007). *Актуалізація емоційно-прагматичного потенціалу* [монографія]. Підручники і посібники.
- Калита, А. А. (2016). *Енергетика речі* [монографія]. Кафедра.
- Калита, А. А., & Клименюк, О. В. (2022). *Методологічні основи когнітивних лінгво- енергетичних досліджень* [монографія]. МПП «ЛІНО».
- Калита, А. А., Клименюк, О. В., & Тараненко, Л. І. (2024). *Маніпуляція в мовленнєвій комунікації* [монографія]. Тропеа.
- Клименюк, О. В. (2005). *Методологія та методи наукового дослідження*. Міленіум.
- Клименюк, О. В. (2020). Інстинкти, емоції та почуття: міждисциплінарна лінгво-психологічна мегакласифікація. *Актуальні питання іноземної філології*, 12, 109–125.
- Компанцева, Л. Ф. (2007). *Інтернет-комунікація: когнітивно-прагматичний та лінгвокультурологічний аспекти* (Дис. докт. наук). Інститут мовознавства імені О.О. Потебні НАН України. <https://uacademic.info/ua/document/0507U000321>
- Костюк, Г. С (1989). *Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості*. Радянська школа.
- Марченко, В. В. (2016). *Комунікативно-когнітивні особливості функціонування інтонації в англійських мовленнєво-музичних творах* (експериментально-фонетичне дослідження) [Дис. канд. філол. наук]. Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут».
- Масенко, Л. (2010). *Нариси з соціолінгвістики*. Києво-Могилянська академія.
- Мацюк З., & Станкевич, Н. (2023). *Українська мова професійного спілкування*. Каравела.
- Піаже, Ж. (2000). *Мова і мислення дитини*. Основи.
- Селіванова, О. (2008). Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Довкілля-К. Тараненко, О. О. (2001). *Українська мова і сучасна мовна ситуація в Україні*. *Мовознавство*, 4, 3–19.
- Солдатова, Г. У, & Череповська, Н. (2019). Підліткова комунікація в цифровому середовищі: соціологічний аспект. *Sociology: Theory, Methods, Marketing*, 25(4), 45–57.
- Тараненко, Л. І. (2016). *Просодичні засоби актуалізації англійських фольклорних текстів малої форми* (експериментально-фонетичне дослідження) [Дис. докт. філол. наук]. Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» <https://ekhnuir.karazin.ua/handle/123456789/11827>
- Bauman, Z. (2001). *Community: Seeking Safety in an Insecure World*. Polity Press.
- Becker, H. S. (1963). *Outsiders: Studies in the Sociology of Deviance*. Free Press.
- Berger, P., & Luckmann, T. (1966). *The Social Construction of Reality*. Anchor Books.
- Blumer, H. (1969). *Symbolic Interactionism: Perspective and Method*. Prentice-Hall.
- Buckingham, D. (2018). *The Influence of Social Media on Teen Communication*. London: Routledge.
- Castells, M. (2010). *The Rise of the Network Society*. Chichester: Wiley-Blackwell.
- Hall, S., & Jefferson, T. (Eds.). (1976). *Resistance Through Rituals: Youth Subcultures in Post-War Britain*. Hutchinson.
- Inhelder, B., & Piaget, J. (1958). *The growth of logical thinking from childhood to adolescence*. Basic Books. <http://dx.doi.org/10.1037/10034-000>
- Merton, R. K. (1968). *Social Theory and Social Structure*. Free Press. https://archive.org/details/socialtheorysoci0000mert_w8x3/page/n7/mode/2up
- Labov, W. (1972). *Sociolinguistic Patterns*. University of Pennsylvania Press.
- Parsons, T. (1951). *The Social System*. Free Press.
- Piaget, J. (1954). *The construction of reality in the child*. Basic Books.
- Willis, P. (1977). *Learning to Labour: How Working Class Kids Get Working Class Jobs*. Saxon House.

REFERENCES

- Andruschenko, I. O. (2019). *Prosodychni kharakterystyky publichnoho movlennia aktsentujovanykh osobystostej* (eksperymental'no-fonetychne doslidzhennia (na materialy anhlis'koi movy) [Prosodic Features of Accentuated Personalities' Public Speaking (an Experimental Phonetic Study on English Speech)] [Dissertation of Candidate of Philological Sciences]. Kyiv national linguistic university. [in Ukrainian]
- Humeniuk, I. L. (2017). *Intonatsiia pejzaznykh opysiv v anhlomovnij khudozhnij prozi* (eksperymental'no-fonetychne doslidzhennia) [Intonation of Landscape Descriptions in the English Prose (An Experimental Phonetic Study).] [Dissertation of Candidate of Philological Sciences]. Kyiv national linguistic university. [in Ukrainian]

- Erikson, E. (1996). *Dytynstvo i suspil'stvo* [Childhood And Society] (Per. z anhl.). Osnovy. [in Ukrainian]
- Kalyta, A. A. (2001). *Fonetychni zasoby aktualizatsii smyslu anhlijs'koho emotsijnoho KLvyslovliuvannia* [Phonetic means of actualizing the meaning of English emotional utterance] [monohrafiia]. Vydavnychyj tsentr KDLU. [in Ukrainian]
- Kalyta, A. A. (2007). *Aktualizatsiia emotsijno-prahmatychnoho potentsialu* [Actualization of emotional-pragmatic potential] [monohrafiia]. Pidruchnyky i posibnyky. [in Ukrainian]
- Kalyta, A. A. (2016). *Enerhetika rechi* [Speech energetics] [monohrafiia]. Kafedra. [in Ukrainian]
- Kalyta, A. A., & Klymeniuk, O. V. (2022). *Metodolohichni osnovy kohnityvnykh lynhvo-enerhetychnykh doslidzhen'* [Methodological foundations of cognitive linguo-energetic research] [monohrafiia]. MPP «LINO». [in Ukrainian]
- Kalyta, A. A., Klymeniuk, O. V., & Taranenko, L. I. (2024). *Manipulatsiia v movlennievij komunikatsii* [Manipulation in speech communication] [monohrafiia]. Tropea. [in Ukrainian]
- Klymeniuk, O. V. (2005). *Metodolohiia ta metody naukovoho doslidzhennia* [Methodology and methods of scientific research]. Milenium. [in Ukrainian]
- Klymeniuk, O. V. (2020). Instynkty, emotsii ta pochuttia: mizhdystsyplinarna lynhvo-psykholohichna mehaklasyfikatsiia [Instincts, Emotions and Feelings: an Interdisciplinary Lingual-and-Psychological Mega-Classification]. *Current Issues of Foreign Philology*, 12, 109–125. [in Ukrainian]
- Kompantseva, L. F. (2007). *Internet-komunikatsiia: kohnityvno-prahmatychnyj ta lynhvokul'turolohichnyj aspekty* [Internet-Communication: Cognitive-Pragmatic and Linguocultural Aspects]. [Thesis for the degree of Doctor of Science]. Potebnia Institute of Linguistics NAN Ukrainy. <https://uacademic.info/ua/document/0507U000321> [in Ukrainian]
- Kostiuk, H. S. (1989). *Navchal'no-vykhovnyj protses i psykhychnyj rozvytok osobystosti* [Early childhood education process and psychological development of personality]. Radians'ka shkola. [in Ukrainian]
- Marchenko, V. V. (2016). *Komunikatyvno-kohnityvni osoblyvosti funktsionuvannia intonatsii v anhlomovnykh movlennievo-muzychnykh tvorakh (eksperymental'no-fonetychne doslidzhennia)* [Communicative and Cognitive Properties of Intonation Functioning in Speech-and-Music Works (an Experimental Phonetic Study)] [Dissertation of Candidate of Philological Sciences]. Natsional'nyj tekhnichnyj universytet Ukrainy «Kyivs'kyj politekhnichnyj instytut».
- Masenko, L. (2010). *Narysy z sotsiolinhvistyky* [Essays on sociolinguistics]. Kyievo-Mohylians'ka akademiia. [in Ukrainian]
- Matsiuk Z., & Stankevych, N. (2023). *Ukrains'ka mova profesijnoho spilkuvannia* [The Ukrainian language of professional communication]. Karavela.
- Piazhe, Zh. (2000). *Mova i myslennia dytyny* [Speech and Thinking of the Child]. Osnovy.
- Selivanova, O. (2008). *Suchasna lynhvistyka: napriamy ta problemy* [Modern linguistics: fields and challenges]. Dovkillia-K. [in Ukrainian]
- Taranenko, O. O. (2001). *Ukrains'ka mova i suchasna movna sytuatsiia v Ukraini* [The Ukrainian language and the current language situation in Ukraine]. *Linguistics*, 4, 3–19. [in Ukrainian]
- Soldatova, H. U., & Cherepovs'ka, N. (2019). Pidlitkova komunikatsiia v tsyfrovomu seredovyschi: sotsiolohichnyj aspekt. *Sotsiolohiia: teory, metody, marketing*, 25(4), 45–57. [in Ukrainian]
- Taranenko, L. I. (2016). *Prosodychni zasoby aktualizatsii anhlijs'kykh fol'klornykh tekstiv maloi formy (eksperymental'no-fonetychne doslidzhennia)* [Thesis for the degree of Doctor of Science]. Natsional'nyj tekhnichnyj universytet Ukrainy «Kyivs'kyj politekhnichnyj instytut. <https://ekhnuir.karazin.ua/handle/123456789/11827> [in Ukrainian]
- Bauman, Z. (2001). *Community: Seeking Safety in an Insecure World*. Polity Press.
- Becker, H. S. (1963). *Outsiders: Studies in the Sociology of Deviance*. Free Press.
- Berger, P., & Luckmann, T. (1966). *The Social Construction of Reality*. Anchor Books.
- Blumer, H. (1969). *Symbolic Interactionism: Perspective and Method*. Prentice-Hall.
- Buckingham, D. (2018). *The Influence of Social Media on Teen Communication*. Routledge.
- Castells, M. (2010). *The Rise of the Network Society*. Wiley-Blackwell.
- Hall, S., & Jefferson, T. (Eds.). (1976). *Resistance Through Rituals: Youth Subcultures in Post-War Britain*. Hutchinson.
- Inhelder, B., & Piaget, J. (1958). *The growth of logical thinking from childhood to adolescence*. Basic Books. <http://dx.doi.org/10.1037/10034-000>
- Merton, R. K. (1968). *Social Theory and Social Structure*. Free Press. https://archive.org/details/socialtheorysoci0000mert_w8x3/page/n7/mode/2up
- Labov, W. (1972). *Sociolinguistic Patterns*. University of Pennsylvania Press.
- Parsons, T. (1951). *The Social System*. Free Press.
- Piaget, J. (1954). *The construction of reality in the child*. Basic Books.
- Willis, P. (1977). *Learning to Labour: How Working Class Kids Get Working Class Jobs*. Saxon House.

Nataliia Burka. Formation and Prospects for the Development of Interdisciplinary Linguistic Research on the Phenomenon of Adolescent Communication. The article provides an analytical overview of the state and prospects of scientific knowledge by linguists of the phenomenon of adolescent communication as an interdisciplinary object through a retrospective analysis of the process of accretion of its research subjects in linguistics, psychology, pedagogy, and sociology. The methodological approach to

the initiated search is based on an original method of three-level analysis of scientific information regarding the formation and prospects for the development of interdisciplinary linguistic research into the phenomenon of adolescent communication. There is substantial evidence that the focus of researchers in the humanities on the peculiarities of adolescents' communicative behaviour, which has been characteristic of the last century, should be linked primarily to the constant emergence of various difficulties in their socialisation, caused by the rapid development of scientific and technological progress in many civilized countries. The analysis showed that from 1950 to 1970, the leading subjects of their research in pedagogy, psychology, linguistics, and sociology were: informal collective interaction of adolescents, the role of communication in the formation of adolescents, subcultural features of adolescent communication, the sociolectal and age-related nature of adolescent communication, the role of communication in the formation of adolescents' self-awareness and the acquisition of skills of their social and value orientation, etc. The findings suggest that in the period from 1970 to the present (the years of the beginning of stable interdisciplinary searches), the focus of researchers' attention has been on such new subjects of scientific knowledge as: language socialization, gender differentiation of speech, development of social and emotional skills, formation of digital identity, suggestibility and manipulative influence, the influence of social networks on socialization, safety of online communication of adolescents, etc. Based on the results of extensive practical testing, the high productivity and undoubted prospects of using a comprehensive conceptual and methodological toolkit of the modern energy theory of speech, capable of providing an effective quantitative description of any qualitative picture related to interdisciplinary research into the phenomenon and phenomena of adolescent communicative behavior, have been logically proven.

Keywords: phenomena of adolescent communication; interdisciplinary retrospective analysis; research subjects; prospects.

Received: November 18, 2025

Accepted: December 5, 2025

Valerii Savchuk

Lecturer at the Department of Foreign Philology,
Translation, and Teaching Methodology
Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav
Pereiaslav, Ukraine
<http://orcid.org/0009-0001-6407-2463>
valeriy_savchuk@ukr.net

PERSONALITY TRAITS OF U.S. PRESIDENTS AND THEIR IMPACT ON THE NATURE OF PUBLIC SPEAKING

This article examines how the personal traits of U.S. Presidents Donald Trump, Joe Biden, and Bill Clinton shape the character of their public speaking. The methodological framework combines a psycho-linguistic analysis (based on the personality typology by A. Immelman and A. Griebie), a linguo-rhetorical analysis (lexico-syntactic and stylistic examination), and a prosodic analysis (intonation, tempo, stress, and pausation). The study focuses on the presidents' crisis speeches, which offer insight into how psychological profiles are projected onto rhetorical strategies. The findings show that Donald Trump, identified as a confrontational type, relies on emotionally charged and polarizing rhetoric marked by hyperbole, negative labeling, short slogans, and a pronounced prosodic design. His speech is characterized by shifts in tempo and volume, distinctive nuclear tone patterns, logical structuring, the use of statistics, metaphors, and personal stories, all of which intensify emotional tension and contribute to constructing the image of an "external enemy." Joe Biden, classified as an empathetic type, is inclined to be rhetoric centered and focuses on unity, moral choice, and reassurance. His speeches frequently feature anaphora, antithesis, rhetorical questions, and positively connoted lexical choices. Smooth modulations in intonation contribute to an impression of sincerity and emotional closeness. Bill Clinton, described as a charismatic type, demonstrates a balanced rhetorical style grounded in syntactic parallelism, numerical arguments, personal stories, and optimistic projections. His prosodic delivery is marked by moderate rhythm, steady pacing, and logically accentuated conclusions. The study confirms that presidential rhetorical strategies are shaped not only by political context but also by deep-seated personality traits that define each leader's unique speech style, rhetorical manner, and emotional resonance with the audience. Moreover, the findings suggest that presidential public discourse serves not merely as a tool of political communication, but as a psycholinguistic reflection of the leader's individuality, ultimately influencing their public recognition and communicative effectiveness.

Key words: crisis speeches; presidential discourse; psychological type; emotional and expressive devices; rhetoric; prosodic means.

1 INTRODUCTION

Problem statement. Modern linguistics increasingly pays attention to the study of political speech as a unique phenomenon that reflects both the speaker's personality traits and their strategic priorities. In the context of the presidency, this issue becomes particularly significant, as the rhetoric of a national leader can directly influence the domestic political climate and the country's international image. As A. Bittner (2021) states, contemporary politics is undergoing a process of personalization, whereby public attention is focused more on the figure of the leader than on the party or ideological platform, a trend especially prominent in countries with well-established democratic traditions and high levels of mediatization. Under such conditions, differences in presidents' personality traits become more visible and have a greater impact on the shaping of public discourse. The importance of personal characteristics in public communication is confirmed by a range of interdisciplinary studies. For instance, J. Aichholzer (2020) emphasizes that voters tend to favor politicians whose traits resemble their own but are amplified by leadership qualities. In this context, S. Mayer (2020) draws attention to the relationship between narcissistic tendencies and electoral

appeal, particularly when combined with voters' authoritarian inclinations. This dual dynamic fosters the construction of an "ideal leader" archetype, which in turn influences both the rhetorical style and delivery of political messages. If a candidate or incumbent falls short of these expectations, even substantial professionalism and experience may fail to generate trust or a sense of effectiveness.

Analysis of recent research and publications. Of particular interest are studies that examine political leaders through the lens of personality trait models. Researchers such as S. Mayer (2020) and A. Nai (2021) have analyzed key dimensions including extraversion, agreeableness, conscientiousness, emotional stability, and openness to experience, identifying correlations between these traits and the success of political communication. However, as G. Schumacher (2023) points out, audiences are not homogeneous and in groups with strong populist sentiments, there is often a greater demand for "strong leadership" and emotionally charged, accessible language. In such cases, leaders with pronounced confidence or even narcissistic tendencies may more easily attract supporters of populist ideas.

Another important dimension is emphasized by scholars such as K. Cassell (2020), who underscores the importance of speed and immediacy in globalized digital communication. Social media enable presidents to broadcast messages to massive audiences in real time. Building on this, G. Schumacher and M. Hameleers (2023) highlight the heightened potential for instant criticism, growing polarization, and the spread of oversimplified solutions to complex problems. This underscores the need to understand that a leader's personality is revealed not only in the content of their speeches, but also in how they respond to opposition, manage crises, and build long-term strategies.

At the level of linguistic analysis, there is growing interest in measuring prosodic features such as intonation patterns, rhythm, voice timbre, and pausation. These elements can serve to reinforce semantic emphasis and, at the same time, produce emotional or even manipulative effects. For example, F. Rahayu's (2018) study of Barack Obama's and John McCain's speaking styles demonstrated how mood and tempo shape audience perception and persuasiveness. A similar idea is supported by R. Eissler (2025), who analyzes differences in the rhetorical and prosodic techniques used by Donald Trump and Joe Biden.

The psychological dimension of political communication is further emphasized by A. Nai (2021) and S. Pandey (2024), who argue that a leader's appeal to different voter groups stems from a complex interaction between their personality traits and the audience's value orientations. For voters who prioritize cooperation and compromise, calm and rational communication is more effective; for those drawn to charisma and decisive action, leaders exhibiting high extraversion or assertive, "authoritarian" confidence are more likely to gain support. In this regard, researchers J. Aichholzer (2020) and A. Nai (2021) also stress the importance of external circumstances such as political crises, economic shocks, or international challenges which can alter voters' perceptions of what constitutes desirable presidential traits. This clearly underscores the need to incorporate psychological, linguistic, and prosodic variables into the analysis of political leadership factors that traditional approaches often overlook.

Thus, the relevance of this study lies in the growing influence of leaders' personality traits on political agenda-setting, particularly in an era of heightened societal polarization and digital media expansion. Identifying the connection between a politician's individual characteristics and their communication style provides deeper insight into the mechanisms of rhetorical influence and the principles underlying effective presidential discourse.

The purpose of the article: examining the interaction between a political leader's personality traits and their public communication, with particular attention to linguistic and prosodic aspects. The study also seeks to assess how these factors affect trust-building and public support across different voter segments. To achieve this aim, the following objectives were set: to identify the key personality traits of the analyzed presidents; to trace their connection to specific linguo-rhetorical strategies; to explore the prosodic features of presidential speech; and to evaluate how these elements work in combination to enhance the leader's impact on the audience.

2 METHODS

The methodology for analyzing the personality traits of U.S. presidents and their impact on the nature of public speaking, particularly within the domains of linguo-rhetorical and prosodic analysis, is based on a comprehensive approach that combines both quantitative and qualitative methods. The first stage of the research involved systematizing and analyzing data drawn from three primary sources that offer deep insight into the political personalities and leadership styles of American presidents.

The first source is the work by A. Griebie and A. Immelman (2020), which provides a detailed psychological profile of Joe Biden as the Democratic Party's nominee for the 2020 U.S. presidential election. This study explores Biden's psychological characteristics and leadership style, illustrating how his personality traits influence political behavior and voter interaction.

The second key source is A. Immelman's (1995) article focusing on the political personality of Bill Clinton. It provides an in-depth psychological portrait and outlines Clinton's leadership style, with particular emphasis on his charisma, and capacity for compromise. This source offered essential insights into the core traits that shape President Clinton's political behavior.

The third source is another joint work by A. Immelman and A. Griebie (2020), which analyzes Donald Trump's personality profile and leadership style during his presidency. It identifies key characteristics such as high extraversion, low agreeableness, and a confrontational disposition all of which had a direct bearing on his leadership approach and rhetorical strategies.

These three studies served as the foundation for a comparative analysis and classification of the psychological types of the three U.S. presidents. The data from these sources were used to identify and justify each president's core personality traits, and to examine their leadership styles and communication behaviors. The systematization of this data enabled a cross-comparison of individual traits, revealing how they interact and shape leadership effectiveness.

At the next stage, a corpus of public speeches by Donald Trump, Joe Biden, and Bill Clinton was compiled based on specific selection criteria. The speeches had to correspond to moments of major political events or crises, where the presidents' personality traits played a prominent role in shaping public opinion. The subsequent analysis consisted of two main components: linguistic and prosodic.

The linguistic analysis focused on lexical, syntactic, and phonetic features, especially rhetorical devices such as metaphors, epithets, parallelism, anaphora, rhetorical questions, and other figures of speech. This component was informed by the theoretical works of Y. Boussaid (2022), as well as the broader rhetorical frameworks of R. Bartlett, N. Behnegar et al. (2023), and the principles of critical discourse analysis developed by F. Zappettini and M. Rezazadah (2023). The study also drew on research into communicative tactics by V. Savchuk (2024), which made it possible to classify the identified strategies across lexical, syntactic, and stylistic levels.

The prosodic analysis involved the study of intonation, speech tempo, pausation, accentuation, and rhythm, the elements that play a key role in producing emotional impact on the audience. Identifying prosodic patterns helped reveal how speech features such as stress placement or strategic pausation enhance emotional resonance and contribute to constructing a positive presidential image. This approach was grounded in general prosodic theory (Goupil et al., 2021), as well as more focused research on the relationship between prosodic subsystems and emotionality (Larrouy-Maestri, Poeppel, & Pell, 2024), and their function across different discourse types (Anikin & Lima, 2017). These frameworks explain how variations in tempo and intonation can amplify rhetorical effect.

Abstraction and generalization were used to formulate theoretical conclusions regarding the influence of personality traits on presidential speech structure, allowing for the identification of key linguistic strategies and techniques. Analysis and synthesis served as core tools for segmenting the speeches into structural components and studying how these elements interact to produce effective communication. Comparative methods were employed to identify differences in the use of rhetorical and prosodic techniques across the presidents' speeches, enabling an evaluation of which strategies proved most effective within specific political contexts.

After identifying and classifying the linguo-rhetorical and prosodic elements, each was manually entered into a database and their frequency calculated. To ensure valid comparisons between speeches of different lengths, a standard frequency coefficient was used:

$$F = \frac{n}{N} \times 1000$$

where F is the relative frequency of the element, n is the number of occurrences, and N is the total word count of the speech. Normalization per 1,000 words allowed for accurate cross-textual comparisons.

3 RESULTS AND DISCUSSION

Within the U.S. political discourse system, presidential rhetoric plays a pivotal role in constructing and projecting the leader's image into the public consciousness. The generalization of the personality traits of Donald Trump, Joe Biden, and Bill Clinton revealed three distinct psychological profiles: confrontational, empathetic, and charismatic which were clearly reflected in their respective rhetorical strategies.

Joe Biden frequently appeared as a figure of deep empathy, consistently demonstrating high levels of *Agreeableness*. He exhibited a low propensity for confrontation, indicated by low *Hostility* scores and moderate *Extraversion*, levels that were nonetheless sufficient to engage and hold the attention of audiences. His personal tragedies, including the loss of his wife and son, have shaped both his emotional depth and his capacity for compassion.

Bill Clinton, by contrast, exhibits a high degree of *Extraversion* coupled with a strong cognitive orientation, reflected in a pronounced level of *Openness*. This profile helps explain his well-documented propensity for compromise and reasoned argument. B. Clinton appears as a leader with a marked ability to build and sustain relationships.

Donald Trump, by contrast, markedly differed from both of his predecessors. His rhetorical style reflected a business-oriented mindset and a media-driven, performative communication model. His speeches typically relied on a binary division between "us" and "them," and consistently assigned blame to opponents or foreign actors for America's challenges. This approach mobilized his supporters, provoked opponents, and ensured a steady stream of media coverage. Psychologically, it reflected high *Extraversion* combined with pronounced conflict-proneness and impulsivity, traits that, together, manifested as elevated narcissism, a tendency toward self-promotion, attention-seeking, and the denigration of adversaries.

Based on the analysis, each president was characterized by a specific communicative persona: Joe Biden was identified as an empathetic "unifier," who foregrounded themes of morality, love, and hope in contrast to fear and darkness. Bill Clinton emerged as a pragmatic reformer with a human face, who skillfully alternated factual content with personal narratives to foster trust and a sense of collective purpose. Donald Trump was identified as a confrontational showman, who mobilized audiences through sharp statements, hyperbole, and repeated emphasis on threats posed by numerous "enemies."

The results of the syntactic-stylistic analysis confirmed that the presidents' personality traits were systematically projected onto their rhetorical techniques. As summarized in Table 1 which presented typical examples of syntactic and stylistic devices, the president with a narcissistic and confrontational profile employed harsh language and short slogans. By contrast, the empathetic leader relied on inclusive narratives and "we"-centered phrasing, while the diplomatic and rational type drew upon statistical arguments and appeals to logic.

Table 1. Summary of Typical Rhetorical Devices in the Speeches of U.S. Presidents
(Based on Syntactic and Stylistic Analysis)

President	Psychological Type	Dominant Rhetorical Devices	Typical Examples	Communicative Function
Donald Trump	Confrontational, Narcissistic	Short slogans, hyperbole, negative labeling, repetition, binary oppositions	<i>"We will build the wall."</i> <i>"They are destroying America."</i> <i>"America First."</i>	Provocation, polarization, mobilization through emotional intensity
Joe Biden	Empathetic, Unifying	Anaphora, inclusive "we"-language, rhetorical questions, moral contrast, personal stories	<i>"We choose hope over fear. We choose unity over division."</i> <i>"How would you feel?"</i> <i>"We are in this together."</i>	Emotional closeness, trust-building, ethical appeal
Bill Clinton	Charismatic, Rational	Syntactic parallelism, numerical arguments, metaphor, jokes, cause-effect structure	<i>"I want to build a bridge to the 21st century."</i> <i>"We cut the deficit by 60%."</i> <i>"When I was governor..."</i>	Persuasion through logic, optimism, narrative identification

Source: Author's own analysis based on a selection of State of the Union Address by Donald Trump, Joe Biden, and Bill Clinton.

The analysis of speech transcripts revealed that language means choices, at the levels of lexis, syntax, and prosody, were directly shaped by the presidents' personality traits, most clearly manifested in the degree and nature of emotionally charged language. For instance, Donald Trump's speeches frequently included lexical units conveying strong negative evaluation, such as *"terrible," "disaster," "mess," "losers,"* and *"the worst,"* often embedded in short, semantically loaded phrases. In contrast, Bill Clinton's speeches favored lexical units with positive connotations *"opportunity," "future," "together," "bridge,"* and *"hope"* which tended to form rhythmically structured utterances typically ending in calls to action, e.g., *"Come with me, let's build that bridge to the 21st century"* (Clinton, 1996). Meanwhile, Joe Biden's rhetorical vocabulary, with such typical lexical elements as *"unity," "empathy," "healing," "light," "decency,"* positioned him as distinct not only from a Republican rival but also from a fellow Democratic predecessor, even in comparable communicative situations.

These differences also appeared at the level of syntax. While one president favored short, segmented clauses, another relied on longer, more elaborated sentence structures. Biden's rhetorical style, for instance, tends toward shorter sentences and a frequent use of rhetorical questions; he generally avoids extended explanations and instead *"speaks to the heart."* This preference is clear in lines such as: *"Light is more powerful than dark. Hope is more powerful than fear. Love is more powerful than hate"* (Biden, 2020). By contrast, B. Clinton's speeches, shaped by his experience as a charismatic governor and later president, often foreground achievements in domestic policy, job creation, economic growth and focus on the lives of ordinary citizens. Rather than using sharply confrontational framing, he favors inclusive formulations such as *"we can do better, we will do better"* (Clinton, 1996), which acknowledge existing shortcomings while still projecting optimism.

Importantly, the influence of personality traits extended beyond word choice or figures of speech. It also manifested in how the presidents structured their speeches, placed logical and emotional emphases, and selected closing strategies such as rhetorical “looping” or religious invocations like “*May God bless America.*” Donald Trump frequently concluded his speeches with stark promises or slogans, e.g., “*Make America Great Again,*” “*Keep America Great*” (Trump, 2016). Bill Clinton often ended with audience-focused farewells such as “*God bless you, and God bless the United States of America*” (Clinton, 1996), typically following a recap and a final call for continued reform. Joe Biden routinely returned to the theme of unity, e.g., “*May God bless America and protect our troops,*” often preceded by reaffirmations of collective resilience such as “*We will get through this together*” (Biden, 2020), emphasizing his self-positioning as a member of the community he addressed.

Donald Trump’s campaign rhetoric in the nomination speech reveals a highly distinctive blend of personality, language, and political strategy that makes his public communication instantly recognisable. He systematically intertwines self-presentation as a strong, decisive leader with emotionally charged depictions of crisis and decline, presenting himself as uniquely capable of reversing that decline. This feature is often reflected prosodically. For example, in *Nobody knows | the system better than me, | which is why | I alone can fix it.* || (Trump, 2016), the highest prosodic prominence is concentrated precisely on the segment of the utterance that foregrounds the speaker. The phrasal stress on the pronoun, which is preceded by *which is why* and isolated in a separate intonation group with an emphatic mid-level rising–falling nuclear tone, further enhances the prominence of the final intonation group. This communicative style not only mobilises supporters who see in him a defender of “ordinary Americans”, but also provokes intense criticism from those who perceive his discourse as divisive and inflammatory, thereby contributing to his profoundly polarising public image.

Personality-based analysis of D. Trump showed his high extraversion combined with low agreeableness, which explains the aggressively assertive tone of this speech. It is characteristic of Trump to present himself as the only person capable of challenging a corrupt elite and a “rigged system.” In the utterance *I have joined the political arena | so that the powerful can no longer beat up | on people | that can not defend themselves.* || (Trump, 2016) the high degree of expressivity is achieved through a combination of contrasting prosodic parameters, often by reaching their extremes. The first intonation group *I have joined*, which provides the background for the subsequent emotional build-up, is realised with a mid falling–rising nuclear tone, allowing the speaker’s intention to be highlighted more clearly. Further segmentation of the remaining material into shorter intonation groups makes it possible to reach a high level of persuasiveness in constructing the opposition “powerful – people.” This effect is additionally reinforced by the combination of a high rising nuclear tone on *powerful* and a high falling nuclear tone on *people*, together with an increase in tempo and loudness and a marked widening of the pitch range within the intonation group. Also noteworthy is the functional load of the modal verb, isolated in a separate intonation group with a falling–rising nuclear tone, which intensifies the semantics of possibility/impossibility as the semantic core of the entire utterance. Taken together, these rhetorical choices construct the image of a leader who is dominant, strongly self-confident, and largely unwilling to compromise. At the same time, low agreeableness is manifested in his readiness to attack opponents in sharply evaluative, almost morally condemnatory terms: Hillary Clinton is depicted as “*their puppet,*” controlled by “*big business, elite media and major donors,*” and as the embodiment of “*death, destruction and terrorism and weakness.*” In this way, the speech text translates a personality structure geared more toward confrontation than conciliation into stark, uncompromising verbal evaluations.

A further example is D. Trump’s use of antithesis in the following: “*She is their puppet, and they pull the strings... My message is that things have to change, and they have to change right now*” (Trump, 2016). Here he portrays his opponent as weak and dependent while presenting himself as strong and independent, a contrast intended to elicit contempt for her and admiration for his own resolve. Rhetorical questions such as “*Who would have believed that when we started this*

journey...?” (Trump, 2016) draw the audience in emotionally by inviting agreement and a retrospective endorsement of the course his campaign has taken.

This oppositional framing was often accompanied by explicit accusations, realized through lexical units with invective semantics, as in: *We will re/peal | and re/place | di/sastrous O\bamacare. || You will be |able to |choose & your |own |doctor a|gain. ||* (Trump, 2016). Here, negative evaluation was intensified through the word “disastrous,” which framed the opponent’s policy as the root of systemic failure. The rhetorical effect was further enhanced by prosodic variation: maximum volume, tightly segmented intonation units, and sharp directional shifts in pitch (*re/peal | and re/place*). The adjective “disastrous” and the politicized eponym “Obamacare” were marked by a rising-falling nuclear tone, while the final segment “choose your own doctor again” featured a faster tempo and tonal narrowing, with *|choose* and *|doctor* highlighted by distinct pitch contours creating tonal contrast and semantic salience.

A central resource of Donald Trump’s persuasive arsenal is his frequent use of repetition and syntactic parallelism. The closing sequence “*We will make America strong again. We will make America proud again. We will make America safe again. And we will make America great again!*” (Trump, 2016), exemplifies how anaphoric repetition of “*We will make America...*” turns a set of policy aspirations into a quasi-liturgical chant. The same mechanism underlies the promise “*I’m with you, and I will fight for you, and I will win for you,*” where a triadic structure with repeated “*for you*” reinforces the impression of personal commitment to the audience. Elsewhere, short parallel clauses such as “*We’re going to win. We’re going to win fast*” compress a complex promise into a memorable, slogan-like line. Such series of statements also frequently began with the fixed phrase “*be going to,*” as in: *To |make |life |safe | for |all of our |citizens, | we must |also a|ddress the |growing ↑threats we |face | from |outside the |country. ||* (Trump, 2016). This repeated structure created a sense of momentum, decisiveness, and clear sequencing of actions. Each subsequent statement reinforced the previous one, cementing in the audience a perception of confidence and leadership capability. Through this technique the speech establishes a simple rhythmic template that is easy to recall, projects determination, and implicitly frames the promised outcomes as both inevitable and imminent.

In contrast, the rhetorical identity of Joe Biden reflected a markedly different style shaped by his empathetic personality type. His speeches relied on softer, unifying stylistic choices and moral encouragement. For instance, the use of anaphora in “*Give people light and they will find a way. Give people light.*” (Biden, 2020) was not aimed at confrontation or attack, but at offering hope. This rhetorical orientation clearly reflected a desire to emphasize care, empathy, and concern for the public’s well-being. Rather than framing his language in terms of struggle, he focused on inspiration and reassurance, fostering a sense that progress and future stability depended on collective decency and moral resilience.

Accordingly, the central communicative focus in J. Biden’s rhetoric was not “combat” but encouragement. His speeches conveyed a supportive tone that aimed to unite rather than divide, appealing to the shared values and emotional needs of his audience.

A notable example in this context was Biden’s use of epistrophe in the phrase: “*This is our moment. This is our mission.*” (Biden, 2020). The repeated closing structure (“*our moment,*” “*our mission*”) cultivated a sense of collective responsibility and shared purpose. Through this rhetorical device, J. Biden reinforced his central message of unity in pursuit of a greater goal, a strategy fully consistent with the empathic speaker profile. His consistent preference for “*we*” over “*I*” served to foreground cooperative effort, forming a sharp contrast to D. Trump’s assertive, individualized phrasing such as “*I will fix it,*” or “*I will do it.*”

In this way, Biden positioned himself not as a solitary decision-maker, but as a guide acting alongside the people. Another instance of this unifying rhetoric could be seen in his use of syntactic parallelism: *«I |see a ↑different A|merica. || |One that is |generous and |strong. || |Selfless and |humble. || It’s an A|merica we can re↑build to|gether. ||»* (Biden, 2020). The listing of such adjectives as “*generous,*” “*strong,*” “*selfless,*” “*humble*” evoked a set of shared moral values around which the president sought to rally the nation. The overall effect of this structure was one of smooth progression

and internal coherence, highlighting J. Biden's rhetorical attention to virtue and common good, which lay at the core of his empathetic communication style.

The prosodic analysis of President Biden's speech further confirmed this personality profile. In the quoted passage, the initial intonation group "*I see a ↑different America*" was marked by a narrow pitch range, punctuated by a sudden pitch rise on the adjective "*different*," which pragmatically highlighted the contrastive framing of his vision. This narrowing of pitch served as a prelude to the expanded tonal range in the final portion of the utterance.

The adjectives "*Selfless and humble*" were emphasized with a combination of high and mid-rising nuclear tones, which lent them both moral weight and emotional resonance, projecting an image of national greatness rooted in humility. The phrase "*we can rebuild together*" reached its rhetorical climax with a marked pitch rise on "*re↑build*" and a broadened nuclear pitch contour, followed by a mid-rising terminal tone on "*to\gether*." This prosodic shaping enhanced the persuasive potential of the message by emphasizing cooperation as the foundation of his political appeal. The emotional force of the conclusion, combined with its tonal architecture, conveyed not only aspirational content but also an implicit call for the electorate's support.

The analysis of empirical material revealed that the rhetorical function of "escalating circumstances" was also present in President Biden's speeches. However, unlike Donald Trump's use of this function typically directed at identifying and confronting enemies, J. Biden employed escalation primarily to emphasize the seriousness of challenges and to argue for the need for empathy and unity. This was evident in the graded sequence: "*The worst pandemic in over 100 years. The worst economic crisis since the Great Depression. The most compelling call for racial justice since the 60s.*" (Biden, 2020). Here, Biden successively highlighted the pandemic, economic downturn, and racial injustice to underscore the magnitude of national crises. Still, the communicative goal was not to provoke or blame, but to call people together in search of shared solutions. Empathy functioned as the driving force, manifested in the underlying message: "*Yes, the situation is difficult, but we will get through it together.*"

This empathic orientation was equally reflected in antithetical constructions such as: "*We will choose hope over fear, facts over fiction, fairness over privilege.*" (Biden, 2020). Rather than directly attacking his opponents, as Trump often did, Biden set up broad moral contrasts between good and evil, light and darkness. These rhetorical dichotomies appealed to core values, consolidating society around ethical ideals instead of targeting adversaries. This encapsulated a key feature of the empathic style: encouraging listeners from all backgrounds to believe that collective action in the name of moral good was both possible and necessary.

Rhetorical questions, such as "*So, the question for us is simple: Are we ready?*" (Biden, 2020), served a similar purpose. Rather than forcing listeners into a rhetorical trap, Joe Biden used such questions to invite reflection and offer an opening for positive engagement. The underlying implication was that everyone could and should answer in the affirmative and join the effort to build a better future. This empathic emphasis was often reinforced by personal narratives, such as: "*I met with six-year-old Gianna Floyd... she looked into my eyes and said, 'Daddy changed the world.'*" (Biden, 2020). Such emotionally resonant episodes were designed to evoke compassion and build trust in a leader who took personal stories seriously thus reinforcing an image of moral attentiveness and human concern.

Where Donald Trump relied on confrontation, Joe Biden projected unity and empathy. Meanwhile, the analysis of President Bill Clinton's rhetoric revealed a third distinct type: the "charismatic" profile. Clinton's style was grounded in broad coalition-building, a desire for compromise, and rhetorical craftsmanship aimed at winning over a diverse electorate through polished and structurally elegant speeches. This was exemplified in the use of anaphora: "*Four years ago, you and I set forth on a journey... Four years ago, with high unemployment...*" (Clinton, 1996). The repeated "*Four years ago*" guided listeners back to a difficult past, enabling Clinton to contrast it with the achievements of his presidency. The functional aim was to frame progress over time, while the intentional aim was to convince the public that his leadership had brought real results. Unlike

Trump's adversarial tone, Clinton acknowledged past challenges while emphasizing how they had been overcome collectively.

The use of epistrophe, as in: "*We are on the right track to the 21st century. We are on the right track.*" (Clinton, 1996), exemplified his ability to convey a sense of forward movement and optimism. This was a clear instance of strategic, measured, charismatic rhetoric. By reiterating metaphorical constructs at the close of his statements, B. Clinton reinforced the perception of progress and continuity. In doing so, he positioned himself as a mentor one who reminded citizens of their success and encouraged them to stay the course.

Perhaps the most characteristic marker of Clinton's charismatic style was his use of syntactic parallelism. In statements like "*Let us build a bridge to help our parents raise their children, to help young people... to make our streets safer...*" the repeated structure ("to help..., to help..., to make...") created a rhythmic, melodic buildup of positive changes. Each phrase introduced a new dimension, enhancing the speech's persuasive force while maintaining a tone of relaxed optimism. This rhetorical pattern effectively shaped the image of President Clinton as a leader who could speak to a wide audience like parents, youth, and society as a whole.

A clear example of rhetorical gradation appeared in: "*Every 8-year-old will be able to read, every 12-year-old will be able to log in... every 18-year-old will be able to go to college.*" (Clinton, 1996). At each stage, greater opportunities were offered to citizens, constructing a verbal "ladder of success." Functionally, this strategy instilled confidence that the nation was advancing toward a more equitable and promising future. The audience heard the president outline achievable gains for each age group, producing a cumulative narrative of social progress. The result was a circle of positivity in which the "charismatic" leader became a source of inspiration, neither battling enemies like Donald Trump nor dwelling on national pain like Joe Biden, but instead offering a compelling roadmap for national uplift.

This passage was also notable from the perspective of intonational structure, serving as a typical example of President Clinton's prosodic patterning in rhetorical delivery. Consider the following excerpt: *If we do these things, | every eight-year-old ξ will be able to read, | every twelve-year-old ξ will be able to log in | on the Internet, | every eighteen-year-old ξ will be able to go to college, | and all Americans ξ will have the knowledge they > need | to cross that bridge | to the twenty-first century. ||* (Clinton, 1996).

In this fragment, the dynamic depiction of future opportunities for different generations was articulated through the stylistic device of gradation, occurring in the core intonation groups (*every eight-year-old ... every twelve-year-old ... every eighteen-year-old...*). The rising pitch movement in each clause, with minimal direction shift on the nuclear syllable (*/college*), combined with moderate prosodic parameters, steady rhythmic organization, and an overall accelerated speech tempo, collectively created a prosodic parallelism. This contributed to a neutral, consistent background against which the final segment "*and all Americans ξ will have the knowledge they > need*" stood out in contrast.

The communicative prominence of the concluding intonation group "*and all Americans*" was heightened through several prosodic mechanisms: a moderate pitch onset, an expanded pitch range in the scale and final contour (relative to the preceding syntagms), a noticeable slowing of tempo, and an emphasized realization of the adjective *all* achieved via a widened, upward pitch interval on the pre-head to nucleus segment. Additionally, the terminal tone on > need was delivered as a mid-rising, sustained contour with a broad tonal span, underlining the lexical and pragmatic importance of this final promise.

The distinctiveness of this segment was further marked by the metaphor *cross that bridge* in the subsequent intonation group. Its prosodic realization featuring a slowed speech tempo and narrow rising intervals in the pre-head–nucleus and pre-terminal–nucleus segments contributed to the conceptualization, in the listener's mind, of a logical action chain: OUR (President + People) JOINT EFFORTS → NATIONAL PROSPERITY. This trajectory was anchored in the signified descriptor

KNOWLEDGE, actualized most clearly in the phrase *all Americans will have the knowledge they need*.

This prosodic configuration subtly echoed the semantic content of the first intonation group (*If we do these things*) of the conditional subordinate clause, where the logical structure of contingency signaled by the conjunction “if” was reinforced by emphatic marking of several prosodic features. In particular, the pronoun *we* was delivered with a mid-level sustained tone, which made it perceptually salient. The absence of full stress on the words *do* and *these* generated a sense of tempo acceleration, further supported by moderate volume, simple rhythmic regularity, and a broadened pitch span in the scale. Together, these features prompted the audience to internalize the speaker’s vision of positive, attainable outcomes.

The findings also demonstrated that the unifying element in the rhetorical manner of the three presidents was, first and foremost, the American rhetorical tradition itself, one in which devices such as anaphora, epistrophe, syntactic parallelism, gradation, antithesis, and rhetorical questions are widely used in public speaking. It was therefore unsurprising that the analysis of the rhetorical practices of D. Trump, J. Biden, and B. Clinton revealed a shared pattern in the use of repetition, both at the beginning of sentences (anaphora) and at the end (epistrophe). All three sought to generate an emotional response from their audiences though the mode of doing so was mediated by their respective personality types.

What they shared was a desire to establish an emotional connection with the audience: Donald Trump, predominantly confrontational, fostered group cohesion through the identification of a common enemy; Joe Biden, the empathetic type, sought to unify the public around shared moral values; and Bill Clinton, the charismatic leader, appealed to collective hope for a better future and the promise of pragmatic compromise.

At the same time, the differences became particularly evident in the content, tone, and functional purpose of these rhetorical devices. D. Trump tended to divide the world into “us” and “them,” using aggressive antitheses and escalating sequences of negativity. His repetitions such as “*We will make America...*” served to emphasize resolution and assertiveness. J. Biden employed similar techniques: anaphora, antithesis, and gradation but used them to elevate the moral dimension of the discourse and promote empathy, as in “*hope over fear*,” “*facts over fiction*,” and “*fairness over privilege*.”

B. Clinton, in turn, directed his repeated constructions such as “*Four years ago... Four years ago... Today...*” toward highlighting his achievements and outlining future plans. These contributed to a charismatic narrative of inclusion and competence. All three addressed urgent social and political challenges, yet their framing was fundamentally different: D. Trump framed problems as battles to be won; J. Biden presented them as moral imperatives requiring shared compassion; B. Clinton offered optimistic roadmaps for broad-based national progress.

These conclusions were further supported by examples involving rhetorical questions, which clearly illustrated how psychological profiles shaped the focus of appeal whether through conflict, empathy, or opportunity. Donald Trump used questions such as “*Who would have believed that when we started this journey...?*” (Trump, 2016) to emphasize the improbability of his own success or the failings of his opponents. J. Biden’s question “*So, the question for us is simple: Are we ready?*” (Biden, 2020) invited reflection and encouraged unity. B. Clinton, in examples like “*Do we really want to make that same mistake all over again? Do we really want to stop economic growth again?*” (Clinton, 1996), focused on comparing past and present policy choices to reinforce the rationale behind his reform agenda.

The comparison between the findings of the present study and those of other scholars made it possible to contextualize the rhetorical strategies of U.S. presidents within a broader empirical framework. For instance, the work of R. A. Russell and R. Eissler (2022) explored how U.S. presidents adjusted their rhetorical priorities depending on the target audience. The authors emphasized that both the content and style of presidential speeches varied, depending on audience expectations, a conclusion that closely aligns with this study’s findings on rhetorical adaptability and functional variation. This pattern is particularly evident in the case of Donald Trump, whose

confrontational rhetoric became more intense when he addressed his core electorate, whereas Joe Biden, by contrast, tended to foreground unity when speaking to a broader national audience.

M. E. Stuckey (2021) provided a detailed analysis of D. Trump's administration rhetoric, underlining its deliberate deviation from traditional presidential discourse. The research confirmed the strategic use of conflict-laden messages designed to destabilize opponents. This conclusion fully supported the findings of the present study, which identified expressive prosodic markers and aggressive lexical constructions as core features of D. Trump's rhetorical style.

Similar conclusions were drawn by I. Clarke and J. Grieve (2019), who conducted a linguistic analysis of Trump's Twitter account. They identified stylistic inconsistency, abrupt tonal shifts, and the frequent use of expressive language as rhetorical tools. These findings not only corroborated the conclusions of this study but also deepened the understanding of how fragmented intonational patterns in Trump's public speeches functioned to intensify semantic pressure and create emotional volatility.

Conversely, the study by J. Aichholzer and J. Willmann (2020) investigated voter expectations regarding desirable personality traits in political leaders. They found that citizens generally preferred politicians who were simultaneously relatable and exhibited strong leadership qualities. This aligned with the image of Bill Clinton as a "charismatic reformer," whose rhetoric combined personal anecdotes with demonstrations of competence through references to data and achievements.

Of particular relevance was the study by M. C. M. Casiraghi and M. Bordignon (2023), which analyzed rhetorical contestations of populism in European parliaments. Although focused on a different geopolitical context, the authors noted that populist rhetoric especially when employed by charismatic leaders relied heavily on simple structures, repeated messages, and conflict-oriented language. This observation confirmed this study's findings regarding the effectiveness of short, rhythmically emphasized syntactic constructions in the speeches of Donald Trump and, to some extent, Bill Clinton.

Lastly, in a comparative study by Nai A., Martínez i Coma F., Maier J. (2019), the authors examined the personality profiles and campaign styles of Trump and other global leaders. They concluded that high extraversion, narcissism, and low agreeableness correlated with aggressive political communication. These personality traits also identified in Trump's psychological profile within this study helped explain the structural aggressiveness of his public rhetoric and the persuasive deployment of prosodic techniques as a tool for emotional impact.

Taken together, these sources not only validated the core conclusions of the present study but also broadened its theoretical foundation. By integrating personality typologies with stylistic and prosodic analysis, the study offered a comprehensive perspective on how U.S. presidents crafted crisis communication strategies shaped by their psychological profiles.

4 CONCLUSIONS AND FURTHER RESEARCH

The comprehensive analysis of the public speaking strategies of Donald Trump, Joe Biden, and Bill Clinton convincingly demonstrated that the U.S. presidents' personality traits were a decisive factor shaping both the content trajectory of their rhetoric and the prosodic realization of their speeches. Despite operating within the shared framework of the American rhetorical tradition, each of these leaders constructed a unique linguistic strategy reflective of their individual psychological profile.

The study, grounded in a combination of quantitative and qualitative methods, confirmed that Donald Trump's confrontational disposition conditioned the polarizing nature of his public discourse. His rhetoric was marked by brief, emotionally charged utterances, hyperbole, slogans, repetitive formulas, and negatively connoted labels. This communicative behavior aimed to mobilize the audience by foregrounding threats and conflict, while the prosodic features sharp intonational shifts, wide pitch variation, and expressive pausation amplified this effect.

By contrast, Joe Biden's empathetic profile supported the development of a softer, morally oriented rhetorical style, in which anaphora, rhetorical questions, positively marked epithets,

syntactic parallelism, and personal stories predominated. His discourse emphasized values such as “*dignity*”, “*hope*”, “*unity*”, and “*light*”, which were prosodically reinforced through smooth intonational contours, emphatic stresses, and a steady rhythm, fostering an atmosphere of support and trust.

Bill Clinton, as a prototypical charismatic leader, employed rhetoric that balanced emotional resonance and rational persuasion. His speeches incorporated metaphors, factual evidence, statistical references, and well-structured syntactic forms. President Clinton’s prosodic style was characterized by logically complete intonation groups, moderate speech tempo, and rhythmic clarity, which enhanced the impression of constructiveness and competence.

Despite these differences, all three presidents relied on a shared set of rhetorical tools anaphora, epistrophe, antithesis, parallelism, and gradation. However, the functional load of these devices varied significantly depending on the speaker’s psychological type: in Biden’s case, to generate empathy and reassurance; in Clinton’s, to foster logical conviction and highlight progress; and in Trump’s, to energize confrontation and create division.

Particularly noteworthy were the findings of the prosodic analysis, which revealed a stable correlation between intonational parameters such as tempo, pausation, stress, and pitch contour and each president’s personality profile. This confirmed the validity of an integrated approach to political communication research that combines linguistic, psychopolitical, and prosodic levels of analysis.

Accordingly, presidential rhetoric emerged not merely as a collection of public speaking techniques, but as a deep reflection of the speaker’s personality, values, and cognitive style. This explains how each of the leaders examined in this study constructed a distinct communicative model that not only shaped their public image in national and international contexts but also determined the efficacy of their political influence.

The results obtained opened up new avenues for further interdisciplinary research particularly within psycholinguistics, political psychology, and rhetorical studies. Future inquiries may focus on the rhetorical practices of other presidents or political figures in international contexts, which would allow for testing the universality of the established links between personality traits and linguistic strategies. Additionally, deeper prosodic analysis, supported by automated acoustic tools, could help refine the patterns of intonational marking in political messaging. A comparative analysis of crisis versus non-crisis speeches also appears warranted, as it would reveal the flexibility or consistency of rhetorical models depending on communicative objectives. Thus, the findings of this study not only provided descriptive insights but also offered predictive value for evaluating the effectiveness of leadership communication in times of heightened societal tension.

REFERENCES

- Aichholzer, J., & Willmann, J. (2020). Desired personality traits in politicians: Similar to me but more of a leader. *Journal of Research in Personality*, 88, 103990. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2020.103990>
- Anikin, A., & Lima, C. F. (2017). Perceptual and acoustic differences between authentic and acted nonverbal emotional vocalizations. *Quarterly Journal of Experimental Psychology*, 71(3), 622–641. <https://doi.org/10.1080/17470218.2016.1270976>
- Bartlett, R. C., & Behnegar, N. (2023). *Political rhetoric in theory and practice: A reader*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781009367400>
- Bittner, A. (2021). The personalization of politics in Anglo-American democracies. *Frontiers in Political Science*, 3, 660607. <https://doi.org/10.3389/fpos.2021.660607>
- Boussaid, Y. (2022). Metaphor-based analysis of Joe Biden’s and George Washington’s inaugural speeches. *International Journal of English Linguistics*, 12(3). <https://doi.org/10.5539/ijel.v12n3p1>
- Casiraghi, M. C. M., & Bordignon, M. (2023). The rhetorical contestation of populism in four European parliaments (2010–2020). *West European Politics*, 46(1), 173–195. <https://doi.org/10.1080/01402382.2021.2013655>
- Cassell, K. J. (2020). When “following” the leader inspires action: Individuals’ receptivity to discursive frame elements on social media. *Political Communication*, 37(5), 581–603. <https://doi.org/10.1080/10584609.2020.1829761>
- Clarke, I., & Grieve, J. (2019). Stylistic variation on the Donald Trump Twitter account: A linguistic analysis of tweets posted between 2009 and 2018. *PLOS ONE*, 14(9). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0222062>
- Eissler, R., Russell, A., & Theriault, S. (2024). Research note: “Comparing traditional presidential rhetoric: Trump versus Biden.” *American Politics Research*, 53(1), 80–85. <https://doi.org/10.1177/1532673X241276413>

- Goupil, L., Ponsot, E., Richardson, D., Reyes, G., & Aucouturier, J.-J. (2021). Listeners' perceptions of the certainty and honesty of a speaker are associated with a common prosodic signature. *Nature Communications*, 12, Article 861. <https://doi.org/10.1038/s41467-020-20649-4>
- Griebie, A., & Immelman, A. (2020). The political personality of 2020 Democratic presidential nominee Joe Biden (Working Paper No. 1.0). Collegeville and St. Joseph, MN: St. John's University and the College of St. Benedict, Unit for the Study of Personality in Politics. http://digitalcommons.csbsju.edu/psychology_pubs/130/
- Immelman, A. (1995). "All the men's president" – The political personality of Bill Clinton. *The Saint John's Symposium*, 13, 36–46. https://digitalcommons.csbsju.edu/psychology_pubs/22/
- Immelman, A., & Griebie, A. (2020). The personality profile and leadership style of U.S. president Donald J. Trump in office. Paper presented at the 43rd Annual Scientific Meeting of the International Society of Political Psychology, Berlin, Germany, July 14–16, 2020. http://digitalcommons.csbsju.edu/psychology_pubs/129/
- Larrouy-Maestri, P., Poeppel, D., & Pell, M. D. (2024). The sound of emotional prosody: Nearly 3 decades of research and future directions. *Perspectives on Psychological Science*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1177/17456916231217722>
- Mayer, S. J., Berning, C. C., & Johann, D. (2020). The two dimensions of narcissistic personality and support for the radical right: The role of right-wing authoritarianism, social dominance orientation, and anti-immigrant sentiment. *European Journal of Personality*, 34(1), 60–76. <https://doi.org/10.1002/per.2228>
- Nai, A., Martínez i Coma, F., & Maier, J. (2019). Donald Trump, populism, and the age of extremes: Comparing the personality traits and campaigning styles of Trump and other leaders worldwide. *Presidential Studies Quarterly*, 49(3), 609–643. <https://doi.org/10.1111/psq.12511>
- Nai, A., Maier, J., & Vranić, J. (2021). Personality goes a long way (for some): An experimental investigation into candidate personality traits, voters' profile, and perceived likeability. *Frontiers in Political Science*, 3, 636745. <https://doi.org/10.3389/fpos.2021.636745>
- Pandey, S. (2024). A comparative rhetorical analysis of Trump and Biden's climate change speeches: Framing strategies in politics. *Journal of Technical Writing and Communication*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1177/00472816231225932>
- Rahayu, F. E. S., Susilo, S., & Sunardi, S. (2018). Persuasive power as reflected by rhetorical styles in political speeches: A comparative study of Barack Obama and John McCain. *CaLLs (Journal of Culture, Arts, Literature, and Linguistics)*, 4(2), 115–122. <https://doi.org/10.30872/calls.v4i2.1360>
- Russell, A., & Eissler, R. (2022). Conditional presidential priorities: Audience-driven agenda setting. *American Politics Research*, 50(4), 545–549. <https://doi.org/10.1177/1532673x221074359>
- Savchuk, V. (2024). Communicative techniques of the U.S. presidents for effective nation leader image formation in social consciousness. *Society. Document. Communication*, 9(2), 51–60. <https://doi.org/10.69587/sdc/2.2024.51>
- Schumacher, G., & Hamelers, M. (2023). The personality is political (especially for populists): How political candidates' personality traits resonate with populist attitudes. *European Political Science Review*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1080/17457289.2023.2189728>
- Stuckey, M. E. (2021). The rhetoric of the Trump administration. *Presidential Studies Quarterly*, 51(1), 125–150. <https://doi.org/10.1111/psq.12699>
- Zappettini, F., & Rezazadah, M. (2023). Communication strategies on Twitter: A critical discourse analysis of the US withdrawal from Afghanistan. *International Journal of Strategic Communication*, 18(2), 115–131. <https://doi.org/10.1080/1553118X.2023.2280555>

SOURCES

- Biden, J. (2020). Acceptance speech at the Democratic National Convention (August 21, 2020). Retrieved from <https://edition.cnn.com/2020/08/20/politics/biden-dnc-speech-transcript/index.html>
- Clinton, B. (1996). Remarks at the Democratic National Convention (August 29, 1996). Retrieved from <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/august-29-1996-remarks-democratic-national-convention>
- Trump, D. (2016). Acceptance speech at the Republican National Convention (July 21, 2016). Retrieved from <https://www.vox.com/2016/7/21/12253426/donald-trump-acceptance-speech-transcript-republican-nomination-transcript>

Валерій Савчук. Особистісні риси президентів США і їхній вплив на характер публічного мовлення. У статті досліджується вплив особистісних рис президентів США Дональда Трампа, Джо Байдена та Білла Клінтона на характер їхнього публічного мовлення. Методологічна база дослідження поєднує психо-лінгвістичний аналіз (на основі типології особистості за А. Immelman, A. Griebie), лінгвориторичне вивчення (лексико-синтаксичний і стилістичний аналіз) та просодичний аналіз (інтонація, темп, наголос, паузація). Об'єктом стали кризові публічні виступи трьох президентів, що дозволило простежити проєкцію психологічного профілю на мовленнєві стратегії.

У результаті встановлено, що Дональд Трамп (конфронтаційний тип) використовує агресивну, поляризовану, емоційно риторичну з гіперболами, негативними ярликами, короткими гаслами та виразною просодичною організацією (зміни темпу, гучності, поєднання різних типів ядерних тонів), логічною структурованістю, використанням числових аргументів, метафор, особистих історій, які підсилюють емоційне напруження та покликані забезпечити створення образу «зовнішнього ворога». Джо Байден (емпатійний тип) тяжіє до риторичної єдності, морального вибору та підтримки. У його промовах активно використовуються анафора, антитеза, риторичні питання, лексичні одиниці з позитивно маркованими конотаціями та плавними змінами інтонаційних параметрів, що створює ефект щирості та емоційної близькості. Білл Клінтон (харизматичний тип) демонструє збалансовану риторичну з опорою на синтаксичний паралелізм, числову аргументацію, історії з життя та оптимістичні прогнози. Його просодичне оформлення вирізняється помірною ритмічністю, стабільним темпом і логічно акцентованими завершеннями. Доведено, що риторичні стратегії президентів залежать не лише від політичного контексту, а й від глибинних особистісних характеристик, які формують їхній унікальний мовний стиль, риторичну манеру й ступінь емоційного впливу на аудиторію. Також, результати дослідження показали, що публічне мовлення президента США постає не лише інструментом політичної риторичності, а й психолінгвістичним відображенням індивідуальності лідера, що визначає його впізнаваність та ефективність у публічному просторі.

Ключові слова: кризові промови; президентський дискурс; психотип; емоційно-експресивні засоби; риторика; просодичні засоби.

Received: November 19, 2025

Accepted: December 5, 2025

Ірина Волощук

Кандидат педагогічних наук, доцент
Кафедра теорії, практики та перекладу англійської мови
Факультет лінгвістики
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-1487-4732>
irina_voloshuk@ukr.net

Ольга Іщенко

Старший викладач
Кафедра теорії, практики та перекладу англійської мови
Факультет лінгвістики
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Київ, Україна
<http://orcid.org/0000-0002-3662-7732>
olga.v.ishchenko@gmail.com

Сніжана Зінченко

Здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Факультет лінгвістики
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Київ, Україна
<https://orcid.org/0009-0004-1250-1133>
Snegka858@gmail.com

ВІДТВОРЕННЯ ГЕНДЕРНИХ ДОМІНАНТ ВЕРБАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ПОЛІТИКІВ: ЛІНГВОСИНЕРГЕТИЧНИЙ ПІДХІД

Стаття присвячена дослідженню гендерних домінант в склад яких входять такі компоненти як гендерна стратегія (наратив), мовна динаміка, комунікативна енергія, синергетичний ефект. Метою розвідки є дослідження риторичної аури спікера у гендерному аспекті з оптикою на каталізатор енергії та аналіз перекладацького інструментарію їхніх наративних стратегій. Каталізатором енергії автори вважають функційну комбінацію стилістичних засобів (виражальних та зображальних). До зображальних автори відносять тропи (варіації значень: метафори, метонімії, іронії, гіперболи, порівняння тощо) та до виражальних (варіації структур: інверсії, риторичні питання, паралельні конструкції), які виступають механізмом для емоційних та логічних імпульсів мовлення. Спираючись на лінгвосинергетичний підхід, який розглядає мову як динамічну систему, що розвивається у взаємодії з соціальними, психологічними та культурними чинниками, метою статті є дослідити як наративні стратегії, пов'язані з гендером активізують емоції аудиторії та впливають на соціальну динаміку. Загальновідомо, що політична риторика представляє енергетичне поле найагресивніших гендерних поляризацій і тому автори статті досліджують риторичну ауру спікерів у гендерному аспекті з оптикою на каталізатор енергії як здатності їхніх наративів викликати певний емоційний резонанс та аналіз перекладацького інструментарію виокремлених стратегій в кореляції «влада – мова – гендерна ідентичність». Авторами проаналізовано основні наративні концепти у мовленні політиків що вказує на різницю у цілях та стратегіях спілкування. Виявлено, що найголовнішими наративними стратегіями є стратегія позитивної самопрезентації (ідентичності у мовленні), яка реалізуються через низку тактик, а саме: тактику звинувачення, безособового звинувачення, викриття, «аналіз-мінус», прогнозування, «аналіз-плюс», обіцянки та кооперації, які найчастіше використовуються у риторичі. Аналіз синергетичного ефекту гендерних домінант показав що чоловіки створюють вертикальну синергію між лідером і народом, часто через силу і авторитет та їх концептуальна арка спрямована на себе, в той час як жінки створюють горизонтальну синергію між справедливістю та надією їх концептуальна арка спрямована на аудиторію.

Ключові слова: переклад; гендерні домінанти; комунікативна енергія; синергетичний ефект; політична риторика; риторична аура спікера.

1 ВСТУП

Когнітивно-синергетичний вимір у лінгвістиці широко висвітлюється як вітчизняними (Бацевич Ф., Калита А.: енергетична природа мовлення), так і зарубіжними вченими (Чомскі Н.: психоенергетичний потенціал мовлення). О. Бабелюк стверджує, що «синергетична парадигма передбачає розуміння тексту як складної, відкритої та нелінійної системи, що функціонує завдяки взаємозв'язку власних елементів та підсистем під впливом регуляторних механізмів самоорганізації» (Бабелюк, 2011, с. 11). Спираючись на лінгвосинергетичний підхід, який розглядає мову як динамічну систему, що розвивається у взаємодії з соціальними, психологічними та культурними чинниками, ми ставим за мету дослідити як наративні стратегії, пов'язані з гендером активізують емоції аудиторії та впливають на соціальну динаміку.

У теперішній час з відомих об'єктивних причин різко зросла актуальність наукового розгляду політичної риторики, лідерства, харизми з опитою на гендерні домінанти в політичних позиціях. Особливого значення набуває той факт, що від певної політичної позиції та її артикуляції залежить місце країни на міжнародній арені, її взаємовідносини з іншими державами, її роль у глобальних конфігураціях. За допомогою стилю мовлення політики мають можливість звернутися як до міжнародного співтовариства, так і до громадян своєї країни й таким чином вплинути на думки аудиторії.

2 МЕТОДИ

Ми в своєму дослідженні спираємось на методологію енергетичної теорії мовлення розробленою А. Калитою, О.Клименюком в якій вони розробили модель механізму реалізації впливу публічного мовлення на аудиторію. Вчені доводять, що ступінь маніпулятивного впливу публічного мовлення на аудиторію залежить від енергетичного резонансу концептів-сміслів і концептів-емоцій, трансльованих на аудиторію, з енергетикою подібних концептів у пам'яті слухачів. (Калита, 2024, с. 84)

Вчені стверджують, що, незалежно від офіційного соціального статусу слухачів, у реальних умовах комунікації завжди присутні індивіди з різними рівнями внутрішньої культури: високим, середнім і низьким. Вихідним положенням їх теоретичної розробки є твердження, що для привертання уваги слухачів усіх культурних рівнів публічний лідер має використовувати різні комплекси мовних і позамовних засобів маніпулятивного впливу. (Калита, 2024, с. 56)

З іншого боку, культура спілкування існує тоді, коли мовці бачать зв'язок між цілями спілкування, методами їх досягнення та шляхами інтерпретації спілкування (Гоца, 2009, с. 168). В західних культурах для типово чоловічої поведінки характерними вважаються такі риси, як активність, рішучість, прагнення до змагання та досягнень, для жіночої – пасивність, нерішучість, залежність, відсутність логічного мислення та прагнення до досягнень. Але все це стереотипи, тому іноді вони не відповідають дійсності. Жіночу мовну поведінку характеризують також як ввічливу й гіперкоректну, як більш «гуманну» з використанням фемінітивів.

Актуальність статті полягає у взаємодії гендерного та лінгвосинергетичного підходів до вивчення політичної риторики.

Мета роботи полягає в дослідженні риторичної аури спікера у гендерному аспекті з опитою на каталізатор енергії та аналіз перекладацького інструментарію їхніх наративних стратегій.

Мета зумовила використання таких **методів** дослідження: функціонального методу, в межах якого виділено концептуально-інтерпретаційний аналіз тексту для визначення наративних стратегій і тактик в політичному дискурсі. Описовий метод дозволив систематизувати різнорівневі мовні засоби реалізації виділених стратегій і тактик і дав можливість комплексного представлення отриманих результатів з точки зору синергетичного

ефекту. Контекстологічний аналіз використано з метою визначення прагматичної функції гендерної риторики політиків.

Лінгвосинергетичний аналіз дав можливість розкрити стилістичні особливості і характеристику мовних одиниць що репрезентують комунікаційну енергію гендерних домінант; прагматичний аналіз що сприяв виявленню прагматичних параметрів лінгвальних та паралінгвальних засобів політиків та перекладацький інструментарій застосований для перекладу гендерно-маркованих домінант.

Оскільки мова не тільки виражає культурні погляди з точки зору гендеру, але і утворює гендерну ідентичність особистості (Ставицька, 2015, с. 239), то під гендерними домінантами ми розуміємо мовні (наративи), поведінкові та соціальні ознаки, які відображають усталені уявлення про жіночі та чоловічі ролі в суспільстві і проявляються в риториці, стилі лідерства та комунікації.

З РЕЗУЛЬТАТИ Й ОБГОВОРЕННЯ

В основі досліджуваного феномена гендерних домінант знаходяться такі компоненти як гендерна стратегія (наратив), мовна динаміка, комунікативна енергія, синергетизм. А. Калита розуміє під синергетизмом у мовленні та мисленні спільний комплексний вплив рушійних сил, різних за своєю природою джерел енергії та ряду інших факторів на специфіку породження та актуалізації усного мовлення індивіда, а також на його поведінку в комунікації (Калита, 2024).

Прослідкуємо категорію комунікативної енергії О. Зеленської, Урсули фон дер Ляєн, Мішель Обама та Барака Обама, Д. Трампа, Камали Харіс з точки зору здатності їх наративів викликати певний емоційний резонанс де каталізатором енергії будуть стилістичні засоби (виражальні та зображальні різних рівнів). До зображальних ми відносимо тропи (варіації значень: метафори, метонімії, іронії, гіперболи, порівняння тощо) та виражальні (варіації структур: інверсії, риторичні питання, паралельні конструкції, що сприяють емоційному та логічному підсиленню мовлення). Політичний дискурс є фактично однією з найагресивніших гендерних поляризацій, адже він не тільки відображає гендерні стереотипи, міцно зафіксовані у суспільстві та культурі, але й підсилює їх прагматичною спрямованістю на адресата в кореляції «влада – мова – гендерна ідентичність» (Іванишин, 2020, с. 30).

Отже, гендерні особливості політичної риторики ми досліджуємо з лінгвосинергетичного підходу, який дозволяє розглядати політичний виступ як самоорганізовану систему, де адресат активний учасник, який включається в енергетичне поле адресанта, а каталізатором енергії мовлення є комбінація стилістичних (виражальних та зображальних) засобів різних рівнів з динамічною зміною їх функцій в політичній риториці. При аналізі політичної комунікації ми фокусуємось на дослідженні взаємодії гендеру та синергетичного ефекту емоційного резонансу на адресата, наприклад посягти хаос чи створити у емоційній, когнітивній та мотиваційній сфері адресата гармонію, відчуття інклюзивності, фокусуємось на стилі мовлення наприклад, емпатичний, агресивний, конфронтаційний, інклюзивний разом з вивченням особливостей жіночої та чоловічої вербальної поведінки.

Об'єктом дослідження гендерної лінгвістики є взаємовідношення мови і статі, тобто питання про те, у який спосіб стать маніфестується в мовленні. Проблемою гендеру займалися та продовжують дослідження багато зарубіжних та вітчизняних дослідників. Свій вагомий внесок в дослідження цього питання зробили Дж. Корбет, С. МакКоннел-Джінет, А. Лівія, Л. Вон Флотов, Ш. Саймон, Д. Танен, Дж. Вуд, Л. Чемберлен, А. Пауелз, С. Ромен та багато інших.

Основною метою досліджень Маслової Ю., Присяжнюк О., Ставицької Л. є дослідження актуалізації статі у мові, які мовленнєві риси чоловіків та жінок, і в яких семантичних доменах вони найбільш поширені, а також вивчення мовленнєвої поведінки статі, виділення і опис особливостей чоловічої та жіночої мовних картин світу.

Зазначимо, що гендерно-марковані одиниці, позначаючи референтів чоловічої й жіночої статі, актуалізують у політичній риториці весь асоціативний потенціал, що відбиває історично

сформований соціокультурний зміст когнітивних категорій маскулінності і фемінності, тобто уявлення про сукупність типових чи бажаних біологічних, емоційних, психічних, соціокультурних і поведінково-психологічних характеристик, асоційованих з належністю індивіда до чоловічої чи жіночої статі в певній лінгвокультурі (Присяжнюк О. Я., 2014, с. 154).

Проаналізуємо *гендерні домінанти і комунікативну енергію Урсули фон дер Ляєн*. Вона є типовим оратором інституційного типу, що говорить від імені Європейського Союзу. Тон та ритм її промови урівноважений, з паузами. Стиль є інтелектуально-етичним, побудованим на поєднанні логосу (аргументів і фактів) з етосом (моральної позиції). Синергетичний ефект висловлення є поєднання балансу сили й емпатії.

“Europe has shown that we can be strong when we are united.” (President von der Leyen, 2025., At the Ukraine Recovery Conference. Європа довела, що ми сильні, коли єдині.

Ця теза втілює її головний меседж – єдність як джерело сили.

Лексико-стилістичні засоби

Позитивна оцінна лексика (strong, resilient, united, democratic). Вона створює морально піднесений тон і підсилює авторитет інституції.

Етичну рамку взаємоповаги, типову для жіночої риторики високого рівня забезпечують максими ввічливості.

Метафорика світла та руху: “Our path forward is clear. Europe will light the way.” (Наш шлях уперед чіткий. Європа освітить дорогу.) Метафора світла традиційно асоціюється з духовним лідерством і прогресом.

Синтаксичні засоби

Анафора: “We will stand, we will lead, we will rebuild.” (Ми стоятимемо, ми вестимемо, ми відбудуємо.) створює ритм упевненості й руху вперед. “For our children, for our planet, for our future.” – типова тріада, що забезпечує структурну гармонію.

Інверсії: “Stronger than ever, Europe stands tall.” підкреслює урочистість моменту.

Гендерні домінанти:

Інклюзивна стратегія (“ми”): постійне вживання we, our, together.

Стратегія турботи: апеляції до майбутніх поколінь, дітей, миру.

Стратегія довіри: “I am convinced”, “I believe in Europe.”

Уникнення сексистських виразів: лише гендерно нейтральна лексика.

Проаналізуємо гендерні домінанти та комунікативну енергію Олени Зеленської:

Для аналізу використано Speech before the U.S. Congress (Вашингтон, 20 липня 2022 р.) та Summit of First Ladies and Gentlemen 2023 (Київ, 30 червня 2023. р.). Цільова аудиторія – міжнародна спільнота, дипломати, політичні партнери України, а також українська аудиторія. Мета – донести гуманістичні й моральні аспекти війни, показати людський вимір трагедії та роль жінки як голосу миру.

Олена Зеленська – оратор гуманітарно-емпатійного типу, що поєднує офіційність дипломатії з глибокою емоційністю. Тон – співчутливий, урочисто-гуманістичний, без пафосу, але з великою моральною силою. Стиль – етично-емоційний, зорієнтований на апеляцію до співпереживання.

“We are fighting for the right to live, for every child, for every family.” (Zelenska, 2025). Ми боремося за право на життя – за кожну дитину, за кожну родину.

Цей вислів став символом жіночого виміру війни.

Виразальні і зображальні засоби які у взаємодії призводять до синергетичного ефекту.

Смислові концепти: children, families, lives, peace, dignity.

Лексика яка актуалізує семантику страждання й надії: pain, loss, courage, hope.

Метафори миру й дому: “We are defending our home.”, “Our hearts are our weapons.”

Позитивні епітети: brave, kind, united.

Повтори: “We will fight, we will protect, we will win.”

Синтаксичні засоби

Анафора та паралелізм: “We are here, we are alive, we will continue.” ритмічність і стійкість.

Градація: "For peace, for children, for the future."

Інверсія для емоційного акценту: "Bravery today is to protect."

Риторика О. Зеленської втілює нову модель жіночого виміру війни, у якому гуманність стає формою сили. Вона поєднує жіночу чутливість із політичним впливом, пропонуючи альтернативу агресивній риторичі війни. Її мова – це риторика співчуття, солідарності й морального лідерства.

Проаналізуємо культуру спілкування яка формує гендерну ідентичність особистості на прикладі наступних наративних тактик у передвиборчих промовах Д. Трампа та Камали Харіс. Прагматику інтенціональності, стратегій і тактик спілкування ми інтегрували на теорії Ф. Бацевича.

Аналіз-«мінус» ґрунтується на розборі ситуації чи фактів, які виражають негативне відношення до того, що описується. Слід підкреслити, що для цієї тактики характерним є відсутність безпосередньої вказівки на конкретну провину. Негативний характер відносин між мовцем і його опонентом зумовлений бажанням одного перемогти іншого і, як результат, оволодіти комунікативною ініціативою. Таким чином, мовець усіма своїми твердженнями та відповідями з використанням конкретних прийомів прагне дискредитувати опонента, – що і є реалізацією конфронтативної стратегії дискредитації в англomовному дипломатичному дискурсі (Іванишин, 2020, с. 30).

"When families are struggling to pay for groceries and gas, they don't want lectures – they want leadership." (CNN Live Event, 2024). "Коли сім'ї ледь зводять кінці з кінцями, їм не потрібні повчання — їм потрібне лідерство."

"Our economy is not working the way it should for working people." "Наша економіка не працює так, як має для працівників." – аналіз-«мінус».

"Too many people are left behind by a system that rewards the wealthy." "Занадто багато людей залишаються позаду через систему, що винагороджує багатих"(CNN Live Event, 2024).

Звинувачення – актуалізація через приписування певної провини, визнання винним у чомусь, а також розкриття, виявлення чийхось непорядних дій, намірів, якостей. Безособове звинувачення - реалізується через звинувачення, за якого не вказуються винуватці дій чи вчинків, які засуджуються. (Іванишин, 2020, с. 30)

"He has consistently lied to the American people about his taxes." "Він послідовно брехав американському народові щодо своїх податків." – звинувачення "They broke promises to small businesses and left them to fend for themselves." "Вони зірвали обіцянки малому бізнесу й залишили їх самим по собі." – звинувачення (Harris, 2024). "This administration has failed to keep kids safe at school." "Ця адміністрація не змогла забезпечити безпеку дітей у школах." – звинувачення (Harris, 2024).

Безособове звинувачення (звинувачення без вказівки конкретного винуватця)

"There are policies in place that let corporate special interests win." "Існують політики, що дозволяють корпоративним інтересам перемагати." – безособове звинувачення.

"Too many communities have been neglected for decades." «Занадто багато громад ігнорували десятиліттями.» – безособове звинувачення (Harris, 2024).

Викриття актуалізується через наведення фактів й аргументів, які роблять очевидною чиюсь винуватість або причетність. Ця тактика – свого роду комбінація аналіз-«мінус» і звинувачення. Із першою її об'єднує аналітичний складник, установка на аргументацію; відмінність полягає в наявності вказівки на конкретну провину. Відмінність від звинувачення полягає в наведенні фактів, які підтверджують докази мовця.

"Record profits for corporations but stagnating wages for workers – the numbers don't lie." "Рекордні прибутки корпорацій і застигли зарплати робітників – цифри не брешуть." – викриття.

"You can point to the data: jobs created, wages flat – the gap is widening." "Погляньте на дані: створені робочі місця, а зарплати застигли – розрив зростає." – викриття.

"We've seen the audits, the reports – there's a pattern of mismanagement." (CNN Live Event, 2024). "Ми бачимо аудити та звіти – це вказує на схему поганого управління."

Погрози - фіксується вербалізація інформації про негативні наслідки, які очікують проти-лежну сторону.

If we do not act, the consequences will be paid for by our children.” «Якщо ми не вживемо дій, платити будуть наші діти.» – погроза (наслідок).

“You will see the consequences at the ballot box if these policies continue.” «Ви побачите наслідки на виборчій скриньці, якщо ці політики триватимуть.» – погроза (політична) (CNN Live Event, 2024).

Аналіз-«плюс», що актуалізується через референцію до висловлювань, які підводять до позитивної інтерпретації фактів. Слід зауважити, що у використанні цієї тактики мовець описує ситуацію з позитивної точки зору, але не експлікує при цьому свого позитивного ставлення до подій чи вчинків.

“We’ve cut costs for families and expanded access to care.” “Ми знизили витрати для сімей і розширили доступ до медицини.”

“When we invest in infrastructure, it creates jobs across every community.” (Harris, 2009). “Коли ми інвестуємо в інфраструктуру, це створює робочі місця в кожній громаді.”

(Само)презентація – під час реалізації цієї тактики мовцем здійснюється безпосередня вказівка на позитивні якості предмета мовлення. Використовуючи стратегію самопрезентації, промовець робить основну ставку на зовсім інші емоції: якщо у стратегії дискредитації опонента оратор використовує почуття образи та бажання помсти, то в цьому випадку у слухачів викликають почуття захоплення і навіть благоговіння. Так, політик справляє враження впевненого та компетентного лідера, який приведе народ до світлого майбутнього. (Іванишин, 2020, с. 30). Дональд Трамп використовує стратегію самореклами, оскільки його метою є не показати негативні якості свого опонента, а наголосити на своїх позитивних сторонах, довести, що саме він володіє усіма необхідними для лідера характеристиками. Для того, щоб подати себе у якнайвигіднішому світлі та створити собі в очах цільової аудиторії позитивний імідж, Трамп вдається до тактики протиставлення себе опоненту, однак прямо не називає його, що є знаком прагнення бути політкоректним, а такий прийом схвально сприймається слухачами.

“I’ve spent my career fighting for the little guy.” «Я присвятила кар’єру боротьбі за простих людей.» – самопрезентація (Harris, 2024) “I am a problem-solver who gets things done.” «Я – та, хто вирішує проблеми та доводить справи до кінця.» — самопрезентація (Harris, 2024).

“I will bring competence and decency back to the White House.” «Я поверну компетентність і порядність до Білого дому.» – самопрезентація.

Самовиправдання – здійснюється через заперечення негативних суджень про об’єкт критики і його причетності до того, чому дається негативна оцінка. Ця тактика відрізняється від тактики відводу критики тим, що ґрунтується на вираженні думки й тому, як наслідок, є суб’єктивною (Іванишин, 2020, с. 30).

“I have always stood up for working families, and my record proves it.” “Я завжди відстоювала інтереси працюючих сімей, і мій досвід це підтверджує.” – самовиправдання.

“If critics say otherwise, look at the bills I supported.” (Harris, 2024) “Якщо критики кажуть інакше – погляньте на закони, які я підтримувала.” – самовиправдання.

Спонування – має у своїй основі закликання до якоїсь дії, прийняття точки зору. “Register to vote. Bring your friends. Make your voice heard.” “Зареєструйтесь для голосування. Приведіть друзів. Зробіть свій голос почутим.”

“We have to mobilize – phonebank, knock doors, turn out the vote.” “Ми маємо мобілізуватися – телефонні розмови, обходи, явка на вибори.” – спонування.

Полярізація - реалізується через виявлення відмінності й несхожості в позиціях і поглядах:

“I will fight to lower costs; my opponent wants to protect the wealthy.” «Я боротимуся за зниження витрат; мій опонент хоче захищати багатих.» – розмежування.

“We believe healthcare is a right; they believe it’s a privilege.” “Ми вважаємо, що медицина – це право; вони вважають її привілеєм.” – контраст.

Таким чином ми бачимо що гендерні маркери мовлення політичних діячів складають як типологічні лексико-стилістичні аспекти, так і специфічні, конкретно мовленнєві, культурно-обумовлені лексико-стилістичні явища, які позначені різними засобами впливу на аудиторію.

Так Камала Харіс демонструє інклюзивність і стратегію “партнерства” стиль її мовлення емпатичний, часто використовуючи колективні займенники (“we”, “our”), що створює ефект єдності та підтримки.

Щодо синергетичного ефекту він проявляється в поєднанні гармонії з жорстким стилем прокурора, її мовлення структуроване, логічне, з акцентом на етичні цінності та соціальну справедливість.

Концептуальна метафора її наративів “жінка воїн – захисниця справедливості”.

Наратив Мішель Обама ми прослідкували при аналізі її книжки “Becoming” та переклад українською мовою Максима Гоцацюка.

Основними смисловими концептами в її нарації є жіноча сила та голос як основа становлення та жіноче лідерство “*advocating for equal opportunities and self-worth*”, “*If we want to usher in the next generation of American leadership, we have got to do something*” (Obama, 2024).

У мовленні політиків присутні також індивідуальні, авторські (для жінок та чоловіків) мовленнєві маркери. Таким чином, мовленню жінок- та чоловіків-політиків характерні деякі відмінні риси, обумовлені системою гендерних і культурних норм, що має бути обов’язково відображено у перекладі (Ставицька, 2015, с. 163).

Таблиця 1. Аналіз гендерних домінант з оптикою на синергетичний ефект

Політик	Ключовий меседж	Синергетичний ефект	Гендерні домінанти	Обсяг (виражально-зображальних засобів)
У. фон дер Ляєн	“Europe has shown that we can be strong when we are united”	Поєднує жіночість зі владністю, створюючи образ “матері Європи”	єдність як джерело сили	12
К. Гарріс	“I may be the first woman in this office, but not the last”	Поєднання жерсткості прокурора та теплоту жінки лідера	Мобілізатор, мова спрямована на дію	13
М. Обама	“we gather because we have chosen hope over fear, unity of purpose over conflict and discord” (Mishel Obama, 2024, Archives of Women’s Political Communication.)	Поєднання емоційної щирості та моральної сили	Енергетичний імпульс в поєднанні лідерства та жіночої ідентичності	28

Кінець табл. 1

Б. Обама	“Together, we can make America a better place” (President Barack Obama’s Inaugural Address, 2009, с. 38)	Поєднання минулого досвіду подолання труднощів впродовж Війни за Незалежність і необхідності подолання викликів та випробувань сьогодення в умовах численних криз.	We remain <u>the most prosperous, powerful nation on Earth. Our workers are no less productive</u> than when this crisis began. <u>Our minds are no less inventive, our goods and services no less needed</u> than they were last week, or last month, or last year. <u>Our capacity remains undiminished.</u> (President Barack Obama's Inaugural Address, 2009, с. 39)	26
Д. Трамп	«His inspirational appeals were based on nostalgic vision of America's past and a promise to restore that era»	“хаос”: Його мовлення характеризується фрагментарністю, повторами, гіперболізацією, що створює ефект непередбачуваності – ключовий елемент його харизми	енергетичний імпульс побудований на страху та погрозах	25
О. Зеленська	«We are fighting for every child, for every life»	Поєднання гуманістичних меседжів, емоційної щирості та стратегічної дипломатії	роль жінки як голосу миру	16

Дональд Трамп демонструє агресивну стратегію та маскулінну риторичку, яка актуалізується вербальною агресією та конфронтаційністю.

Трамп часто використовує оцінну лексику, ярлики (наприклад, “her father was marksist”, “Fake News”) і грубі узагальнення, що створює ефект домінування снобізму.

Синергетичний ефект його промов представляє “хаос” оскільки характеризується фрагментарністю, повторами, гіперболізацією, що створює ефект непередбачуваності – ключовий елемент його харизми.

У мовленні присутня гендерна поляризація, простежується у висловленнях традиційна маскулінність – акцент на силі, підприємництві, контролі, конкуренції. Він часто знецінює “жіночі” риси – емоційність, компромісність.

Інформування (факти та статистика подаються у вакуумі, не в контексті)

“Childcare costs have risen X% in the last five years.” (підставлено як приклад типу вислову – у промовах часто наводяться такі факти) «Витрати на дитячий догляд зросли на X% за останні п’ять років.» – **інформування**.

“There are 10 million new jobs created since our plan.” «Створено 10 мільйонів нових робочих місць з часу нашої програми.» — **інформування** (Hoffman, 2024).

Обіцянка (добровільне зобов’язання)

“I promise to lower prescription drug costs.” “Обіцяю знизити вартість рецептурних ліків.” – **обіцянка**.

“If elected, I will expand paid family leave.” “Якщо мене оберуть, я розширю оплачувану сімейну відпустку.” — **обіцянка**.

Прогнозування (передбачення)

“If we invest now, we will see growth for a generation.” “Якщо ми інвестуємо зараз, ми побачимо зростання на покоління вперед.” – **прогнозування**.

“If we fail to act, inequality will worsen.” «Якщо ми не діятимемо, нерівність погіршиться.» – **прогнозування**.

“Say it to my face.” – пряма провокація/виклик (контраст+ аналіз-«мінус»). (Hoffman, 2024)

“Скажи мені це в обличчя”.

“You have a history of saying things that are not true.” – звинувачення/викриття. «У вас є історія висловлювань, які не відповідають правді.» (Hoffman, 2024)

“I will not be intimidated by false attacks.” – самовиправдання + самопрезентація. «Я не дозволю залякати себе фальшивими нападами.»

“Look at his record on small businesses.” – викриття через факти. “Погляньте на його справи щодо малого бізнесу.” (Hoffman, 2024)

“That’s not the America I know.” – контраст. «Це не та Америка, яку я знаю.» (Hoffman, 2024).

“a president for all Americans.” – самопрезентація / обіцянка. «Я балотуюся, щоби бути президенткою для всіх американців.» (Hoffman, 2024)

“Justice means opportunity – not just for the few, but for everyone.” – ідеологічне обґрунтування (інформування + спонування). “Справедливість означає можливості — не тільки для обраних, а для кожного.» (Hoffman, 2024).

4 ВИСНОВКИ І НАПРЯМИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Отже, аналіз гендерних домінант через призму лінгвосинергетики демонструє що мовлення політика стає живим організмом що і актуалізує ідентичність і впливає на масову свідомість. Виявлено, що найголовнішими наративними стратегіями є стратегія самопрезентації ідентичності у мовленні, яка реалізуються через низку тактик, а саме: тактику звинувачення, безособового звинувачення, викриття, «аналіз-мінус», прогнозування, «аналіз-плюс», обіцянки та кооперації, які найчастіше використовуються у риторичці. Промови чоловіків відрізняються від жінок значною кількістю повторень, короткими реченнями, які

були перекладені в більшості на українську мову за допомогою синтаксичного уподібнення та калькування, вибору варіантного відповідника та дослівного перекладу. Д.Трамп не вдається до вживання смислових концептів, які здійснюють великий емоційний заряд на слухача. Основними емоційними концептами є агресивний напад на суперника. Проте Б. Обама використовує елегантну, академічну мову, часто з посиланням на історичні, моральні та філософські концепти. Аналіз синергетичного ефекту гендерних домінант показав що чоловіки створюють вертикальну синергію між лідером і народом, часто через силу і авторитет та їх концептуальна арка спрямована на себе, в той час як жінки створюють горизонтальну синергію між справедливістю та надією їх концептуальна арка спрямована на аудиторію.

Стосовно промов Камали Харіс, ми дійшли висновку, що основна стратегія її промов – це створення позитивного враження на слухача, надання певних надій, а не розчарувань, що є особливістю членів демократичної партії. Її основними тактиками стали кооперація та спонукування, які вона застосовує у кожній зі своїх промов.

Камала Харіс використовує усталені звороти, модальні конструкції та порівняння, що були перекладені за допомогою синтаксичного уподібнення, вибору варіантних відповідників та калькування, підкреслюють комунікативні тактики та мету їх застосування у промовах.

Таким чином, «чоловіча» риторична аура (Б. Обама, Д. Трамп) схильна до використання стратегії на пониження та дискредитації суперника за допомогою прямих звинувачень, в той час як «жіноча» (О. Зеленська, Урсула фон дер Ляйн, М. Обама, К. Харіс) риторика характеризується реалізацією стратегії на підвищення та складання позитивного враження у слухача.

ЛІТЕРАТУРА

- Бабелюк, О. А. (2011). *Стилістичні засоби і прийоми крізь призму лінгвосинергетики* (14-те вид., с. 1–17). Київ: Київський національний лінгвістичний університет.
- Гоца, Н. М. (2009). Гендер у перекладі: історичний розвиток, основні аспекти та особливості вивчення. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, (45), 168–171.
- Іванишин, Н. Л. (2020). Концепт hate speech у медіадискурсі. *Львівський філологічний часопис*, (7), 30–34. <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2020-7.5>
- Калита, А. А. (2024). Маніпуляція в мовленнєвій комунікації. Тропеа.
- Маслова, Ю. П. (2015). Особливості розвитку гендерних лінгвістичних досліджень в Україні й закордоном. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*, 105.
- Присяжнюк, О. Я. (2014). До питання про гендер як новий вектор у лінгвістиці. *Сучасні дослідження з іноземної філології*.
- Ставицька, Л. О. (2015). *Гендер: мова, свідомість, комунікація*. Інститут української мови НАН України.
- CNN Live Event. (2024, September 10). *Presidential debate* [Television broadcast transcript]. CNN. <https://transcripts.cnn.com/show/se/date/2024-09-10/segment/01>
- Harris, K. (2009). *President Barack Obama's inaugural address*. Di Teng.
- Harris, K. (2024). *Speaks at the 2024 Democratic National Convention* [Video]. Rev. <https://www.rev.com/transcripts/kamala-harris-speaks-at-2024-democratic-national-convention>
- Harris, K. (2024, September 25). *Full transcript of speech at Pittsburgh, PA*. SingjuPost. <https://singjupost.com/full-transcript-kamala-harris-speech-at-pittsburgh-pa-sept-25-2024>
- Harris, K. (2024, October 30). *Remarks at a campaign event, Madison, WI*. The White House Archives. <https://bidenwhitehouse.archives.gov/briefing-room/speeches-remarks/2024/10/30/remarks-by-vice-president-harris-at-a-campaign-event-madison-wi-2/>
- Hoffman, R. (2024). *Harris and Trump are meeting for the first time on the debate stage*. ABC News. <https://abcnews.go.com/Politics/harris-trump-presidential-debate-transcript/story?id=113560542>
- Obama, M. (2024, October 27). *Remarks at Kamala Harris rally in Kalamazoo, Michigan*. Archives of Women's Political Communication. <https://awpc.cattcenter.iastate.edu/2024/10/29/remarks-at-kamala-harris-rally-in-kalamazoo-michigan-oct-27-2024/>
- von der Leyen, U. (2025, July 10). *Speech at the Ukraine Recovery Conference*. European Commission. https://enlargement.ec.europa.eu/news/speech-president-von-der-leyen-ukraine-recovery-conference-2025-07-10_en
- Zelenska, O. (2025). *Ukraine's recovery first and foremost means the creation of the best conditions for people*. President of Ukraine. <https://www.president.gov.ua/en/news/olena-zelenska-vidbudova-ukrayini-ce-peredusim-stvorennyna-na-98961>

REFERENCES

- Babeliuk, O. A. (2011). *Stylistychni zasoby i pryomy kriz pryzmu linhvosynerhetyky* [Stylistic devices and techniques through the lens of linguosynergetics] (14th ed., pp. 1–17). Kyiv National Linguistic University. [in Ukrainian]
- Hotsa, N. M. (2009). Hender u perekladi: istorychnyi rozvytok, osnovni aspekty ta osoblyvosti vyvchennia [Gender in translation: Historical development, main aspects, and features of study]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka*, (45), 168–171. [in Ukrainian]
- Ivanyshyn, N. L. (2020). Kontsept hate speech u mediadyskursi [The concept of hate speech in media discourse]. *Lvivskyi filolohichnyi chasopys*, (7), 30–34. <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2020-7.5> [in Ukrainian]
- Kalyta, A. A. (2024). *Manipuliatsiia v movlennievii komunikatsii* [Manipulation in speech communication]. Tropea. [in Ukrainian]
- Maslova, Yu. P. (2015). Osoblyvosti rozvytku hendernykh linhvistychnykh doslidzhen v Ukraini y zakordonom [Specific features of the development of gender linguistic studies in Ukraine and abroad]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia"*, 105. [in Ukrainian]
- Prysiashniuk, O. Ya. (2014). Do pytannia pro hender yak novyi vektor u linhvistytsi [On the issue of gender as a new vector in linguistics]. *Suchasni doslidzhennia z inozemnoi filolohii*. [in Ukrainian]
- Stavytska, L. O. (2015). Hender: mova, svidomist, komunikatsiia [Gender: Language, consciousness, communication]. Institute of the Ukrainian Language, National Academy of Sciences of Ukraine. [in Ukrainian]
- CNN Live Event. (2024, September 10). *Presidential debate* [Television broadcast transcript]. CNN. <https://transcripts.cnn.com/show/se/date/2024-09-10/segment/01>
- Harris, K. (2009). *President Barack Obama's inaugural address*. Di Teng.
- Harris, K. (2024). *Speaks at the 2024 Democratic National Convention* [Video]. Rev. <https://www.rev.com/transcripts/kamala-harris-speaks-at-2024-democratic-national-convention>
- Harris, K. (2024, September 25). *Full transcript of speech at Pittsburgh, PA*. SingjuPost. <https://singjupost.com/full-transcript-kamala-harris-speech-at-pittsburgh-pa-sept-25-2024>
- Harris, K. (2024, October 30). *Remarks at a campaign event, Madison, WI*. The White House Archives. <https://bidenwhitehouse.archives.gov/briefing-room/speeches-remarks/2024/10/30/remarks-by-vice-president-harris-at-a-campaign-event-madison-wi-2/>
- Hoffman, R. (2024). *Harris and Trump are meeting for the first time on the debate stage*. ABC News. <https://abcnews.go.com/Politics/harris-trump-presidential-debate-transcript/story?id=113560542>
- Obama, M. (2024, October 27). *Remarks at Kamala Harris rally in Kalamazoo, Michigan*. Archives of Women's Political Communication. <https://awpc.cattcenter.iastate.edu/2024/10/29/remarks-at-kamala-harris-rally-in-kalamazoo-michigan-oct-27-2024/>
- von der Leyen, U. (2025, July 10). *Speech at the Ukraine Recovery Conference*. European Commission. https://enlargement.ec.europa.eu/news/speech-president-von-der-leyen-ukraine-recovery-conference-2025-07-10_en
- Zelenska, O. (2025). *Ukraine's recovery first and foremost means the creation of the best conditions for people*. President of Ukraine. <https://www.president.gov.ua/en/news/olena-zelenska-vidbudova-ukrayini-ce-peredusim-stvorennyna-na-98961>

Iryna Voloshchuk, Olga Ishchenko, Snizhana Zinchenko. Rendering Gender-Dominant Verbal Behavior in Political Discourse: A Synergic Linguistic Approach. The article is devoted to the study of gender dominants, which include such components as gender strategy (narrative), language dynamics, communicative energy, and synergistic effect. The purpose of the investigation is to examine the rhetorical aura of the speaker in terms of gender, with a focus on the synergy and analysis of the translational tools of their narrative strategies. The authors consider synergy to be a functional combination of stylistic means (expressive and figurative). The authors include tropes (variations of meanings: metaphors, metonymies, irony, hyperbole, comparison, etc.) and expressive tropes (variations of structures: inversions, rhetorical questions, parallel constructions), which act as a mechanism for emotional and logical impulses of speech. Based on the linguosynergetic approach, which considers language as a dynamic system that develops in interaction with social, psychological, and cultural factors, so the article aims to investigate how narrative strategies related to gender activate audience emotions and influence social dynamics. The authors assume that political rhetoric represents the energy field of the most aggressive gender polarizations, and therefore the authors of the article investigate the rhetorical aura of speakers in the gender aspect with a focus on the synergy effect. This effect enables their narratives to evoke a certain emotional resonance. The research also deals with the analysis of the translational tools of the identified strategies in the correlation "power - language - gender identity". The authors analyzed the main narrative concepts in politicians' speeches, which indicates the gender difference in goals and communication strategies. It was found that the most important narrative strategies are the strategy of positive self-presentation (identity in speech), which is implemented through several tactics, namely: the tactics of accusation, impersonal accusation, exposure, "analysis-minus", prediction, "analysis-plus", promises, and cooperation, which are most often used in rhetoric. Analysis of the synergistic effect of gender dominants showed that men create vertical synergy

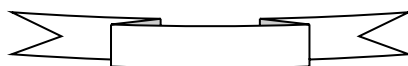
between the leader and the people, often through power and authority, and their conceptual arch is directed at themselves, while women create horizontal synergy between justice and hope; their conceptual arch is directed at the audience.

Keywords: translation; gender dominants; communicative energy; synergistic effect; political rhetoric; rhetorical aura of the speaker.

Received: November 17, 2025

Accepted: December 5, 2025

Освітні науки / Educational Sciences

DOI: <https://doi.org/10.20535/2025.16.338108>**Oksana Sovhar**

Phd in Pedagogy, Associate Professor
Professor at the Foreign Languages and Military Translation Department
Hetman Petro Sahaidachnyi National Army Academy
Lviv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-3101-7409>
okssov@gmail.com

Hanna Sovhar

Senior lecturer at the Foreign Languages and Military Translation Department
Hetman Petro Sahaidachnyi National Army Academy
Lviv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-1223-566X>
aanasovgar@gmail.com

Iryna Plish

Lecturer at the Humanities Department
Mining and Economic Professional College
Sheptytskyi, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0006-8208-7489>
cammic1415@gmail.com

**INTEGRATING AI TOOLS INTO FOREIGN LANGUAGE INSTRUCTION
FOR STUDENTS OF NON-LINGUISTIC SPECIALTIES**

This study is dedicated to exploring the potential of artificial intelligence (AI) tools within the context of foreign language training for students in higher military educational institutions. The paper analyzes the advantages and limitations of integrating AI into the foreign language learning process for future officers, and proposes recommendations for the effective utilization of these technologies in military educational establishments. The research identifies a range of AI applications that contribute to the development of students' communicative competence, with a focus on the specifics of military communication and professional activities. It argues that the judicious application of AI can significantly enhance foreign language proficiency, creating a more personalized, interactive, and efficient learning environment that considers the needs of military service. The research methodology includes an analysis of scholarly literature and a synthesis of experience in the use of AI in foreign language training for military personnel. The findings highlight both the positive impact of AI on the development of students' communicative skills (practice, immediate feedback, improvement of specific language aspects) and potential risks (the dissemination of inaccuracies, stereotypes, biases). The necessity for instructors to acknowledge the limitations and potential biases of AI tools is emphasized, along with the importance of developing strategies to minimize them. Particular attention is paid to issues of student data protection and the development of their critical evaluation skills regarding AI-generated information. When strategically implemented, AI resources can become a valuable tool in fostering students' communicative competence, providing targeted practice in pronunciation, feedback acquisition, writing, reading, and listening comprehension, adapted to the requirements of the military profession.

Keywords: artificial intelligence; communicative competence; higher education students; language skills; foreign language education.

1 INTRODUCTION

Problem statement. In the context of the persistent evolution of educational paradigms, artificial intelligence presents an innovative approach to foreign language acquisition. Driven by technological advancements, particularly in AI, language learning has become increasingly personalized and accessible. AI possesses substantial potential for individualized instruction through its capacity to analyze data, adapt curricular content, and provide bespoke support to each learner. This revolutionary technology has the capacity to fundamentally alter the foreign language learning process, rendering it more efficient, engaging, and universally accessible. The field of AI has witnessed rapid development in recent years, impacting diverse domains within science and technology. Consequently, a plethora of AI-driven tools are now available for language learning, including machine translation systems, conversational agents (simulating interactions with native speakers), adaptive learning platforms (tailoring the educational experience), chatbots and virtual tutors, and interactive exercises offering immediate feedback. These tools afford learners more convenient and efficacious methodologies for acquiring foreign languages.

The object of this investigation is the pedagogical process of cultivating students' communicative proficiency within the context of foreign language acquisition, specifically through the application of artificial intelligence tools. The subject of this study encompasses the methodologies and instruments of artificial intelligence employed in the development of students' language skills during foreign language learning, as well as the exploration of avenues for their refinement. The primary aim of this research is to formulate recommendations for the optimization of artificial intelligence tool utilization in the enhancement of students' communicative competence in foreign language learning, and to facilitate their integration into the educational paradigm. The specific objectives of this study are to conduct a critical analysis of extant AI tools designed to foster students' language skills; identify and articulate strategies for the enhancement of AI tool application in the development of students' language proficiency; and develop a set of recommendations aimed at optimizing the utilization of these tools in subsequent foreign language learning endeavors.

Analysis of recent research and publications. The exploration of artificial intelligence within educational contexts, encompassing the utilization of AI tools and their consequential effects on foreign language acquisition, is a subject of scholarly inquiry for a plethora of researchers. The integration of artificial intelligence into language higher education is being investigated by Zawacki-Richter et al. (2019) and García-Martínez et al. (2023). The ramifications of AI on tertiary education are addressed in the scholarly contribution of Zitouni (2022). The educational implications of ChatGPT are being examined by Sullivan et al. (2023) and Solak (2024) investigates the experiences of language learners and teachers in the use of ChatGPT during the language learning and teaching process. The domain of artificial intelligence as it pertains to pedagogical practices and language learning outcomes is the focus of research conducted by Kartal (2023) and Almeahmadi (2024). The implementation of AI tools in foreign language learning, alongside their impact on teaching and learning methodologies, is being explored by Crompton et al. (2024). Novaran et al. (2024) provide insights into teachers' practices, perceptions, and challenges of AI in language education. Creely (2024) explores the innovative impact that AI-powered linguistic educational tools may have, such as customized learning journeys, dynamic content, and individualized feedback mechanisms. In their study, Baidoo-Anu et al. (2024) tackle students' perceptions of generative artificial intelligence in higher education, focusing on its impact on learning motivation, academic integrity, and the overall effectiveness of the educational process. Bezuhla (2025) examines the practical implementation of artificial intelligence for personalized learning in foreign language teaching at French universities, highlighting both the opportunities AI provides for adapting instruction to individual learners' needs and the challenges related to pedagogical integration and teacher preparedness.

The purpose of this article is to develop recommendations for optimizing the use of artificial intelligence tools to enhance students' communicative competence in foreign language learning, while promoting their effective integration into contemporary educational practices. The object of this investigation is the pedagogical process of cultivating students' communicative proficiency

within the context of foreign language acquisition, specifically through the application of artificial intelligence tools. The subject of this study encompasses the methodologies and instruments of artificial intelligence employed in the development of students' language skills during foreign language learning, as well as the exploration of avenues for their refinement. The specific objectives of this study are to conduct a critical analysis of extant AI tools designed to foster students' language skills; identify and articulate strategies for the enhancement of AI tool application in the development of students' language proficiency; and develop a set of recommendations aimed at optimizing the utilization of these tools in subsequent foreign language learning endeavors.

2 METHODS

This study employed a combination of theoretical and empirical methodologies. Theoretical methods were utilized to conduct a comprehensive analysis of scholarly resources concerning the contemporary application of AI in the development of students' communicative competence. Specifically, methodologies of systematic review and data synthesis were employed to consolidate acquired information and derive conclusions pertaining to the theoretical underpinnings of the research. Empirical methods were implemented to develop and validate recommendations regarding the application of AI for the cultivation of students' language skills. Survey instruments were administered to elicit students' perspectives on the integration of AI within foreign language learning, thereby ascertaining their specific learning requirements. Testing procedures were employed to assess the students' level of communicative competence. Furthermore, the dynamic progression of students' skill development was quantitatively determined.

3 RESULTS AND DISCUSSION

Linguistic competence is indispensable for effective communication and is pivotal across all facets of life. Therefore, a primary pedagogical objective is to equip learners with the requisite resources and support to enhance their communicative abilities and facilitate the realization of their full potential. AI-based tools have gained significant prominence as instruments for facilitating language skill development. The contemporary landscape of artificial intelligence encompasses several distinct categories that are extensively employed in everyday applications: Rule-based AI (predicated on if-then conditional statements), Machine Learning, Natural Language Processing (NLP), Robotics, Expert Systems, Artificial General Intelligence (AGI), also referred to as strong AI (Andrushko, Pavliuk, 2025). Machine Learning and, particularly, Natural Language Processing are the key AI types currently driving innovation and providing practical tools for language learning. These enable features like personalized learning paths, automated feedback on speaking and writing, interactive conversational practice with chatbots, and tools for vocabulary and grammar development.

AI-powered foreign language learning platforms offer a suite of functionalities designed to augment linguistic proficiency. A principal advantage of these tools lies in their provision of opportunities for learners to engage in speaking and listening practice with native speakers or virtual interlocutors, thereby fostering improvements in pronunciation, intonation, and fluency within a supportive and low-stress environment. These platforms not only afford language practice but also deliver personalized feedback on learners' pronunciation and grammatical accuracy. This feedback is generated in real-time, enabling learners to promptly and effectively rectify errors and refine their linguistic skills. Moreover, the feedback is tailored to the unique needs of each learner, ensuring they receive targeted guidance to facilitate their progress in foreign language acquisition.

A salient benefit of employing AI tools is the utilization of AI-driven foreign language learning platforms that grant learners access to a wide array of authentic materials and interactive exercises. By engaging with authentic materials, learners can acquire more natural and effective communication patterns, while interactive exercises provide an engaging and dynamic means to practice their linguistic skills. AI-based language learning platforms are valuable resources for learners seeking to enhance their linguistic proficiency and for educators in remote learning contexts aiming to provide

immediate feedback to each student. Consequently, the integration of AI tools into foreign language learning yields a substantial impact.

Furthermore, multiple researchers (Novawan, 2024; Solak, 2024; Creely 2024) assert that artificial intelligence, as a strategic technology, is becoming a decisive factor in shaping human lives and societal structures, contributing to economic transformation and signifying a new epoch not only in the history of digital technologies but also in the global trajectory of modern civilization.

While AI tools offer promising avenues for enhancing foreign language speaking skills in students, a lack of comprehensive understanding regarding their optimal implementation and pedagogical integration hinders their effective utilization. Specifically, there is a critical need to identify and refine AI-driven methodologies and tools that demonstrably improve students' communicative competence, and to develop evidence-based recommendations for their seamless integration into educational frameworks, thereby maximizing their impact on foreign language acquisition.

The implementation of innovative artificial intelligence methodologies in foreign language education is transforming the learning paradigm, rendering it more accessible, efficacious, and engaging, thereby unlocking novel avenues for the development of communicative competence (Creely, 2024). Positioned at the nexus of technological advancement and pedagogical practice, AI-driven innovations in foreign language acquisition facilitate the transcendence of linguistic barriers and promote global communication (Crompton et al., 2024). The utilization of AI tools presents a substantial positive impact on the cultivation of students' skills within the context of foreign language learning. The deployment of AI tools yields a diverse array of benefits, including: personalized instruction (enabling the adaptation of learning pathways to individual student needs and learning paces), enhanced learner motivation, refined pronunciation proficiency, augmented lexical acquisition through interactive exercises and gamified activities, and improved auditory comprehension. Notwithstanding these advantages, AI tools are not without limitations, encompassing: the absence of human interaction, financial costs, and the complexity of operational utilization (Zitouni, 2022).

This study further elucidates the existence of a broad spectrum of AI tools applicable to the development of students' language skills. Illustrative examples of prevalent tools include:

Virtual AI assistants. They present a promising avenue for enhancing English language learning among students. These technologies can facilitate communicative competence through simulated dialogues that mirror real-world scenarios. Furthermore, they offer the capability to generate interactive exercises designed to engage learners actively. The refinement of pronunciation can be supported through targeted feedback mechanisms, while vocabulary acquisition is fostered through contextualized learning opportunities. Critically, these systems can provide immediate error correction, thereby contributing to the development of linguistic accuracy.

Language apps, adjusting to each student's unique pace and requirements. Platforms like Duolingo use AI for tailored lessons and engaging games, while Babbel prioritizes practical speaking skills with AI-powered speech analysis. TalkPal specializes in interactive, AI-facilitated conversations with instant feedback. These apps commonly feature speech recognition for pronunciation enhancement, adaptive learning to track and respond to individual progress, and personalized feedback on grammar, vocabulary, and pronunciation.

Pronunciation training applications, designed to refine pronunciation and intonation through targeted exercises. Pronunciation training applications are specialized tools designed to help language learners refine their spoken language, focusing on accuracy, clarity, and natural-sounding speech. These apps utilize advanced AI-powered speech recognition to analyze the user's pronunciation and can pinpoint specific areas of difficulty, such as mispronounced sounds, incorrect stress patterns, or inaccurate intonation. Targeted Exercises offer a range of exercises focused on specific sounds, words, or phrases that are commonly challenging for learners and may include sentence practice, role-playing scenarios, repetition drills, minimal pair exercises, immediate feedback and correction. These apps typically track the user's progress, allowing them to monitor their improvement over time. ELSA Speak has its focus on improving English pronunciation through AI-powered feedback, providing

personalized lessons and exercises based on the user's individual needs. BoldVoice emphasizes accent training, using lessons from professional Hollywood accent coaches. Pronounce AI provides AI speech checking, including feedback on pronunciation, grammar, and phrasing.

Real-time translation tools, like Google Translate, Microsoft Translator, Wordly or DeepLTranslator enable the translation of textual or spoken language, thereby aiding conversational practice (Gonzales-Barahona et al, 2018).

Speech synthesis tools, like Google Text-to-Speech Amazon Polly Microsoft Azure Text to Speech allow students to listen to textual content, thereby fostering listening comprehension and auditory processing.

Adaptive learning platforms, such as Lingvist, Whatfix, EdApp, 360Learning provide personalized learning experiences through the delivery of relevant materials and assignments and tracking learner's progress and efficacy. Personalized learning programs, meticulously crafted based on comprehensive data regarding a student's academic performance, individual needs, and specific learning objectives, hold significant potential for the more efficacious development of productive English language communication skills.

AI-powered progress tracking systems can analyze comprehensive data regarding students' learning trajectories. This analysis empowers educators to identify specific areas of academic weakness and subsequently propose individualized action plans aimed at targeted improvement.

Automated oral assessment systems offer a valuable means of evaluating students' speaking proficiency through the analysis of pronunciation, grammatical frameworks, and lexical choices. These systems can provide individualized feedback and targeted recommendations to facilitate subsequent improvement.

Contemporary neural networks offer a comprehensive suite of diverse tools underpinned by AI technologies, proving beneficial for both educators in their lesson preparation, exercise and task development, and progress monitoring, as well as for students in their acquisition of various language aspects (Zhukeyevych, Spiricheva, 2024).

Among the most prevalent AI-driven instruments are language bots, such as ChatGPT, Duolingo, Replika, and Lingvist. Through their functionalities, these applications can serve as conversational partners for students, affording opportunities for interactive language practice. For English language instructors, language bots function as auxiliary tools for the development of communicative tasks, the optimization and monitoring of practical language skill development and refinement, and for assisting students in overcoming the language barrier and enhancing their motivation to learn. Language bots contribute to the enrichment of students' lexico-grammatical repertoire, foster a psychologically comfortable environment during communicative task completion, enhance learning motivation, and cultivate speech fluency and coherence.

To mitigate the inherent limitations of extant AI tools in language education, the adoption of comprehensive recommendations for the enhancement of students' language proficiency is warranted. Through the application of rigorous research methodologies, this study analyzed existing AI tools for the development of students' language skills and formulated recommendations for the optimization of their utilization in subsequent foreign language learning.

Initial Diagnostic Assessment and Goal Formulation: The implementation of AI-driven diagnostic tools is recommended for the initial evaluation of students' language proficiency, encompassing the analysis of speaking (fluency, pronunciation, vocabulary, grammar, interaction, coherence and cohesion), writing (grammar and vocabulary, style and register, content and development, organization and coherence), listening (comprehension, understanding accents, extracting information, understanding implicit meaning), and reading (comprehension, vocabulary, grammar, critical analysis skills). Based on the assessment outcomes, specific, measurable, achievable, relevant, and time-bound (SMART) learning objectives should be established and tailored to the individual learning trajectories of each student.

Integration of Artificial Intelligence Tools: The effective enhancement of students' language skills necessitates the judicious integration of AI tools into the foreign language learning curriculum. These tools should be designed to facilitate error detection, provide formative feedback, offer relevant

learning resources, and conduct comprehensive assessments of language proficiency (Kartal, 2023). AI tools should be capable of identifying phonological, grammatical, and lexical errors, delivering real-time feedback, suggesting alternative lexical or phrasal options, and providing access to pertinent linguistic resources, such as dictionaries and grammatical compendia.

Implementation of Interactive Communicative Activities: AI tools can be leveraged to facilitate interactive activities, thereby fostering the development of students' language proficiency. These activities may include simulated conversational interactions with AI agents, virtual reality scenarios that necessitate the application of the target language in authentic, real-world contexts, and mobile applications that enable students to engage in conversational practice with AI-driven tutors or virtual language partners (García-Martínez et al., 2023).

Continuous Progress Monitoring and Tracking: The ongoing monitoring of student progress can be achieved through the utilization of AI tools that track and record students' performance, provide formative feedback, and generate comprehensive progress reports.

Iterative Refinement and Adaptation: The AI-driven pedagogical methodology should undergo continuous evaluation and refinement, informed by student feedback, teacher observations, and advancements in technological capabilities. According to Solak (2024) such iterative process facilitates the adaptation and optimization of AI tools and activities to better address the evolving needs of the student population.

Provision of Comprehensive Support and Assistance: The provision of sustained support and assistance to students in the utilization of AI tools for the development of their language skills is paramount. This support may encompass introductory training sessions to familiarize students with the functionalities of AI tools, as well as ongoing technical assistance to address any challenges encountered during their implementation. Furthermore, clear guidelines and instructional materials should be provided to ensure the effective application of AI tools within the context of foreign language learning.

Cultivation of Critical Thinking and Ethical Awareness: Students should be made cognizant of the inherent limitations and potential biases associated with AI tools, thereby fostering the development of critical thinking skills. They should be encouraged to critically evaluate and analyze the outputs generated by AI tools, verify information from multiple sources, and make informed decisions regarding the integration of AI-generated content into their language practice.

Thus, the development of students' communicative skills within higher education institutions can be significantly enhanced through the strategic implementation of AI tools. By integrating AI tools into the language learning curriculum, educators can cultivate a more engaging and interactive learning environment that promotes the development of students' language proficiency. Furthermore, acknowledging student preferences, the integration of AI tools with social media platforms within foreign language learning is advisable. Additionally, transparency in pedagogical practices is crucial.

While artificial intelligence tools offer substantial pedagogical potential, it is imperative to acknowledge their inherent technical limitations and associated risks to ensure the establishment of a secure and efficacious learning environment. Educators must maintain a critical awareness of the technical constraints of AI tools, such as the limitations of speech recognition technology in accurately processing complex accents or the susceptibility of machine translation technologies to inaccuracies and translational errors. Furthermore, educators are obligated to prioritize student data privacy and security when selecting and deploying AI-driven educational resources. Educators bear the responsibility of fostering students' awareness of the ethical ramifications associated with the utilization of AI tools. This encompasses the examination of issues such as algorithmic bias, fairness, accountability, transparency, and data privacy concerns inherent in AI technologies. To effectively harness the pedagogical potential of AI tools in foreign language instruction, teachers must engage in sustained professional development and collaborative initiatives to remain abreast of the latest advancements and best practices in the field. It is incumbent upon educators to conduct regular analytical assessments of the effectiveness of AI tools in cultivating students' linguistic proficiency. This involves the systematic collection of student feedback, the evaluation of the impact of AI tools on students' language skills, and the implementation of necessary adjustments to optimize the learning

experience. Scholarly integrity necessitates the appropriate citation of sources while avoiding instances of direct plagiarism. Educators should encourage collaborative learning among students through the utilization of AI tools for conversational practice. This may involve the implementation of group activities, facilitated discussions, and role-playing exercises employing AI-driven platforms.

Building upon the identified potential of AI tools in language education and acknowledging the necessity for a structured and ethically informed approach to their integration, the subsequent section delineates a series of actionable recommendations derived from our research. These guidelines are designed to provide a framework for educators and institutions seeking to effectively leverage AI in the development of students' speaking skills within the higher education context.

Familiarize oneself with AI tools and ethical standards: The pedagogical integration of Artificial Intelligence necessitates that educators cultivate a foundational understanding of the operational mechanisms, inherent limitations, and salient ethical considerations associated with these technologies. Professional development initiatives, such as specialized courses or training programs, are strongly recommended. These should aim to equip instructors with a comprehensive grasp of the potential applications of AI tools within the domain of foreign language acquisition, alongside a critical awareness of the ethical ramifications stemming from their deployment. This includes, but is not limited to, understanding data privacy protocols, algorithmic bias, and the principles of responsible AI use in educational contexts.

Select AI tools that align with the educational program and learning objectives: The selection of AI-powered tools for language learning must be a deliberate process, guided by their demonstrated efficacy, user-friendliness, and adherence to stringent data privacy regulations. Tools should be evaluated based on their capacity to support the specific learning outcomes articulated within the curriculum and the overarching educational philosophy of the institution. A rigorous assessment of the tool's features, pedagogical affordances, and alignment with established learning theories is paramount to ensure meaningful integration.

Integrate AI tools into lesson plans. The strategic incorporation of AI tools within instructional design can enrich speaking activities. Instructors can thoughtfully embed these technologies into communicative tasks such as role-playing exercises, structured debates, formal presentations, and interactive discussions. The aim is to leverage AI to create opportunities for authentic communication practice, provide varied stimuli for spoken interaction, and facilitate the application of linguistic knowledge in simulated real-world scenarios.

Personalize learning and provide real-time feedback. AI tools possess the capacity to facilitate a highly personalized learning experience. By analyzing individual student performance data, these tools can offer tailored prompts, adaptive exercises, and nuanced assessments that cater to the unique needs and proficiency levels of each learner. Furthermore, AI can be employed to deliver immediate feedback on students' spoken output, encompassing critical aspects such as pronunciation accuracy, grammatical correctness, and fluency (speech rate and rhythm). This timely feedback mechanism empowers students to identify specific areas requiring attention and to make informed adjustments to their oral practice in an iterative manner.

Utilize tools in collaborative learning and peer interaction. The integration of AI tools that support collaborative learning modalities can foster dynamic and engaging learning environments. Instructors can leverage platforms that enable students to participate in asynchronous and synchronous online discussions, engage in virtual group projects that necessitate oral communication, or connect with peers in language exchange programs facilitated by AI-driven matching algorithms. This promotes peer-to-peer learning, encourages communicative interaction in diverse contexts, and cultivates a sense of community among learners.

Monitor and evaluate student progress using artificial intelligence tools. AI-powered analytics can provide instructors with valuable quantitative and qualitative data regarding the longitudinal development of students' speaking skills. These tools can offer insights into patterns of errors, areas of strength, and overall progress trajectories, enabling educators to make data-informed decisions regarding instructional strategies and targeted interventions. This granular level of progress

monitoring facilitates the provision of personalized support and ensures that pedagogical approaches are responsive to individual student needs.

Consider technical limitations and security risks. While the potential of AI tools in education is substantial, a critical awareness of their inherent technical limitations and associated security risks is essential for establishing a secure and efficacious learning environment. Instructors must be cognizant of the constraints of technologies such as speech recognition software (which may exhibit reduced accuracy with non-native accents or noisy environments) and machine translation systems (which can introduce semantic inaccuracies or stylistic incongruities). Moreover, the prioritization of student data privacy and security protocols is paramount when selecting and implementing AI tools, necessitating adherence to relevant data protection regulations and ethical guidelines.

Cultivate awareness of ethical implications. Educators bear the responsibility of fostering critical awareness among students regarding the ethical implications of utilizing AI tools. This involves explicit instruction and discussion pertaining to issues such as algorithmic bias (which can perpetuate societal inequalities), the principles of fairness and accountability in AI systems, the importance of transparency in AI operations, and the fundamental rights related to data privacy in the digital age. Cultivating ethical literacy ensures that students engage with AI tools responsibly and with a nuanced understanding of their societal impact.

Engage in continuous professional development and collaboration. To effectively harness the transformative potential of AI tools in foreign language education, instructors must commit to ongoing professional development and engage in collaborative endeavors with colleagues and experts in the field. Staying informed about the latest advancements in AI, exploring emerging best practices in AI-enhanced pedagogy, and participating in communities of practice are crucial for maximizing the benefits of these technologies and adapting instructional strategies accordingly.

Analyze and implement necessary adjustments. A systematic approach to evaluating the effectiveness of AI tools in developing students' speaking skills is indispensable. This involves the regular collection and analysis of feedback from students regarding their experiences with these tools, the objective assessment of the impact of AI integration on their speaking proficiency, and a willingness to implement necessary modifications to optimize the learning experience. An iterative cycle of evaluation and adjustment ensures that the use of AI tools remains pedagogically sound and responsive to the evolving needs of learners.

Utilize sources appropriately while avoiding direct plagiarism. In the context of academic work and the integration of AI, it is imperative to emphasize the ethical use of information and the avoidance of plagiarism. Students should be instructed on the principles of academic integrity, including the proper citation of sources, even when AI tools are used to generate or synthesize information. While AI can be a valuable tool for research and content generation, the responsibility for original thought and proper attribution remains with the student.

Encourage collaboration and interaction. Despite the individualized nature of some AI-driven learning experiences, fostering collaboration and interaction among students remains a crucial pedagogical goal. Instructors should design activities that complement AI tools by encouraging peer feedback, collaborative problem-solving, and interactive communicative tasks that go beyond the capabilities of AI alone. This ensures a well-rounded learning experience that develops both individual proficiency and the ability to engage effectively in social and collaborative contexts.

In light of the proposed recommendations for optimizing the integration of AI tools in the development of students' communicative competence in foreign language acquisition, the indispensable role of the educator warrants emphasis. As posited by Novawan et al. (2024), while artificial intelligence undoubtedly holds transformative potential for higher education, it cannot fully supplant the multifaceted role of the educator, mentor, or academic supervisor. The educational process, by its very nature, transcends the mere execution of assigned tasks. Human interaction remains an irreplaceable component of education, encompassing a spectrum of social functions. These include, inter alia, the facilitation of students' adaptation to novel learning environments, the cultivation of emotional intelligence, the provision of pedagogical guidance, the implementation of motivational strategies, the deployment of assessment and evaluation mechanisms, and the

application of differentiated instructional approaches. The overarching objective of the educational process is the cultivation of a well-rounded and ethically grounded individual, rather than the mere acquisition of discrete knowledge, skills, and abilities for task completion.

Consequently, the integration of hybrid approaches, synergistically combining collaborative work with educators and the capabilities of artificial intelligence, emerges as a highly promising strategy for learning personalization. These hybrid methodologies can establish a crucial equilibrium between innovative and traditional pedagogical practices, thereby maximizing the efficacy of the educational process. The role of the instructor remains paramount in ensuring high-quality instruction, particularly with respect to interpersonal interaction and the elucidation of complex concepts. Concurrently, artificial intelligence technologies, such as ChatGPT, complement these methods by empowering students to learn at their own pace, receive immediate feedback, and engage with tasks in a manner they deem most suitable. To achieve optimal success, educators, curriculum developers, and artificial intelligence experts must collaborate to construct an integrated learning platform that effectively addresses the needs of contemporary students.

The personalization of foreign language learning through platforms like ChatGPT generates novel opportunities for universities. Adaptive algorithms, tailored curricula, and the cultivation of communicative skills represent key advantages of this technology. Future prospects encompass the further integration of hybrid approaches, wherein AI augments traditional teaching methodologies while preserving a balance between innovation and the human element.

4 CONCLUSIONS AND FURTHER RESEARCH

This study has illuminated the potential of artificial intelligence tools within the realm of foreign language education, specifically focusing on the development of communicative competence among higher education students. Through a rigorous analysis of scholarly literature and empirical investigation, we have underscored the dual nature of AI's impact: while offering unparalleled opportunities for personalized learning, immediate feedback, and interactive practice, it also presents inherent limitations and ethical considerations that necessitate careful navigation.

The research has demonstrated that AI-driven applications, such as adaptive learning platforms, speech recognition software, and real-time translation tools, can significantly enhance students' acquisition of language skills. By tailoring learning pathways to individual needs, providing instant corrections, and simulating authentic communicative scenarios, AI facilitates a more engaging and efficient learning environment. However, the study also highlights the critical importance of acknowledging and mitigating the potential for algorithmic bias, data privacy breaches, and the over-reliance on technology at the expense of human interaction.

The recommendations formulated in this study advocate for a strategic and ethical integration of AI tools within a multimodal pedagogical framework. This includes the implementation of AI-driven diagnostic assessments to establish personalized learning objectives, the judicious selection of AI tools to support specific skill development, and the creation of interactive communicative activities that leverage AI's capabilities. Furthermore, the study emphasizes the necessity of continuous progress monitoring, iterative refinement of AI methodologies, and the provision of comprehensive support to both students and educators.

Crucially, this research underscores the irreplaceable role of the human educator in the AI-enhanced language learning process. While AI can augment and personalize instruction, it cannot replicate the nuanced interpersonal dynamics, emotional intelligence, and ethical guidance that a teacher provides. The pedagogical objective extends beyond the mere transmission of linguistic knowledge; it encompasses the cultivation of well-rounded individuals equipped with critical thinking skills, cultural sensitivity, and ethical awareness.

In conclusion, the successful integration of AI into foreign language education hinges on a balanced and informed approach. Educators must remain vigilant in addressing the technical limitations and ethical implications of AI tools, while simultaneously leveraging their potential to create dynamic and personalized learning experiences. Future research should prioritize the

development of evidence-based guidelines for AI integration, the exploration of innovative AI applications, and the investigation of the long-term impact of AI on students' communicative competence and overall language proficiency. By fostering a collaborative and ethically grounded approach, we can harness the superpower of AI to empower language learners in an increasingly interconnected world.

REFERENCES

- Almehmadi, W. (2024). Exploring the potential of AI techniques in teaching English as a foreign language: A systematic literature review. *Asian Journal of Social Sciences and Management Studies*, 11(2), 22–31. <https://doi.org/10.20448/ajssms.v11i2.5576>
- Andrushko, O. & Pavliuk, T. (2025). Shtuchnyi intelekt u osvitiomu protsesi: pliusy ta minusy. [Artificial intelligence in the educational process: Pros and cons]. *Intehratsiia shtuchnoho intelektu v osvitu – vyklyky ta mozhlyvosti*, 1, 47–49. <https://doi.org/10.36059/978-966-397-477-4-5> [in Ukrainian]
- Baidoo-Anu, D., Asamoah, D., Amoako, I., & Mahama, I. (2024). Exploring student perspectives on generative artificial intelligence in higher education learning. *Discover Education*, 3(98). <https://doi.org/10.1007/s44217-024-00173-z>
- Bezuhla, I. (2025). Personalizatsiia navchannia za dopomohoiu shtuchnoho intelektu u vykladanni inozemnykh mov: praktychnyi dosvid frantsuzkykh universitetiv. [Personalization of learning with AI in foreign language teaching: Practical experience of French universities]. *Intehratsiia shtuchnoho intelektu v osvitu – vyklyky ta mozhlyvosti*, 63–66. <https://doi.org/10.36059/978-966-397-477-4-10> [in Ukrainian]
- Creely, E. (2024). Exploring the role of generative AI in enhancing language learning: Opportunities and challenges. *International Journal of Changes in Education*, 1(3), 158–167. <https://doi.org/10.47852/bonviewIJCE42022495>
- Crompton, H., Edmett, A., Ichaporia, N., & Burke, D. (2024). AI and English language teaching: Affordances and challenges. *British Journal of Educational Technology*, 55, 2503–2529. <https://doi.org/10.1111/bjet.13460>
- García-Martínez, I., Fernández, J., Fernández, C., & León, S. (2023). Analysing the impact of artificial intelligence and computational sciences on student performance: Systematic review and meta-analysis. *Journal of New Approaches in Educational Research*, 12, 1–11. <https://doi.org/10.7821/naer.2023.1.1240>
- Gonzales-Barahona, J. M., & Costa-Jover, R. (2018). The use of mobile translation apps by EFL learners: A survey study. *Computer Assisted Language Learning and Teaching*, 31(6), 567–587.
- Kartal, G. (2023). *Transforming the language teaching experience in the age of AI*. IGI Global. <https://doi.org/10.4018/978-1-6684-9893-4>
- Novawan, A., Walker, S. A., & Ikeda, O. (2024). The new face of technology-enhanced language learning (TELL) with artificial intelligence (AI): Teacher perspectives, practices, and challenges. *Journal of English in Academic and Professional Communication*, 10(1), 1–18. <https://doi.org/10.25047/jeapco.v10i1.4565>
- Open AI. (2025). *ChatGPT: Optimizing language models for dialogue*. <https://openai.com/blog/chatgpt/>
- Solak, E. (2024). Revolutionizing language learning: How ChatGPT and AI are changing the way we learn languages. *International Journal of Technology in Education (IJTE)*, 7(2), 353–372. <https://doi.org/10.46328/ijte.732>
- Sullivan, M., Kelly, A., & McLaughlan, P. (2023). ChatGPT in higher education: Considerations for academic integrity and student learning. *Journal of Applied Learning & Teaching*, 6(1). <https://doi.org/10.37074/jalt.2023.6.1.17>
- Zawacki-Richter, O., Marin, V., Bond, M., & Gouverneur, F. (2019). Systematic review of research on artificial intelligence applications in higher education: Where are the educators? *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 16(1), 1–27. <https://doi.org/10.1186/s41239-019-0171-0>
- Zhukeyvych, I., & Spiricheva, O. (2024). Transformation of language learning: AI as a tool for developing students' speech skills. *International Science Journal of Education Linguistics*, 3(3), 45–55. <https://doi.org/10.46299/j.isjel.20240303.06>
- Zitouni, K. (2022). New trends in EFL online learning and teaching through the lens of artificial intelligence. *Almuqadimah of Human and Social Studies Journal*, 7(1), 1065–1080. <https://doi.org/10.59791/ahssj.v7i1.2824>

Оксана Совгар, Ганна Совгар, Ірина Пліш. Інтеграція технологій штучного інтелекту у викладання іноземних мов студентам немовних спеціальностей. Дослідження присвячено вивченню потенціалу інструментів штучного інтелекту (ШІ) у контексті іншомовної підготовки студентів немовних спеціальностей у закладах вищої військової освіти. У роботі здійснено аналіз переваг та обмежень інтеграції ШІ в процес навчання іноземних мов майбутніх офіцерів, а також запропоновано низку практичних рекомендацій щодо ефективного використання цих технологій у військових освітніх установах. Дослідження виокремлює широкий спектр застосувань ШІ, які сприяють розвитку комунікативної компетентності студентів, з урахуванням особливостей військової комунікації та професійної діяльності. Обґрунтовується, що виважене використання ШІ здатне істотно підвищити рівень володіння іноземною мовою, зробити навчальне середовище більш персоналізованим, інтерактивним і ефективним, а також пристосованим до потреб служби.

Методологічною основою дослідження є аналіз наукової літератури та узагальнення досвіду використання ШІ в іншомовній підготовці військовослужбовців. Результати засвідчують як позитивний вплив ШІ на розвиток мовних і комунікативних навичок студентів (практика, миттєвий зворотний зв'язок, удосконалення окремих аспектів мовлення), так і можливі ризики, зокрема поширення неточностей, стереотипів та упереджень. Наголошено на необхідності усвідомлення викладачами обмежень і потенційних небезпек використання ШІ-інструментів, а також на важливості розробки стратегій їх мінімізації. Окрему увагу приділено захисту персональних даних студентів та формуванню їхніх критичних навичок оцінювання інформації, згенерованої ШІ. Підкреслюється, що за умови стратегічного впровадження ШІ може стати цінним засобом для формування комунікативної компетентності, забезпечуючи цілеспрямовану практику у вимові, письмі, читанні, аудіюванні та отриманні зворотного зв'язку відповідно до потреб військової професії.

Ключові слова: штучний інтелект; комунікативна компетентність; здобувачі вищої освіти; мовні навички; навчання іноземних мов.

Received: October 16, 2025

Accepted: December 5, 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»
ФАКУЛЬТЕТ ЛІНГВІСТИКИ

Свідоцтво про державну реєстрацію
Серія КВ № 23089-12929 ПР

Наукове видання
ADVANCED LINGUISTICS

16 / 2025

Academic Edition
JOURNAL
ADVANCED LINGUISTICS

16 / 2025